

2015

Σύνδεση – Δικτύωση – Ανάπτυξη Επιχειρηματικότητας στον τομέα του Πολιτισμού

Σύνταξη μελέτης: *Global Sustain E.E.*

Σκοπός του παρόντος σχεδίου είναι η ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου σχεδίου δράσεων για την ανάπτυξη επιχειρήσεων των τομέων των Πολιτιστικών και Δημιουργικών Βιομηχανικών (Cultural and Creative Industries- CCIs) σύμφωνα με τις αρχές που ορίζονται από το θεσμικό και νομικό του νέου χρηματοδοτικού σχεδίου της Ε.Ε. 2014-2020.

Global Sustain E.E.

Δίκτυο Αναπτυξιακών Εταιριών Νησιωτικής Ελλάδας «Νήσων
Περίπλους»
16/11/2015

1. Περιεχόμενα

1. Περιεχόμενα	2
2. Σκοπός και Αντικείμενο Έργου	6
3. Ομάδα Μελέτης	7
4. Εισαγωγή	8
Α. Βιώσιμη Ανάπτυξη	8
Β. Πολιτιστικές και Δημιουργικές Βιομηχανίες	9
5. Δημιουργία και διαχείριση πολιτιστικών περιοχών, Ευρωπαϊκή εμπειρία και καλές πρακτικές	17
Α. Εισαγωγή.....	17
Β. Νέες τάσεις στη σχέση πόλης και πολιτισμού.....	18
Γ. Καλές Πρακτικές και Παραδείγματα προς αποφυγή.....	24
Δ. Συμπεράσματα	40
6. Περιγραφή 11 Περιοχών Μελέτης	40
Α. ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	40
Α.1 Λήμνος.....	47
Α.2 Λέσβος	51
Α.3 Χίος	57
Α.4 Σάμος.....	62
Β. ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ.....	63
Β.1 ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	77
Β.1.1 Ρόδος	84
Β.1.2 Κως.....	86
Β.1.3 Κάλυμνος.....	87
Β.1.4 Κάρπαθος.....	87
Β.1.5 Κάσος.....	88
Β.1.6 Αστυπάλαια	88
Β.1.7 Λέρος	88
Β.1.8 Πάτμος	90
Β.1.9 Σύμη	91
Β.1.10 Νίσυρος	91
Β.1.11 Χάλκη	92
Β.1.12 Λειψοί.....	92
Β. 1.13 Καστελόριζο.....	92
Β.2 ΚΥΚΛΑΔΕΣ	93
Β.2.1 Ανδρος	94
Β.2.2 Τζιά (Κέα)	96
Β.2.3 Κύθνος	96
Β.2.4 Σέριφος	96
Β.2.5 Σίφνος.....	97
Β.2.6 Μήλος	98
Β.2.7 Σύρος.....	99
Β.2.8 Τήνος	101
Β.2.9 Μύκονος	103
Β.2.10 Πάρος – Αντίπαρος	105
Β.2.11 Νάξος	106
Β.2.12 Κουφονήσια.....	109

B.2.13 Αμοργός.....	109
B.2.14 Σαντορίνη	110
Γ. ΕΥΒΟΙΑ.....	119
Δ. ΚΡΗΤΗ	128
Δ.1 Χανιά	140
Δ.2 Ρέθυμνο	146
Δ.3 Ηράκλειο	153
Δ.4 Λασιθί	161
Ε. ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	177
Ε.1 Κέρκυρα	181
Ε.2 Παξοί.....	187
Ε.3 Κεφαλονιά.....	187
Ε.4 Ζάκυνθος.....	191
7. SWOT Ανάλυση	193
Α. ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	195
Β. ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ.....	196
Γ. ΚΡΗΤΗ.....	197
Δ. ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	200
Ε. ΕΥΒΟΙΑ	202
8. Στρατηγική Ανάπτυξης των ΠΔΒ μέσω της δικτύωσης	203
Α. Εισαγωγικό πλαίσιο	203
Β. Δημιουργία Πολιτιστικών Δικτύων	209
9. Μέρος Β - Εισαγωγή	211
10. Άξονες πολιτιστικής Πολιτικής.....	212
11. Δικτύωση Πολιτιστικών Φορέων και Δημιουργών – Καλές Πρακτικές.....	214
Α. Oxo Tower Wharf – Λονδίνο	214
Β. Κοινότητα Coin Street – Λονδίνο.....	215
Γ. EARN – Ευρωπαϊκή δικτύωση.....	216
Δ. Museum Island - Βερολίνο	219
Ε. MuseumsQuartier (Η Γειτονιά των Μουσείων) – Βιέννη	221
Ζ. European Land Art Network	222
Η. Κίνηση των 5 Μουσείων.....	223
Θ. EUNIC.....	224
Ι. ANIMA SYROS.....	227
12. Προτάσεις καινοτομιών για την ανάπτυξη μέσω της δικτύωσης των ΠΔΒ.....	228
Α. Πολιτιστικά Δίκτυα	228
Β. Πολιτιστική Πολιτική και φεστιβάλ	233
Γ. Πολιτιστικές Θερμοκοιτίδες ©	239
Δ. Πολιτιστικές Διαδρομές	242
Ε. FAB LABS («ψηφιακός τεχνίτης»).....	244
Ζ. Ψηφιακός Πολιτιστικός Χάρτης – Δημιουργία e-platform καλλιτεχνών	246
Η. Ψηφιακές εφαρμογές στα αστικά κέντρα	250
Θ. Δείκτης CGI-20 ©	254
Ι. Πολιτιστικοί κόμβοι (Hubs).....	255
Κ. Artists-in-Residence	256
Λ. Δημιουργία Μητρώου ΠΔΒ – Ψηφιακή βάση δεδομένων	257

13. Προτεινόμενες Καινοτομίες ανά Περιοχή	259
A. ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	259
A.1 Λήμνος	260
A.2 Λέσβος	262
A.3 Χίος	264
A.4 Σάμος	267
B. ΚΥΚΛΑΔΕΣ	269
B.1 Άνδρος	270
B.2 Τζια	272
B.3 Κύθνος	273
B.4 Σέριφος	274
B.5 Σίφνος	275
B.6 Μήλος	277
B.7 Σύρος	278
B.8 Τήνος	280
B.9 Μύκονος	281
B.10 Πάρος–Αντίπαρος	283
B.11 Νάξος	284
B.12 Κουφονήσια	286
B.13 Αμοργός	287
B.14 Σαντορίνη	288
Γ. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	290
Γ.1 Ρόδος	292
Γ.2 Κως	296
Γ.3 Κάλυμνος	297
Γ.4 Κάρπαθος	298
Γ.5 Κάσος	299
Γ.6 Αστυπάλαια	299
Γ.7 Λέρος	300
Γ.8 Πάτμος	301
Γ.9 Σύμη	302
Γ.10 Νίσυρος	303
Γ.11 Χάλκη	304
Γ.12 Λειψοί	305
Δ. ΚΡΗΤΗ	306
Δ.1 Χανιά	309
Δ.2 Ρέθυμνο	311
Δ.3 Ηράκλειο	314
Δ.4 Λασιθί	317
E. ΕΥΒΟΙΑ	318
Ζ. ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	321
Ζ.1 Κέρκυρα	322
Ζ.2 Λευκάδα	324
Ζ.3 Κεφαλονιά	326
Ζ.4 Ζάκυνθος	328
14. Ανάπτυξη Σχεδίου Δράσης Προβολής και Προώθησης	330
15. Επικοινωνιακές Δράσεις ανά Πολιτιστικό Προϊόν	333
A. Πολιτιστικά Δίκτυα	333
B. Φεστιβάλ	333

Γ. Πολιτιστικές Θερμοκοιτίδες	334
Δ. Πολιτιστικές Διαδρομές	335
Ε. FAB-LABS / e-platform Καλλιτεχνών.....	336
Ζ. Δικτύωση Μουσείων	337
Η. Artists-In-Residence	338
16. Συμπεράσματα	339
17. Βιβλιογραφία – Αναφορές	341
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	341
ΑΡΘΡΑ – ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ	342
ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	343

2. Σκοπός και Αντικείμενο Έργου

Σκοπός του παρόντος σχεδίου είναι η ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου σχεδίου δράσεων για την ανάπτυξη επιχειρήσεων των τομέων των Πολιτιστικών και Δημιουργικών Βιομηχανικών (Cultural and Creative Industries- CCIs) σύμφωνα με τις αρχές που ορίζονται από το θεσμικό και νομικό του νέου χρηματοδοτικού σχεδίου της Ε.Ε. 2014-2020.

Το νέο ευρωπαϊκό χρηματοδοτικό πλαίσιο για την στήριξη της επιχειρηματικότητας βασίζεται στο πλαίσιο των Π.Δ.Β., τις Τεχνολογίες Πληροφορίας Επικοινωνίας, την διοικητική καινοτομία, και τη δικτύωση.

Στόχοι έργου:

1. Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, στήριξη της απασχολησιμότητας και οικονομική ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο.
2. Στήριξη, δημιουργία, δικτύωση (νέων και υφιστάμενων) πολιτιστικών και δημιουργικών επιχειρήσεων στις περιοχές όπου εξελίσσεται η διατοπική συνεργασία Νήσων Περίπλους.
3. Αποτύπωση των Πολιτιστικών Προϊόντων (περιλαμβάνονται προϊόντα και υπηρεσίες) στη κάθε περιοχή, που μπορούν να αποτελέσουν βάση για ανάπτυξη επιχειρηματικών σχεδίων και δράσεων.
4. Προτάσεις (βάσει ποσοτικής τεκμηρίωσης για κάθε περιοχή της συνεργασίας), νέα Πολιτιστικά Προϊόντα (περιλαμβάνονται προϊόντα και υπηρεσίες) βασισμένα στο πολιτιστικό απόθεμα που διαθέτει η κάθε περιοχή, τα οποία να μπορούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες των επισκεπτών (δυναμικών καταναλωτών).
5. Συγκριτική αξιολόγηση βέλτιστων πρακτικών επιχειρήσεων, σε θέματα αειφορίας (Benchmarking).
6. Ενθάρρυνση της βιώσιμης επιχειρηματικότητας με πρωτότυπες επιχειρηματικές ιδέες γύρω από τον πολιτισμό και τη διαχείριση – διάσωσή του αλλά και τη σύνδεσή του με την παραγωγική δύναμη της κάθε περιοχής.
7. Διοργάνωση ενημερωτικών - επιμορφωτικών εκδηλώσεων σε συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς και φορείς.
8. Αξιοποίηση της εμπειρίας των ΟΤΔ και των σχετικών σχεδίων συνεργασίας και ενίσχυση της συνεργασίας των νησιωτικών περιοχών της χώρας για τη κινητοποίηση των παραγωγικών δυνάμεων της κάθε περιοχής.
9. Δημιουργία ενός μόνιμου δικτύου συντονισμένων και συμπληρωματικών δράσεων για τη στήριξη της τοπικής ανάπτυξης.

Οι Ομάδες Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ) που συμμετέχουν στο σχέδιο είναι:

1. Αναπτυξιακή Ηρακλείου Α.Ε. (ΑΝ.Η. Α.Ε.)
2. Αναπτυξιακή Λασιθίου Α.Ε. (ΑΝ.ΛΑΣ. Α.Ε.)
3. Οργανισμός Ανάπτυξης Κρήτης (Ο.Α.Κ. Α.Ε)
4. Α.Κ.Ο.Μ.-Μ. Ψηλορείτης Α.Α.Ε. ΟΤΑ (Α.Κ.Ο.Μ.-Μ.)

5. Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης Λέσβου Α.Ε. (Ε.Τ.Α.Λ. Α.Ε.)
6. Αναπτυξιακή Εταιρεία Λήμνου ΑΑΕ ΟΤΑ (ΑΝ.Ε.Λ.)
7. Αναπτυξιακή Δωδεκανήσου ΑΑΕ ΟΤΑ (ΑΝ.ΔΩ)
8. Αναπτυξιακή Εταιρεία Κυκλάδων ΑΑΕ ΟΤΑ (ΑΝ.ΕΤ.ΚΥ.)
9. Αναπτυξιακή Ιονίων Νήσων Α.Α.Ε. Ο.Τ.Α.
10. Συνεταιριστική Αυτοδιοικητική Ζακύνθου ΑΑΕ ΟΤΑ (Σ.Α.Ζ.)
11. Αναπτυξιακή Εύβοιας Α.Ε.

3. Ομάδα Μελέτης

GLOBAL SUSTAIN E.E.

- Μιχάλης Σπανός, Υπεύθυνος Έργου (Project Manager).
- Κωνσταντίνα Μπάτσαρη, Υποστήριξη Οικονομικών Θεμάτων, υποστήριξη στη διαχείριση του έργου.

ΚΕΡΑΣ – ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΗ Ι.Κ.Ε.

- Κώστας Καρμπέρης, Συντονιστής – Επιστημονικός Υπεύθυνος Πολιτιστικών θεμάτων και θεμάτων δικτύωσης.
- Χαράλαμπος Παπαϊωάννου, Υπεύθυνος Οικονομικών θεμάτων.

MEDA Communication A.E.

- Αθηνά Γαλάνη, Υπεύθυνη θεμάτων Προβολής και Προώθησης.

Ο.Α.Κ. Α.Ε.

- Μάγια Ε.Σπανουδάκη, Υπεύθυνη Παρακολούθησης & Παραλλαβής Έργου

4. Εισαγωγή

A. Βιώσιμη Ανάπτυξη

Η **αιεφόρος ανάπτυξη** ή **βιώσιμη ανάπτυξη** αναφέρεται στην οικονομική ανάπτυξη που σχεδιάζεται και υλοποιείται λαμβάνοντας υπόψη την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιωσιμότητα.

Χαρακτηριστικό της αιεφορίας είναι η μέγιστη δυνατή απολαβή αγαθών από το περιβάλλον, χωρίς όμως να διακόπτεται η φυσική παραγωγή αυτών των προϊόντων σε ικανοποιητική ποσότητα και στο μέλλον.

Επίσης η βιώσιμη ανάπτυξη προϋποθέτει ανάπτυξη των παραγωγικών δομών της Οικονομίας παράλληλα με τη δημιουργία υποδομών για μία υπεύθυνη στάση απέναντι στο φυσικό περιβάλλον και στα οικολογικά ζητήματα, δηλαδή εκμετάλλευση των φυσικών πόρων με ρυθμό μικρότερο από αυτόν με τον οποίον ανανεώνονται. Έτσι ώστε να αποφευχθούν μακροπρόθεσμα φαινόμενα κορεσμού, έλλειψης ή ανεπάρκειας πόρων.

Βιώσιμη ανάπτυξη είναι η βελτίωση της ποιότητας της ζωής μέσα στα πλαίσια της φέρουσας ικανότητας των υποστηρικτικών οικοσυστημάτων (IUCN, UNEP και WWF, 1991).

Βιώσιμη είναι η κοινωνία που μπορεί να υπάρχει για γενεές και γενεές, που μπορεί να βλέπει αρκετά μακριά, που είναι αρκετά ευέλικτη και σοφή, ώστε να μην υπονομεύει ούτε τα φυσικά, ούτε τα κοινωνικά της υποστηρικτικά συστήματα (Meadows et al., 1995).

Βιώσιμη ανάπτυξη σημαίνει να βασίζονται οι αναπτυξιακές και περιβαλλοντικές πολιτικές σε μία ανάλυση κόστους-οφέλους και σε μία προσεκτική οικονομική ανάλυση που θα ενδυναμώνει την περιβαλλοντική προστασία και θα οδηγεί σε αυξανόμενα και διατηρήσιμα επίπεδα ευημερίας (World Bank, 1992).

Συμπερασματικά, βιώσιμη ανάπτυξη μπορούμε να θεωρήσουμε την ανάπτυξη που περιέχει και τα τρία προαναφερόμενα χαρακτηριστικά. Συνεπώς βιώσιμη ανάπτυξη θεωρούμε την ανάπτυξη που

- α) βελτιώνει τους δείκτες ποιότητας ζωής
- β) σέβεται τα περιβαλλοντικά και κοινωνικά δεδομένα

Σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, ακραία ανταγωνιστικό, η κοινωνική και βιώσιμη διαρθρωτική αντιπρόταση είναι – σε πρώτο επίπεδο – η ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη.

Σε πολύ αδρές γραμμές η αιεφόρος ανάπτυξη είναι ένα συνολικό οικονομικο-κοινωνικό μοντέλο αναδιάρθρωσης, ξεπερνά τα στενά ζητήματα της οικολογικής συμπεριφοράς και άπτεται παραμέτρων της ευρύτερης κοινωνικής και οικονομικής οργάνωσης. Κατ' ουσίαν είναι ένα νέο, εναλλακτικό μοντέλο οικονομικής και κοινωνικής οργάνωσης, ένα νέο πολιτισμικό πρότυπο.

Μια έκφανση της βιώσιμης ανάπτυξης είναι και η λεγόμενη «Πράσινη Ανάπτυξη», μια έννοια η οποία δίνει μεγαλύτερη προτεραιότητα στην περιβαλλοντική βιωσιμότητα έναντι της οικονομικής ανάπτυξης. Παρόλα αυτά, η πράσινη ανάπτυξη αποτελεί μια πλατφόρμα στο γενικότερο πλαίσιο της αιεφόρου ανάπτυξης.

Η στροφή σε μια συνολική παραγωγικής αναδιάρθρωση με υιοθέτηση νέου αναπτυξιακού μοντέλου, προϋποθέτει συνολικό *ολιστικό* σχεδιασμό και αξιόπιστη διαχείριση. Μόνο έτσι μπορούν να εξασφαλιστεί αποτελεσματικότητα και βιωσιμότητα.

Σε εθνικό επίπεδο, το πλεονέκτημα που διαθέτουμε ως Ελλάδα είναι **η ποιότητα και η καινοτομία**. Η μαζική παραγωγή και η εξασφάλιση κερδοφορίας μέσω οικονομιών κλίμακας και επενδύσεων εντάσεως κεφαλαίου δεν ήταν ούτε πρόκειται να γίνει το συγκριτικό μας πλεονέκτημα. Απεναντίας είναι λάθος να προσανατολιζόμαστε την οικονομία μας σ' αυτά. Η δική μας «κλίμακα», αλλά και η φύση των προϊόντων στα οποία μπορούμε να στηριχτούμε ως χώρα για να πετύχουμε αξιοπρεπή θέση στον διεθνή καταμερισμό είναι αυτά που – μονοσήμαντα – μας οδηγούν στη υιοθέτηση της ποιότητας ως θεμελιώδους παραμέτρου και βασικού συγκριτικού πλεονεκτήματος. Η τεχνολογική προσαρμογή και η καθετοποίηση έρχονται ως φυσικά επακόλουθα.

Ένα διαφορετικό μοντέλο παραγωγικής διάρθρωσης και αναπτυξιακής στόχευσης όμως συμβαδίζει (εάν δεν προϋποθέτει) με την εκ βάθρων αναθεώρηση του «πολιτιστικού προτύπου», την συνολική αλλαγή της κοινωνικής κουλτούρας. Είναι μια παράμετρος που δεν πρέπει να αγνοείται.

Πως είναι δυνατόν να εφαρμοστούν προωθημένες και με διαφορετική στόχευση στεγαστικές και οικιστικές πολιτικές όταν η «κουλτούρα» της ανακύκλωσης είναι ακόμα σε πολύ χαμηλά επίπεδα;

Πως μπορεί να σχεδιαστεί και να υλοποιηθεί ένα νέο εναλλακτικό οικολογικό και βιώσιμο μοντέλο μεταφορών, όταν όχι μόνο η κουλτούρα των μεταφορών αλλά και οι υποδομές λειτουργούν και αναπτύσσονται σε τελείως άλλη κατεύθυνση;

Η προσαρμογή θα είναι και δύσκολη και μακροχρόνια, διότι η μετάβαση πρέπει να επιτευχθεί με τον πλέον ομαλό τρόπο, ώστε να αποφύγουμε καταστροφικές συνέπειες. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι η μείωση των εκπομπών αερίων ρύπων του θερμοκηπίου από την Ελλάδα από το 1990 έως το 2050 κατά 67% δεν επηρεάζει στο ελάχιστο την οικονομική ανάπτυξη (*WWF Hellas: «Λύσεις για την Κλιματική Αλλαγή»*). Σύμφωνα με την ίδια έκθεση η ολοκληρωτική προσαρμογή και εναρμόνιση της Ελλάδας με όλες τις διεθνώς καθιερωμένες περιβαλλοντικές απαιτήσεις κοστίζει το 0,7% του ΑΕΠ, ενώ αντιθέτως η συνέχιση της σημερινής κατάστασης θα κοστίσει στην Εθνική Οικονομία σε 40 χρόνια το 20% περίπου του ΑΕΠ (πρόστιμα, αναγκαστική εφαρμογή βίαιων προσαρμογών κλπ.).

B. Πολιτιστικές και Δημιουργικές Βιομηχανίες

Η «Δημιουργική Οικονομία» είναι ένα γενικό πλαίσιο οικονομικής πολιτικής. Το οποίο μπορεί να εξελιχθεί σε δομικό παράγοντα ανάπτυξης εφόσον διασυνδεθούν οι νέες ψηφιακές τεχνολογίες με το πολιτιστικό προϊόν μιας περιοχής. Είναι το επακόλουθο της διασύνδεσης δημιουργικότητας, πολιτισμού, οικονομικών και τεχνολογίας που οδηγεί στη δημιουργία και διακίνηση πνευματικών αγαθών. Στηρίζει την απασχόληση και το εισόδημα, προωθεί τη κοινωνική συνοχή, την ευημερία, τη πολυπολιτισμικότητα στη κοινωνία και την εξέλιξη του ατόμου. Στον πυρήνα της Δημιουργικής Οικονομίας βρίσκονται οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες και τα πεδία των τεχνών, του πολιτισμού, της επιχειρηματικότητας και της τεχνολογίας.

(<http://creativecommons.britishcouncil.org/creative-industries/> 20/09/2015)

Η καθιέρωση της «Δημιουργικής Οικονομίας» έχει τις ρίζες της στις αρχές της δεκαετίας του 1970, με την σταδιακή αμφισβήτηση της κεντρικότητας του Έθνους Κράτους και τη σταδιακή υποκατάστασή του από τις περιφερειακές οικονομίες, ως οι βασικές χωρικές ενότητες, στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης του καπιταλισμού. Η σταδιακή μετάπτωση από το σύστημα κεφαλαικής συσσώρευσης στο μοντέλο της περιφερειακής ενδογενούς ανάπτυξης, επήλθε ως αποτέλεσμα της μετάβασης από το βιομηχανικό πρότυπο στο μετα-βιομηχανικό, στο οποίο κυριαρχούν οι υπηρεσίες. Έτσι, η μείωση των δημόσιων χρηματοδοτήσεων, η απορρύθμιση και οι ιδιωτικοποιήσεις, η καθιέρωση της λογικής της εμπορευματοποίησης, επηρέασαν οριζόντια όλο το φάσμα της οικονομικής και κοινωνικής οργάνωσης και επέβαλαν μια νέα οπτική ακόμα και στον τομέα της καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Ο όρος «Δημιουργική Βιομηχανία» (Creative Industry) πρωτοπαρουσιάστηκε από το Εργατικό Κόμμα της Αγγλίας (Labour Party) το 1997 και καθιερώθηκε από το Βρετανικό Υπουργείο Πολιτισμού, Μέσων και Αθλητισμού (DCMS), θεωρώντας ότι οι «δημιουργικοί κλάδοι» είναι εκείνες οι δραστηριότητες που η προέλευσή τους έγκειται στην ατομική δημιουργικότητα, ικανότητα και ταλέντο και οι οποίες έχουν τη δυνατότητα να παράγουν πλούτο και θέσεις εργασίας μέσω της γένεσης και της βιομηχανικής εκμετάλλευσης της διανοητικής ιδιοκτησίας. Εκτοτε, η εισαγωγή του όρου και η χαρτογράφηση των δραστηριοτήτων των «δημιουργικών κλάδων», εκ μέρους της αγγλικής κυβέρνησης το 1997, αποτέλεσε ένα σημαντικό ορόσημο διεθνώς.

Ο όρος «Πολιτιστικές και Δημιουργικές Βιομηχανίες» (ΠΔΒ) αναφέρεται στις ακόλουθες επιχειρήσεις: εικαστικές και παραστατικές τέχνες (ζωγραφική, γλυπτική, θέατρο χορός κλπ.), την παραγωγή μουσικής, τα μουσεία, τις πινακοθήκες και τις βιβλιοθήκες, τη φωτογραφία, το ραδιόφωνο και την τηλεόραση, την παραγωγή διαφημίσεων, τις εκτυπώσεις, τις εκδόσεις, το design (κάθε είδους, π.χ. επίπλων, μόδας κλπ.), την αρχιτεκτονική, τον κινηματογράφο και την παραγωγή λογισμικού. Οι ΠΔΒ είναι οι επιχειρήσεις που δημιουργούν αμιγώς πολιτιστικά αγαθά αλλά και προϊόντα τα οποία είναι αποτέλεσμα ευρύτερης παραγωγικής διαδικασίας και δημιουργίας.

Η Ελληνική ονομασία προέρχεται από τον Αγγλικό όρο «Cultural Creative Industries», αποδίδεται στην μελέτη ως Πολιτιστικές Δημιουργικές Βιομηχανίες, διότι μέσω του πληθυντικού προσδιορίζεται το εύρος των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων του τομέα..

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ώθηση στους τομείς του πολιτισμού και της δημιουργίας για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση στην Ε.Ε., 2012) το μεταφράζει ως «Τομείς Πολιτισμού και Δημιουργίας» (ΤΠΔ).

Οι Γερμανοί, ακριβώς για να ορίσουν πως περιλαμβάνεται και ο μη-κερδοσκοπικός τομέας τις αποκαλούν «Βιομηχανίες Πολιτισμού και Δημιουργίας» (*Kultur- und Kreativwirtschaft*) (Pratt, 2012).

Στα ελληνικά επίσημα κείμενα (Κυβέρνηση, μεταφράσεις Οδηγιών Ε.Ε.) ο όρος εμφανίστηκε μόλις το Δεκέμβριο του 2013, όταν με επίσημη οδηγία της Ε.Ε., οι Π.Δ.Β. ορίστηκαν ως ένας εκ των 9 αξόνων ανάπτυξης για το χρηματοδοτικό πλαίσιο 2014-2020. Στην εισήγηση που αφορούσε τη Στρατηγική – Προτεραιότητες – Αρχιτεκτονική του ΕΣΠΑ 2014-2020, τον Ιανουάριο του 2014, αναφέρονται ως «Δημιουργικές Βιομηχανίες (π.χ. design) και Πολιτισμός». Στο κείμενο διαβούλευσης «*ΕΠΑνεΚ 2014-2020, ΤΟΣ Πολιτιστικές & Δημιουργικές Βιομηχανίες, Τομεακό Σχέδιο*», αναφέρονται ως «Πολιτιστικές και Δημιουργικές Βιομηχανίες» στο τίτλο, ενώ στο περιεχόμενο ως «Δημιουργικές και Πολιτιστικές Βιομηχανίες».

Η παρούσα μελέτη τις αναφέρει ως συντομογραφία Π.Δ.Β. που αποτελεί την ορθή μετάφραση του αγγλικού όρου, ωστόσο αποκρυσταλλωθεί ο όρος στα ελληνικά.

Η Commission στο Green Paper (2010) ορίζει ως Πολιτιστικές Βιομηχανίες, «...τις επιχειρήσεις που παράγουν και διανέμουν πολιτιστικά αγαθά και υπηρεσίες που έχουν ενσωματωμένες ή εκφράζουν πολιτισμικές αξίες...». Ως Δημιουργικές Βιομηχανίες ορίζει «...επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν πολιτιστικά στοιχεία (ως πόρους) αλλά το τελικό αποτέλεσμα/ προϊόν που παράγεται είναι αμιγώς χρηστικό...». Για παράδειγμα στη Δημιουργική Βιομηχανία ανήκουν η Αρχιτεκτονική και ο Σχεδιασμός, ενώ μια γκαλερί ανήκει στη Πολιτιστική Βιομηχανία.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ESSnet – Culture 2012) χαρακτηρίζει ως *πολιτιστική δραστηριότητα* «... κάθε δραστηριότητα που ενσωματώνει πολιτιστική αξία και καλλιτεχνική έκφραση (culture - based). Ως τέτοια θεωρείται κάθε δραστηριότητα προσανατολισμένη ή όχι στην αγορά, με ή χωρίς εμπορική σημασία, η οποία ασκείται από κάθε είδους οικονομική μονάδα...».

Σύμφωνα με την διατύπωση της UNCTAD (United nations Conference on Trade And Development) το 2010, υπάρχουν τα ακόλουθα βασικά μοντέλα συστηματικής κατηγοριοποίησης των δημιουργικών κλάδων, τα οποία στηρίζονται σε διαφορετικά κριτήρια, όπως αναφέρονται συνοπτικά στη συνέχεια:

Μοντέλο ομόκεντρων κύκλων

(σχέση καλλιτεχνικής αξίας και εμπορικής αξίας)

Διακρίνει δύο είδη αξίας: την πολιτιστική και την εμπορική. Στον πυρήνα του μοντέλου των ομόκεντρων κύκλων τοποθετούνται οι δημιουργικές τέχνες οι οποίες παράγουν ήχο, λόγο και εικόνα υψηλής πολιτιστικής αξίας και διαχέονται προς τις δραστηριότητες των εξωτερικών κύκλων. Η συσχέτιση δραστηριοτήτων με την ένταξή τους στο σύστημα, αφορά την σχέση πολιτιστικής με εμπορική αξία: Στο κέντρο η πολιτιστική αξία είναι υψηλή και η εμπορική αξία μειωμένη και όσο απομακρυνόμαστε προς τους εξωτερικούς κύκλους η πολιτιστική αξία μειώνεται και αυξάνεται η εμπορική. Η διάταξη έχει ως εξής:

Βαθμίδα 1^η: μουσική, λογοτεχνία, τέχνες θεάματος (παραστατικές), εικαστικές τέχνες.

Βαθμίδα 2^η: κινηματογράφος, μουσεία, βιβλιοθήκες.

Βαθμίδα 3^η: τηλεόραση, ραδιόφωνο, εκδόσεις, ηχογράφηση, ηλεκτρονικά παιχνίδια, πολιτιστική κληρονομιά.

Βαθμίδα 4^η: αρχιτεκτονική, design, μόδα.

Μοντέλο συμβολικών κειμένων

(σχέση δημόσιας παρέμβασης)

Ως καλλιτεχνικές δραστηριότητες θεωρούνται οι «υψηλές» τέχνες (οι θεωρούμενες «σοβαρές») και ως «δημιουργικές» θεωρούνται οι δραστηριότητες των οποίων τα προϊόντα αφορούν τη μαζική («βιομηχανική») παραγωγή, διανομή και κατανάλωση.

Μοντέλο Βρετανικού Υπουργείου Πολιτισμού (DCMS)

(σχέση προϊόντος με την δημιουργία οικονομικού αποτελέσματος)

Ως δημιουργικοί ορίζονται οι κλάδοι που απαιτούν δημιουργικότητα, δεξιότητες και ταλέντο, με δυνατότητα δημιουργίας πλούτου και θέσεων εργασίας μέσω της εκμετάλλευσης των πνευματικών τους δικαιωμάτων.

Μοντέλο πνευματικών δικαιωμάτων WIPO

(σχέση δημιουργικότητας πνευματικών δικαιωμάτων)

Περιλαμβάνει κλάδους που εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα στη δημιουργία, παραγωγή, μετάδοση και διανομή προϊόντων με πνευματικά δικαιώματα

Μοντέλο UNCTAD

Το μοντέλο του ΟΗΕ συνθέτει στοιχεία από τα προηγούμενα μοντέλα και διευρύνει την έννοια της δημιουργικότητας, περιλαμβάνοντας οποιαδήποτε οικονομική δραστηριότητα παράγει συμβολικά προϊόντα εξαρτώμενα από πνευματική ιδιοκτησία και απευθυνόμενα σε ένα ευρύ κοινό

1. Πολιτιστική κληρονομιά

2. Τέχνες
3. Media
4. Λειτουργικές δημιουργίες

Δεν είναι απολύτως σαφές το πότε ακριβώς ο όρος «δημιουργικοί κλάδοι» άρχισε να χρησιμοποιείται παράλληλα, ή και να υποκαθιστά τον, έως περίπου τα τέλη της δεκαετίας του 1990, κυρίαρχο όρο «πολιτιστικοί κλάδοι».

Στις Πολιτιστικές & Δημιουργικές Βιομηχανίες (ΠΔΒ) στην Ελλάδα συμπεριλαμβάνονται οι ακόλουθες δραστηριότητες:

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΚΩΔΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ
Design	Εντάσσεται στους ΚΑΔ 73, 74
Αρχιτεκτονική	Δεν υπάρχει διακριτός ΚΑΔ
Κατασκευή κοσμημάτων - ρολογιών	Δεν υπάρχει διακριτός ΚΑΔ. Εντάσσονται ως χειροτεχνικές δραστηριότητες στους ΚΑΔ 15, 16, 31, 32
Κατασκευή μουσικών οργάνων	
Διαφήμιση	73
Φωτογραφία	74
Κλωστοϋφαντουργία	13
Ένδυση	14
Υποδήματα	15
Παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών	59
Έρευνα	72
Ψυχαγωγία	90
Πολιτισμός – Τέχνες	90 & 91
Εκτυπώσεις	18
Ενημέρωση – Επικοινωνία	58, 59 - 63
Η/Υ	26
Προγραμματισμός Η/Υ	62
Εκπομπές	60
Υπηρεσίες πληροφορίας	63

ΚΑΔ: Κωδικός Αριθμός Δραστηριότητας (Εθνικό Λογιστικό Σχέδιο)

Κάθε προϊόν ή υπηρεσία των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών έχει μια άμεση οικονομική αξία (π.χ. η τιμή πώλησης του αγαθού, η τιμή του εισιτηρίου σε μια παράσταση κλπ.). Αλλά και ως σύμβολα, τα αγαθά αυτά παράγουν διάφορες έμμεσες αξίες, που είναι πολλές φορές αδύνατο να υπολογιστούν με οικονομικούς όρους.

Η συνεισφορά των ΠΔΒ αφορά τόσο στη διαμόρφωση του εθνικού και του περιφερειακού ακαθάριστου προϊόντος (ΑΕΠ), όσο και στην την αγορά εργασίας.

Στην Ευρωπαϊκή "Ένωση οι δημιουργικές βιομηχανίες παίζουν διαρκώς μεγαλύτερο ρόλο στις διαδικασίες οικονομικής μεγέθυνσης των εθνικών και περιφερειακών οικονομιών, αφού αναπτύσσονται με γοργούς ρυθμούς, ιδιαίτερα τα τελευταία δέκα χρόνια. Ηδη ο συνολικός αριθμός των ΠΔΒ στην Ε.Ε. ξεπερνά το 1,5 εκατομμύριο επιχειρήσεις (κάθε μορφής). Σε επίπεδο οικονομικό οι Ευρωπαϊκές ΠΔΒ έχουν κύκλο εργασιών που υπερβαίνει τα 650 δις. ευρώ, ενώ σε επίπεδο αγοράς εργασίας απασχολούν πάνω από 8 εκ. εργαζομένους και οι περίπου 1,5 εκ. πολιτιστικές και δημιουργικές επιχειρήσεις.

Στο ακόλουθο γράφημα εμφανίζεται η συνεισφορά κάθε δημιουργικής και πολιτιστικής δραστηριότητας στον συνολικό κύκλο εργασιών του Τομέα των ΠΔΒ στην Ευρώπη (στοιχεία 2009)

Για τη χώρα μας, η εξαγωγή ποσοτικών συμπερασμάτων γίνεται με προσέγγιση, δεδομένου ότι:

(α) η ισχύουσα κατηγοριοποίηση των κυρίων ΚΑΔ και ΣΤΑΚΟΔ (στοιχεία από τα κατά τόπους Επιμελητήρια) δεν αντιστοιχεί απολύτως στις επιχειρήσεις που συγκροτούν το δυναμικό των ΠΔΒ (βάσει των

προαναφερόμενων ορισμών) και συνεπώς υπάρχει διασπορά των ΠΔΒ σε διάφορες κατηγορίες ΚΑΔ, πράγμα που καθιστά αδύνατη την ακριβή καταγραφή τους,

(β) υπάρχει ποσοστό αδήλων δραστηριοτήτων που εντάσσονται στις ΠΔΒ το οποίο είναι απροσδιόριστο (εκτιμήσεις το ανεβάζουν στο 1% του συνολικού ΑΕΠ, αλλά διατηρούμε επιφυλάξεις),

Στην Ελλάδα, λοιπόν, οι ΠΔΒ συνεισέφεραν περίπου το 3% του συνολικού ΑΕΠ, έχοντας κύκλο εργασιών 11,7 δισ. ευρώ (στοιχεία 2006), ενώ το 2014 το ποσοστό συνεισφοράς τους ανήλθε στο 5% περίπου (στοιχεία 2013), κυρίως εξαιτίας της δραματικής μείωσης του ΑΕΠ της χώρας.

Το 2013 οι ΠΔΒ στην Ελλάδα υπερέβαιναν τις 50.000 επιχειρήσεις, απασχολούσαν δε περίπου 110.000 εργαζομένους ή το 3% περίπου του συνολικού εργατικού δυναμικού της χώρας (στοιχεία Α' τριμήνου 2013),

Η πρόσφατη οικονομική κρίση αναδιαμόρφωσε τις συμβολικές αγορές, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην υπόλοιπη Ευρώπη, μέσω της δραστηρικής μείωσης του ανθρώπινου δυναμικού στις μεγάλες δημιουργικές επιχειρήσεις και της ταυτόχρονης αύξησης του αριθμού των αυτοαπασχολούμενων. Μια άλλη τάση ήταν η μείωση των επιχειρήσεων σε παραδοσιακούς δημιουργικούς κλάδους, όπως αυτοί των εκτυπώσεων και των εκδόσεων και η ταυτόχρονη αύξησή τους στους νέους και περισσότερο καινοτόμους κλάδους της παραγωγής λογισμικού και ειδικευμένου σχεδίου (web design, βιομηχανικού σχεδίου, σχεδίου μόδας κλπ.).

Αν και η οικονομική συνεισφορά των πολιτιστικών και δημιουργικών επιχειρήσεων στην εθνική οικονομία και ο αριθμός των εργαζομένων αποτελούν σημαντικά μεγέθη, μέχρι στιγμής έχουν γίνει πολύ λίγες μελέτες και έρευνες για την αποτύπωση αλλά και την ανάδειξη της σημασίας των ΠΔΒ στην Ελλάδα. Γι' αυτό και τα στοιχεία που παρατίθενται στην παρούσα μελέτη αποτυπώνουν με σχετική ακρίβεια την πραγματική κατάσταση.

Στον ακόλουθο πίνακα δίνονται στοιχεία των πολιτιστικών και δημιουργικών επιχειρήσεων στην περιοχή μελέτης (αριθμός επιχειρήσεων, κύκλος εργασιών) με βάση στοιχεία του έτους 2010:

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΔΒ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ	ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΠΔΒ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΑΣ	120.752		19.306.295.932	
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	1.240	1,03%	69.329.623	0,36%
ΣΑΜΟΣ	263	0,22%	11.045.647	0,06%
ΧΙΟΣ	414	0,34%	24.325.545	0,13%
ΛΕΣΒΟΣ & ΛΗΜΝΟΣ	563	0,47%	33.958.431	0,18%

ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	2.671	2,21%	150.177.777	0,78%
ΚΥΚΛΑΔΕΣ	987	0,82%	43.391.091	0,22%
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣ Α	1.684	1,39%	106.786.686	0,55%
ΚΡΗΤΗ	4.978	4,12%	301.936.167	1,56%
ΧΑΝΙΑ	1.410	1,17%	63.265.649	0,33%
ΡΕΘΥΜΝΟ	618	0,51%	32.269.649	0,17%
ΗΡΑΚΛΕΙΟ	2.477	2,05%	185.485.885	0,96%
ΛΑΣΗΘΙ	473	0,39%	20.914.984	0,11%
ΕΥΒΟΙΑ	1.320	1,09%	64.839.868	0,34%
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	1.951	1,62%	69.998.183	0,36%
ΚΕΡΚΥΡΑ	977	0,81%	31.641.174	0,16%
ΛΕΥΚΑΔΑ	247	0,20%	12.204.973	0,06%
ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	365	0,30%	12.953.701	0,07%
ΖΑΚΥΝΘΟΣ	362	0,30%	13.198.335	0,07%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΟΧΗΣ 11 ΟΤΔ	12.160	10,07%	656.281.618	3,40%

Υστερα από δειγματοληπτική καταγραφή του αριθμού των ΠΔΒ το 2014 και 2015 (όπου κατέστη δυνατόν να συγκεντρωθούν στοιχεία από τοπικά Επιμελητήρια) παρατηρείται μείωση του αριθμού των δημιουργικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα, της τάξης του 5-10%, αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης της τελευταίας πενταετίας.

Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, εκτιμάται ότι η δυναμική των Π.Δ.Β. θα συνεχίσει και θα αυξηθεί τα επόμενα χρόνια για τους εξής λόγους:

1. Οι διεθνείς συναλλαγές Π.Δ.Β. αυξάνονται διαρκώς, αντίθετα με τις συναλλαγές των λοιπών τομέων. Οι Τεχνολογίες Πληροφορικής & Επικοινωνιών και ο παγκόσμιος ιστός είναι βασική αιτία.
2. Η πολιτιστική κατανάλωση σαφέστατα σχετίζεται με την οικονομική ανάπτυξη, σύμφωνα με το «Νόμο της μετατροπής της ποσότητας σε ποιότητα και αντίστροφα» (F. Engels, Dialektik der Natur, MEW 20, Dietz Verlag Berlin 1962, σ.348). Άλλωστε οι Π.Δ.Β. έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα στις αναπτυγμένες παρά στις αναπτυσσόμενες χώρες, διότι οι πολίτες τους έχουν μεγαλύτερο εισόδημα το οποίο δαπανούν στα πολιτιστικά προϊόντα.

5. Δημιουργία και διαχείριση πολιτιστικών περιοχών, Ευρωπαϊκή εμπειρία και καλές πρακτικές

A. Εισαγωγή

Η νέα τάση του τουρισμού στην Ευρώπη και τον κόσμο είναι η ανάδειξη του πολιτισμού ως σημαντικό πλεονέκτημα κάθε περιοχής λόγω των οικονομικών και κοινωνικών πλεονεκτημάτων που επιφέρει, αλλά και λόγω της άμεσης σύνδεσής του με τον αστικό τουρισμό.

Απαιτούνται δε ειδικές μέθοδοι αλλά και πρακτικές για την εξειδικευμένη διαχείριση γεγονότων και εμπειριών, στο πολιτιστικό και τουριστικό μάρκετινγκ, στο *city branding* και την αποθέωση της πολιτιστικής επένδυσης και επιχειρηματικότητας.

Ο πολιτισμός αντιμετωπίζεται στις μέρες μας ως ένα σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα στη σύγχρονη τουριστική και πολιτιστική πραγματικότητα. Αποτελεί πολιτική προτεραιότητα και κύριο εργαλείο αναζωογόνησης περιοχών που είτε πέρασαν σε υπανάπτυξη ή δεν προέβλεπαν ποτέ το πολιτιστικό τους απόθεμα. Παράλληλα, τις τελευταίες δεκαετίες, κύρια στην Ευρώπη οι πολιτικές δημιουργίας και διαχείρισης πολιτιστικών περιοχών αποτελούν μία δημοφιλή, εναλλακτική λύση για την πολιτιστική και τουριστική ανάπτυξη. Το μοντέλο αυτό προτείνει την ανάμειξη πολιτιστικών λειτουργιών και δράσεων οι οποίες μπορεί να περιορίζονται στο χώρο ενός συγκροτήματος ή να αφορούν μια εκτεταμένη περιοχή. Μετά την επικράτηση των πολιτικών και κοινωνικών όρων της παγκοσμιοποίησης είναι συνήθης η πολιτιστική χρήση πρώην βιομηχανικών κτιρίων, χωρίς αυτό να αποκλείει και τη δημιουργία νέων κτιρίων. Οι στρατηγικές αρκετές φορές μπορεί να αφορούν τις πολιτιστικές και καλλιτεχνικές δραστηριότητες, συνδυάζονται όμως άμεσα με υποδομές αναψυχής και διασκέδασης που υπάρχουν ή δημιουργούνται όπως μπαρ, εστιατόρια, χώροι συναυλιών, εμπορικά καταστήματα.

Την ανάπτυξη των πολιτιστικών περιοχών και την ανάδειξη του πολιτιστικού προϊόντος βοηθούν και υποστηρίζουν οι πολιτιστικές επιχειρήσεις. Η ανάπτυξή τους αποτελεί μια δύσκολη υπόθεση μια και απαιτούν τη συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων πλευρών σε τοπικό επίπεδο, τόσο του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, όσο και του τρίτου τομέα και την εμπλοκή της κοινωνίας των πολιτών.

Οι τάσεις που υπάρχουν το τελευταίο διάστημα στις διεθνείς στρατηγικές πολιτιστικής πολιτικής θέλουν την ολική αλλαγή του μοντέλου της καθετοποιημένης δημόσιας πολιτιστικής πολιτικής. Το νέο μοντέλο θέλει οριζόντιες διασυνδέσεις που θα εμπλέκουν στο πολιτιστικό προϊόν τόσο την τοπική κοινωνία και επιχειρηματικότητα όσο και το σύνολο σχεδόν των παράλληλων δομών που μπορούν να υποστηρίξουν αλλά και να εξυπηρετηθούν από την παραγωγή αυτή. Παράλληλα, οι φορείς που εμπλέκονται στη τοπική πολιτιστική πολιτική διευρύνονται και η παραγωγή ενός πολιτιστικού προϊόντος μπορεί πλέον να περιλαμβάνει αναπτυξιακές εταιρίες, εταιρίες διαχείρισης ακινήτων, ιδιώτες, ΜΚΟ, κ.ά.

Η έννοια των πολιτιστικών περιοχών υπάρχει εδώ και δεκαετίες και υπάρχουν ανά τον κόσμο πολλά και επώνυμα παραδείγματα με πολιτιστικές περιοχές μακράς ιστορία, όπως το Σόχο του Λονδίνου, το Lower East Side της Νέας Υόρκης, η Αριστερή Όχθη του Παρισιού ή πιο πρόσφατα το Southbank και το East End στο Λονδίνο και η περιοχή Mitte στο κέντρο του παλιού Ανατολικού Βερολίνου. Οι περιοχές αυτές φαίνεται να έχουν προκύψει αυθόρμητα ή μέσα από μακροχρόνιες διαδικασίες παράλληλα με την γενικότερη ανάπτυξη των πόλεων τους. Η τάση για τη δημιουργία πολιτιστικών περιοχών σε υποβαθμισμένες ή αναξιοποίητες περιοχές έχει εξαπλωθεί και σε μικρότερου μεγέθους πόλεις στην Αμερική και την Ευρώπη ενώ δε λείπουν τα αξιόλογα παραδείγματα ανάδειξης σε πολιτιστικές μονάδες απομακρυσμένων περιοχών όπως το Chianti στην Τοσκάνη ή περιοχή των αρχαίων ναών στη Σικελία, το Αρχιπέλαγος των νησιών της Στοκχόλμης ή τα Ισπανικά νησιά της Μεσογείου.

Οι πολιτιστικές βιομηχανίες κατέχουν κεντρικό ρόλο στη δημιουργία, ανάδειξη και καθιέρωση μιας περιοχής. Με τον όρο πολιτιστικές βιομηχανίες περιγράφονται αρχικά τα προϊόντα τους, δηλαδή τις παραστάσεις/ παραγωγές, τις καλές τέχνες και τη λογοτεχνία, την αναπαραγωγή τους, δηλαδή βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες, κινηματογράφος, ραδιόφωνο, τηλεόραση, ηχογραφήσεις, και τις δραστηριότητες που συνδυάζουν διαφορετικές μορφές τέχνης, όπως είναι η διαφήμιση. Ακόμη περιλαμβάνονται οι διαδικασίες παραγωγής, διανομής και πώλησης, τυπογραφίας και μαζικής ενημέρωσης, καθώς και τα μουσεία, οι βιβλιοθήκες, τα θέατρα, τα νυχτερινά κέντρα και οι γκαλερί.

Εάν θεωρήσουμε πως το χαρακτηριστικό πολιτιστικό προϊόν μιας περιοχής είναι ένα συγκεκριμένο είδος μουσικής που παρουσιάζεται σε ένα ετήσιο φεστιβάλ τότε στη πολιτιστική βιομηχανία της περιοχής περιλαμβάνονται οι οργανωτές, τα συγκροτήματα, οι μάνατζερ και οι εταιρίες διαχείρισης, τα στούντιο ηχογραφήσεων, οι εταιρίες δίσκων, οι χώροι συναυλιών και οι υπηρεσίες υποστήριξης τους, γραφιστικές και τυπογραφικές εταιρίες που συνδέονται με τις δραστηριότητες αυτές, εταιρίες ρουχισμού, κομμωτήρια, διαφημιστικές εταιρίες, ραδιοφωνικοί σταθμοί που μεταδίδουν τη συγκεκριμένη μουσική, μπαρ, κλπ. Ακόμα και η ύπαρξη πανεπιστημίου που ουσιαστικά συγκεντρώνει νέους που αποτελούν το κοινό της συγκεκριμένης μουσικής μπορεί να θεωρηθεί μέρος της συγκεκριμένης περιοχής και φυσικά πολλαπλασιαστές και καταναλωτές.

B. Νέες τάσεις στη σχέση πόλης και πολιτισμού

Η τάση για τη δημιουργία πολιτιστικών περιοχών συμβαδίζει με την ανάδυση νέων τάσεων που χαρακτηρίζουν τη σχέση πόλης και πολιτισμού. Με βάση την πρόσφατη βιβλιογραφία μπορεί κανείς να εντοπίσει πέντε βασικούς παράγοντες που επηρεάζουν την πολιτιστική πολιτική σε χωρικές ενότητες, κατά βάση οικιστικούς ιστούς με αστική συνοχή.

a. Νέα Πρότυπα Πολιτιστικής Παραγωγής και Κατανάλωσης

Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που επιφέρει υποχρεωτικά αλλαγές στην πολιτιστική πολιτική αποτελεί το γεγονός πως έχουν αλλάξει σημαντικά τα πρότυπα πολιτιστικής παραγωγής και κατανάλωσης. Ο διαχωρισμός μεταξύ της παραδοσιακής «υψηλής» τέχνης και της διαδεδομένης λαϊκής κουλτούρας είναι βαθιά ριζωμένος στον δυτικό πολιτισμό. Η κυρίαρχη τάση έως σήμερα είναι ότι η εύθραυστη υψηλή τέχνη μπορεί να ανθήσει μόνο υπό την επίβλεψη του κράτους, ενώ η εμπορική πολιτιστική βιομηχανία κατευθύνεται από τις δυνάμεις της αγοράς και τη λαϊκή ζήτηση.

Στην σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα, η υψηλή τέχνη και η λαϊκή κουλτούρα επιμένουν στην ύπαρξη τους. Στην πράξη, ωστόσο, ο διαχωρισμός δεν φαίνεται να λειτουργεί ούτε για το κοινό ούτε για τους παραγωγούς. Το κοινό μπορεί να ακούει ταυτόχρονα πολλά είδη διαφορετικής μουσικής και να προτίθεται να παρακολουθήσει τόσο μια συναυλία λαϊκής μουσικής όσο και μια εκδήλωση με μουσική δωματίου. Αλλά και η παραγωγή των πολιτιστικών αγαθών έχει μεταβληθεί σημαντικά λόγω της εξέλιξης της τεχνολογίας και της παγκοσμιοποίησης. Επίσης, ο ίδιος ο ορισμός του πολιτιστικού αγαθού μεταβάλλεται και τα επαγγέλματα που σχετίζονται με τον πολιτισμό διευρύνονται.

Η έννοια του πολιτιστικού «αγαθού» - «προϊόντος» περιλαμβάνει δραστηριότητες όπως είναι ο κινηματογράφος, η λογοτεχνία, οι εκδόσεις, το θέατρο, η δισκογραφία, οι συναυλίες, οι παραστάσεις, η μόδα, το design, η αρχιτεκτονική, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, οι εικαστικές τέχνες, τα μουσεία, οι αίθουσες τέχνης, η χειροτεχνία και ο σχεδιασμός σε υπολογιστή. Παράλληλα έχει αλλάξει η φύση και ο αριθμός των εργαζομένων, καθώς και η επιχειρηματική δράση, στον πολιτιστικό τομέα. Τα επαγγέλματα του πολιτιστικού τομέα αφορούν ένα μεγάλο φάσμα δραστηριοτήτων, από την παραγωγή μέχρι την εκπαίδευση και τις πωλήσεις. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο παρουσιάζεται αύξηση της απασχόλησης στα πολιτιστικά επαγγέλματα, όπου σύμφωνα με έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής οι θέσεις εργασίας άγγιζαν το 2,5% περίπου επί του συνόλου, ενώ οι αυξητικές τάσεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές. Παράλληλα εξειδικεύεται σημαντικά η καλλιτεχνική εκπαίδευση και γίνονται ιδιαίτερα δημοφιλείς νέες ειδικότητες που σχετίζονται με την πολιτιστική διαχείριση, τη χρήση νέων τεχνολογιών στον πολιτισμό, το design, κ.α.

β. Ανταγωνισμός και marketing περιοχών

Ο έντονος ανταγωνισμός, τόσο σε τοπικό, όσο και σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο, υποχρεώνει τις πόλεις ή τις περιφέρειες (με λίγα λόγια τις χωρικές ενότητες) να αναζητήσουν συγκριτικά πλεονεκτήματα έναντι των υπολοίπων. Το αστικό (city) marketing και το city branding – και κατ' αναλογία το region branding – αποτελούν πλέον καθιερωμένες πρακτικές για πολλές περιοχές. Η εταιρική ταυτότητα μιας περιοχής της δίνει το πλεονέκτημα της αναγνωρισιμότητας, καθώς και της ταύτισης, της συνέχειας και της συλλογικής αντιπροσώπευσης. Η ταύτιση της περιοχής με μία συγκεκριμένη πολιτιστική εικόνα είναι καταρχήν ένας αποτελεσματικός τρόπος προώθησής της ως τουριστικό προϊόν, ενώ αποτελεί και λόγο υπερηφάνειας και αναγνώρισης για τους κατοίκους της και παράγοντα

διαμόρφωσης «ταυτότητας» και «συνείδησης».

Στην Ελλάδα μπορούμε να αναφέρουμε ως κλασικά παραδείγματα την συσχέτιση περιοχών με ειδικό τουρισμό και ομάδες επισκεπτών. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η Τήνος, η Μύκονος, η Χίος, η Κρήτη, η Ζάκυνθος για να αναφερθούμε ενδεικτικά σε μερικά νησιά. Δε χρειάζεται καν να αναφέρουμε γιατί είναι γνωστά τα νησιά αυτά μια και το παραδοσιακό branding τους αλλά και οι καμπάνιες προβολής τους, τα έχουν καταστήσει συνώνυμα των πολιτιστικών, παραδοσιακών και γαστρονομικών επιλογών των επισκεπτών.

Η χωρική ενότητα (είτε είναι πόλη, είτε περιοχή, είτε περιφέρεια) συνιστά μια *πραγματικότητα*, αλλά συγχρόνως συμμετέχει στις *κοινωνικές φαντασιώσεις*, ενώ κάθε κάτοικος ή επισκέπτης την αντιλαμβάνεται διαφορετικά. Οι εικόνες των τόπων σχεδόν πάντα προβάλλουν υπερβολικά ορισμένα στοιχεία τα οποία μπορεί να είναι φυσικά, πολιτιστικά, κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά ή και συνδυασμός αυτών, ενώ παράλληλα αποκλείουν άλλα στοιχεία. Το γεγονός ότι οι πραγματικές συνθήκες στην περιοχή μπορεί να έχουν αλλάξει σημαντικά από τότε που σχηματίστηκε η συγκεκριμένη εικόνα δεν είναι σημαντικό. Στο κόσμο της αντίληψης η εικόνα είναι πιο σημαντική από την πραγματικότητα, γεγονός το οποίο μπορεί να αποδειχθεί είτε πλεονέκτημα είτε μειονέκτημα για μια περιοχή.

Από τη μια πλευρά, σημαίνει ότι μια αστική εικόνα μπορεί να κατευθυνθεί και να μεταλλαχθεί με έξυπνο τρόπο από τους ειδικούς του marketing δίχως να χρειάζεται να προκαλέσουν ανάλογες αλλαγές στον τόπο. Από την άλλη πλευρά, σημαίνει ότι αρνητικές ή παραπλανητικές εικόνες μπορεί να επιμένουν να υπάρχουν παρά τις σημαντικές αλλαγές που ενδεχομένως έχουν συντελεστεί.

γ. Φεστιβάλ και Mega Events

Τα πιο εμφανή και αναγνωρίσιμα παραδείγματα τοπικής πολιτιστικής πολιτικής είναι αναμφίβολα τα σύγχρονα φεστιβάλ και τα λεγόμενα «mega events», τα οποία πλέον έχουν εξελιχθεί και σε καμία περίπτωση δεν αντιμετωπίζονται ως απλές εκδηλώσεις ή εορτασμοί. Οι περιοχές προσπαθούν να δημιουργήσουν, αναδείξουν, χρησιμοποιήσουν τα mega-events προκειμένου να ενισχύσουν την εικόνα τους και να αναγνωριστούν σε εθνικό και διεθνές επίπεδο ως πόλοι έλξης. Η μεγάλη προσφορά των φεστιβάλ, ο χωρικός ανταγωνισμός για τα μεγάλα πολιτιστικά και αθλητικά γεγονότα και η μεγάλη δημοσιότητα που δίνεται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, απαιτούν προσεκτική διαχείριση και ανάληψη επιχειρηματικού κινδύνου. Αυτός είναι και ο λόγος που εδώ και λίγα χρόνια έχει αναπτυχθεί ένας ξεχωριστός κλάδος «διαχείρισης γεγονότων» (event management) με ξεχωριστές πρακτικές και απαιτήσεις. Η περίπτωση των mega-events διαφέρει από αυτή των απλών φεστιβάλ αφού διοργανώνονται κατόπιν πολιτικών αποφάσεων και ξεφεύγουν από τις καθιερωμένες πρακτικές διοργάνωσης και προγραμματισμού. Έχουν κατά κανόνα σημαντικές επιπτώσεις στην περιοχή που τα διοργανώνει λόγω των εκτεταμένων υποδομών και του μεγάλου κόστους που απαιτεί η διοργάνωσή τους.

Χαρακτηρίζονται ως mega-events, διότι απευθύνονται σε μια διεθνή τουριστική αγορά, έχουν υψηλή συμμετοχή της δημόσιας επένδυσης, έχουν σημαντικές οικονομικές και πολιτικές επιδράσεις στις διοργανώτριες πόλεις, καλύπτονται και υποστηρίζονται από διεθνή δίκτυα ενημέρωσης και παρουσίας και, απαιτούν υψηλό βαθμό ετοιμότητας σε αστικές υποδομές. Τα γεγονότα αυτά δεν οργανώνονται περιοδικά σε μία περιοχή και χαρακτηρίζονται από τη μακροχρόνια επίδραση ή «κληρονομιά» που αφήνουν και αποτελούν αντικείμενο περαιτέρω τουριστικής ανάπτυξης.

δ. Αστικός Τουρισμός

Ο αστικός τουρισμός είναι μια από τις ανερχόμενες τάσεις στον τουρισμό παγκοσμίως, κυρίως λόγω της κυρίαρχης τάσης για μικρά ταξίδια όπου συχνά πλέον προτιμώνται μικροί προορισμοί. Ζητούμενο είναι η αναζήτηση αυθεντικών εμπειριών και η πολιτιστική κληρονομιά και οι αστικοί μύθοι χρησιμοποιούνται ως ελκυστικός παράγοντας για τους επισκέπτες. Εδώ έχει ενδιαφέρον να δει κανείς τη Στρατηγική του Λονδίνου όπου κάθε πέντε χρόνια δημιουργούνται νέα αξιοθέατα, διεξάγονται συνέχεια έρευνες που καθορίζουν και τις αγορές στόχους, δημιουργούν εξειδικευμένες πολιτιστικές διαδρομές με θέμα π.χ. τον Χάρυ Πότερ και μέρη της πόλης όπου έχουν πραγματοποιηθεί γυρίσματα, το Βερολίνο που ανατρέχει στην μνήμη του τοίχους και δημιουργεί μεγάλα πολιτιστικά γεγονότα ή το Άμστερνταμ με το συνδυασμό ποδήλατα, λουλούδια, κανάλια και ελαφριά ναρκωτικά. Η Ελληνική εμπειρία μπορεί να καταγράψει την περιοχή των Σποράδων και ειδικά τη Σκιάθο και τη Σκόπελο όλου 10 χρόνια μετά την ταινία Mama Mia χιλιάδες τουρίστες επισκέπτονται την περιοχή για να δουν τα μέρη που γυρίστηκε η ταινία, τη Θεσσαλονίκη με τους δρόμους του Αποστόλου Παύλου, το τρίγωνο Δίον – Πέλλα- Βεργίνα με τα βήματα του Μ. Αλεξάνδρου ή την περιοχή του Αθω με τον μοναστηριακό τουρισμό αλλά και πρόσφατα (μετά την προβολή τηλεοπτικού σίριαλ) την περιοχή της Σπιναλόγκας στην Κρήτη.

Ιδιαίτερα χρήσιμη είναι η κατηγοριοποίηση σε ομάδες που προτείνεται στη μελέτη της European Travel Commission για το Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, η οποία χωρίζει τους αστικούς προορισμούς σε τέσσερις κατηγορίες: κοινότητες (villages), μικρές πόλεις (towns), μεγάλες πόλεις (cities) και μητροπόλεις (metropolis).

Το προσφερόμενο τουριστικό προϊόν μπορεί να βασιστεί στα εξής στοιχεία:

- **Κληρονομιά:** το κυρίαρχο πολιτιστικό προϊόν είναι η πολιτιστική κληρονομιά του προορισμού (μνημεία, πολιτιστικά έργα, μουσεία, κλπ)
- **Τέχνες:** το κυρίαρχο πολιτιστικό προϊόν είναι οι σύγχρονες παραστατικές και εικαστικές τέχνες
- **Πολιτιστικές Βιομηχανίες:** το κυρίαρχο πολιτιστικό προϊόν είναι οι πολιτιστικές βιομηχανίες (design, μόδα, κινηματογράφος, διαφήμιση, αρχιτεκτονική, κ.ά, όπως αναφέρθηκαν στην Εισαγωγή).

Τύπος / Χαρακτηριστικό	Κοινότητα	Μικρή Πόλη	Μεγάλη Πόλη	Μητρόπολη
Κληρονομιά	Ομάδα 1	Ομάδα 2		
Κληρονομιά και Τέχνες		Ομάδα 3	Ομάδα 4	
Κληρονομιά και Τέχνες και Πολιτιστικές Βιομηχανίες			Ομάδα 5	Ομάδα 6

Πίνακας: Κατηγορίες προορισμών αστικού τουρισμού (Πηγή: WTO, ETC, 2005:5)

Στην περίπτωση των περιοχών που μελετάμε, η συγκριτική παρουσίαση θεσμών και τουριστικών πολιτικών της ομάδας 3 και 4 μπορεί να έχει μεγάλο ενδιαφέρον. Η κάθε ομάδα έχει διαφορετικά χαρακτηριστικά και καθορίζει διαφορετικά πλαίσια ανάπτυξης τουριστικών και πολιτιστικών υποδομών και κατά συνέπεια αντίστοιχων τουριστικών – πολιτιστικών περιοχών. Η κατηγοριοποίηση που επιχειρείται βάσει αυτού του πίνακα, αν και είναι πολύ γενική, προσφέρει ένα βασικό εργαλείο ανάλυσης για τα βασικά πολιτιστικά χαρακτηριστικά των πόλεων.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται ενδεικτικά ανά κατηγορία ορισμένες πόλεις:

Ομάδα 2 Μικρή Πόλη με Κληρονομιά	Ομάδα 3 Μικρή Πόλη με Κληρονομιά και Τέχνες	Ομάδα 4 Μεγάλες Πόλεις με Κληρονομιά και Τέχνες	Ομάδα 5 Μεγάλες Πόλεις με Κληρονομιά και Τέχνες και Πολιτιστικές Βιομηχανίες	Ομάδα 6 Μητροπόλεις με Κληρονομιά και Τέχνες και Πολιτιστικές Βιομηχανίες
Αβίλα	Αβινιόν	Αθήνα	Άμστερνταμ	Βερολίνο
Βέρνη	Βασιλεία	Αμβέρσα	Βαρκελώνη	Κωνσταντινούπολη
Χαϊδελβέργη	Κρακοβία	Αμβούργο	Βρυξέλλες	Λονδίνο
Ντελφτ	Τάλιν	Βαρσοβία	Βουδαπέστη	Παρίσι
Οξφόρδη	Βενετία	Βουκουρέστι	Βιέννη	Ρώμη
Πίζα	Ζάγκρεμπ	Γλασκώβη	Δουβλίνο	
Μονακό	Γάνδη	Εδιμβούργο	Κοπεγχάγη	
Γιορκ	Μπαϊρόιτ	Ελσίνκι	Λισαβόνα	
Γρανάδα	Μπολόνια	Πόρτο	Λυόν	
Καντεμπούρι	Μπρατισλάβα	Πράγα	Μιλάνο	
Λουξεμβούργο	Φλωρεντία	Ρίγα	Νάπολι	
Λευκωσία	Μπριζ	Ρότερνταμ	Στοκχόλμη	
Μπάμπεργκ	Σόφια	Σεβίλλη		

Πίνακας: Κατηγοριοποίηση ευρωπαϊκών πόλεων (Πηγή: WTO, ETC, 2005:5)

Η κατηγοριοποίηση των πόλεων βοηθάει επίσης και στην καλύτερη κατανόηση της πολυπλοκότητας της πολιτιστικής πολιτικής και του marketing κάθε περιοχής, καθώς και των ιδιαίτερων παρεμβάσεων. Στην περίπτωση των πολιτιστικών περιοχών τα χαρακτηριστικά του αστικού τουρισμού, η αναλογία τουριστών – κατοίκων και τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά της περιοχής κατέχουν κεντρικό ρόλο.

ε. Μνημειακή Αρχιτεκτονική

Τα μεγάλα μνημειακά έργα του παρελθόντος αλλά και του παρόντος αποτελούν σημείο αναφοράς για τον πολιτισμό μιας περιοχής πάνω στα οποία μπορούν οι πολίτες να σταθούν και να επαναπροσδιορίσουν την εικόνα του τόπου τους. Ο Θόλος της Χιλιετίας (Millenium Dome) του Λονδίνου, ένα πανάκριβο έργο που πραγματοποιήθηκε για να εορταστεί η έλευση της Νέας Χιλιετίας, είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της κατηγορίας αυτής. Υπήρξε έργο ασύμφορο, με υπερβάσεις στον προϋπολογισμό και δίχως εμφανή χρησιμότητα, ωστόσο η κυβέρνηση Μπλερ δεν σκέφτηκε ούτε στιγμή να το ματαιώσει. Τα περισσότερα έργα αυτού του είδους έχουν τεράστιο κόστος και αμφίβολη οικονομική βιωσιμότητα. Ωστόσο τα έργα αυτά κύριο σκοπό έχουν να τονώσουν την εικόνα της πόλης και να αυξήσουν την παγκόσμια δημοτικότητά τους.

Πόλεις όπως είναι το Λονδίνο ή το Παρίσι προσπαθούν να εδραιώσουν την θέση τους ως παγκόσμιες πόλεις στον πολιτιστικό τομέα, ενώ οι μικρότερες περιφερειακές πόλεις όπως το Μπιλμπάο επιδιώκουν την πολιτιστική αυτονομία τους. Το Μπιλμπάο αποτελεί μία από τις πλέον χαρακτηριστικές πόλεις παγκοσμίως που βασίστηκαν κυρίως στον πολιτισμό για την αναζωογόνηση. Πρόκειται για ένα βιομηχανικό λιμάνι που βλέπει στον Ατλαντικό που αντιμετώπιζε πολλά προβλήματα λόγω της αποβιομηχάνισης. Με έμφαση στην αρχιτεκτονική και με το Μουσείο Γκούγκενχάιμ με την αναγνωρίσιμη φόρμα του Frank Gehry να είναι η αιχμή του δόρατος, η πόλη

έχει καθιερωθεί σήμερα ως παγκόσμιος τουριστικός και πολιτιστικός προορισμός. Το μοντέλο αυτό του city re-branding διά του πολιτισμού και των μεγάλων παρεμβάσεων ακολουθούν, η Αμβέρσα του Βελγίου με την μετατροπή του παλιού λιμανιού σε τεράστιο χώρο πολιτισμού, η Βαρκελώνη με την επανασχεδίαση όλης της πόλης με αφορμή τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1992 (ανατολικό μέρος της πόλης) και τη φιλοξενία του Παγκόσμιου Φόρουμ για το νερό (δυτικό μέρος της πόλης). Πιο πρόσφατα το Βελιγράδι με τον επανασχεδιασμό και μετατροπή σε πολιτιστική ζώνη του παλιού λιμανιού του, η Αθήνα με τη διαχείριση της μετά-ολυμπιακής της κληρονομιάς αν και αποτελεί αρνητικό παράδειγμα ή αντίθετα η Λισσαβόνα που ακόμα και σήμερα οι υποδομές της EXPO του 1998 αποτελούν κορυφαίο σημείο προσέλευσης επισκεπτών.

Η χωροθέτηση των πολιτιστικών βιομηχανιών σε μια περιοχή και η ενθάρρυνση ή υποστήριξη τους βάσει συγκεκριμένης επιχειρηματικής στρατηγικής αποτελεί πλέον κύρια επιλογή πολλών διοικήσεων στην Ευρώπη και στην Αμερική. Σε αρκετές περιπτώσεις τείνει να δίνεται έμφαση ή να κυριαρχεί σε μεγάλο βαθμό ένα είδος πολιτιστικής έκφρασης. Σε ορισμένες περιπτώσεις πολιτιστικών περιοχών στην Ευρώπη (Μάντσεστερ, Σέφιλντ, Λίβερπουλ) παρατηρούμε ότι επικεντρώνονται σε ένα είδος πολιτιστικής δραστηριότητας (π.χ., η πόλη του Λίβερπουλ που μετά την πλήρη αποβιομηχάνισή της βρήκε στο όνομα της πόλης των Beatles τη νέα της ταυτότητα συνδυάζοντας μουσική, αναμνήσεις και τοπίο), ενώ αναφέρονται πολλά παραδείγματα επιτυχημένων πρωτοβουλιών σε πόλεις μεσαίου μεγέθους με έμφαση στα μουσεία. Μια άλλη ειδική κατηγορία πολιτιστικών περιοχών αποτελούν αυτές που σχηματίζονται σε πόλεις των οποίων η τοπική οικονομία είναι εστιασμένη στον τουρισμό και την πολιτιστική τους κληρονομιά όπως η Βενετία και η Μπρίζ του Βελγίου). Πολλές φορές υπάρχουν περιπτώσεις όπου μικρότερες πόλεις καταφέρνουν να αποκτήσουν μία ιδιαίτερη αναγνωρισιμότητα λόγω ενός φεστιβάλ (π.χ., φεστιβάλ τζαζ του Montreaux της Ελβετίας ή του Pori της Φινλανδίας, το Exit Festival στο Νόβι Σαντ της Σερβίας, το Suni Jazz Festival στη Χαλκιδική ή το φεστιβάλ χάλκινων στην ορεινή Γκούτσα της Σερβίας).

Γ. Καλές Πρακτικές και Παραδείγματα προς αποφυγή

Η διεθνής πρακτική στη στρατηγική και τη διοίκηση πολιτιστικών περιοχών

έχει καταδείξει ότι απαιτείται προσεκτικός σχεδιασμός για να προληφθούν ενδεχόμενα προβλήματα και συγκρούσεις. Τα κύρια σημεία που χαρακτηρίζουν μια περιοχή «ιστορικού ή τουριστικού ενδιαφέροντος» είναι τα εξής:

1. Το ίδιο το πολιτιστικό τοπίο, το οποίο αποτελείται από μεμονωμένα μνημεία και τοποθεσίες πολιτιστικής κληρονομιάς.
2. Οι πολιτιστικοί παραγωγοί
3. Οι νέες πολιτιστικές εκφράσεις και οι «δημιουργικές βιομηχανίες», οι οποίες χαρακτηρίζονται από έντονη ελαστικότητα και ζωτική σχέση με τις κυρίαρχες οικονομικές δραστηριότητες της πόλης.
4. Η «βιομηχανία γεγονότων» (event industry), που περιλαμβάνει τους managers των χώρων, τους συμβούλους καθώς και τους διοργανωτές συνεδρίων, φεστιβάλ, αθλητικών γεγονότων, κλπ.

Οι απαραίτητες προϋποθέσεις για τη λειτουργία μιας *τουριστικής πολιτιστικής περιοχής* αφορούν σε διαφορετικούς τομείς του τοπικού προγραμματισμού.

Στις ιστορικές περιοχές συνήθως δεν υπάρχει πρόβλημα διάχυσης αφού πρόκειται για πόλεις με μικρό κατά κανόνα πληθυσμό (π.χ. η Βενετία έχει πληθυσμό 65.000 κατοίκων). Ωστόσο, ιδιαίτερα τα ιστορικά κέντρα των περιοχών παρουσιάζουν το φαινόμενο να δέχονται πιέσεις για πιο εμπορικές χρήσεις. Επομένως απαιτείται η χάραξη μιας στρατηγικής στήριξης επιχειρήσεων (μέσα από υποδομές, χώρους στάθμευσης, ευέλικτο νομοθετικό πλαίσιο, πολιτική επιδοτήσεων κλπ.) οι οποίες θεωρούνται απαραίτητες για την διατήρηση του καλλιτεχνικού ή πολιτιστικού χαρακτήρα μιας περιοχής. Επίσης, προκειμένου να ενθαρρυνθεί η ανταγωνιστικότητα μιας ιστορικής περιοχής, είναι επιθυμητό να καταπολεμηθούν οι μονοπωλιακές τακτικές όσον αφορά τα ενοίκια στις περιοχές που βρίσκονται κοντά στο κύριο προϊόν που στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι τα μνημεία και οι τοποθεσίες ή τα κτίρια πολιτιστικής κληρονομιάς. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από μια πολιτική διάχυσης τμημάτων του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος σε άλλες περιοχές (π.χ. στέγαση μουσείων σε άλλες περιοχές, αποκέντρωση ξενοδοχείων, χρήση νέων τεχνολογιών για τουριστική πληροφόρηση κλπ.)

Η προώθηση συνεργασιών είναι ένα πολύ σημαντικό και δύσκολο ζήτημα, αφού οι Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ειδικά στην Ελλάδα) δεν μπορούν εύκολα να προωθήσουν τις συνεργασίες όταν το περιβάλλον τοπικά δεν τις ευνοεί ή όταν υπάρχει *ασυμμετρία* μεταξύ προμηθευτών – παραγωγών ή παραγωγών – καταναλωτών. Επίσης είναι δύσκολο να ανταμειφθούν οι επιθυμητές καινοτόμες υπηρεσίες σε βάρος των καθιερωμένων υπηρεσιών. Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα (εγχώριο) μπορεί να αναφερθεί η δυσκολία με την οποία αδειοδοτήθηκαν οι αγορές βιολογικών προϊόντων μετά από τις διαμαρτυρίες και παρεμβάσεις των συμμετεχόντων στις συμβατικές υπαίθριες αγορές, ενώ θα μπορούσαν να γίνουν αποδεκτές ως καινοτόμες δράσεις προβολής της τοπικής γαστρονομίας.

Η πανεπιστημιακή έρευνα θα πρέπει να κατέχει σημαντική θέση στην αναζήτηση βέλτιστων πρακτικών και μοντέλων διοίκησης, όσον αφορά στον πολιτιστικό τομέα, ενώ η Τοπική Αυτοδιοίκηση θα πρέπει να εξασφαλίζει την ποιότητα των παρεχόμενων προϊόντων και υπηρεσιών, καθώς και να υποστηρίζει την κατοχύρωση δικαιωμάτων (πατέντες) σε πολιτιστικά προϊόντα. Η ύπαρξη Πανεπιστημίου ή άλλου σημαντικού εκπαιδευτικού/ερευνητικού ιδρύματος σε μια περιοχή μπορεί να καθορίσει σημαντικά την εξέλιξη τόσο της πολιτιστικής περιοχής όσο και της γενικότερης εικόνας της.

Η κάθετη και διαγώνια συνεργασία μεταξύ των πολιτιστικών επιχειρήσεων δημιουργεί προϋποθέσεις για συγχωνεύσεις και δημιουργία μεγαλύτερων επιχειρήσεων. Π.χ., ένα μικρό κατάστημα πώλησης μουσικών CD, συμβάλλει στην ανάπτυξη μιας πολιτιστικής περιοχής λειτουργώντας ως σημείο συνάντησης, ενδέχεται σύντομα να αγοραστεί (ή να εξουδετερωθεί) από μια πολυεθνική επιχείρηση. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα η πολιτιστική παραγωγή και κατανάλωση να κινδυνεύει να τεθεί υπό τον έλεγχο εξωτερικών παραγόντων που δεν αντιλαμβάνονται τη δυναμική της περιοχής.

Πρέπει επομένως να αναζητηθεί τρόπος υποστήριξης της τοπικής ιδιοκτησίας.

Στις περιπτώσεις πολιτιστικών περιοχών ιδιαίτερο ρόλο κατέχει ένα γεγονός – καταλύτης, το οποίο θα βοηθήσει στην προβολή και το branding της περιοχής. Σε αυτές τις περιπτώσεις προτιμάται ένα street festival ή ένα ιδιαίτερο event το οποίο να χρησιμοποιεί την πόλη σαν σκηνικό.

Η περίπτωση του *Blaue Nacht* της Νυρεμβέργης ή του *Urban Explorer* του Dordrecht δείχνουν νέους καινοτόμους τρόπους με τους οποίους μπορεί μία πόλη να εκμεταλλευτεί το ιστορικό της κέντρο. Σκοπός του γεγονότος είναι να προσθέσει μια ιδιαίτερη ταυτότητα στη περιοχή, με την οποία να ταυτίζονται οι επιχειρήσεις και ο ντόπιος πληθυσμός.

Γενικότερα, στις περιπτώσεις των πολιτιστικών περιοχών, η δημιουργία στρατηγικής εταιρικής ταυτότητας μέσα από ένα σήμα, ένα λογότυπο, ένα σλόγκαν κλπ. διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην επιτυχία της. Η κοινή προώθηση των επιχειρήσεων μέσω μιας διαφημιστικής καμπάνιας, η αποτελεσματική προώθηση των φεστιβάλ και των πολιτιστικών δραστηριοτήτων, η εθνική και διεθνής δημοσιότητα και η αποφυγή αρνητικών εντυπώσεων είναι στοιχεία – κλειδιά που απαιτούν την λειτουργία ειδικού γραφείου σε τοπικό επίπεδο.

Για την Ελλάδα, η συνεργασία με τις αρμόδιες κρατικές αρχές για τα θέματα τουρισμού είναι αυτονόητη αλλά και απαραίτητη, δεδομένου ότι ο ΕΟΤ και τα Υπουργεία Τουρισμού και Πολιτισμού έχουν την ευθύνη κεντρικού σχεδιασμού των εθνικών πολιτικών, συμμετέχουν με μεγάλες διαφημιστικές καμπάνιες στις μεγάλες αγορές και εκθέσεις του εξωτερικού και θέλουν πάντα να έχουν πρωτότυπο και διαφορετικό υλικό/ προτάσεις, μιας και η παγκόσμια αγορά είναι τεράστια αλλά πλέον απαιτητική.

Αντίθετα επιδιώκεται η αυθεντικότητα, η οποία έχει ιδιαίτερη βαρύτητα τόσο στον τουριστικό σχεδιασμό γενικά, όσο και στην περίπτωση των

πολιτιστικών περιοχών ειδικότερα. Η έννοια της αυθεντικότητας σχετίζεται άμεσα με τη ιστορική συνέχεια μεταξύ της πολιτιστικής κληρονομιάς και του σύγχρονου πολιτισμού και της πραγματικότητας που βιώνουν οι σημερινοί επισκέπτες. Η συνέχεια αυτή μπορεί να βιωθεί μέσα από πολιτιστικά δρώμενα και αναβίωση στοιχείων του παρελθόντος. Η αλληλεπίδραση των επισκεπτών με τους τόπους που επισκέπτονται είναι σημαντική για την κατανόηση και αφομοίωση των εθίμων, του τρόπου ζωής, της κληρονομιάς, της ιστορίας κλπ. Από την άλλη πλευρά, η αναζήτηση της αυθεντικότητας συνδέεται με τον κίνδυνο της δημιουργίας ενός ψεύτικου, προκατασκευασμένου περιβάλλοντος, ενός περιβάλλοντος «Ντίσνεϋλαντ».

Η μεταμοντέρνα λογική επιβάλλει τη *θεατρική αυθεντικότητα* (staged authenticity) η οποία οδηγεί στην κατασκευή μιας νέας πραγματικότητας, αποτελώντας μια νέα ανάγνωση της πολιτιστικής κληρονομιάς και του τοπίου – η νέα αυτή πραγματικότητα μπορεί κάλλιστα να χρησιμοποιηθεί για την προβολή της κάθε περιοχής. Η έννοια της θεατρικής αυθεντικότητας αναφέρεται στις περιπτώσεις που οι κάτοικοι που υποδέχονται τους τουρίστες θέτουν τον πολιτισμό τους, συμπεριλαμβάνοντας και τον εαυτό τους, στη διάθεση του τουριστικού προϊόντος με σκοπό να δημιουργήσουν ένα ελκυστικό περιβάλλον (σύνολο). Η πολιτιστική κληρονομιά εντάσσεται πλέον σε ένα σύγχρονο περιβάλλον, αποσπασμένη από την ιστορική της πραγματικότητα.

Το Πρόγραμμα των Πόλεων (Cities Programme)

Το Πρόγραμμα Πόλεων του Οικουμενικού Συμφώνου αποτελεί την **αστική συνιστώσα του Οικουμενικού Συμφώνου** των Ηνωμένων Εθνών, την μεγαλύτερη παγκόσμια πρωτοβουλία εταιρικής ευθύνης.

Το Οικουμενικό Σύμφωνο αναγνωρίζει ότι οι πόλεις, ιδίως, έχουν τη δυνατότητα να κάνουν τεράστια βήματα στη δημιουργία βιώσιμων κοινωνιών - όπου τα οικονομικά, οικολογικά, πολιτικά και πολιτιστικά θέματα παίζουν τον πρώτο ρόλο.

Το Πρόγραμμα Πόλεων είναι αφιερωμένο στην προώθηση και την υιοθέτηση των δέκα Αρχών των Ηνωμένων Εθνών εντός των πόλεων **και παρέχει ένα πλαίσιο για τη μετάφραση των αρχών στη καθημερινή αστική διακυβέρνηση και διαχείριση.**

*Στο πνεύμα του Οικουμενικού Συμφώνου του ΟΗΕ, το Πρόγραμμα Πόλεων επικεντρώνεται στη **συνεργασία μεταξύ της κυβέρνησης, των επιχειρήσεων και της κοινωνίας** με σκοπό τη βελτίωση της βιωσιμότητας, της ανθεκτικότητας, της ποικιλομορφίας και της προσαρμογής των πόλεων ενόψει των καθημερινών αστικών προκλήσεων.*

Το Πρόγραμμα Πόλεων διοικείται από μια Διεθνή Γραμματεία που εδρεύει στο Ινστιτούτο του Προγράμματος των Πόλεων στο Πανεπιστήμιο RMIT στη Μελβούρνη της Αυστραλίας, η οποία υποστηρίζει και καθοδηγεί τις συμμετέχουσες πόλεις.

Τα επίπεδα δέσμευσης που χαρακτηρίζουν τις πόλεις που εντάσσονται στο

Πρόγραμμα είναι τρία: η υπογράφουσα πόλη, η ηγετική πόλη κι η καινοτόμος πόλη. Κάθε διαδοχικό επίπεδο σημειώνει την πρόοδο της πόλης ως προς τις δεσμεύσεις της. Την ίδια πρόοδο σημειώνουν και οι παροχές του Προγράμματος Πόλεων (συμβουλές, υποστήριξη και αναγνώριση κα).

Οι πόλεις που συμμετέχουν στο πρώτο επίπεδο της υπογραφής μπορούν να επιλέξουν να συμμετάσχουν συγχρόνως και στα άλλα επίπεδα άμεσα ή μεταγενέστερα.

1. Υπογράφουσα Πόλη:

Ο δήμαρχος κάθε πόλης θα πρέπει να αποστείλει επιστολή προς τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών και να βεβαιώνει ότι η πόλη του δεσμεύεται να εφαρμόσει τις δέκα αρχές του Οικουμενικού Συμφώνου του ΟΗΕ. Επίσης, ότι θα προσπαθήσει να θεσπίσει και να προωθήσει αυτές τις αρχές στον κορμό της διαχείρισης της πόλης και να ενθαρρύνει τις επιχειρήσεις της πόλης του να συμμετάσχουν στο Οικουμενικό Σύμφωνο.

Η διαδικασία γίνεται διαδικτυακά, μέσα από την ιστοσελίδα του Οικουμενικού Συμφώνου και μια απαντητική επιστολή αποδοχής στο Πρόγραμμα αποστέλλεται στον αιτούντα.

2. Ηγετική Πόλη:

Οι πόλεις ή οι περιφέρειες που εμπλέκονται στο Πρόγραμμα σε επίπεδο ηγεσίας θεωρούνται ηγετικές πόλεις στο πλαίσιο των θετικών αλλαγών και εξελίξεων.

Οι πόλεις αυτές διαθέτουν ένα σχέδιο βιωσιμότητας με ολιστική προσέγγιση. Το έργο τους εκτείνεται πέρα από τον βασικό, διοικητικό ή υπηρεσιακό ρόλο. Οι ηγέτες των πόλεων αυτών αντιμετωπίζουν το μέλλον άμεσα, έχουν συνείδηση του ρόλου τους ως πολιτικοί ηγέτες και διαμεσολαβητές και είναι πρόθυμοι να προβούν σε κατασκευές ανθεκτικών, βιώσιμων και ζωντανών πόλεων ή περιφερειών.

Οι ηγετικές πόλεις μοιράζονται τα επιτεύγματα τους και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν με το ευρύτερο δίκτυο του Προγράμματος των Πόλεων.

Αυτό μπορεί να γίνει μέσω της **εκπόνησης μελετών** (case studies) σε συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα και την ακαδημαϊκή κοινότητα.

Οι πόλεις στο επίπεδο αυτό μπορούν να έχουν την άμεση και εκτεταμένη υποστήριξη από τη Διεθνή Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών και τη χρηματοδοτική ενίσχυση σε ερευνητικές δαπάνες.

Αυτές οι πόλεις ή περιοχές γενικά θα πρέπει:

- Να έχουν ένα σχέδιο βιωσιμότητας ή
- Το πλαίσιο σχεδίου πόλης ή περιφέρειας που εργάζονται να έχει μια ολιστική προσέγγιση

- Να εργάζονται πέρα από τον κανονιστικό, διοικητικό ή υπηρεσιακό τους ρόλο
- Να εξετάζουν άμεσα το μέλλον
- Να έχουν συνείδηση του ρόλου τους ως πολιτικοί ηγέτες και διαμεσολαβητές
- Να προτίθενται να κατασκευάσουν ανθεκτικές και βιώσιμες πόλεις ή περιφέρειες

3. Καινοτόμος Πόλη

Το επίπεδο αυτό αποτελεί το υψηλότερο επίπεδο δέσμευσης στο Πρόγραμμα των πόλεων. Στο επίπεδο της καινοτομίας μια πόλη ή περιοχή καλείται να καινοτομήσει για την αντιμετώπιση ενός φαινομενικά δυσεπίλυτου θέματος που απασχολεί την ηγεσία της πόλης. Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από την προσπάθεια πολλών ετών.

Η ανάπτυξη και η διαχείριση των θεμάτων γίνεται με βάση τη μεθοδολογία του προγράμματος των πόλεων. **Όλες οι διαστάσεις μιας πόλης, οι οικολογικές, οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές έχουν ληφθεί υπόψη κατά την ανάπτυξη των έργων και την επίλυση των προβλημάτων.**

Η προσπάθεια των πόλεων για την επίλυση ενός συγκεκριμένου θέματος ή μιας περίπλοκης κατάστασης, γίνεται με ολιστική προσέγγιση. Αυτό περιλαμβάνει την χρησιμοποίηση εργαλείων που παρέχονται από το Πρόγραμμα, τα οποία διευκολύνουν τις συνεργασίες (μεταξύ κυβέρνησης, επιχειρήσεων και κοινωνίας) και δημιουργούν αυστηρά πλαίσια παρακολούθησης και αξιολόγησης.

Υποστήριξη επίσης παρέχεται από τη Γραμματεία του Προγράμματος των Πόλεων. Σε αυτό το επίπεδο δέσμευσης υπάρχει ένα αντίτιμο από την πλευρά των πόλεων το οποίο επενδύεται στην περαιτέρω ανάπτυξη των ερευνητικών μεθόδων και των συναφών δραστηριοτήτων που αναλαμβάνονται από τη Διεθνή Γραμματεία και διατίθενται μεταγενέστερα στις Καινοτόμες Πόλεις.

«Με μια τέτοια παγκόσμια εμβέλεια, το Οικουμενικό Σύμφωνο των Ηνωμένων Εθνών στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην τοπική δράση και τις προσπάθειες για την προώθηση των Δέκα Αρχών και διευκολύνει την πρακτική εφαρμογή τους.

Οι πόλεις - κυρίως - έχουν τη δυνατότητα να κάνουν τεράστια άλματα στην δημιουργία βιώσιμων κοινωνιών, όπου τα οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά και περιβαλλοντικά ζητήματα είναι ολοκληρωμένα και προηγμένα.

Το Παγκόσμιο Πρόγραμμα Πόλεων προσπαθεί να κάνει ακριβώς αυτό-και να βοηθά τις πόλεις να συντονίσουν τους πόρους, την τεχνογνωσία και την εμπειρία της κυβέρνησης, των επιχειρήσεων και της κοινωνίας για την καλύτερη αντιμετώπιση των πολύπλοκων

αστικών προκλήσεων».

Georg Kell, Εκτελεστικός Διευθυντής του Οικουμενικού Συμφώνου του ΟΗΕ.

Οι προσεγγίσεις στο Πρόγραμμα

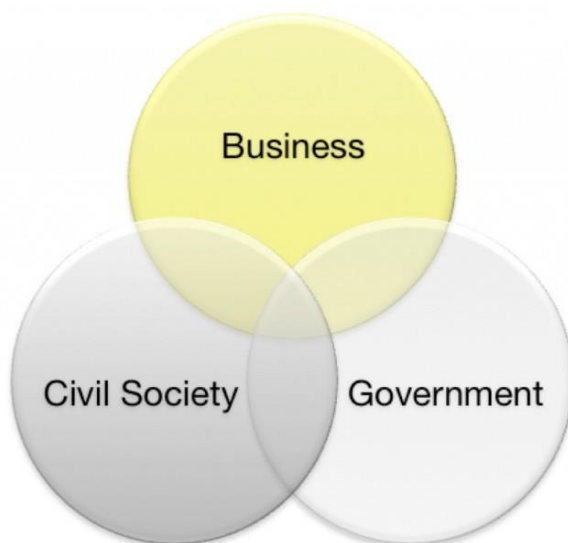
Το Πρόγραμμα Πόλεων υποστηρίζει δύο ειδικές προσεγγίσεις για την οικοδόμηση ισχυρών και βιώσιμων πόλεων, βασισμένο σε 4 άξονες :

- Οικονομία
- Οικολογία
- Πολιτική
- Πολιτισμό

Η πρώτη προσέγγιση είναι το «μοντέλο της Μελβούρνης» για την αντιμετώπιση των κρίσιμων αστικών ζητημάτων κι η δεύτερη προσέγγιση είναι οι «Κύκλοι της Βιωσιμότητας» που πρόκειται για μια ολιστική προσέγγιση της αειφόρου αστικής ανάπτυξης που βασίζεται πάνω σε σχέδια και μέτρα που έχουν αντίκτυπο στους τέσσερις παραπάνω κοινωνικούς τομείς.

1) Το Μοντέλο της Μελβούρνης

Το «μοντέλο της Μελβούρνης» είναι η αρχική πλατφόρμα πάνω στην οποία το Πρόγραμμα οικοδομήθηκε. Το μοντέλο αυτό αφορά τη συνεργασία μεταξύ των **κυβερνήσεων, του ιδιωτικού τομέα και της κοινωνίας** ως βασική προϋπόθεση για την αντιμετώπιση κρίσιμων και πολύπλοκων αστικών ζητημάτων. Συνδυάζοντας τις ιδέες, τις γνώσεις, την εμπειρία και τους πόρους, προσφέρει μια ισχυρή, μοναδική και απεριόριστη ικανότητα να επιφέρει την αλλαγή και την αντιμετώπιση των όποιων προκλήσεων. Τα αρχικά σχέδια των Καινοτόμων πόλεων βασίστηκαν σε αυτό το μοντέλο και συνεχίζει να αποτελεί τη βάση της δέσμευσης του.

2) Οι κύκλοι της βιωσιμότητας

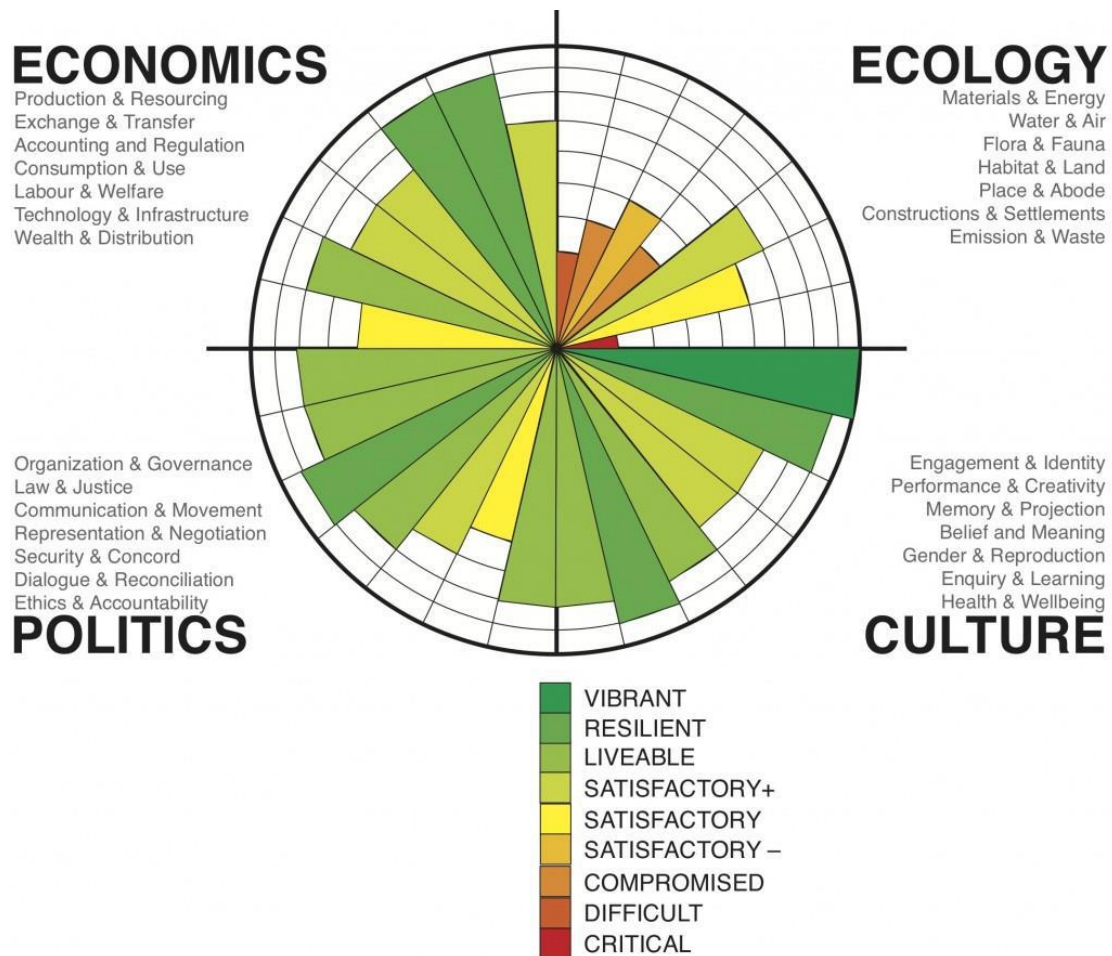
Στην απλούστερη μορφή τους, οι «Κύκλοι της Αειφορίας» υποδηλώνουν ότι η κοινωνική ζωή θα πρέπει να γίνει κατανοητή με την ολιστική έννοια σε όλους τους τομείς -οικονομία, οικολογία, πολιτική και πολιτισμό. Στην πιο εξελιγμένη μορφή τους, προσφέρουν μια ολοκληρωμένη μέθοδο για την λήψη αποφάσεων σχετικά με τα κρίσιμα ζητήματα που σχετίζονται με την αντιμετώπιση πολύπλοκων προβλημάτων στις αστικές περιοχές.

Η πόλη ή η κοινότητα θα αποφασίσει τους όρους της προσέγγισης που θα χρησιμοποιήσει. Η προσέγγιση αυτή κάνει κατανοητά τα θέματα και τις δυσκολίες που θα αντιμετωπίσει η κάθε πόλη. Στη συνέχεια, παρέχει συνεχείς πληροφορίες και εξετάζει σε συστηματική φάση τις δυσκολίες εφαρμογής και τα επιτυχή αποτελέσματα. Τέλος, υποστηρίζει τη διαδικασία υποβολής εκθέσεων.

Η προσέγγιση παρέχει ένα τρόπο για την επίτευξη της αειφορίας και της προσαρμοστικότητας και συνδυάζει ποιοτικούς με ποσοτικούς δείκτες. Παρέχει ένα εννοιολογικό πλαίσιο με την βοήθεια της τεχνολογίας για τη διερεύνηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι πόλεις, μπορεί να εφαρμόζεται σε όλα τα διαφορετικά πλαίσια μιας πόλης ή κοινότητας και είναι ευέλικτη σε διαπραγματεύσεις τόσο σε τοπικό όσο σε παγκόσμιο επίπεδο. Τέλος, έχει ως βάση τα ισχυρά θεμέλια του Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για τις Πόλεις.

Η προσέγγιση ρωτά:

Πώς μπορούμε καλύτερα να καταλάβουμε και να μετρήσουμε την βιωσιμότητα των πόλεων σε όλες τις διαστάσεις τους - **οικονομική, οικολογική, πολιτική και πολιτιστική**; Τι θα πρέπει να μετρήσουμε και πώς;

CIRCLES OF SUSTAINABILITY

Η προσέγγιση έχει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- **Cross-domain:** Χρησιμοποιεί ένα μοντέλο τεσσάρων τομέων που υπογραμμίζει τη διασύνδεση της οικονομίας, της οικολογίας, της πολιτικής και των πολιτιστικών.
- **Participatory:** Καθοδηγείται από τα ενδιαφερόμενα μέρη (stakeholders) και τις κοινότητες.
- **Relational:** Επικεντρώνεται όχι μόνο στον προσδιορισμό των κρίσιμων ζητημάτων αλλά και τις σχέσεις μεταξύ τους.
- **Cross-supported:** Επικαλύπτει το ποιοτικό και το ποσοτικό χάσμα και χρησιμοποιεί ποσοτικούς προσδιορισμούς για την αναγνώριση των συγκρούσεων – συγχρόνως θα πρέπει να είναι εύκολα ερμηνεύσιμη και στους μη ειδικούς.

Βοηθητικά εργαλεία

Δύο βασικά εργαλεία υπάρχουν για να υποστηρίξουν τους ηγέτες των πόλεων να έχουν μια καλύτερη κατανόηση της περιοχής τους, να προσεγγίσουν το Πρόγραμμα και να αξιολογήσουν τη βιωσιμότητα με ολιστικό τρόπο. Επί του παρόντος τα διαθέσιμα εργαλεία είναι:

Χαρτογράφηση Αστικού Προφίλ

Οι Κύκλοι της Βιωσιμότητας συμβάλλουν στη δημιουργία του προφίλ μιας πόλης. Η αξιολόγηση πραγματοποιείται από μια ομάδα τριών έως δέκα ατόμων του Προγράμματος με διαφορετικές και συμπληρωματικές γνώσεις σχετικά με τις αστικές περιοχές και τη βιωσιμότητα. Η ποιότητα και το κύρος της εκτίμησης εξαρτάται από την πείρα των προσώπων που διεξάγουν την αξιολόγηση. Η διαδικασία χαρτογράφησης προφίλ μπορεί να γίνει σε τέσσερα επίπεδα.

Περισσότερες πληροφορίες:

<http://citiesprogramme.com/archives/resource/circles-of-sustainability-urban-profile-process>.

Ερωτηματολόγιο Κοινωνικής Βιωσιμότητας

Το ερωτηματολόγιο της κοινωνικής βιωσιμότητας είναι ένα εργαλείο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη μέτρηση της συμπεριφοράς των κατοίκων, των πολιτών και των επισκεπτών μιας πόλης ως προς τη βιωσιμότητα της. Βασισμένο στην προσέγγιση των «Κύκλων της βιωσιμότητας», στοχεύει να περιλάβει ένα απλό αλλά και περιεκτικό σύνολο από στοιχεία που καλύπτουν τον οικονομικό, οικολογικό, πολιτικό και πολιτιστικό τομέα.

Το ερωτηματολόγιο παρέχεται με τη μορφή συμπλήρωσης και υποβολής. Οι οργανισμοί των πόλεων μπορούν να διαχειρίζονται τα ερωτηματολόγια, ως μέρος ενός συγκεκριμένου έργου και το Πρόγραμμα τα προσαρμόζει στα δικά τους μέτρα.

Περισσότερες πληροφορίες:

<http://citiesprogramme.com/archives/resource/social-sustainability-questionnaire>.

Οι Συνεργάτες του Προγράμματος των Πόλεων

Το Πρόγραμμα Πόλεων έχει έναν σημαντικό αριθμό συνεργατών οι οποίοι ήδη συμμετέχουν στο Οικουμενικό Σύμφωνο και έχουν κοινές αξίες με το Σύμφωνο. Οι συνεργάτες αυτοί προσθέτουν τεράστια αξία στο Πρόγραμμα από την άποψη της κατανομής των πόρων, της εμπειρίας, των δικτύων και της ικανότητας.

Ιδρύματα

- RMIT University: Είναι το μεγαλύτερο ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Αυστραλίας στον τομέα της τεχνολογίας και επικεφαλής εταίρος και υποστηρικτής του Προγράμματος Πόλεων. Η Διεθνής Γραμματεία του Προγράμματος Πόλεων φιλοξενείται από το

ερευνητικό πρόγραμμα του πανεπιστημίου, που βρίσκεται στη πανεπιστημιούπολη. Το ερευνητικό πρόγραμμα του πανεπιστημίου επικεντρώνεται στην επίλυση των κρίσιμων παγκόσμιων προβλημάτων που επηρεάζουν τις πόλεις και το περιβάλλον, μέσα από το εύρος της τεχνογνωσίας και της ερευνητικής του ικανότητας.

- **City of Melbourne:** Η πόλη της Μελβούρνης είναι ένα ιδρυτικό μέλος και μακροχρόνιος υποστηρικτής του Προγράμματος Πόλεων. Είναι επίσης μία από τις πρώτες πόλεις που συμμετείχαν στο Οικουμενικό Σύμφωνο. Ως ιδρυτικό μέλος, η πόλη της Μελβούρνης ήταν επικεφαλής στο αρχικό σχέδιο «Utility Debt Spiral Project», όπου βασίστηκε το Πρόγραμμα Πόλεων. Η Μελβούρνη ήταν επίσης μακροχρόνιος οικονομικός υποστηρικτής του προγράμματος και μέλος της τοπικής συμβουλευτικής επιτροπής του προγράμματος. Συμμετέχει επίσης και ως Καινοτόμος Πόλη, έχοντας αναλάβει τρία έργα καινοτομίας μέσω του προγράμματος.

Καινοτόμοι Συνεργάτες

- **Metropolis:** Δημιουργήθηκε το 1985 και εκπροσωπείται από περισσότερες εκατό πόλεις - μέλη από όλο τον κόσμο και λειτουργεί ως ένα διεθνές φόρουμ για την διερεύνηση θεμάτων και ανησυχιών που είναι κοινές σε όλες τις μεγάλες πόλεις. Ο κύριος στόχος του οργανισμού είναι να ελέγχει καλύτερα τη διαδικασία ανάπτυξης των μεγάλων πόλεων, προκειμένου να ενισχύσει την ευημερία των πολιτών τους. Αντιπροσωπεύει τις περιφέρειες και τις μητροπολιτικές περιοχές σε παγκόσμιο επίπεδο.
- **UN-HABITAT:** Το Οικουμενικό Σύμφωνο των Πόλεων επισημοποίησε πρόσφατα τη συνεργασία του με το Πρόγραμμα Ανθρώπινων Οικισμών του ΟΗΕ (UN Habitat), ως επικεφαλής εταίρος στην καμπάνια του World Urban. Η καμπάνια αυτή είναι ένα μέσο υπεράσπισης, που συντονίζεται από τον επικεφαλής εταίρο UN-Habitat, εντός του οποίου οι εταίροι αποφασίζουν από μια κοινή συμφωνία σχετικά με τις προτεραιότητες που εξασφαλίζουν τα μέγιστα οφέλη συγχρονίζοντας τους πόρους και την τεχνογνωσία για την προώθηση της καμπάνιας. Ως μέλος της συντονιστικής επιτροπής του World Urban Campaign, το Πρόγραμμα των Πόλεων θα είναι ένας ενεργός σύμμαχος σε σχετικές επιτροπές ή ομάδες εργασίας για τη δημιουργία πολιτικών γραμμών, προτεραιοτήτων και τομέων δράσεων.
- **World Vision International:** Το Πρόγραμμα Πόλεις και η World Vision International, μέσω του Κέντρου Τεχνογνωσίας (Global Center of Expertise) για την Urban Programming, έχουν μια ισχυρή εταιρική σχέση που εστιάζει στην έρευνα που έχει θετικές συνέπειες για τις μειονεκτούσες αστικές κοινότητες σε όλο τον κόσμο. Η World Vision ίδρυσε το Κέντρο Τεχνογνωσίας για την Urban Programming για να διερευνήσει και να προωθήσει υποσχόμενες πρακτικές αστικής ανάπτυξης, που ενημερώνονται από τοπικές πρακτικές γνώσεις. Η

συνεργασία διευκολύνει την εφαρμοσμένη έρευνα σε θέματα αστικού περιβάλλοντος. Αυτό περιλαμβάνει την ανάπτυξη πλαισίων έργων με βάση τη μεθοδολογία των «Κύκλων της Βιωσιμότητας» και την αξιολόγηση προγραμμάτων πλαισίων.

Λοιποί Συνεργάτες

- City Mart: Μαζί με το Πρόγραμμα Πόλεων έχουν διαμορφώσει μια συνεργασία για τη δημιουργία έρευνας εστιασμένης σε αστικά ζητήματα και που να έχει θετικές πρακτικές επιπτώσεις για τις πόλεις και τις εταιρείες σε όλο τον κόσμο. Η Citymart.com προσπαθεί να βελτιώσει τη ζωή των πολιτών σε όλο τον κόσμο. Η αγορά της εταιρείας σήμερα συνδέει 50 πόλεις και 200 εκατομμύρια πολίτες και πάνω από 1.000 παρόχους καινοτόμων λύσεων που περιλαμβάνουν τις επιχειρήσεις και τα πανεπιστήμια. Στόχοι μιας εταιρικής σχέσης μεταξύ άλλων της υλοποίησης κοινών σχεδίων για την προώθηση των στόχων της Citymart και του Προγράμματος των Πόλεων, είναι η αμοιβαία ανταλλαγή μεθοδολογιών έρευνας, περιπτώσεων – μελετών, βέλτιστων πρακτικών και εμπειριών.
- Techo: Η Techo είναι μια μη κερδοσκοπική οργάνωση που εργάζεται για την εξάλειψη της φτώχειας και την ανάπτυξη βιώσιμων κοινοτήτων μέσω της προώθησης της ανάπτυξης της κοινότητας, τη δημιουργία κοινωνικής συνείδησης. Ιδρύθηκε στη Χιλή το 1997 και δραστηριοποιείται σήμερα σε 19 χώρες της Λατινικής Αμερικής, με συμμετοχή πάνω από 500.000 νέους εθελοντές. Πρόσφατα επιτεύγματα περιλαμβάνουν την οικοδόμηση 80.000 καταλυμάτων σε όλη τη Λατινική Αμερική, τη συμμετοχή 8.000 οικογενειών σε προγράμματα κοινωνικής ένταξης, καθώς και τη δημιουργία ενεργής οργανωτικής επιτροπής. Το Πρόγραμμα Πόλεων και η Techo έχουν εταιρική σχέση από τον Αύγουστο του 2012.

Καινοτόμα Κέντρα

Τα Καινοτόμα Κέντρα αναγνωρίζονται από το Πρόγραμμα Πόλεων για την κορυφαία ερευνητική τους δράση και τη μεταξύ τους συνεργασία. Διεξάγουν έρευνα, αναλύουν αποτελέσματα, υποστηρίζουν τη μάθηση και επικοινωνούν σχετικά με την αστική βιωσιμότητα με τρόπους που ωφελούν σημαντικά τις πόλεις, είτε άμεσα είτε έμμεσα:

- Εμπλέκονται στα σχέδια των πόλεων που αφορούν ένα φαινομενικά δυσεπίλυτο πρόβλημα στους ντόπιους.
- Εφαρμόζουν μεθόδους για την κατανόηση θεμάτων της αστικής βιωσιμότητας.
- Συγκαταλέγουν τη δουλειά που γίνεται σε συγκεκριμένες πόλεις και μοιράζονται τα αποτελέσματα προς όφελος των άλλων πόλεων.
- Συμβάλλουν με τα κατάλληλα εργαλεία μέτρησης, παρακολούθησης και υποβολής εκθέσεων σχετικά με την βιωσιμότητα των πόλεων ανά

των κόσμο.

- Συνεργάζονται με τους τοπικούς φορείς και προσφέρουν στην κοινότητα τους.
- Σημειώνουν πρόοδο στην εφαρμογή των δέκα αρχών του Οικουμενικού Συμφώνου και στη σφαίρα επιρροής τους.

Τα Καινοτόμα Κέντρα από όλον τον κόσμο είναι:

- Institute for Culture and Society, University of Western Sydney/Αυστραλία
- Cities Group, Kings College/Ηνωμένο Βασίλειο
- Centre for Urban Studies, University of Amsterdam/Άμστερνταμ
- National Institute of Urban Affairs/Ινδία
- School of Architecture & Design, Pontifícia Universidade Católica do Paraná/ Βραζιλία

Πόλεις που συμμετέχουν στο Οικουμενικό Σύμφωνο (ανά ήπειρο)

ΑΦΡΙΚΗ

- Νιγηρία
Abeokuta
- Νότια Αφρική
Κέιπ Τάουν

ΑΜΕΡΙΚΗ

- Αργεντινή
Municipio de San Isidro | Pueblo Esther |
- Βραζιλία
Estado de Santa Catarina - Campo Alegre | Estado de Santa Catarina - Corupá | Estado de Santa Catarina - Pío Negrinho | Estado de Santa Catarina - São Bento do Sul | Estado de Sao Paulo | Estado do Mato Grosso | Estado do Paraíba | Estado do Paraíba - Picuí | Estado do Parana | Estado do Parana - Αντωνίνα | Estado do Parana - Campo Mourão | Estado do Parana - Foz de Iguazu | Estado do Parana - Imbituva | Estado do Parana - Londrina | Estado do Parana - Maringá | Estado do Parana - Ortigueira | Estado do Parana - Telemaco Borba | Πόρτο Αλέγκρε |
- Καναδάς
Μόντρεαλ, Bois-des-Fillion |
- Χιλή
Λος Άντζελες | Municipalidad de Peñalolén |

- Κολομβία
Alcaldia de Pasto | Μπογκοτά | Departamento de Cundinamarca | Gobernacion de Tolima | Medellin | Piedecuesta | Tunja |
- ΙΣΗΜΕΡΙΝΟΣ
La Provincia de Pichincha | Quito | Yachay |
- Μεξικό
Ahualulco de Mercado | Delegacion Miguel Hidalgo | Delegacion Milpa Alta | Estado de Querétaro | Hermosillo | Mérida | Municipio de Durango | Municipio de Querétaro | Βερακρούζ |
- Περού
Santiago de Surco, Λίμα |
- ΗΠΑ
Κλίβελαντ | Μιλγουόκι | Σαν Φρανσίσκο |

ΑΣΙΑ

- Ινδία
Jamshedpur |
- Κίνα
Changsha | Τζινάν | Ξιανγκτάν | Yiyang City | Zhuzhou |
- Ιαπωνία
Kawasaki |
- Μογγολία
Ulaan Baatar |
- Δημοκρατία της Κορέας
Gumi | Gwangju Metropolitan City | Σεούλ | Yeongdeungpo-gu |

ΕΥΡΩΠΗ

- Κροατία
Pula-Pola |
- Γαλλία
Le Havre | Valbonne Sophia Antipolis |
- Γερμανία
Βερολίνο | Βόννη | Νυρεμβέργη |
- Ουγγαρία
Βουδαπέστη |
- Ιταλία
Acerra | Φλωρεντία | Taranto |

- Μάλτα
Paola | Santa Lucija | Βαλέτα |
- Ολλανδία
Leeuwarden |
- Νορβηγία
Asker |
- Πολωνία
Plock | Βρότσλαβ |
- Σερβία
Πάντσεβο | Vrbas |
- Ισπανία
Βαρκελώνη | Provincial de Badajoz |
- Σουηδία
Kalmar |
- Τουρκία
Besiktas, Κωνσταντινούπολη | Beyoglu, Κωνσταντινούπολη |
Μπουρνόβα, Σμύρνη | Nilüfer, Προύσα |
- Ηνωμένο Βασίλειο
Bath |
Μέση Ανατολή & Βόρεια Αφρική
- Ισραήλ
Haifa |
- Ιορδανία
Amman | As-Salt |
- Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα
Ντουμπάι |

ΩΚΕΑΝΙΑ

- Αυστραλία
Μελβούρνη

Η έρευνα στο Πρόγραμμα των Πόλεων του Οικουμενικού Συμφώνου «Η καινοτομία, οι εφαρμογές κι οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι συμμετέχουσες πόλεις είναι μια ανεκτίμητη πηγή για την εφαρμοσμένη διεθνή έρευνα και τη μάθηση»

Η Διεθνής Γραμματεία του Προγράμματος των Πόλεων διεξάγει

συστηματικές έρευνες και συνεργασίες για την υποστήριξη των καινοτόμων έργων που αφορούν τις πόλεις. Οι έρευνες αυτές στοχεύουν στην ενίσχυση της γνώσης και της εφαρμογής σωστών πρακτικών και αρχών.

Αυτό επιτυγχάνεται μέσω:

1. Πρακτικής μέτρησης της βιωσιμότητας

Το Πρόγραμμα των Πόλεων βοηθά τις πόλεις να σχεδιάσουν και να αξιολογήσουν τα έργα που κατασκευάζουν και το γενικότερο αστικό τους περιβάλλον, έχοντας υπόψη το πλαίσιο των τεσσάρων κοινωνικών τομέων της βιωσιμότητας (οικολογικό, πολιτικό, οικονομικό και πολιτιστικό).

Για περισσότερες πληροφορίες:

<http://citiesprogramme.com/archives/research/measuring-urban-sustainability-a-review-of-indicator-systems>

2. Μεταπτυχιακής έρευνας

Στη Μεμβούρνη διεξάγονται έρευνες για τις πόλεις, όπου μεταπτυχιακοί ερευνητές ενθαρρύνονται να αναλάβουν έρευνες σχετικά με τις πόλεις, την αστικοποίηση, τις τρέχουσες παγκόσμιες προκλήσεις και την βιωσιμότητα. Το Πρόγραμμα των Πόλεων προσφέρει θέσεις για πρακτική άσκηση οι οποίες μπορούν να εξελιχθούν μετέπειτα σε ερευνητικό πρόγραμμα (διακρίσεις, μελέτες, μεταπτυχιακές διατριβές ή δυνητικά διδακτορικές διατριβές).

Η υποστήριξη αυτών των ερευνητικών προσπαθειών γίνεται με τη μορφή:

- Διευκόλυνσης των συνεργασιών με άλλους φορείς (οργανισμοί / ερευνητές) ώστε οι συνεργασίες έργων, η εφαρμοσμένη έρευνα κι η συλλογή δεδομένων να γίνεται με αμοιβαίους όρους και προϋποθέσεις.
- Πόρων (δηλ. χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών, γραφείων, κλπ).
- Χρηματοδότησης για ταξίδια που αφορούν τις έρευνες και τη διάδοση των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Για περισσότερες πληροφορίες:

<http://citiesprogramme.com/archives/research/urban-postgraduate-research-incubator>

3. Συνεργασίας και εταιρικών σχέσεων

Οι συνεργάτες του Προγράμματος των Πόλεων μαζί με άλλες κορυφαίες οργανώσεις, μοιράζονται τους πόρους, τα δίκτυα και την τεχνογνωσία ώστε να διεξάγουν έρευνα και άλλα έργα από κοινού. Αυτό γίνεται με στόχο την ενίσχυση της βιωσιμότητας, της ποικιλομορφίας και της προσαρμογής των πόλεων ενόψει των πολύπλοκων αστικών προκλήσεων.

Δ. Συμπεράσματα

Ιδιαίτερα στην περίπτωση της Ελλάδας, η πρακτική του πολιτιστικού σχεδιασμού δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο πολιτικού ενδιαφέροντος, παρά το γεγονός ότι έχουν δημιουργηθεί πολιτιστικές περιοχές σε πολλές ελληνικές πόλεις.

Οι περιπτώσεις της περιοχής των Λαδάδικων στη Θεσσαλονίκη και του Ψυρρή στην Αθήνα αποτελούν τις πιο χαρακτηριστικές περιπτώσεις πολιτιστικών περιοχών στην Ελλάδα, έχοντας ως παλαιότερα παραδείγματα την παλιά πόλη της Ρόδου, το Μοναστηράκι και τους αρχαιολογικούς περιπάτους της Αθήνας.

Σε κάθε περίπτωση τα παραδείγματα αυτά αποτελούν **μεμονωμένες** περιπτώσεις παρεμβάσεων και δε συγκροτούν πολιτική ή ακόμα βαρύτερα στρατηγική για τον τομέα των πολιτιστικών περιοχών, ενώ στις περισσότερες των περιπτώσεων η παρουσίαση και προβολή γίνεται με εργαλεία των περασμένων δεκαετιών. Γι' αυτό και η λύση βρίσκεται στις καινοτόμες καταγραφές που θα απομακρυνθούν από τα τοπικά μικροσυμφέροντα, θα ορίσουν στόχους σε βάθος δεκαετίας, θα παρακολουθούν τις τάσεις και τις στατιστικές σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο και θα δημιουργούν αναπτυξιακά εργαλεία με διαδικασίες δημοκρατίας και διαβούλευσης με τις τοπικές κοινωνίες.

6. Περιγραφή 11 Περιοχών Μελέτης

A. ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

A. Πληθυσμός

Βάσει της Απογραφής της ΕΛΣΤΑΤ (2011) ο μόνιμος πληθυσμός της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου ανέρχεται σε 199.231 πραγματικούς κατοίκους και – σε επίπεδο περιφερειακής Ενότητας και Δήμου – είναι ο ακόλουθος:

ΕΠΙΠΕΔΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΙΡΕΣΗΣ	ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΟΣ «ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗ»	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
4	53	Π.Ε. ΛΕΣΒΟΥ	86.436
5	5301	Δήμος Λέσβου	86.436
4	54	Π.Ε. ΙΚΑΡΙΑΣ	9.882
5	5401	Δήμος Ικαρίας	8.423
5	5402	Δήμος Φούρνων	1.459
4	55	Π.Ε. ΛΗΜΝΟΥ	17.262
5	5501	Δήμος Αγ. Ευστρατίου	270

5	5502	Δήμος Λήμνου	16.992
4	56	Π.Ε. ΣΑΜΟΥ	32.977
5	5601	Δήμος Σάμου	32.977
4	57	Π.Ε. ΧΙΟΥ	52.674
5	5701	Δήμος Οινουσσών	826
5	5702	Δήμος Χίου	51.390
5	5703	Δήμος Ψαρών	458

Βάσει της Απογραφής του 2001 ο πραγματικός πληθυσμός της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου ήταν 206.121 και σε επίπεδο Δήμου ήταν ο ακόλουθος:

	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
	ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ	109.118
	ΛΕΣΒΟΣ	90.643
	Δήμος Μυτιλήνης	36.196
	Δήμος Αγ. Παρασκευής	2.628
	Δήμος Αγιάσου	2.587
	Δήμος Γέρας	6.985
	Δήμος Ερεσού - Αντίσης	5.530
	Δήμος Ευεργέτουλα	3.336
	Δήμος Καλλονής	8.194
	Δήμος Λουτροπόλεως Θέρμης	3.809
	Δήμος Μανταμάδου	3.210
	Δήμος Μήθυμνας	2.433
	Δήμος Πέτρας	3.749
	Δήμος Πλωμαρίου	6.698
	Δήμος Πολιχνίτου	5.288
	ΛΗΜΝΟΣ	18.104
	Δήμος Ατσικής	2.894
	Δήμος Μούδρου	4.842
	Δήμος Μύρινας	7.488
	Δήμος Νέας Κούταλης	2.880
	ΑΓΙΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ	371
	Κοινότητα Αγ. Ευστρατίου	371
	ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ	43.595
	ΣΑΜΟΣ	33.814
	Δήμος Βαθέως	12.384
	Δήμος Καρλοβασίων	9.590
	Δήμος Μαραθόκαμπου	2.837
	Δήμος Πυθαγόρειου	9.003
	ΙΚΑΡΙΑ	8.312
	Δήμος Αγ. Κήρυκου	3.243
	Δήμος Εύδηλου	2.831
	Δήμος Ραχών	2.238
	ΦΟΥΡΝΟΙ	1.469

	Δήμος Φούρνων	1.469
	ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ	53.408
	ΧΙΟΣ	51.936
	Δήμος Χίου	23.779
	Δήμος Αγ. Μηνά	2.686
	Δήμος Αμάνης	2.668
	Δήμος Ιωνίας	4.650
	Δήμος Καμποχώρων	3.154
	Δήμος Καρδαμύλων	2.920
	Δήμος Μαστιχοχωρίων	4.744
	Δήμος Ομηρούπολης	7.335
	ΟΙΝΟΥΣΣΕΣ	1.050
	Δήμος Οινουσσών	1.050
	ΨΑΡΑ	422
	Δήμος Ψαρών	422

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα παραπάνω στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, ο πραγματικός πληθυσμός της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, σημειώνει μείωση της τάξης του 3% (3,34% για την ακρίβεια), σε σχέση με την προηγούμενη απογραφή (2001). Σημειώνεται δε ότι ο πληθυσμός της χώρας (μεταξύ των δύο τελευταίων απογραφών) παρουσιάζει αύξηση κατά 3,5%.

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου αντιπροσωπεύει το 1,84% του αντίστοιχου πληθυσμού της Χώρας και είναι η Περιφέρεια με την μικρότερη συγκέντρωση πληθυσμού σε επίπεδο χώρας.

Στην απογραφή του 2011 παρουσιάζεται επίσης μείωση του μόνιμου πληθυσμού σε ποσοστό μεγαλύτερο από αυτό της χώρας (ποσοστό μείωσης -6.1% στους άνδρες & -1% στις γυναίκες).

Σε σχέση με την ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου είναι εμφανή τα ιδιαίτερα δυσμενή δημογραφικά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας σε σχέση με τα αντίστοιχα της Χώρας. Πιο αναλυτικά, ο δείκτης γήρανσης στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου αγγίζει το 1,59 έναντι 1,34 του συνόλου της Χώρας. Ο δείκτης αναπλήρωσης στην Περιφέρεια είναι 0,75 έναντι 0,83 της Χώρας, ενώ ο δείκτης εξάρτησης των ηλικιωμένων (0,59) στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου εμφανίζεται υψηλότερος από τον αντίστοιχο στο σύνολο της Χώρας (0,52).

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε πως η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου είναι μια Περιφέρεια σε γήρανση.

Β. Γεωγραφικά χαρακτηριστικά

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου είναι μια εκ των 13 περιφερειών της χώρας. Είναι καθ' ολοκληρίαν νησιωτική Περιφέρεια. Διαιρείται διοικητικά σε τρεις Περιφερειακές Ενότητες (Π.Ε.) στις οποίες υπάγονται οι εννέα δήμοι που την συνιστούν. Οι Π.Ε. συμπίπτουν με τους αντίστοιχους πρώην νομούς.

Τα βασικά γεωγραφικά και δημογραφικά στοιχεία της Περιφέρειας παρουσιάζονται στον ακόλουθο Πίνακα:

Περιφερειακή ενότητα	Δήμος	Έκτ.	Πληθ.	Έδρα
Σάμου	Σάμου	477,62	32.977	Σάμος
	Ικαρίας	254,41	8.423	Άγιος Κήρυκος
	Φούρνων Κορσεών	45,2	1.459	Φούρνοι
Λέσβου	Λέσβου	1633,83	86.436	Μυτιλήνη
	Αγίου Ευστρατίου	43,3	270	Άγιος Ευστράτιος
	Λήμνου	476	16.992	Μύρινα
Χίου	Οινουσσών	14,382	820	Αιγνούσα
	Χίου	842,54	51.320	Χίος
	Ψαρών	44,5	450	Ψαρά

Γ. Οικονομικά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

Γ.1 Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά

Ο νησιωτικός χαρακτήρας της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και η γεωγραφική θέση των – με διαφορετικό κοινωνικο-οικονομικό χαρακτήρα – νησιών της προσδιορίζουν κατά κύριο λόγο τη θέση της, το αναπτυξιακό προφίλ της και τη σχέση της σε επίπεδο χώρας & Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου εμφανίζει γεωγραφικά & γεωφυσικά χαρακτηριστικά (μικρά & μεγάλα νησιά, μεγάλη απόσταση από την ηπειρωτική χώρα, ορεινά εδάφη μέσα στα νησιά κλπ.) που επιδρούν διαχρονικά στο κοινωνικοοικονομικό γίνεσθαι των νησιών & προσδιορίζουν τη «διπλή περιφερειακότητά» της. («Προσπελασιμότητα και ελκυστικότητα των νησιών του Αιγαίου, Γιάννης Σπιλάνης, Θανάσης Κίζος, Ιουλία Κονδύλη, Νίκος Μισαηλίδης)

Ός «περιφερειακότητα» ορίζεται η δυναμική μιας περιοχής, όπως αυτή διαμορφώνεται σε συνάρτηση με την δυσμενή γεωγραφική της θέση και τα γεωφυσικά της χαρακτηριστικά, παράγοντες που επηρεάζουν την προσβασιμότητα στα Μητροπολιτικά Κέντρα και κατ' επέκταση επηρεάζουν την ελκυστικότητα της περιοχής για προσέλκυση επενδύσεων, οικονομική, κοινωνική και δημογραφική ανάπτυξη. Τα νησιά του Βόρειου Αιγαίου χαρακτηρίζονται από «διπλή περιφερειακότητα» αφενός λόγω της δύσκολης προσβασιμότητας - προσπελαιμότητας που τα χαρακτηρίζει σε σχέση με τα Μητροπολιτικά Κέντρα (Αθήνα – Θεσσαλονίκη), αφετέρου λόγω της ενδογενούς δυσκολίας προσπελασιμότητας, τόσο σε επίπεδο Περιφέρειας όσο και σε επίπεδο νησιού.

Αυτή η διπλή περιφερειακότητα εκφράζει και τη διπλή ιδιότητα της Περιφέρειας, ως ακριτικής στα σύνορα της Ελλάδας και ως απομακρυσμένης περιφερειακής περιοχής στα εξωτερικά σύνορα της Ε.Ε. Η ιδιότητα αυτή αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα φυσικής

απομόνωσης με δυσκολίες ένταξης στα δίκτυα επικοινωνίας & ανταλλαγών, με αποτέλεσμα την χαμηλή ανάπτυξη, με αρνητικές επιπτώσεις για την πραγματική σύγκλιση της με τις αναπτυγμένες Περιφέρειες της Ευρώπης.

Διαχρονικά η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου παραμένει εκτός των κυρίων αξόνων διαπεριφερειακού χαρακτήρα και τα νησιά της συνδέονται με δυσκολία με την Μητροπολιτικά Κέντρα (Αττική & Κεντρική Μακεδονία), ενώ υπάρχουν σημαντικά προβλήματα παραγωγικής, λειτουργικής & μεταφορικής διασύνδεσης μεταξύ τους.

Παράλληλα η Περιφέρεια συνεχίζει να παρουσιάζει έντονα διαρθρωτικά προβλήματα στην παραγωγική της δομή, στον κοινωνικο-οικονομικό της ιστό και στις υποδομές της. Τα προβλήματα αυτά συνέβαλλαν ώστε οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην Περιφέρεια μετά το 2008 να είναι εντονότερες & να απεικονίζονται στους δείκτες της αγοράς εργασίας & ιδιαίτερα στα μεγέθη της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) & στο κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Προϊόν.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ ο τριτογενής τομέας κυριαρχεί στην οικονομία της Περιφέρειας απασχολώντας το 71% των εργαζόμενων & παράγοντας το 85% της συνολικής ΑΠΑ. Αντίστοιχα, ο δευτερογενής τομέας συμμετέχει κατά 16,4% στη συνολική απασχόληση & ο πρωτογενής κατά 13,3%, με πολύ μικρότερα ποσοστά συμμετοχής στη συνολική ΑΠΑ.

Επομένως ένα από τα προβλήματα – μειονεκτήματα της παραγωγικής-επιχειρηματικής βάσης της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου είναι η σχετικά χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας στον δευτερογενή & στον τριτογενή τομέα (χαμηλότερη από την αντίστοιχη στη χώρα και με συνεχή τάση αύξησης της διαφοράς).

Στον **τριτογενή τομέα** η επιχειρηματικότητα (μέσω της οποίας παράγεται το 50% του συνολικού ΑΕΠ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και στον οποίον απασχολείται το 40% των εργαζομένων) εκφράζεται σχεδόν αποκλειστικά από τρεις κλάδους οικονομικής δραστηριότητας:

- το εμπόριο,
- τη διαχείριση ακίνητης περιουσίας και
- τον τουρισμό.

Το υπόλοιπο του τριτογενή τομέα αναφέρεται κυρίως στη δημόσια διοίκηση που παρουσιάζει αυξημένα ποσοστά συμμετοχής στην απασχόληση της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Όλες οι οικονομικές δραστηριότητες του τομέα κατά τη περίοδο της κρίσης έχουν υποστεί δραματική μείωση.

Όσον αφορά στον **δευτερογενή τομέα**, ο οποίος σχεδόν στο σύνολό του εκπροσωπείται από επιχειρήσεις που παράγουν το 8 % του συνολικού ΑΕΠ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και απασχολούν το 16% του συνόλου των εργαζομένων, βασικός οικονομικός κλάδος είναι ο κατασκευαστικός, ο οποίος φθίνει δραματικά τα τελευταία χρόνια, με δεύτερη τη μεταποίηση, η οποία επίσης παρουσιάζει πτώση. Οι παράγοντες που διαμορφώνουν την υφιστάμενη κατάσταση στη μεταποίηση αλλά και τις μελλοντικές προοπτικές του τομέα, σχετίζονται κυρίως με το νησιωτικό χαρακτήρα & τη

θέση της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, τη σύνδεσή της με τον αγροτικό τομέα, το μικρό μέγεθος των υφιστάμενων μονάδων & με την ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας.

Τέλος όσον αφορά στον **πρωτογενή τομέα** (που στο σύνολό του εκπροσωπείται από μικρές γεωργικές, κτηνοτροφικές & μικτές εκμεταλλεύσεις και από μικρού μεγέθους αλιευτικά σκάφη, αλλά και σημαντικές μονάδες υδατοκαλλιέργειας) παράγει μόνο το 4,6% του συνολικού ΑΕΠ της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και απασχολεί το 13% των εργαζομένων, με έντονη εποχικότητα & υποαπασχόληση. Η διαχρονική αποδυνάμωσή του οφείλεται στη διάρθρωση του τομέα, τα προβλήματα διάθεσης των προϊόντων και στη διαχρονική μείωση της στήριξης των τιμών τους από την Ε.Ε., το αυξημένο κόστος παραγωγής, την έλλειψη υποστηρικτικών μηχανισμών, τον χαμηλό δείκτη άρδευσης και το μεγάλο ποσοστό αγραναπαύσεων. Εν τούτοις, είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι τελευταία – λόγω κυρίως της οικονομικής κρίσης – παρατηρείται μια ενίσχυση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, ενίσχυση όμως που υποκρύπτει μεγάλα ποσοστά υποαπασχόλησης και δεν μπορεί να εκτιμηθεί με σιγουριά η σταθερότητα και η προοπτική της.

Παράλληλα προς τα προαναφερόμενα χαρακτηριστικά της παραγωγικής δομής της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου συνυπάρχουν εξωστρεφείς παραγωγικές δραστηριότητες όπως η ελαιοκαλλιέργεια, η αμπελοκαλλιέργεια, η μαστιχοκαλλιέργεια και η ιχθυοκαλλιέργεια, κλάδοι στους οποίους απασχολείται ο τοπικός πληθυσμός με παραδοσιακά συστήματα καλλιέργειας, με αποτέλεσμα η γεωργία στο Βόρειο Αιγαίο να χαρακτηρίζεται μη εντατική.

Γ.2 Αγορά Εργασίας

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ, οι δείκτες επιδεινώνονται σημαντικά στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου κάποιιοι με εντονότερους ρυθμούς από εκείνους της Χώρας.

Το ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας παραμένει σημαντικά χαμηλότερο από το αντίστοιχο της Χώρας. Η απασχόληση μέχρι και το 2010 στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου εξελίσσεται θετικά, με αποτέλεσμα το ποσοστό απασχόλησης να αυξάνεται παραμένοντας όμως πολύ χαμηλότερο της Χώρας.

Το 2011 το ποσοστό απασχόλησης μειώνεται σημαντικά συνεχίζοντας να παραμένει μικρότερο από το αντίστοιχο της Χώρας. Το ποσοστό απασχόλησης των νέων 15-24 ετών στο Βόρειο Αιγαίο εμφανίζεται διαχρονικά μεγαλύτερο από το αντίστοιχο της Χώρας, παρουσιάζοντας όμως σημαντική μείωση από το 2008 & ιδιαίτερα από το 2011. Οι μεγάλες ετήσιες διακυμάνσεις του ποσοστού απασχόλησης των νέων στο Βόρειο Αιγαίο δείχνουν περιστασιακή απασχόληση αυτής της ηλικιακής ομάδας σε σχέση & με την παραγωγική – οικονομική διάρθρωση της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Σε γενικές γραμμές μεταξύ 2008 & 2013, το επίπεδο απασχόλησης μειώθηκε κατά 10,5%. Το 90% των απωλειών θέσεων εργασίας αφορά στις ηλικίες 25 – 35 ετών. Παράλληλα, το 95% των

συνολικών απωλειών θέσεων εργασίας προέρχεται από τη μισθωτή εργασία.

Η απασχόληση στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου στηρίζεται στις δημόσιες υπηρεσίες, ήτοι το 30% των απασχολούμενων εργάζονται σ' αυτές, καθώς κατά κύριο λόγο η υγεία / πρόνοια & εκπαίδευση είναι δημόσιου χαρακτήρα. Στο γεγονός αυτό, μαζί με το ότι το 13,5% απασχολείται στον πρωτογενή τομέα, οφείλονται οι χαμηλοί ρυθμοί μείωσης της απασχόλησης στον Βόρειο Αιγαίο έναντι της Χώρας, αφού οι μεγάλες απώλειες θέσεων απασχόλησης εμφανίζονται στον ιδιωτικό τομέα στις μισθωτές θέσεις απασχόλησης, οι οποίες στο Βόρειο Αιγαίο αποτελούν σημαντικό μικρότερο ποσοστό από το αντίστοιχο της Χώρας. Οι οικονομικές δραστηριότητες στις οποίες σημειώθηκε η μεγαλύτερη αριθμητική μείωση της απασχόλησης στο Βόρειο Αιγαίο είναι το εμπόριο, η μεταποίηση, ο αγροτικός τομέας & οι μεταφορές.

Συγκρίνοντας τα επίπεδα ανεργίας μεταξύ των δυο φύλων στο Βόρειο Αιγαίο παρατηρείται ότι η ανεργία στους άνδρες κινείται σε ποσοστά μικρότερα από τα ποσοστά ανεργίας της Χώρας, ενώ στις γυναίκες τα ποσοστά ανεργίας είναι κατά τι μεγαλύτερα από τα αντίστοιχα ποσοστά σε επίπεδο Χώρας. Συνεπώς η ανεργία στο Βόρειο Αιγαίο πλήττει ιδιαίτερα τις γυναίκες.

Στην εξέλιξη της ανεργίας σε σχέση με το εκπαιδευτικό επίπεδο διαπιστώνεται ότι πλήττεται ιδιαίτερα έντονα το χαμηλού εκπαιδευτικού επιπέδου εργατικό δυναμικό (απόφοιτοι δημοτικού, αύξηση του ποσοστού ανεργίας κατά 23 μονάδες, έναντι αύξησης κατά 17-18 μονάδες του ποσοστού ανεργίας των αποφοίτων Λυκείου & Γυμνασίου), ενώ παρατηρούνται για πρώτη φορά αυξημένα ποσοστά ανεργίας στο υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο εργατικό δυναμικό (τριτοβάθμιας & μεταπτυχιακής εκπαίδευσης).

Επομένως η αγορά εργασίας στο Βόρειο Αιγαίο παρουσιάζει ιδιαίτερα αρνητική εξέλιξη τα 3 τελευταία χρόνια της οικονομικής κρίσης παρά τον ευμεγέθη δημόσιο τομέα & τον σχετικά μεγάλο γεωργικό τομέα. Η αστάθεια αυτή εκφράζεται με ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά της μακροχρόνιας ανεργίας (67,33%), η οποία κυμαίνεται σε πολύ μεγαλύτερα ποσοστά από εκείνα της Χώρας. Η οικονομική κρίση & η ύφεση πλήττει ιδιαίτερα την αγορά εργασίας του Βορείου Αιγαίου, όσο αυτή εξαρτάται από τον ιδιωτικό τομέα & ο μόνος παράγοντας άμβλυνσης των αρνητικών φαινομένων είναι η ισχυρή παρουσία του δημόσιου τομέα στη Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου.

Γ.3 Εκπαιδευτικό επίπεδο

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου εμφανίζει στοιχεία χαμηλότερου εκπαιδευτικού-μορφωτικού επιπέδου από τα αντίστοιχα στοιχεία για το σύνολο της Χώρας. Συγκεκριμένα, οι απόφοιτοι υποχρεωτικής Α'βάθμιας Εκπαίδευσης στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου υπερτερούν κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες έναντι του συνόλου της Χώρας. Αντίθετα, οι απόφοιτοι τόσο της λυκειακής & μεταλυκειακής εκπαίδευσης, όσο & της Γ'βάθμιας εκπαίδευσης, είναι λιγότεροι κατά 5 ποσοστιαίες

μονάδες έναντι των αντίστοιχων της Χώρας. Το Βόρειο Αιγαίο παρουσιάζει διαχρονικά πολύ υψηλά ποσοστά σχολικής διαρροής με βάση τα διαθέσιμα δεδομένα & οι βασικοί λόγοι αυτής είναι η αυξημένη σχολική αποτυχία που αποξενώνει τους μαθητές από τη σχολική κοινότητα αλλά & η απαξίωση στη συνείδηση των μαθητών, αλλά & των οικογενειών τους, της δυνατότητας που προσφέρει η εκπαίδευση για εξασφάλιση καλύτερων επαγγελματικών προοπτικών. Αποτέλεσμα των παραγόντων αυτών είναι πολύ υψηλό ποσοστό των μαθητών να οδηγείται εκτός εκπαιδευτικού συστήματος, συνήθως για να απασχοληθούν στις οικογενειακές επαγγελματικές δραστηριότητες (αγροτικά & τουριστικά επαγγέλματα). Έτσι ενώ το 1996 το Βόρειο Αιγαίο παρουσίαζε αυξημένη σχολική διαρροή σε σχέση με το σύνολο της χώρας κατά συντελεστή 1,59 (δηλαδή 59% πάνω από τα πανελλαδικά ποσοστά), ο συντελεστής αυτός αυξήθηκε στο 1,70 το 2006 (δηλαδή 70% πάνω από τα πανελλαδικά ποσοστά).

Γ.4. Πολιτισμός

Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου παρουσιάζει πλούσια ιστορική & πολιτιστική κληρονομιά, με πλήθος μνημείων όλων των περιόδων (αρχαία, βυζαντινά, μεσαιωνικά & νεώτερα), μουσείων & συλλογών, ιερών ναών & μοναστηριών, κάστρων, φρουριών, μνημείων βιομηχανικής κληρονομιάς κλπ. αλλά & πολλών στοιχείων που συνθέτουν την άυλη πολιτιστική κληρονομιά της. Σημαντικός είναι & ο αριθμός των παραδοσιακών οικισμών στα νησιά του Βορείου Αιγαίου που έχουν ενταχθεί σε ειδικό καθεστώς προστασίας.

Στην άυλη πολιτιστική κληρονομιά η περιοχή έχει σημαντικό πλούτο στοιχείων λαϊκού πολιτισμού που σχετίζονται με τα ήθη, τα έθιμα & παραδόσεις, τις τέχνες & τα γράμματα, τη μουσική & το χορό, τη γαστρονομία, τα παραδοσιακά επαγγέλματα που συνδέονταν με τη βιομηχανία του ελαιολάδου, τη μαστιχοκαλλιέργεια, την αλιεία, τη χειροτεχνία, την αγγειοπλαστική, τη ναυπηγική κ.α. Βασικό μέσο προβολής τους είναι τα διάφορα λαογραφικά & θεματικά μουσεία που έχουν ιδρυθεί σε αρκετά νησιά, οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, οι γιορτές & τα παραδοσιακά πανηγύρια.

Όλα τα πολιτιστικά στοιχεία των νησιών του Βορείου Αιγαίου αποτελούν πόλους τουριστικής δραστηριότητας – επισκεψιμότητας, δεν έχουν όμως τύχει ανάλογης προστασίας & ανάδειξης, λειτουργούν μεμονωμένα & δεν έχουν ενταχθεί σ' ένα δίκτυο οργανωμένης ανάδειξής τους. Έτσι απειλούνται με αλλοίωση εξαιτίας κυρίως των ανθρώπινων δραστηριοτήτων γεγονός που καθιστά αναγκαίες τις δράσεις συντήρησης & ανάδειξης τους, ως στοχευμένη συνέχεια των αντίστοιχων παρεμβάσεων που έχουν ήδη υλοποιηθεί, για την σύνδεσή τους με την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων στα νησιά της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου.

A.1 Λήμνος

Η Λήμνος είναι το όγδοο μεγαλύτερο νησί της Ελλάδας. Βρίσκεται στο Βόρειο Αιγαίο και είναι ηφαιστειογενές νησί. Οι βασικές ασχολίες των κατοίκων είναι η κτηνοτροφία, η γεωργία και η αλιεία. Επίσης, ο τουρισμός, το εμπόριο και τα ναυτικά επαγγέλματα. Στην αρχαιότητα είχε επίσης αναπτυχθεί η μεταλλουργία. Για το λόγο αυτό η Λήμνος ονομαζόταν και Ηφαιστεία (θεωρείτο ότι η ανάπτυξη της μεταλλουργίας από τους παλαιότερους κατοίκους του νησιού αποδόθηκε στον θεό Ήφαιστο).

Το όνομα *Λήμνος* είναι πανάρχαιο, αναφέρεται ήδη από τον Όμηρο. Το όνομα *Λήμνος* προέρχεται είτε από την ομηρική λέξη *Λήιον*, που προσδιορίζει το σπαρμένο χωράφι, τον αγρό, ή από τις αρχαίες ελληνικές λέξεις "*ληίς*" (που σημαίνει κοπάδι) + "*μήλο*" (που σημαίνει πρόβατο), δηλαδή νήσος κοπαδιών αιγοπροβάτων.

Η Λήμνος είναι ένα νησί με εξαιρετικό αρχαιολογικό ενδιαφέρον. Οι σημαντικότεροι αρχαιολογικοί χώροι του νησιού είναι η Πολιόχνη, μεγάλος νεολιθικός οικισμός στην ανατολική ακτή της Λήμνου, η προϊστορική Μύρινα, το Καβείριο και η Ηφαιστεία στα ΒΑ του νησιού.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το Κάστρο της Μύρινας, της πρωτεύουσας του νησιού.

Ο πολιτισμός στη Λήμνο είναι αρκετά ανεπτυγμένος. Στο νησί δραστηριοποιούνται Σωματεία, Σύλλογοι και Πρωτοβουλίες, σχεδόν σε κάθε οικισμό. Σημαντικότεροι είναι οι εξής:

- το Λύκειο των Ελληνίδων Παράρτημα Λήμνου, που διοργανώνει πολλές εκδηλώσεις και λειτουργεί τμήματα εκμάθησης παραδοσιακών χορών αλλά και μουσικά και εικαστικά εργαστήρια. Το ΛΤΕ Λήμνου διοργανώνει επίσης καθ' όλη τη διάρκεια του έτους εργαστήρια για μικρούς και μεγάλους, τα «Σαββατιάτικα Αποσπερίσματα» δίνοντας έτσι την ευκαιρία σε όλους τους ενδιαφερόμενους να γνωρίσουν πρακτικές και ιστορίες γύρω από παραδοσιακές ασχολίες της καθημερινής ζωής (μαγειρική, ζαχαροπλαστική, κατασκευές, πλέξιμο, ραπτική, κοσμετολογία κ.α.) αλλά και παραδοσιακές τεχνικές (θέατρο σκιών, χαρταετός).
- ο Πολιτιστικός Σύλλογος Αγ. Δημητρίου,
- ο Μορφωτικός Εκπολιτιστικός Αθλητικός Σύλλογος (ΜΕΑΣ) Λήμνου, με πλούσια θεατρική δράση,
- ο Πολιτιστικός Σύλλογος «Αγεφύρωτοι», με κύρια δραστηριότητα τη διοργάνωση θεατρικών παραστάσεων,
- το Μουσικό συγκρότημα Δ. Μαυράκη
- η ορχήστρα ποικίλης μουσικής και η χορωδία του Δήμου Λήμνου,
- η Φωτογραφική Ομάδα Λήμνου,
- τα Μουσικά Εργαστήρια Μούδρου και Λιβαδοχωρίου
- το Ωδείο Λήμνου.

Επίσης στη Λήμνο υπάρχουν οι εξής – αξιόλογοι – χώροι πολιτισμού: η Πινακοθήκη Σύγχρονης Βαλκανικής Τέχνης Κοντιά και η Καρατζάδειος Βιβλιοθήκη.

Στη Λήμνο διοργανώνονται αρκετές σημαντικές και ενδιαφέρουσες πολιτιστικές εκδηλώσεις, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Φεστιβάλ Ηφαιστείας (Αρχαίο Θέατρο Ηφαιστείας - Αύγουστος) Παραστάσεις αρχαίου θεάτρου, συναυλίες κ.α. Έγινε για 3-4 χρόνια. Τελευταία φορά διοργανώθηκε το 2014. Το 2015 δεν πραγματοποιήθηκε λόγω επισκευών στο αρχαίο θέατρο.

Ημέρες Ελληνορωσικής φιλίας (τέλος Σεπτεμβρίου). Διοργανώνονται τα τελευταία 12 χρόνια.

Anzac Day: Εκδηλώσεις τιμής και μνήμης για τον ετήσιο εορτασμό «ANZAC DAY» ημέρα εθνικής εορτής για την Αυστραλία. Γίνονται εκδηλώσεις κάθε χρόνο, κυρίως ιστορικού χαρακτήρα (ομιλίες, εκθέσεις, προβολές, κλπ.)

«Πάμε Πανεπιστήμιο» (άτυπη ονομασία) Κύκλος Διαλέξεων του Πανεπιστημιακού Τμήματος στη Λήμνο που διοργανώνονται τα τελευταία 3 χρόνια. Οι διαλέξεις είναι ανοικτές στο κοινό της Λήμνου. Πρόκειται για μια καινοτόμο πρωτοβουλία του Τμήματος, ένα θεσμό που έχει καταξιωθεί πανελλαδικά και αποτελεί πόλο έλξης και επικοινωνίας με τις επιχειρήσεις τροφίμων ολόκληρης της Ελλάδος.

Ιπποδρομίες: (Αγίου Γεωργίου, χωριό Καλλιόπη) Διοργανώνονται κάθε χρόνο. Ένα έθιμο που πραγματοποιείται κάθε χρόνο στο χωριό της Καλλιόπης ανήμερα του Αγίου Γεωργίου και συγκεντρώνει τα βλέμματα όσων θεωρούνται λάτρεις των αλόγων και όχι μόνο, από όλη τη Λήμνο.

Εκδηλώσεις στο «Μετόχι της Μητρόπολης» (σε ένα χώρο με μεγάλη ιστορία και προσφορά σε έργα πολιτισμού και παιδείας του νησιού). Πολιτιστικές εκδηλώσεις μουσικές, θεατρικές, ποιητικές, λυρικού θεάτρου, διαλέξεις.

Τις περισσότερες εκδηλώσεις διοργανώνει ο Σύλλογος Φίλων της Παλιάς Μητρόπολης και κάποιες τελούν υπό την αιγίδα του Δήμου Λήμνου. Ενδεικτικά:

- Μουσικοθεατρική παραστάσεις του Λυκείου των Ελληνίδων Λήμνου με τίτλο «Το Παραμύθι του Γάμου». Σκοπός της εκδήλωσης ήταν η ανάδειξη και προβολή του εθιμοτυπικού του Λημνιού Γάμου, σε συνδυασμό με την ντοπιολαλιά και τη μουσικοχορευτική παράδοση της Λήμνου.
- Μουσικές παραστάσεις, με επιλογές από μουσικά έργα διάφορων Ελλήνων συνθετών, από το χώρο του έντεχνου και λαϊκού τραγουδιού
- Εκδήλωση με τον τίτλο «Συναντήσεις» που διοργανώνεται από το Σύλλογο Φίλων της Παλιάς Μητρόπολης, σε συνεργασία με το Σύλλογο «Γιάννης Ρίτσος» της Πάρμας της Ιταλίας και την Επίτιμη Προξενική Αντιπροσωπεία της Ιταλίας στη Λήμνο

- Μουσική συναυλία του «DUO ΠΟΛΥΧΟΡΔΟ» με κλασικά, ισπανικά, ελληνικά και τζαζ κομμάτια, καθώς και με έργα των Vivaldi, Carulli, Χατζιδάκι και Pink Martini.
- «Ξύπνησε πετροπέρδικα», μουσική παράσταση λυρικού θεάτρου «Ραφή»

Εκδηλώσεις του Λυκείου Ελληνίδων Λήμνου (ΛΤΕ), που έχουν ως στόχο την ανάδειξη και διατήρηση της τοπικής κληρονομιάς. Σε αυτές περιλαμβάνονται μουσικοχορευτικές παραστάσεις που εκτός από ψυχαγωγικό ρόλο αποσκοπούν στη συλλογή και καταγραφή διαφόρων εθιμοτυπικών στοιχείων, σεμινάρια παραδοσιακών χορών, εικαστικές εκθέσεις (από τα τμήματα ζωγραφικής, γλυπτικής, αγιογραφίας και φωτογραφίας), συναυλίες βυζαντινής μουσικής, ομιλίες με ιστορικά και άλλα θέματα, παρουσιάσεις βιβλίων, εκπαιδευτικά προγράμματα. Ενδεικτικά :

- Μουσικοχορευτικές παραστάσεις «Και πολεμούσαν και τραγουδούσαν» 2012, «Η ζωή τραγουδάει τη γυναίκα»2013, «Εκεί που σμίγουν οι χοροί»2014, «Της Άνοιξης τραγούδια και του χορού σκιρτήματα»2015
- Μουσικοθεατρική παράσταση «Το Παραμύθι του Γάμου»2015
- Συναυλία βυζαντινής μουσικής «Από τα Πάθη στην Ανάσταση»2013
- Εικαστικές εκθέσεις «Μορφές»2013, «Έμπνευση και δημιουργία»2014, « Από το Χθες στο Σήμερα»2014
- Συμμετοχή σε Φεστιβάλ Παιδικών Χορευτικών Συγκροτημάτων Θεσσαλονίκη 2013, Βέροια 2014
- Ομιλίες : «Η Γενοκτονία του Ποντιακού Ελληνισμού»2013, «Η δύναμη της θετικής σκέψης»2013, «Η εκστρατεία του 1915 στην Καλλιπολη και η Λήμνος»2014

Μουσικοχορευτικές παραστάσεις (παραδοσιακών χορών) από διάφορους συλλόγους όπως του Μορφωτικού Εκπολιτιστικού Συλλόγου Αγίου Δημητρίου Λήμνου, του Συλλόγου Ανδρωνίου, κ.ά.

Limnos Festival (Μύρινα Λήμνου, Αύγουστος), το οποίο διοργανώνεται τα τελευταία 3 χρόνια. Το Φεστιβάλ συνδιοργανώνουν ο Οργανισμός Εκπαίδευσης Δια βίου Μάθησης – Πολιτισμού - Αθλητισμού του Δήμου Λήμνου και ο Σύλλογος Αποδήμων Λημνίων και Φίλων της Λήμνου «Λημνιοί εν Δράσει» (σύλλογος απόδημων Λημνίων στην Αθήνα). Περιλαμβάνει μουσικές συναυλίες, διαγωνισμούς, συναντήσεις στρογγυλής τράπεζας, εκθέσεις φωτογραφίας, art bazaar, παιδικά παραμύθια, προβολές video, θεατρικές παραστάσεις, γαστρονομία, επιδείξεις και μαθήματα τοπικών χορών κλπ.

Γιορτή ρακιού (Μούδρος, Δεκέμβριος). Διοργανώνεται τα τελευταία 6 χρόνια από τον Πολιτιστικό Σύλλογο Μούδρου «Παύλος Κουντουριώτης» και τον Οργανισμό Εκπαίδευσης Δια Βίου Μάθησης Πολιτισμού και Αθλητισμού του Δήμου Λήμνου. Μια γιορτή για το ρακί, με αξιολόγηση και βράβευση δειγμάτων ρακιού.

Γιορτή κρασιού (Άγιος Δημήτριος, Αύγουστος). Διοργανώνεται από τον Πολιτιστικό Σύλλογο Αγίου Δημητρίου σε συνεργασία με τον ΟΕΠΑ Δήμου Λήμνου.

Γιορτή μελιού (Μούδρος, Αύγουστος) Διοργανώνεται τα τελευταία 5 χρόνια από τον Πολιτιστικό Σύλλογο Μούδρου και τον ΟΕΠΑ Δήμου Λήμνου. Περιλαμβάνει παρουσίαση μελιού και προϊόντων μελισσοκομίας.

Γιορτή του αγρότη (Ατσική): Διοργανώθηκε το 2015 για πρώτη φορά από τον Πολιτιστικό Σύλλογο Ατσικής «Ο Άγιος Ερμόλαος» με σκοπό να φέρει στο προσκήνιο τους παραγωγούς και τα προϊόντα της λημνιακής γης. Σε αυτή την πρώτη φορά, ο Σύλλογος επικεντρώθηκε περισσότερο σε τοπικούς επιχειρηματίες και αγρότες, με την σκέψη όμως από την επόμενη χρονιά η πρόσκληση να απευθυνθεί σε ακόμη περισσότερους και εκτός Ατσικής.

Καρναβαλική Παρέλαση στη Μύρινα. Ξεκίνησε το 2013 ως πρωτοβουλία του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του 2^{ου} δημοτικού σχολείου Μύρινας και μετά τη μεγάλη επιτυχία και μαζική συμμετοχή καθιερώθηκε.

Λεριανό Καρναβάλι Αγίου Δημητρίου. Το Λεριανό καρναβάλι καθιερώθηκε τα τελευταία χρόνια και πραγματοποιείται πάντα με μεγάλη συμμετοχή.

Καρναβαλική εκδήλωση στο Μούδρο. Διοργάνωση του πολιτιστικού συλλόγου του χωριού.

Καρναβάλι Μτσουν στον Κάσπακα. Το πιο παλιό και εθιμοτυπικά καθιερωμένο καρναβάλι με έντονα στοιχεία σάτιρας

Καρναβάλι Παναγιάς. Με άρματα, μασκαράδες, κρασί και χαλβά στην πλατεία του χωριού Παναγιά.

A.2 Λέσβος

Η Λέσβος είναι το μεγαλύτερο νησί της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου. Πρωτεύουσα του νησιού και έδρα της περιφερειακής Διοίκησης είναι η πόλη της Μυτιλήνης.

Στην Προϊστορική εποχή είχε πολλά ονόματα όπως Λασία, Ιμερτή, Πελασγία, Ίσσα, κ.α. Στη μυθολογία αναφέρεται ότι ο πρώτος έποικός της ήταν ο Μάκαρας γιός του Ηλίου, ο πιο φημισμένος από τους μυθικούς βασιλιάδες ο οποίος είχε πέντε κόρες: τη Μυτιλήνη, τη Μήθυμνα, την Ίσσα, την Άντισσα και την Αρίσβη, καθώς και τέσσερις γιους: τον Έρεσο, τον Κυδρόλαο, το Νέανδρο και τον Λεύκιππο. Οι κόρες και οι γιοι του Μάκαρα έδωσαν τα ονόματά τους στις κυριότερες πόλεις της Λέσβου. Το σημερινό της όνομα «Λέσβος» προέρχεται από τον Λέσβο, γιο του Θεσσαλού ήρωα Λάπηθου, συζύγου της Μήθυμνας.

Η διαδρομή της Λέσβου μέσα στην ιστορία είναι σημαντική. Τα αρχαιολογικά ευρήματα μαρτυρούν ότι στο νησί αναπτύχθηκε πολιτισμός

αντίστοιχος με το μυκηναϊκό, ο οποίος καταστράφηκε και το νησί ερημώθηκε μετά τον κατακλυσμό του Δευκαλίωνα το 1529 π.Χ.

Το 1000 π.Χ. περίπου ιδρύεται στη Λέσβο η Αιολική αποικία των Πενθιλιδών, η οποία αναπτύσσεται και ακμάζει, επεκτείνοντας την εποικιστική της δραστηριότητα στην απέναντι μικρασιατική ακτή που πήρε το όνομα «Μυτιληναίων Αιγιαλός».

Στα μέσα του 7ου αιώνα π.Χ. επεκτείνονται σε όλη την Τρωάδα και γίνονται ισχυρή ναυτική δύναμη, συνάπτουν σχέσεις συμμαχίας τόσο με τους Αθηναίους όσο και με τους Σπαρτιάτες και ακολουθούν την ίδια πορεία των άλλων αρχαίων ελληνικών πόλεων: ακμή – παρακμή.

Εν συνεχεία στο νησί ενέσκησαν κατά καιρούς Ρωμαίοι, Βυζαντινοί, Σταυροφόροι, Σαρακηνοί, Λατίνοι, το οποίο άλλοι λεηλάτησαν και άλλοι ελευθέρωσαν.

Στις 14 Οκτωβρίου του 1462 οι Τούρκοι επέδραμαν στη Λέσβο, την οποία λεηλάτησαν και κατέσφαξαν πλέον των 70.000 εκ των 100.000 κατοίκων.

Η Λέσβος απελευθερώθηκε τον Δεκέμβριο του 1912 και η πλήρης ενσωμάτωσή της με την Ελλάδα έγινε το 1914.

Από τα βάθη των αιώνων στη Λέσβο τα γράμματα, οι τέχνες και ο πολιτισμός βρίσκονταν σε περίοπτη θέση στη ζωή των ανθρώπων της. Μάλιστα οι αρχαίοι Έλληνες, για να δικαιολογήσουν την εκπληκτική πνευματική και πολιτισμική αυτή άνθηση, θεωρούσαν ότι το νησί είχε την εύνοια των Μουσών, γιατί οι κάτοικοί του θάψανε με τιμές το κεφάλι του Ορφέα, γιου της Μούσας Καλλιόπης, που εκβράστηκε στις ακτές του, έπειτα από τον διαμελισμό του από τις γυναίκες της Θράκης.

Η Λέσβος αποτελεί από την αρχαιότητα έως και τα νεώτερα χρόνια γενέτειρα ενός μεγάλου αριθμού ποιητών, μουσικών, ιστορικών, φιλοσόφων, διαπρεπών στα χρόνια τους, ονομαστών και σήμερα. Εδώ γεννήθηκαν και γαλουχήθηκαν κατά την αρχαιότητα ο επικός ποιητής Λέσχης, οι αρχαίοι ποιητές Αρίων, Τέρπανδρος και Αλκαίος, ο Πιπτακός, ένας από τους επτά σοφούς της αρχαιότητας, ο μαθητής και διάδοχος του Αριστοτέλη Θεόφραστος ο Ερέσιος, σημαντικός φιλόσοφος και θεμελιωτής της βοτανικής, ο Λόγγος, που έγραψε το πρώτο -παγκοσμίως- μυθιστόρημα, το «Δάφνης και Χλόη», και άλλοι πάμπολλοι που δόξασαν το νησί κατά τους παμπάλαιους εκείνους χρόνους. Και φυσικά, ανάμεσά τους, εκείνη που ονομάστηκε δεκάτη Μούσα, η κορυφαία ποιήτρια Σαπφώ.

Αλλά και κατά τα νεώτερα και σύγχρονα χρόνια το νησί «γέννησε» και άλλους εραστές των γραμμάτων και των τεχνών. Τον 18ο αιώνα τον Ιγνάτιο Ουγγροβλαχίας και τον Βενιαμίν τον Λέσβιο, σπουδαίο διαφωτιστή και κατεξοχήν Δάσκαλο του Έθνους. Τον 19ο αιώνα τους αδελφούς Δημήτριο και Γρηγόριο Βερναρδάκη και τον Γεώργιο Αριστεΐδη, που στήριξαν την ελληνική παιδεία και την πνευματική ζωή του τόπου κατά την περίοδο αυτή.

Τον 20ό αιώνα τον Αργύρη Εφταλιώτη, πρωτοπόρο του δημοτικισμού, ενώ στη συνέχεια τους μεγάλους πεζογράφους Στρατή Μυριβήλη, συγγραφέα του αριστουργήματος της νεοελληνικής λογοτεχνίας «Ζωή εν τάφω» και

Ηλία Βενέζη, οι οποίοι πρόσφεραν με το έργο τους αντιπολεμικά και ανθρωπιστικά ερεθίσματα σ' ένα παγκόσμιο αναγνωστικό κοινό. Έπειτα τον Ασημάκη Πανσέληνο, τον Νίκο Καμπά, τον Μίλτο Κουντουρά και πολλούς άλλους που φώτισαν τη «Λεσβιακή Άνοιξη» μέχρι τον νομπελίστα Οδυσσέα Ελύτη, του οποίου η ποίηση μαζί με της Σαπφούς έκανε γνωστή σε όλο τον κόσμο τη μοναδική και ιδιαίτερη φυσιογνωμία της Λέσβου.

Από τον χώρο της ζωγραφικής αξίζει να αναφέρουμε τον μείζονα λαϊκό ζωγράφο της νεοελληνικής τέχνης Θεόφιλο Χατζημιχαήλ, τον εξαιρετικό αγιογράφο Φώτη Κόντογλου, τον Γεώργιο Ιακωβίδη, έναν από τους σημαντικότερους εκπροσώπους του καλλιτεχνικού κινήματος της Σχολής του Μονάχου, καθώς και τους Αντώνη Πρωτοπάτη, Στρατή Αξιώτη και Μανώλη Καλλιγιάννη. Φυσικά ιδιαίτερη μνεία οφείλουμε στον Στρατή Ελευθεριάδη, γνωστότερο με το γαλλικό καλλιτεχνικό όνομα Teriade, τεχνοκριτικό, εκδότη καλλιτεχνικών εντύπων και συλλέκτη έργων τέχνης.

Μοναδικό κεφάλαιο στην πολιτιστική παράδοση της Λέσβου αποτελεί το λεσβιακό θέατρο, η μυτιληνιά σάτιρα, που αντλεί τη δύναμή της από την ίδια τη λυρική πηγή της Σαπφούς.

Μέχρι σήμερα - αρχές του 21ου αιώνα - η πνευματική ζωή στο νησί συνεχίζεται από πολλούς αξιόλογους ανθρώπους των γραμμάτων και πολιτιστικούς συλλόγους, που συμβάλλουν στην διαιώνιση μιας ατέρμονης Λεσβιακής Πνευματικής Άνοιξης.

Αρχιτεκτονική

Η αρχιτεκτονική της Λέσβου έχει τη μεγάλη «συγγένεια» με τα γειτονικά παράλια της Μικρασίας και τη Βαλκανική αρχιτεκτονική των προτύπων της ενδοχώρας.

Το ρωμαϊκό υδραγωγείο της Μόριας με τις πελώριες αψίδες του, καθώς και τα βυζαντινά κάστρα της Μυτιλήνης και του Μολύβου, αποτελούν σωζόμενα δείγματα αρχιτεκτονικής, πριν από την οθωμανική κυριαρχία του νησιού.

Το *χαγιάτι* και το *σαχνισί*, χαρακτηριστικά στοιχεία της αρχιτεκτονικής της Σμύρνης και της Κωνσταντινούπολης, απαντώνται συχνά στα αρχοντικά του Μολύβου και της Μυτιλήνης, φανερώνοντας την επίδραση του κατακτητή στις ανώτερες κυρίως τάξεις, που λόγω εμπορικών επαφών είχαν σχέσεις με την ενδοχώρα. Οικισμοί όπως ο Μανταμάδος, η Καλλονή, ο Πολυχνίτος, το Πλωμάρι και η Αγιάσος κάνουν την εμφάνισή τους την περίοδο της Τουρκικής κατοχής στη Λέσβο,.

Νεοκλασικές έως τολμηρά εκλεκτικιστικές αστικές κατοικίες ανεγέρθησαν στη Μυτιλήνη, αλλά και στο Μόλυβο και στο Πλωμάρι την εποχή που η Λέσβος είχε αναπτύξει στενές εμπορικές συναλλαγές με τις αγορές της Ευρώπης, τροφοδοτώντας αυτές με το εξαιρετικά παρθένο ελαιόλαδο και τα μοσχοσάπωνα. Οι πολιτισμικές επιρροές της Ευρώπης εκτός από την αστική, επηρέασαν και την βιομηχανική αρχιτεκτονική της Λέσβου, η εντατική εκβιομηχάνιση της οποίας αφορούσε κυρίως τη συλλογή και την επεξεργασία ελαιοκάρπου. Τα ερειπωμένα σήμερα βιομηχανικά συγκροτήματα του νησιού (ελαιοτριβεία, πυρηνελαιουργεία, σαπωνοποιεία

και ταρσανάδες), αποτελούν σημαντικό κεφάλαιο της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και της ιστορίας της Λέσβου.

Μουσεία

Το **Μουσείο του Θεόφιλου Χατζημιχαήλ** στο προάστιο Βαρειά της Μυτιλήνης ανεγέρθηκε το 1964 με έξοδα του Μυτιληνιού καλλιτεχνικού εκδότη στο Παρίσι, Στρατή Ελευθεριάδη (Teriade), και στεγάζει 86 ζωγραφικούς πίνακες του πιο διάσημου Έλληνα λαϊκού ζωγράφου. Ο Θεόφιλος γεννήθηκε και έζησε τα παιδικά του χρόνια στην περιοχή της Βαρειάς, αργότερα κατέφυγε στη Σμύρνη και από εκεί πήγε στο Πήλιο, όπου επί τριάντα χρόνια περιπλανιόταν στα χωριά ντυμένος άλλοτε τσολιάς και άλλοτε Μεγαλέξανδρος. Στη Μυτιλήνη επέστρεψε μετά την απελευθέρωσή της και ολοκλήρωσε τον κύκλο ζωγραφικής του. Στα έργα του με θέμα τη φύση, την ιστορία, τη μυθολογία και τη λαογραφία απέδωσε την ελληνικότητα και εικονογράφησε την ελληνική λαϊκή παράδοση με έναν τρόπο ανεπανάληπτο.

Το **Μουσείο - Βιβλιοθήκη Στρατή Ελευθεριάδη Teriade** με τον ελαιώνα που το περιβάλλει φιλοξενεί τα «Grands Livres» (Μεγάλα Βιβλία), εκδόσεις του Teriade, με πρωτότυπα έργα τέχνης των μεγαλύτερων καλλιτεχνών της εποχής του, στα οποία ο κάθε ζωγράφος δεν εικονογραφεί απλώς κείμενα, αλλά δημιουργεί ένα βιβλίο που καταλήγει να είναι ένα έξοχο έργο τέχνης. Εκτός από τα «Μεγάλα Βιβλία», ο Teriade υπήρξε δημιουργός και του περιοδικού «Verve», με λιθογραφίες των Σαγκάλ, Ματίς, Πικάσο, Λεζέ, καθώς και αντίγραφα μεσαιωνικών χειρογράφων. Τέλος, έργα γνωστών Ελλήνων ζωγράφων, όπως του Τσαρούχη, του Κανέλλη, του Βακιρτζή κ.ά.

Το Μουσείο - Βιβλιοθήκη Στρατή Ελευθεριάδη Teriade και το Μουσείο Θεόφιλου, αποτελούν μοναδικά σημεία πολιτισμού στο νησί.

Το **Παλιό** και το **Νέο Αρχαιολογικό Μουσείο** στη Μυτιλήνη αποκαλύπτουν τα ευρήματα ενός νησιού από τη νεολιθική εποχή. Στο Παλιό κτίριο, ένα αρχοντόσπιτο με το υποστατικό του, χτισμένο στις αρχές του 20ού αιώνα σε εκλεκτικιστικό ρυθμό, ξεχωρίζουν τα αιολικά κιονόκρανα και οι επιγραφές. Το Νέο Αρχαιολογικό Μουσείο, υπόδειγμα σύγχρονης μουσειολογικής αντίληψης, βρίσκεται στην περιοχή Κιόσκι, εκεί όπου οι πρόσφατες ανασκαφικές έρευνες έφεραν στο φως το ιερό της Αφροδίτης. Η έκθεση δίνει στον επισκέπτη την εικόνα του τρόπου ζωής στη Λέσβο από τον 2ο αιώνα π.Χ. έως τον 3ο αιώνα μ.Χ.

Το **Βυζαντινό Μουσείο** στεγάζεται απέναντι από το ναό του Αγίου Θεράποντος. Φιλοξενεί κειμήλια μεγάλης εκκλησιαστικής αξίας, φορητές εικόνες, άμφια, εκκλησιαστικά σκεύη, χειρόγραφα και παλαιά εκκλησιαστικά βιβλία, περίτεχνα τέμπλα παλαιών εκκλησιών, καθώς και μια εικόνα της Κοιμήσεως της Θεοτόκου που φιλοτέχνησε ο Θεόφιλος.

Στον τόπο παραγωγής του ονομαστού ούζου, στο Πλωμάρι της Λέσβου, βρίσκεται και το **Μουσείο του Ούζου**, το μοναδικό μουσείο στον κόσμο αφιερωμένο στο ούζο. Το μουσείο δημιουργήθηκε από την Οικογένεια Ποτοποιών Βαρβαγιάννη και βρίσκεται δίπλα στα σύγχρονα, ιδιόκτητα αποστακτήρια της ομώνυμης Ποτοποιίας Βαρβαγιάννη, χρηματοδοτήθηκε

δε από την Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER. Εδώ εκτίθενται τα πρώτα εργαλεία που χρησίμευαν για την εμφιάλωση και την επικόλληση της διάσημης Μπλε Ετικέτας και το πρώτο καζάνι απόσταξης που κατασκευάστηκε το 1858 στην Κωνσταντινούπολη, στο οποίο δοκιμάστηκαν μυστικά αιώνων και τεχνικές για να γεννηθούν οι συνταγές των χαρμανιών για την απόσταξη.

Στην Αγία Παρασκευή Λέσβου το Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς δημιούργησε και λειτουργεί το **Μουσείο Βιομηχανικής Ελαιουργίας Λέσβου** το οποίο στεγάζεται στο χώρο του παλαιού κοινοτικού ελαιοτριβείου του οποίου οι αποθήκες (*αμπάρια*) είχαν ανακαινισθεί επίσης με χρηματοδότηση από την Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER. Ο σωζόμενος ιστορικός εξοπλισμός, που έχει αποκατασταθεί, αναδεικνύεται υποδειγματικά, μέσω της επιδεικτικής λειτουργίας του και της πλαισίωσής του με ψηφιακές παραγωγές. Επίσης παρουσιάζεται η εξέλιξη των μηχανημάτων, με έμφαση στις αλλαγές που επέφερε η εισαγωγή της μηχανικής κίνησης στην ελαιοπαραγωγή. Στο Μουσείο Βιομηχανικής Ελαιουργίας (ένα εκ των 10 Μουσείων προβιομηχανικής τεχνολογίας του ΠΙΟΠ) παρουσιάζονται τα τρία βασικά στάδια της διαδικασίας παραγωγής ελαιολάδου: η σύνθλιψη του καρπού, η συμπίεση του ελαιοπολτού και ο διαχωρισμός του λαδιού από το νερό.

Μουσείο Σαπουνιού λειτουργεί στο Πολύκεντρο του Δήμου Πλωμαρίου (το ανακαινισμένο και μετασκευασμένο πρώην σαπωνοποιείο Πούλια), όπου εκτίθενται όλα τα σύνεργα παρασκευής του προϊόντος, ετικέτες από διάφορες μάρκες λεσβιακών σαπουνιών, καθώς και η εμπορική αλληλογραφία των ιδιοκτητών του σαπωνοποιείου με αγορές του εξωτερικού, όπου λειτουργεί και συνεδριακό κέντρο το χρηματοδοτήθηκε από την Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER.

Μνημεία ιστορικού ενδιαφέροντος

Τα υλικά κατάλοιπα του παρελθόντος στη Λέσβο είναι διάσπαρτα και πολυάριθμα. Αναφέρονται ενδεικτικά τέσσερα μνημεία, από διαφορετικές χρονικές περιόδους, που αναδεικνύουν την πολυμορφία του πολιτιστικού πλούτου του νησιού.

Το Αρχαίο Θέατρο Μυτιλήνης του οποίου η πρώτη οικοδομική φάση χρονολογείται στην πρώιμη Ελληνιστική περίοδο. Κατά την Υστερορωμαϊκή περίοδο το θέατρο μετασκευάστηκε και υπολογίζεται ότι είχε χωρητικότητα περίπου 10.000 θεατών. Ο Πλούταρχος, στο βίο του Πομπηίου, αναφέρει ότι ο Ρωμαίος στρατηγός θαύμασε το θέατρο της Μυτιλήνης και αντέγραψε το σχέδιό του για το θέατρο που έκτισε στη Ρώμη το 55 π.Χ.

Στη θέση Μόρια σώζεται τμήμα του **Ρωμαϊκού Υδραγωγείου**, και συγκεκριμένα μία τοξοστοιχία μήκους 170 μ. με 17 τόξα. Αποτελεί εξαιρετικό δείγμα των οικοδομικών τεχνικών που ανέπτυξαν οι Ρωμαίοι. Η κατασκευή του χρονολογείται στο τέλος του 2ου ή τις αρχές του 3ου μ.Χ. αιώνα.

Στο βορειοανατολικό άκρο της πόλης, στο ψηλότερο σημείο της χερσονήσου, βρίσκεται το **κάστρο της Μυτιλήνης**, ένα από τα μεγαλύτερα της Μεσογείου, στη θέση της αρχαίας ακρόπολης. Η

παλαιότερη φάση του χρονολογείται στον 6ο αιώνα και αποτέλεσε τμήμα του οικοδομικού προγράμματος του Ιουστινιανού. Αποτελεί ένα από τα καλύτερα δείγματα οχυρωματικής αρχιτεκτονικής. Από τη δεκαετία του '70 επισκευάζεται και συντηρείται, ενώ ταυτόχρονα αποκτά τη λειτουργία μνημείου.

Το **Γενί Τζαμί** (το Νέο Τέμενος) είναι το μεγαλύτερο μουσουλμανικό τέμενος της Μυτιλήνης και βρίσκεται στο μέσον της άλλοτε τουρκικής αγοράς. Στο εσωτερικό του σώζονται τμήματα τοιχογραφιών, ενώ σήμερα λειτουργεί ως εκθεσιακός χώρος.

Παραδοσιακές Τέχνες

Στη Λέσβο γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη η αγγειοπλαστική. Ακόμη και σήμερα εργαστήρια κεραμικής ή «τσουκαλάδικα» βρίσκονται διάσπαρτα στο νησί.

Επίσης, ανεπτυγμένη είναι και η ξυλογλυπτική, με εφαρμογές σε ξύλο ελιάς, καστανιάς και κερασιάς, τόσο σε εκκλησίες και μοναστήρια όσο και σε οικιακές εφαρμογές (ξυλόγλυπτα έπιπλα).

Εκδηλώσεις

Όπως και στην υπόλοιπη Ελλάδα, έτσι και στη Λέσβο τα πανηγύρια είχαν ανέκαθεν πρωταγωνιστικό ρόλο στην κοινωνική, πολιτισμική και οικονομική ζωή του τόπου. Τα πανηγύρια της Λέσβου συναρτώνται με τον «κύκλο του χρόνου». Με τον όρο αυτό προσδιορίζονται οι εκδηλώσεις που σχετίζονται με τα κομβικά κοινωνικά και θρησκευτικά δρώμενα ενός ημερολογιακού έτους, όπως τα Χριστούγεννα, η Πρωτοχρονιά και τα Φώτα, οι Απόκριες, το Πάσχα κ.ά.

Μερικά πανηγύρια έχουν περισσότερο τοπικό χαρακτήρα, ενώ άλλα είναι πολυήμερα και πολυπληθή, προσλαμβάνοντας «υπερτοπική» διάσταση. Μέχρι το 1922, τα μεγάλα αυτά – θρησκευτικού περιεχομένου – πανηγύρια συγκέντρωναν πλήθη επισκεπτών από χριστιανικές κοινότητες της Μικράς Ασίας, κυρίως τη Σμύρνη και το Αϊβαλί.

Μετά τη δεκαετία του '50 εμφανίζεται στην ιστορία της Λέσβου μια δεύτερη ακολουθία εθίμων, που συνδέονται με την «κουλτούρα του αλόγου» και σταδιακά αποκτούν μεγάλη διάσταση. Μάλιστα, σε πολλά πανηγύρια πραγματοποιούνται ιπποδρομίες με συμμετοχές από όλο το νησί.

Τα μεγάλα, αλλά (ακόμη) και τα μικρότερα πανηγύρια έπαιζαν σημαντικό ρόλο στα λεσβιακά εμπορικά και βιοτεχνικά δίκτυα, αφού αποτελούσαν ευκαιρία για την έκθεση και πώληση διαφόρων αγροτικών και βιοτεχνικών προϊόντων, ή για την παρουσίαση και αγοραπωλησία ζώων. Σήμερα αυτή η διάσταση έχει εκλείψει.

Παράλληλα με τα παλιά, παραδοσιακά πανηγύρια, που κουβαλούν την ιστορία του νησιού, έχουν καθιερωθεί και πλήθος άλλων εκδηλώσεων, πολλές από τις οποίες συνδέονται με τα εκλεκτά προϊόντα που παράγει το νησί.

Η Γιορτή του Ούζου και το Λεσβιακό Καλοκαίρι στη Μυτιλήνη, η Γιορτή της Σαρδέλας στη Σκάλα Καλλονής, η Γιορτή Αγροτουρισμού στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας στο Σιγρί, η Γιορτή του Κερασιού και η Γιορτή του

Κάστανου στην Αγιάσο, ο Βατουσιανός Αύγουστος στη Βατούσα, τα Βενιαμίνεια στο Πλωμάρι και πλήθος ακόμη γαστρονομικών γιορτών συστήνουν τα προϊόντα της Λέσβου και γίνονται αφορμή να αναβιώσουν παραδοσιακές γεύσεις.

Αξιόλογη εκδήλωση στη Λέσβο και συγκεκριμένα στο Μόλυβο είναι το Lesvos Tango Meeting, το οποίο κάθε χρόνο φιλοξενεί μερικά από τα μεγαλύτερα διεθνή ονόματα του Tango.

Μια από τις σημαντικότερες διοργανώσεις στη Λέσβο είναι το Διεθνές Φεστιβάλ Μουσικής Μόλυβου. Το Διεθνές Φεστιβάλ Μουσικής Μόλυβου είναι ένα ξεχωριστό Φεστιβάλ στην περιοχή του Βορείου Αιγαίου, που συγκεντρώνει κορυφαίους νέους ερμηνευτές διεθνούς φήμης, σε μία τριήμερη γιορτή κλασικής μουσικής.

Μαζί με τους ταλαντούχους νέους μουσικούς εμφανίζονται και οι πλέον καταξιωμένοι καλλιτέχνες της κλασικής μουσικής, ενισχύοντας το στόχο του Φεστιβάλ, να εξελιχθεί σε έναν από τους σημαντικότερους θεσμούς κλασικής μουσικής στην Ελλάδα και δημοφιλής μουσικός προορισμός παγκοσμίως.

Αξιοποιώντας την διαχρονική σαγήνη του Μολύβου, το Φεστιβάλ προσφέρει το ιδανικό περιβάλλον για να βιώσει κανείς την κλασική μουσική σε ένα μαγευτικό τοπίο.

A.3 Χίος

Η **Χίος** είναι νησί του Βόρειου Αιγαίου, το 5^ο μεγαλύτερο της Ελλάδας. Απέχει μόλις 3,5 ναυτικά μίλα από τα παράλια της Τουρκίας.

Η κατοίκηση του νησιού χρονολογείται από τους προϊστορικούς χρόνους. Σύμφωνα με τον Στράβωνα, οι πρώτοι εποικιστές ήταν οι Πελασγοί, εκ Θεσσαλίας ορμώμενοι. Αρχαιολογικά ευρήματα έχουν φέρει στο φως οικισμούς της πρώιμης νεολιθικής εποχής, της εποχής του Χαλκού και της ύστερης εποχής του Χαλκού (Μυκηναϊκή περίοδος). Τότε (από τα μέσα του 11^{ου} αιώνα π.Χ.), με την εποίκηση της Χίου από Ίωνες και Αιολείς, αρχίζει και μια περίοδος ανάπτυξης του νησιού, κυρίως εξαιτίας της ναυτικής παράδοσης και των εμπορικών συναλλαγών που αυτοί είχαν αναπτύξει. Η Χίος αρχίζει να διαδραματίζει σημαντικό ιστορικό ρόλο. Οι Ίωνες, εκτός της Χίου, είχαν κατακτήσει τη Σάμο και άλλες δέκα πόλεις της Μικράς Ασίας, ιδρύοντας έτσι τη *Δωδεκάπολη* των Ιώνων, μια ομοσπονδία πόλεων, η οποία διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη του Ελληνικού πολιτισμού. Την περίοδο αυτή έχουμε εξαιρετικά δείγματα πνευματικής δημιουργίας με προεξάρχον δείγμα τα Ομηρικά Επη.

Η Χίος ήταν από τις πρώτες Ελληνικές πόλεις που αντικατέστησε την απόλυτη εξουσία του βασιλιά με ένα σύστημα περισσότερο αντιπροσωπευτικό, ένα είδος Αριστοκρατίας, με ουσιαστική λειτουργία Βουλής.

Η Χίος αναπτύχθηκε σε μια από τις σημαντικότερες πόλεις των αρχαίων χρόνων, έχοντας καθιερωθεί ως ναυτική δύναμη. Την περίοδο ευημερίας ακολούθησε η καταστροφή από τους Πέρσες, η ανοικοδόμηση των οικισμών μετά την απελευθέρωση της Χίου στη μάχη της Μυκάλης και η αναβίωση της περιόδου ευμάρειας του νησιού.

Κατά την περίοδο του Μεγάλου Αλεξάνδρου, η Χίος διατήρησε «φιλομακεδονική» στάση.

Στη συνέχεια πέρασε στον έλεγχο της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, εν συνεχεία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και των Γενουατών από το 1346 και για 2 αιώνες. Το 1566 η Χίος κατελήφθη από τους Οθωμανούς.

Κατά την περίοδο της Ελληνικής Επανάστασης, το 1822, οι Τούρκοι προέβησαν σε βίαιη καταστολή της εξέγερσης των Χιωτών και κατέσφαξαν περίπου 40,000 κατοίκους, για παραδειγματισμό των λοιπών εξεγερμένων Ελληνικών πληθυσμών. Εκαψαν σπίτια και σκότωσαν όλα τα παιδιά κάτω των 3 ετών, όλους τους άνδρες από 12 ετών και πάνω, καθώς και όλες τις γυναίκες από 40 ετών και πάνω, με εξαίρεση αυτούς που ήταν πρόθυμοι να ασπαστούν το Ισλάμ. Μεγάλο μέρος του πληθυσμού διέφυγε προς τα Ψαρά, τις Κυκλάδες και την Πελοπόννησο. Το γεγονός έγινε παγκόσμια γνωστό ως η Σφαγή της Χίου, ενώ αποτυπώθηκε στον διάσημο ομότιλο πίνακα του γάλλου ζωγράφου Ευγένιου Ντελακρουά.

Η Χίος απελευθερώθηκε το 1912, με την υπογραφή του Συμβολαίου Ειρήνης των Καρυών και ενσωματώθηκε στην ελεύθερη Ελλάδα.

Τα κύρια προϊόντα του νησιού, τα οποία έχουν εξαγωγικό προσανατολισμό είναι η ονομαστή χιώτικη μαστίχα, το λάδι, τα σύκα και το κρασί. Τα προϊόντα της γης (και κυρίως η μαστίχα) αποτελούσαν αντικείμενο εξαγωγικής δραστηριότητας από την αρχαιότητα, οι δε Γενουάτες, στον Μεσαίωνα, οργάνωσαν το εμπόριο μαστίχας και έφεραν στη Χίο την καλλιέργεια των εσπεριδοειδών.

Εκτός από την αγροτική παραγωγή, οι κάτοικοι της Χίου ασκούσαν εμπορικές δραστηριότητες και είχαν αναπτύξει τη ναυτιλία. Η Χίος έχει διεθνή φήμη για το μέγεθος και την ποιότητα της ναυτιλίας της. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός πως το 1845 ιδρύθηκε στο νησί η «Κινδυνασφαλιστική Εταιρεία» προκειμένου να καλύπτει οικονομικά τις ζημίες των θαλάσσιων μεταφορών. Πέραν της πρωτεύουσας Χίου, σημαντικά ναυτιλιακά κέντρα του νησιού θα αναδειχθούν τα Καρδάμυλα, ο Βροντάδος, η λαγκάδα και οι Οινούσσες.

Η Χίος έχει μεγάλη απόδημη κοινότητα, κυρίως στο Λονδίνο και στη Νέα Υόρκη.

Οι διάφορες περίοδοι οικονομικής και κοινωνικής ευμάρειας, η ανάπτυξη πιο φιλελεύθερων μορφών διακυβέρνησης και οι εξωστρέφεια εξ αιτίας της ναυτιλίας και του εμπορίου, συνέβαλαν στην ανάπτυξη των πνευματικών και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων στο νησί της Χίου. Το μεγάλο τέκνο της Χίου κατά την αρχαιότητα ήταν ο Ομηρος. Η Χίος επίσης ήταν η πατρίδα πολλών ανθρώπων των γραμμάτων, των τεχνών, της φιλοσοφίας και της

πολιτικής, με πιο γνωστό τον Μίκη Θεοδωράκη, ο οποίος γεννήθηκε στη Χίο το 1925.

Πολιτιστικές εκδηλώσεις

Η πολιτιστική δραστηριότητα στη Χίο είναι αρκετά σημαντική. Τα έθιμα που διασώζονται έχουν τις ρίζες ή τις αναφορές τους κυρίως στη σχέση των Χιωτών με τη θάλασσα (όπως τα έθιμα της Πρωτοχρονιάς ή των Απόκρεω) ή στις αναμνήσεις της Τούρκικης κατοχής (όπως η ανταλλαγή ρουκετών το Πάσχα στο Βροντάδο).

Εκδηλώσεις διοργανώνονται καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, με κορύφωση – όπως είναι φυσικό – τους καλοκαιρινούς μήνες..

Σημαντικό είναι το **Φεστιβάλ Μαστίχας**, του ονομαστού προϊόντος της Χίου, το οποίο έχει στόχο την ανάδειξη της ιδιαίτερης πολιτισμικής φυσιογνωμίας του ηησιού της μαστίχας, μέσα από καλλιτεχνικές δράσεις και γεγονότα που απλώνονται τόσο στην πόλη της Χίου, όσο και στα μοναδικά Μαστιχοχώρια, στο νότιο τμήμα του νησιού. Οι εκδηλώσεις του φεστιβάλ μαστίχας περιλαμβάνουν εκθέσεις φωτογραφίας, ζωγραφικής, θεατρικές παραστάσεις, μουσικές συναυλίες κ.ά.

Αξιόλογη επίσης διοργάνωση αποτελεί το **Φεστιβάλ «Αξάνεμος»** το οποίο διοργανώνεται σε διάφορες περιοχές του νησιού και περιλαμβάνει ένα πολυδιάστατο πρόγραμμα πολιτιστικών εκδηλώσεων όπως συναυλία της Αυγουσιάτικης Πανσελήνου στον αρχαιολογικό χώρο στον Εμποριό, κινηματογραφικές προβολές με θέμα την άυλη πολιτιστική κληρονομιά, παρουσιάσεις τοπικών γεύσεων και προϊόντων, αλλά και εκπαιδευτικές δράσεις που αναδεικνύουν την τοπική παράδοση και το ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον του νησιού, αλλά και τα μοναδικά χωριά του. Οι εκδηλώσεις του φεστιβάλ λαμβάνουν χώρα στη νότια Χίο, στην Καλαμωτή όσο και στην πόλη της Χίου.

Γιορτή του Αγροτουρισμού

Η Γιορτή του Αγροτουρισμού είναι μία υπαίθρια έκθεση προϊόντων και δημιουργιών που λαμβάνει χώρα στο Δημοτικό Κήπο τη πόλης της Χίου και διοργανώνεται κάθε καλοκαίρι. Η έκθεση περιλαμβάνει πάνω από 70 συμμετοχές με τρόφιμα και ποτά, φυτώρια, καλλυντικά, ζωγραφική, φωτογραφία, είδη λαϊκής τέχνης και πολλά ακόμα. Οι επισκέπτες που ξεπερνούν τους 20 χιλιάδες μπορούν να δοκιμάσουν τοπικές γεύσεις και προϊόντα και να γνωρίσουν την παράδοση, το τόπο και την παραγωγή του νησιού. Η γιορτή αυτή πλαισιώνεται από διάφορες εκδηλώσεις με μουσική, χορό, προβολή ταινιών και συμμετέχουν φορείς, σύλλογοι, συνεταιρισμοί και παραγωγοί από όλο το νησί.

Χώροι Πολιτισμού

Οι βασικές υποδομές που φιλοξενούν εκδηλώσεις πολιτισμού και διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στα πολιτιστικά δρώμενα της Χίου είναι:

Ομήρειο Πνευματικό Κέντρο

Το Ομήρειο Πνευματικό Κέντρο Δήμου Χίου ιδρύθηκε το 1980 και πήρε μορφή Ν.Π.Δ.Δ. το 1989. Είναι ένα οικοδόμημα επιτυχημένου συνδυασμού

πολλαπλών πνευματικών χρήσεων και οφείλεται στην προσφορά προς τον Δήμο της Χίου που έκανε το ζεύγος Μιχαήλ και Σταματίας Ξυλά, τον Δεκέμβριο του 1985. Στους 5 ορόφους του Κέντρου υπάρχουν: Αίθουσα Θεάτρου (462 θέσεων), Αίθουσα Συνεδρίων (172 θέσεων), Δύο Γκαλερί (420τ.μ.), Αίθουσες Διδασκαλίας και Δοκιμών, Αίθουσα Συμβουλίων, Βιβλιοθήκη, Κυλικείο. Από τις αρχές του 1989 λειτουργούν σε χώρους του Ομηρείου Π.Κ.Δ.Χ. καλλιτεχνικά εργαστήρια. Σ' αυτά δάσκαλοι παραδίδουν μαθήματα Ζωγραφικής, Παραδοσιακής Μουσικής, Θεάτρου, Φωτογραφίας, Ψηφιδωτού, Κοσμηματοποιίας, Αγιογραφίας, Βιβλιοδεσίας, Έντεχνης Μουσικής και Παραδοσιακών Χορών. Πρωταρχικός στόχος του Ομηρείου Π.Κ.Δ.Χ. είναι η αναγνώριση και η υποστήριξη καλλιτεχνικών και επιστημονικών τάσεων που αφ' ενός διευρύνουν την ευαισθησία και την γνώση του κοινού και αφ' ετέρου το ενθαρρύνουν να αναζητήσει μία καλύτερη ποιότητα ζωής. Στόχος επίσης του Κέντρου είναι η προώθηση της πολιτιστικής, εκπαιδευτικής και επιστημονικής συνεργασίας μεταξύ της Χίου και άλλων πόλεων. Στους χώρους του Ομηρείου διοργανώνονται κάθε είδους πολιτιστικές και πνευματικές εκδηλώσεις: Κινηματογραφικές προβολές, Διαλέξεις, Συνέδρια, Θεατρικές παραστάσεις Εκθέσεις Ζωγραφικής & Φωτογραφίας, Σεμινάρια, Συναυλίες και Παραστάσεις Χορού.

Βιβλιοθήκη Αδαμάντιου Κοραή

Η Δημόσια Κεντρική Ιστορική Βιβλιοθήκη Χίου «Αδαμάντιος Κοραής» είναι μία των παλαιότερων και μεγαλύτερων της Ελλάδας (τρίτη ως προς τον αριθμό των συλλογών και των βιβλίων). Η ιστορία της αρχίζει το 1792, οπότε λειτούργησε ως παράρτημα της Μεγάλης Σχολής της Χίου πρώτο δε πυρήνα της αποτέλεσαν τα βιβλία του Αδαμάντιου Κοραή και Ελλήνων λογίων ομογενών. Κατά τη Σφαγή της Χίου το 1822, η Βιβλιοθήκη καταστράφηκε, αλλά ο Κοραής απέστειλε και πάλι βιβλία. Μετά το θάνατο του Αδαμάντιου Κοραή, το 1833, και σύμφωνα με τη διαθήκη του, ένα μεγάλο μέρος των βιβλίων και των χειρογράφων του έρχονται στη Χίο.

Μετά το μεγάλο σεισμό του 1881, η Βιβλιοθήκη στεγάστηκε στο κτίριο όπου βρίσκεται και σήμερα. Το 1948 άρχισε, με πρωτοβουλία του Φίλιππου Αργέντη, η ανέγερση του δεύτερου ορόφου, ενώ σημαντικά έργα επέκτασης και εκσυγχρονισμού, πραγματοποιήθηκαν τα έτη 1975-1978, προκειμένου να στεγαστεί και η λαογραφική Συλλογή Αργέντη. Στο πέρασμα του χρόνου η Βιβλιοθήκη έχει συγκεντρώσει ανεκτίμητες συλλογές βιβλίων, χειρογράφων, περιοδικών, εφημερίδων, πινάκων, νομισμάτων, κειμηλίων και χαρτών που δώρισαν μεγάλοι πνευματικοί άνθρωποι. Ανεκτίμητο θησαυρό της Βιβλιοθήκης αποτελεί η δωρεά του Μεγάλου Ναπολέοντα προς τιμήν του Αδαμάντιου Κοραή "Description de l'Egypte", αποτελούμενη από 14 εικονογραφημένους τόμους (έκδοση (1809-1822). Στο δεύτερο όροφο, όπου συστεγάζεται η λαογραφική συλλογή, εκτίθεται μια αντιπροσωπευτική συλλογή με τοπικές ενδυμασίες από κάθε γωνιά του νησιού, λαϊκά κεντήματα, εργαλεία, πίνακες υφαντών, σκεύη, ξυλόγλυπτα αντικείμενα, χαλκογραφίες και ιστορικοί πίνακες. Η αυλή της βιβλιοθήκης είναι βοτσαλωτή και εκεί βρίσκεται ο ανδριάντας του Κοραή, έργο του Γιάννη Παππά.

Το **Υπαίθριο Θέατρο Καρδαμύλων**, το οποίο κατασκευάστηκε το 2000.

Δημοτική Πινακοθήκη

Η Δημοτική Πινακοθήκη της Χίου φιλοξενεί μόνιμη έκθεση επώνυμων καλλιτεχνών και στεγάζεται στο θαυμάσιο αρχιτεκτονικό οικοδόμημα των παλαιών Δημοτικών Λουτρών. Το κτίριο σχεδιάστηκε από τον γνωστό Αρχιτέκτονα Ιωάννη Δεσποτόπουλο, πάνω σε πρότυπα αρχιτεκτονικής του Κάμπου της Χίου. Άρχισε να κτίζεται το 1939 και αποπερατώθηκε το 1954. Λειτουργήσε με την αρχική του χρήση ως Δημοτικά Λουτρά μέχρι τα μέσα της 10ετίας του '70. Η πρώτη νύξη και η πρώτη απόφαση των μέχρι τότε Δημοτικών Λουτρών σε Πινακοθήκη ελήφθη το 1984. Η δωρεά στον Δήμο Χίου ικανού αριθμού έργων του Χιώτη Ζωγράφου Γιάννη Μηταράκη από τον γιό του Πάυλο, αποτέλεσε την αφορμή για την αναστήλωση και τη διάσωση των παλαιών λουτρών.

Σήμερα στις αίθουσες της Δημοτικής Πινακοθήκης βρίσκονται η συλλογή του μεγάλου Χιώτη ζωγράφου Νίκου Γιαλούρη, αξιόλογα έργα του Χιώτη ζωγράφου Γιάννη Μηταράκη, συλλογή πινάκων της οικογένειας Νικολάου Διοματάρη, πίνακες της συλλογής Χρυσανθόπουλου και Μελέκου και άλλων σύγχρονων καλλιτεχνών. Στη Δημοτική πινακοθήκη φιλοξενούνται εκθέσεις ζωγραφικής, γλυπτικής, φωτογραφίας κλπ. Επίσης, αποτελεί χώρο φιλοξενίας μαθητικών καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων.

Υπαίθριο Θέατρο «Μίκης Θεοδωράκης»

Το πολιτιστικό θερινό θέατρο Μίκη Θεοδωράκη, στο κτήμα Καστρομηνά εγκαινιάστηκε το Σεπτέμβριο του 2005. Με την παρουσία του Μίκη Θεοδωράκη στη διοργάνωση και την αποκάλυψη της πλάκας εισόδου με το όνομα του, ξεκίνησαν οι εκδηλώσεις, παραστάσεις και συναυλίες στον πολυχώρο. Το υπαίθριο θέατρο έχει χωρητικότητα 1.500 με 1.800 ατόμων.

Στη Χίο δραστηριοποιούνται οι εξής πολιτιστικές συλλογικότητες και Φορείς:

- ΔΗΠΕΘΕ Βορείου Αιγαίου

Με πρωτοβουλία του Ομήριου Πνευματικού Κέντρου Χίου το 1988 ιδρύθηκε εργαστήριο για επαγγελματική κατάρτιση στο θέατρο. Τέσσερα χρόνια αργότερα οι απόφοιτοι του εργαστηρίου αποτέλεσαν το Θεατρικό Τμήμα του Ομήριου Π.Κ. και το 1993 αποτέλεσε το Δημοτικό Θέατρο Χίου. Η δημιουργία του ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Βορείου Αιγαίου με έδρα τη Χίο υπογράφεται με το Υπουργείο Πολιτισμού το 1995.

- Κινηματογραφική Λέσχη Χίου
- Φιλοπρόοδος Ομιλος Κάμπου
- Εξωραϊστικός Εκπολιτιστικός Σύλλογος Αγ. Σπυρίδωνα
- Φιλοπρόοδος Ομιλος Βροντάδου
- Πολιτιστικό Σωματείο Καρδαμύλων «Η Πυξίδα»
- Πνευματικό Κέντρο Οινουσσών
- Θεατρική Ομάδα Χίου

- Φιλοτεχνικός Ομιλος Χίου
- Σύλλογος Γυναικών Χίου
- Παγχιακός Σύλλογος Μουσικής Παιδείας «Η Αρμονία»
- Σύλλογος Φιλολόγων Χίου
- Πνευματική εστία Χίου «Αλέξανδρος Γκιάλας»
- Ομοσπονδία Πολιτιστικών Σωματείων Νότιας Χίου

Επίσης, σχεδόν κάθε χωριό διαθέτει τον δικό του Πολιτιστικό Σύλλογο

A.4 Σάμος

Στη Σάμο διοργανώνονται οι ακόλουθες εκδηλώσεις:

- Το Young Artist Festival, στο αρχαίο θέατρο Πυθαγορείου, με κλασική μουσική από όλο τον κόσμο, από Έλληνες και ξένους σολίστες.
- Οι Γιορτές Σαμιώτικου Κρασιού διοργανώνονται στην πλατεία Θεμιστοκλή Σοφούλη στο Βαθύ, με συναυλίες ντόπιων καλλιτεχνών, νησιώτικα τραγούδια και χορούς.
- Τα Ηραία – Πυθαγόρεια με μουσικές εκδηλώσεις στο αρχαίο θέατρο και το Μουσείο Πυθαγορείου και πομπή προς το άγαλμα του Πυθαγόρα. Το φεστιβάλ κλείνει με αγώνες δρόμου γυναικών και «Βραδιά πανσέληνου» στον αρχαίο ναό της Ηρας.
- Αναπαράσταση της ναυμαχίας της Μυκάλης και καύσης της τουρκικής ναυαρχίδας με περιφορά της εικόνας, στο Πυθαγόρειο.
- Φεστιβάλ Παραδοσιακών χορών διοργανώνονται στο Ανω Βαθύ (θέατρο Αϊ-Γιαννάκη), στο Καρλόβασι, στους Μυτιληνιούς και σε άλλα σημεία με συγκροτήματα από πολλές περιοχές της Ελλάδας.
- Γιορτές του «Κλειδώνα», σε διάφορα σημεία του νησιού, με αναβίωση του εθίμου για το αμίλητο νερό.
- Το έθιμο του Καδή, του Τούρκου δικαστή που δικάζει πολιτικούς και όχι μόνο, το οποίο αναβιώνεται την περίοδο των Απόκρεω, από πολιτιστικούς συλλόγους του νησιού στους Σπαθαραίους, στο Ανω Βαθύ και αλλού.

B. ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

A.1 Πληθυσμός Δωδεκανήσων

Βάσει της Απογραφής της ΕΛΣΤΑΤ (2011) ο μόνιμος πληθυσμός των Δωδεκανήσων ανέρχεται σε 190.988 πραγματικούς κατοίκους και – σε επίπεδο περιφερειακής Ενότητας και Δήμου – είναι ο ακόλουθος:

ΕΠΙΠΕΔΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΙΡΕΣΗΣ	ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΟΣ «ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗ»	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
4	61	Π.Ε. ΚΑΛΥΜΝΟΥ	29.452
5	6102	Δήμος Αγαθονησίου	185
5	6103	Δήμος Αστυπάλαιας	1.334
5	6101	Δήμος Καλυμνίων	16.179
5	6104	Δήμος Λειψών	790
5	6105	Δήμος Λέρου	7.917
5	6106	Δήμος Πάτμου	3.047
4	62	Π.Ε. ΚΑΡΠΑΘΟΥ	7.310
5	6201	Δήμος Καρπάθου	6.226
5	6202	Δήμος Κάσου	1.084
4	64	Π.Ε. ΚΩ	34.396
5	6401	Δήμος Κω	33.388
5	6402	Δήμος Νισύρου	1.008
4	69	Π.Ε. ΡΟΔΟΥ	119.830
5	6902	Δήμος Μεγίστης	492
5	6901	Δήμος Ρόδου	115.490
5	6903	Δήμος Σύμης	2590
5	6904	Δήμος Τήλου	780
5	6905	Δήμος Χάλκης	478

Βάσει της Απογραφής του 2001 ο πραγματικός πληθυσμός των Δωδεκανήσων (τέως Νομού Δωδεκανήσων) ήταν 190.071 και σε επίπεδο Δήμου ήταν ο ακόλουθος:

ΑΓΑΘΟΝΗΣΙ	158
Δήμος Αγαθονησίου	158
ΑΣΤΥΠΑΛΛΙΑ	1.238
Δήμος Αστυπάλαιας	1.238
ΚΑΛΥΜΝΟΣ	16.441
Δήμος Καλυμνίων	16.441
ΚΑΡΠΑΘΟΣ	6.511
Δήμος Καρπάθου	5.750
Δήμος Ολύμπου	761
ΚΑΣΟΣ	990
Δήμος Κάσου	990
ΚΩΣ	30.947

Δήμος Δικαίου	6.094
Δήμος Ηρακλειδών	6.963
Δήμος Κω	17.890
ΛΕΙΨΟΙ	698
Δήμος Λειψών	698
ΛΕΡΟΣ	8.207
Δήμος Λέρου	8.207
ΜΕΓΙΣΤΗΣ	430
Δήμος Μεγίστης	430
ΝΙΣΥΡΟΣ	948
Δήμος Νισύρου	948
ΠΑΤΜΟΣ	3.044
Δήμος Πάτμου	3.044
ΡΟΔΟΣ	117.007
Δήμος Ρόδου	53.709
Δήμος Αρχαγγέλου	7.779
Δήμος Αταβύρου	3.225
Δήμος Αφάντου	6.712
Δήμος Ιαλυσού	10.107
Δήμος Καλλιθέας	10.251
Δήμος Καμείρου	5.145
Δήμος Λινδίων	3.633
Δήμος Νότιας Ρόδου	4.313
Δήμος Πεταλούδων	12.133
ΣΥΜΗ	2.606
Δήμος Σύμης	2.606
ΤΗΛΟΣ	533
Δήμος Τήλου	533
ΧΑΛΚΗ	313
Δήμος Χάλκης	313

Ο πληθυσμός των Δωδεκανήσων αντιπροσωπεύει το 1,77% του αντιστοιχού πληθυσμού της Χώρας.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα παραπάνω στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, ο πραγματικός πληθυσμός των Δωδεκανήσων, σημειώνει μια μικρή αύξηση της τάξης του 0,5% (0,48% για την ακρίβεια), σε σχέση με την προηγούμενη απογραφή (2001). Σημειώνεται δε ότι ο πληθυσμός της χώρας (μεταξύ των δύο τελευταίων απογραφών) παρουσιάζει αύξηση κατά 3,5%. Συνεπώς, ο πραγματικός πληθυσμός των Δωδεκανήσων παραμένει σταθερός.

A.2 Πληθυσμός Κυκλάδων

Βάσει της Απογραφής της ΕΛΣΤΑΤ (2011) ο μόνιμος πληθυσμός των Κυκλάδων ανέρχεται σε 117.987 πραγματικούς κατοίκους και – σε επίπεδο περιφερειακής Ενότητας και Δήμου – είναι ο ακόλουθος:

ΕΠΙΠΕΔΟ	ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΣ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΜΟΝΙΜΟΣ
----------------	--------------------	------------------	----------------

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΙΡΕΣΗΣ	ΚΩΔΙΚΟΣ «ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗ»		ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
4	58	Π.Ε. ΣΥΡΟΥ	21.507
5	5802	Δήμος Σύρου - Ερμούπολης	21.507
4	59	Π.Ε. ΑΝΔΡΟΥ	9.221
5	5901	Δήμος Ανδρου	9.221
4	60	Π.Ε. ΘΗΡΑΣ	18.883
5	6002	Δήμος Ανάφης	271
5	6101	Δήμος Θήρας	15.550
5	6103	Δήμος Ιητών	2.024
5	6104	Δήμος Σικίνου	273
5	6105	Δήμος Φολεγάνδρου	765
4	63	Π.Ε. ΚΕΑΣ - ΚΥΘΝΟΥ	3.911
5	6301	Δήμος Κέας	2.455
5	6302	Δήμος Κύθνου	1.456
4	65	Π.Ε. ΜΗΛΟΥ	9.932
5	6502	Δήμος Κιμώλου	910
5	6501	Δήμος Μήλου	4.977
5	6503	Δήμος Σεριφου	1.420
5	6504	Δήμος Μήλου	2.625
4	66	Π.Ε. ΜΥΚΟΝΟΥ	10.134
5	6601	Δήμος Μυκόνου	10.134
4	67	Π.Ε. ΝΑΞΟΥ	20.837
5	6701	Δήμος Αμοργού	1.973
5	6702	Δήμος Νάξου & Μικρών Κυκλάδων	18.864
4	68	Π.Ε. ΠΑΡΟΥ	14.926
5	6802	Δήμος Αντιπάρου	1.211
5	6801	Δήμος Πάρου	13.715
4	70	Π.Ε. ΤΗΝΟΥ	8.636
5	7001	Δήμος Τήνου	8.636

Βάσει της Απογραφής του 2001 ο πραγματικός πληθυσμός των Κυκλάδων (τέως Νομού Κυκλάδων) ήταν 112.615 και σε επίπεδο Δήμου ήταν ο ακόλουθος:

ΑΜΟΡΓΟΣ	1.859
Δήμος Αμοργού	1.859
ΑΝΑΦΗ	273
Κοινότητα Ανάφης	273
ΑΝΔΡΟΣ	10.009
Δήμος Ανδρου	4.107

Δήμος Κορθίου	2.547
Δήμος Υδρούσας	3.355
ΑΝΤΙΠΑΡΟΣ	1.037
Κοινότητα Αντιπάρου	1.037
ΘΗΡΑ	13.670
Δήμος Θήρας	12.440
Κοινότητα Οίας	1.230
ΙΟΣ	1.838
Δήμος Ιητών	1.838
ΚΕΑ	2.417
Δήμος Κέας (Ιουλίδος)	2.417
ΚΙΜΩΛΟΣ	769
Κοινότητα Κιμώλου	769
ΚΟΥΦΟΝΗΣΙΑ	886
Κοινότητα Δονούσης	163
Κοινότητα Ηρακλειάς	151
Κοινότητα Κουφονησίων	366
Κοινότητα Σχινούσσης	206
ΚΥΘΟΣ	1.608
Δήμος Κύθνου	1.608
ΜΗΛΟΣ	1.859
Δήμος Μήλου	4.771
ΜΥΚΟΝΟΣ	9.320
Δήμος Μυκόνου	9.320
ΝΑΞΟΣ	18.188
Δήμος Δρυμαλίας	6.099
Δήμος Νάξου	12.089
ΠΑΡΟΣ	12.853
Δήμος Πάρου	12.853
ΣΕΡΙΦΟΣ	1.414
Δήμος Σερίφου	1.414
ΣΙΚΙΝΟΣ	238
Κοινότητα Σικίνου	238
ΣΙΦΝΟΣ	2.442
Δήμος Σίφνου	2.442
ΣΥΡΟΣ	19.782
Δήμος Ερμούπολης	13.400
Δήμος Ανω Σύρου	3.376
Δήμος Ποσειδωνίας	3.006
ΤΗΝΟΣ	8.574
Δήμος Εξωμβούργου	2.692
Δήμος Τήνου	5.203
Κοινότητα Πανόρμου	679
ΦΟΛΕΓΑΝΔΡΟΣ	667
Κοινότητα Φολεγάνδρου	667

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα παραπάνω στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, ο πραγματικός πληθυσμός των Κυκλάδων, σημειώνει αύξηση της τάξης του 5% (4,77% για την ακρίβεια), σε σχέση με την προηγούμενη απογραφή (2001). Σημειώνεται δε ότι ο πληθυσμός της χώρας (μεταξύ των δύο τελευταίων απογραφών) παρουσιάζει αύξηση κατά 3,5%. Συνεπώς, ο πραγματικός πληθυσμός των Κυκλάδων έχει αυξηθεί σημαντικά, πάνω από τον Μ.Ο. της χώρας.

Ο πληθυσμός των Κυκλάδων αντιπροσωπεύει το 1,04% του αντίστοιχου πληθυσμού της Χώρας.

Σε σχέση με την ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου συνολικά, αξίζει να σημειωθεί ότι η μέση ηλικία των μόνιμων κατοίκων ανέρχεται στα 39,8 έτη και είναι η μικρότερη της χώρας.

B. Γεωγραφικά χαρακτηριστικά

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου είναι μια εκ των 13 περιφερειών της χώρας. Είναι καθ' ολοκληρίαν νησιωτική Περιφέρεια.

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου εκτείνεται σε μια τεράστια θαλάσσια ζώνη από τις ακτές της Αττικής (Μακρόνησος) έως τα νότια παράλια της Τουρκίας (Καστελόριζο). Αποτελείται από 79 νησιά, από τα οποία κατοικούνται τα 48 και 178 βραχονησίδες. Η συνολική της έκταση είναι 5,286 τετραγωνικά χιλιόμετρα (ποσοστό 4% της επιφάνειας της χώρας).

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου πριν την εφαρμογή του «Σχεδίου Καλλικράτης» διαιρείτο σε δύο Νομούς, του Νομού Κυκλάδων και Δωδεκανήσου. Με την διάρθρωση που ισχύει σήμερα διαιρείται διοικητικά σε 13 Περιφερειακές Ενότητες (Π.Ε.) στις οποίες υπάγονται οι 34 Δήμοι που την συνιστούν.

Ο νομός Δωδεκανήσου έχει έκταση 2.714 τετραγωνικά χιλιόμετρα και πληθυσμό 190.988 κατοίκους. Τα κυριότερα νησιά που αποτελούν το νησιωτικό αυτό σύμπλεγμα είναι, κατά σειρά μεγέθους, τα εξής: Ρόδος, Κάρπαθος, Κως, Αστυπάλαια, Κάλυμνος, Κάσος, Τήλος, Σύμη, Λέρος, Νίσυρος, Πάτμος, Χάλκη, Λειψοί, Μεγίστη ή Καστελόριζο και Αγαθονήσι. Υπάρχουν και άλλα νησάκια από τα οποία ξεχωρίζουν τα νησιά: Ψέραμος, Αγαθονήσι, Λέβιθα, Αλιμιά και Αρκοί, Σαριά, Τέλενδος, Κίναρος, Οφιούσσα, Σύρνα, Αρμαθιά, Φαρμακονήσι, Κουνούποι, Νίμος, Ρω, Αστακίδα, Σέσκλιο και άλλα πολύ μικρότερα.

Ο Νομός Κυκλάδων, έχει έκταση 2.572 τετραγωνικά χιλιόμετρα και πληθυσμό 117.987 κατοίκους. Αποτελείται από τα παρακάτω κατά τάξη μεγέθους νησιά: Νάξος, Άνδρος, Πάρος, Τήνος, Μήλος, Κέα, Αμοργός, Ιος, Κύθνος, Μύκονος, Σύρος, Θήρα, Σέριφος, Σίφνος, Σίκινος, Ανάφη, Κίμωλος, Αντίπαρος, Φολέγανδρος, Ηρακλεία, Θηρασία, Σχοινούσα και Κουφονήσια. Υπάρχουν και άλλα νησιά και νησίδες όπως: Μακρόνησος, Γυάρος, Δεσποτικό, Δήλος, Πολύαιγος, Κάρος, Ρήνεια, Δονούσα, Αννάνες, Φαλκονέρα, Ανυδρος, Στρογγυλό, Τραγονήσι, Σεριφόπουλο, Καράβι, Παλαιά και Νέα Καμμένη, κ.α.

Ο συνολικός πραγματικός πληθυσμός τως Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου ανέρχεται σε 308.975 κατοίκους (απογραφή 2011).

Η ενδοπεριφερειακή κατανομή του πληθυσμού (βάσει της απογραφής του 2011) είναι η εξής:

Κυκλάδες: 38,19%

Δωδεκάνησα: 61,81%

Τα περισσότερα νησιά της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου είναι πολύ μικρού μεγέθους, γεγονός που περιγράφει την πολυδιάσπαση του νησιωτικού αυτού χώρου. Συγκεκριμένα, τα νησιά της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου κατανέμονται ως εξής, ανάλογα με τον πληθυσμό τους:

Έως 500 κάτοικοι	5 νησιά
501 – 2.000 κάτοικοι	11 νησιά
2.001 – 5.000 κάτοικοι	6 νησιά
5.001 – 10.000 κάτοικοι	4 νησιά
10.001 – 20.000 κάτοικοι	5 νησιά

20.001 – 30.000 κάτοικοι 1 νησί
Πλέον των 30.001 κατοίκων 2 νησιά

Τέλος, ένα ακόμα στοιχείο που επιτείνει τον δεδομένο κατακερματισμό της Περιφέρειας, είναι η αποστάσεις (σε ναυτικά μίλια) των νησιών από τα λιμάνια του Μητροπολιτικού Κέντρου (Πειραιάς, Ραφήνα, Λαύριο) καθώς και από τα λιμάνια των πρωτεύουσών των δύο νομών (Σύρος, Ρόδος).

Στον ακόλουθο Πίνακα παρουσιάζεται η απόσταση των νησιών από τα λιμάνια της Αττικής που τα εξυπηρετούν καθώς η απόσταση των νησιών των Κυκλάδων από την Σύρο και των νησιών της Δωδεκανήσου από την Ρόδο.

1. Απόσταση σε ναυτικά μίλια των νησιών του Νοτίου Αιγαίου από τα λιμάνια της Αττικής
2. Απόσταση σε ναυτικά μίλια των νησιών των Κυκλάδων από τη Σύρο
3. Απόσταση σε ναυτικά μίλια των νησιών της Δωδεκανήσου από τη Ρόδο

A/A	ΝΗΣΙ	ΑΠΟΣΤΑΣΗ ΣΕ ΝΑΥΤΙΚΑ ΜΙΛΙΑ	ΑΠΟΣΤΑΣΗ ΣΕ ΝΑΥΤΙΚΑ ΜΙΛΙΑ ΑΠΟ ΣΥΡΟ	A/A	ΝΗΣΙ	ΑΠΟΣΤΑΣΗ ΣΕ ΝΑΥΤΙΚΑ ΜΙΛΙΑ	ΑΠΟΣΤΑΣΗ ΣΕ ΝΑΥΤΙΚΑ ΜΙΛΙΑ ΑΠΟ ΡΟΔΟ
1	Αμοργός	148 Π	62	1	Μεγίστη	320 Π	72
2	Ανάφη	145 Π	79	2	Ρόδος	250 Π	-
3	Θήρα	130 Π	73	3	Κάρπαθος	242 Π	72
4	Θηρασιά	126 Π	-	4	Τήλος	240 Π	41
5	Κουφονήσια	125 Π	48	5	Χάλκη	230 Π	32
6	Σχοινούσσα	122 Π	45	6	Σύμη	230 Π	22
7	Ηρακλειά	121 Π	44	7	Κάσος	218 Π	100
8	Σίκινος	113 Π	55	8	Νίσυρος	202 Π	54
9	Δονούσα	112 Π	43	9	Κώς	200 Π	64
10	Ιος	111 Π	55	10	Ψέριμος (Κάλυμνος)	195 Π	-
11	Νάξος	103 Π / 87 Ρ	30	11	Κάλυμνος	183 Π	80
12	Φολέγανδρος	102 Π	57	12	Λειψοί	182 Π	102
13	Αντίπαρος	100 Π / 3 ΠΑ	-	13	Τέλενδος (Κάλυμνος)	176 Π	-
14	Πάρος	95 Π / 82 Ρ	26	14	Αρκιοί (Πάτμος)	173 Π	-
15	Μύκονος	94 Π / 71 Ρ	19	15	Λέρος	171 Π	101
16	Κίμωλος	88 Π	49	16	Αγαθονήσι	170 Π	104
17	Μήλος	87 Π	63	17	Αστυπάλαια	169 Π	96
18	Τήνος	86 Π / 64 Ρ	12	18	Πάτμος	163 Π	111
19	Σύρος	83 Π / 62 Ρ	-	ΑΠΟΣΤΑΣΗ ΣΥΡΟΣ - ΡΟΔΟΣ : 174 ν.μ.			
20	Σίφνος	79 Π	41				
21	Σέριφος	73 Π	37				
22	Κύθνος	52 Π	40				
23	Ανδρος	36 Ρ	30				

24	Κέα	15 Λ	41
25	Δήλος	6 Μ	17

Πηγή: Λιμεναρχεία Σύρου και Ρόδου

*: Π = Πειραιάς, Ρ = Ραφήνα, Λ = Λαύριο, Μ= Μύκονος, ΠΑ= Πάρος

Γ. Οικονομικά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Γ.1 Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά

Σε γενικές γραμμές η φυσιογνωμία της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου είναι ενιαία, με κύριο χαρακτηριστικό τον κατακερματισμό και την μεγάλη ποικιλία νησιών διαφορετικού μεγέθους και χαρακτηριστικών. Η φυσική διαμόρφωση της Περιφέρειας έχει σημαντικές επιπτώσεις στη διάρθρωση των τομέων παραγωγής, αποτελώντας παράγοντα καθοριστικό της μορφής και του ρυθμού ανάπτυξής της.

Ως προς την αναπτυξιακή εξέλιξη και το επίπεδο ανάπτυξης των δύο χωρικών ενότητων της Περιφέρειας (Κυκλάδων και Δωδεκανήσου) αμφότερες υπερτερούν σε σχέση με τη χώρα, κατατάσσονται μάλιστα στις αναπτυγμένες διοικητικές ενότητες της χώρας, με κατά κεφαλήν ΑΕΠ που υπερβαίνει αρκετά το αντίστοιχο εθνικό.

Το μοντέλο ανάπτυξης που έχει επικρατήσει στην περιοχή της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου τις τελευταίες δεκαετίες, έχει ως συνέπεια τη δραστική μείωση της συμμετοχής του Πρωτογενή Τομέα Παραγωγής τόσο στη διαμόρφωση του Ακαθάριστου Περιφερειακού Προϊόντος, όσο και στην απασχόληση. Η σημασία και η ανάπτυξη του Τριτογενή Τομέα Παραγωγής, λόγω της σημαντικής ανάπτυξης του τουριστικού τομέα τις τελευταίες δεκαετίες, είναι συνεχής και της προσδίδουν ένα ιδιόμορφο χαρακτήρα, με κύριο χαρακτηριστικό την ανισομερή κατανομή των τομέων παραγωγής. Στον πίνακα που ακολουθεί, παρουσιάζεται η ποσοστιαία διάρθρωση του Α.Ε.Π. κατά κλάδο. Η κυριαρχία των Υπηρεσιών, είναι ξεκάθαρη και για τους δύο Νομούς, συγκεντρώνοντας, το 82,1% του Α.Ε.Π. για το Νομό Δωδεκανήσου και το 75,7% για το Νομό Κυκλάδων (στοιχεία 2009). Ακολουθούν με μεγάλη διαφορά ο τομέας της βιομηχανίας και των κατασκευών, ενώ η γεωργία καταλαμβάνει ένα μικρό ποσοστό.

Ποσοστιαία Διάρθρωση Α.Ε.Π. Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

	ΓΕΩΡΓΙΑ %	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ - ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ %	Μεταλλεία- Ορυχεία %	Μεταποίηση %	Ενέργεια %	Κατασκευές %	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ %
Δωδεκάνησα							
2000	3,6	10,5	0,3	1,0	2,2	6,9	86,0
2006	2,9	15,0	0,2	3,3	2,9	8,6	82,1
Κυκλάδες							
2000	4,6	15,3	4,2	1,4	3,0	6,7	80,1
2006	3,7	20,6	2,8	3,7	3,8	10,4	75,7

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2009

Πρωτογενής Τομέας

Η γεωργία, η κτηνοτροφία και η αλιεία αποτελούν παραδοσιακούς κλάδους οικονομικής δραστηριότητας για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. Από τα στοιχεία της μορφολογίας του εδάφους του νησιωτικού συμπλέγματος, προκύπτει ότι η Περιφέρεια είναι κυρίως ορεινή και ημιορεινή. Το 72,5% του εδάφους, είναι ορεινό και ημιορεινό (το αντίστοιχο ποσοστό στο σύνολο της χώρας είναι 61,3%). Σύμφωνα με το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για την Περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου, στην Περιφέρεια καλλιεργείται το 16,7% της συνολικής εδαφικής επιφάνειας (στη χώρα το αντίστοιχο ποσοστό είναι 29,9%), ενώ το 51,6% χρησιμοποιείται ως κτηνοτροφική γη. Οι δασικές εκτάσεις καλύπτουν το 13,2% της ολικής επιφάνειας εκ των οποίων μόλις το 1,7 εντοπίζεται στο Νομό Κυκλάδων.

Στον κλάδο της γεωργίας, τα κύρια προϊόντα της Περιφέρειας (τα προϊόντα δηλαδή στα οποία εστιάζεται το οικονομικό ενδιαφέρον) είναι, πρωτίστως, τα κρασιά και το ελαιόλαδο και εν συνεχεία τα εσπεριδοειδή.

Όσον αφορά την οινοπαραγωγή, στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου λειτουργούν συνολικά 29 οινοποιεία, εκ των οποίων 11 στην Δωδεκάνησο (και κατά κύριο λόγο στη Ρόδο) και 18 στις Κυκλάδες (και κατά κύριο λόγο στη Θήρα), ενώ στη Ρόδο λειτουργούν επίσης και 12 παραδοσιακά αποστακτήρια.

Ως προς τον επιτραπέζιο οίνο στην Περιφέρεια καλλιεργούνται 1.812 στρέμματα, 1.062 στρέμματα στα Δωδεκάνησα και 750 στρέμματα στις Κυκλάδες. Η συνολική παραγωγή υπολογίζεται σύμφωνα με στοιχεία της Γενικής Διεύθυνσης Περιφερειακής Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου σε 2.000 τόνους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, το μεγαλύτερο μέρος των κρασιών που παράγεται είναι πιστοποιημένα ως ΠΟΠ ή ΠΓΕ.

Ως προς την παραγωγή ελαιόλαδου, για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου το ελαιόλαδο παράγεται κυρίως για ίδια χρήση. Σύμφωνα με στοιχεία της Γενικής Διεύθυνσης Περιφερειακής Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, η Περιφέρεια διαθέτει συνολικά 51 ελαιοτριβεία, 35 στη Δωδεκάνησο και 16 στις Κυκλάδες. Ελάχιστες μονάδες τυποποίησης παρουσιάζονται και η μεγαλύτερη ποσότητα διακινείται χωρίς τυποποίηση με αποτέλεσμα τη χαμηλή τιμή πώλησης και την μείωση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου. Η καλλιεργούμενη έκταση για το Νομό Δωδεκανήσων υπολογίζεται στα 176.714 στρέμματα και στις Κυκλάδες στα 78.295 στρέμματα.

Η μορφολογία των νησιών της Περιφέρειας (ορεινό με λίγες πεδινές εκτάσεις), το ξηροθερμικό κλίμα με την παράλληλη έλλειψη νερού και η χαμηλή γονιμότητα της γεωργική γης, με εξαίρεση ορισμένες πεδινές περιοχές των μεγάλων νησιών (Ρόδος, Κως, Νάξος), μειώνουν την ανταγωνιστικότητά της, απέχοντας από το μέσο επίπεδο της χώρας. Σε

επίπεδο διάρθρωσης των εκμεταλλεύσεων αυτών στην Περιφέρεια, ο Νομός Δωδεκανήσου κυριαρχεί στους ελαιώνες, τα οπωροφόρα δέντρα και τα εσπεριδοειδή, ενώ ο Νομός Κυκλάδων παρουσιάζει ισχυρή συμμετοχή στα δέντρα για καρπούς με κέλυφος.

Ως γεωργικά προϊόντα ποιότητας έχουν αναγνωριστεί το ελαιόλαδο Ρόδου, η γραβιέρα Νάξου, η κοπανιστή και το τυρί Σαν Μιχάλη Σπύρου, ενώ ευρέως γνωστά είναι τα λουκούμια και οι χαλβαδόπιτες της Σύρου, η φάβα της Σαντορίνης και τα αμυγδαλωτά της Άνδρου.

Η μελισσοκομία αποτελεί και αυτή έναν σημαντικό κλάδο για την Περιφέρεια. Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου παράγονται συνολικά 1.050 τόνοι ετησίως. Η πλειονότητα της παραγωγής (600 τόνοι) προέρχεται από το Νομό Δωδεκανήσου όπου απασχολούνται συνολικά 595 μελισσοκόμοι με 50.138 κυψέλες. Η Ρόδος και η Κάλυμνος παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά απασχόλησης στον κλάδο με 183 μελισσοκόμους και 15.605 κυψέλες και 126 μελισσοκόμους και 7.447 κυψέλες αντίστοιχα. Στις Κυκλάδες η Άνδρος και η Νάξος είναι τα νησιά που παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά απασχόλησης με 218 μελισσοκόμους και 11.016 κυψέλες και 136 μελισσοκόμους και 7.630 κυψέλες αντίστοιχα.

Παρά τις σημαντικές προοπτικές και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα (κυρίως ποιοτικά) που συγκεντρώνει η αγροτική παραγωγή στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, ο γεωγραφικός κατακερματισμός, ο ανταγωνισμός, το πρόβλημα της υφαλμύρωσης αλλά και το κόστος λειτουργίας, δεν βοηθούν στην ανάπτυξη του αγροτικού κλάδου.

Ο κλάδος της Αλιείας (ως κλάδος του Πρωτογενούς Τομέα) είναι ιδιαίτερα σημαντικός, η παραγωγή του οποίου απολαμβάνει προτίμησης στην εγχώρια αγορά και έχει καταλάβει καλή θέση στις εξαγωγικές αγορές. Αλλά και οι Υδατοκαλλιέργειες αποτελούν έναν ιδιαίτερα σημαντικό κλάδο για την οικονομία της Περιφέρειας, ένα κλάδο που είναι και εξαγωγικός (τουλάχιστον τα 2/3 της παραγωγής εξάγονται), κατέχοντας την 3^η θέση στη χώρα, με την Ελλάδα να είναι στην 1^η θέση στην Ευρώπη.

Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ., ο Νομός Δωδεκανήσου, για το έτος 2009, συμμετείχε κατά 1,66% στη ποσότητα Αλιευμάτων κατά περιοχές Αλιείας, ενώ ο Νομός Κυκλάδων κατά 7,51%. Σε επίπεδο περιφέρειας, η πλειονότητα των αλιευμάτων προέρχεται από το Νομό Κυκλάδων (81,92%), ενώ σε επίπεδο χώρας η περιφέρεια συμμετέχει κατά 12,8% για το ίδιο έτος.

Συγκρίνοντας τις ποσότητες που αλιεύτηκαν κατά το 2009, με αυτές του 2003 και 2004 στον πίνακα που ακολουθεί, παρατηρείται μείωση των αλιευμάτων, ενδεικτικό των βασικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο κλάδος. Η υπεραλίευση, η ρύπανση των θαλασσών, η έλλειψη οριοθετημένων αλιευτικών πεδίων, ο αργός ρυθμός εκσυγχρονισμού του αλιευτικού στόλου, αποτελούν τους βασικούς ανασταλτικούς παράγοντες στην ανάπτυξη του κλάδου, με αποτέλεσμα την ταχεία ανάπτυξη της ιχθυοκαλλιέργειας.

Η σημασία του κλάδου για τα μικρότερα νησιά ως προς την ανάπτυξη δραστηριοτήτων σχετικών με τον αλιευτικό τομέα είναι μεγάλη

προκειμένου να στηριχθεί μία παραγωγική βάση που θα συμπληρώνει τη μικρής διάρκειας τουριστική περίοδο. Ο τομέας αυτός θεωρείται σημαντικός για την οικονομία της Περιφέρειας, καθώς σε πολλά νησιά σημαντικό μέρος του πληθυσμού ασχολείται με αλιευτικές δραστηριότητες. Ειδικότερα, η αλιευτική δραστηριότητα αναπτύσσεται κυρίως στα νησιά Αμοργός, Κύθνος, Μήλος, Πάρος, Ηρακλεία, Σχοινούσα, Κάλυμνος, Κάσος, Κως και Λειψοί. Μονάδες ιχθυοκαλλιέργειας υπάρχουν στην Άνδρο, Κέα, Μακρόνησο, Νάξο, Σέριφο, Αστυπάλαια, Αγαθονήσι, Κάλυμνο, Λειψούς, Λέρο, Ρόδο και Σύμη, ενώ ιχθυογεννητικοί σταθμοί, υπάρχουν και στους δύο Νομούς.

Η κτηνοτροφία αποτελεί τον πρώτο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας για τον πρωτογενή τομέα, με εντονότερη την παρουσία του στο Νομό Κυκλάδων.

Δευτερογενής Τομέας

Η αδυναμία εκμετάλλευσης οικονομικών κλίμακας υπήρξε πάντα ο βασικός ανασταλτικός παράγοντας στην ανάπτυξη του δευτερογενή τομέα παραγωγής της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Το μικρό μέγεθος των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, το οποίο αποτελεί και την πλειοψηφία των επιχειρήσεων, δεν επιτρέπει την αξιοποίηση προγραμμάτων για την εφαρμογή επενδυτικών σχεδίων που κατ' ουσίαν αναφέρονται σε πολύ μεγαλύτερα μεγέθη επιχειρήσεων.

Η δραστηριότητα των περισσότερων μεταποιητικών και βιοτεχνικών επιχειρήσεων εντοπίζεται στα προϊόντα που σχετίζονται με την τοπική παράδοση και τον πρωτογενή τομέα και αφορούν μια μικρή και περιορισμένη αγορά. Ως προς την απασχόληση, από το 1991 στο 2001, η Περιφέρεια παρουσιάζει μια σχετική άνοδο, ενώ την ίδια περίοδο σε επίπεδο χώρας, παρουσιάζεται κάμψη. Η άνοδος αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο στον κλάδο των κατασκευών (υλικά οικοδομών) και του τουρισμού (αρτοποιία, ζαχαροπλαστική, είδη λαϊκής τέχνης). Η μεταποιητική δραστηριότητα της Περιφέρειας αφορά κυρίως βιοτεχνικές μονάδες μικρού μεγέθους, με εξαίρεση τα ναυπηγεία του Νεωρίου της Σύρου και τα μεταλλεία της Σύρου. Οι μονάδες επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων, ετοίμων ενδυμάτων, χυμών-αναψυκτικών, κεραμικών, επίπλων και χρυσοχοΐας έχουν σχετικά σημαντική παρουσία στην Περιφέρεια, ενώ σημαντική εξορυκτική δραστηριότητα αναπτύσσεται στα περισσότερα νησιά των Κυκλάδων με έμφαση στη Μήλο, Κίμωλο, Πάρο, Νάξο, Τήνο, καθώς και Νίσυρο, Γυαλί, Ρόδο και Κω.

Αριθμητικά, ο Νομός Δωδεκανήσων υπερέχει συγκριτικά με το Νομό Κυκλάδων, ως προς τον αριθμό των βιοτεχνικών επιχειρήσεων, οι οποίες αποτελούν το 26% περίπου των επιχειρήσεων του Νομού για το 2006, εν συγκρίσει με το 20% περίπου του Νομού Κυκλάδων. Ως προς την απασχόληση των βιομηχανικών καταστημάτων, με προσωπικό πάνω από 10 άτομα, για το 2008, ο Νομός Δωδεκανήσου υπερέχει αριθμητικά, όπως επίσης και στις πωλήσεις των προϊόντων (ποσοστό 64,5% και 66% αντίστοιχα) της Περιφέρειας, ενώ ο Νομός Κυκλάδων υπερτερεί ως προς τη

συμμετοχή του στο σύνολο των απασχολουμένων της Περιφέρειας (ποσοστό 54%).

Τριτογενής Τομέας

Ο τριτογενής τομέας παραγωγής αναδεικνύεται ο σημαντικότερος της οικονομίας της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Επιμέρους κλάδοι όπως οι κλάδοι διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, εκμίσθωσης, επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και ξενοδοχείων-εστιατορίων παράγουν τη μεγαλύτερη Α.Π.Α. στον τομέα, ενώ η κλαδική διάρθρωση της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα αναδεικνύει την υπεροχή του εμπορίου και του τουρισμού (αναλυτικότερα βλέπε παρακάτω τις σχετικές ενότητες).

Ο δυναμισμός μάλιστα του κλάδου του Τουρισμού, κατατάσσει την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, μαζί με τις Περιφέρειες Κρήτης, Ιονίων Νήσων και Κεντρικής Μακεδονίας, στις 4 «τουριστικές Περιφέρειες» της χώρας. Με κριτήριο την απασχόληση, το «δυναμισμό» και την προεξάρχουσα δραστηριότητα, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου μπορεί να χαρακτηριστεί ως ενιαία «τουριστική ζώνη» σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Οι διακριτές περιοχές με σχεδόν αποκλειστική χρήση την τουριστική, συναντώνται κυρίως σε ορισμένα νησιά όπως Ρόδο, Κω, Μύκονο, Σαντορίνη, Σύρο, και Νάξο, Ίο, Κάρπαθο, Άνδρο δευτερευόντως, ενώ στα υπόλοιπα νησιά η χρήση αυτή αναμιγνύεται και λειτουργεί μαζί με την κατοικία μόνιμη ή παραθεριστική (Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Χωρικής Ενότητας Κρήτης- Νήσων Αιγαίου 2007-2013).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η δυναμικότητα της Περιφέρειας, ως προς το Ξενοδοχειακό Δυναμικό κατά κατηγορία. Στο Νότιο Αιγαίο συγκεντρώνεται το 21% περίπου των Ξενοδοχείων, το 23,9% των δωματίων και το 24% των κλινών, ενώ ως προς τα Ξενοδοχεία 5 αστέρων έως και 2 αστέρων, συγκεντρώνει πολύ υψηλά συμμετοχής ως προς τη χώρα.

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου κατατάσσεται στην πρώτη θέση των 13 περιφερειών όσον αφορά τον αριθμό κλινών, καλύπτοντας το 22,63% των κλινών της χώρας (2010). Στις διανυκτερεύσεις αλλοδαπών καλύπτει το 22,62% της χώρας, ενώ στις διανυκτερεύσεις ημεδαπών καλύπτει το 9,65%. Η Δωδεκάνησος εμφανίζεται (το 2009) με κυρίαρχη θέση στις διανυκτερεύσεις αλλοδαπών με 20% περίπου της χώρας.

Εντούτοις ο κλάδος παρουσιάζει και ιδιαίτερα προβλήματα για την ανάπτυξη του Νοτίου Αιγαίου, τα σημαντικότερα των οποίων είναι:

- Η Εποχική Απασχόληση, με τις οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της.
- Η εκροή εισοδημάτων με την συστηματική απασχόληση και την επιχειρηματική δραστηριοποίηση κατοίκων άλλων περιφερειών, κυρίως της Αττικής, οι οποίοι δεν διαμένουν στο Νότιο Αιγαίο τους χειμερινούς μήνες.
- Η μη δηλωμένη εργασία.

Αναμφισβήτητα όμως ο κλάδος του Τουρισμού αποτελεί τον κατεξοχήν δυναμικό κλάδο οικονομικής ανάπτυξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, της οποίας η οικονομία βασίζεται εδώ και χρόνια στην τουριστική δραστηριότητα. Αναλυτικότερη παρουσίαση του τομέα του τουρισμού, με ειδική αναφορά στις ειδικές μορφές, γίνεται σε ειδικό συμπληρωματικό Τεύχος.

Βέβαια, εδώ πρέπει να επισημανθεί, ότι η υπεροχή αυτή οφείλεται σε ορισμένους τουριστικούς πόλους ανάπτυξης και δεν είναι ισόρροπη χωρικά και κλαδικά, γεγονός που επίσης πρέπει να ληφθεί υπόψη στον αναπτυξιακό σχεδιασμό.

Γ.2 Αγορά Εργασίας

Όπως και στην παραγωγική δραστηριότητα, χαρακτηριστικό της αγοράς εργασίας στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, είναι η υψηλή συγκέντρωση στον τριτογενή τομέα της οικονομίας. Πιο συγκεκριμένα, ο τομέας αυτός συγκεντρώνει για το 2001, σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, το 67,5% των συνόλου των απασχολούμενων στην Περιφέρεια, με το 23,25% να συγκεντρώνεται στο δευτερογενή τομέα και μόλις το 9,25% στον πρωτογενή. Τα αντίστοιχα ποσοστά σε επίπεδο Νομών, είναι για το Νομό Δωδεκανήσου, 73,65%, 19,47% και 6,88% αντίστοιχα και για το Νομό Κυκλάδων 57,26%, 29,58% και 6,88% αντίστοιχα.

Το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολούμενων στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου συγκεντρώνεται στο κλάδο "Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευές οχημάτων και ειδών οικιακής χρήσης, ξενοδοχεία και εστιατόρια, μεταφορές και επικοινωνίες", παρουσιάζοντας διαρκή αύξηση από το 2004 και μετά και συγκεντρώνοντας το 50% περίπου των απασχολούμενων. Ακολουθεί ο κλάδος Άλλες Υπηρεσίες (21,8% των απασχολούμενων) ο οποίος από το 2004 και μετά διογκώνεται διαρκώς, κυρίως εξαιτίας της ανάπτυξης του τουριστικού κλάδου.

Εξετάζοντας όμως τη χρονική διάρθρωση της απασχόλησης ανά τρίμηνο εντός του κάθε έτους, στους δυναμικότερους κλάδους ως προς την απασχόληση για τη Περιφέρεια, παρατηρείται το φαινόμενο της αύξησης της απασχόλησης στο κλάδο των ξενοδοχείων και των εστιατορίων κατά το Β' και Γ' τρίμηνο και συρρίκνωση του κλάδου κατά τα άλλα τρίμηνα, αποτυπώνοντας την εποχιακή φύση της απασχόλησης στην Περιφέρεια. Αντίθετα ο κλάδος του εμπορίου φαίνεται να είναι περισσότερο σταθερός και να μην στηρίζεται η ανάπτυξή του τόσο πολύ στην εποχιακή εργασία.

Ως προς τη διάρθρωση της απασχόλησης κατά φύλο, σύμφωνα με στοιχεία της 5^{ης} Έκθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «για την οικονομική και κοινωνική συνοχή», για το έτος 2008, το 66,6% των απασχολούμενων για την Περιφέρεια είναι μεταξύ 20-64 ετών (το αντίστοιχο ποσοστό για τη χώρα είναι το 66,5%), στις ηλικίες 55-64 απασχολείται στην Περιφέρεια το 49,3%, ενώ για τις γυναίκες ηλικίας 20-64, το ποσοστό απασχόλησης είναι 48,4% έναντι 52,5% για τη χώρα και 63% για την Ε.Ε.

Ανεργία

Στη Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου σημειώνεται (για το έτος 2010), ποσοστό ανεργίας 14,28%, έναντι 12,53% της χώρας, σύμφωνα με Επίσημα Δελτία Τύπου της ΕΛΣΤΑΤ. Η εξέλιξη της μέσης ετήσιας ανεργίας από το 2002 έως και το 2008 άρχισε να φθίνει σημαντικά. Κατά τα έτη 2009 και 2010 όμως σημείωσε άνοδο, φαινόμενο που παρατηρείται και σε επίπεδο χώρας.

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου κατατάσσεται στις πλέον εύπορες Περιφέρειες της χώρας. Παράγει το 3,3% ΑΕΠ της χώρας για το έτος 2008 και παρουσιάζει διαρκή αυξητική τάση.

Γ.3 Εκπαιδευτικό επίπεδο

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου εμφανίζει στοιχεία χαμηλότερου εκπαιδευτικού-μορφωτικού επιπέδου από τα αντίστοιχα στοιχεία για το σύνολο της Χώρας. Συγκεκριμένα, οι απόφοιτοι υποχρεωτικής Α'βάθμιας Εκπαίδευσης στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου υπερτερούν κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες έναντι του συνόλου της Χώρας. Αντίθετα, οι απόφοιτοι τόσο της λυκειακής & μεταλυκειακής εκπαίδευσης, όσο & της Γ'βάθμιας εκπαίδευσης, είναι λιγότεροι κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες έναντι των αντίστοιχων της Χώρας. Το Νότιο Αιγαίο παρουσιάζει διαχρονικά πολύ υψηλά ποσοστά σχολικής διαρροής με βάση τα διαθέσιμα δεδομένα & οι βασικοί λόγοι αυτής είναι η αυξημένη σχολική αποτυχία που αποξενώνει τους μαθητές από τη σχολική κοινότητα αλλά & η απασίωση στη συνείδηση των μαθητών, αλλά & των οικογενειών τους, της δυνατότητας που προσφέρει η εκπαίδευση για εξασφάλιση καλύτερων επαγγελματικών προοπτικών. Αποτέλεσμα των παραγόντων αυτών είναι πολύ υψηλό ποσοστό των μαθητών να οδηγείται εκτός εκπαιδευτικού συστήματος, συνήθως για να απασχοληθούν στις οικογενειακές επαγγελματικές δραστηριότητες (αγροτικά & τουριστικά επαγγέλματα). Έτσι ενώ το 1996 το Νότιο Αιγαίο παρουσίαζε αυξημένη σχολική διαρροή σε σχέση με το σύνολο της χώρας κατά συντελεστή 1,59 (δηλαδή 59% πάνω από τα πανελλαδικά ποσοστά), ο συντελεστής αυτός αυξήθηκε στο 1,70 το 2006 (δηλαδή 70% πάνω από τα πανελλαδικά ποσοστά).

Γ.4. Πολιτισμός

Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου παρουσιάζει πλούσια ιστορική & πολιτιστική κληρονομιά, με πλήθος μνημείων όλων των περιόδων (αρχαία, βυζαντινά, μεσαιωνικά & νεώτερα), μουσείων & συλλογών, ιερών ναών & μοναστηριών, κάστρων, φρουριών κλπ. αλλά και πολλών στοιχείων που συνθέτουν την άυλη πολιτιστική κληρονομιά της. Σημαντικός είναι & ο αριθμός των παραδοσιακών οικισμών στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου που έχουν ενταχθεί σε ειδικό καθεστώς προστασίας.

Στην άυλη πολιτιστική κληρονομιά η περιοχή έχει σημαντικό πλούτο στοιχείων λαϊκού πολιτισμού που σχετίζονται με τα ήθη, τα έθιμα &

παραδόσεις, τις τέχνες & τα γράμματα, τη μουσική & το χορό, τη γαστρονομία, τα παραδοσιακά επαγγέλματα που συνδέονταν με την αλιεία, τη χειροτεχνία, την αγγειοπλαστική, τη ναυπηγική, την μαρμαροτεχνία κ.α. Βασικό μέσο προβολής τους είναι τα διάφορα λαογραφικά & θεματικά μουσεία που έχουν ιδρυθεί σε αρκετά νησιά, οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, οι γιορτές & τα παραδοσιακά πανηγύρια.

Όλα τα πολιτιστικά στοιχεία των νησιών του Νότιου Αιγαίου αποτελούν πόλους τουριστικής δραστηριότητας – επισκεψιμότητας, δεν έχουν όμως τύχει ανάλογης προστασίας & ανάδειξης, λειτουργούν μεμονωμένα & δεν έχουν ενταχθεί σ' ένα δίκτυο οργανωμένης ανάδειξής τους. Έτσι απειλούνται με αλλοίωση εξαιτίας κυρίως των ανθρώπινων δραστηριοτήτων γεγονός που καθιστά αναγκαίες τις δράσεις συντήρησης & ανάδειξης τους, ως στοχευμένη συνέχεια των αντίστοιχων παρεμβάσεων που έχουν ήδη υλοποιηθεί, για την σύνδεσή τους με την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων στα νησιά της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου.

Πιο αναλυτικά και ανά περιφερειακή Ενότητα το πολιτιστικό απόθεμα έχει ως εξής:

B.1 ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

A. Ιστορικά στοιχεία

Τα διάσπαρτα νησιά της Δωδεκανήσου στη θέση αυτή της Μεσογείου που αποτελεί συνάντηση τριών ηπείρων, διέγραψαν κοινή ιστορική διαδρομή που αρχίζει να καταγράφεται από την αρχή της νεολιθικής εποχής. Ίχνη ανθρώπινης παρουσίας της εποχής αυτής έχουν ευρεθεί στη Ρόδο, Κάλυμνο, Κω και Τήλο.

Με βάση τα υφιστάμενα ιστορικά στοιχεία γύρω στα 1700 π.Χ. έφθασαν στη Ρόδο, Κάσο και Τήλο οι Τελχίνες, Μινωίτες από την Κρήτη. Την ίδια εποχή φθάνουν στην Κω Κάρες από τη Μικρά Ασία ενώ στη Σύμη κατοικούν Πελασγοί. Κατά το 1400 π.Χ. φθάνουν στα νησιά οι πρώτοι Μυκηναίοι, Αχαιοί και αργότερα Δωριείς. Ο Όμηρος περιγράφει τους αγέρωχους Αχαιούς βασιλείς τον Τληπόλεμο από τη Ρόδο, το Νηρέα από τη Σύμη και τον Φεΐδιππο από την Κω.

Στη συνέχεια με την ίδρυση των πόλεων – κρατών αναπτύχθηκε θαυμαστός πολιτισμός με ιδιαίτερη άνθηση της Επιστήμης, της Φιλοσοφίας, της Ποίησης, των Τεχνών, του αθλητισμού, της πολεμικής τέχνης και της Πολιτικής.

Στις τρεις πόλεις της Ρόδου Ιάλυσο, Κάμειρο και Λίνδο, υπάγονται διοικητικά όλοι οι Δήμοι της Ρόδου καθώς και τα γύρω νησιά. Στην Ιάλυσο ανήκε η Σύμη, στην Κάμειρο η Χάλκη και στη Λίνδο η Κάρπαθος, η Κάσος και η Σαρία.

Η Κως στην οποία ανήκαν η Τήλος και η Νίσυρος, η Αστυπάλαια και η Κάλυμνος αποτελούσαν ανεξάρτητες πόλεις που συνδεόταν με συμμαχία με τη Ρόδο.

Ο δυναμισμός των πόλεων βρίσκει διέξοδο στον εποικισμό στη Σικελία και Ισπανία.

Οι τρεις πόλεις της Ρόδου μαζί με την πόλη της Κω και την Κνίδο της Αλικαρνασού ιδρύουν τη Δωρική Εξάπολη.

Κατά την κλασική εποχή η Δωδεκάνησος προσχωρεί στην Αθηναϊκή συμμαχία.

Κατά το 408 π.Χ. οι τρεις πόλεις της Ρόδου συνενώνονται σε μία πόλη στη θέση της σημερινής Ρόδου που χτίστηκε με το Ιπποδάμειο σύστημα..

Κατά την εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου η Ρόδος διατήρησε την αυτονομία της για να γίνει στη συνέχεια μέλος της έριδος των επιγόνων.

Τα Δωδεκάνησα πέρασαν στην επικυριαρχία των Ρωμαίων το 30 π.Χ. και στη συνέχεια αποτέλεσαν τμήμα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Το 1309 μ.Χ. κατακτήθηκαν από τους Ιωαννίτες Ιππότες οι οποίοι παρέμειναν 213 χρόνια μέχρι το 1522 οπότε άρχισε η Οθωμανική κυριαρχία. Μέχρι τότε τα Δωδεκάνησα είχαν μεταβληθεί σε εμπροσθοφυλακή του χριστιανισμού, ενώ η Ρόδος είχε αναβαθμισθεί σε μεγάλο λιμάνι και σταθμό του διαμετακομιστικού εμπορίου ανάμεσα σε Δύση και Ανατολή.

Με τη Συνθήκη του «Ουσί» στις 5-10-1912 τα Δωδεκάνησα περιήλθαν στην Ιταλία και τέλος στις 7-3-1948 έγινε η ενσωμάτωση των νησιών με την Ελλάδα.

Γενικά η Δωδεκάνησος διέγραψε μια λαμπρή ιστορική πορεία με υψηλού επιπέδου πολιτισμό που άρχισε από την αρχαϊκή εποχή. Ως περίοδοι ιδιαίτερης ακμής θεωρούνται, η κλασική η ελληνοιστική, αλλά και η βυζαντινή. Την πορεία των νησιών σημάδευσαν αρνητικά οι κατακτητές αλλά και οι φυσικές καταστροφές από σεισμούς.

Επί ιπποτοκρατίας και επί δύο αιώνες τα νησιά έγιναν τόπος συνύπαρξης ορθόδοξων και καθολικών. Διατηρήθηκαν τα προνόμια των Ελλήνων και συνεχίστηκε η εμπορική ανάπτυξη. Οι κάτοικοι των νησιών παρά τις εξωτερικές επιδράσεις διατήρησαν τα χαρακτηριστικά τους, τα έθιμα και τις παραδόσεις.

B. Διαχείριση πολιτιστικής κληρονομιάς

Η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς αρχαιολογικής σημασίας γίνεται κατά κύριο λόγο από τις αρμόδιες για κάθε ιστορική περίοδο Εφορείες του Υπουργείου Πολιτισμού.

Με έδρα τη Ρόδο λειτουργούν η ΚΒ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, η 4η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων και η Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων.

Οι Υπηρεσίες αυτές είναι υπεύθυνες για τον εντοπισμό, την αποτύπωση, κωδικοποίηση, προστασία, ανάδειξη ή και εκμετάλλευση των διαφόρων μνημείων και αρχαιολογικών χώρων.

Σε ολόκληρη Δωδεκάνησο έχουν οριοθετηθεί 262 αρχαιολογικοί χώροι από τους οποίους 170 βρίσκονται στη Ρόδο.

Ορισμένα νεότερα κτίσματα λόγω της ιστορικής και αισθητικής τους σημασίας έχουν χαρακτηρισθεί ως διατηρητέα μνημεία.

Η δόμηση στους παραδοσιακούς οικισμούς επιτρέπεται ύστερα από γνωμοδότηση της Επιτροπής Άσκησης Αρχιτεκτονικού Ελέγχου.

Ορισμένα νεότερα δημόσια μνημεία καθώς και τοπία έχουν περιέλθει στους Δήμους. Η ανάδειξη των πολιτιστικών στοιχείων γίνεται και από τους Δήμους, τους πολιτιστικούς συλλόγους, την Εκκλησία και ιδιώτες με ποικίλους τρόπους: λαογραφικά μουσεία, συντήρηση μνημείων, έκδοση βιβλίων, οργάνωση εκδηλώσεων κλπ.

Γ. Ιστορικοί – Πολιτιστικοί Πόροι

Η μακραίωνη ιστορική διαδρομή έχει αποτυπωθεί στα νησιά με ποικίλα στοιχεία που αποτελούν σήμερα μοναδικό πολιτιστικό πλούτο.

Τα ιστορικά στοιχεία και τα διάφορα κατάλοιπα αποδεικνύουν την πολιτιστική ανάπτυξη σε όλους τους τομείς, που κατά καιρούς έφθασε σε υψηλά επίπεδα:

Ενδεικτικά αναφέρονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και οι επιδόσεις σε διάφορους τομείς, που από την αρχαιότητα δημιούργησαν παράδοση και συνθέτουν την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά.

Φιλοσοφία - γράμματα

Η Ρόδος και τα νησιά του συμπλέγματος των Δωδεκανήσων ήταν από πολύ νωρίς εστία πνευματικού πολιτισμού. Εδώ γεννήθηκαν πολλοί ποιητές, λόγιοι, καλλιτέχνες. Εδώ άκμασαν ονομαστές σχολές, ενώ στις πλούσιες βιβλιοθήκες είχαν συγκεντρωθεί τα σπουδαιότερα συγγράμματα της εποχής. Αναφέρεται ενδεικτικά η σχολή ρητορικής που ίδρυσε ο Αισχίνης στη Ρόδο. Ο Κικέρων ονομάζει τους Ροδίτες «πολύ μορφωμένους».

Στον κατάλογο των λογίων της κλασικής, ρωμαϊκής και βυζαντινής εποχής περιλαμβάνονται ονομαστοί Δωδεκανήσιοι, ποιητές, φιλόσοφοι, ρήτορες, ιστορικοί, αστρονόμοι, μαθηματικοί, ιατροί. Κατά τον 6ο αιώνα π.Χ. ακμάζει ο Κλεόβουλος ο Λίνδιος φιλόσοφος και πολιτικός ένας από τους επτά σοφούς.

Ο Ιπποκράτης που γεννήθηκε και έδρασε στην Κω θεωρείται ο «πατέρας» της ιατρικής επιστήμης.

Επισημαίνεται από ερευνητές ότι ο μηχανισμός των Κυθήρων έχει σχεδιασθεί στη Ρόδο κατά το 150 -100 π.Χ. από το Ρόδιο Νικία, μαθητή του Ιπποδάμου.

Ναυτιλία

Από την εποχή του τρωικού πολέμου η Ρόδος, η Σύμη, η Κως, η Νίσυρος, η Κάρπαθος και τα άλλα Δωδεκάνησα εμφανίζονται σαν ναυτικές δυνάμεις. Είναι χαρακτηριστική η ρήση «*ημείς δέκα Ρόδιοι δέκα νήες*». Συναφής με την ανάπτυξη της ναυτιλίας είναι η ανάπτυξη του εμπορίου και η ανάπτυξη θαλάσσιων υποδομών. Λιμάνια και ναυπηγεία έχουν κατασκευασθεί στη Ρόδο και σε άλλα νησιά. Η ναυπηγική αναπτύχθηκε ιδιαίτερα στη Λίνδο.

Ασκώντας το εμπόριο με τα πλοία οι Ροδίτες είχαν συντάξει ναυτικούς νόμους που απετέλεσαν τον πρώτο ναυτικό κώδικα στην παγκόσμια ιστορία- και τους οποίους ασπάσθησαν ο Ρωμαίοι και αργότερα οι Βυζαντινοί.

Η ανεπτυγμένη ναυσιπλοΐα επέτρεψε την αποικιστική δραστηριότητα. Οι Ροδίτες συμμετέχουν στον αποικισμό της Ταρσού (800 π.Χ.) και της Αλ Μίνα της Συρίας (725 π.Χ.), ενώ πολλές πόλεις στη Σικελία, Κάτω Ιταλία αλλά και στην Ισπανία έχουν κτισθεί από Δωδεκανήσιους (Λινδίους, Ρόδιους, Κώους, Τηλίους). Αναφέρονται οι πόλεις Γέλα, Ακράγας στη Σικελία, Ελπίες, Παρθενόπη (σημερινή Νεάπολη) στην Ιταλία και Παμφηλία, Γυμνησίες (σημερινές Βαλεαρίδες)

Η ναυτιλία ως μέσο εμπορικών συναλλαγών διατήρησε την ακμή και τη σημασία της για τα νησιά μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα ενώ στην Κάλυμνο αναπτύχθηκε ιδιαιτέρως η σπογγαλιεία στα βόρεια παράλια της Αφρικής.

Τέχνες

Η μεγάλη οικονομική επάρκεια και η πολιτιστική άνοδος επέφερε μεγάλη ακμή και στις τέχνες. Πλήθος από αγάλματα, αγγεία, ψηφιδωτά και άλλα έργα τέχνης που κοσμούσαν τις αρχαίες πόλεις των νησιών βρίσκονται σήμερα στα μουσεία των ίδιων των νησιών αλλά και σε διάφορα μεγάλα μουσεία της Ευρώπης και της Αμερικής.

Η Γλυπτική Σχολή της Ρόδου της Ελληνιστικής περιόδου θεωρείται από τις κυριότερες της εποχής. Ως αριστουργήματα Δωδεκανησίων καλλιτεχνών αναφέρονται, η Νίκη της Σαμοθράκης (μουσείο Λούβρου), Φαρνέσιος ταύρος (μουσείο Νεάπολης), το σύμπλεγμα του Λαοκόοντος (μουσείο Βατικανού). Αναφέρεται επίσης και ο Κολοσσός της Ρόδου έργο του Λινδίου Χάρη.

Η κεραμική τέχνη καλλιεργήθηκε από πολύ νωρίς στα νησιά. Στις νεκροπόλεις της Καμείρου Λίνδου και Ιαλυσού βρέθηκαν αγγεία μυκηναϊκής τέχνης. Αργότερα κατά τον 7ο αιώνα π.Χ. με τις σχολές κεραμικής στη Ρόδο και Νίσυρο δημιουργήθηκε ο «Ροδιακός Ρυθμός». Η κεραμική των νησιών διαδόθηκε και στα άλλα νησιά του Αιγαίου, στην Κύπρο, στη Μίλητο, Ουκρανία, Ρουμανία, Βουλγαρία και Κάτω Ιταλία.

Σε συγγράμματα αρχαίων συγγραφέων γίνεται αναφορά με ιδιαίτερο θαυμασμό στα σκεύη των συμποσίων της Ρόδου. Αναφέρεται ότι για την κατασκευή του τρούλου της Αγίας Σοφίας χρησιμοποιήθηκαν τούβλα από τον Αρχάγγελο τα οποία κρίθηκαν ως τα πλέον κατάλληλα (μεγάλη αντοχή-μικρό βάρος) για την πραγματοποίηση του έργου. Η κεραμική τέχνη διατηρείται και ακμάζει μέχρι σήμερα στη Ρόδο.

Παράλληλα με την κεραμική αναπτύχθηκε η αγγειογραφία, αλλά και η ζωγραφική και η τέχνη των ψηφιδωτών.

Η αρχιτεκτονική αναδεικνύεται αρχικά από τους ναούς της Αθηνάς (Λινδίας, Ιαλυσίας, Καμμουριάδος). Αναφέρεται ότι ο φημισμένος αρχιτέκτονας του Μ. Αλεξάνδρου Δεινοκράτης οποίος σχεδίασε την Αλεξάνδρεια ήταν Ρόδιος.

Στα νησιά έχει αναπτυχθεί πέρα από τις εξωτερικές επιδράσεις και η τοπική λαϊκή αρχιτεκτονική που επιβλήθηκε από τη γεωμορφολογία, την ανασφάλεια των κατοίκων και τις προσφερόμενες εκάστοτε τεχνικές δυνατότητες. Δείγματα των νεώτερων οικισμών συναντώνται σε όλα τα νησιά και προστατεύονται ως διατηρητέοι.

Αθλητισμός

Τα νησιά με τη μεγάλη ακμή και πρόοδο τους έχουν να επιδείξουν και στον τομέα αυτόν ονομαστούς αθλητές που θεωρούνται από τους πρώτους στην Ελλάδα. Η γυμναστική αποτελούσε απαραίτητο μέρος της εκπαίδευσης των νέων. Στάδια και γυμναστήρια έχουν ευρεθεί στις νεκροπόλεις της Ρόδου και Κω. Μεταξύ των αθλητών εξέχουσα θέση κατέχουν, ο Διαγόρας, οι τρεις γιοί του, Δαμάγητος, Ακουσίλαος, Δωριέας και οι έγγονοί του Ευκλής και Πεισίροδος. Τα αγάλματα του Διαγόρα και των δικών του ήταν στημένα στην Ολυμπία.

Προϊόντα – Διατροφή

Το θαλάσσιο περιβάλλον και η γη, κάτω από τις φιλικές κλιματολογικές συνθήκες (ήπιο κλίμα, μεγάλη ηλιοφάνεια) προσέφεραν τα προϊόντα τους και διαμόρφωναν τη διατροφή των κατοίκων. Από διάφορες περιγραφές προκύπτει η τάση για ιχθυοφαγία. Ως ονομαστά προϊόντα αναφέρονται, το κρασί, το λάδι, τα σύκα και διάφορα σκευάσματα άρτου. Η αμπελουργία ήταν ανέκαθεν ανεπτυγμένη στα νησιά. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται για την ποιότητα του κρασιού. Ο Αριστοτέλης στο «περί μέθης» αναφέρει ότι για την καλλίτερη γεύση οι Ρόδιοι και Κώοι έβαζαν στο κρασί διάφορα αρωματικά φυτά, όπως σμύρνα, σχοίνο, άνιθον, κρόκον, βάλσαμον, άμωμον και κινάμωμον. Η αμπελουργία και η οινοποιία εξακολουθεί να ακμάζει και σήμερα στα νησιά.

Σύγχρονος πολιτιστικός πλούτος

Σήμερα ο Νομός Δωδεκανήσου διαθέτει ένα ποικιλόμορφο και ιδιαίτερης αξίας πολιτιστικό πλούτο που περιλαμβάνει μουσεία, και αρχαιολογικούς χώρους μεγάλης σημασίας, παραδοσιακούς οικισμούς, διάφορα μεμονωμένα μνημεία της αρχαιότητας του Μεσαίωνα και της Νεότερης Εποχής. Επίσης περιλαμβάνει αρκετές περιοχές με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες στη σύζευξη φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος. Εκτός από τα ευρέως γνωστά πολιτιστικά μνημεία υπάρχουν και πολλά άλλα λιγότερο γνωστά στοιχεία πολιτισμού που καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερόντων (παλαιοντολογία, αρχαιολογία, τέχνη, λαογραφία, μουσική).

Ζωντανή παραμένει η λαογραφική παράδοση του νομού με τις τοπικές ενδυμασίες, τις εκδηλώσεις, πανηγύρια (μουσική και χορό) τοπική γαστρονομία κ.α.

Την αξία της δωδεκανησιακής παραδοσιακής μουσικής διέκρινε ο Ελβετός μουσικολόγος B. Bauvy (1906-1986) ο οποίος αφιέρωσε τη ζωή του στην καταγραφή και μελέτη των τραγουδιών των νησιών.

Η οργάνωση και προβολή των πολιτιστικών στοιχείων στηρίζεται στην κρατική μέριμνα μέσω του Υπουργείου Πολιτισμού, αλλά και στις πρωτοβουλίες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ή μη κρατικών φορέων όπως

πολιτιστικών και λαογραφικών συλλόγων, της εκκλησίας, καθώς και ιδιωτών.

Δ. Παραδοσιακά επαγγέλματα

Στα νησιά των Δωδεκανήσων οι κάτοικοι έχουν αναπτύξει ειδικές δεξιότητες σε ορισμένα χειρονακτικά επαγγέλματα με τα οποία ασχολούνται επί πολλούς αιώνες. Οι έντονες εξωτερικές επιδράσεις βοήθησαν στην ποιοτική τελειοποίηση των τεχνών πέρα από τη συσσωρευόμενη εμπειρία.

Ορισμένα από τα παραδοσιακά αυτά επαγγέλματα συνεχίζονται και σήμερα αναλλοίωτα (ταπητουργία, πλεκτική, ξυλογλυπτική κλπ.), πολλά έχουν προσαρμοσθεί στις νέες τεχνολογίες, (αγγειοπλαστική, τυροκομική κλπ.), ενώ άλλα έχουν εξαφανισθεί, και μόνο για λόγους επίδειξης ασκούνται από παλιούς τεχνίτες (ψαθοπλεκτική, σαμαροποιία, κλπ.).

Αναφέρονται για κάθε νησί της περιοχής παρέμβασης τα επαγγέλματα που θεωρούνται παραδοσιακά.

Ρόδος

- Αργυροχοΐα - Χρυσοχοΐα - Κεραμική - Αγγειοπλαστική (και διακοσμητική) - Οινοποιία - Ταπητουργία - Ψηφιδωτά - Βοτσαλωτά - Κεντητική (πλεκτική, δαντελλοπλεκτική) - Μεταλλοτεχνία - Ξυλοτεχνία - Βυρσοδεψία - Αγιογραφία, ζωγραφική και διακοσμητική σε διάφορες ύλες - Κατασκευή μουσικών οργάνων λαϊκής παράδοσης - Είδη παραδοσιακής μαγειρικής - γλυκίσματα - Μελισσοκομική

Κως

- Αργυροχοΐα - Χρυσοχοΐα - Ξυλοτεχνία (λαϊκό παραδοσιακό έπιπλο, ξυλόγλυπτα είδη οικιακής τέχνης) - Κεραμική - Αγγειοπλαστική (και διακοσμητική) - Αγιογραφία, ζωγραφική και διακοσμητική σε διάφορες ύλες - Είδη παραδοσιακής μαγειρικής - γλυκίσματα - Μελισσοκομική

Λέρος

- Ξυλοτεχνία - Αγιογραφία, ζωγραφική - Κεραμική - Αγγειοπλαστική (και διακοσμητική) - Είδη παραδοσιακής μαγειρικής - Γλυκίσματα - Μελισσοκομική - Τυροκομική - Αλίπαστα

Πάμος

- Αγιογραφία - Κεραμική - Αγγειοπλαστική (και διακοσμητική) - Αποξηραμένα άνθη

Λειψοί

- Είδη παραδοσιακής μαγειρικής - Τοπικά κρασιά, παράγωγα οίνου

Ε. Πολιτιστικοί Φορείς

Πέρα από τους Δημοτικούς Πολιτιστικούς Οργανισμούς που υπάρχουν σε όλους τους Δήμους, οι πολυπληθείς πολιτιστικοί σύλλογοι προσφέρουν σημαντικό έργο στη διατήρηση και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Στην πόλη της Ρόδου εδρεύουν και οι παροικιακοί σύλλογοι (αδελφότητες, ενώσεις) των άλλων νησιών που ασκούν κυρίως πολιτιστική

δραστηριότητα αναδεικνύοντας την παράδοση και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των τόπων προέλευσής τους.

Σύλλογοι Δωδεκανησίων υπάρχουν και λειτουργούν στην Αττική και σε πολλά μέρη του κόσμου όπου ζουν συγκεντρωμένοι μετανάστες με κοινή Δωδεκανησιακή καταγωγή. Ανήκουν στην Ομοσπονδία Δωδεκανησιακών Παροικιακών Σωματείων.

Το πολιτιστικό απόθεμα σε κάθε νησί των Δωδεκανήσων αποτυπώνεται συνοπτικά στη συνέχεια.

B.1.1 Ρόδος

Η Παλιά (μεσαιωνική) πόλη, η οποία είναι άριστα διατηρημένη, κηρύχθηκε το 1988 μνημείο της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO. Στην Παλιά Πόλη βρίσκονται η περίφημη «Οδός των Ιπποτών» και το Παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου, στην εσωτερική αυλή του οποίου διοργανώνονται κάθε χρόνο πλήθος πολιτιστικών εκδηλώσεων. Επίσης στην πόλη υπάρχουν έξοχα αρχιτεκτονικά δείγματα, όπως η «Ροδιακή Επαυλη» κλπ.

Το νησί της Ρόδου διαθέτει αξιόλογο πολιτιστικό απόθεμα, όπως την Ακρόπολη της αρχαίας Λίνδου, την Ακρόπολη της Αρχαίας Ιαλυσσού και τον αρχαιολογικό χώρο της Καμείρου.

Πλούσιος επίσης είναι και ο φυσικός πλούτος. Η Κοιλιάδα των Πεταλούδων, ένα φαράγγι στο νότιο τμήμα του νησιού, το οποίο αποτελεί καταφύγιο για εκατομμύρια οι πεταλούδες *callimorpha quadripunctaria*, από τον Ιούνιο μέχρι το Σεπτέμβριο. Για την ανάδειξη του φυσικού πλούτου έχει ιδρυθεί και λειτουργεί στην κοιλάδα Πεταλούδων του ομώνυμου Δήμου μουσείο φυσικής ιστορίας, ενώ ετοιμάζεται από το Δήμο Αρχαγγέλου η κατασκευή μουσείου παλαιοντολογίας στην περιοχή «Λιβιάδα». Σχετικές είναι και οι εγκαταστάσεις στην περιοχή Αρχαγγέλου του Συλλόγου «ΦΑΕΘΩΝ» για την προστασία των μικρόσωμων αλόγων Ρόδου

Στη Ρόδο έντονη δραστηριότητα αναπτύσσει ο Δημοτικός Οργανισμός Πολιτισμού & Αθλητισμού Ρόδου (ΔΟΠΑΡ), ο οποίος διοργανώνει πλήθος εκδηλώσεων καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Ο ΔΟΠΑΡ επίσης λειτουργεί το Διεθνές Κέντρο Συγγραφέων και μεταφραστών, το οποίο στεγάζεται σε ένα εξαιρετικό διατηρητέο κτίριο στην πόλη της Ρόδου.

Το 2015 διοργανώθηκε στη Ρόδο η 2^η Διεθνής Πολιτιστική Ακαδημία από το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού σε συνεργασία με τον Δήμο Ρόδου, το Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων και το Κέντρο Ανατολικών Σπουδών για τον Πολιτισμό και την Επικοινωνία του Παντείου Πανεπιστημίου.

Επίσης στη Ρόδο διοργανώνονται μεταξύ άλλων – εκτός του προαναφερθέντος Μεσαιωνικού φεστιβάλ – Ευρωπαϊκή Γιορτή Μουσικής, Ανθεστήρια, Αποκριάτικες φιέστες, γιορτή φράουλας κ.α.

Διοργανώνεται επίσης Φεστιβάλ Κινηματογράφου και Εικαστικών τεχνών Ρόδου, το Φεστιβάλ Open Doors Rhodes RICHeS, η σειρά εκδηλώσεων «Η Ρόδος για τη Ζωή» και η Πανελλήνια Εκθεση Χειροτεχνίας και Αγροτικής Οικονομίας Κρεμαστής.

Μνημεία –χώροι πολιτιστικής σημασίας

ΝΗΣΟΣ ΡΟΔΟΣ	
ΔΗΜΟΣ	<ul style="list-style-type: none"> • Προϊστορικό σπήλαιο στο «Κούμελο» • Ιπποτικά φρούρια Αρχαγγέλου, Μαλώνας • Παλαιοχριστιανικές βασιλικές στο Χαράκι

ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΥ	<ul style="list-style-type: none"> Εκκλησίες Ταξιαρχών (1843), Αγ. Γεωργίου (αρχές 19^{ου}) Μοναστήρια Τσαμπίκας (1760), (Πετρωσιάτη), Αγ. Νικολάου στο «νησί», Αρχ. Γαβριήλ στο Καμμεϊρί (14^{ος} αι.)
ΔΗΜΟΣ ΑΦΑΝΤΟΥ	<ul style="list-style-type: none"> Εκκλησία Παναγίας Καθολικής στα Αφάντου (14^{ος} αι) Ναός Αγ. Γεωργίου στα Αφάντου (1839)
ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	<ul style="list-style-type: none"> Ιαματικές Πηγές Καλλιθέας Ναός Αγ. Τριάδας Ψίνθου (1407) Ιστορική οικία στη Ψίνθο όπου υπεγράφη η παράδοση της Ρόδου στους Ιταλούς.
ΔΗΜΟΣ ΛΙΝΔΙΩΝ	<ul style="list-style-type: none"> Ακρόπολη Λίνδου (από 6^ο αι. π.Χ. – με τμήματα ελληνιστικά, βυζαντινά, μεσαιωνικά) με ναό της Λινδίας Αθηνάς (4^{ος} αι. π. Χ.) Αρχαίο θέατρο Λίνδου 1800 θέσεων (4^{ος} αι. π.Χ.) Εκκλησία Κοίμηση της Θεοτόκου στη Λίνδο (1489) Μοναστήρια Αγ. Γεωργίου (12^{ος} αι.), Αγ Μηνά (12^{ος} αι.), Μονή «Θάρρι» στα Λαέρμα (12^{ος} αι.) Μονή Υψενής στη Λάρδο (19^{ος} αι.) Μοναστήρι – σταθμός Απ. Παύλου με την πλακέτα δικτύου των πόλεων - σταθμών του Αποστόλου Παύλου (INTERREG)
ΔΗΜΟΣ ΠΕΤΑΛΟΥΔΩΝ	<ul style="list-style-type: none"> Ιπποτικό φρούριο στην Κρεμαστή (15^{ος} αι.) Ιερό Ερεθιμίου Απόλλωνα στον Θεολόγο (15^{ος} αι.) Κτήριο βιβλιοθήκης Κρεμαστής (νεοκλ. Κτήριο) Σχολείο Παραδεισίου (νεοκλ. Κτήριο) Μονή Αγ. Ιωάννου στο Παραδείσι (13^{ος} αι.) Μονή Αγ. Νικήτα στη Δαματριά (13^{ος} αι.) Μονή «Καλόπετρας» Θεολόγου (1780) Ναός Καθολικής στην Κρεμαστή Μονή Πρ. Αββακούμ στο Παραδείσι (15^{ος} αι.) Μονή Σωτήρος στα Μαριτσά (17^{ος} αι.) στη θέση «Κουμούλη» Ερειπωμένη Μονή Αγ. Αναργύρων «Κερονιάτης» στα Μαριτσά (13^{ος} αι.) σε παλιά ερείπια Ιερού Αρτέμιδος

Στον επόμενο πίνακα φαίνεται η πολιτιστική υποδομή της περιοχής παρέμβασης LEADER της Ρόδου:

ΔΗΜΟΣ ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΥ ΡΟΔΟΥ
<ul style="list-style-type: none"> Πνευματικό Κέντρο και Βιβλιοθήκη Εκκλησίας στον Αρχάγγελο Πολιτιστικό κέντρο (αίθουσα εκδηλώσεων Συλλόγου) στη Μαλώνα Βυζαντινό – Λαογραφικό μουσείο Εκκλησίας στα Μάσαρη
ΔΗΜΟΣ ΑΦΑΝΤΟΥ ΡΟΔΟΥ
<ul style="list-style-type: none"> Λαογραφικό μουσείο Εκκλησίας στα Αφάντου

ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ ΡΟΔΟΥ
<ul style="list-style-type: none"> • Μουσείο ιστορίας – τέχνης (ιδιωτικό) στο Φαληράκι • Λαογραφικό μουσείο και παραδοσιακό σπίτι στα Κοσκινού
ΔΗΜΟΣ ΛΙΝΔΙΩΝ ΡΟΔΟΥ
<ul style="list-style-type: none"> • Βυζαντινό μουσείο Εκκλησίας Λίνδου – Παραδοσιακό σπίτι Λίνδου • Πλατεία εκδηλώσεων Αγ. Στεφάνου Λίνδου
ΔΗΜΟΣ ΠΕΤΑΛΟΥΔΩΝ ΡΟΔΟΥ
<ul style="list-style-type: none"> • Πνευματικό Κέντρο Δήμου στην Κρεμαστή και στην Παστίδα • Εκθεσιακός χώρος (ετήσια πανελλήνια έκθεση χειροτεχνίας) • Μουσείο φυσικής ιστορίας Δήμου στις Πεταλούδες

Εκτός των προαναφερόμενων υπάρχουν ακόμα:

- Δημοτικό Θέατρο Ρόδου
- Μουσείο Νεοελληνικής Τέχνης
- Δημοτική Πινακοθήκη
- Βυζαντινό Μουσείο Ρόδου (στο παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου)
- Αρχαιολογικό Μουσείο Ρόδου
- Μουσείο της Κοσμητικής Συλλογής Δωδεκανήσου
- Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης
- Εβραϊκό Μουσείο Ρόδου

B.1.2 Κως

Το νησί θεωρείται πατρίδα του «πατέρα της Ιατρικής», του Ιπποκράτη. Υπάρχει το μεσαιωνικό Κάστρο και η αρχαία πόλη της Κω, με την Αγορά, το βωμό του Διονύσου, πολυτελείς Ρωμαϊκές Επαύλεις με πλούσια ψηφιδωτά, η Casa Romana και η Οικία της Ευρώπης και τω Ρωμαϊκό Ωδείο. Νοτιοδυτικά της πόλης υπάρχουν τα ερείπια του Ασκληπιείου, ενός εκ των πλέον σημαντικών θεραπευτηρίων της αρχαιότητας. Επίσης υπάρχει το σωζόμενο Ενετικό κάστρο της Αντιμάχειας.

Η Κως διαθέτει Φιλαρμονική ορχήστρα και Μικτή Χορωδία.

Στην Κω διοργανώνονται τα Ιπποκράτεια, τα Δίκαια, τα Ηράκλεια και διάφορες θεματικές γιορτές (μελιού, ψαριού κ.α.).

Μνημεία –χώροι πολιτιστικής σημασίας

ΝΗΣΟΣ ΚΩΣ	
ΔΗΜΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ	<ul style="list-style-type: none"> • Λείψανα βυζαντινού οικισμού στο Πυλί • Ταφικό μνημείο στο Πυλί (ερείπια του τάφου του Χαρμύλου, βασιλιά του νησιού κατά την αρχαιότητα.

<p>ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΔΩΝ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Παλαιοχριστιανική βασιλική στο Μαστιχάρι • Ενετικό Κάστρο Κεφάλου και Αντιμάχειας • Σπήλαιο «Άσπρη Πέτρα» στον Κέφαλο • Ανεμόμυλος στην Αντιμάχεια • Απομεινάρια αρχαίου οικισμού στην περιοχή «Αλάσσαρνα», στα Καρδάμαινα (ναός του Απόλλωνα, Αρχαίο Θέατρο) • Ερείπια, παλαιοχρ βασιλικής στο Μαστιχάρι (5^{ος} αι.) • Άγιος Στέφανος, παλαιοχριστιανική βασιλική Κεφάλου
-----------------------------	---

Στον επόμενο πίνακα φαίνεται η πολιτιστική υποδομή της περιοχής παρέμβασης στην Κω:

<p>ΔΗΜΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΩ</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Πολιτιστικό Κέντρο Δήμου στο Πυλί
<p>ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΔΩΝ ΚΩ</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ναυτικό Μουσείο Δήμου στα Καρδάμαινα - Βιβλιοθήκη Δήμου στην Αντιμάχεια • Παραδοσιακό σπίτι – λαογραφικό μουσείο Συλλόγου στην Αντιμάχεια • Μύλος του «παπά» παραδοσιακός αλευρόμυλος που λειτουργεί ακόμα

B.1.3 Κάλυμνος

Η Κάλυμνος ονομάζεται και «νησί των σφουγγαράδων». Αποτελεί διεθνώς αναγνωρισμένο προορισμό εναλλακτικών διακοπών για δραστηριότητες όπως η κατάδυση, η ορεινή πεζοπορία, η αναρρίχηση, και σπηλαιολογία.

Στην ενδοχώρα του νησιού, σε απόσταση ασφαλείας από τη θάλασσα, για λόγους προστασίας από τις επιδρομές των πειρατών, βρίσκεται κτισμένη η παλιά πρωτεύουσα του νησιού, το Χωριό, όπου βρίσκεται το Μεγάλο Κάστρο.

Μοναδικό στην Ελλάδα είναι το Αναρριχητικό Φεστιβάλ κάθε Μάιο, οπότε και συρρέουν ορειβάτες απ' όλο τον κόσμο σε μια συνάντηση χωρίς ανταγωνιστικό χαρακτήρα. Επίσης διοργανώνεται το Διεθνές Καταδυτικό φεστιβάλ.

B.1.4 Κάρπαθος

Η Κάρπαθος, κατά βάση ορεινό νησί, ξεχωρίζει για το φυσικό της πλούτο. Στο βόρειο τμήμα ξεχωρίζει το παραδοσιακό χωριό Ολυμπος (Ολύμποι) όπως και το μεσοχώρι, στο κέντρο του νησιού. Τα ενδιαφέροντα στοιχεία των χωριών αυτών είναι οι πλακόστρωτοι δρόμοι, τα παραδοσιακά

Καρπαθιώτικα σπίτια με τις βοτσαλωτές αυλές και ο εσωτερικός τους διάκοσμος. Η Κάρπαθος διακρίνεται για τον πλούσιο λαϊκό πολιτισμό της και την προσήλωση στις τοπικές παραδόσεις. Ξεχωρίζουν τα έθιμα κατά τις Απόκριες και την Καθαρή Δευτέρα, το Πάσχα στην Όλυμπο με παραδόσεις που μεταφέρονται με ευλάβεια από γενιά σε γενιά, καθώς και ο Καρπαθιώτικος γάμος με προετοιμασίες που διαρκούν μία ολόκληρη εβδομάδα!

Στα βόρεια της Καρπάθου βρίσκεται η **Σαρία**, μικρό ακατοίκητο νησάκι, το οποίο αποτελεί καταφύγιο σπάνιων φυτών και προστατευόμενων ζώων.

B.1.5 Κάσος

Η Κάσος είναι το νοτιότερο νησί των Δωδεκανήσων, φημίζεται για τη μεγάλη ναυτική της παράδοση με τα εντυπωσιακά σπίτια των караβοκύρηδων (κυρίως στο χωριό της ενδοχώρας, το Αρβανιτοχώρι) και τις πολυάριθμες εκκλησίες, 102 τον αριθμό.

Το νησί φημίζεται για τα αμέτρητα πανηγύρια που λαμβάνουν χώρα στις σάλες και στις αυλές των εκκλησιών κάθε εποχή του χρόνου.

Επιπλέον ο Δήμος διοργανώνει σε ετήσια βάση τριήμερες λαμπερές εορταστικές εκδηλώσεις για την επέτειο του Ολοκαυτώματος της Κάσου (7 Ιουνίου 1824).

Θεσμό επίσης για τα πολιτιστικά δρώμενα του νησιού αποτελεί και η καθιερωμένη πια συναυλία στο γραφικό λιμανάκι της Μπούκας με τον παγκοσμίου φήμης τενόρο Μάριο Φραγκούλη, ο οποίος κατάγεται από την Κάσο, το μήνα Αύγουστο.

B.1.6 Αστυπάλαια

Η Αστυπάλαια είναι το δυτικότερο νησί του συμπλέγματος και βρίσκεται ακριβώς εκεί όπου τα Δωδεκάνησα συναντούν τις Κυκλάδες. Συνεπώς, η αρχιτεκτονική της εμπεριέχει στοιχεία και από τις δύο ενότητες, τόσο τα Δωδεκάνησα όσο και τις Κυκλάδες.

Στην Αστυπάλαια διοργανώνεται για 12 χρόνια το φεστιβάλ «Μαξούλια» από τον Πολιτιστικό Σύλλογο Αστυπάλαιας υπό την αιγίδα του Δήμου Αστυπάλαιας. Το φεστιβάλ περιλαμβάνει μια σειρά δράσεων που περιλαμβάνουν θέατρο, μουσική και εικαστικά, ενσωματωμένες όλες στην ιδέα της αυτοοργάνωσης, του εθελοντισμού και της ενίσχυσης ερασιτεχνικών και νεανικών πρωτοβουλιών.

B.1.7 Λέρος

Ενδιαφέρουσα Ιταλική αρχιτεκτονική, το Κάστρο της Παναγιάς στο λόφο Απιτύκι. Πλούσια καταδυτική δράση, δεδομένου ότι στο βυθό της Λέρου υπάρχει μεγάλος αριθμός ναυαγισμένων πλοίων, αεροπλάνων και ελικόπτρων από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Οι πολιτιστικές δραστηριότητες στο νησί αναπτύσσονται από τη Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής Ανάπτυξης και Πρόνοιας Λέρου και από πρωτοβουλίες των δύο συλλόγων που δραστηριοποιούνται στο νησί, τον Σύλλογο «ΑΡΤΕΜΙΣ» και τη Θεατρική Ομάδα Λέρου.

Ενδεικτικά αναφέρονται:

- Η αναπαράσταση του παραδοσιακού αλωνίσματος στη Γούρνα
 - Η γιορτή Κρασιού – Αμπελουργού
 - Η γιορτή Δρυμώννα, στην ομώνυμη παραλία, κάθε Αύγουστο, όπου διεξάγεται Φεστιβάλ Λέρικης κουζίνας.
 - Η γιορτή Τράτας – Ψαρά, στο Παντέλι, κάθε Σεπτέμβριο.
 - Το καρναβάλι στο Λακκί, κάθε τελευταία Κυριακή της Αποκριάς.
 - Οι ναυταθλητικοί Αγώνες «Αλίντια», το 1^ο δεκαήμερο του Αυγούστου.
- και πολλά ακόμα πανηγύρια.

Μνημεία –χώροι πολιτιστικής σημασίας

ΝΗΣΟΣ ΛΕΡΟΣ

- Κάστρο «Λεπίδων» με κυκλώπεια τείχη αρχαϊκής εποχής
- Ρωμαϊκό κτηριακό συγκρότημα (πινανώς αγορά) στο Παρθένι
- Κάστρο «Μπούρτζι» στην Αγία Μαρίνα
- Μεγάλο Κάστρο στο Καστέλι βυζαντινής, μεσαιωνικής περιόδου με την Παναγιά του Κάστρου ναό του 16^{ου} αιώνα. Στεγάζει τη θαυματουργή εικόνα του 9^{ου}
- Ναοί 11^{ου} αιώνα Αι Θεολόγος, Αγ. Ανάργυροι, Παναγιά Γουρλομάτα
- Πύργος Μπελένη στα Άλιντα
- Οικία Κανδιόγλου στον Πλάτανο
- Μνημείο του Β΄ παγκόσμιου πολέμου στο Λακκί που αναφέρεται στη βύθιση του αντιτορπιλικού «Βασίλισσα Όλγα»
- Αγία Κιουρά, μοναστήρι στο Παρθένι που αγιογραφήθηκε από εξόριστους πολιτικούς

Στον επόμενο πίνακα φαίνεται η πολιτιστική υποδομή της Λέρου:

ΔΗΜΟΣ ΛΕΡΟΥ

- Μουσείο «Μπελένη» στα Άλιντα αρχαιολογικό-ιστορικό-λαογραφικό.
- Μουσείο Δήμου στον Πλάτανο – Πνευματικό Κέντρο Δήμου
- Μουσείο Εκκλησίας στο Μεγάλο Κάστρο με σπάνια εκκλησιαστικά κειμήλια αλλά και με αρχαιολογικά ευρήματα.

- Χατζημιχάλειος βιβλιοθήκη στην Παναγιά του Κάστρου με χειρόγραφα, παλαίτυπα και 1.200 τόμους.
- Θέατρο Δήμου στο Λακκί - Θέατρο συλλόγου «Άρτεμις» στην Αγ. Μαρίνα

B.1.8 Πάτμος

Ξεχωρίζει το Καστρομονάστηρο του Αγ. Ιωάννη του θεολόγου, έξοχο δείγμα μοναστηριακής αρχιτεκτονικής. Το Καστρομονάστηρο, μαζί με το «Σπήλαιο της Αποκάλυψης» έχουν αναγνωρισθεί ως μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς από την UNESCO.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι εκδηλώσεις της Μεγάλης Εβδομάδας και του Πάσχα, ως κατ' εξοχήν δείγματα θρησκευτικών εκδηλώσεων της Ανατολικής ορθόδοξης Εκκλησίας.

Επίσης, στην Πάτμο διοργανώνεται το «Συναπάντημα των ελληνικών παραδοσιακών χορών», το Φεστιβάλ θρησκευτικής μουσικής, το Διεθνές φεστιβάλ κινηματογράφου, το Φεστιβάλ Γεύσης και παράδοσης και οι παραστάσεις των θεατρικών ομάδων που δραστηριοποιούνται στο νησί.

Μνημεία –χώροι πολιτιστικής σημασίας

ΝΗΣΟΣ ΠΑΤΜΟΣ

- Σπήλαιο Αποκάλυψης, όπου ο Ιωάννης ο Θεολόγος συνέγραψε την Αποκάλυψη το 95 μ.Χ. Στον ευρύτερο χώρο διαμορφώθηκε ενιαίο συγκρότημα κτισμάτων και εκκλησιών. Περικλείεται δισηπόστατος ναός (17^{ος} αι.), κτισμένος πάνω σε παλαιότερο 11^{ου} αιώνα.
- Κάστρο και συγκρότημα Ι. Μονής Ιωάννου του Θεολόγου στη Χώρα (11^{ος} αι.)
- Σκευοφυλάκιο στη Μονή όπου φυλάσσονται σημαντικές εικόνες και ιστορικά κειμήλια
- Πατμιάδα Σχολή που ιδρύθηκε το 1713
- Οικισμός Χαλκοκρατίας (ίχνη προϊστορικού οικισμού)
- Αρχαία ακρόπολη στο ύψωμα «Καστέλι» (3^{ος} αι. π.Χ.)
- Ερημητήριο Προφήτη Ηλία στο ψηλότερο σημείο του νησιού (1746 μ. Χ.)
- Κάθισμα της Παναγιάς στην κορυφή του βουνού Κουμάνας (13^{ος} αι.)
- Μονή του Ευαγγελισμού
- Οικία του Ε. Ξάνθου στη Χώρα

Στον επόμενο πίνακα φαίνεται η πολιτιστική υποδομή της περιοχής παρέμβασης της Πάτμου:

ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΜΟΥ

- Μουσείο Εκκλησίας στη Μονή Αγ. Ιωάννου
- Βιβλιοθήκη Μονής που ιδρύθηκε από Όσιο Χριστόδουλο με τα χειρόγραφα βιβλία που έφερε από τη λεηλατημένη βιβλιοθήκη του στη Μ. Ασία. Θεωρείται μια από τις σημαντικότερες βιβλιοθήκες της Ορθοδοξίας. Περιλαμβάνει 890 χειρόγραφους Κώδικες μεταξύ των οποίων 325 περγαμνές. Τα έγγραφα του Αρχείου υπερβαίνουν τα 13.000 και αναφέρονται στην ιστορία της Μονής και της Πάτμου.
- Πνευματικό Κέντρο Δήμου στη Σκάλα - Βιβλιοθήκη Δήμου
- Αρχοντικό του «Σημαντήρη» στη Χώρα με εικόνες ρωσικής τέχνης 14^{ου}, 15^{ου} και 16^{ου} αι.

Στην Πάτμο διοργανώνεται το Διεθνές φεστιβάλ Κινηματογράφου Πάτμου. Το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Πάτμου (IFFP) είναι μια γιορτή του σινεμά και ένα σημείο συνάντησης δημιουργών και καλλιτεχνών από όλο το κόσμο.

B.1.9 Σύμη

Εδώ συναντούμε έναν από τους ομορφότερους και μεγαλύτερους νεοκλασικούς οικισμούς της χώρας. Η Σύμη έχει γίνει διεθνώς γνωστή τα τελευταία χρόνια για το Φεστιβάλ της (από τις αρχές Ιουλίου έως τις αρχές Σεπτεμβρίου) με πλήθος εκδηλώσεων: συναυλίες κλασικής μουσικής, έντεχνο ελληνικό τραγούδι, παραστάσεις χορού, κινηματογραφικές προβολές, εκθέσεις ζωγραφικής. Οι χώροι που φιλοξενούν τις εκδηλώσεις του φεστιβάλ είναι το προαύλιο της Εκκλησίας του Αγ. Ιωάννη, το Μοναστήρι του Πανορμίτη και διάφορα κτίρια παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του 17^{ου}, του 18^{ου} και του 19^{ου} αιώνα.

Στη Σύμη διοργανώνεται ετήσιο καλοκαιρινό πολιτιστικό φεστιβάλ στην περιοχή Γιαλός, με διάφορες εκδηλώσεις.

B.1.10 Νίσυρος

Η Νίσυρος, ως ηφαιστειογενές νησί (αναδύθηκε από την θάλασσα ως ηφαιστειακός κώνος, αποτέλεσμα έντονων γεωλογικών διεργασιών, πριν από 15.000 χρόνια) αποτελεί κατ' ουσίαν ένα «υπαίθριο γεωλογικό μουσείο». Παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον ως προορισμός γεωλογικού τουρισμού, δεδομένου ότι υπάρχει «Ηφαιστειολογικό Μουσείο» στο χωριό Νικιά.

Αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει το Μανδράκι, η πρωτεύουσα του νησιού, με πλατείες και σοκάκια με βοτσαλωτά δάπεδα και με άσπρα ή χρωματιστά δώροφα σπίτια με ξύλινα μπαλκόνια.

Σημαντική δράση αναπτύσσει το μεσογειακό ινστιτούτο Κινηματογράφου Νισύρου.

B.1.11 Χάλκη

Η Χάλκη χαρακτηρίζεται ως το «Νησί Ειρήνης και Φιλίας των νέων όλου του κόσμου. Η παλιά πρωτεύουσα του νησιού, η ερειπωμένη σήμερα καστροπολιτεία, προστατεύεται από την UNESCO.

Σημαντική διοργάνωση είναι ο κολυμβητικός διάπλους. Κάθε χρόνο διοργανώνονται επίσης τοπικά πανηγύρια.

B.1.12 Λειψοί

Οι Λειψοί βρίσκονται στα βόρεια Δωδεκάνησα και είναι το μεγαλύτερο από μια συστάδα νησιών και νησίδων, τα οποία παρουσιάζουν μεγάλο περιβαλλοντικό ενδιαφέρον (ανήκουν στο δίκτυο Natura).

Οι σημαντικότερες πολιτιστικές εκδηλώσεις του νησιού είναι η γιορτή του κρασιού που γίνεται τον Αύγουστο, η οποία προβάλλεται έντονα και ο «Κλήδωνας». Στο πολιτιστικό πρόγραμμα του νησιού εντάσσεται και η οργάνωση εκδηλώσεων από χορευτικά τμήματα, προσκόπους και φιλαρμονικής.

Μνημεία –χώροι πολιτιστικής σημασίας

ΝΗΣΟΣ ΛΕΙΨΟΙ

- Λείψανα αρχαίας ακρόπολης στο ύψωμα «Κάστρο»
- Μονή «Παναγιά του Χάρου» (12^{ος} αι.). Η εικόνα βυζαντινής εποχής βρίσκεται στο Ναό Αγ. Ιωάννη του Θεολόγου στην Πάτμο.

Στον επόμενο πίνακα φαίνεται η πολιτιστική υποδομή της περιοχής παρέμβασης των Λειψών:

ΔΗΜΟΣ ΛΕΙΨΩΝ

- Αρχαιολογικό - Λαογραφικό Μουσείο Εκκλησίας
- Βιβλιοθήκη «Οδυσσέας Ελύτης» που κτίστηκε με πρωτοβουλία της UNESCO

B. 1.13 Καστελόριζο

Στο ανατολικότερο άκρο της Ελλάδας, το Καστελόριζο (Μεγίστη) διαθέτει έναν οικισμό διατηρητέο στο σύνολό του, με πολύχρωμα σπίτια εξαιρετικής αρχιτεκτονικής, επιβλητικές εκκλησίες και γραφικά δρομάκια. Στο Καστελόριζο υπάρχει το διεθνώς γνωστό «Γαλάζιο Σπήλαιο», το μεγαλύτερο και ωραιότερο από τα ενάλια σπήλαια της Ελλάδας.

Τα μικρότερα νησιά του συμπλέγματος των Δωδεκανήσων (Ψέριμος, Τέλενδος, Κινάρωσα, Λέβιθα, Φαρμακονήσι, Αρκιοί, Αρμάθια, Αγαθονήσι, Ρω) παρουσιάζουν ενδιαφέρον κυρίως τουριστικό. Στο Αγαθονήσι λειτουργεί Δημοτική Βιβλιοθήκη.

E.2 Έργα – παρεμβάσεις στον τομέα του πολιτισμού

Κατά την τελευταία δεκαετία στα πλαίσια των Ε.Π. έχουν εκτελεσθεί σε όλη τη Δωδεκάνησο έργα πολιτιστικής σημασίας που αφορούν σε αναπλάσεις ιστορικών και διατηρητέων οικισμών, σε ανάδειξη μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, σε αναπαλαιώσεις διατηρητέων κτηρίων και σε δημιουργία μουσείων.

Ειδικά με την Πρωτοβουλία LEADER + και στα πλαίσια των Μέτρων 1.2, 1.3 και 1.4 έχουν πραγματοποιηθεί οι 18 παρεμβάσεις με πολιτιστική διάσταση που αφορούν στην περιοχή παρέμβασης. Στις παρεμβάσεις αυτές περιλαμβάνονται και 5 έργα ανάπλασης χώρων και ανάδειξης φυσικών τοπίων ιδιαίτερου κάλλους. Οι υπόλοιπες παρεμβάσεις αφορούν σε αποκατάσταση μνημείων (2 - 1 ιδιωτικό), σε έργα πολιτιστικής υποδομής (2 ιδιωτικά), σε εργαστήρια άσκησης παραδοσιακής τέχνης (4 ιδιωτικά) και σε δράσεις προβολής πολιτιστικών στοιχείων (5). Ο ιδιωτικός τομέας συμμετείχε σε μεγάλο ποσοστό (7).

Σημαντικές παρεμβάσεις στον τομέα αρμοδιότητάς τους πραγματοποιούν οι Εφορείες Αρχαιοτήτων Δωδεκανήσου σε ολόκληρο το Νομό με στόχο την προστασία και την ανάδειξη των αρχαιοτήτων.

Με ίδιους πόρους αλλά και με διάφορα Προγράμματα («Θησέας» κλπ.) οι Δήμοι έχουν εκτελέσει έργα ανάπλασης σε όλους σχεδόν τους οικισμούς.

B.2 ΚΥΚΛΑΔΕΣ

Την ονομασία Κυκλάδες χρησιμοποίησαν οι αρχαίοι Έλληνες συγγραφείς για να χαρακτηρίσουν το πυκνό σύμπλεγμα των μικρών νησιών στο κέντρο του Αιγαίου πελάγους, τα οποία φαίνονται να σχηματίζουν έναν νοητό κύκλο γύρω από το ιερό νησί τους και τόπο λατρείας του Απόλλωνα, τη Δήλο. Τα νησιά αυτά υπήρξαν το λίκνο ενός σημαντικού πολιτισμού, του **Κυκλαδικού Πολιτισμού**, που άνθησε κατά την 3η χιλιετία π.Χ.

Τρεις είναι οι λόγοι που συνέτειναν στη γένεση και στην ανάπτυξη πολιτισμού στις Κυκλάδες κατά τους αρχαιότετους αυτούς χρόνους. Πρώτον, η στρατηγική γεωγραφική τους θέση, δεύτερον, οι περιορισμοί του φυσικού τους περιβάλλοντος οι οποίοι ανάγκασαν τους νησιώτες να στραφούν εξαρχής στην θάλασσα προκειμένου να προσποριστούν τα απαραίτητα για την επιβίωσή τους και τρίτον, ο ορυκτός τους πλούτος, συγκεκριμένα ο οψιανός της Μήλου, η σμύριδα της Νάξου, ο μόλυβδος της Σίφνου, ο χαλκός της Κύθνου και της Σέριφου και, τέλος, η κατεξοχήν πρώτη ύλη των νησιών, το μάρμαρο.

Ο όρος *Κυκλαδικός Πολιτισμός*, τον οποίο ο Χρήστος Τσουντας χρησιμοποίησε με γεωγραφική και χρονολογική σημασία, είναι συνώνυμος

των όρων *Πρωτοκυκλαδικός Πολιτισμός* ή *Πρώιμη Εποχή του Χαλκού*. Με τους όρους αυτούς προσδιορίζεται η πρώτη από τις τρεις περιόδους στις οποίες διακρίνεται συμβατικά η εποχή του χαλκού στα νησιά των Κυκλάδων.

Η εποχή αυτή καλύπτει περίπου δύο χιλιετίες, δηλαδή το διάστημα από το 3200 έως το 1100 π.Χ., και διακρίνεται σε Πρωτοκυκλαδική, Μέση και Υστεροκυκλαδική. Ο Κυκλαδικός πολιτισμός όμως άκμασε περισσότερο την περίοδο της πρώιμης Εποχής του Χαλκού (3000-2000).

Οι Κυκλάδες, διατηρούν και σήμερα τα ιδιαίτερα πολιτιστικά τους χαρακτηριστικά, το πλούσιο πολιτιστικό τους απόθεμα και αποτελούν ένα εξαιρετικά γόνιμο έδαφος ανάπτυξης πολιτιστικών δράσεων και πολιτιστικής δημιουργίας. Οι τέχνες, τα παραδοσιακά επαγγέλματα (όπως η μαρμαρογλυπτική, κεραμική και αγγειοπλαστική) και η τοπική γαστρονομία παραμένουν ζωντανά στις Κυκλάδες. Επίσης διατηρούνται και αναβιώνουν τα γαμήλια, τα πασχαλινά, τα χριστουγεννιάτικα και τα αποκριάτικα έθιμα. Σχεδόν κάθε νησί διοργανώνει Καρναβάλι, τις αποκριάτικες εκδηλώσεις του. Επ' ουδ' αλλοίως, χαρακτηριστικά είναι τα αναρίθμητα πανηγύρια πραγματοποιούνται κατά την διάρκεια του έτους σε όλα τα νησιά των Κυκλάδων διαφυλάσσοντας την θρησκευτική και πολιτιστική παράδοση του τόπου.

B.2.1 Ανδρος

Η Ανδρος είναι το βορειότερο από τα νησιά των Κυκλάδων. Πατρίδα πολλών μεγάλων εφοπλιστών και «καρaboκύρηδων», διατηρεί αναλλοίωτη την πλούσια και ενδιαφέρουσα αρχιτεκτονική της φυσιογνωμία, η οποία διαφέρει από την «γνωστή» τυπική κυκλαδίτικη.

Επίσης, το νησί διαθέτει φυσικό πλούτο. Η κοιλάδα των Διποταμάτων, νότια της Χώρας, αποτελεί εξαιρετικό συνδυασμό περιοχής φυσικού κάλλους με πλούσια ιστορική και πολιτιστική παράδοση, δεδομένου ότι στην κοιλάδα υπάρχουν 22 υδροκίνητες εγκαταστάσεις, σωζόμενα δείγματα μιας ανθούσας προβιομηχανικής τεχνολογικής παράδοσης, η οποία χαρακτήριζε την τοπική οικονομική δραστηριότητα.

Επίσης υπάρχει πλούσιο απόθεμα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής.

Στην Ανδρο λειτουργεί αρχαιολογικό μουσείο με συλλογές ευρημάτων από τον γεωμετρικό οικισμό της Ζαγοράς, με συλλογή γλυπτών και επιγραφών από την αρχαϊκή έως την Ρωμαϊκή εποχή και με συλλογή γλυπτών της πρωτοβυζαντινής και βυζαντινής περιόδου.

Εξαιρετικά σημαντικό είναι το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης «Βασίλη & Ελίζας Γουλανδρή» που φιλοξενεί μόνιμες και περιοδικές εκθέσεις διάσημων σύγχρονων καλλιτεχνών.

Επίσης:

- το αρχαιολογικό μουσείο Παλαιόπολης,
- το Ναυτικό Μουσείο με εκθέματα που παρουσιάζουν την ναυτική ιστορία της Άνδρου, όπως συμβόλαια, ναυλοσύμφωνα, ημερολόγια,

λιθογραφίες και μακέτες από πλοία, παλιές σκούνες μέχρι σύγχρονα δεξαμενόπλοια,

- το Ίδρυμα Κυδωνιέως, το οποίο ιδρύθηκε το 1994 στην Χώρα Ανδρου από τον Π. και τη Μ. Κυδωνιέως με κύριο ενδιαφέρον τα εικαστικά, το θέατρο, τη μουσική και τη λογοτεχνία. - το Μουσείο λαογραφίας & Χριστιανικής Τέχνης, το οποίο στεγάζεται στο παλαιό παγοποιείο και ελαιοτριβείο Μαντζαβελάκη και περιέχει αντικείμενα λαϊκού και εκκλησιαστικού πολιτισμού και παράδοσης, από χειρόμυλους και πλαστήρια μέχρι σφραγίδες, ζυγαριές, και πολλές αγιογραφίες
- το Μουσείο της Ελιάς, το οποίο στεγάζεται σε ένα από τα σωζόμενα παλαιά ελαιοτριβεία της Άνδρου, τη «βίδα» του Χέλμη στον Πιτροφό, που αποκαταστάθηκε και μετατράπηκε σε επισκέψιμο μουσειακό χώρο
- η Καΐρειος Βιβλιοθήκη, η οποία κατέχει περί τους 60.000 τόμους εντύπων (πολλά από τα οποία είναι παλιές, δυσεύρετες εκδόσεις), χειρόγραφα, εκτενέστατο αρχείο, αλλά και αρχεία όπως της ναυτιλίας της Άνδρου και των ειρηνοδικείων της. Επίσης κατέχει πολλά έργα τέχνης, συλλογή αρχαίων αγγείων και αγαλματιδίων, αντικείμενα ιστορικής αξίας και αντικείμενα λαϊκού πολιτισμού. Στη Βιβλιοθήκη λειτουργεί δανειστικό τμήμα και τμήμα με παιδικά βιβλία. Η Καΐρειος Βιβλιοθήκη έχει συγκροτήσει πλήρως εξοπλισμένο σύγχρονο εργαστήριο βιβλιοδεσίας και συντηρήσεων. Στο εργαστήριο οργανώθηκαν επιμορφωτικά σεμινάρια βιβλιοδεσίας, συντηρήσεως παλαιών βιβλίων και εγγράφων καθώς και συντηρήσεως και καταγραφής λαογραφικών αντικειμένων.
- το λαογραφικό μουσείο Συνετίου, το οποίο στεγάζεται στο Δημοτικό Σχολείο του χωριού, από το 2000 και στους χώρους του έχει διαμορφωθεί ένα τυπικό Ανδριώτικο σπίτι με τα δωμάτιά του, τα αντίστοιχα έπιπλα, σκεύη, αλλά και εργαλεία.,
- το ψηφιακό μουσείο Ανδρου, που στεγάζεται στο χώρο που γεννήθηκε και μεγάλωσε ο Θεόφιλος Καΐρης. Προβάλλει ψηφιακό περιεχόμενο σχετικό με την ιστορία του νησιού, χωρισμένο σε πέντε περιόδους (προ-Γεωμετρική, Γεωμετρική, Κλασική, Ελληνιστική, Νεότερη). Μέσα στο χώρο είναι εγκατεστημένα συστήματα βίντεο προβολών και οθόνες, στις οποίες προβάλλονται ντοκιμαντέρ αφιερωμένα στις ιστορίες περιόδους που προαναφέρθηκαν.

Στην Άνδρο διοργανώνονται το Διεθνές Φεστιβάλ Άνδρου, με μουσικές, θεατρικές και κινηματογραφικές δράσεις, καθώς και εκθέσεις.

Επίσης, το Ίδρυμα Κυδωνιέως διοργανώνει τον εκθεσιακό θεσμό «Πλόες» με εκθέσεις έργων διάσημων ζωγράφων.

Επίσης, ενδιαφέρον παρουσιάζει το Κορθιανό Καρναβάλι, οι αποκριάτικες εκδηλώσεις στον οικισμό Κόρθι.

B.2.2 Τζιά (Κέα)

Στην αρχαιότητα ονομαζόταν Υδρούσσα, λόγω των άφθονων υδάτων της. Επίσης ονομαζόταν και Τετράπολις, λόγω της ύπαρξης τεσσάρων οικισμών: της Καρθαίας, της Ποιήεσσας, της Κορησσού και της Ιουλίδας.

Στην Τζιά βρίσκονται ενδιαφέροντα μνημεία (Φανάρι Αγ. Νικολάου, Λέοντας, Κόκκα, παλιό εργοστάσιο Εμαγιέ) και 2 αξιόλογοι αρχαιολογικοί χώροι: ο αρχαιολογικός χώρος της Αγ. Ειρήνης και ο αρχαιολογικός χώρος της Καρθαίας.

Στη Τζιά λειτουργούν: το αρχαιολογικό μουσείο Κέας, το Πολιτιστικό Κέντρο Δήμου στην Κορρησία, το Μουσικό Εργαστήριο και ο Σύλλογος Φίλων Κέας.

Στη Τζιά διοργανώνεται κάθε χρόνο η Γιορτή παραμυθιών, που αναδεικνύει τους μύθους, τα παραμύθια και τα στοιχεία της παράδοσης του νησιού.

B.2.3 Κύθνος

Στην Κύθνο λειτουργούν 2 μουσεία: το λαογραφικό μουσείο Δρυοπίδας και το εκκλησιαστικό και βυζαντινό μουσείο. Ο Δήμος διοργανώνει κάθε χρόνο το φεστιβάλ «Κύθνια».

B.2.4 Σέριφος

Η Σέριφος είναι νησί με μακραίωνη ιστορία, από την πρωτοκυκλαδική εποχή. Έχει ενταχθεί στο κοινοτικό δίκτυο προστατευόμενων περιοχών "NATURA 2000" και αποτελεί σημαντική περιοχή για τα πουλιά της Ελλάδας.

Η πολιτιστική δραστηριότητα και το πολιτιστικό απόθεμα της Σεριφου είναι αξιόλογο. Λειτουργούν αρχαιολογικό μουσείο, λαογραφικό μουσείο και μεταλλευτικό μουσείο. Στο νεοκλασικό κτίσμα (σχεδιασμένο και δομημένο από αρχιτέκτονα της «σχολής Τσίλερ») με τους μεγάλους φοίνικες στην αυλή, όπου στεγαζόταν το Διοικητήριο της εταιρείας των μεταλλείων «Σέριφος - Σπηλιαλέζα», στεγάζεται σήμερα το μεταλλευτικό μουσείο του νησιού, με έκθεση πετρωμάτων και μεταλλευτικών εργαλείων. Κοντά στο κτίριο του Μουσείου βρίσκεται το μνημείο των ηρώων εργατών, θυμίζοντας την αιματηρή εξέγερση των εργατών των μεταλλείων του 1916, αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας του νησιού.

Στη Σέριφο διοργανώνονται οι εξής εκδηλώσεις:

Το Φεστιβάλ Σεριφου έχει στόχο την εξάπλωση της τέχνης και του πολιτισμού, της σύνδεσης του πολιτισμού με τον τουρισμό αλλά την εξωστρέφεια του νησιού στον κόσμο.

Από το 2012 που ξεκίνησε, έχει φιλοξενήσει μεγάλους εκπροσώπους της μουσικής, θεατρικής και λογοτεχνικής σκηνής. Ταυτόχρονα το Φεστιβάλ Σεριφου στηρίζει την τοπική δημιουργία και παράδοση, με ένα φεστιβάλ μέσα στο φεστιβάλ – το Φεστιβάλ Σουραυλιού, το οποίο είναι πλέον συνδεδεμένο με τις καλλιτεχνικές δράσεις του καλοκαιριού.

Φεστιβάλ Σουραυλιού: Το σουραύλι είναι ένα παραδοσιακό πνευστό όργανο που παίζεται κατ' εξοχήν στην Σέριφο και κατασκευάζεται από καλάμια από τους ίδιους τους μουσικούς. Το φεστιβάλ αποτελεί μια εξαιρετικού ενδιαφέροντος εκδήλωση παραδοσιακής μουσικής που πραγματοποιείται στο Ανοικτό Θέατρο του Συνδέσμου Σεριφίων, στην Κ. Χώρα, υπό την αιγίδα του Δήμου Σεριφίων, του Συνδέσμου Σεριφίων και τοπικών φορέων.

B.2.5 Σίφνος

Από την αρχαιότητα η Σίφνος διακρίνεται για την καλλιέργεια των γραμμάτων και των τεχνών. Χαρακτηριστική είναι η έκφραση «σιφνιάζειν» (=πολύ επεξεργασμένες μελωδίες με χρωματισμούς και εκφραστικότητα), την οποία εισήγαγε ο Σίφνιος ποιητής και μουσικός Φιλοξενίδης ή Θεοξενίδης (4^{ος} αιώνας π.Χ.).

Η Σίφνος μετά τον Μεσαίωνα γνωρίζει σταθερά άνθηση στον τομέα των γραμμάτων και των τεχνών.

Εξ αιτίας της ύπαρξης πλούσιων κοιτασμάτων αργυρούχου μόλυβδου, χαλκού, σιδήρου και ψευδαργύρου στο υπέδαφός της, η Σίφνος διαδραμάτισε καταλυτικό ρόλο από την προϊστορική εποχή, καθώς η έναρξη της εκμετάλλευσης των μεταλλοφόρων κοιτασμάτων έδωσε ώθηση στη γενικότερη πολιτιστική εξέλιξη, αποτελώντας ένα από τα κύρια στάδια της μετάβασης από την Εποχή του Λίθου στη Εποχή του Χαλκού.

Στη χερσόνησο του Άι Σώστη αποδείχτηκε ότι η πρώτη μεταλλευτική δραστηριότητα για την παραγωγή αργύρου και μόλυβδου άρχισε τουλάχιστον από την αρχή της 3^{ης} χιλιετίας π.Χ., στοιχείο που καθιστά το συγκεκριμένο μεταλλείο ως το δεύτερο αρχαιότερο αργυρωρυχείο του κόσμου.

Η αρχιτεκτονική της Σίφνου παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον. Στο νησί υπάρχουν 237 εκκλησίες και μοναστήρια, ο μεγαλύτερος αριθμός από κάθε άλλο νησί των Κυκλάδων, αναλογικά προς την επιφάνεια του νησιού. Πολλές από τις εκκλησίες και τα μοναστήρια της Σίφνου έχουν χαρακτηριστεί ιστορικά μνημεία. Στο νησί υπάρχουν 13 οικισμοί που κατοικούνται καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου και τα περισσότερα κτίρια τους είναι χαρακτηριστικά της Κυκλαδίτικης Αρχιτεκτονικής. Οι κεντρικοί οικισμοί του νησιού είναι κηρυγμένοι από το 1962 ως «χώροι ιδιαίτερου φυσικού κάλλους» και ως τέτοιοι προστατεύονται.

Στη Σίφνο υπάρχει πληθώρα αρχαιολογικών χώρων, με προεξάρχοντα τον αρχαιολογικό χώρο και της ακρόπολη του Κάστρου.

Εκτός της αρχιτεκτονικής στη Σίφνο έχει αναπτυχθεί η γαστρονομία και η κεραμική – αγγειοπλαστική τέχνη.

Λειτουργούν τα εξής μουσεία – εκθεσιακοί χώροι: αρχαιολογικό μουσείο Σίφνου στο Κάστρο, εκθετήριο αρχαιολογικού χώρου Αγ. Ανδρέα, λαογραφικό μουσείο Απολλωνίας, έκθεση λαογραφικού υλικού «Γιάννης Ατσονιός στον Αρτεμώνα, μουσείο εκκλησιαστικής τέχνης στη Μονή Βρύσης στα Εξάμπελα.

Στη Σίφνο σήμερα εκδίδονται, με δαπάνη του Δήμου, τα «Σιφνιακά» και η «Ιστορία της Σίφνου», από τον ιστοριοδίφη, ιστορικό και συγγραφέα Σίμο Μιλτ. Συμεωνίδη, (επετηρίδες Ιστορικής Ύλης της Σίφνου - 22 τόμοι έως σήμερα).

Στο νησί σήμερα κυκλοφορούν δυο τοπικές εφημερίδες, τα «Σιφναικά Νέα» και η «Σίφνος» που είναι και η Αρχαιότερη της Ελλάδας (εκδίδεται ανελλιπώς από το 1880), καθώς και μία διαδικτυακή εφημερίδα το «Σιφναικό Φως».

Η «Εταιρεία Σιφναικών Μελετών» οργάνωσε στο νησί (1998, 2002, 2006, 2010) τέσσερα Διεθνή Σιφναικά Συμπόσια με εκατοντάδες εισηγητές και συνέδρους απ' όλο τον κόσμο και με ενδιαφέρουσες επιστημονικές ανακοινώσεις και εισηγήσεις που αφορούν στη Σίφνο (Στην περίοδο της Αρχαιότητας, του Βυζαντίου, της Φραγκοκρατίας και της Τουρκοκρατίας αλλά και στους νεότερους χρόνους, στην Αρχιτεκτονική της Σίφνου, την Γεωλογία τη Λαογραφία και τη Λογοτεχνία της). Τα πρακτικά των Συμποσίων κυκλοφορούν σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή.

Το 2007 ο Ελβετικός Οργανισμός Τουρισμού βράβευσε τη Σίφνο ως «το Νησί των Ποιητών και του Πολιτισμού».

Κάθε χρόνο πραγματοποιούνται δεκάδες πολιτιστικές εκδηλώσεις στο νησί που συνεχίζουν την παράδοση στα γράμματα, τις τέχνες και τον πολιτισμό γενικότερα. Εκτός των προαναφερόμενων χώρων, εκδηλώσεις φιλοξενούνται στο Πολιτιστικό Κέντρο Σίφνου «Μαριάνθη Σίμου» στον Αρτεμώνα.

Κάθε χρόνο, ο Δήμος διοργανώνει σημαντικές εκθέσεις με έργα τέχνης, ενώ γίνονται και εκθέσεις με έργα των κεραμοποιών του νησιού.

B.2.6 Μήλος

Χάρη στην στρατηγική της θέση ανάμεσα στην Ηπειρωτική Ελλάδα και την Κρήτη, στο φυσικό και ασφαλές της λιμάνι και κυρίως χάρη στην εξαγωγή του οψιδιανού (μαύρο, σκληρό, ηφαιστειακό πέτρωμα που χρησιμοποιούταν για την κατασκευή όπλων και εργαλείων), η Μήλος ήταν από τα πρώτα νησιά του Αιγαίου που ευημέρησαν από την εποχή του Λίθου. Η Μήλος, συνεπώς, διαθέτει μια εξαιρετικά πλούσια ιστορία που

ξεκινάει από την νεολιθική εποχή (περίπου 7.000 π.Χ.) και την προϊστορική πόλη της Φυλακωπής, ερείπια της οποίας σώζονται και είναι επισκέψιμα. Επίσης, στη Μήλο υπάρχει ο αρχαιολογικός χώρος της αρχαίας πόλης Κλήματος και τα ερείπια του Ρωμαϊκού θεάτρου.

Η Μήλος διαθέτει 5 μουσεία, τα οποία προσελκύουν κάθε χρόνο χιλιάδες επισκέπτες από όλο τον κόσμο: αρχαιολογικό, λαογραφικό, μεταλλευτικό, εκκλησιαστικό και ναυτικό.

Στη Μήλο, οι οικισμοί Κλήμα, Μαντράκια, Φυροπόταμος, Αρετή, Άγιος Κωνσταντίνος, Φουρκοβούνι και Εμπουριός είναι οι κύριοι παραδοσιακοί οικισμοί και αποτελούν μικρά ψαράδικα λιμανάκια. Είναι χτισμένοι σε μικρούς κολπίσκους, σκαμμένοι σε μαλακό πέτρωμα ή στις φυσικές κοιλότητες των βράχων και διαθέτουν μία σπάνια νησιωτική αρχιτεκτονική.

Αξιόλογο σημείο είναι επίσης οι – εγκαταλελειμμένες σήμερα – εγκαταστάσεις θειωρυχείων, στην περιοχή Παλιόρεμα, στα νοτιοανατολικά του νησιού. Ιστορικά, μεταξύ 1890-1905 λειτουργούσαν από την Εταιρεία Δημοσίων και Δημοτικών Έργων. Το 1905 η λειτουργία τους σταμάτησε λόγω παραγωγής φθηνού θείου στην Αμερική, 1910-1918 λειτούργησαν σποραδικά, ενώ την δεκαετία του 30' υπήρξε πλήρης λειτουργία και δημιουργήθηκαν οι εγκαταστάσεις που σώζονται μέχρι σήμερα. Τα θειωρυχεία λειτούργησαν έως το 1960, ενώ η επιχείρηση έκλεισε οριστικά το 1978.

Το δυτικό τμήμα του νησιού (χερσαία και παράκτια ζώνη) έχει ενταχθεί στο Δίκτυο NATURA 2000 της Ε.Ε. Η Αχιβαδόλιμνη είναι ο μεγαλύτερος φυσικός υγρότοπος των Κυκλάδων, κύριος σταθμός μεταναστευτικών πουλιών. Επίσης υπάρχει το προστατευμένο δάσος οριζοντιόκλαδων κυπαρισσιών που περιλαμβάνει αιωνόβια δέντρα μεγάλης χλωριδικής και αισθητικής αξίας,. Οι περιοχές αυτές χάρη στα σπάνια χαρακτηριστικά τους θωρακίζονται ως «Τόποι Κοινωνικής Σημασίας» και θεσμοθετούνται ως «Ζώνες Ειδικής Διατήρησης» για να διατηρήσουν τη φυσική ισορροπία και τη βιοποικιλότητα των οικοσυστημάτων τους, καθώς και να προστατέψουν τη σπάνια χλωρίδα και πανίδα τους.

Η μεγαλύτερη πολιτιστική εκδήλωση που διοργανώνεται κάθε χρόνο στη Μήλο από την Πολιτιστική Επιτροπή του Δήμου είναι το Φεστιβάλ Δήμου Μήλου. Το φεστιβάλ περιλαμβάνει μουσικές συναυλίες, εκθέσεις φωτογραφίας, εκδηλώσεις ποίησης, θεατρικές παραστάσεις, εκδηλώσεις γαστρονομίας κλπ. Οι εκδηλώσεις του φεστιβάλ φιλοξενούνται σε διάφορα σημεία όπως το Γερμανικό καταφύγιο στον Αδάμαντα, το Συνεδριακό Κέντρο «Γ. Ηλιόπουλος», ο αύλειος χώρος εκκλησιών, ο αύλειος χώρος του αρχαιολογικού μουσείου Πλάκας, πλατείες, το νταμάρι της Αγγερίας κ.ά.

B.2.7 Σύρος

Η Σύρος βρίσκεται στο κέντρο σχεδόν των Κυκλάδων, 83 ναυτικά μίλια από τον Πειραιά και 62 ναυτικά μίλια από τη Ραφήνα με εκτάση 101.900 στρέμματα.

Πρωτοκατοικήθηκε στην προϊστορική εποχή (4.000 π.Χ.) και αργότερα κατά την Πρωτοκυκλαδική περίοδο (3.000 π.χ.) Η πρώτη ιστορική αναφορά γίνεται από τον Όμηρο που την αναφέρει ως «Συρία» και την αποκαλούσε από τότε ως «δίπολις», δηλαδή είχε δύο πόλεις: την Ποσειδωνία και τη Φοινική. Οι πρώτοι κάτοικοι του νησιού ήταν Φοίνικες, εξ ου και το όνομα Σύρος που προέρχεται από την «Ουσύρα» (=ευτυχής) ή το «Συρ» (=βράχος).

Η αρχαία Ερμούπολη χτίστηκε από τους Έλληνες και αργότερα κατοικήθηκε από Πέρσες κατακτητές, Ρωμαίους, Φράγκους και Τούρκους, οι οποίοι άφησαν ο καθένας το δικό του πολιτιστικό στίγμα.

Εκείνοι όμως που σφράγισαν με την παρουσία τους το νησί ήταν οι Ενετοί, που έκαναν τη Σύρο ένα σπουδαίο εμπορικό κέντρο της Ανατολικής Μεσογείου. Οι συνεχείς επιθέσεις των πειρατών, με τον καιρό ανάγκασαν τους κατοίκους να μεταφέρουν την πρωτεύουσα στο λόφο, εκεί που σήμερα δεσπόζει ο μεσαιωνικός οικισμός της Άνω Σύρου, με την εκκλησία του Σαν Τζόρτζη.

Όταν το νησί περιήλθε στην κυριαρχία των Γάλλων, η Άνω Σύρος κατοικήθηκε από καπουτσίνους (τάγμα Καθολικών μοναχών) οι οποίοι ίδρυσαν μια μικρή μονή που λειτουργεί μέχρι και σήμερα.

Η μεγάλη οικονομική άνθηση της Ερμούπολης ήλθε μετά την επανάσταση του 1821, όταν μια ομάδα προσφύγων από τα Ψαρά, τη Χίο, την Κρήτη και τη Μικρά Ασία, εγκατέστησαν εδώ τις ναυτικές και εμπορικές τους δραστηριότητες. Η περίοδος της ακμής κράτησε μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα.

Σήμερα, η αίγλη του παρελθόντος αντανακλάται στα σπουδαία αρχιτεκτονικά μνημεία των περασμένων αιώνων, αλλά και στις πλούσιες και μακροπαράδοτες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις. Η Ερμούπολη είναι, ίσως, η μοναδική νέο-κλασική πόλη που έχει απομείνει στην Ελλάδα. Μια αρχιτεκτονική που μαρτυρά την ιστορία της Σύρου από τους αρχαίους χρόνους και καταλήγει στο σήμερα. Ένας αριστοτεχνικός συνδυασμός του παλιού με το νέο, του κλασικού με το μοντέρνο. Σήμερα η Ερμούπολη στεγάζει τις κεντρικές διοικητικές Υπηρεσίες της περιφερειακής Ενότητας Κυκλάδων και είναι – κατ' ουσίαν – το διοικητικό κέντρο του Νοτίου Αιγαίου.

Το βόρειο μέρος του νησιού ονομάζεται Απάνω Μεριά και είναι ορεινό, ενώ στο νότιο μέρος που είναι πεδινό βρίσκονται οι περισσότεροι οικισμοί, χωριά και παραλίες της Σύρου. Οι οικισμοί στη Σύρο είναι αναπτυγμένοι τουριστικά, με σύγχρονες ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις και οργανωμένες παραλίες.

Οι πλέον σημαντικές πολιτιστικές εκδηλώσεις που διοργανώνονται στη Σύρο είναι τα Ερμπούλεια, τα Απανωσύρια και οι Μουσικές Διαδρομές στο δρόμο του Μάρκου Βαμβακάρη.

Επίσης διοργανώνονται: Συνάντηση θεατρικών ομάδων Αιγαίου, Φεστιβάλ Αιγαίου, Φεστιβάλ κιθάρας, Γιορτή του παραδείσου, Φεστιβάλ

κινηματογράφου Σύρου, Indie rock festival, μουσικές συναυλίες, φεστιβάλ κλασικής μουσικής Κυκλάδων, φεστιβάλ ακορντεόν, εικαστικές εκθέσεις.

B.2.8 Τήνος

Η Τήνος είναι το τέταρτο σε μέγεθος των Κυκλάδων. Ίχνη πρώτης εγκατάστασης, που βρέθηκαν στις νοτιοδυτικές ακτές της Τήνου, ανήκουν στη νεολιθική και πρωτοκυκλαδική εποχή.

Τα νεώτερα χρόνια αποτελεί θρησκευτικό κέντρο της Ορθοδοξίας εξ αιτίας της ύπαρξης της Μονής της Παναγίας Ευαγγελίστριας, η οποία ανεγέρθηκε κατά τη διάρκεια της επανάστασης (1823-1831) και αποτέλεσε το πρώτο δημόσιο οικοδόμημα της ελεύθερης Ελλάδας.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του νησιού είναι οι πολλοί περιστεριώνες με την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική και τα εκατοντάδες εξωκλήσια του. Συνολικά, εκκλησίες και εξωκλήσια μαζί φτάνουν τα 750.

Οι κάτοικοι του νησιού ασχολούνται κυρίως με την γεωργία, την κτηνοτροφία, την μελισσοκομία, καθώς και με την αλιεία, τη ναυτιλία και τον τουρισμό.

Παραδοσιακή δραστηριότητα των κατοίκων της Τήνου – κυρίως στο βόρειο τμήμα του νησιού, ήταν η επεξεργασία του μαρμάρου (μαρμαροτεχνία) ως μαρμαροτεχνίτες ή τοποθετητές καθώς και με το εμπόριο μαρμαροπλακών (με σημαντικό μέρος της δραστηριότητας να αποτελεί η εξαγωγή μαρμάρου Τήνου σε χώρες του εξωτερικού).

Στην Τήνο υπάρχουν τα εξής Μουσεία και Αρχαιολογικοί χώροι:

- Αρχαιολογικό μουσείο Τήνου
- Προϊστορικός οχυρωμένος οικισμός στο Βρυόκαστρο
- Ιερό Ποσειδώνα και Αμφιτρίτης
- Μουσείο Γιαννούλη Χαλεπά, στον Πύργο
- Μουσείο μαρμαροτεχνίας του ΠΙΟΠ, στον Πύργο
- Μουσείο Πανορμιτών καλλιτεχνών
- Μουσείο Υστερνιωτών καλλιτεχνών
- Εκθεση κειμηλίων Καθολικής Αρχιεπισκοπής
- Μουσείο εκκλησιαστικών κειμηλίων Αρνάδου
- Μουσείο Μονής Κεχροβουνίου

Το Πανελλήνιο Ιερό Ίδρυμα Ευαγγελίστριας Τήνου λειτουργεί τα εξής μουσεία και συλλογές:

- Εκθεση εκκλησιαστικών κειμηλίων και εικόνων
- Ίδρυμα Τηνιακού Πολιτισμού

- Μουσολείο της Ελλάς
- Μουσείο του Γλύπτη Αντωνίου Σώχου
- Μουσείο Τηνιακών καλιτεχνών

Επίσης, υπάρχουν τα λαογραφικά μουσεια Αρνάδου, Βώλαξ, Καρυάς, Μονής Ιησουιτών, Μονής Ουρσουλινών, Στενής, Τριποτάμου, γεωργικών εργαλείων Μέσης, λαϊκής τέχνης Αγ. Τριάδας και παραδοσιακής κεραμικής Αετοφωλιάς.

Στην Τήνο λειτουργούν και τα εξής:

- Μουσείο Κώστα Τσόκλη στον Κάμπο
- Το Σπίτι του Σκίτσου, των σκιτσογράφων Κώστα και Βασίλη Μητρόπουλου, στο Φαλατάδο.

Η Τήνος έχει ανεπτυγμένη κουλτούρα συλλογικότητας και οργανωμένης δράσης στον τομέα του Πολιτισμού. Σχεδόν σε κάθε χωριό του νησιού υπάρχει κι ένας Πολιτιστικός Σύλλογος.

Οι σημαντικές εκδηλώσεις που διοργανώνονται στο νησί είναι:

- Σκυλαντάρια, πρωτάθλημα τάβλι που διεξάγεται στην παραλία Σκυλαντάρι. Ξεκίνησε το 2004.
- Κολυμπήθρες, πρωτάθλημα Beach Volley διεξάγεται στην παραλία Κολυμπήθρα, η μια από τις 2 παραλίες που ονομάζονται Κολυμπήθρες, κάθε χρόνο από το 1994.
- Κάμπος, γιορτή μελιού στις αρχές του Σεπτεμβρη με πολύ χορό, τραγούδι και κεράσματα με βάση το ντόπιο μέλι.
- Κώμη, Γιορτή της Αγγινάρας που διεξάγεται κάθε χρόνο από το 2005 στο χωριό παραγωγής της την Κώμη.
- Tinos Quarry Platform, του ιδρύματος Τηνιακού Πολιτισμού
- Art Dovecotes: Ζωγραφική, Γλυπτική, Φωτογραφία, Βίντεο, Πολυμέσα, Εγκαταστάσεις
- Στέρνα Fringe Festival, στα Υστέρνια
- Οι μεγάλοι κλασικοί συνομιλούν με το Αιγαίο: πρόβες, εργαστήρια, συναυλίες
- Το Φως της μεσογείου: Εκθεση ζωγραφικής στα Υστέρνια
- Το Syros Jazz Festival, το οποίο παρουσιάζει, στο κοινό του νησιού και τους επισκέπτες του, μουσικά σχήματα που αντιπροσωπεύουν πολύ διαφορετικές μεταξύ τους πλευρές της σύγχρονης αυτοσχεδιαζόμενης μουσικής.
- Το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Σύρου, το οποίο ιδρύθηκε το 2013 και έχει στόχο την ετήσια συνάντηση ελληνικών και διεθνών ανεξάρτητων ταινιών –μέσα από δύο διαγωνιστικά τμήματα– θεματικών προβολών, εργαστηρίων, ομιλιών και παράλληλων εκθέσεων. Το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Σύρου εγκαινίασε ένα τοποειδές

(site-specific) ερευνητικό εργαστήριο-residency οπτικοκουστικών τεχνών, στο Μοναστήρι της Άνω Σύρου.

- Το Φεστιβάλ Ακκορντεόν Σύρου

Επίσης, πολλές εκδηλώσεις διοργανώνει το Μουσείο μαρμαροτεχνίας.

B.2.9 Μύκονος

Το μικρό νησιωτικό σύμπλεγμα Μυκόνου, Δήλου και Ρήνειας αποτελεί ασφαλώς μια από τις διαχρονικά επιφανέστερες περιοχές του πλανήτη, όχι μόνο λόγω του σύγχρονου τουρισμού και της κοσμικής της κίνησης, αλλά επειδή η ζώνη αυτή κατοικήθηκε, αναπτύχθηκε και αναδείχτηκε σε πολιτισμικό πόλο πριν από την αυγή της Ιστορίας.

Μια αιτία είναι η στρατηγική θέση των νησιών αυτών – στο κέντρο των Κυκλάδων – που βρίσκονται κυριολεκτικά ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση / Βορρά και Νότο, κοντά στα μεγαλύτερα και πλουσιότερα νησιά του Αιγαίου και – κυρίως – στη χερσαία Ελλάδα και την Αττική, έτσι ώστε να έχουν αναπτύξει, σε κάθε ιστορική περίοδο, σημαντικές εμπορικές συναλλαγές με σχεδόν όλα τα κέντρα του Αιγαίου και της μεσογειακής λεκάνης ευρύτερα.

Μετά και από τις ανακαλύψεις των τελευταίων ετών, είναι γνωστές προϊστορικές εγκαταστάσεις που ανάγονται πίσω στο 4.500 π.Χ. (όπως στη Φτελιά) ενώ, από την 3η ήδη χιλιετία π.Χ., φαίνεται ότι αναπτύχθηκαν σημαντικοί οικισμοί και στα τρία αυτά νησιά.

Στους νεότερους χρόνους η Μύκονος αναδείχτηκε σε περιφερειακό ναυτικό και εμπορικό κέντρο που άκμασε ως τη δεύτερη βιομηχανική επανάσταση, στο β' μισό του 19ου αιώνα.

Μετά από μια ύφεση λίγων δεκαετιών κατά την οποία η παλιά αστική τάξη του νησιού μετακινήθηκε προς μεγαλύτερα κέντρα, ο τουρισμός, άρχισε να αναπτύσσεται εδώ από τις δεκαετίες του 1920 και του 1930.

Πολιτιστικοί φορείς στη Μύκονο:

Η σημερινή οικονομική ανάπτυξη της Μυκόνου συμβαδίζει με μια αντίστοιχη κοινωνική πρόοδο και πολιτιστική ανάταση.

Αυτό υπογραμμίζεται την τελευταία 15ετία από τη δράση του δημοτικού Πολιτιστικού Κέντρου («Κοινωφελής Δημοτική Επιχείρηση Πολιτιστικής Ανάπτυξης Μυκόνου» - Κ.Δ.Ε.Π.Α.Μ.), καθώς και του πιο πρόσφατου Πολιτιστικού Οργανισμού «Γεώργιος Αξιώτης».

Από το 1994, η Κ.Δ.Ε.Π.Α.Μ. ως αυτόνομο Δημοτικό Πολιτιστικό Κέντρο, κατάφερε να αναπτύξει βαθμιαία ποικίλες και καθοριστικές για τον τόπο και την προς τα έξω εικόνα του δράσεις, είτε δημιουργώντας και καθιερώνοντας πολιτιστικούς θεσμούς, είτε στηρίζοντας άλλες κοινωνικές - πολιτιστικές πρωτοβουλίες, οι οποίες εξασφαλίζουν σήμερα στο νησί μια καλού επιπέδου πολιτιστική ζωή, επαρκή ενημέρωση, πλούσια ψυχαγωγία και αξιόλογη κοινωνική κίνηση, καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στο ισόγειο του κτιρίου που έχει ως έδρα η Κ.Δ.Ε.Π.Α.Μ., οικία της Μυκονιάτισσας ζωγράφου Μαρίας Ιγγλέση, στεγάζεται η παιδική Φιλαρμονική. Επίσης λειτουργεί εκθεσιακός χώρος της Δημοτικής Πινακοθήκης, όπου φιλοξενούνται κατά καιρούς εκθέσεις ζωγραφικής, γλυπτικής, φωτογραφίας κ.ά. Στο ισόγειο του κτιρίου υπάρχουν επίσης χώροι διδασκαλίας κλασικών και λαϊκών μουσικών οργάνων.

Στον όροφο του κτιρίου βρίσκεται η Αίθουσα Πολλαπλών Χρήσεων της Κ.Δ.Ε.Π.Α.Μ. χωρητικότητας 150 ατόμων, όπου διοργανώνονται όλο το χρόνο διαλέξεις, ημερίδες και επιστημονικά συνέδρια, αλλά και κινηματογραφικές προβολές και ποικίλες άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Άλλοι σημαντικοί χώροι που αξιοποιεί η Κ.Δ.Ε.Π.Α.Μ. στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της είναι το πέτρινο Ανοιχτό Θέατρο της Λάκκας, 700 περίπου θέσεων, όπου διοργανώνονται μουσικές και θεατρικές εκδηλώσεις και το θερινό σινεμά «Σινέ Μαντώ», 200 περίπου θέσεων, μέσα στον δημοτικό κήπο της δωρεάς Ι. Μελετόπουλου, στη Λίμνη.

Στις δραστηριότητες της Κ.Δ.Ε.Π.Α.Μ. συγκαταλέγονται επίσης και ειδικές εκδόσεις που προβάλλουν το πολιτιστικό κεφάλαιο του νησιού, εικαστικά εργαστήρια, τμήματα παραδοσιακών χορών, η Θεατρική Ομάδα Μυκόνου, η Χορωδία ενηλίκων Μυκόνου και ο θεσμός του «Πολιτιστικού Καλοκαιριού», στο πλαίσιο του οποίου κάθε χρόνο παρουσιάζονται γνωστοί καλλιτέχνες της μουσικής σκηνής που εκπροσωπούν διάφορα μουσικά ρεύματα, θεατρικές παραστάσεις, χορευτικά συγκροτήματα κ.ά.

Ανάλογη είναι και η δράση του Πολιτιστικού Οργανισμού «Γεώργιος Αξιώτης» που δημιουργήθηκε μετά τη συγχώνευση δημοτικών νομικών προσώπων σε ένα (του Πνευματικού Κέντρου, της Δημοτικής Σχολής Μουσικής και της Φιλαρμονικής) και εδρεύει στο νεόδμητο (2006) συγκρότημα του «Γρυπάρειου Πολιτιστικού Κέντρου» που δωρήθηκε στο Δήμο από τους Μυκονιάτες Νίκο και Σοφία Γρυπάρη. Διαθέτει μια κύρια αίθουσα χωρητικότητας περίπου 350 ατόμων, με σκηνή 80 m², ένα κομψό φουαγιέ καθώς και άλλες μικρότερες αίθουσες για εκπαίδευση κλπ. δραστηριότητες. Εξωτερικά υπάρχει άνετος χώρος στάθμευσης και παιδική χαρά. Φιλοξενεί πολιτιστικές εκδηλώσεις, κινηματογραφικές προβολές, θεατρικές και μουσικές παραστάσεις κλπ.

Στη Μύκονο λειτουργεί Δημοτική Βιβλιοθήκη, στο ισόγειο του αρχοντικού Καμπάνη του 18ου αιώνα, στην Αγία Κυριακή, η οποία διαθέτει περίπου 10.000 τόμους (το μεγαλύτερο μέρος τους ανήκει στη δωρηθείσα ιστορική βιβλιοθήκη του Αλεξάνδρου Μελετόπουλου). Η Δημοτική Βιβλιοθήκη στεγάζει επίσης μια πλούσια συλλογή από φωτογραφίες, έγγραφα του 18ου και του 19ου αιώνα, χαρακτηριστικά κ.ά.

Επίσης λειτουργεί και η Βιβλιοθήκη Παναγιώτη Κουσαθανά, η οποία δωρήθηκε στον Δήμο Μυκόνου και στεγάζει τη Δημοτική Στέγη Μελέτης Πολιτισμού & Παράδοσης.

Στη Μύκονο λειτουργούν τα εξής μουσεία:

- Αρχαιολογικό μουσείο,

- Λαογραφικό μουσείο,
- Αγροτομουσείο - Μύλος του Μπόνη - Το Σπίτι της Λένας και
- Ναυτικό μουσείο Αιγαίου.

B.2.10 Πάρος – Αντίπαρος

Η Πάρος αποτελεί οικονομικό, εμπορικό, τουριστικό και πολιτιστικό κόμβο για τις Κυκλάδες και την Ελλάδα.

Στην Πάρο υπάρχουν τα εξής μουσεία:

Αρχαιολογικό μουσείο Πάρου, στην Παροικιά,

Μουσείο γλυπτικής «Νίκος Περαντινός» στην Μάρπησσα,

Βυζαντινό μουσείο Πάρου, στην Εκατονταφυλιανή της Παροικιάς,

Λαογραφικό μουσείο Μάρπησσας,

Ιστορικό & λαογραφικό μουσείο Πάρου – Συλλογή Οθωνα Κάπαρη

Μουσείο Κυκλαδικής Λαογραφίας Μπενέτου Σκιαδά,

Οι ακόλουθοι αρχαιολογικοί χώροι είναι οι σημαντικότεροι της Πάρου:

Αρχαίο Νεκροταφείο Παροικιάς,

Εκατονταφυλιανή,

Μεσαιωνικό Κάστρο Παροικιάς,

Εγκαταστάσεις αρχαίων λατομείων στο Μαράθι – σπήλαιο των Νυμφών

Ναός του Δήλιου Απόλλωνα και της Αρτεμης στον Κριό,

Μυκηναϊκή ακρόπολη – ανάκτορο στις Κολυμπήθρες

Ενετικό Κάστρο στο λιμάνι της Νάουσας,

Ενετικό Κάστρο στο λόφο του κεφάλου, στην Μάρπησσα.

Επίσης αξιόλογα είναι τα Σπήλαια του Αρχίλοχου και της Αμφιτρίτης.

Στην Πάρο δραστηριοποιούνται οι ακόλουθοι Πολιτιστικοί Σύλλογοι & πρωτοβουλίες, οι οποίοι είναι ιδιαίτερα δραστήριοι, οργανώνοντας κάθε καλοκαίρι δεκάδες εκδηλώσεις, πολιτιστικά δρώμενα και παραστάσεις:

Η Σχολή Μουσικής, το Σπίτι της Λογοτεχνίας, το Κέντρο Τέχνης «Αποθήκη», η Ελληνο-Ολλανδική πρωτοβουλία προώθησης νέων καλλιτεχνών «ART PAS», ο Χορευτικός Ομιλος Νάουσας, το Μουσικοχορευτικό Συγκρότημα Νάουσας, ο Πολιτιστικός Σύλλογος «Αρχίλοχος», ο Πολιτιστικός και Μορφωτικός Σύλλογος Αγκαριάς, ο Σύλλογος Γυναικών Μάρπησσας, ο Σύλλογος «Σκόπας ο Πάριος», ο Προοδευτικός Σύλλογος Λευκιανών, ο Πολιτιστικός Σύλλογος ΜΕΕΑΣ ΥΡΙΑ κ.ά.

Επίσης, στην Πάρο υπάρχει το Περιβαλλοντικό και Πολιτιστικό Πάρκο, το οποίο ιδρύθηκε το 2009 με σκοπό να καθιερωθεί ως ένας εναλλακτικός χώρος αναψυχής και ανάδειξης των καλλιτεχνικών και πολιτιστικών πρωτοβουλιών.

Σημαντικές πολιτιστικές εκδηλώσεις είναι οι εξής:

- Εικαστική συνάντηση τεχνών Πάρου
- Γιορτή του Ψαριού στη Νάουσα και στην Αλυκή,
- Γιορτή του Καράβολα στις Λεύκες,

- Φεστιβάλ «Διαδρομές στη Μάρπησσα»,
- Φεστιβάλ Παριανής και Αιγαιοπελαγίτικης Γαστρονομίας,
- Γιορτή του Ψαριού και του Κρασιού στη Νάουσα,
- Γιορτή του «Κλήδονα»,
- Αναβίωση της Τσαμπούνας στη Νάουσα,
- Γιορτή της Τράτας στην Παροικιά
- Κουρσάρικη Βραδιά (αναπαράσταση της εισβολής του πειρατή Μπαρμπάροσσα στην Νάουσα το 1537.

Στην Αντίπαρο διοργανώνεται το Αντίπαρος Photo Festival. Η ιδέα πίσω από το πρώτο φεστιβάλ φωτογραφίας στην Αντίπαρο, που πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 2013, ήταν η ενίσχυση της πολιτιστικής ταυτότητας του νησιού και τελικά να τεθούν τα θεμέλια ενός διεθνούς φεστιβάλ που θα προσελκύει φωτογράφους και φίλους της φωτογραφίας από όλο τον κόσμο.

Το Antiparos Photo Festival όχι μόνο επιδεικνύει νέα ταλέντα, αλλά και δίνει στους φωτογράφους την ευκαιρία να βελτιώσουν τις ικανότητές τους με φόντο ένα από τα πιο γοητευτικά και φωτογενή Ελληνικά νησιά.

B.2.11 Νάξος

Στη Νάξο, το μεγαλύτερο νησί των Κυκλάδων, η σχέση του ανθρώπου με την τέχνη υπήρξε πάντα ζωντανή, από τα πρώτα αγαλματίδια, τα πρώτα αγγεία και τις πρώτες μαρμάρινες δημιουργίες που φιλοτέχνησαν επώνυμοι και ανώνυμοι τεχνίτες κατά την Πρωτοκυκλαδική περίοδο (3200-2000 π.Χ.). Ναοί και ιερά, πόλεις-κάστρα, αρχοντικά και ταπεινά λαϊκά σπίτια, δέθηκαν στο αξεδιάλυτο υφάδι του χρόνου μαζί με τις παραδοσιακές τέχνες, όπως την υφαντική, την ξυλογλυπτική, την τέχνη της αιογραφίας κ.ά.

Η σπουδαιότητα της Νάξου υπήρξε στη μακρά ιστορική διάρκεια, όχι απλά πρωταρχική αλλά διαμορφωτική στην ιστορική πορεία, όχι μόνο στον Κυκλαδικό αλλά και στον ευρύτερο ελληνικό χώρο.

Το πολιτιστικό απόθεμα της Νάξου έχει ως ακολούθως:

Μουσεία:

- Το Αρχαιολογικό Μουσείο Νάξου. Βρίσκεται στην Άνω Πόλη.
- Το Ιστορικό Αρχείο Νάξου στεγάζονται σήμερα στην άλλοτε Γαλλική Σχολή, που βρίσκεται μέσα στο Κάστρο της Νάξου και που μετασκευάστηκε ειδικά γι' αυτό το σκοπό. Στη Σχολή αυτή φοίτησε και ο Νίκος Καζαντζάκης..

- Το Ενετικό Μουσείο Νάξου ή *Domus Della Rocca-Barozzi*, στεγάζεται σε παλιό αρχοντικό στο Κάστρο και αποτελεί ακριβή αναπαράσταση της ζωής αστών της Νάξου του 19ου αιώνα.
- Το Αρχαιολογικό Μουσείο Απειράνθου.
- Το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Απειράνθου.
- Το Γεωλογικό Μουσείο Απειράνθου ίσως απο τα μεγαλύτερα της Ελλάδας στο είδος του με πολλά πετρώματα της περιοχής και από όλο τον κόσμο.
- Το Λαογραφικό Μουσείο Απειράνθου στεγάζεται σε παραδοσιακό οίκημα του χωριού και έχει όλα τα οικιακά, γεωργικά και κτηνοτροφικά αντικείμενα του 19ου αιώνα.
- Το Μουσείο Εικαστικών Τεχνών Απειράνθου είναι Πινακοθήκη σύγχρονης Τέχνης με 70 και πλέον έργα.
- Η Βιβλιοθήκη Νίκου Νικολάου Γλέζου με 20.000 τόμους βιβλίων στην Απείρανθο

Σημαντικότεροι αρχαιολογικοί χώροι επισκέψιμοι στη Νάξο είναι:

- Πορτάρια: Τα ερείπια του αρχαϊκού ναού του Απόλλωνα του οποίου σώζεται η τεράστια πύλη, λεγόμενη "Πορτάρια" στη νησίδα "Παλάτια", και οι μαρμαρίνες βάσεις - πλαίσιο του Ναού. Από το 1919 συνδέεται με τη νήσο ακριβώς βόρεια του λιμένα Νάξου.
- Αρχαία Νάξος: Τα ερείπια μυκηναϊκού οικισμού στη θέση "Γκρότα", βόρεια της πόλης μπροστά στη πλατεία Μητροπόλεως Νάξου.
- Ενετικό Κάστρο Νάξου: Επίσης επί του λόφου της Χώρας Νάξου το ενετικό Κάστρο της Νάξου με την παλιά ενετική Εκκλησία και τη Σχολή Ουρσουλινών.
- Πύργος Σανούδου: Στον ίδιο χώρο σώζονται απομεινάρια από τον Πύργο του Μάρκου Σανούδου, απέναντι από τη Μητρόπολη των Καθολικών.
- Πύργος των Κρίσι: Σώζεται και ο Πύργος των Κρίσι με τον θυρό - οικόσημο της οικογένειας.
- Επίσης στο Σαγκρί υπάρχουν πολλά αρχαιολογικά ευρήματα και βυζαντινές εκκλησίες.
- Ενετικοί Πύργοι: Πολλοί επίσης ενετικοί πύργοι υπάρχουν στο χαλκί, και στο Φιλώτι όπου και ο Πύργος του Χειμάρου, οχυρό ελληνιστικής περιόδου.
- Ναός της Δήμητρας: Είναι το σημαντικότερο αξιοθέατο μετά την Πορτάρια. Βρίσκεται στο Σαγκρί.
- Στη θέση Φλεριό υπάρχουν και τα ερείπια αρχαίου ναού, καθώς από τις κοντινές πηγές ξεκινάει το αρχαίο υδραγωγείο που ύδρευε την πόλη της Νάξου κατά την αρχαιότητα.

- Μεσαιωνικές οχυρώσεις (το Απανώ Κάστρο, το Κάστρο του Απαλλήλου και το Κάστρο του Πάνορμου).
- Το Ανάκτορο των Ιησουϊτών ή αλλιώς το Παλάτι των Ιησουϊτών βρίσκεται λίγο έξω από τα τελευταία σπίτια του χωριού Μέλανες, στα Καλαμίτσια.

Δεκάδες είναι τα λαϊκά έθιμα στη Νάξο, τα οποία εκφράζονται με ποικίλες εκδηλώσεις και συμβολισμούς στον κύκλο του χρόνου. Μέσα από τις λαϊκές τελετουργίες επιβίωσαν πανάρχαιες αντιλήψεις, πανάρχαιες εθιμικές πρακτικές, αυτούσιες ή προσαρμοσμένες στις θρησκευτικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες της κάθε εποχής.

Σε αυτόν τον πλούτο εθίμων και γιορτών έρχονται να προστεθούν δεκάδες αξιόλογες πολιτιστικές εκδηλώσεις που διοργανώνει κάθε χρόνο ο Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων ή χωριά του νησιού. Όλες αυτές οι εκδηλώσεις δημιουργούν ένα πολύ ενδιαφέρον πολιτιστικό μωσαϊκό, που εντυπωσιάζει Έλληνες και ξένους επισκέπτες.

Στη Νάξο οι εκδηλώσεις του ετήσιου Φεστιβάλ Νάξου, που φιλοξενούνται κατά βάση στον Πύργο Μπαζαίου, καλύπτουν μια μεγάλη γκάμα πολιτιστικών, παραδοσιακών, θρησκευτικών και αθλητικών δρώμενων (μουσικές συναυλίες και θεατρικές παραστάσεις, καλλιτεχνικά εργαστήρια, εκθέσεις, παραδοσιακά γλέντια και πανηγύρια κλπ.).

Εκτός αυτού διοργανώνονται:

- Τα Δημήτρια, με σειρά εκθέσεων, ομιλιών, σεμιναρίων, προβολής αγροτικών προϊόντων, εκθέσεις παραδοσιακών κοσμημάτων και προϊόντων πλεκτικής κλπ.
- Elaia Arts Festival, με εικαστικές εκθέσεις, θεατρικές παραστάσεις και βραδιές λογοτεχνίας.
- Διεθνείς μουσικές συναντήσεις. Ένα μουσικό δεκαήμερο συναντήσεων μουσικών, συνθετών και φιλόμουσων από την Ελλάδα και το εξωτερικό που διοργανώνεται στο Χαλκί της Νάξου. Καθημερινές συναντήσεις στο Χαλκί, συζητήσεις, δοκιμές, masterclasses για εκτελεστές και συνθέτες με θέματα τη μουσική σύνθεση και εκτέλεση από την Αναγέννηση έως τις μέρες μας. Βραδινές συναυλίες, ρεσιτάλ, διαλέξεις, προβολές κινηματογραφικών ταινιών και Video Art.

Οι Απόκριες γιορτάζονται με μοναδικό τρόπο στο νησί της Νάξου. Τα έθιμα της Αποκριάς αποτελούν ανάμνηση των αρχαίων Διονυσιακών εορτών ενώ και χρονικά συμπίπτουν με τα αρχαία Ανθεστήρια. Την Καθαρά Δευτέρα στα χωριά Γαλήνη και Εγγαρές τηρείται το έθιμο των κορδελάτων και των φουστανελάτων, που όπως και τα υπόλοιπα έθιμα της Αποκριάς, αποτελεί ανάμνηση των αρχαίων Διονυσιακών εορτών ενώ και χρονικά συμπίπτει με τα αρχαία Ανθεστήρια

Τα πανηγύρια στη Νάξο έχουν ζωή αιώνων, και πολλά συνδέονται κατά κύριο λόγο με τον εορτασμό αγίων.

Η Πρωτομαγιά επίσης, στη Νάξο έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς συνδυάζει αρχέγονα λατρευτικά στοιχεία που σχετίζονται με την αναγέννηση της φύσης.

Το Ρακιτζό, παραδοσιακό έθιμο, που συνδέεται με τη διαδικασία απόσταξης της ρακής. Γίνεται στο τέλος του Οκτώβρη ή στις αρχές του Νοέμβρη σε πολλά χωριά της Νάξου.

Του Αϊ Γιάννη του Κλήδονα (24η Ιουνίου) είναι από τις μεγαλύτερες καλοκαιρινές γιορτές της Νάξου.

B.2.12 Κουφονήσια

Στο νησιώτικο σύμπλεγμα των Κουφονησίων διοργανώνεται κάθε χρόνο Παζάρι παραδοσιακών – χειροποίητων προϊόντων και χειροτεχνημάτων: Τριήμερο παζάρι με χειροποίητα προϊόντα και μια έκθεση φωτογραφίας με εικόνες και πορτρέτα από το παρελθόν που διοργανώνεται κάθε χρόνο από τον Πολιτιστικό Σύλλογο Σχοινούσας στο δρομάκι μπροστά από την εκκλησιά της Παναγίας στη Χώρα. Στο προαύλιο της εκκλησίας προβάλλονται ταινίες και ντοκιμαντέρ για μικρούς και μεγάλους.

Επίσης διοργανώνεται (με εξαίρεση το 2015) το τριήμερο μουσικό event UP FESTIVAL.

B.2.13 Αμοργός

Η Αμοργός είναι το ανατολικότερο νησί των Κυκλάδων. Ιχνη ανθρώπινης παρουσίας στην Αμοργό υπάρχουν από τα τέλη της 4ης χιλιετίας π.Χ. Κατά την αρχαιότητα η Αμοργός γίνεται ένα από τα σημαντικότερα κέντρα του Κυκλαδικού πολιτισμού.

Σήμερα, η Αμοργός αποτελεί έναν αγαπητό προορισμό κυρίως εναλλακτικών τουριστών, δεδομένου ότι αποτελεί ιδανικό προορισμό για πεζοπορία και καταδύσεις.

Η αρχιτεκτονική της Αμοργού είναι τυπική Κυκλαδική. Υπάρχει όμως το εξαιρετικό δείγμα μοναστηριακής αρχιτεκτονικής, η Μονή Παναγίας Χοζοβιώτισσας, χτισμένη σε ύψος 300 μ. σε έναν απόκρημνο βράχο του όρους Προφήτη Ηλία, νότια της πρωτεύουσας Χώρας. Κτίστηκε από τον αυτοκράτορα Αλέξιο Κομνηνό το 1088.

Στην Αμοργό λειτουργεί Αρχαιολογικό Μουσείο (Αρχαιολογική Συλλογή) στη Χώρα, το οποίο στεγάζεται στον Πύργο του Γαβρά, ένα κτίσμα βενετσιάνικης αρχιτεκτονικής του 16^{ου} αιώνα, καθώς επίσης και εκκλησιαστικό μουσείο, επίσης στη Χώρα.

Στην Αμοργό δραστηριοποιούνται οι εξής Πολιτιστικοί Σύλλογοι:

- Πολιτιστικός Σύλλογος «Σημωνίδης»

- Πολιτιστικός Σύλλογος «Αρχαία Αρκεσίνη»
- Εξωραϊστικός Πολιτιστικός Σύλλογος Γυναικών Θολαρίων.

Ο Σύλλογος Θολαρίων διοργανώνει το Διεθνές Συνέδριο Πολιτισμού & Τουρισμού ΥΠΕΡΙΑ, στο πλαίσιο του οποίου διοργανώνεται και το διεθνές φεστιβάλ Τουριστικών ταινιών Μικρού μήκους. Το Διεθνές Φεστιβάλ Τουριστικών Ταινιών Μικρού Μήκους είναι μια ετήσια τετραήμερη εκδήλωση, με καθημερινές προβολές, η οποία διεξάγεται κατά τη διάρκεια των εργασιών του Διεθνούς Συνεδρίου Πολιτισμού και Τουρισμού, ΥΠΕΡΙΑ. Βασικός σκοπός του Φεστιβάλ είναι να δημιουργήσει μια διεθνή πλατφόρμα για την ενίσχυση του παγκόσμιου τουρισμού μέσω οπτικοακουστικών μέσων. Κάθε χρόνο βραβεύει τις καλύτερες επιλογές ταινιών, ντοκιμαντέρ και δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στην ανάπτυξη του εγχώριου και ξένου τουρισμού και την εφαρμογή «πράσινων» πρακτικών. Οι τουριστικές ταινίες αποτελούν μια καλή ευκαιρία να αναδειχθούν σημαντικά θέματα και να προβληθεί ο πολιτιστικός και περιβαλλοντικός πλούτος της κάθε περιοχής.

Το Διεθνές Φεστιβάλ Τουριστικών Ταινιών Μικρού Μήκους δημιουργήθηκε το 2010 από τον Πολιτιστικό Σύλλογο Θολαρίων-Αιγιάλης με την ευκαιρία του 8ου Διεθνούς Συνεδρίου Πολιτισμού και Τουρισμού, ΥΠΕΡΙΑ.

Το Φεστιβάλ στοχεύει:

- α) Να συμβάλει στην ανάπτυξη του εγχώριου (πιο συγκεκριμένα στην Αμοργό και τις Κυκλάδες) και ξένου τουρισμού.
- β) Να διαδώσει και να ενθαρρύνει την εφαρμογή «πράσινων» πρακτικών στον τουρισμό έχοντας υπ' όψιν την ανάγκη για κοινωνική ευθύνη και βιώσιμη ανάπτυξη.
- γ) Να ενθαρρύνει την παραγωγή ταινιών μικρού μήκους και να αναπτύξει πνεύμα φιλίας και συνεργασίας ανάμεσα σε παραγωγούς από όλο τον κόσμο.

Άλλες σημαντικές πολιτιστικές δράσεις που λαμβάνουν χώρα στην Αμοργό είναι:

- Ο Αστερισμός της Αμοργού είναι μια δεκαήμερη γιορτή, με καλλιτεχνικές εκδηλώσεις σε όλο το νησί. Μουσική, χορός, μαριονέτες και θέατρο που συμβαίνουν σε μέρη απροσδόκητα και ιδιαίτερης ομορφιάς όπως αρχαία κάστρα, μύλους, ξέφωτα και απόμερες παραλίες.
- Επίσης διοργανώνονται οι «Ημέρες Τέχνης και Πολιτισμού», με σειρά εκδηλώσεων όπως συναυλίες, μαριονέτες, χορούς, performances κ.ά.

B.2.14 Σαντορίνη

Σύμφωνα με τον μύθο, η Σαντορίνη αναδύθηκε από τα βάθη της θάλασσας – άποψη που δικαιολογείται από τη διαχρονική δραστηριότητα του υποθαλάσσιου ηφαιστείου και τη γεωλογική μορφολογία του νησιού. Ιχνη

ζωής έχουμε από την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού, στα μέσα της τρίτης χιλιετίας π.Χ. Από τη Μέση Εποχή του Χαλκού (1900-1600 π.Χ.) οι ενδείξεις πληθαίνουν και μαρτυρούν μεγάλη ανάπτυξη. Στην περιοχή του Ακρωτηρίου, στα ΝΔ του νησιού, υπήρξε προϊστορικός οικισμός με πολύ σημαντικό λιμάνι. Η μεγάλη έκρηξη του ηφαιστείου της Υστερης Εποχής του Χαλκού (1600 π.Χ. περίπου) έθαψε τον οικισμό αυτόν κάτω από 30 μέτρα τέφρας.

Η ιστορία της Σαντορίνης εκτείνεται σε όλες τις ιστορικές περιόδους. Σήμερα έχει καθιερωθεί ως ένας από τους κορυφαίους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως.

Η Αρχιτεκτονική της Σαντορίνης επιδεικνύει μοναδικά δείγματα. Τα σπίτια της Σαντορίνης, είτε αστικά, είτε αγροτικά, είτε αρχοντικά είτε ανώνυμα λαϊκά, διακρίνονται στους ακόλουθους βασικούς τύπους:

- Υπόσκαφα
- Κτιστά
- Ημικτιστα

Οι οικισμοί που αναπτύχθηκαν διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες:

- Γραμμικοί Οικισμοί (Φηρά, Οία, Θηρασιά)
- Εξελιγμένοι οχυροί Οικισμοί (Πύργος, Εμπορειό, Ακρωτήρι)
- Υπόσκαφοι Οικισμοί (Βόθωνας, Φοινικιά, Καρτεράδος)

Αξιόλογες μελέτες των οικισμών της Σαντορίνης έχουν γίνει από τον Le Corbusier, τον Σάββα Κονταράτο, τον Ιωάννη Κοβανούδη κ.ά.

Στη Σαντορίνη, την πρωτοκαθεδρία στους αρχαιολογικούς χώρους κατέχει ο αρχαιολογικός χώρος του Ακρωτηρίου, ένας από τους πλέον σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας. Ο χώρος καλύπτεται από ένα νεόδμητο βιοκλιματικό στέγαστρο και είναι επισκέψιμος.

Ετερος σημαντικός αρχαιολογικός χώρος είναι η Αρχαία Θήρα, οικισμός της Δωρικής περιόδου (9^{ος} π.Χ. αιώνας) στην περιοχή Μέσα Βουνό.

Τα μουσεία και τα Πολιτιστικά Ιδρύματα που λειτουργούν στη Σαντορίνη είναι τα ακόλουθα:

- Μουσείο Προϊστορικής Θήρας, ένα από τα σημαντικότερα στην Ελλάδα, στον αρχαιολογικό χώρο Ακρωτηρίου.
- Αρχαιολογικό Μουσείο Θήρας, στα Φηρά.
- Πνευματικό Κέντρο Μέγαρο Γκύζη, στα Φηρά, το οποίο φιλοξενεί συλλογές αυθεντικών χαρακτικών, παλαιών ιστορικών θηραϊκών εγγράφων, έργων ζωγραφικής με θέμα την Σαντορίνη, έργων ζωγραφικής, παλαιών φωτογραφιών και πετρωμάτων της Σαντορίνης, καθώς και διοργανώνει σειρά εκδηλώσεων.
- Ίδρυμα Θήρας Π. Νομικός, εξέλιξη του *The Thera Foundation*, με κύρια δραστηριότητα της εκδοτική και επιπροσθέτως, τη διοργάνωση συνεδρίων, σεμιναρίων, εκθέσεων, συναυλιών κλπ.

- Λαογραφικό Μουσείο Εμμ. Λιγνού, στο Κοντοχώρι Φηρών.
- Αρχοντικό Αργυρού, χρονολογείται από το 1888 και έχει τιμηθεί με τη διάκριση EUROPA NOSTRA.
- Εκκλησιαστική Συλλογή Πύργου
- Εκθεση μουσικών οργάνων, δημιουργήθηκε το 201 από τον συνθέτη και μουσικολόγο Χριστόδουλο Χάλαρη, με τη συνδρομή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και στεγάζεται στο παλιό κτίριο του Δήμου, στην Οία.
- Μπελλώνειο Πολιτιστικό Ίδρυμα, διαθέτει βιβλιοθήκη, αίθουσα σεμιναρίων και εντευκτήριο.
- Ναυτικό Μουσείο Οίας, που ιδρύθηκε το 1956 και από το 1990 στεγάζεται σε ένα καπετανόσπιτο της Οίας.
- Εκθεση ορυκτών και απολιθωμάτων, που δημιουργήθηκε στην Περίσσα από τον Πολιτιστικό Σύλλογο Θήρας.
- Art Space, μουσείο σύγχρονης ζωγραφικής & γλυπτικής, στους υπόσκαφους χώρους του Οινοποιείου Αργυρού στην περιοχή Εξω Γωνιά.
- Santorini Arts Factory, στην Βλυχάδα, πολυχώρος πολιτισμού.

Στη Σαντορίνη διοργανώνονται οι εξής εκδηλώσεις:

- Η αναπαράσταση της έκρηξης του ηφαιστείου, τον Αύγουστο.
- Συναυλίες κλασικής μουσικής πραγματοποιούνται στο Ίδρυμα Θήρας Π. Νομικός και στο Μέγαρο Γκύζη.
- Ο Δήμος Θήρας και το Ινστιτούτο Μελέτης και Παρακολούθησης Ηφαιστείου Σαντορίνης διοργανώνουν ενημερωτικές εκδηλώσεις (κυρίως ομιλίες) σχετικά με το ηφαίστειο.
- Επίσης διοργανώνονται σειρά συναυλιών, θεατρικών παραστάσεων και εκθέσεων εικαστικών.

Τα μικρότερα νησιά του συμπλέγματος των Κυκλάδων παρουσιάζουν ενδιαφέρον κυρίως τουριστικό. Οι σημαντικότερες εκδηλώσεις που διοργανώνονται στα νησιά αυτά είναι τα τοπικά πανηγύρια.

Σε διάφορα νησιά των Κυκλάδων διοργανώνεται κάθε χρόνο η **Aegeanale**. Η Aegeanale είναι μια διεθνής πλατφόρμα τέχνης και πολιτισμού που δημιουργήθηκε το 2012. Βασικοί στόχοι της είναι να αναδείξει το Αιγαίο ως χώρο έμπνευσης, δημιουργίας και διαπολιτισμικού διαλόγου και να χαρτογραφήσει εκ νέου το αρχιπέλαγος ως έναν αστερισμό προορισμών με πολιτιστικό ενδιαφέρον.

Η Aegeanale είναι μια πολιτιστική πλατφόρμα εν εξελίξει με πρόγραμμα που αρθρώνεται σε δύο άξονες: Ο πρώτος άξονας αφορά καλλιτεχνικές δράσεις από όλα τα πεδία της σύγχρονης τέχνης, οι οποίες περιοδεύουν σε τοποθεσίες του Αιγαίου δημιουργώντας για τους ταξιδιώτες διαδρομές και ρότες με πυξίδα τον πολιτισμό. Ο δεύτερος άξονας αφορά ένα εικαστικό residency πρόγραμμα. Οι καλλιτέχνες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα

δημιουργούν έργα τέχνης σε άμεση διάδραση με τον κάθε τόπο φιλοξενίας καθιστώντας σταδιακά το Αιγαίο ένα πρωτοποριακό υπαίθριο μουσείο. Η συνολική διοργάνωση της Aegeanale τελεί υπό την αιγίδα του Υπουργείου Τουρισμού και έχει εξασφαλίσει συνεργασία με πολλούς σημαντικούς φορείς του πολιτισμού και του τουρισμού όπως το Biennial Foundation.

Υλοποίηση προγραμμάτων στις Κυκλάδες – Διεθνείς συνεργασίες

Στις Κυκλάδες υπάρχει πολύ μεγάλη εμπειρία στην υλοποίηση Προγραμμάτων και στις Διεθνείς Συνεργασίες. Η Αναπτυξιακή Εταιρεία έχει υλοποιήσει ή υλοποιεί τις ακόλουθες δράσεις και πρωτοβουλίες:

1. FRONTIERS

Επιτυχημένος Σχεδιασμός και Εφαρμογή προγραμμάτων INTERREG – Η περίπτωση των απομακρυσμένων περιοχών

Οι βασικοί στόχοι του προγράμματος είναι:

- η βελτίωση της πρόσβασης των ευρωπαϊκών απομακρυσμένων περιοχών σε σωστή και έγκυρη πληροφόρηση με σκοπό να υποστηρίξει την εξοικείωσή τους με την Κοινοτική Πρωτοβουλία INTERREG και να βελτιώσει τη συνεργασία τους με άλλες περιοχές στα πλαίσια κοινού σχεδιασμού και συντονισμένης εφαρμογής επιτυχημένων προγραμμάτων σε όλους τους τομείς της Κ.Π. INTERREG,
- η αύξηση των ικανοτήτων συγκεκριμένων ομάδων τελικών δικαιούχων σε ευρωπαϊκές απομακρυσμένες περιοχές σε ό,τι αφορά την ανάπτυξη καινοτόμων προσεγγίσεων και τη διαχείριση διαπεριφερειακών, διεθνών και διασυνοριακών αναπτυξιακών προγραμμάτων της Κ.Π. INTERREG,
- η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των τοπικών αναπτυξιακών προγραμμάτων στις ευρωπαϊκές απομακρυσμένες περιοχές, με σκοπό την προώθηση της ισόρροπης ανάπτυξης και συνοχής του ευρωπαϊκού χώρου.

2. Grundtvig

Το έργο "European Dry Stone Issues – EDSI" του προγράμματος "Δια Βίου Μάθηση – Grundtvig" έχει σαν στόχο την αναγνώριση των ικανοτήτων, των εμπειριών, της τεχνογνωσίας που συνδέονται με τα παραδοσιακά βιοτεχνικά επαγγέλματα που τείνουν να εξαφανιστούν, ιδιαίτερα αυτά που σχετίζονται με την συντήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και τις κατασκευές από πέτρα. Η αναγνώριση της τεχνογνωσίας αυτής θα επιτρέψει την εις βάθος μελέτη και τον επαναπροσδιορισμό της επαγγελματικής κατάρτισης που συνδέεται με αυτά τα επαγγέλματα και τις τεχνικές.

Βασικός σκοπός είναι να καταγραφούν οι διαφορετικές παραδοσιακές τεχνικές κατασκευής με πέτρα που υπάρχουν σε κάθε χώρα και να διευκολυνθεί η ανταλλαγή πρακτικών και εμπειριών μεταξύ τεχνιτών που συμμετέχουν στο έργο. Στο πλαίσιο αυτό, οι εταίροι του έργου EDSI επιθυμούν να δημιουργήσουν ένα ευρωπαϊκό δίκτυο οργανισμών και

τεχνιτών που ασχολούνται με τις κατασκευές από πέτρα, ώστε να κινήσουν το ενδιαφέρον ανθρώπων που θέλουν να ασχοληθούν με την πέτρα και να δημιουργήσουν έτσι καταρτισμένο προσωπικό στον τομέα αυτό.

Οι εταίροι του έργου «European Dry Stone Issues (EDSI)» είναι Ερευνητικά Κέντρα, Ακαδημαϊκά ιδρύματα, Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης από την Ιταλία, την Ελλάδα, το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γαλλία, την Πορτογαλία και την Ισπανία.

3. ISTOS – Καινοτομία για τον Αειφορικό Τουρισμό και τις Υπηρεσίες

Το "ISTOS" αποτελεί το Περιφερειακό Πρόγραμμα Καινοτόμων Δράσεων του Νοτίου Αιγαίου το οποίο χρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα "Innovative Actions" της Ε.Ε.. Επίκεντρο του προγράμματος αποτελεί ο τομέας των υπηρεσιών και κυρίως του τουρισμού, ο οποίος κυριαρχεί στην κοινωνικοοικονομική ζωή της περιφέρειας, με όλες τις θετικές και αρνητικές συνέπειες που μπορεί αυτό να ενέχει για την ανάπτυξη της περιοχής και την ποιότητα ζωής των κατοίκων της.

4. Πρόγραμμα Leonardo Da Vinci

Το Πρόγραμμα "Leonardo Da Vinci" εστιάζει στην αναβάθμιση των δεξιοτήτων των ατόμων που εισέρχονται ή είναι ήδη ενταγμένοι στην ευρωπαϊκή αγορά εργασίας και στην βελτίωση των συστημάτων και των πρακτικών που εφαρμόζονται στο χώρο της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Στο πλαίσιο αυτό οι ειδικοί στόχοι του Προγράμματος "Leonardo da Vinci" είναι:

- η υποστήριξη των συμμετεχόντων σε δραστηριότητες κατάρτισης και συνεχούς κατάρτισης για την απόκτηση και τη χρήση γνώσεων, δεξιοτήτων και προσόντων που διευκολύνουν την προσωπική εξέλιξη, την απασχολησιμότητα και τη συμμετοχή στην ευρωπαϊκή αγορά εργασίας.
- η υποστήριξη ποιοτικών βελτιώσεων και καινοτομιών στα συστήματα, στα ιδρύματα και στις πρακτικές της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης.

- η ενίσχυση της ελκυστικότητας της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης καθώς και της κινητικότητας για τους εργοδότες και τους ιδιώτες και η διευκόλυνση της κινητικότητας των μαθητευομένων.

5. Γραφείο Βιομηχανικής Αλλαγής - Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Βιομηχανία".

6. Γυναίκες, Απασχόληση και Τοπική Οικονομία στο Αιγαίο – Κοινοτική Πρωτοβουλία EQUAL .

7. Δημιουργία του Συμβουλευτικού Δικτύου για την Αντιμετώπιση του Αποκλεισμού από την Αγορά Εργασίας.

8. Διενέργεια έρευνας αγοράς για προϊόντα και τις υπηρεσίες των Κυκλάδων στην εσωτερική και διεθνή αγορά.

9. Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού και Χάραξη Διαδρομών Πολιτιστικού Ενδιαφέροντος - Πιλοτική Εφαρμογή / Αμοργός.

10. Ενδιάμεσος Φορέας Διαχείρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος "Ανταγωνιστικότητα" 2000 – 2006.

11. Ενιαίο Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης Νομού Κυκλάδων.

12. Ένταξη και επανένταξη ανέργων γυναικών για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού - Κοινοτική Πρωτοβουλία "NOW.

13. Έργο "Europrensa" και "Europrensa II" του Προγράμματος "Youth in Action".

14. Ηλεκτρονική Τράπεζα Πληροφοριών και Δίκτυο Εμπορικής Τηλεπικοινωνίας των ΜΜΕ του Νομού.

15. Ηλεκτρονικό Κέντρο Εμπορίου Κυκλάδων – Κοινοτική Πρωτοβουλία "ΜΜΕ".

16. Καταπολέμηση του Κοινωνικού Αποκλεισμού των Πολιτισμικών Μειονοτήτων και των Μεταναστών μέσω του Πολιτισμού της Γενικής Διεύθυνσης "Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Στοχεύει στην διευκόλυνση της κοινωνικής ένταξης των πολιτισμικών μειονοτήτων και των μεταναστών στην Ελλάδα, Ιρλανδία, Ισπανία, Ολλανδία και Πολωνία μέσω της ανάδειξης της πολιτισμικής κληρονομιάς τους και της από κοινού παραγωγής πολιτιστικών προϊόντων με τις κοινότητες υποδοχής τους.

Το Πρόγραμμα υλοποιεί τους στόχους του μέσω διοργάνωσης πολιτιστικών εκδηλώσεων, δημιουργίας πολιτιστικών κέντρων, δικτύωσης ΜΚΟ, δημόσιων φορέων και φορέων μεταναστών και άλλων πολιτισμικών μειονοτήτων, διοργάνωσης συνεδρίων, κλπ.

Στόχοι του Προγράμματος είναι η προώθηση των «καλών πρακτικών» που σχετίζονται με θέματα όπως:

Ανάδειξη της Πολιτισμικής Κληρονομιάς των πολιτισμικών μειονοτήτων και μεταναστών.

Διευκόλυνση των Διαπολιτισμικών Ανταλλαγών.

Ενδυνάμωση και Ανάπτυξη των ικανοτήτων επικοινωνίας των ομάδων στόχου με τις τοπικές κοινωνίες.

Ενίσχυση της Δικτύωσης με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ).

17. Κέντρο Επιχειρηματικής και Τεχνολογικής Ανάπτυξης (Κ.Ε.Τ.Α.) Νοτίου Αιγαίου – Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ"

Το Κ.Ε.Τ.Α. δημιουργήθηκε από τα Επιμελητήρια Κυκλάδων και Δωδεκανήσου, τις Αναπτυξιακές Εταιρείες Κυκλάδων και Δωδεκανήσου και την Δωδεκανησιακή Εταιρεία Ανάπτυξης & Προόδου. Το Κ.Ε.Τ.Α. λειτουργεί σε περιφερειακό επίπεδο αξιοποιώντας υφιστάμενες δομές και μηχανισμούς, και έχει ως στόχο την παροχή αξιόπιστων υπηρεσιών πληροφόρησης και συμβουλευτικού προσανατολισμού προς τις επιχειρήσεις του Νοτίου Αιγαίου.

Οι δραστηριότητες που καλείται να αναπτύξει αφορούν τους άξονες: Ενημέρωση και πληροφόρηση για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Ανταγωνιστικότητα", άλλα Επιχειρησιακά Προγράμματα, Κοινοτικές Πρωτοβουλίες, για τη διοργάνωση διεθνών εκθέσεων με θεματικό και κλαδικό περιεχόμενο.

Ενθάρρυνση και ευαισθητοποίηση του επιχειρείν των επιχειρήσεων και φυσικών προσώπων.

Οργάνωση ημερίδων και παρουσιάσεων προκειμένου να καλλιεργήσει και να τονώσει το επιχειρηματικό πνεύμα, δημιουργία δικτυακού τόπου.

Συλλογή, επεξεργασία, παρακολούθηση και παρουσίαση πληροφοριών και στοιχείων που σκιαγραφούν την τοπική οικονομία, τις τάσεις της αγοράς και την ανταγωνιστικότητα.

Αξιοποίηση των πληροφοριών που αφορούν την τοπική οικονομία και την επιχειρηματική δραστηριότητα με στόχο την χάραξη περιφερειακής αναπτυξιακής στρατηγικής.

Παροχή εξατομικευμένης υποστήριξης σε όλους τους τομείς επιχειρηματικής λειτουργίας μέσω έμπειρων επιχειρηματικών συμβούλων.

Προαγωγή και προώθηση εξειδικευμένων υπηρεσιών των υφιστάμενων δομών υποστήριξης των επιχειρήσεων.

Διαμεσολάβηση και υποστήριξη των επιχειρηματιών για την αξιοποίηση σύγχρονων χρηματοδοτικών εργαλείων.

Ενίσχυση και ενθάρρυνση του εξαγωγικού προσανατολισμού της μεταποιητικής δραστηριότητας.

Ευαισθητοποίηση και στήριξη των επιχειρήσεων που ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν σε εμπορικές αποστολές στο εξωτερικό.

18. Κέντρο Νέων Επιχειρηματιών - Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Βιομηχανία".

Δημιουργήθηκε σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Υπουργείο Ανάπτυξης και το Επιμελητήριο Κυκλάδων. Το Κέντρο Νέων Επιχειρηματιών απευθύνθηκε στους νέους επιχειρηματίες και στόχο είχε την υποστήριξη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, την εμπύχωση των ενδιαφερόμενων για την ίδρυση νέων επιχειρήσεων, την ενημέρωση σε θέματα που άπτονται του επιχειρηματικού τους ενδιαφέροντος όπως τον τρόπο οργάνωσης, διοίκησης και χρηματοδότησης της επιχείρησής τους.

Κύριες δραστηριότητες του Κέντρου υπήρξαν η καταγραφή των νέων επιχειρηματιών στο νομό Κυκλάδων, η ενημέρωση των επιχειρηματιών του νομού, η πραγματοποίηση ημερίδων με θέματα που τους αφορούν και η δημιουργία μητρώου μελών που συγκροτήθηκε σε μορφή συνδέσμου με στόχο την ενεργοποίηση των επιχειρηματιών.

- 19. Κέντρο Υποδοχής Επενδυτών (Κ.Υ.Ε.) Νομού Κυκλάδων – Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ".**
- 20. Κοινοτικό Πρόγραμμα προώθησης της τοπικής παραδοσιακής γαστρονομίας**
Μέσω του προγράμματος θα προβληθεί η τοπική γαστρονομία - οι τοπικές επιχειρήσεις - τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του τόπου και θα προωθηθούν τα τοπικά προϊόντα.
- 21. Μελέτη Αειφόρου Ανάπτυξης Άνδρου / Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Νοτίου Αιγαίου 1994 – 1999.**
- 22. Μελέτη του Ολοκληρωμένου Προγράμματος Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου Ανάφης – Φολεγάνδρου – Σικίνου – Κιμώλου – Θηρασίας.**
- 23. Μεσογειακή Ταυτότητα: Νέα τουριστικά προϊόντα και βιώσιμος τουρισμός.**
- 24. ΝΕΩΡΙΟΝ ΙΙ - Προώθηση Της Ανταγωνιστικότητας και Διασφάλιση της Απασχόλησης στη Ναυπηγική Βιομηχανία – Κοινοτική Πρωτοβουλία EQUAL.**
- 25. Νησιωτική Συμπολιτεία – Ισότιμη Πρόσβαση" – Κοινοτική Πρωτοβουλία "EQUAL.**
- 26. Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Περιοχών: η περίπτωση των Κυκλάδων - Χρηματοδοτικό Μέσο "LIFE" της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.**
- 27. ΠΛΩ-ηγός, Διαχείριση Της Αλλαγής Στον Κλάδο Της Ναυπηγικής Μέσα Από Την Ανάπτυξη Του Ανθρώπινου Δυναμικού - της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας EQUAL.**
- 28. Πρόγραμμα Τουριστικής Προβολής στην Ελλάδα και στο εξωτερικό του Νομού Κυκλάδων.**
- 29. Συμμετοχή στο Έργο "ΤΗΛΕΡΓΑΣΙΑ 2000" - Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Έρευνα & Τεχνολογία 1994 – 1999".**
- 30. Τα Λιμάνια του Οδυσσέα - Ανάπτυξη του Ποιοτικού Τουρισμού**
Εντάσσεται στο Πρόγραμμα "ARCHI-MED" Υποδράση 4.1. του άρθρου 10 του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης
Το έργο είναι μία διεθνική δράση μεταξύ Ελλάδος και Ιταλίας. Με επικεφαλής το Υπουργείο Αιγαίου υλοποιούνται από τις Αναπτυξιακές Εταιρείες Κυκλάδων και Δωδεκανήσου σε συνεργασία με τους Δήμους των νησιών Άνδρου - Τήνου - Μύκονου - Κω - Ρόδου - Πάτμου και τις περιφέρειες της Νοτίου Ιταλίας (Καλαβρία, Μπασιλικάτα, Απουλία και Σικελία). Για την επιτυχή υλοποίηση του έργου δημιουργείται για τους

δώδεκα προορισμούς – λιμάνια μια συμβολική κοινή ιστορία με τον τίτλο: «Τα Λιμάνια του Οδυσσέα».

Στόχοι του διεθνικού έργου μεταξύ Ελλάδος και Ιταλίας είναι η ανάπτυξη του ποιοτικού τουρισμού και ιδιαίτερα του θαλάσσιου στα λιμάνια της Μεσογείου, η προσέλκυση τουριστών υψηλού εισοδηματικού επιπέδου και η προώθηση τουριστικών προϊόντων εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Οι στόχοι αυτοί επιτυγχάνονται:

παρέχοντας καλύτερη πληροφόρηση και ενεργοποιώντας συνεργασίες δραστηριοτήτων μεταξύ επιλεγμένων λιμανιών στα νησιά και της ενδοχώρας των νησιών ή άλλων κοντινών – τουριστικά λιγότερο αναπτυγμένων νησιών,

διαχέοντας τους επισκέπτες προς την ενδοχώρα των λιμανιών, με την ανάδειξη όλων των κοινών στοιχείων της φύσης, του ανθρώπου και της ιστορίας που έχουν οι προορισμοί (αρχαιολογία, λαογραφία, φυσική ομορφιά, οικισμοί, φαγητό – ποτό, τοπικά προϊόντα κλπ)

δημιουργώντας κοινές διαδρομές τουρισμού οι οποίες μπορούν να προωθήσουν τον δεσμό και την συνεργασία μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας και οι οποίες αναφέρονται σε συγκεκριμένα θέματα: ιστορία, πολιτισμός, περιβάλλον, τοπικά προϊόντα και γαστρονομία,

δημιουργώντας κοινή εικόνα του τουριστικού προϊόντος των συνεργαζόμενων περιοχών υπογραμμίζοντας έτσι το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μίας κοινής προσέγγισης των κοινών στόχων.

31. Τοπικό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+.

32. Τουριστική Προβολή Νομού Κυκλάδων.

Γ. ΕΥΒΟΙΑ

A. Γεωγραφικά χαρακτηριστικά

Η Εύβοια έχει έκταση 4.167 τετραγωνικά χιλιόμετρα και είναι το δεύτερο μεγαλύτερο νησί της χώρας μετά την Κρήτη. Η ύπαρξη εκτεταμένων ορεινών όγκων, καθώς και η μοναδική χερσαία σύνδεσή της με τη Στερεά Ελλάδα, μέσω των Στενών του Ευρίπου, αποτελούν ιδιόμορφα φυσικά χαρακτηριστικά που έχουν συγκεκριμένες αναπτυξιακές επιπτώσεις.

Η Εύβοια διοικητικά υπάγεται στη Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδος.

Η Εύβοια παρουσιάζει ποικιλία κλιματική που αποδίδεται και στη θέση της αλλά και στην ποικιλομορφία του αναγλύφου της. Η μέση ετήσια θερμοκρασία στο βόρειο τμήμα του νομού κυμαίνεται μεταξύ 17,5 - 18,0 °C και στο νότιο τμήμα μεταξύ 18,0 - 18,5 °C. Ο αριθμός των αίθριων ημερών κυμαίνεται, κατ' έτος μεταξύ 100 και 120 και των νεφοσκεπών μεταξύ 50 και 60. Κατά μήκος του βορείου και του νοτίου Ευβοϊκού κόλπου τη μεγαλύτερη συχνότητα παρουσιάζουν οι άνεμοι του βορείου τμήματος. Στις ανατολικές περιοχές, τα βορειότερα μέρη χαρακτηρίζονται από μεγάλη συχνότητα ανέμων, σε αντίθεση με τα νότια.

B. Πληθυσμός

Βάσει της Απογραφής της ΕΛΣΤΑΤ (2011) ο μόνιμος πληθυσμός της Εύβοιας ανέρχεται σε 210.815 πραγματικούς κατοίκους και – σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας και Δήμου – είναι ο ακόλουθος (συμπεριλαμβανομένης και της Νήσου Σκύρου):

ΕΠΙΠΕΔΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΙΡΕΣΗΣ	ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΟΣ «ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗ»	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
4	29	Π.Ε. ΕΥΒΟΙΑΣ	210.815
5	2902	Δήμος Διρφύων - Μεσσαπίων	18.800
5	2903	Δήμος Ερέτριας	13.053
5	2904	Δήμος Ιστιαίας - Αιδηψού	21.083
5	2905	Δήμος Καρύστου	12.180
5	2906	Δήμος Κύμης - Αλιβερίου	28.437
5	2907	Δήμος Μαντουδίου - Λίμνης - Αγ. Άννας	12.045
5	2908	Δήμος Σκύρου	2.994
5	2901	Δήμος Χαλκιδέων	102.223

Η Περιφερειακή Ενότητα Εύβοιας εξακολουθεί να αποτελεί την γεωγραφική ενότητα της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας με τον μεγαλύτερο πληθυσμό.

Βάσει της Απογραφής του 2001 ο πραγματικός πληθυσμός του Νομού Εύβοιας ήταν 215.336 και σε επίπεδο Δήμου ήταν ο ακόλουθος:

	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
	ΝΟΜΟΣ ΕΥΒΟΙΑΣ	109.118
	ΕΥΒΟΙΑ	90.643
	Δήμος Χαλκιδαιών	53.584
	Δήμος Αιδηψού	6.670
	Δήμος Αμαρυνθίων	7.356
	Δήμος Ανθηδώνος	6.104
	Δήμος Αρτεμισίου	4.167
	Δήμος Αυλίδος	8.300
	Δήμος Αυλώνος	5.535
	Δήμος Διρφύων	7.308
	Δήμος Δυστίων	5.579
	Δήμος Ελυμνίων	5.648
	Δήμος Ερέτριας	5.969
	Δήμος Ιστιαίας	7.353
	Δήμος Καρύστου	7.144
	Δήμος Κηρέως	6.671
	Δήμος Κονίστρων	4.077
	Δήμος Κύμης	8.772
	Δήμος Ληλαντίων	15.568
	Δήμος Μαρμαρίου	3.152
	Δήμος Μεσσαπίων	13.756
	Δήμος Νέας Αρτάκης	8.646
	Δήμος Νηλέως	2.730
	Δήμος Στυραίων	3.346
	Δήμος Ταμιναίων	9.764
	Δήμος Ωραιών	3.392
	Κοινότητα Καφηρέως	1.003
	Κοινότητα Λιχάδος	1.140
	ΣΚΥΡΟΣ	2.602
	Δήμος Σκύρου	2.602

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα παραπάνω στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, ο πραγματικός πληθυσμός της Εύβοιας (μαζί με τη Σκύρο), σημειώνει μείωση της τάξης του 2% (2,10% για την ακρίβεια), σε σχέση με την προηγούμενη απογραφή (2001). Σημειώνεται δε ότι ο πληθυσμός της χώρας (μεταξύ των δύο τελευταίων απογραφών) παρουσιάζει αύξηση κατά 3,5%.

Ο πληθυσμός της Εύβοιας (συμπεριλαμβανομένου και του πληθυσμού της Σκύρου) αντιπροσωπεύει το 1,95% του αντίστοιχου πληθυσμού της Χώρας.

Γ. Οικονομικά χαρακτηριστικά

Η σχετικά προνομακική θέση της Εύβοιας, λόγω της εγγύτητας της Χαλκίδας στο Μητροπολιτικό Κέντρο της Αττικής και η γειτνίαση με τον βασικό

αναπτυξιακό άξονα της χώρας, καθώς επίσης και η μικρή απόσταση από την βιομηχανική ζώνη των Οινοφύτων, συμβάλουν στην διατήρηση των γενικών χαρακτηριστικών της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας της Εύβοιας, λειτουργώντας ανασχετικά στο μειονέκτημα της χαμηλής ποιότητας του εσωτερικού οδικού δικτύου.

Πρωτογενής Τομέας

Ο πρωτογενής τομέας στην Εύβοια ακολουθεί τις τάσεις που επικρατούν σε εθνικό επίπεδο και παρουσιάζει παραγωγική συρρίκνωση, παρά τα αναλογικά υψηλά ποσοστά απασχόλησης. Η πρωτογενής παραγωγή της Εύβοιας συντίθεται από τις καλλιέργειες σιτηρών, δενδρωδών, κηπευτικών, αμπέλου και κτηνοτροφικών φυτών, από την κτηνοτροφία (κυρίως αιγοπροβάτων) και κατά το μεγαλύτερο βαθμό από την αλιεία (κυρίως ιχθυοκαλλιέργειες).

Εκτάσεις γεωργικής παραγωγής με δυνατότητες ανάπτυξης αποτελούν οι εξής περιοχές:

1. Ιστιαίας, Μαντουδίου και Ψαχνών με βασικό προϊόν τα σιτηρά.
2. Χαλκίδας και Β.Ευβοίας με βασικό προϊόν την ελιά.
3. Αρτάκη, Αλιβέρι, Κύμη, Στύρα, Ιστιαία με βασικό προϊόν τα κτηνοτροφικά φυτά
4. Γιάλτρα, Αλιβέρι, Βαθύ, Αυλιδα με βασικό προϊόν όσπρια, πατάτες και λαχανικά.

Η δασοπονία κάποιο ενδιαφέρον και πιο συγκεκριμένα τα παραγωγικά δάση της Βόρειας Εύβοιας, στα οποία υπάρχουν δυνατότητες αξιοποίησης ρητινης. Όμως, ανασταλτικό παράγοντα στην εντατικοποίηση της εκμετάλλευσης των δασικών προϊόντων αποτελούν:

- η μη ολοκλήρωση της χωροθέτησης και της οριοθέτησης των χρήσεων γης,
- η καθυστέρηση της αναδάσωσης και
- η μη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας.

Οι σχετικοί με την αλιεία πόροι που διαθέτει ο Νομός αναφέρονται στην καλλιέργεια ψαριών και οστρακοειδών στα παράλια του Ευβοϊκού. Η Εύβοια έχει συγκριτικό πλεονέκτημα στον κλάδο της αλιείας σε σχέση με τους άλλους νομούς της Στερεάς Ελλάδας. Ο κλάδος της αλιείας απασχολεί περίπου 4.000 άτομα.

Λόγω των αλλαγών της ΚΑΠ και των εξελίξεων στις αγορές, η καλλιέργεια των επιδοτούμενων προϊόντων (π.χ. βιομηχανικά φυτά και άλλες αροτραίες καλλιέργειες) είναι φθίνουσα. Όμως, στις κηπευτικές και δενδρώδεις καλλιέργειες, στην κτηνοτροφία και στις ιχθυοκαλλιέργειες εντοπίζονται θετικά αποτελέσματα, τα οποία υποδηλώνουν το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της Εύβοιας στην ανάπτυξη αυτών των κλάδων του αγροδιατροφικού τομέα. Απαραίτητη προϋπόθεση όμως είναι να δοθεί έμφαση στην καθετοποίηση της παραγωγής, στην πιστοποιημένη ποιότητα,

στην εφαρμογή της σύγχρονης τεχνολογίας και καινοτομίας και στην εξωστρέφεια.

Δευτερογενής Τομέας

Οι μεγάλες συγκεντρώσεις μεταποιητικών μονάδων κατά κύριο λόγο στο τρίγωνο Χαλκίδα – Σχηματάρι – Οινόφυτα, είναι αποτέλεσμα των τάσεων αποκέντρωσης της βιομηχανίας της Αττικής. Οι συγκεντρώσεις αυτές έχουν σαν συνέπεια την παρουσία ενός δυναμικού δευτερογενή τομέα που συμβάλλει σε σημαντικό βαθμό στην απασχόληση και στην παραγωγικότητα της περιοχής.

Οι κύριοι φυσικοί πόροι του Νομού, είναι αυτοί που συνδέονται με την εξορυκτική δραστηριότητα. Στο υπέδαφος της περιοχής υπάρχουν σημαντικά κοιτάσματα ορυκτών πρώτων υλών, όπως βωξίτες, νικέλιο, μαγνησίτες και χρωμίτες, γεγονός που συνέβαλε στη δημιουργία δυναμικών μεταλλευτικών μονάδων εξόρυξης.

Τα μη μεταλλικά και μη σιδηρούχα μεταλλεύματα κατέχουν το μεγαλύτερο μέρος της εξορυκτικής δραστηριότητας της Εύβοιας. Υπάρχουν τρία κέντρα εκμετάλλευσης:

- α) Λευκολίθου στη περιοχή Μαντουδίου,
- β) Λατερίτη στη περιοχή Ψαχνών και
- γ) Βωξίτη στην περιοχή Κύμης, τα οποία αυτή τη στιγμή δεν αξιοποιούνται.

Επίσης υπάρχουν κοιτάσματα λιγνίτη στη Κύμη.

Στον τομέα της ενέργειας, στην Εύβοια έχει αναπτυχθεί η αξιοποίηση των ΑΠΕ και κυρίως η αιολική ενέργεια, κατά βάση στο νότιο τμήμα.

Σημαντική δραστηριότητα στην Εύβοια (περιοχή Χαλκίδας), με υψηλό δείκτη εξωστρέφειας και ανταγωνιστικότητας, είναι η παραγωγή τσιμέντου.

Τριτογενής τομέας

Ο κλάδος των υπηρεσιών περιλαμβάνει ένα ευρύ πλήθος δραστηριοτήτων, όπως το λιανικό και χονδρικό εμπόριο, τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, την υγεία, τις μεταφορές, την παιδεία, τη δημόσια διοίκηση κ.α. Ο τουρισμός αποτελεί έναν κλάδο που συμβάλλει ήδη και μπορεί να συμβάλει περαιτέρω σε μεγάλο βαθμό στην οικονομική ανάπτυξη της Εύβοιας.

Η Εύβοια περιλαμβάνει ιδιαίτερα σημαντικό πολιτιστικό απόθεμα που αποτελείται από ιστορικούς χώρους και μνημεία (Ερέτρια, φρούριο Χαλκίδος κ.α.), λαογραφικό πλούτο, πολιτιστικές υποδομές (μουσεία, πινακοθήκες), καθώς και ήθη, έθιμα και διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις. Επίσης, διαθέτει πλούσιους και ποικίλους φυσικούς πόρους (π.χ. βουνά, λίμνες, ποτάμια, θάλασσα). Η κατάσταση του περιβάλλοντος είναι συνολικά ικανοποιητική. Προβλήματα ρύπανσης υπάρχουν στις θαλάσσιες περιοχές του Β. Ευβοϊκού, στο έδαφος και στα ύδατα των πεδινών και βιομηχανικών

περιοχών, ενώ υπάρχουν κίνδυνοι, όπως πλημμύρες, πυρκαγιές και διαβρώσεις ακτών λόγω της κλιματικής αλλαγής στις αστικές, δασικές και παράκτιες περιοχές. Από τις πλημμύρες απειλούνται κυρίως περιοχές της κεντρικής και βόρειας Εύβοιας, οι παράκτιες περιοχές, αστικά κέντρα όπως η Χαλκίδα κ.α., ενώ από τη διάβρωση των ακτών οι παραθαλάσσιες περιοχές της βορειοδυτικής Εύβοιας.

Δ. Ανθρωπογενές & Φυσικό Περιβάλλον

Η κατάσταση του ανθρωπογενούς και του φυσικού περιβάλλοντος στην Εύβοια έχει ως εξής:

Ανθρωπογενές Περιβάλλον

(Στην έννοια ανθρωπογενές περιβάλλον, ενσωματώνονται τα αποτελέσματα ανθρώπινων πολιτισμικών δραστηριοτήτων).

Στην Εύβοια έχουν καταγραφεί τα παρακάτω:

Παραδοσιακοί οικισμοί

- Σκύρος στην Επαρχία Καρυστίας.

Παραθαλάσσιες οχυρώσεις - Αρχαιολογικοί χώροι

- Τουρκικό οχυρό Καράμπαμπα του 1680 στη Χαλκίδα.
- Ερείπια αρχαίας πόλης με κυκλώπειο τείχος στην Ερέτρια.
- Αρχαία Ιστιαία
- Βενετσιάνικο κάστρο στη θέση κλασσικού τείχους στους Ωρεούς.
- Βενετσιάνικο κάστρο στην Κύμη.
- Βενετσιάνικο κάστρο στο χώρο της αρχαίας Ακρόπολης Καρύστου.
- Πύργος αρχαίας Ακρόπολης Στύρων.
- Μεσαιωνικός πύργος στις Ροβιές.
- Βενετσιάνικο κάστρο στην κορυφή βράχου στο χωριό Δυστός.
- Περίβολος αρχαίας πόλης (5ου π.Χ. αι.) με δύο πύργους στο χωριό Δυστός.
- Ακρόπολη-κάστρο στη Σκύρο. Ερείπια από βυζαντινά και ενετικά οχυρωματικά έργα.

Φυσικό Περιβάλλον

(Με τον όρο φυσικό περιβάλλον, εννοείται κάθε φυσικός πόρος του χώρου, όπου δεν έχει υπάρξει ανθρώπινη επέμβαση)

Στην Εύβοια υπάρχουν τα ακόλουθα:

Εθνικοί δρυμοί

- Δάσος Στενής

Διατηρητέα μνημεία της φύσης

- Οι ελιές του Αλμυροποτάμου.
- Υδρόβιο δάσος Ιστιαίας.

Νησίδες

- Αγία Τριάδα, έκτασης 0.050 τ.χλμ., 4 κάτοικοι.
- Καβαλλιανή, έκτασης 1.925 τ.χλμ., ακατοίκητο.
- Κτυπονήσι, έκτασης 0.250 τ.χλμ., ακατοίκητο.
- Μανδηλού, έκτασης 0.450 τ.χλμ., 2 κάτοικοι.
- Μεγαλονήσι Πεταλίων, έκτασης 17.190 τ.χλμ., 4 κάτοικοι.
- Μανόλια, έκτασης 0.450 τ.χλμ., ακατοίκητο.
- Πασάς, έκτασης 0.040 τ.χλμ., ακατοίκητο.
- Ποντικονήσιον, έκτασης 0.375 τ.χλμ., 2 κάτοικοι.
- Πρασούδα, έκτασης 0.050 τ.χλμ., 2 κάτοικοι.
- Σαρακηνών, έκτασης 3.449 τ.χλμ., 2 ακατοίκητο.
- Σκυροπούλα, έκτασης 3.775 τ.χλμ., 2 ακατοίκητο.
- Στρογγύλη, έκτασης 0.050 τ.χλμ., 5 κάτοικοι.
- Τραγονήσι, έκτασης 0.275 τ.χλμ., 7 κάτοικοι.
- Χερσονήσι, έκτασης 3.751 τ.χλμ., 1 κάτοικος.

Ιαματικές πηγές

- Ιαματική πηγή Αιδηψού

Φυσικοί Πόροι

Γενικά στην Εύβοια επικρατούν τάσεις εγκατάλειψης της αγροτικής καλλιέργειας. Εκτάσεις γεωργικής παραγωγής με δυνατότητες ανάπτυξης αποτελούν οι εξής περιοχές:

1. Ιστιαίας, Μαντουδίου και Ψαχνών με βασικό προϊόν τα σιτηρά.
2. Χαλκίδας και Β.Ευβοίας με βασικό προϊόν την ελιά.
3. Αρτάκη, Αλιβέρι, Κύμη, Στύρα, Ιστιαία με βασικό προϊόν τα κτηνοτροφικά φυτά
4. Γιάλτρα, Αλιβέρι, Βαθύ, Αυλίδα με βασικό προϊόν όσπρια, πατάτες και λαχανικά.

Η δασοπονία κάποιο ενδιαφέρον και πιο συγκεκριμένα τα παραγωγικά δάση της Βόρειας Εύβοιας, στα οποία υπάρχουν δυνατότητες αξιοποίησης ρητίνης. Όμως, ανασταλτικό παράγοντα στην εντατικοποίηση της εκμετάλλευσης των δασικών προϊόντων αποτελούν:

- η έλλειψη χωροθέτησης και οριοθέτησης των χρήσεων γης,

- η καθυστέρηση αναδάσωσης και
- η μη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας.

Η Εύβοια είναι ιδιαίτερα προβληματική ως προς το υδάτινο δυναμικό λόγω – κυρίως – των δυσμενών υδρολογικών συνθηκών.

Οι σχετικοί με την αλιεία πόροι που διαθέτει ο Νομός (σήμερα Περιφερειακή Ενότητα) αναφέρονται στην καλλιέργεια ψαριών και οστρακοειδών στα παράλια του Ευβοϊκού. Η Εύβοια έχει συγκριτικό πλεονέκτημα στον κλάδο της αλιείας σε σχέση με τους άλλους νομούς της Στερεάς Ελλάδας. Ο κλάδος της αλιείας απασχολεί περίπου 4.000 άτομα.

Οι κύριοι φυσικοί πόροι της Εύβοιας, είναι αυτοί που συνδέονται με την εξορυκτική δραστηριότητα. Τα μη μεταλλικά και μη σιδηρούχα μεταλλεύματα κατέχουν το μεγαλύτερο μέρος της εξορυκτικής δραστηριότητας της Εύβοιας. Υπάρχουν τρία κέντρα εκμετάλλευσης:

- α) Λευκολίθου στη περιοχή Μαντουδίου,
- β) Λατερίτη στη περιοχή Ψαχνών και
- γ) Βωξίτη στην περιοχή Κύμης, τα οποία αυτή τη στιγμή δεν αξιοποιούνται.

Επίσης υπάρχουν κοιτάσματα λιγνίτη στη Κύμη.

Δ. Πολιτισμός

Η Εύβοια παρουσιάζει σημαντική ιστορική & πολιτιστική κληρονομιά, με πλήθος μνημείων όλων των περιόδων (προϊστορικά, κλασικά, ρωμαϊκά, βυζαντινά, μεσαιωνικά & νεώτερα), μουσείων & συλλογών, ιερών ναών & μοναστηριών, οχυρώσεων, μνημείων βιομηχανικής κληρονομιάς κλπ. αλλά & πολλών στοιχείων που συνθέτουν την άυλη πολιτιστική κληρονομιά της.

Στην άυλη πολιτιστική κληρονομιά η περιοχή έχει σημαντικό πλούτο στοιχείων λαϊκού πολιτισμού που σχετίζονται με τα ήθη, τα έθιμα & παραδόσεις, τις τέχνες & τα γράμματα, τη μουσική & το χορό, τη γαστρονομία, τα παραδοσιακά επαγγέλματα που συνδέονταν με τη βιομηχανία του ελαιολάδου, τη μαστιχοκαλλιέργεια, την αλιεία, τη χειροτεχνία, την αγγειοπλαστική, τη ναυπηγική κ.α. Βασικό μέσο προβολής τους είναι τα διάφορα λαογραφικά & θεματικά μουσεία που έχουν ιδρυθεί σε αρκετά νησιά, οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, οι γιορτές & τα παραδοσιακά πανηγύρια.

Από την Εύβοια έλκουν την καταγωγή τους ή έχουν ταυτιστεί μαζί της σπουδαίες πνευματικές και καλλιτεχνικές προσωπικότητες της σύγχρονης Ελλάδας: ο κλασικός συνθέτης Νίκος Σκαλκώτας, ο λογοτέχνης Γιάννης Σκαρίμπας, ο ιατρός και βιολόγος ερευνητής Γεώργιος Παπανικολάου, ο εικαστικός Δημήτριος Γαλάνης, Δημήτρης Μυταράς, ο βιολιστής Γιώργος Κόρρος, η ερμηνεύτρια του λαϊκού και ρεμπέτικου τραγουδιού Σωτηρία Μπέλλου, ο ηθοποιός Ορέστης Μακρής κ.ά.

Τα μουσεία που λειτουργούν στην Εύβοια είναι:

- Αρχαιολογικό Μουσείο Χαλκίδας

- Αρχαιολογικό Μουσείο Ερέτριας
- Αρχαιολογικό Μουσείο Καρύστου
- Λαογραφικό Μουσείο Κύμης
- Αρχαιολογική συλλογή Αιδηψού
- Μουσείο θαλάσσιων ευρημάτων «Ναυτίλος»
- Μουσείο «Πύργος του Δροσίνη» στις Γούβες
- Μουσείο απολιθωμένων θηλαστικών στην Κερασιά
- Μουσείο φυσικής ιστορίας Ιστιαίας
- Λαογραφικό Μουσείο Ιστιαίας
- Λαογραφικό Μουσείο Λίμνης
- Μουσείο λαϊκής τέχνης & αγροτικής ζωής Αγ. Αννης
- Μουσείο λαϊκής τέχνης Αμαρύνθου
- Μουσείο μοντέρνας τέχνης Ερέτριας

Σημαντικοί αρχαιολογικοί χώροι:

- Τα Ρωμαϊκά Λουτρά («Βαλανεία») της Αιδηψού,
 - Προϊστορικός οικισμός Κουμπί στην Αιδηψό,
 - Κλασική ακρόπολη και βυζαντινή οχύρωση Ωρεών,
- Αξιόλογα μνημεία της Εύβοιας είναι: ο Πύργος Βασιλικού, το Οθωμανικό Τέμενος Εμρ Ζαδέ, ο Αγ. Νικόλαος Ριτζάνων και ο Πύργος Πολιτικών.

Υπάρχουν όμως δεκάδες άλλα αξιόλογα μνημεία όλων των ιστορικών περιόδων.

Στη Σκύρο υπάρχουν αρχαιολογικό μουσείο και ο αρχαιολογικός χώρος Παλαμαρίου, καθώς επίσης και το κάστρο της Σκύρου.

Στην Εύβοια αξιόλογο είναι το φυσικό απόθεμα. Στο Μαντούδι άνθησε εξορυκτική δραστηριότητα, λόγω των πλούσιων κοιτασμάτων λευκολίθου, η οποία άρχισε να φθίνει μέχρι που σταμάτησε, την δεκαετία του 1980 – 1990, λόγω της υποτίμησης του λευκολίθου στις διεθνείς αγορές. Επίσης στην περιοχή λειτούργησε τις δεκαετίες 1960 και 1970 σημαντικό δασοβιομηχανικό συγκρότημα.

Στην περιοχή Κανατάδικα της Ιστιαίας υπάρχουν σημαντικοί υδροβιότοποι (βιβάρια), όπως και στην περιοχή της λίμνης Δύστου, κοντά στο Αλιβέρι. Και οι δύο αυτές περιοχές αποτελούν σημαντικούς σταθμούς στην πορεία των μεταναστευτικών πληθυσμών των πτηνών.

Τα στοιχεία του πολιτιστικού αποθέματος της Εύβοιας ενώ αποτελούν πόλους τουριστικής δραστηριότητας – επισκεψιμότητας, δεν έχουν όμως τύχει ανάλογης προστασίας & ανάδειξης, λειτουργούν μεμονωμένα & δεν έχουν ενταχθεί σ' ένα δίκτυο οργανωμένης ανάδειξής τους. Έτσι απειλούνται με αλλοίωση εξαιτίας κυρίως των ανθρωπινων δραστηριοτήτων γεγονός που καθιστά αναγκαίες τις δράσεις ανάδειξής τους.

Σημαντικές πολιτιστικές εκδηλώσεις που διοργανώνονται στην Εύβοια είναι:

- Γιορτή κερασιού στο μετόχι Δίρφεως, με παραδοσιακούς χορούς, συναυλίες και θεατρικές παραστάσεις

- Φεστιβάλ Χαλκίδας
- Φεστιβάλ Λίμνης
- Φεστιβάλ Αιδηψού
- Φεστιβάλ Ελληνικού ντοκιμαντέρ στη Χαλκίδα

Η έντονη και δυναμική παρουσία του Φεστιβάλ Ελληνικού Ντοκιμαντέρ – Docfest το έχει αναδείξει σε ένα απ τα μεγαλύτερα πολιτιστικά δρώμενα της χώρας και ουσιαστικό τόπο συνάντησης των Ελλήνων Κινηματογραφιστών. Το Φεστιβάλ μέσα από την πολυετή πορεία του έχει καταφέρει να δημιουργήσει το πλαίσιο και να δώσει το έναυσμα για την σημερινή καταξίωσή του σε ένα από τα σημαντικότερα κινηματογραφικά ραντεβού της χώρας. Κάθε χρόνο όλο και περισσότεροι δημιουργοί επιλέγουν το Φεστιβάλ Ελληνικού Ντοκιμαντέρ-Docfest για να κάνουν την πρεμιέρα της ταινίας τους.

Κάθε χρόνο, το Φεστιβάλ Ελληνικού Ντοκιμαντέρ, στο επίσημο πρόγραμμα του περιλαμβάνει ένα τμήμα, ειδικά διαμορφωμένο για παιδιά και νέους. Η «Νεανική δημιουργία» δίνει την ευκαιρία στους νέους να γυρίσουν μόνοι τους τη δική τους ταινία ντοκιμαντέρ αλλά και να έρθουν σε επαφή με το Ελληνικό ντοκιμαντέρ.

- Σκυριανό καρναβάλι

Οι επιχειρήσεις – κάθε μορφής – του πολιτιστικού και δημιουργικού Τομέα που δραστηριοποιούνται στην Εύβοια ανέρχονται σε 1.300 περίπου.

Δ. ΚΡΗΤΗ

Α. Πληθυσμός

Βάσει της Απογραφής της ΕΛΣΤΑΤ (2011) ο μόνιμος πληθυσμός της Περιφέρειας Κρήτης ανέρχεται σε 623.065 πραγματικούς κατοίκους και – σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας και Δήμου – είναι ο ακόλουθος:

ΕΠΙΠΕΔΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΙΡΕΣΗΣ	ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΟΣ «ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗ»	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
4	71	Π.Ε. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	305.490
5	7102	Δήμος Αρχανών - Αστερουσίων	16.692
5	7103	Δήμος Βιάννου	5.563
5	7104	Δήμος Γόρτυνας	15.632
5	7101	Δήμος Ηρακλείου	173.993
5	7105	Δήμος Μαλεβιζίου	24.864
5	7106	Δήμος Μινώα Πεδιάδας	17.563
5	7107	Δήμος Φαιστού	24.466
5	7108	Δήμος Χερσονήσου	26.717
4	72	Π.Ε. ΛΑΣΗΘΙΟΥ	75.381
5	7201	Δήμος Αγ. Νικολάου	27.074
5	7202	Δήμος Ιεράπετρας	27.602
5	7203	Δήμος Οροπεδίου Λασηθίου	2.387
5	7204	Δήμος Σητείας	18.318
4	73	Π.Ε. ΡΕΘΥΜΝΟΥ	85.609
5	7302	Δήμος Αγ. Βασιλείου	7.427
5	7303	Δήμος Αμαρίου	5.915
5	7304	Δήμος Ανωγειών	2.379
5	7305	Δήμος Μυλοποτάμου	14.363
5	7301	Δήμος Ρεθύμνης	55.525
4	74	Π.Ε. ΧΑΝΙΩΝ	156.585
5	7402	Δήμος Αποκορώνου	12.807
5	7403	Δήμος Γαύδου	152
5	7404	Δήμος Καντάνου - Σελίνου	5.431
5	7405	Δήμος Κισσάμου	10.790
5	7406	Δήμος Πλατανιά	16.874
5	7407	Δήμος Σφακίων	1.889
5	7401	Δήμος χανίων	108.642

Η Π.Ε. με την μεγαλύτερη πυκνότητα πληθυσμού είναι η Π.Ε. Ηρακλείου (115,66 κάτοικοι ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο) και αυτή με τη μικρότερη

είναι η Π.Ε. Λασηθίου με μόλις 41,36 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο. Οι υπόλοιπες δύο Π.Ε. καταγράφουν ενδιάμεσες τιμές πυκνότητας πληθυσμού και συγκεκριμένα η Π.Ε. Χανίων 65,91 (κατ./τετρ. χλμ) και η Π.Ε. Ρεθύμνου 57,22 (κατ./τετρ. χλμ.)

Οι πυκνότητες αυτές υποδηλώνουν την έντονη αστικοποίηση της Π.Ε. Ηρακλείου (λόγω του μεγάλου αριθμού κατοίκων στο πολεοδομικό συγκρότημα Ηρακλείου). Αξιοσημείωτο είναι ότι η πυκνότητα πληθυσμού της Π.Ε. Ηρακλείου κινείται πάνω από τον Μ.Ο. της χώρας (81,96 κατ./τετρ. χλμ).

Σε γενικές γραμμές η Περιφέρεια Κρήτης με μέση τιμή πυκνότητας 74,74 κατ./τετρ. χλμ δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως αστικοποιημένη Περιφέρεια.

Βάσει της Απογραφής του 2001 ο πραγματικός πληθυσμός της Περιφέρειας Κρήτης ήταν 601.129 και σε επίπεδο Δήμου ήταν ο ακόλουθος:

	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ	109.118
	ΝΟΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	292.489
	Δήμος Ηρακλείου	137.711
	Δήμος Αγ. Βαρβάρας	5.310
	Δήμος Αρκαλοχωρίου	10.897
	Δήμος Αρχανών	4.548
	Δήμος Αστερουσίων	6.303
	Δήμος Βιάννου	6.463
	Δήμος Γαζίου	13.581
	Δήμος Γοργολαίνη	3.171
	Δήμος Γόρτυνας	5.292
	Δήμος Γουβών	7.761
	Δήμος Επισκοπής	2.533
	Δήμος Ζάρου	3.370
	Δήμος Θράψανου	2.616
	Δήμος Καστελλίου	6.819
	Δήμος Κόφινα	5.338
	Δήμος Κρουσώνα	4.059
	Δήμος Μαλίων	6.212
	Δήμος Μοιρών	10.857
	Δήμος Νέας Αλικαρνασσού	12.542
	Δήμος Νίκου Καζαντζάκη	7.171
	Δήμος Ρουβά	2.324
	Δήμος Τεμένους	3.218
	Δήμος Τετραχωρίου	2.404
	Δήμος Τυλισού	3.491
	Δήμος Τυμπακίου	10.001
	Δήμος Χερσονήσου	8.497
	ΝΟΜΟΣ ΛΑΣΗΘΙΟΥ	76.319
	Δήμος Αγ. Νικολάου	19.462

	Δήμος Ιεράπετρας	23.707
	Δήμος Ιτανου	2.514
	Δήμος Λεύκης	2.177
	Δήμος Μακρύ Γιαλού	4.204
	Δήμος Νεάπολης	6.765
	Δήμος Οροπεδίου Λασηθίου	3.152
	Δήμος Σητείας	14.338
	ΝΟΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ	81.936
	Δήμος Ρεθύμνης	31.687
	Δήμος Ανωγείων	4.812
	Δήμος Αρκαδίου	5.644
	Δήμος Γεροποτάμου	8.323
	Δήμος Κουκουλώνα	5.949
	Δήμος Κουρητών	2.703
	Δήμος Λάμπης	6.133
	Δήμος Λαππαίων	2.628
	Δήμος Νικηφόρου Φωκά	6.599
	Δήμος Σιβρίτου	3.512
	Δήμος Φοίνικα	3.946
	ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	150.385
	Δήμος Χανίων	53.371
	Δήμος Ακρωτηρίου	10.321
	Δήμος Ανατολικού Σελίνου	1.468
	Δήμος Αρμενών	3.250
	Δήμος Βάμου	2.932
	Δήμος Βουκολίων	3.296
	Δήμος Γεωργιουπόλεως	2.483
	Δήμος Ελευθερίου Βενιζέλου	10.586
	Δήμος Θερίσου	6.313
	Δήμος Ινναχωρίου	1.443
	Δήμος Κανδάνου	1.607
	Δήμος Κεραμίου	1.630
	Δήμος Κισσάμου	7.463
	Δήμος Κολυμβαρίου	5.346
	Δήμος Κρουονερίδας	2.330
	Δήμος Μουσούρων	4.755
	Δήμος Μυθήμνης	2.914
	Δήμος Νέας Κυδωνίας	7.301
	Δήμος Πελεκάνου	4.259
	Δήμος Πλατανιά	5.225
	Δήμος Σούδας	7.840
	Δήμος Σφακίων	2.446
	Δήμος Φρε	1.122
	Κοινότητα Αση Γωνιάς	586
	Κοινότητα Γαύδου	98

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα παραπάνω στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, ο πραγματικός πληθυσμός της Περιφέρειας Κρήτης, σημειώνει αύξηση της τάξης του 3,5% (3,65% για την ακρίβεια), σε σχέση με την προηγούμενη απογραφή (2001), ίδια δηλαδή με την ποσοστιαία αύξηση που παρουσιάζει ο πληθυσμός της χώρας.

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Κρήτης αντιπροσωπεύει το 5,76% του αντίστοιχου πληθυσμού της Χώρας.

Αξιοσημείωτες είναι οι εσωτερικές μεταβολές πληθυσμού που παρατηρούνται στην Περιφέρεια Κρήτης, μεταξύ των δύο απογραφών (2001 – 2011). Ενώ οι 3 Περιφερειακές Ενότητες παρουσιάζουν αύξηση στους μόνιμους κατοίκους (Π.Ε. Ηρακλείου: 4,44%, Π.Ε. Ρεθύμνης: 4,48%, Π.Ε. Χανίων: 4,12%) η Π.Ε. Λασιθίου παρουσιάζει μείωση πληθυσμού 1,23%.

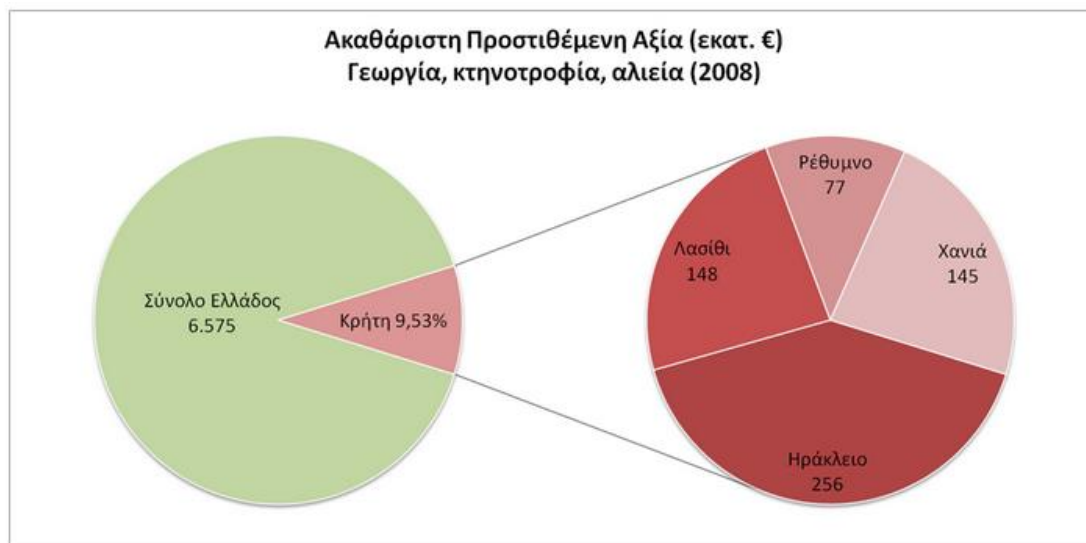
Συνολικά όμως η Κρήτη αναπτύσσεται (πληθυσμιακά) στον ίδιο βαθμό που αναπτύσσεται και η χώρα.

Η Περιφέρεια Κρήτης διαθέτει σημαντικό εκπαιδευτικό και ερευνητικό δυναμικό (υποδομές και προσωπικό), το οποίο συμβάλει ουσιαστικά στην οικονομική της ανάπτυξη και μπορεί να ενισχύσει σε μεγαλύτερο βαθμό την ανάπτυξη των παραγωγικών τομέων του νησιού.

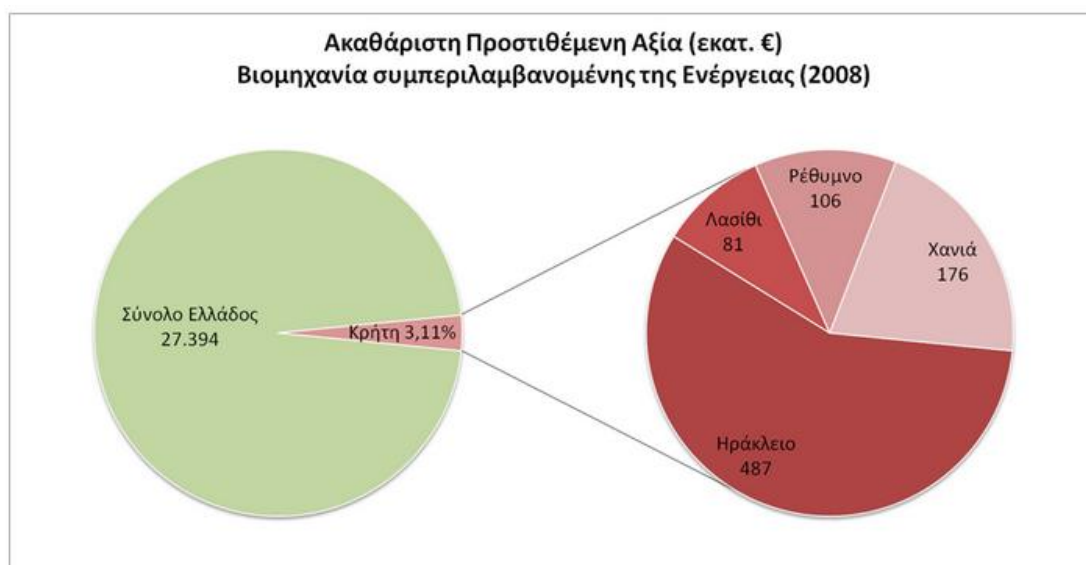
Β. Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Η Περιφέρεια Κρήτης συμμετέχει στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της χώρας σε ποσοστό της τάξεως του 5%. Συγκεκριμένα για το έτος 2008, σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία των Περιφερειακών Λογαριασμών της Εθνικής Στατιστικής Αρχής, το ΑΕΠ της Κρήτης ανήλθε σε 12.854 εκατ. ευρώ και σε ποσοστό 5,4% του εθνικού ΑΕΠ (236.917 εκατ. ευρώ). Η Περιφερειακή Ενότητα Ηρακλείου, ως πολυπληθέστερη ενότητα, έχει την υψηλότερη συμμετοχή (52,06%) στο περιφερειακό ΑΕΠ, ακολουθούμενη από την ΠΕ Χανίων (23,07%), ενώ σε χαμηλότερα επίπεδα διαμορφώνεται η συμμετοχή των ΠΕ Λασιθίου (12,89%) και ΠΕ Ρεθύμνου (11,98%).

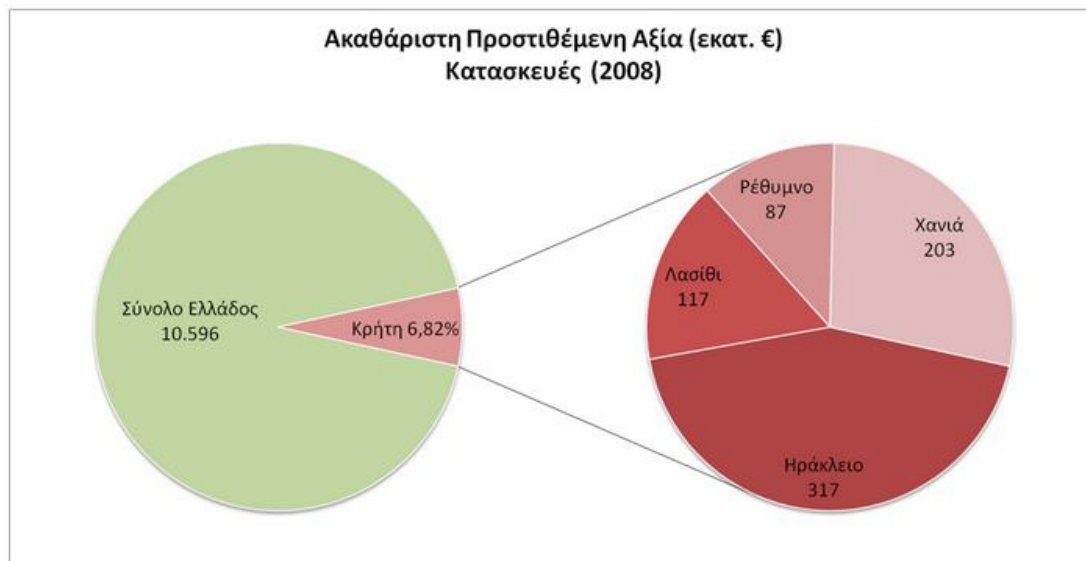
Η οικονομική παρουσία της Κρήτης με βάση τα γενικά στατιστικά δεδομένα είναι η παρακάτω:

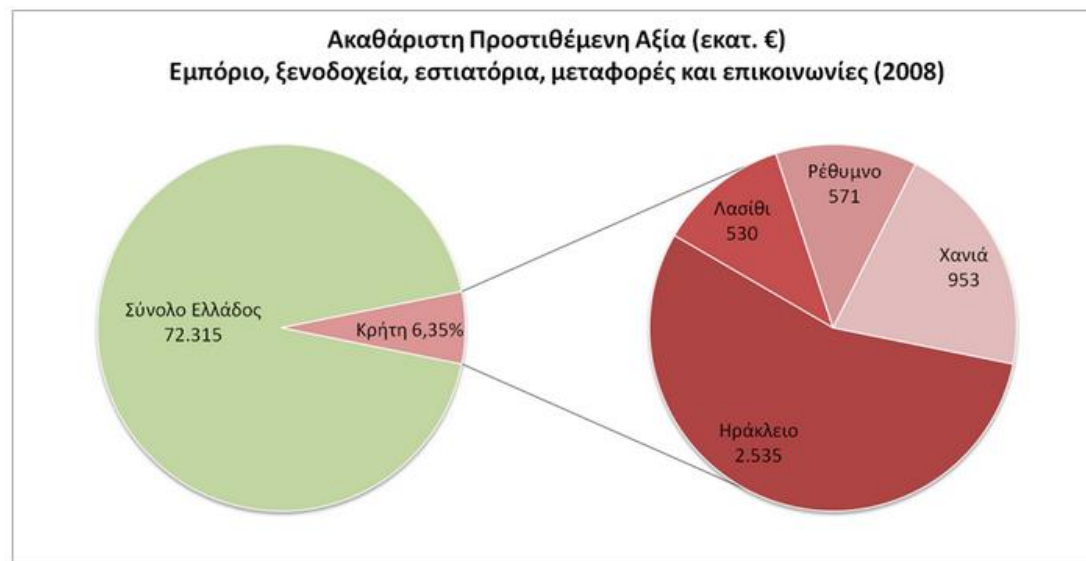
Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στον κλάδο «Γεωργία και Κτηνοτροφία» (Πηγή ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2012)

Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στον κλάδο «Βιομηχανία και Ενέργεια» (Πηγή ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2012)

Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στον κλάδο «Κατασκευές» (Πηγή ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2012)

Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στον κλάδο «Εμπόριο και Τουρισμός» (Πηγή ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2012)

Γ. Συνεταιρισμοί

Ένα από τα ισχυρά σημεία της Κρήτης είναι επίσης η ύπαρξη πολλών και δραστήριων συνεταιρισμών. Στη λίστα με τους ενεργούς αγροτικούς συνεταιρισμούς που δημοσιοποίησε το υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων μετά από αξιολόγησή τους περιλαμβάνονται 885 οργανώσεις από τους οποίους 175 της Κρήτης, γεγονός που δείχνει το υψηλό βαθμό συνεταιριστικής και συνεργατικής κουλτούρας που υπάρχει στην Περιφέρεια Κρήτης. Οι Συνεταιρισμοί που λειτουργούν στην Κρήτη κατανέμονται ως εξής:

Π.Ε. Χανίων 21

Π.Ε. Ρεθύμνου 15

Π.Ε. Ηρακλείου 99

Π.Ε. Λασιθίου 38

Η αναλυτική λίστα των συνεταιρισμών στην Κρήτη περιλαμβάνει του ακόλουθους Συνεταιρισμούς:

Περιφερειακή Ενότητα Χανίων

- (ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ)- ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΥΡΓΟΥ ΨΗΛΟΝΕΡΟΥ-ΜΑΛΕΜΕ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΜΑΡΑΣ-ΚΟΥΜΟΥΛΙ Συν. Π.Ε.
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΓΙΩΝ ΠΑΝΤΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΞΑΜΟΥΔΟΧΩΡΙΟΥ-ΚΥΠΑΡΙΣΣΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΠΡΩΙΜΩΝ ΚΗΠΕΥΤΙΚΩΝ & ΚΗΠΕΥΤΙΚΩΝ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ ΕΛΑΦΟΝΗΣΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΑΙΤΕΡΙΣΜΟΣ ΜΕΣΚΛΩΝ ΔΗΜΟΥ ΠΛΑΤΑΝΙΑ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΒΟΥΚΟΛΙΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΡΑΜΒΟΥΣΑΣ ΚΙΣΑΜΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΕΙΔΙΚΟΥ ΣΚΟΠΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΡΑΝΟΥ «Η ΑΓΡΟΤΙΣΣΑ»
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΕΛΑΙΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΝΤΑΝΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΑΛ.ΡΟΥΜΑΤΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ ΚΗΠΕΥΤΙΚΩΝ ΚΟΥΝΤΟΥΡΑΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΒΟΛΙΩΝ ΚΥΔΩΝΙΑΣ ΧΑΝΙΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΛΑΤΑΝΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΟΛΕΜΑΡΧΙΟΥ
- ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΚΥΔΩΝΙΑΣ-ΚΙΣΣΑΜΟΥ
- ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΣΕΛΙΝΟΥ
- ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΚΟΣ ΣΥΝ/ΣΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ
- ΣΤΑΦΙΔΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΧΑΝΙΩΝ

Περιφερειακή Ενότητα Ρεθύμνου

- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΔΕΛΕ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΝΩ ΜΕΡΟΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΕΡΑΚΑΡΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΥΡΙΑΝΝΑΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΛΕΥΚΩΓΕΙΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΚΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΜΕΣΗΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΜΥΞΟΡΟΥΜΑ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΜΥΡΘΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΗΓΗΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΣΕΛΛΙΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΝΩΓΕΙΩΝ & ΠΕΡΙΧΩΡΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΝΩΓΕΙΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΜΥΛΟΠΟΤΑΜΟΥ

Περιφερειακή Ενότητα Ηρακλείου

- Α.Ε.Ο.Π.Ε. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΣΤΕΛΛΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΣΤΡΙ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ ΚΗΠΕΥΤΙΚΩΝ ΑΡΒΗΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ. ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ ΡΟΥΒΑ «ΙΔΑΙΑ ΓΗ»
- ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΛΑΙΟΠΑΡΑΓΩΓΩΝ ΤΟΥ Δ. ΒΙΑΝΝΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΛΙΑΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΑΓΡΟΤΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΜΑΡΑΘΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΟΡΦΩΝ ΜΑΛΕΒΙΖΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΡΟΥΣΩΝΑ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΡΧΑΝΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΒΔΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ

- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΒΙΑΝΝΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΒΛΑΣΣΗ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΜΥΡΩΝΑ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΓΙΩΝ ΠΑΡΑΣΚΙΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΛΑΓΝΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΜΑΡΙΑΝΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΜΟΥΡΓΕΛΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΝΩ ΑΣΙΤΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΝΩ ΒΙΑΝΝΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΝΩ ΜΟΥΛΙΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΝΩΠΟΛΗΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΡΜΑΝΩΓΕΙΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΣΤΥΡΑΚΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΥΓΕΝΙΚΗΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΒΟΥΤΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΔΑΜΑΝΙΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΔΑΜΑΣΤΑΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΔΑΦΝΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΔΡΑΠΕΤΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΕΛΙΑΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΕΜΠΑΡΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΖΑΡΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΘΡΑΨΑΝΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΙΝΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙΝΟΥΡΙΟΥ ΧΩΡΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΛΕΣΣΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΛΛΟΝΗΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΜΑΡΙΟΥ

- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑΛΑΓΑΡΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΤΩ ΑΣΙΤΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΤΩ ΒΙΑΝΝΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΕΡΑΜΟΥΤΣΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΕΡΑΣΣΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΟΥΝΑΒΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΟΦΙΝΑ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΡΟΥΣΩΝΑ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΛΕΥΚΟΧΩΡΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΛΙΓΟΡΤΥΝΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΜΑΘΙΑΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΜΑΡΑΘΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΣΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΜΕΣΟΧΩΡΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΜΕΣΣΑΡΑΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΜΠΑΝΑΝΟΠΑΡΑΓΩΓΩΝ ΚΡΗΤΗΣ ΣΥΝ.Π.Ε.
ΟΜΑΔΑ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΜΥΡΤΙΑΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΝΕΑΣ ΦΟΡΤΕΤΣΑΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΝΙΠΙΔΙΤΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΠΕΔΙΑΔΟΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΑΝΑΣΣΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΑΝΟΡΑΜΑΤΟΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΑΡΤΗΡΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΑΤΣΙΔΕΡΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΕΖΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΕΝΤΑΜΟΔΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΑΡΚΑΛΟΧΩΡΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΕΤΡΟΚΕΦΑΛΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΕΥΚΟΥ ΒΙΑΝΝΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΡΑΙΤΩΡΙΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΡΕΒΕΛΙΑΝΩΝ

- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΡΟΦΗΤΗ ΗΛΙΑ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΥΡΑΘΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΥΡΓΟΥ ΜΑΛΕΒΙΖΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΥΡΓΟΥ ΜΟΝΟΦΑΤΣΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΡΟΔΙΑΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΣΓΟΥΡΟΚΕΦΑΛΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΣΚΑΛΑΝΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΣΤΑΒΙΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΣΤΑΥΡΑΚΙΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΣΥΚΟΛΟΓΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΤΥΛΙΣΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΦΙΛΙΣΙΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΦΟΔΕΛΕ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΦΟΡΤΕΤΣΑΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΧΑΡΑΚΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΧΟΥΔΕΤΣΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΨΑΡΗΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΟΣ (ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ) ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ ΓΟΥΒΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ-ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΟΣ-ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ - ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ Δ. ΕΝΟΤΗΤΑ ΓΟΡΓΟΛΑΪΝΙ «ΜΕΛΙΣΣΑΝΘΗ»
- ΑΡΔΕΥΤΙΚΟΣ ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΜΕΛΕΣΩΝ
- «ΑΡΧΑΝΩΝ ΓΕΥΣΕΙΣ» ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ – ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΚΟΣ – ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ (ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΣ) ΔΗΜΟΥ ΑΡΧΑΝΩΝ – ΑΣΤΕΡΟΥΣΙΩΝ
- ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ

Περιφερειακή Ενότητα Λασιθίου

- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣΚΟΣ ΣΤΑΦΙΔΙΚΟΣ ΕΛΑΙΟΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΣΗΤΕΙΑΣ
- ΑΓΡ/ΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΣΚΟΠΗΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΠΙΔΙΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΧΛΑΔΙΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΔΑΦΝΗΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΕΞΩ ΜΟΥΛΙΑΝΩΝ

- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΤΣΙΔΟΝΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΡΥΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΡΑΙΣΣΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΡΟΥΣΣΑΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΧΑΝΔΡΑ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΧΡΥΣΟΠΗΓΗΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΓΙΑ ΦΩΤΙΑΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΒΑΪΝΙΑΣ-ΚΕΝΤΡΙ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΒΡΥΣΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΖΑΚΡΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΖΗΡΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΜΕΙΡΟΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΡΥΔΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΟΥΤΣΟΥΡΑ Σ.Π.Ε,
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΡΙΤΣΑΣ ΣΥΝ.Π.Ε. ΟΠΕΓΑ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΛΙΘΙΝΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΜΑΡΩΝΙΑΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΝΟΤΟΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΟΡΟΠΕΔΙΟΥ ΛΑΣΙΘΙΟΥ (πρώην ΕΝΩΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΛΑΣΙΘΙΟΥ)
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΑΛΑΙΚΑΣΤΡΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΔΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ ΚΗΠΕΥΤΙΚΩΝ ΔΗΜΟΥ ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ «ΑΝΑΤΟΛΗ»
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΠΕΥΚΩΝ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΣΤΑΥΡΟΧΩΡΙΟΥ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΛΩΤΗΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΦΟΥΡΝΗΣ
- ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΧΑΜΕΖΙΟΥ
- ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΛΙΜΝΩΝ «Ο ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΣ»

Η σύνταξη του καταλόγου προκύπτει από τα δηλωθέντα στοιχεία, στην αίτηση πρώτης εγγραφής τους που υπέβαλαν οι Συνεταιρισμοί ηλεκτρονικά στην Ψηφιακή Υπηρεσία (Μητρώο Σ.Α.Ο. & Δ.Ο.) του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων.

Δ.1 Χανιά

Η Περιφερειακή Ενότητα (Π.Ε.) Χανίων είναι μια από τις 4 της Περιφέρειας Κρήτης. Έχει 7 δήμους (Αποκορώνου , Σφακίων, Καντάνου-Σελίνου, Κισσάμου, Γαύδου, Πλατανιά και Χανίων) και συνολικό πληθυσμό 142.470 κατοίκους με βάση την απογραφή του 2011. Η Π.Ε. Χανίων προσφέρει σπουδαία αξιοθέατα, αρχαιολογικού αλλά και φυσικού ενδιαφέροντος.

Η οικονομία της περιοχής, εκτός από τον τουρισμό, στηρίζεται ιδιαίτερα στη γεωργία, και πιο συγκεκριμένα στην καλλιέργεια ελαιόδεντρων και κίτρου. Η παραγωγή κρασιού, αβοκάντο και τυροκομικών προϊόντων είναι επίσης διαδεδομένη ενώ τα τελευταία χρόνια γίνονται προσπάθειες για την παραγωγή βιολογικών προϊόντων.

Τα Χανιά που είναι η πρωτεύουσα της Π.Ε. είναι παραλιακή πόλη της βορειοδυτικής Κρήτης, ένα από τα σημαντικότερα λιμάνια της και αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη πόλη του νησιού μετά το Ηράκλειο. Η μητροπολιτική περιοχή των Χανίων αριθμεί πλέον των 110.000 κατοίκων με μεγαλύτερα προάστια τα: Κουνουπιδιανά (8.620), Μουρνιές (7.533), Σούδα (6.418), Νεροκούρου (5.531), Δαράτσος (4.732), Περιβόλια (3.986), Γαλατάς (3.166), Αρόνι (3.003).

Υπήρξε σημαντική μινωική πόλη και έχει ταυτισθεί με την αρχαία Κυδωνία. Από ανασκαφές που έγιναν σε διάφορες συνοικίες, όπως αυτή στο Καστέλι, έγινε γνωστό πως η περιοχή ήταν κατοικημένη από τη Νεολιθική εποχή. Η πόλη αποτέλεσε μετά τη Μινωική εποχή μια σημαντική πόλη-κράτος με όρια από τη θάλασσα μέχρι τους πρόποδες των Λευκών Ορέων. Οι πρώτοι αποικιστές από την ηπειρωτική Ελλάδα ήταν οι Δωριείς γύρω στο 1100 π.Χ. Η Κυδωνία βρισκόταν σε συνεχείς διενέξεις με τις άλλες πόλεις κράτη της περιοχής. Ο Όμηρος την ανέφερε στην Οδύσσεια (iii.330). Το 69 π.Χ. ο Ρωμαίος πρόξενος Καικίλιος Μέτελλος (Caecilius Metellus) κατέλαβε την Κυδωνία, η οποία έλαβε προνόμια ανεξάρτητης πόλης-κράτους από τους Ρωμαίους, όπου και διατήρησε το δικαίωμα να έχει δικό της νόμισμα μέχρι τον 3ο αιώνα μ.Χ.

Κοινωνικές υποδομές

Πολυτεχνείο Κρήτης

Το Πολυτεχνείο Κρήτης ιδρύθηκε στα Χανιά το 1977 και περιλαμβάνει τα ακόλουθα Ακαδημαϊκά Τμήματα: Τμήμα Μηχανικών Παραγωγής και Διοίκησης (ΜΠΔ), Τμήμα Μηχανικών Ορυκτών Πόρων (ΜΗΧΟΠ), Τμήμα Ηλεκτρονικών Μηχανικών & Μηχανικών Υπολογιστών (ΗΜΜΥ), Τμήμα

Μηχανικών Περιβάλλοντος (ΜΗΠΕΡ), Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών (ΑΡΜΗΧ), Γενικό Τμήμα.

ΤΕΙ Κρήτης

Ακόμη, στην πόλη στεγάζονται το Τ.Ε.Ι. Κρήτης - Παράρτημα Χανίων και το Μεσογειακό Αγροτικό Ινστιτούτο Χανίων.

Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων.

Η ανασυγκρότηση των μονάδων κοινωνικής οικονομίας, η συμπλήρωση των δραστηριοτήτων «λαϊκής βάσης», η ευελιξία και η διαφάνεια στα συναλλακτικά ήθη και η επίτευξη της ανακύκλωσης εισοδήματος-παραγωγής σε τοπικό επίπεδο, προς την κατεύθυνση της αυτάρκειας σε επίπεδο Νομού και Περιφέρειας αποτέλεσε το σκεπτικό για την ίδρυση της.

Λειτουργεί από το 1993 με κύρια χαρακτηριστικά την ενεργό συμμετοχή των συνεταιρών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, τη διαμόρφωση νέων προϊόντων προσαρμοσμένων στις ανάγκες τους, την ανταγωνιστικότητα των υπηρεσιών της Τράπεζας και την ταχύτητα ανταπόκρισης στα αιτήματα του κοινού και στις απαιτήσεις της αγοράς.

Αξιοθέατα

Αρχαιολογικό Μουσείο

Το Αρχαιολογικό Μουσείο των Χανίων, στεγάζεται στο Καθολικό της Ενετικής Μονής του Αγίου Φραγκίσκου και συγκεντρώνει αρχαιολογικά ευρήματα από διάφορες εποχές και από διάφορες περιοχές του νομού. Το μουσείο χωρίζεται σε δύο βασικές εκθέσεις. Στην πρώτη υπάρχουν τα ευρήματα από τη Νεολιθική μέχρι την Υστερομινωική περίοδο και στη δεύτερη ευρήματα από τη Γεωμετρική μέχρι τη Ρωμαϊκή εποχή.

Κέντρο Αρχιτεκτονικής της Μεσογείου

Στο αποκατεστημένο Μεγάλο (δυτικό) Αρσενάλι (ενετικός ταρσανάς) λειτουργεί πολιτιστικό – πνευματικό κέντρο ανάδειξης της αρχιτεκτονικής παράδοσης της Μεσογείου

Λαογραφικό Μουσείο Χανίων

Το Λαογραφικό Μουσείο περιλαμβάνει μια πλούσια συλλογή από αντικείμενα αγροτικής και οικιακής χρήσης, έπιπλα, εργαλεία, μουσικά όργανα, διακοσμητικά αντικείμενα, υφαντά και κεντήματα.

Ναυτικό Μουσείο

Το Ναυτικό Μουσείο της Κρήτης βρίσκεται στα Χανιά, στο βορειοανατολικό τμήμα, στην είσοδο του ενετικού φρουρίου Φιρκά. Εγκαινιάστηκε το 1973 και περιλαμβάνει στη συλλογή του διάφορα αντικείμενα από τη ναυτική παράδοση της Ελλάδας, μέχρι τη Μάχη της Κρήτης

Μοναστήρι Χρυσοπηγής

Το Μοναστήρι της Χρυσοπηγής βρίσκεται σε απόσταση 3 χιλιομέτρων νοτιοανατολικά των Χανίων, στο δρόμο που συνδέει τα Χανιά με τη Σούδα.

Ιδρύθηκε γύρω στο 17ο αιώνα από μια οικογένεια της περιοχής και είναι τόσο μεγάλο που μοιάζει πραγματικά με κάστρο. Το μοναστήρι διαθέτει βιβλιοθήκη στην οποία φυλάσσονται πολύτιμα θρησκευτικά έγγραφα. Υπάρχει επίσης εργαστήριο αγιογραφίας.

Τζαμί των Γενίτσαρων

Στην πόλη των Χανίων, περπατώντας ανατολικά προς την προκουμαία υπάρχει πιο γνωστό οθωμανικό μνημείο, το Τζαμί των Γενιτσάρων, που είναι το πιο παλιό σε όλο το νησί της Κρήτης. Η αρχιτεκτονική του είναι ιδιαίτερα απλή και περιλαμβάνει ένα ορθογώνιο κτίσμα με 4 τόξα, που στηρίζονται από ένα μεγάλο ημισφαιρικό τρούλο.

Μουσείο Τυπογραφίας

Το μοναδικό στην Ελλάδα Μουσείο Τυπογραφίας βρίσκεται στα Χανιά, λίγο έξω από την πόλη, στο Βιοτεχνικό Πάρκο Σούδας και αποτελεί όραμα ζωής του ιδρυτή του, Γιάννη Γαρεδάκη, ιδρυτή και εκδότη της εφημερίδας "Χανιώτικα νέα".

Επίσης μέρη ιδιαίτερης προσοχής αποτελούν μέσα στην πόλη των Χανίων αλλά και στη γύρω περιοχή:

- Η παλαιά πόλη και ενετικό λιμάνι
- Τζαμί του Κιουτσούκ Χασάν (Γιαλί Τζαμισί)
- Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή Συλλογή Χανίων (ναός San Salvatore)
- Μητροπολιτικός Ναός Εισοδίων Θεοτόκου (Τριμάρτυρη)
- Ναός Αγίου Νικολάου Σπλάντζιας
- Οικία Ελ. Βενιζέλου (Χαλέπα)
- Πολεμικό Μουσείο (Χανιά)
- Λαογραφικό Μουσείο Χανίων
- Συναγωγή Ετζ Χαγίμ
- Καθολικός Ναός Θεοτόκου (1879), στην παλιά πόλη
- Καθολικός Ναός Αγίου Ρόκου
- Ιστορικό Αρχείο Κρήτης
- Κέντρο Κρητικού Δικαίου
- Μουσείο Σχολικής Ζωής
- Μουσείο Τυπογραφίας
- Δημοτική Πινακοθήκη
- Μουσείο Χημείας
- Κέντρο Αρχιτεκτονικής Μεσογείου (ΚΑΜ)
- Φιλολογικός Σύλλογος "ο Χρυσόστομος"
- Αρχαία Απτέρα στον Αποκόρωνα

- Μνημείο Μικρασιάτισσας Μάνας (οδός Κισσάμου και Μπότσαρη)
- Νεό Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων (στην περιοχή Χαλέπας)

Στην ευρύτερη περιοχή της Π.Ε. Χανίων τα μέρη που έλκουν επισκέπτες και συγκροτούν κατά κύριο λόγο το φυσικό απόθεμα είναι:

Η παραλία της Παλαιοχώρας.

Περιοχή κατάλληλη τόσο για κολύμπι, όσο και για αθλητικές δραστηριότητες. Χάρη στην τοποθεσία της οι καιρικές συνθήκες είναι πολύ ευνοϊκές για windsurfing.

Φαράγγι της Σαμαριάς

Το Φαράγγι της Σαμαριάς είναι αναμφισβήτητα ένας τόπος μεγάλης οικολογικής σημασίας τόσο στην Κρήτη, όσο και σε όλη την Ελλάδα. Βρίσκεται στο νότιο τμήμα του νομού Χανίων, ανάμεσα στον Ομαλό και στην Αγία Ρούμελη. Το Φαράγγι εκτείνεται σε 48.500 στρέμματα και περιλαμβάνει πολλά σπάνια είδη της χλωρίδας και της πανίδας μεταξύ των οποίων, ο κρητικός αίγαγρος, ασβοί και κουνάβια. Ο επισκέπτης μπορεί να το διασχίσει περίπου σε 3 με 4 ώρες περπατώντας. Το τοπίο είναι εντυπωσιακό και περιλαμβάνει καταρράκτες, λίμνες και χαράδρες.

Ελαφονήσι

Το Ελαφονήσι είναι ίσως η πιο δημοφιλής παραλία όλης της Κρήτης και βρίσκεται στο νοτιοδυτικό τμήμα της. Είναι η πιο κοσμοπολίτικη παραλία του νομού και είναι γεμάτη κόσμο κάθε ηλικίας τους καλοκαιρινούς μήνες.

Γαύδος

Η Γαύδος αποτελεί το νοτιότερο άκρο της Ευρώπης και θεωρείται μια από τις παραλίες με την καλύτερη ποιότητα νερών.

Φραγκοκάστελο

Το Φραγκοκάστελο βρίσκεται ανατολικά από τη χώρα των Σφακιών. Ενετικό κάστρο του 1370 γνωστό για τη μάχη που έγινε το 1828 ανάμεσα σε Έλληνες και Τούρκους. Διάσημο επίσης και για το φαινόμενο αντικατοπτρισμού που εμφανίζεται κάθε χρόνο στα τέλη Μαΐου, αρχές Ιουνίου.

Βρύσες

Αξίζει κανείς να επισκεφτεί την περιοχή γύρω από το χωριό Βρύσες με τα παραδοσιακά χωριά Φρε, Βαφέ, Εμπροσνερό, Αλίκαμπο και Μάζα που εκτός από την παραδοσιακή αρχιτεκτονική έχουν διατηρήσει και τον παλιό τρόπο ζωής. Η περιοχή φημίζεται για τα γαλακτοκομικά της προϊόντα και ειδικά το γιαούρτι. Όλα τα παραπάνω χωριά είναι εκτός των κυρίων διαδρομών και προορισμών των τουριστών και έτσι έχουν κρατήσει μια πιο αυθεντική εικόνα του παρελθόντος.

Δρόμοι των Μουσείων (museum routes)

Στα Χανιά έχει δημιουργηθεί ένα δίκτυο μικρών μουσείων με τίτλο «Δρόμοι των Μουσείων (museum routes) – 6 στάσεις πολιτισμού από το Κρητικό στο Λιβυκό Πέλαγος». Συμμετέχουν τα εξής Μουσεία:

- Μουσείο Κρητικών βοτάνων στην Ορθόδοξη Ακαδημία κρήτης
- Μουσείο Αλιείας στο Κολυμπάρι
- Μουσείο Ελιάς Βουβών (στις Ανω Βούβες)
- Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης (Ελαιουργείο Βρωμόνερου)
- Ιστορικό Μουσείο Κανδάνου (στην Κάνδανο)
- Μουσείο Ακριτών της Ευρώπης (στην Παλιόχωρα)

Δίκτυο Αγροτουρισμού Δυτικής Κρήτης.

Προσπάθεια δικτύωσης ιδιοκτητών ή συλλογικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Δυτική Κρήτη. Ιδρύθηκε το Σεπτέμβριο του 2001, με τη μορφή αστικής εταιρίας, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και σήμερα αριθμεί 35 μέλη. Σκοποί του Δικτύου είναι η προώθηση της βιώσιμης και αειφόρου ανάπτυξης και η προβολή και ενίσχυση των τοπικών κοινωνιών και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Επίσης η διάδοση περιβαλλοντικής συνείδησης, εναλλακτικών μορφών τουρισμού καθώς και η προστασία του δομημένου, πολιτισμικού και φυσικού περιβάλλοντος, της άγριας και μη χλωρίδας και πανίδας.

Πολιτιστικοί σύλλογοι – Χανίων

- Πολιτιστικός Σύλλογος Κουστογεράκου Σελίνου “Ο Καντανολέων”
- Πολιτιστικός & Μορφωτικός Σύλλογος Αγίας Μαρίνας “Τα Θεωρού”
- Πολιτιστικός παραδοσιακός όμιλος Χανίων “Ο Φάρος”
- Πολιτιστικός Σύλλογος Χωρδακίου “Η Σκλόκα”
- Πολιτιστικός Σύλλογος Βάμου “Ο Πρίνος”
- Πολιτιστικός Σύλλογος Κολυμβαρίου
- Πολιτιστικός Σύλλογος Τσικαλαριών
- Πολιτιστικός Σύλλογος Ταυρωνίτη
- Πολιτιστικός Σύλλογος Τοπολίων
- Πολιτιστικός Σύλλογος Στερνών “Μινώα”
- Πολιτιστικός Σύλλογος Ποταμίδας
- Πολιτιστικός Σύλλογος Πολεμερχίου
- Πολιτιστικός Σύλλογος Σπανιάκου-Καλάμου-Βληθιά Σελίνου
- Πολιτιστικός Σύλλογος Ταυρωνίτη

Ιχνη Μεσογείου - Mediterranean traces

Τα Χανιά, μια πόλη που στο διάβα του χρόνου όλοι οι λαοί της Μεσογείου έχουν αφήσει το πολιτιστικό τους αποτύπωμα, από το καλοκαίρι του 2015 απέκτησαν τα «ΙΧΝΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ», ένα διεθνές θεματικό φεστιβάλ που έρχεται για να δικαιώσει και να τονίσει το διακριτό πολιτισμικό τους ρόλο τους στον χώρο της Μεσογείου, εμπλουτίζοντας παράλληλα το καθιερωμένο Πολιτιστικό καλοκαίρι του Δήμου Χανίων.

Ενα ατμοσφαιρικό καλοκαιρινό ταξίδι με μουσική, χορό, σινεμά και γεύσεις από τις χώρες της Μεσογείου το οποίο αναδεικνύει το κοσμοπολίτικο και εξωστρεφές πρόσωπο των Χανίων και καθιστά τον πολιτισμό μοχλό ανάπτυξης. Καλλιτεχνικά σχήματα υψηλού επιπέδου από την Ελλάδα αλλά κι άλλες χώρες της Μεσογείου, σε μια διαδρομή τέχνης με σταθμούς την Ιταλία, την Ισπανία, την Τουρκία, τη Γαλλία, την Κύπρο, τη Βόρειο Αφρική και φυσικά την Ελλάδα και την Κρήτη, μεταφέρουν την αίσθηση ελευθερίας, τον αυθορμητισμό, την αυθεντικότητα και την ζεστασιά της μεγάλης αγκαλιάς της κοινής μας θάλασσας, της Μεσογείου

Δ.2 Ρέθυμνο

Η Περιφερειακή Ενότητα **Ρεθύμνου** είναι μια από τις 4 της Περιφερειακές Ενότητες (πρώην Νομοί) της Κρήτης, Βρίσκεται μεταξύ της Π.Ε. Χανίων (δυτικά) και της Π.Ε. Ηρακλείου (ανατολικά). Βόρεια βρέχεται από το Κρητικό πέλαγος και νότια από το Λιβυκό πέλαγος. Πρωτεύουσα είναι το Ρέθυμνο. Το έδαφος του νομού κατά ποσοστό 65% είναι ορεινό, ένα ποσοστό περίπου 19% είναι ημιορεινό και το υπόλοιπο 16% είναι πεδινό. Τα πεδινά εδάφη περιορίζονται στα βόρεια και νότια παράλια.

Κύριοι φυσικοί πόροι της Π.Ε. Ρεθύμνου αποτελούν οι αρκετά εύφορες πεδινές εκτάσεις, βόρεια και νότια του νομού με σημαντική ανάπτυξη της γεωργίας και του τουρισμού και λιγότερο της κτηνοτροφίας. Η γεωργία βασίζεται κυρίως στην ελαιοκαλλιέργεια. Οι ελαιώνες εδώ θεωρούνται από τους πλέον εκτεταμένους και αποδοτικούς όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και σε όλη τη Μεσόγειο. Στις λοιπές καλλιεργούμενες εκτάσεις παράγονται σιτηρά, βρώσιμα όσπρια, βιομηχανικά φυτά, κτηνοτροφικά φυτά, πατάτες και λαχανικά. Στις δενδρώδεις καλλιέργειες περιλαμβάνονται εσπεριδοειδή, οπωροφόρα (μηλιές, αχλαδιές, βερικοκιές, ροδακινιές, κερασιές κ.ά.) καθώς και αμυγδαλιές, καρυδιές και μπανανιές και – φυσικά – ελιές. Από τα συνολικά 519.200 στρέμματα καλλιεργήσιμης γης περίπου τα 39.000 αρδεύονται.

Στη κτηνοτροφία περιλαμβάνονται αιγοπρόβατα οικόσιτης και ημι-οικόσιτης μορφής με πολλά τυροκομικά γαλακτοκομικά και άλλα κτηνοτροφικά προϊόντα (δέρματα, λίπος, αυγά κλπ.).

Τα δάση του νομού είναι πολύ περιορισμένα, καλύπτουν μόνο το 0,04% της συνολικής έκτασης, από την οποία παράγεται ξυλεία, καυσόξυλα, ξυλάνθρακες και πολλά βότανα (τσάι, ρίγανη κ.λπ.).

Η αλιεία ασκείται και στις δύο ακτογραμμές από επαγγελματικά και ερασιτεχνικά αλιευτικά σκάφη με σύνολο αλιευμάτων τους 85 τόνους ετησίως. Η δε βιομηχανία και βιοτεχνία στο νομό θεωρείται μικρή περιοριζόμενη στην επεξεργασία αγροτικών προϊόντων. Χαρακτηριστικό όμως είναι ότι στο Ρέθυμνο υπάρχει χωροθετημένο Βιοτεχνικό Πάρκο.

Ο Ορυκτός πλούτος του νομού είναι περιορισμένος περιλαμβάνοντας κάποια περιορισμένα κοιτάσματα γύψου και λιγνίτη, μερικών χιλιάδων τόνων, στις περιοχές Πλατανιά και Σελλίον αντίστοιχα, καθώς και αμιάντου στις θέσεις Μουρνέ και Άδρακτος, μαγγανίου στη περιοχή Άνω Μέρος και σιδηρομεταλλεύματος στις τοποθεσίες Σίσσες, Άνω Βαλασμόνερο και Αρολίθι χωρίς όμως οικονομικό ενδιαφέρον.

Το **Ρέθυμνο** είναι πρωτεύουσα της Περιφερειακής Ενότητας και έδρα του μητροπολιτικού ομώνυμου Δήμου. Εμφανίζει μεγάλη τουριστική κίνηση κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, ενώ οι 10.500 και πλέον ενεργοί φοιτητές καθιστούν την πόλη ιδιαίτερα ζωντανή κατά την υπόλοιπη περίοδο του χρόνου. Ο πληθυσμός της πόλης ανέρχεται σε 34.300 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2011. Είναι η τρίτη μεγαλύτερη πόλη της Κρήτης μετά το Ηράκλειο και τα Χανιά.

Η οικονομία του Ρεθύμνου στηρίζεται στον τουρισμό, καθόσον υπάρχουν πολλά αξιοθέατα, μεγάλη αμμώδης παραλία και ισχυρή ξενοδοχειακή υποδομή. Συγκοινωνιακά η πόλη εξυπηρετείται οδικά με σύνδεση με το Ηράκλειο και τα Χανιά μέσω του εθνικού δρόμου Ε 75, ενώ έχει και επαρχιακό σχετικά καλό οδικό δίκτυο, με το οποίο συνδέεται με όλες τις περιοχές της Π.Ε. Διαθέτει, επίσης, νέο, σύγχρονο λιμάνι. Δεν έχει αεροδρόμιο, καθώς το αεροδρόμιο Πηγής δεν συνέχισε τη λειτουργία του μετά τη Γερμανική κατοχή.

Το πολιτιστικό απόθεμα του Ρεθύμνου είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον. Στο Ρέθυμνο συνυπάρχουν μνημεία της ενετικής και της οθωμανικής περιόδου.

Η Φορτέτζα είναι το ενετικό οχυρό της πόλης, έργο του 16ου αιώνα, το οποίο στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκε από τους Οθωμανούς. Το Οχυρό της Πύλης Φορτέτζας, γνωστό ως Ριβελίνο είναι πενταγωνικό οχύρωμα στην ανατολική πύλη και χτίστηκε από τους Οθωμανούς μετά την κατάληψη της πόλης. Υπολείμματα των οχυρωματικών έργων είναι η *Μεγάλη Πόρτα (Porta Guora)* της οποίας ελάχιστα μέρη διατηρούνται μέχρι σήμερα (βρίσκεται στην αρχή της οδού Αντιστάσεως). Άλλα μνημεία είναι (η κρήνη Rimondi, ο Άγιος Φραγκίσκος, η Εκκλησία της Santa Maria -το σημερινό Ωδείο (Τέμενος Νερατζέ), η Μονή της Αγίας Βαρβάρας -Τζαμί Καρά Μουσα Πασά, η Loggia - Λέσχη Ενετών Αξιωματικών του Ρεθύμνου, η Εκκλησία της Μαρίας Μαγδαληνής - "Η Μικρή Παναγία"), καθώς και πολλά ιδιωτικά κτίρια, ιδίως θυρώματα, που αξίζουν την προσοχή του επισκέπτη της πόλης.

Ενετικά μνημεία

Η Φορτέτζα είναι ενετικό φρούριο το οποίο χρονολογείται από το 1573. Χτίστηκε σύμφωνα με το ενετικό σύστημα οχυρωματικής αρχιτεκτονικής. Χαρακτηριστικό της κατασκευής είναι ότι οι προμαχώνες ενώνονται μεταξύ τους με τμήματα ευθυγράμμων τειχών, με μεγάλο πλάτος και με κλίση εξωτερικά, για να εξοστρακίζονται τα εχθρικά βλήματα. Θεμελιωτής του φρουρίου είναι ο Ρέκτορας Αλβίζε Λάντο. Η θεμελίωσή του έγινε στις 13 Σεπτεμβρίου 1573 και οι εργασίες στον περίβολο αλλά και στα δημόσια κτίρια που υπήρχαν μέσα σ' αυτόν ολοκληρώθηκαν το 1580. Η κατασκευή του έγινε σύμφωνα με τα σχέδια του αρχιτέκτονα Σφόρτσα Παλαβιτσίνι, που κατά τη διάρκεια της κατασκευής έκανε κάποιες βελτιωτικές αλλαγές. Για την ανοικοδόμησή του δούλεψαν υποχρεωτικά 107.142 Κρητικοί, ενώ χρησιμοποιήθηκαν και 40.205 επιταγμένα ζώα. Σήμερα αποτελεί επισκέψιμο μνημείο και στην Φορτέτζα διοργανώνονται σημαντικές πολιτιστικές εκδηλώσεις

Οθωμανικά μνημεία

Στην πόλη διασώζονται οθωμανικά μνημεία, απομεινάρια της περιόδου κατοχής από τους Οθωμανούς, όπως:

- **Τέμενος Ιμπραϊμ Χαν:** Αρχικά ήταν ενετικός καθεδρικός ναός αλλά κατά την Οθωμανική περίοδο μετατράπηκε σε Ισλαμικό Τέμενος

αφιερωμένο στον σουλτάνο Ιμπραϊμ Χαν. Ο υπερμεγέθης σημερινός θόλος διαμέτρου 11μ προστέθηκε από τους Οθωμανούς. Σήμερα ο χώρος χρησιμοποιείται ως εκθεσιακός χώρος τέχνης.

- **Τέμενος του Βελί Πασά ή Μασταμπά:** Είναι μνημείο του 17ου αιώνα και σύμφωνα με μια άποψη το όνομα Βελί Πασά, οφείλεται στον Βελί, κεχαγιά του Ντελί Χουσεϊν Πασά.

- **Τέμενος της βαλιντέ σουλτάν Τουρχάν Χαντιτζέ.**

- **Τέμενος του Γκαζι Ντελί Χουσεϊν Πασά ή Νερατζέ:** Αρχικά ήταν ο ναός Σάντα Μαρία (καθολικός ναός μονής Αυγουστινιανών μοναχών) ο οποίος το 1646 μετατράπηκε από τον Γκαζι Ντελί Χουσεϊν Πασά σε ισλαμικό τέμενος. Σήμερα ο χώρος του μνημείου χρησιμοποιείται ως ωδείο και ο μιναρές βρίσκεται υπό συντήρηση επειδή έχει πάρει μικρή κλίση.

Μουσεία του Ρεθύμνου – Εκθέσεις

Στην πόλη υπάρχουν, ανάμεσα σε άλλα:

Αρχαιολογικό Μουσείο του Ρεθύμνου

Το Αρχαιολογικό Μουσείο του Ρεθύμνου στεγάζεται σε ένα πενταγωνικό κτίριο ακριβώς μπροστά στη κεντρική πύλη της Φορτέτζας (Ανατολική Πύλη). Το κτίριο αυτό κατασκευάστηκε από τους Οθωμανούς για να προστατεύσουν την είσοδο του κάστρου. Τα εκθέματα προέρχονται από διάφορες περιοχές της Π.Ε. Ρεθύμνου και αντιπροσωπεύουν όλες τις περιόδους της προϊστορικής και της ιστορικής εποχής. Η Ύστερη Νεολιθική (3500-2900 π.Χ.) και η Πρωτομινωική (2800-2100 π.Χ.) αντιπροσωπεύονται με κεραμική, εργαλεία και γλυπτά, μεταξύ των οποίων ένα βιολόσχημο μαρμάρινο ειδώλιο, που έχουν βρεθεί κυρίως στα σπήλαια στο Μελιδόνι και στο Γεράνι. Η Μεσομινωική περίοδος (2100-1600 π.Χ.) αντιπροσωπεύεται με ευρήματα που προέρχονται από τα κτιριακά συγκροτήματα στου Αποδούλου και στο Μοναστηράκι, όπως επίσης και από το ιερό της κορυφής στη Βρυσίνα. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν ο μεγάλος αριθμός σφραγίδων και το πήλινο μοντέλο ενός βωμού, που διατηρείται μόνο το πάνω τμήμα του.

Μουσείο Ιστορίας και Λαϊκής Τέχνης

Το Μουσείο Ιστορίας και Λαϊκής Τέχνης στεγάζεται σε ένα συντηρημένο βενετσιάνικο κτίριο, μοναδικό, υπόδειγμα της αστικής κατοικίας αυτής της εποχής, το οποίο χρονολογείται τον 17ο αιώνα. Από το Υπουργείο Πολιτισμού έχει χαρακτηριστεί διατηρητέο ιστορικό μνημείο. Πέρα από τις σημαντικές συλλογές που φιλοξενεί, το κτίριο καθαυτό είναι εξαιρετικό μνημείο.

Εκτίθενται κοστούμια, χειροποίητα υφαντά, εργαλεία υφαντικής, κεντήματα και δαντέλες, παραδοσιακά κεραμικά, εργαλεία πηλοπλαστικής και κεραμικής τέχνης και εργαλεία μεταλλοτεχνίας. Η όλη διαδικασία της παρασκευής ψωμιού, μια από τις χαρακτηριστικές δραστηριότητες στο Ρέθυμνο, ξεκινώντας από την συγκομιδή του σιταριού, έως το ψήσιμο του ψωμιού, επίσης παρουσιάζεται στο Μουσείο, μαζί με άλλα παραδοσιακά

επαγγέλματα, όπως του σαγματοποιού, του σιδερά, του αγρότη και του μαχαιροποιού.

Υπάρχει επίσης σημαντική συλλογή ιστορικών φωτογραφικών ντοκουμέντων και χαρτών. Στο χώρο του Μουσείου διοργανώνονται εκπαιδευτικά προγράμματα, ενώ διατίθενται και διάφορες εκδόσεις του με ποικίλα θέματα.

Μουσείο Θαλάσσιας Ζωής

Στο μουσείο ο επισκέπτης μπορεί να βρει ένα σοβαρό αριθμό αντιπροσώπων της θαλάσσιας χλωρίδας και πανίδας, κύρια μαλάκια, ψάρια και σπόγγους. Υπάρχουν επίσης και κάποια απολιθώματα. Το Μουσείο στεγάζεται σε ένα αβαείο, πρόσφατα ανακαινισμένο, στη παλιά πόλη.

Δημοτική Πινακοθήκη «Λ. Κανακάκης»

Η Δημοτική Πινακοθήκη «Λ. Κανακάκης» φιλοξενείται σε ένα βενετσιάνικο κτίριο, στην παλιά πόλη, ακριβώς κάτω από τη Φορτέτζα. Στην Πινακοθήκη υπάρχει διαρκής έκθεση των έργων του Λ. Κανακάκη, αλλά και έργα πολλών άλλων συγχρόνων Ελλήνων καλλιτεχνών από το 1950 και μετά. Από το 1995 η Πινακοθήκη έχει ενταχθεί στο Εθνικό Πολιτιστικό Δίκτυο και είναι τμήμα του Κέντρου Σύγχρονης Τέχνης, γεγονός που έχει επηρεάσει την κατεύθυνση και τις δραστηριότητές της.

Ως αποτέλεσμα αυτού, η Πινακοθήκη και το κέντρο οργανώνουν αρκετές δραστηριότητες σχετικές με τη Μοντέρνα Τέχνη, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο εξωτερικό, όλο το χρόνο. Επίσης εκτός από τις εκθέσεις, οργανώνονται σεμινάρια, διαλέξεις και εκδίδονται βιβλία, λευκώματα και εκπαιδευτικό υλικό ποικίλου ενδιαφέροντος και προσανατολισμού.

Το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Κρήτης

Βρίσκεται στην καρδιά της παλιάς ιστορικής πόλης, κάτω από το ενετικό τείχος και το Αρχαιολογικό Μουσείο. Αγοράστηκε στη δεκαετία του 1970 από το Δήμο Ρεθύμνης και το 1992 έγινε Πινακοθήκη. Το 1995, το Ρέθυμνο εντάχθηκε στο θεσμό του Εθνικού Πολιτιστικού Δικτύου Πόλεων με συνέπεια την ίδρυση του Κέντρου Σύγχρονης Εικαστικής Δημιουργίας που προσανατόλισε τις δραστηριότητες της Πινακοθήκης στη σύγχρονη τέχνη.

Μόνιμη Έκθεση Ελληνικής Σπηλαιολογικής Εταιρείας

Μόνιμη έκθεση με τίτλο «Σπήλαια, Μνημεία Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς» της Ελληνικής Σπηλαιολογικής Εταιρείας, φιλοξενείται στην οδό Πατελάρου 14, περιοχή Μικρή Παναγία.

Παλαιοντολογικό Μουσείο Ρεθύμνου

Το Τέμενος Μασταμπά, με την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική των 9 τρούλων, τα συνεχόμενα κελιά, το «Ηγουμενείο» και τον περιβάλλοντα χώρο του αποτελεί αυτό καθ' αυτό μνημείο της πόλης του Ρεθύμνου. Έχει παραχωρηθεί στο Μ.Γ.Φ.Ι. με απόφαση του Υπουργείου Πολιτισμού. Μετά την ολοκλήρωση της αναστήλωσης και την εκτέλεση της σχετικής μουσειολογικής μελέτης, λειτουργεί ως Παλαιοντολογικό Μουσείο

Ρεθύμνου – Γουλανδρή Φ.Ι.

Η παλαιοντολογική συλλογή του Δήμου Ρεθύμνου, που έχει παραχωρηθεί στο Μουσείο, αποτελεί τη βάση του υλικού. Ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να γνωρίσει ένα σημαντικό μέρος της εξελικτικής πορείας της Κρήτης, των γεωλογικών και παλαιοντολογικών μεταβολών που υπέστη σ' ένα βάθος χρόνου 300 εκατομμυρίων ετών. Πρωτότυπα ευρήματα των ενδημικών θηλαστικών σε αναπαραστάσεις σε πραγματικό μέγεθος και σε ανατομική διάταξη πλαισιώνουν την παρουσίαση. Ξεχωρίζουν οι νάνοι κρητικοί ελέφαντες, οι νάνοι ιπποπόταμοι και τα πολύμορφα κρητικά ελάφια, ιδιαίτερα το ροπαλοφόρο ελάφι του Ρεθύμνου (*Candiacervus ropalophorus*), το οποίο και αποτελεί το λογότυπο του Μουσείου.

Πολιτιστικές εκδηλώσεις

Η πόλη διατηρεί αξιόλογη πνευματική παράδοση και κάθε χρόνο διοργανώνονται πλήθος πολιτιστικών εκδηλώσεων. Οι σημαντικότερες εκδηλώσεις, τους θερινούς μήνες, είναι: το Αναγεννησιακό Φεστιβάλ Ρεθύμνου και η Γιορτή Κρασιού και Παραδοσιακών Προϊόντων, με πρωτοβουλία του Δήμου Ρεθύμνου. Στο Ρέθυμνο υπάρχει Δημοτικό Θέατρο, αρκετοί κινηματογράφοι, ανάμεσά τους και ένας θερινός και Δημοτική Φιλαρμονική – Δημοτικό Ωδείο (αλλά και ιδιωτικά ωδεία), Δημοτική Χορωδία, Δημοτική Πειραματική Συμφωνική Ορχήστρα Ρεθύμνου. Τον Φεβρουάριο πραγματοποιείται το Ρεθυμνιώτικο Καρναβάλι. Την ίδια περίοδο, λίγο νωρίτερα, διοργανώνεται από τους Ρεθυμνιώτες το Κυνήγι Θησαυρού στο Ρέθυμνο, ένα ομαδικό παιχνίδι ιστορικών γνώσεων.

Πολιτιστική Δικτύωση

Μια εφαρμοζόμενη καλή πρακτική δικτύωσης αποτελεί η ηλεκτρονική πύλη Πολιτιστικό Ρέθυμνο (<http://www.politistiko-rethymno.org>) μέσω της οποίας γίνεται προσπάθεια καταγραφής όλου του πολιτιστικού αποθέματος της περιοχής, από υποδομές μέχρι πρόσωπα και θεσμούς.

Αξιοθέατα στον Νομό Ρεθύμνου

Μονή Αρκαδίου

Το μοναστήρι είχε χτιστεί τον 14ο αιώνα και έχει σχήμα φρουρίου με ογκώδεις εξωτερικούς τοίχους. Από τα κτίσματα της Μονής το σημαντικότερο είναι η Εκκλησία της (καθολικό), αφιερωμένη στον Άγιο Κωνσταντίνο και στη Μεταμόρφωση του Σωτήρος, με πύλη εξαιρετικό δείγμα αναγεννησιακού ρυθμού. Η κατασκευή της εκκλησίας ολοκληρώθηκε το 1587. Σήμερα είναι πολύ καλά διατηρημένη. Μέσα στον περίβολο του μοναστηριού υπάρχει μικρό μουσείο με λίγες βυζαντινές εικόνες, άμφια, φωτογραφίες και άλλα, καθώς και οστεοφυλάκιο των νεκρών του Ολοκαυτώματος του 1866.

Για τους Κρητικούς, η Μονή Αρκαδίου αποτελεί το ιερότερο σύμβολο του αγώνα τους για την ελευθερία. Το 1866, στην Κήρυξη της Κρητικής Επανάστασης, η Μονή αποτέλεσε το σημείο συνάντησης των αρχηγών των επαναστατών. Ο αρχηγός των τουρκικών δυνάμεων απαίτησε από τον ηγούμενο Γαβριήλ Μαρινάκη να διώξει την επιτροπή των επαναστατών. Στην άρνησή του ηγούμενου, ο πασάς επιτέθηκε κατά της Μονής, στις 7 Νοεμβρίου 1866 ξεκίνησε. Ήμερώματα της 9ης Νοεμβρίου, ενώ οι Τούρκοι γκρέμιζαν την πύλη, οι υπερασπιστές της Μονής με την ενθάρρυνση και την προτροπή του ηγούμενου Γαβριήλ, πήραν την ηρωική απόφαση της εκούσιας θυσίας: προτίμησαν να ανατινάξουν την πυριτιδαποθήκη και να πιναχθούν στον αέρα μαζί με τους εισβολείς, παρά να παραδοθούν στους Τούρκους. Μετά την απελευθέρωση, το κατεστραμμένο κτίριο της Μονής ξαναχτίστηκε σύμφωνα με το αρχικό του σχέδιο.

Μονή Πρέβελη

Η Μονή του Πρέβελη βρίσκεται σε απόσταση 37 χιλιομέτρων νότια του Ρεθύμνου, στις δυτικές πλαγιές του Μεγάλου Ποταμού (Κουρταλιώτικου φαραγγιού) και του φοινικόδασους της περιοχής. Η Πίσω Μονή του Θεολόγου λειτουργεί ως ανδρικό μοναστήρι. Είναι κτισμένη σε υψόμετρο 170 μέτρων με θέα στη θάλασσα. Στο κέντρο του μοναστηριακού συγκροτήματος βρίσκεται ο δίκλιτος ναός της μονής με εξαιρετικό τέμπλο, αφιερωμένος στον Άγιο Ιωάννη το Θεολόγο και στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου. Πολλά από τα ιερά κειμήλια (ιερά σκεύη, άμφια, Ευαγγέλια) και εικόνες εκτίθενται στο μουσείο της Μονής. Σώζεται μεγάλος αριθμός εικόνων (16ος–20ος αιώνας) από την Πίσω Μονή, την Κάτω Μονή και τα διάφορα εξωκκλήσια του μοναστηριού.

Μια από τις σημαντικότερες προσωπικότητες της Κρήτης ήταν και ο ηγούμενος της Μονής Μελχισεδέκ Τσουδερός (1803-1823). Ο Μελχισεδέκ μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία και οργάνωσε πρώτος την επανάσταση του 1821 στην Κρήτη. Έπαιρνε κι ο ίδιος μέρος στις μάχες, αλλά σκοτώθηκε το 1823. Κατά τη Γερμανική κατοχή, με τεράστιο κίνδυνο των μοναχών, η μονή αποτέλεσε καταφύγιο και κρυψώνα στρατιωτών των συμμαχικών δυνάμεων που πολέμησαν στη Μάχη της Κρήτης. Χαρακτηριστικό είναι ότι κοντά στο Perth της Αυστραλίας υπάρχει τουριστικό χωριό και μοναστήρι με το όνομα Πρέβελη (Prevelly), αφιερωμένο από τον επιζήσαντα και εσαεί ευγνώμονα βετεράνο Αυστραλό στρατιώτη Geoffrey Edwards. Ο Σταυρός φέρει κομμάτι Τιμίου Ξύλου στη βάση του και προέρχεται από την Κωνσταντινούπολη.

Ανώγεια

Ειδική αναφορά πρέπει να γίνει στα Ανώγεια. Το φημισμένο χωριό **Ανώγεια** βρίσκεται στις βόρειες προσβάσεις του Ψηλορείτη και απλώνεται στο διάσελο ανάμεσα σε δυο λόφους. Τα Ανώγεια σήμερα είναι μεγάλο κεφαλοχώρι με ιστορία και ξεχωριστό χαρακτήρα, φιλόξενους ανθρώπους και εξαιρετική κουζίνα, τυροκομικά προϊόντα που παράγονται στα «μιτάτα» (τυροκομεία) της περιοχής, καθώς και γλυκά. Οι Ανωγειανοί είναι ένας λαός με κλειστή κοινωνική δομή, χάρη στην οποία διατηρήθηκαν, σχεδόν αναλλοίωτα, τα ιδιαίτερα ανθρωπολογικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά τους. Μιλάνε ιδιόμορφα την κρητική διάλεκτο και χρησιμοποιούν αρκετές

αρχαιοελληνικές λέξεις. Εδώ γεννήθηκε ένας από τους σπουδαιότερους τραγουδιστές της Ελλάδας, ο Νίκος Ξυλούρης, ο αδελφός του Ψαραντώνης, καθώς και ο Λουδοβίκος των Ανωγείων. Στην ευρύτερη περιοχή των Ανωγείων υπάρχει ο αρχαιολογικός χώρος της αρχαίας Ζωμίνθου, το Ιδαιόν Αντρο, σπήλαιο που – σύμφωνα με τη Μυθολογία – ανατράφηκε ο Δίας, καθώς επίσης και αστεροσκοπείο στην κορυφή Σκοίνακα.

Το Α.Κ.Ο.Μ.Μ. - ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ Α.Ε. ΟΤΑ, αποτελεί την Ομάδα Τοπικής Δράσης εφαρμογής της κοινοτικής πρωτοβουλίας LEADER, στην περιοχή του ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ από το 1992.

Ιδρύθηκε το 1988 με την επωνυμία «Αναπτυξιακό Κέντρο Ορεινού Μυλοποτάμου και Μαλεβιζίου Ανώνυμη Εταιρία (Α.Κ.Ο.Μ-Μ. Α.Ε), με ιδρυτικούς μετόχους το Δήμο Ανωγείων, την κοινότητα Αξού, την κοινότητα Γωνιών και τον Αγροτικό Βιοτεχνικό Συνεταιρισμό Ανωγείων.

Η εταιρία υπήρξε ο καταλυτικός παράγοντας για την ενδυνάμωση αλλά και την δημιουργία σχέσεων και μηχανισμών που στηρίζουν την αναπτυξιακή διαδικασία όπως είναι το ΦΥΣΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ , το δίκτυο ΓΗ ΤΟΥ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ, το τοπικό σύμφωνο ποιότητας «ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ – ΚΡΗΤΗ», κ.α.

Ο Δήμος Ρεθύμνου σε συνεργασία με την Αντιπεριφέρεια Ρεθύμνου και το Επιμελητήριο συνδιοργανώνουν τη **Γιορτή Κρητικής Διατροφής**, στον Δημοτικό Κήπο Ρεθύμνου. Οι τοπικοί παραγωγοί εκθέτουν τα προϊόντα τους κι ενημερώνουν του επισκέπτες για την υψηλή διατροφική τους αξία, οι γευσιγνώστες τους μυσούν στα μυστικά της παραδοσιακής κρητικής κουζίνας, τα μουσικοχορευτικά συγκροτήματα αφήνουν το δικό τους ξεχωριστό κρητικό αποτύπωμα στις αναμνήσεις του κάθε επισκέπτη.

Επίσης στο Ρέθυμνο διοργανώνεται το Νότιο Φεστιβάλ, στην Μαρίνα Ρεθύμνου. Το φεστιβάλ αποτελεί την απαρχή ενός ξεχωριστού οράματος, που έχει στόχο να προσφέρει συναυλίες στα πρότυπα των αθηναϊκών και σταδιακά των ευρωπαϊκών μουσικών φεστιβάλ.

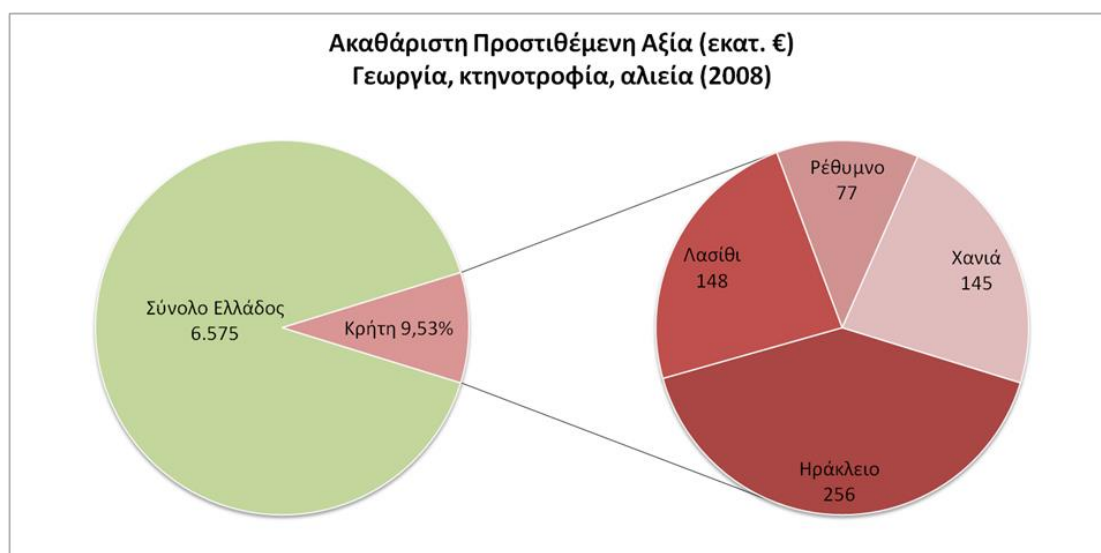
Δ.3 Ηράκλειο

Η Περιφερειακή Ενότητα Ηρακλείου είναι η μεγαλύτερη της Κρήτης, έχει το μεγαλύτερο πληθυσμό, ενώ είναι και η πλουσιότερη περιοχή της έχοντας το μεγαλύτερο κατά κεφαλή εισόδημα. Οι κυριότερες πόλεις της περιοχής είναι το Ηράκλειο, τα Μάταλα, το Τυμπάκι, οι Μοίρες, και η Άνω Βιάννος. Βασίζει την οικονομική της δύναμη στη γεωργία και στον τουρισμό. Με την πόλη του Ηρακλείου που αποτελεί το βασικό αστικό οικισμό και πλήθος υπηρεσιών, το μεγαλύτερο μέρος της Π.Ε. Ηρακλείου βασίζεται στην πρωτογενή παραγωγή.

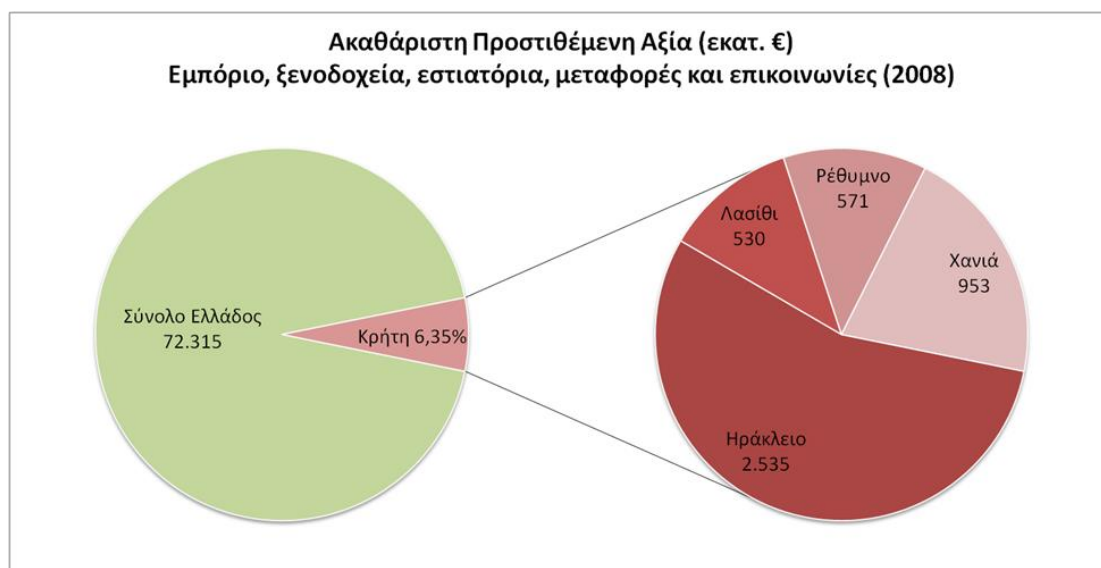
Ειδικότερα, στις πεδιάδες της Μεσαράς, του Ηρακλείου και του Καστελίου παράγονται ελιές, σταφίδες, δημητριακά, εσπεριδοειδή και οπωροκηπευτικά. Σε παράλιες περιοχές, όπως η Άρβη, παράγονται και μπανάνες. Αξιοσημείωτη είναι και η καλλιέργεια του δίκταμου, σε περιοχές της Βιάννου, όπως η Έμπαρος.

Ο τουρισμός συντελεί επίσης στην οικονομική ανάπτυξη της Π.Ε. Περιοχές αρχαιολογικού ενδιαφέροντος όπως η Κνωσός, η Φαιστός, η Γόρτυνα, η Τύλισος και τα Μάλια, προσελκύουν χιλιάδες επισκέπτες από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Οι παραλίες και οι τουριστικές περιοχές όπως τα Μάταλα, το Γάζι και το Τυμπάκι αποτελούν τους κύριους πόλους έλξης για επισκέπτες από όλο τον κόσμο, ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες.

Η Π.Ε. Ηρακλείου αποτελεί την ηγέτιδα περιοχή της Κρήτης τόσο στον αγροτικό τομέα όσο και στο εμπόριο και τον τουρισμό. Τα παρακάτω δύο σχήματα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας δείχνουν χαρακτηριστικά την κατάσταση στους τομείς αυτούς:

Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στον κλάδο «Γεωργία και Κτηνοτροφία» (Πηγή ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2012)

Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στον κλάδο «Εμπόριο και Τουρισμός» (Πηγή ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2012)

Οι πολιτιστικές υποδομές της Π.Ε. Ηρακλείου περιλαμβάνουν:

Μουσεία

- Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου. Με πολλά ευρήματα που προέρχονται από διαφορετικές χρονικές περιόδους και από διαφορετικά σημεία της Κρήτης. Ιδιαίτερη θέση κατέχουν οι θησαυροί από το ανάκτορο της Κνωσού.
- Ιστορικό Μουσείο. Με τις ποικίλες συλλογές του προσφέρει στον επισκέπτη μια διαδρομή μέσα στο χρόνο από τους πρώτους μετά Χριστό αιώνες έως σήμερα.
- Το Μουσείο Μάχης Κρήτης και Εθνικής Αντίστασης. Εδώ ο επισκέπτης μπορεί να δει συγκεντρωμένα κειμήλια από την περίοδο 1941-1945.
- Στον εκθεσιακό χώρο του ναού της Αγίας Αικατερίνης του Σινά μπορεί κανείς να θαυμάσει τα έργα της κρητικής αναγέννησης που αποπνέουν ένα ιδιαίτερο θρησκευτικό δέος στον επισκέπτη. Ξεχωριστή θέση κατέχουν τα έργα του Μιχαήλ Δαμασκηνού.
- Το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας όπου εκτίθενται αντιπροσωπευτικά δείγματα από τη χλωρίδα και πανίδα του τόπου.
- Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη. Το Μουσείο αποδίδει τιμή στον σπουδαίο άνθρωπο του πνεύματος, τον συγγραφέα, στοχαστή, φιλόσοφο, πολιτικό, ταξιδευτή, Νίκο Καζαντζάκη. Βρίσκεται στην κεντρική πλατεία του ιστορικού χωριού Βαρβάρει, σημερινή Μυρτιά. Η Έκθεση του Μουσείου στεγάζεται σε χώρο, ο οποίος διαμορφώθηκε εκεί όπου βρισκόταν το πατρικό σπίτι της οικογένειας Ανεμογιάννη, οικογένειας συγγενικής με τον καπετάν Μιχάλη, τον πατέρα του Νίκου Καζαντζάκη.

- Λαογραφικό μουσείο Λυχνοστάτης, ιδιωτικό (Δ/ντης Γιάννης Μαρκάκης) ανήκει στην Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Μικρών Μουσείων.

Αρχαιολογικοί και ιστορικοί χώροι

- Ανάκτορο της Κνωσού (Κνωσός)
- Ανάκτορο των Αρχανών (Άνω Αρχάνες)
- Ανάκτορο του Γαλατά (Γαλατάς)
- Ανάκτορο των Μαλίων (Μάλια)
- Ανάκτορο Φαιστού (Φαιστός)
- Ανεξερεύνητη Οικία Κνωσού (Κνωσός)
- Βασιλική έπαυλη Αγίας Τριάδας (Τυμπάκι Πυργιώτισσας)
- Βασιλική έπαυλη Κνωσού (Κνωσός)
- Βασιλική Λέντα (Λέντας)
- Βασιλικός Τάφος-Ιερό (Κνωσός)
- Διδακτήριο Άνω Αρχανών (Άνω Αρχάνες)
- Ενετικά Τείχη Ηρακλείου (Ηράκλειο)
- Ενετικό λιμάνι (Ηράκλειο)
- Ενετικό φρούριο Κούλες (Ηράκλειο)
- Ιερό Αιγυπτιακών Θεοτήτων (Άγιοι Δέκα)
- Ιερό Πυθίου Απόλλωνα (Άγιοι Δέκα)
- Καθολικό μονής Βαρσαμόνερου (Βορίζια)
- Κονάκι του Μπέη Ρασίχ Ασπράκη (Ηράκλειο)
- Κονάκι του Σαμή Μπέη (Ηράκλειο)
- Κρήνη Μοροζίνι «Λιοντάρια» (Ηράκλειο)
- Κτίριο Κληρονόμων Στέφανου Μηλιαρά (Ηράκλειο)
- Μέγαρο Λιοπυράκη (Ηράκλειο)
- Μέγαρο Φυτάκη (Ηράκλειο)
- Μικρό ανάκτορο Κνωσού (Κνωσός)
- Μινωική αγρέπαυλη στα Κανιά (Άγιοι Δέκα)
- Μινωική έπαυλη Βαθυπέτρου (Άνω Αρχάνες)
- Μινωική έπαυλη Νίρου Χάνι (Ηράκλειο)
- Μινωική έπαυλη των κρίνων (Αμνισός)
- Μονή Βροντησιού (Ζαρός)

- Μονή Παναγίας Κεράς (Άνω Κερά Ηρακλείου)
- Ναός Αγίου Κωνσταντίνου Αβδού (Αβδού Ηρακλείου)
- Ναός Αγίου Παντελεήμονα Μπιζαριανού (Πηγγή)
- Ναός Ασκληπιού στο Λεβήνα (Μιαμού)
- Ναός Παναγίας Φόδελε (Φόδελε)
- Νομαρχία Ηρακλείου (Ηράκλειο)
- Νότια Οικία Κνωσού (Κνωσός)
- Ξενώνας Κνωσού (Κνωσός)
- Οικία Α Τυλίσου (Τύλισος)
- Οικία Ανδρέου και Μαρίας Καλοκαιρινού (Ηράκλειο)
- Οικία Τσαχάκη (Ηράκλειο)
- Οικία των τοιχογραφιών στην Κνωσό (Κνωσός)
- Σπήλαιο "Αγίας Παρασκευής" (Δήμος Γουβών)
- Σπήλαιο "Καμαραϊκό" (Καμάρες)
- Σπήλαιο "Λαβύρινθος" (Καστέλλι)
- Σπήλαιο Ειλειθυίας (Αμνισός)
- Υδραγωγείο "Μεγάλη Βρύση" στο Κράσι (Κράσι)
- Ωδείο Γόρτυνας (Άγιοι Δέκα)

Πολιτιστικές εκδηλώσεις, πρωτοβουλίες και φεστιβάλ

Λαβύρινθος

(<http://www.labyrinthmusic.gr/el>).

Στο παρελθόν ήταν Δημοτική Επιχείρηση στο Δήμο Καζαντζάκη (Χουβέτσος). Λειτουργεί πλέον υπό την καλλιτεχνική επιμέλεια του Ross Daily με μαθήματα και εργαστήρια τροπικής μουσικής (ethnic μουσική) modal από Περσία, Αφγανιστάν, Τουρκία, Βουλγαρία. Έχει 5-6.000 διανυκτερεύσεις ετησίως τα τελευταία 4 χρόνια.

Φεστιβάλ Ματάλων

(<http://www.matalabeachfestival.org/gr/>)

Ενα μουσικό φεστιβάλ με πολλά μουσικά σχήματα από την Ελλάδα και το εξωτερικό και με στόχο την ανανέωση της γνωστής παραλίας των Ματάλων.

Δίκτυο Οινοποιών Ηρακλείου

(<http://www.winesofcrete.gr/>).

Διαδικτυακή παρουσίαση της οινικής παράδοσης της Κρήτης, με πλούσιο υλικό τόσο για τις ποικιλίες των αμπελιών όσο και τα είδη των κρητικών κρασιών, την ιστορία τους και την εμπορική τους διείσδυση στις αγορές.

Κρητικό Σύμφωνο Ποιότητας

(<http://www.cretan-nutrition.gr/wp/?lang=el> \)

Μια πρωτοβουλία των Π.Ε. Χανίων και Ρεθύμνου που καταγράφει το σύνολο της κρητικής παραγωγής αγροτικών προϊόντων, προτείνει συνταγές και έχει αναφορές σε πολιτιστικά και ιστορικά στοιχεία των κρητικών τροφίμων.

Δίκτυο Εικαστικών Καλλιτεχνών Ηρακλείου

(<http://diktioikastikonirakliou.blogspot.gr>)

Το “Δίκτυο Εικαστικών Ηρακλείου” αριθμεί σήμερα πενήντα έξι καλλιτέχνες, αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος των καλλιτεχνών της πόλης του Ηρακλείου και δραστηριοποιείται από το 2005. Έχει σαν στόχο τη δικτύωση και ενημέρωση των εικαστικών καλλιτεχνών, ενώ έχει έντονη δραστηριότητα με την οργάνωση εκθέσεων.

Μίνως, Συνεταιρισμός Αγγειοπλαστών Θραψάνου

(<http://www.minos-ceramics.gr/el.html>)

Ο «ΜΙΝΩΣ» Συνεταιρισμός Αγγειοπλαστών Θραψανού ιδρύθηκε το 1977 από Θραψανιώτες αγγειοπλάστες με σκοπό την συνεργασία για την παραγωγή και διάθεση κεραμικών ειδών. Ο συνεταιρισμός λειτουργεί ασταμάτητα καταφέρνοντας να φτάσει σε υψηλό επίπεδο και να βρίσκεται στην πρώτη θέση προτίμησης ξένων και Ελλήνων που δραστηριοποιούνται στο χώρο της κεραμικής.

Δίκτυο Κοινωνικών Επιχειρήσεων Κρήτης.

Το Δίκτυο έχει τη μορφή Αστικής Μη Κερδοσκοπικής Εταιρίας, με έδρα τις Βούτες Ηρακλείου (ΙΤΕ). Έχει δεκαπέντε (15) μέλη, 10 γυναικείους συνεταιρισμούς και πέντε παραγωγικά εργαστήρια ΑΜΕΑ. Αναπτύσσει ηλεκτρονικό σύστημα πωλήσεων και διαθέτει χώρους προώθησης και προβολής των προϊόντων του στην πόλη του Ηρακλείου.

Δίκτυο Αγροτουρισμού.

Το δίκτυο έχει τη μορφή Αστικής Μη Κερδοσκοπικής Εταιρίας με έδρα τις Αρχάνες Ηρακλείου. Συμμετέχουν δέκα επτά (17) αγροτουριστικές μονάδες του νομού Ηρακλείου. Έχει προμηθευτεί πλήρη εξοπλισμό γραφείου, έχει

εκπονήσει μελέτη για αγροτουριστικές διαδρομές, συμμετέχει σε εκθέσεις εσωτερικού και εξωτερικού, έχει εκδώσει έντυπο υλικό προβολής και προώθησης και έχει κατασκευάσει ιστοσελίδα προβολής του δικτύου και των μελών του.

Δήμος Αρχανών-Αστερουσίων

(<http://www.dimos-archanon-asterousion.gr/culture>)

Ο Δήμος Αρχανών Αστερουσίων σε συνεργασία με την Κοινωφελή Επιχείρηση διαμόρφωσαν ένα πρόγραμμα επισκέψεων, μαθημάτων και παράλληλων δραστηριοτήτων για την πολυπληθή ομάδα, καθώς επίσης και προτάσεις για τις δραστηριότητες τους.

Πινακοθήκη Βιάννου

(<http://keratokampos-viannosgallery.blogspot.gr>)

Ο Εκπολιτιστικός – Εξωραϊστικός Σύλλογος Κερατόκαμπου – Καψάλων «Η ΒΙΓΛΑ» δημιουργήθηκε το 1996 και από τότε έχει δραστηριοποιηθεί στον τομέα του πολιτισμού και του περιβάλλοντος έχοντας να επιδείξει έναβαρύνουσας σημασίας και σημαντικής σπουδαιότητας έργο. Λειτουργεί την πινακοθήκη Βιάννου με έργα γνωστών Ελλήνων εικαστικών.

Lakkos Project

(<http://thelakkosproject.weebly.com>)

Μια φιλόδοξη προσπάθεια τοπικών καλλιτεχνών που με τη συνεργασία του Δήμου Ηρακλείου πραγματοποιούν εικαστικές παρεμβάσεις σε υποβαθμισμένες περιοχές της πόλης.

Minoistas

(<http://www.minoistas.gr>)

Μια ενεργή κοινότητα πολιτών – εθελοντών, που σκοπό έχει τις ακτιβιστικές παρεμβάσεις στην πόλη με κύριες δράσεις την καθαριότητα και την ποιότητα ζωής.

Ινστιτούτο Τεχνολογίας & Έρευνας (ΙΤΕ) Κρήτης

(<https://www.forth.gr/index.php?l=g>)

Το ΙΤΕ είναι ένα από τα πρωτοπόρα ερευνητικά ιδρύματα για την τεχνολογία στην Ελλάδα. Αναλαμβάνει πρωτοποριακές έρευνες και είναι ο φορέας που «εισήγαγε» το διαδίκτυο στη χώρα μας. Έχει πάρα πολλές καινοτομίες και στον τομέα του πολιτισμού. Ορισμένα από τα οποία είναι: Art Table (εκπαιδευτικό και ψυχαγωγικό), Info Cloud, Time Viewer, Artistic Workshop κλπ

Λύκειο Ελληνίδων Ηρακλείου

(<http://www.leher.gr/index.php?id=3836>)

Ιδρύθηκε στο Ηράκλειο ως Παράρτημα του Κεντρικού Λυκείου των Ελληνίδων το 1953, από μια ομάδα κυριών με κύριο σκοπό την εθελοντική δράση και τη διαφύλαξη και προβολή του παραδοσιακού πολιτισμού και κύρια του χορού. Διασώζει αυθεντικές παραδοσιακές φορεσιές της περιοχής και με το έργο του τη διάδοση των παραδοσιακών χορών οργανώνει σειρά από εκδηλώσεις.

«Αρετούσα» ΚοινΣΕπ

(<https://www.facebook.com/Αρετούσα-Κοινσεπ-Υφαντική-Τέχνη-Αρχανών-226176070896662/timeline/>)

Η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση «Αρετούσα» στις Αρχάνες και στον Πύργο είναι μια προσπάθεια αναβίωσης της υφαντικής τέχνης.

Σύνδεσμος Μελών Γυναικείων Σωματείων Ηρακλείου και Νομού Ηρακλείου

(<http://www.sindesmospelwn.org>)

Μη Κερδοσκοπικός Οργανισμός με στόχο την οργανωμένη υλοποίηση προσπαθειών για την προστασία των δικαιωμάτων της Γυναίκας. Σε αυτό το πλαίσιο ο οργανισμός είναι Πιστοποιημένος Φορέας Παροχής Υπηρεσιών Κοινωνικής Φροντίδας.

Στο Ηράκλειο επίσης υπάρχουν Θεατρικές Ομάδες, Ομάδες Φωτογραφίας, Χορού, Μουσικά σύνολα καθώς και μεμονωμένοι εικαστικοί καλλιτέχνες.

Το Πλουμί,

(http://ploumi.blogspot.gr/p/blog-page_3447.html)

Συνεταιριστικό Καφενείο στις Αρχάνες το οποίο διοργανώνει εκδηλώσεις και δρώμενα και τείνει να καθιερωθεί ως καλή πρακτική.

Παγκρήτια Ένωση Πολιτιστικών Συλλόγων

(www.pepsy.gr)

Προσπάθεια δικτύωσης των πολιτιστικών συλλόγων της Κρήτης. Ξεκίνησε το 2012 με στόχο την κοινή εκπροσώπηση των συλλόγων.

Μουσείο Παραδοσιακής Ζωής Κρήτης

(lychnostatis.gr)

Προσπάθεια για δημιουργία του πρώτου ανοικτού μουσείου με θέμα την παράδοση και τις οικιακές και αγροτικές συνήθειες των περασμένων δεκαετιών.

Η πολιτιστική ζωή της πόλης του Ηρακλείου όσο και του συνόλου της Π.Ε. Ηρακλείου είναι έντονη μια και χαρακτηρίζεται από ποικιλία δράσεων, εκδηλώσεων και παρεμβάσεων που δεν έχουν μόνο εμπορικά χαρακτηριστικά και ομάδα στόχο τους τουρίστες – επισκέπτες. Υπάρχει ένα ζωντανό δίκτυο τοπικών πολιτιστικών συλλόγων που δραστηριοποιείται κύρια στην παραδοσιακή Κρητική μουσική, χορό και έθιμα και συγκεντρώνει γύρω του εκατοντάδες μέλη και φίλους. Παράλληλα τόσο με την υποστήριξη των δήμων (αν και τα τελευταία χρόνια λόγω των περικοπών και της κρίσης υπάρχει μείωση) όσο και της Περιφέρειας ενισχύονται πολιτιστικές δράσεις και εκδηλώσεις. Ένα από τα καλύτερα παραδείγματα που μπορούμε να αναφέρουμε για την περιοχή είναι οι δράσεις προβολής και ενίσχυσης της Κρητικής κουζίνας. Εδώ τόσο η Π.Ε. Ηρακλείου αλλά και το σύνολο της Κρήτης αποτελούν πανελλαδικό καλό παράδειγμα στον τομέα της καταγραφής, ανάδειξης, προβολής των τοπικών προϊόντων. Πολλά από τα προϊόντα αυτά έχουν κυριαρχήσει πλέον στις αγορές της Ελλάδας και του κόσμου, όπως η γραβιέρα, το μέλι, τα τυριά, η ρακί ενώ το Κρητικό παξιμάδι έχει τον χαρακτήρα ΠΓΕ και αποτελεί ένα επώνυμο προϊόν.

Τέλος, υπάρχουν μεγάλες υποδομές κηπευτικών με θερμοκήπια και ανοικτές καλλιέργειες λαχανικών και φρούτων που κατέχουν κεντρική θέση στην ελληνική αγορά καθιστώντας την Κρήτη έναν από τους βασικούς προμηθευτές κηπευτικών και φρούτων για όλη την Ελλάδα.

Δ.4 Λασιθί

Η Περιφερειακή Ενότητα Λασιθίου είναι η ανατολικότερη περιοχή της Κρήτης. Στις τρεις πλευρές της βρέχεται από θάλασσα, το Κρητικό πέλαγος από τα βόρεια, το Καρπάθιο ανατολικά και το Λιβυκό στα νότια. Δυτικά της έχει την Π.Ε. Ηρακλείου με φυσικό όριο την οροσειρά Δίκτη. Πρωτεύουσα είναι ο Άγιος Νικόλαος.

Έχει τον μικρότερο πληθυσμό σε σχέση με τις υπόλοιπες Π.Ε. της Κρήτης και ταυτόχρονα το μεγαλύτερο ΑΕΠ κατά κεφαλή (14,8 χιλ. ευρώ) από τους άλλους νομούς της Κρήτης και αυτό την κατατάσσει 8η στην Ελλάδα, ως προς το κριτήριο αυτό (115% του Μ.Ο της Ελλάδας και 90% του Μ.Ο της ΕΕ-25).

Στην Π.Ε. Λασιθίου παράγεται το 0,8% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος της Ελλάδος. Το 75% του προϊόντος του προέρχονται από τις υπηρεσίες, με σημαντική τη συμβολή του τουρισμού (16% από υπηρεσίες ξενοδοχείων και εστιατορίων). Το 2002 το 14% του προϊόντος του προέρχονταν από τη γεωργία (16% το 1997). Στο Λασιθί παράγεται το 1,5% του συνολικού γεωργικού προϊόντος της χώρας. Είναι η 6η παραγωγός περιοχή ελαιολάδου στη χώρα με 4,8% (2004), η 6η στην παραγωγή πατάτας με 5% (2004) και 7η στην παραγωγή ντομάτας.

Το έδαφος είναι κυρίως ορεινό, με την οροσειρά Δίκτη (ή αλλιώς Λασιθιώτικα Όρη) που κυριαρχεί στα όρια των Π.Ε. Λασιθίου και Ηρακλείου, να καταλαμβάνει εξολοκλήρου την επαρχία Λασιθίου και μέρος των επαρχιών Μιραμπέλλου και Ιεράπετρας. Μια δεύτερη οροσειρά, τα Στειακά Όρη, βρίσκονται στα ανατολικά του νομού.

Κοιλιάδες με ελαιόδενδρα υπάρχουν πολλές, με τις δύο μεγαλύτερες στην Ιεράπετρα και τη Νεάπολη κι άλλες μικρότερες ανάμεσα στα βουνά, συχνά κοντά και στα παράλια. Υπάρχουν πολλά οροπέδια, το μεγαλύτερο είναι το οροπέδιο του Λασιθίου και το οροπέδιο του Καθαρού (στο Δ.Δ. Κριτσάς του Δήμου Αγίου Νικολάου).

Φαράγγια υπάρχουν αρκετά με πιο μεγάλο αυτό του Χα (στο 24ο χιλιόμετρο Αγίου Νικολάου – Ιεράπετρας, στην πλαγιά Παπούρα).

Δεν υπάρχουν αξιόλογα ποτάμια, παρά μόνο χείμαρροι και τα μόνο εμφανή νερά είναι διάφορες πηγές που χρησιμοποιούνται στην ύδρευση και την άρδευση.

Η ακτογραμμή της Π.Ε. Λασιθίου είναι ποικίλη με ένα μεγάλο κόλπο (Μεραμπέλλου), μια λιμνοθάλασσα (Βουλισμένη Αγίου Νικολάου) εκτεταμένες παραλίες, μικρά και μεγάλα λιμάνια στο βορρά (Ελούντας, Σητείας, Πόρου και Φανερομένης), τα λιμάνια Γκράντε, Καρούμπι και Ζάκρος στα δυτικά και στα νότια Μακρυγιαλός και Καλά Νερά.

Τα ακρωτήρια της περιοχής είναι του Αγίου Ιωάννη, Φανερωμένης, Σίδερου (Αγίου Ισιδώρου), Ζάκρου και Πλάκα.

Τα νησιά που ανήκουν στην Π.Ε. Λασιθίου είναι πολλά και ενδιαφέροντα, το καθένα για το δικό του λόγο. Η Σπιναλόγκα, το νησί ενετικό οχυρό που

χρησιμοποιήθηκε κι ως τόπος συγκέντρωσης των Χανσενικών (λεπρών), οι Άγιοι Πάντες που είναι καταφύγιο των κρητικών αιγάδρων, η Κολοκύθα, η Ψείρα, οι Διονυσάδες, με αρχαία ευρήματα, η Ελάσα, το Κουφονήσι, η Χρυσή με ένα ενδημικό είδος κέδρου κ.α.

Ο **Άγιος Νικόλαος**, η πρωτεύουσα της Π.Ε. Λασιθίου, είναι λιμάνι με κοσμοπολίτικο χαρακτήρα, σύγχρονα τουριστικά κέντρα και μεγάλη εμπορική κίνηση. Τα πιο σημαντικά σημεία του είναι η βυζαντινή εκκλησία του Αγίου Νικολάου, ο υδροβιότοπος του Αλμυρού, το νησάκι των Αγίων Πάντων, η Κουνδούρια Δημοτική Βιβλιοθήκη.

Η **Αγία Φωτιά** και η **Φέρμα** είναι γραφικοί παραθεριστικοί οικισμοί σε πευκόφυτη περιοχή ενώ το **Βάι** είναι ειδυλλιακή τοποθεσία με φοίνικες. Εκεί βρίσκεται το μοναδικό στην Ευρώπη Φοινικόδασος.

Κοντά στο αντρικό μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη Κάφα βρίσκεται το Φαράγγι Κάφα πλησίον του παραθαλάσσιου οικισμού Γούδουρα.

Η **Ελούντα**, βόρεια του Αγ. Νικολάου, είναι κοσμοπολίτικο τουριστικό θέρετρο με πολυτελείς ξενοδοχειακές μονάδες. Στην περιοχή υπάρχουν τα ερείπια της αρχαίας Ολούντας, ενώ αξιόλογες περιοχές είναι οι Παλαιές Αλυκές, οι πέτρινοι ανεμόμυλοι, το εκκλησάκι του Τιμίου Σταυρού, το νησί Σπιναλόγκα, ορεινά χωριά με πετρόχτιστα σπίτια, ανεμόμυλους εκκλησίες και μοναστήρια.

Από τα πιο γραφικά χωριά είναι ο οικισμός Κάτω Ζάκρος, στον οποίο υπάρχουν ερείπια μινωικού ανακτόρου και τάφοι, το Φαράγγι των νεκρών, πηγή με τρεχούμενα νερά και πλατάνια και το σπήλαιο Πελέκυτα.

Η **Ιεράπετρα**, η νοτιότερη πόλη της Ευρώπης, είναι η μεγαλύτερη πόλη της Π.Ε. και παρουσιάζει ιδιαίτερη οικονομική άνθιση και αξιόλογη τουριστική κίνηση. Τα χωριά Καβούσι, Καλαμαύκα, Καλό Χωριό, Κριτσά, Μάλες, Μίλατος αποτελούν ένα σύμπλεγμα με μικρούς γραφικούς οικισμούς.

Τα χωριά Κουτσουνάρη, Κουτσουράς, Μακρυγιαλός, Μύρτος, Ξερόκαμπος, Παλαικάστρο, Παχιά Άμμος είναι παραθαλάσσια χωριά ενώ το οροπέδιο Λασιθίου (Τζερμιάδο) στο βορειοδυτικό είναι στο άκρο της Δίκτης απ' όπου παράγονται εξαιρετικής ποιότητας γεωργικά προϊόντα. Το οροπέδιο Λασιθίου έχει αρκετά αξιοθέατα, ανάμεσά τους σπήλαια, ανεμόμυλοι, φαράγγια, ερείπια αρχαίων οικισμών.

Η **Σητεία** είναι σημαντικό λιμάνι, που παρά την τουριστική ανάπτυξη διατηρεί τη φυσιογνωμία της ανέπαφη. Αιολικά πάρκα, αρχαιολογικά ευρήματα, οινοποιεία, μοναστήρια και ξωκλήσια συνθέτουν το σκηνικό της καλής προσαρμογής της στην σύγχρονη πραγματικότητα.

Τουριστικός οικισμός είναι και το γραφικό λιμανάκι **Σίσι**. Τα γύρω νησιά Αβγό, Άγιοι Πάντες, Άγιος Νικόλαος, Γκράντες, Διονυσιάδες, Ελάσα, Κουφονήσι, Σπηναλόγκα, Χρυσή και Ψίρα είναι νησιά τα οποία επισκέπτονται τουρίστες κύρια την καλοκαιρινή περίοδο.

Η Π.Ε. Λασιθίου είναι γνωστή επίσης για τα είδη λαϊκής τέχνης, εικόνες, υφαντά της και για το κρασί, ρακί, γλυκά, κριθοκούλουρα, γίδα βραστή και

μαϊντανοσαλάτα.

Ανεμόμυλοι

Οι ανεμόμυλοι στη θέση Σελί Αμπέλου (Αυχήν Αμπέλου) είναι το πιο αξιόλογο συγκρότημα ανεμόμυλων που σώζεται στην Κρήτη. Βρίσκονται σε απόσταση 52 χιλιάμετρα Ανατολικά από τον Άγιο Νικόλαο και 3 χιλιάμετρα Δυτικά από το Τζερμιάδο στην βορεινή είσοδο του οροπεδίου του Λασιθίου και αποτελούν το κύριο χαρακτηριστικό της περιοχής. Αρχικά ήταν 26 ανεμόμυλοι και σήμερα σώζονται οι 24, εκ των οποίων οι 7 νότια του δρόμου και οι υπόλοιποι 17 βόρεια. Οι μύλοι έχουν κατασκευαστεί στον τύπο του «μονόπαντου» ή «αξετροχάρη» ανεμόμυλου, δηλαδή του ανεμόμυλου που αλέθει σε μία σταθερή κατεύθυνση του αέρα και που απαντάται σήμερα μόνο στην Κρήτη και στην Κάρπαθο, με το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των κρητικών να είναι περισσότερο προσεγγμένοι και κομψοί. Το συγκρότημα των μύλων χαρακτηρίστηκε το 1986 ως έργο τέχνης και σήμερα είναι ιδιόκτητοι. Κάποιοι ιδιοκτήτες έχουν αρχίσει και τους επισκευάζουν, ενώ οι υπόλοιποι είναι μισοερειπωμένοι. Οι ανεμόμυλοι βραβεύθηκαν με το βραβείο Europa Nosta του 2015 για την πρωτοποριακή δουλειά του μηχανολόγου μηχανικού Γιώργου Χατζάκη, ο οποίος ανακάλυψε ανοίγοντας μικρές οπές στα ιστία τους, μπορούν να λειτουργούν ικανοποιητικά σε ανέμους χαμηλής έντασης.

Νησίδα Σπιναλόγκα

Η Σπιναλόγκα (επίσημη ονομασία Καλυδώνη), είναι μια νησίδα που δεσπόζει στην είσοδο του κόλπου της Ελούντας, όπου κατά την αρχαιότητα υπήρχε φρούριο των Ολουνιτών. Το όνομα Σπιναλόγκα είναι ιταλικό και σημαίνει «μακρύ αγκάθι», εξ ου και η ελληνική παλαιότερη ονομασία «Μακρακάνθη».

Μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης στα χέρια των Σταυροφόρων, η Σπιναλόγκα μαζί με την Κρήτη πέρασε στους Βενετούς οι οποίοι το 1571-1574 έκτισαν ένα φρούριο που συμπληρώθηκε με ισχυρότατο τείχος, με αποθήκες, δεξαμενές νερού και πολλές οικοδομές. Το φρούριο, όπως και τα φρούρια της Γραμβούσας και της Σούδας στην περιοχή των Χανίων, παρέμεινε στην κυριαρχία των Ενετών και μετά την κατάληψη της Κρήτης από τους Τούρκους το 1669 και αποτελούσε ασφαλές καταφύγιο των Ελλήνων κατά την διάρκεια των Τουρκικών διώξεων. Οριστικά το φρούριο έπεσε στα χέρια των Τούρκων μετά από Ενετοτουρκική συνθήκη (1715). Τα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας εθεωρείτο ως ασφαλής τόπος διαμονής οθωμανικών οικογενειών.

Μετά την αποχώρηση των Τούρκων (1898) από την Κρήτη με απόφαση της Κρητικής Πολιτείας (1904), ορίστηκε ως τόπος διαμονής των χανσενικών (λεπρών) της Κρήτης και αργότερα ολόκληρης της Ελλάδας. Προπολεμικά περιέθαλπε περισσότερους από 300 χανσενικούς στο λεπροκομείο υπό το όνομα «Άγιος Παντελεήμων», αλλά την δεκαετία του 1960 εγκαταλείφθηκε τελείως.

Η περιοχή τα τελευταία χρόνια γνωρίζει ιδιαίτερης αναγνωρισιμότητας και επισκεψιμότητας χάρη στην διεθνή προβολή που προκάλεσε η ιστορική νουβέλα της Βρετανίδας συγγραφέως Βικτόρια Χίσλοπ «Το νησί» που γράφτηκε το 2005 καθώς και η τηλεοπτική μεταφορά του βιβλίου.

Το 2012 το νησί γίνεται και πάλι επίκαιρο δημοσιότητας, με αφορμή αυτή τη φορά την εικαστική παρέμβαση «TSOCLIS εσύ, ο τελευταίος λεπρός» όπου ο εικαστικός Κώστας Τσόκλης, μεταμορφώνει ολόκληρη τη Σπιναλόγκα (85.000 τ.μ.) σε ένα σύγχρονο έργο τέχνης.

Κοντά στο φρούριο βρίσκεται η τρίκλιτη Βασιλική του Αγίου Παντελεήμονα. Αναστηλωτικές εργασίες συντήρησης έγιναν από την 13^η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων σε ορισμένα παλαιά κτίσματα.

Σπήλαιο Ψυχρού

Το σπήλαιο του Ψυχρού βρίσκεται στο οροπέδιο Λασιθίου, περίπου 65 χιλιόμετρα Δυτικά του Αγίου Νικολάου, 16 χιλιόμετρα Νοτιοδυτικά του χωριού Τζερμιάδο και 1 χιλιόμετρο Νοτιοδυτικά του ομώνυμου χωριού.

Το σπήλαιο αποτελούσε πολύ σημαντικό λατρευτικό χώρο των Κρητών της Μινωικής εποχής. Η λατρεία στο σπήλαιο φαίνεται να ξεκινά από την Πρωτομινωική περίοδο (2800-2300 π.Χ.), αν και έχουν βρεθεί και ίχνη παλαιότερης ανθρώπινης παρουσίας. Τα περισσότερα και σημαντικότερα ευρήματα ανήκουν στην Μεσομινωική περίοδο (1800 π.Χ.) και σε όλο το μετέπειτα διάστημα έως τους Γεωμετρικούς (800-700 π.Χ.) και Αρχαϊκούς (700-500 π.Χ.) χρόνους. Πιθανόν να είχε χρήση και κατά τους Ρωμαϊκούς χρόνους. Έχουν βρεθεί πολλά αναθήματα, όπως ειδώλια πιστών, θεών, ζώων, διπλοί πέλεκεις, όπλα, εργαλεία και άλλα αντικείμενα. Μερικοί μελετητές ταυτίζουν το σπήλαιο Ψυχρού με το γνωστό από την Μυθολογία Δικταϊόν Αντρον, όπου, σύμφωνα με την αρχαία μυθολογική παράδοση γεννήθηκε και ανατράφηκε ο Δίας με την βοήθεια της Αμάλθειας και των Κουρητών.

Το σπήλαιο τράβηξε την προσοχή του αρχαιολόγου Ιωσήφ Χατζηδάκη στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και μαζί με τον Ιταλό αρχαιολόγο Χάλμπχερ άρχισαν να το εξερευνούν και να κάνουν τις πρώτες πρόχειρες ανασκαφές. Αργότερα το ερεύνησαν και άλλοι αρχαιολόγοι, κανείς όμως συστηματικά. Τα περισσότερα ευρήματα προέρχονται από λαθρανασκαφές και φυλάσσονται στο Μουσείο του Ηρακλείου και της Οξφόρδης. Το σπήλαιο βρίσκεται σε υψόμετρο πάνω από 1.000 μέτρα και στην στενή είσοδό του οδηγεί ένα ανηφορικό μονοπάτι που ξεκινά από τον δρόμο. Μετά την είσοδο υπάρχει ένα προθάλαμος (42 X 19 μέτρα) όπου υπήρχε ορθογώνιος πέτρινος βωμός. Εδώ βρέθηκαν επίσης και νεολιθικά όστρακα, πρωτομινωικές ταφές και αναθήματα της Μεσομινωικής εποχής. Στο βορειότερο τμήμα του προθαλάμου βρέθηκε ένας περίβολος ακανόνιστου σχήματος με λιθόστρωτο δάπεδο που σώζεται σε αρκετά σημεία, που σχηματίζει κάτι σαν τέμενος.

Αμέσως μετά υπάρχει μια μεγάλη αίθουσα (84 X 38 μέτρα) που είναι κατηφορική και σε μια άκρη του αριστερά υπάρχει ένας μικροσκοπικός

θάλαμος που ονομάζεται το «λίκνον» του Δία. Δεξιότερα υπάρχει ένας μεγαλύτερος θάλαμος (25 X 12μέτρα) που χωρίζεται σε δύο τμήματα, στο ένα από τα οποία υπάρχει μια μικρή λίμνη, και στο άλλο ένας εντυπωσιακός σταλακτίτης, ο επονομαζόμενος «ο μανδύας του Δία». Σε αυτήν την αίθουσα βρέθηκαν πολλά αναθήματα, κυρίως χάλκινα ειδώλια και ελάσματα, μικρά εγχειρίδια, αιχμές βελών και διπλοί πέλεκεις.

Φαράγγι των Πεύκων

Το μικρό Φαράγγι των Πεύκων βρίσκεται στη νότια ακτή της Κρήτης, έχει μήκος περίπου 4 χιλιόμετρα, ξεκινά από το χωριό Πεύκοι και καταλήγει στην παραλία του τουριστικού οικισμού Μακρύς Γιαλός.

Φαράγγι του Καψά ή Φαράγγι των Περβολακίων στον Μακρύ Γιαλό

Η είσοδος του φαραγγιού του Καψά ή των Περβολακίων βρίσκεται 9 χιλιόμετρα ανατολικά από τον Μακρύ Γιαλό και 35 χιλιόμετρα Νότια από τη Σητεία ακριβώς δίπλα από τη Μονή του Κάψα. Το φαράγγι έχει μήκος περίπου 3,5 χιλιόμετρα και καταλήγει στο παραδοσιακό χωριό Περβολάκια. Η πεζοπορική διάβασή του διαρκεί γύρω στις 3,5-4 ώρες και θεωρείται εύκολη σχετικά διαδρομή, με ελάχιστα σημεία με απότομη κλίση τα οποία χρειάζονται ιδιαίτερη προσοχή. Υπάρχει επαρκής σηματοδότηση κατά μήκος της διαδρομής. Χαρακτηριστικό του φαραγγιού είναι το άγονο και ξερό περιβάλλον, σε αντίθεση με τα περισσότερα άλλα φαράγγια της περιοχής.

Το Φαράγγι των Νεκρών από το Ζάκρο στον Κάτω Ζάκρο

Η είσοδος του φαραγγιού του Ζάκρου βρίσκεται έξω από το χωριό Πάνω Ζάκρος σε απόσταση 99 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά από τον Άγιο Νικόλαο και 39 χιλιόμετρα επίσης νοτιοανατολικά από την Σητεία. Το φαράγγι θεωρείται ένα από τα ομορφότερα της Κρήτης και στα τοιχώματά του υπάρχουν πολλές σπηλιές. Στις σπηλιές αυτές έχουν βρεθεί Μινωικοί τάφοι με μεγάλης αρχαιολογικής αξίας ευρήματα. Από τους τάφους αυτούς το φαράγγι φέρει και το όνομα «Φαράγγι των Νεκρών». Το φαράγγι τερματίζει μετά από δυο ώρες περίπου διαδρομής κοντά στο Μινωικό Ανάκτορο του Κάτω Ζάκρου.

Φαράγγι Ζίρου - Ξερόκαμπου

Το Φαράγγι Ζίρου - Ξερόκαμπου ξεκινάει νοτιοανατολικά από το χωριό Ζίρος και καταλήγει στην παραλία του Ξερόκαμπου (103 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά από τον Άγιο Νικόλαο και 20 χιλιόμετρα Ανατολικά από το χωριό Ζίρο). Πρόκειται για ένα σχεδόν άγνωστο στους πολλούς φαράγγι της Ανατολικής Κρήτης. Ολόκληρη η διαδρομή που διαρκεί λίγο περισσότερο από 2 ώρες.

Φαράγγι του Χα

Το **Χα** βρίσκεται κοντά στο Κάτω χωριό, στη δυτική πλαγιά του βουνού Θρυπτή, βόρεια της Ιεράπετρας. Η είσοδός του που είναι μόλις τρία μέτρα, βρίσκεται σε υψόμετρο 370 μ. και ως την έξοδο κατηφορίζει και καταλήγει σε υψόμετρο 140 μ. Γενικά διαθέτει πολύ στενά τοιχώματα, με πλάτος μόλις λίγα εκατοστά. Προς το τέλος του φαραγγιού χύνεται ένας μεγάλος καταρράκτης ύψους 215 μέτρων. Αν και υπάρχουν πολλές διαφορετικές εκδοχές για την προέλευση του ονόματός του, αυτή που υπερισχύει είναι ότι προέρχεται ετυμολογικά από το ρήμα "χάσκω" που σημαίνει δημιουργώ χάσμα, άνοιγμα.

Οι επισκέπτες του φαραγγιού του χα είναι κυρίως έμπειροι ορειβάτες, καθώς είναι αρκετά επικίνδυνο. Θεωρείται ένα από τα αγριότερα φαράγγια της Ελλάδας και ένα από τα πιο δύσκολα για διάσχιση, αλλά ένα από τα 10 ομορφότερα σε όλη την Ευρώπη. Οι πρώτοι που το διέσχισαν ήταν τρεις Θεσσαλονικείς ορειβάτες, ο Σταύρος Λαζαρίδης, ο Βλάσης Χατζηπαναγιώτου και ο Χρόνης Αματζίδης. Για να το διασχίσουν χρειάστηκαν μία εβδομάδα, από τις 17 ως τις 23 Ιουνίου το 1987.

Το φαράγγι διαθέτει πλούσια χλωρίδα και πανίδα. Οι μικρές λίμνες που βρίσκονται στην περιοχή του Χα αποτελούν σημαντικούς θδροβιότοπους για πολλά μεταναστευτικά πουλιά, αλλά και για μόνιμα πτηνά και θηλαστικά.

Διονυσάδες

Οι Διονυσάδες είναι ένα σύμπλεγμα μικρών νησίδων που βρίσκονται στα βόρεια του κόλπου της Σητείας Βορειοδυτικά του Κάβο Σίδερου. Απέχει περίπου 10 ναυτικά μίλια από το λιμάνι της Σητείας και αποτελείται από τέσσερις ακατοίκητες και βραχώδεις νησίδες: την Γιαννισάδα, την Δραγονάρα, την Παξιμάδα και το Παξιμαδάκι.

Τα νησιά ανήκαν στη αρχαία πόλη Ίτανο. Η παλιά Κρητική παράδοση φέρει τις Διονυσάδες ιερό τόπο λατρείας του θεού Διονύσου (Διόδωρος ο Σικελιώτης). Πράγματι στην Δραγονάρα έχουν βρεθεί ίχνη αρχαίας κατοίκησης και επιτύμβιες πλάκες που έχουν χρονολογηθεί τους πρώτους Χριστιανικούς αιώνες. Στο νησί αυτό υπάρχει επίσης ενδιαφέρον σπήλαιο που φέρει το όνομα «Δραγονάδας σπήλιος». Καθώς είναι το μόνο νησί με βλάστηση ο Δήμος Σητείας έχει αποφασίσει να δημιουργήσει εκτροφείο θηραμάτων και τουριστικούς ξενώνες.

Στις νησίδες Παξιμάδι και Παξιμαδάκι φωλιάζει ένα είδος γερακιού εξαιρετικά σπάνιο που είναι γνωστό με τα ονόματα «πετρίτης», ή «βαρβάκι». Τα σπάνια αυτά γεράκια που το επιστημονικό τους όνομα είναι «Falco Eleonora» ζουν κατά ζεύγη και τα τελευταία χρόνια έχει ξεκινήσει μια εκστρατεία διάσωσης και διατήρησης του σπάνιου αυτού είδους που απειλείται με εξαφάνιση. Σχετική νομοθεσία προστατεύει τα γεράκια από τους «απρόσεκτους» κυνηγούς, ψαράδες και άλλους επισκέπτες ιδιαίτερα την εποχή της επώασης.

Η πρόσβαση στα νησάκια είναι δυνατή μόνο με ιδιωτικό ή νοικιασμένο σκάφος.

Φρούριο στη Λιόπετρα, ή του Λιόπετρου

Το φρούριο του Λιόπετρου βρίσκεται 12 περίπου χιλιόμετρα Δυτικά από τη Σητεία και 8-9 χιλιόμετρα Βόρεια από το χωριό Χαμέζι. Κτίστηκε τους πρώτους χρόνους της Βενετοκρατίας στη ίδια φύσει οχυρά θέση όπου υπήρχε σε πρωιμότερους χρόνους αρχαία ακρόπολη. Το όνομα του φρουρίου είναι παραφθορά του «Leon di Pietra». Το μέγεθός του είναι τέτοιο που τον 16^ο αιώνα για να προφυλάξουν οι Βενετοί τους κατοίκους της Σητείας από τις επιδρομές των Τούρκων σκέφτηκαν να τους μεταφέρουν εκεί. Αλλά το σχέδιο εγκαταλείφτηκε γιατί κόστιζε πολύ η συντήρηση του ήδη ερειπωμένου κάστρου. Σήμερα είναι εγκαταλειμμένο.

Το 1971 στη Θέση «Φατσή» κοντά στο φρούριο βρέθηκαν 5 μικροί τετραγωνικοί θολωτοί τάφοι συλημένοι (Υπομινωική και Πρωτογεωμετρική εποχή). Στους τάφους βρέθηκαν κοσμήματα, σφραγιδολίθοι, χάλκινα αντικείμενα και πολλά άλλα μικροαντικείμενα.

Αρχαιολογικό Μουσείο Αγίου Νικολάου

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Αγίου Νικολάου ιδρύθηκε το 1970 και αρχικά στέγασε τα πολλά ευρήματα των αρχαιολογικών ερευνών στην Ανατολική Κρήτη. Μέχρι την ίδρυση του μουσείου στον Άγιο Νικόλαο τα πολυάριθμα αρχαιολογικά ευρήματα φυλάσσονταν στο αντίστοιχο μουσείο του Ηρακλείου.

Στις προθήκες του Μουσείου μπορείτε να δείτε δείγματα του πολιτισμού του τόπου, που καλύπτουν μια χρονική περίοδο περισσότερων από 3.000 χρόνια.

Τα ευρήματα κατατάσσονται σύμφωνα με την εποχή που ανήκουν και τον χώρο που βρέθηκαν.

Υπάρχουν ευρήματα από το Πρωτομινωικό νεκροταφείο της Αγίας Φωτιάς Σητείας που ανάγεται στην 3η χιλιετία π.Χ. και περιλαμβάνει περισσότερους από 300 τάφους που χρονολογούνται στην Πρωτομινωική I και II περιόδους (περίπου 2.800 -2.300 π.Χ.). Τα αντικείμενα που βρέθηκαν εδώ περιλαμβάνουν πολλά ωραία κομμάτια, δώρα προς τους νεκρούς, ανάμεσα στα οποία πυξίδες, δισκοπότηρα, κέρνοι, πρόχοι, θυμιατήρια. Επίσης υπάρχουν πολλά εργαλεία από οψιανό, χάλκινες αιχμές και εγχειρίδια (μαχαίρια). Ευρήματα από τον Πρωτομινωικό II οικισμό στη παράλια Κορυφή Φούρνου στη Μύρτο της Ιεράπετρας (2.600-2.300 π.Χ.). Το σημαντικότερο είναι ένα ανθρωπόμορφο σπονδικό αγγείο που φέρει το όνομα η «Θεά της Μύρτου». Έχει σώμα κωδωνόσχημο, χωρίς πόδια, με κοίλο το εσωτερικό του, μακρύ λεπτό λαιμό που στηρίζει ένα μικρό κεφάλι, στο οποίο διακρίνονται στοιχειωδώς τα χαρακτηριστικά του προσώπου. Το δεξί χέρι κρατά μια ραμφόστομη πρόχου που την αγγίζει με το αριστερό χέρι. Το ένδυμα, όπως και το ηβικό τρίγωνο έχουν αποδοθεί με ζωγραφικό τρόπο.

Ευρήματα από το Πρωτομινωικό II-III νεκροταφείο (2.600-2.200 π.Χ.),

στο νησάκι του Μόχλου, στον Άγιο Νικόλαο. Το σημαντικότερο κομμάτι από εδώ είναι ένα διάδημα κατασκευασμένο από ένα έλασμα χρυσού που είναι κοσμημένο με έκτυπη "κοκκίδωση". Τρία κρητικά αγριοκάτσικα παριστάνονται αφαιρετικά και σχηματικά. Από τρία σημεία του φεύγουν τρεις διπλές κεραίες σε σχήμα V, ενώ στο κάτω μέρος του διακρίνονται ακανόνιστα κοψίματα του χρυσού.

Ευρήματα από τα Μεσομινωικά Ιερά Κορυφής στον Πετσοφά, στο Μόδι, στον Τραόσταλο, στο Καλαμάκι, στην Πριλιά, στην Ετιανή και στην Κεφάλα (2.000-1550 π.Χ.). Τα ευρήματα αυτά είναι προσφορές στο ιερό που περιλαμβάνουν αναθηματικά ειδώλια με ανθρώπινη μορφή, ή με μορφή ζώων, πηλίνα τμήματα ανθρωπίνου σώματος, πολύ απλής τεχντροπίας που όμως μας επιτρέπουν να αντλήσουμε πληροφορίες για την ενδυμασία, την κόμμωση τόσο των γυναικών, όσο και των ανδρών, όπως και για τις στάσεις λατρείας των κατοίκων της περιοχής.

Ευρήματα από τους Υστερομινωικούς τάφους στην Μίλατο και τον Κριτσά (1.400-1.200 π.Χ.).

Ευρήματα από τον αποθέτη της Γεωμετρικής εποχής στον Ανάβλοχο Βραχασίου.

Ευρήματα από τον Δαιδαλικό αποθέτη της Σητείας που χρονολογούνται στις αρχές του 7 ου π.Χ. αιώνα, με σημαντικότερο μια κεφαλή πηλίνου αγάλματος με πολύ μικρότερο μέγεθος από το φυσικό και με κοίλο εσωτερικό. Τα μάτια, που είναι μεγάλα, έχουν χαραχθεί με διαβήτη. Υπάρχει επίσης το «αρχαϊκό μειδίαμα» στο στόμα, ενώ η έγχρωμη διακόσμηση ελάχιστα έχει διασωθεί. Στα φρύδια διακρίνονται ίχνη από το κυανό χρώμα με το οποίο ήταν βαμμένα.

Ευρήματα από τον αποθέτη της Ολούντος της Αρχαϊκής εποχής, που χρονολογούνται στα τέλη του 7ου και τις αρχές του 6ου π.Χ. αιώνα. Ευρήματα από την Λατώ προς Καμάρα, της περιοχής Αγίου Νικολάου, που χρονολογούνται από τους Ελληνορωμαϊκούς χρόνους. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το κρανίο ενός νεαρού αθλητή (1ος αιώνας μ.Χ.) ,στεφανωμένο με χρυσό στεφάνι φύλλων ελιάς. Το στεφάνι είναι στερεωμένο στο κρανίο. Στο στόμα του νεαρού νεκρού υπάρχει «δανάκη», δηλαδή ο οβολός για το πορθμείο του Χάροντα που είναι ένα αργυρό τετράδραχμο της πόλης της Πολυρρήνιας της εποχής του αυτοκράτορα Τιβέριου. Τέλος υπάρχουν και πολλά μεμονωμένα ευρήματα από διάφορες άλλες τοποθεσίες της περιοχής της Ανατολικής Κρήτης.

Όπως ένα ρυτό, δηλαδή ένα τελετουργικό αγγείο που παριστάνει ένα θαλάσσιο τρίπωνα που είναι κατασκευασμένο από πράσινο χρωρίτη και βρέθηκε στο ανάκτορο των Μαλίων. Είναι διακοσμημένο με μια ανάγλυφη παράσταση σπονδής που κάνουν δύο όρθιοι λεοντόμορφοι δαίμονες, που στέκουν πάνω σε μια κατασκευή με σκαλιά, ίσως ένα βωμό. Ο ένας δαίμονας κρατάει πρόχου. Το ρυτό χρονολογείται στην Υστερομινωική I Α περίοδο (1550-1500 π.Χ.).

Μια χρυσή περόνη, προϊόν λαθρανασκαφής κα παράνομης εξαγωγής, αγοράστηκε στις Βρυξέλλες από τον αρχαιολόγο J. P. Olivier, ο οποίος τη δώρησε το 1981 στο Μουσείο. Στο πίσω μέρος της περόνης υπάρχει μια

μεγάλη επιγραφή με 18 πολύ μικρά σύμβολα, μάλλον της Γραμμικής Α γραφής, ενώ στην μπροστινή όψη υπάρχει διακόσμηση με μοτίβο βάτου.

Ένα ειδώλιο είτε μια ιέρειας, είτε μιας γυναίκας σε λατρευτική στάση, που βρέθηκε στο νεκροταφείο της Μυρσίνης της Σητείας (Μετανακτορική περίοδος, ίσως μετά το 1500 π.Χ.) Το κατώτερο μέρος του σώματος της γυναικείας μορφής είναι ένας μικρός κύλινδρος που φέρει ένα ζωγραφισμένο σταυρό κάτω από τη βάση. Στο πάνω μέρος του σώματος τα χέρια, σχηματοποιημένα, ενώνονται πάνω στα στήθη σε λατρευτική στάση. Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει το πίσω μέρος της κόμης που δημιουργεί μια οριζόντια κυλινδρική μάζα. Πολλές λεπτομέρειες από το πρόσωπο και τα ενδύματα αποδίδονται με ζωγραφικό τρόπο. Μια μικρή λίθινη πυξίδα που προέρχεται από το βόρειο νεκροταφείο των Γουρνιών και που δεν χρησιμοποιεί σχεδόν καθόλου αυλακώσεις ως διακοσμητικό στοιχείο, γιατί ο καλλιτέχνης δημιουργός του θέλει να αξιοποιήσει τα εξαιρετικής αισθητικής "νερά" του λίθου, κάτι που το πετυχαίνει με εκπληκτικό τρόπο. Το πυξίδιο έχει κάλυμμα με μικρή λαβή στο κέντρο και μάλλον προοριζόταν για την φύλαξη καλλυντικών, ή κάποιας άλλης ουσίας, ίσως φάρμακο.

Λαογραφικό Μουσείο Αγίου Νικολάου

Το μικρό Λαογραφικό Μουσείο του Αγίου Νικολάου στεγάζεται στο ισόγειο του κτιρίου του Λιμεναρχείου, που βρίσκεται ακριβώς δίπλα στην γέφυρα της διώρυγας που ενώνει τα νερά της λίμνης Βουλισμένης με την θάλασσα. Στο χώρο του εκτίθενται πολλά σκεύη και έπιπλα καθημερινής χρήσης των αρχών και των μέσων του 20ου αιώνα.

Τα σημαντικότερα εκθέματα είναι ο αργαλειός και ο «σοφάς», δηλαδή η παραδοσιακή κρητική κρεβατοκάμαρα. Ακόμα μπορείτε να δείτε πολλά σκεύη μαγειρικής, όπλα, εργαλεία, τοπικές παραδοσιακές φορεσιές, υφαντά, χειροποίητα κεντήματα με παραδοσιακά μοτίβα, ωραία δείγματα ξυλογλυπτικής, εικόνες με σκηνές θρησκευτικού περιεχομένου και πολλά ακόμα μικροαντικείμενα που θα σας δείξουν τον τρόπο ζωής των παλιών κρητικών του τόπου.

Αρχαιολογικό Μουσείο Σητείας

Το Αρχαιολογικό Μουσείο της Σητείας στεγάζεται σε ένα σύγχρονο κτίριο που εγκαινιάστηκε το 1984 και βρίσκεται εκτός του κέντρου της πόλης στο δρόμο προς την Ιεράπετρα. Το Μουσείο συγκεντρώνει και εκθέτει τα πλέον σημαντικά ευρήματα της αρχαιολογικής έρευνας από ολόκληρη την ανατολική Κρήτη στους εκθεσιακούς χώρους που ήδη μελετάται η επέκτασή τους. Επίσης το Μουσείο διαθέτει σύγχρονους αποθηκευτικούς χώρους για όσα ευρήματα και αντικείμενα δεν εκτίθενται, εργαστήρια συντήρησης των αρχαιοτήτων, γραφεία εργασίας του προσωπικού και χώρους μελέτης.

Όλα τα αντικείμενα του Μουσείου εκτίθενται κατά χρονολογική σειρά σε προθήκες που φέρουν πεντάγλωσσες ενημερωτικές πινακίδες για τα

στοιχεία της κάθε χρονικής και ιστορικής περιόδου. Τα σημαντικότερα από τα εκθέματα είναι τα παρακάτω:

Ένα χρυσελεφάντινο άγαλμα από την Μινωική εγκατάσταση στο Παλαίκαστρο (Υστερομινωική ΙΒ περίοδος). Το άγαλμα έχει ύψος 50 περίπου εκατοστά και αποτελείται από πολλά κομμάτια που έχουν συγκολληθεί.

Ένα μινωικό τελετουργικό αγγείο (Ρυτό) σε σχήμα ταύρου με γραπτή διακόσμηση από την νησίδα Μόχλος.

Ένας υστερομινωικός ψευδόστομος αμφορέας από τις ανασκαφές στη νησίδα Ψείρα. Είναι διακοσμημένος με εξαιρετικής ομορφιάς και τεχνοτροπίας ναυτίλους.

Ένας Υστερομινωικός πιθαμφορέας από το Μινωικό ανάκτορο της Ζάκρου. Φέρει πανέμορφη γραμμική διακόσμηση.

Ένας Γεωμετρικός αμφορέας με ωραία διακόσμηση με ταινίες και ομόκεντρους κύκλους. Προέρχεται από το γεωμετρικό νεκροταφείο του Αγίου Γεωργίου. Ένα Ελληνιστικό ειδώλιο τύπου «Ταναγραίας» από τον Ζαρόκαμπο.

Ένας Ελληνιστικός μαλαμβαφής κάνθαρος με διακόσμηση από την Ελληνιστική πόλη του Ζαρόκαμπου.

Δύο πήλινα πλακίδια με τις μορφές του Πλούτωνα και της Περσεφόνης που βρέθηκαν στην Σητεία.

Μια πινακίδα Γραμμικής Γραφής Α', ίσως η σημαντικότερη από όσες εκτίθενται στο Μουσείο, από το «αρχαιοφυλάκειο» του ανακτόρου της Ζάκρου.

Η βάση από επιτύμβιο ανάγλυφο με επιγραφή και στις δύο πλευρές με ονόματα των νεκρών (Λέων και ο γιος του Θένας) από την αρχαία πόλη Ίτανο.

Λαογραφικό Μουσείο Σητείας

Το Λαογραφικό Μουσείο της Σητείας ιδρύθηκε το 1974, στεγάζεται σε παραδοσιακό κτίριο ιδιοκτησίας του Δήμου και σήμερα μπορεί να θεωρηθεί ως ένα από τα σημαντικότερα Μουσεία της ελληνικής επαρχίας. Τα εκθέματα δεν έχουν σταθερή θέση στις αίθουσες του Μουσείου γιατί συνεχώς εμπλουτίζεται από δωρεές οικογενειών της Σητείας και από αγορές του ίδιου του Μουσείου.

Τα εκθέματα περιλαμβάνουν όλων των ειδών τα αντικείμενα που είχε το παραδοσιακό κρητικό σπίτι.

Τα πιο εντυπωσιακά εκθέματα του Μουσείου, αληθινά έργα τέχνης είναι τα παλιά κεντητά κάθε είδους. Θα θαυμάσετε πανέμορφους τσεβρέδες, χασεδένια μαξιλάρια με λεπτότατα κεντήματα, υπέροχα λινά τραπεζομάντηλα, δεκάδες πετσετάκια χασεδένια και υφαντά με εξαιρετικής δουλειάς χειροποίητη δαντέλα, μεταξωτά κλινოსκεπάσματα για τις γιορτές και πάρα πολλές πετσέτες βαμβακερές, λινές, υφαντές, μεταξωτές

διακοσμημένες με ωραία κεντήματα και ακόμα μερικές αριστουργηματικές χειροποίητες κουρτίνες με παραστάσεις μικρών «Ερώτων» και φανταστικές απεικονίσεις της Αφροδίτης και του Πάνα.

Μετά έρχονται τα υφαντά σε πολύ μεγάλη ποικιλία ειδών και σχεδίων και εξαιρετικούς χρωματισμούς. Μπορείτε να θαυμάσετε χράμια, παγκάλια, πατηπές, τρουβάδες, σακκούλια, καρπέτα και τα ειδικά υφαντά για την μεταφορά της στάμνας, τα προσώμια.

Ο χώρος είναι γεμάτος με όλων των ειδών τα έπιπλα. Από τα ωραιότερα κομμάτια είναι το σκαλιστό σκρίνιο και η πανέμορφη τουαλέτα με το εξαιρετικής τέχνης λαβομάνο. Ακόμα βλέπουμε καναπέ και κρεβάτι καλυμμένα με τα πατροπαράδοτα στρωσίδια τους, ένα εντυπωσιακά απλό μπουφέ, την κασέλα της προίκας της κόρης του σπιτιού, μια ωραία παιδική κούνια και τέλος το θαυμάσιο νυφικό μπρούτζινο κρεβάτι με ωραίο ουρανό και κρεβατόγυρους κάτω και ψηλά πάνω.

Εντύπωση προκαλούν στον επισκέπτη τα περίτεχνα ξύλινα σκαλιστά κομψοτεχνήματα, με πρώτους-πρώτους κάποιους ξύλινους καθρέπτες με σκαλιστά πλαίσια πολύ δυνατής τέχνης και πολλά μικροαντικείμενα καθημερινής χρήσης, όπως βουρτσοθήκη, τσατσαροθήκη, θήκη για φωτογραφίες, ψαλλιδοθήκη, θήκη για τις βελόνες και μια εξαιρετικής λεπτότητας εφημεριδοθήκη. Επίσης σκαλιστά πλαίσια ρολογιών(επιτραπέζια και τοίχου) και πολλές κορνίζες και κάδρα διακοσμημένα με κουκούλια μεταξοσκώληκα.

Τα ρούχα και οι ενδυμασίες, ανδρών και γυναικών υπάρχουν σε αφθονία στο Μουσείο. Υπάρχει ακριβής αγροτική αντρική ενδυμασία με κάθε λεπτομέρεια, μια επίσημη βραδινή γυναικεία ενδυμασία των αρχών του 20 ου αιώνα με ευρωπαϊκές επιρροές και πολλά ασπρόρουχα με πιο εντυπωσιακή μια θαυμάσια κεντητή πουκαμίσια.

Επίσης υπάρχει μια ολόκληρη κουζίνα με το ξύλινο χαμηλό τραπέζι της (Σοφράς) και όλα τα απαραίτητα σκεύη και εργαλεία για την Παρασκευή των φαγητών και των γλυκισμάτων. Υπάρχουν κουταλοθήκες, όλα τα μαγειρικά σκεύη, φλασκιά, μύλοι του καφέ, ζυγαριές, πέτρινα γουδιά με περίτεχνα γουδοχέρια, αποθηκευτικά κιούπια, πέτρινος χερόμυλος για το άλεσμα των σπόρων και ο ξύλινος λυχνοστάτης με τους λύχνους.

Ακόμα σε περίοπτη θέση βρίσκονται και περίτεχνα κεραμικά, όπως σμαλτωμένα πιάτα με ωραία διακόσμηση, κανάτες για νερό και κρασί, ωραία ανθοδοχεία, ποτήρια με επιγραφές πάνω τους και τέλος τα ειδικά αγγεία για να ραίνουν τον Επιτάφιο (γιουλαχτάρια).

Τέλος εντυπωσιάζει τους νεώτερους και τους ξένους το δωμάτιο του αργαλειού, όπου είναι στημένος ένας πλήρης παλιός αργαλειός με όλα του τα σύνεργα και τα βοηθητικά εξαρτήματα (διάστρα, ανέμη, ρόκα, αδράχτι, τυλιγάδι, θρομήλι, μάγγανο, χειρόκτενα, σαίτα). Στο χώρο εκτίθενται πολλά υφαντά καθώς και εργαλεία για την κατεργασία του λιναριού που ήταν μαζί με το μαλλί η πρώτη ύλη για την ύφανση.

Λαογραφικό Μουσείο Χαμεζίου

Το Λαογραφικό Μουσείο που εδρεύει στο Χαμέζι, περίπου 10 χιλιόμετρα Δυτικά της Σητείας, στην πραγματικότητα είναι ένα Λαογραφικό Μουσείο και ένα αυθεντικό παραδοσιακό Λασιθιώτικο σπίτι. Η προσπάθεια ξεκίνησε στα τέλη της δεκαετίας του 1970 οπότε και ιδρύθηκε το Μουσείο από τον Πολιτιστικό Σύλλογο και την Εκπαιδευτική Κοινότητα του χωριού. Το 1978 σαν πρώτο βήμα κτίστηκε το πρώτο μέρος του Μουσείου που αναπαριστάνει ένα παραδοσιακό κρητικό σπίτι του 19ου αιώνα με τις καμάρες του και όλα τα τυπικά αρχιτεκτονικά του στοιχεία.

Η πρώτη εντύπωση που αποκομίζει ο επισκέπτης μπαίνοντας στο σπίτι κυριαρχείται από την απλότητα και την λιτότητα. Λιτό ήταν το σπίτι και η επίπλωσή του. Ένας αργαλειός για τα υφαντά της διακόσμησης του σπιτιού και της ένδυσης των κατοίκων του, μερικές απλές καρέκλες και ένα χαμηλό μεγάλο τραπέζι, ο μεγάλος καθρέφτης της κάμαρας, ένας τεράστιος καναπές και ένα μεγάλο μπασούλο που φυλάγανε τα προικιά, ο λυχνοστάτης με τα λυχνάρια που φώτιζαν το σπίτι, ο μύλος για το αλεύρι και πολλά μεγάλα και μικρά κανάτια. Το 1993 έγινε το δεύτερο μεγάλο βήμα με την κατασκευή της β' πτέρυγας του Μουσείου που είναι και η τελική του μορφή. Η νέα πτέρυγα του 1993 περιλαμβάνει ένα πλήρες παλιό ελαιοτριβείο, ένα εργαστήριο επεξεργασίας σιδήρου με το αμόνι του, το φυσερό και τα υπόλοιπα εργαλεία του και τέλος μια εντυπωσιακή αυλή με το πατητήρι της που πάταγαν τα σταφύλια για να κάνουν το μούστο και το κρασί τους, η δεξαμενή του νερού και ο μικρός φούρνος χαρακτηριστικό κάθε κρητικιάς αυλής αυτής της εποχής. Το δεύτερο κτίσμα είναι ένα χαρακτηριστικό δείγμα της τοπικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και ένα χαρακτηριστικό δείγμα της επιδεξιότητας και της θέλησης με τις οποίες ήταν προικισμένοι οι ντόπιοι μάστορες που παρέλαβαν ένα σχεδόν ετοιμόρροπο κτίριο και το ανακαίνισαν και το μετέτρεψαν στο θαυμάσιο αποτέλεσμα που βλέπουμε σήμερα και θαυμάζουμε.

Κύριος στόχος του Μουσείου δεν είναι μια απλή και «νεκρή» αναπαραγωγή του παλιού σπιτιού, αλλά η ζωντανή αναπαράσταση όπου μέσα από λειτουργικούς χώρους θα αναδεικνύονται οι παραδόσεις και ο πολιτισμός της Κρήτης με όλα αυτά τα εκθέματα που τα περισσότερα είναι δωρεές των κατοίκων του χωριού.

Αρχαιολογική Συλλογή Ιεράπετρας

Η Αρχαιολογική Συλλογή Ιεράπετρας άρχισε να συγκροτείται στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, όταν φιλόχρηστοι κάτοικοι της πόλης ίδρυσαν το Φιλεκπαιδευτικό Σύλλογο Ιεράπετρας, με σκοπό την περισυλλογή και τη διαφύλαξη των αρχαίων της περιοχής και τη δημιουργία μουσειακής συλλογής. Όσα αντικείμενα αυτού του πρώτου πυρήνα διασώθηκαν από συνεχείς λεηλασίες και καταστροφές και όσα συγκεντρώθηκαν από νεότερες παραδόσεις και ανασκαφές στην περιοχή του Δήμου Ιεράπετρας, χρονολογούμενα από τις αρχές της 3^{ης} χιλιετίας π.Χ. έως τον 5^ο αι. μ.Χ., συνιστούν τη Αρχαιολογική Συλλογή Ιεράπετρας, που σήμερα στεγάζεται στο διατηρητέο κτίριο της Οθωμανικής Σχολής ή Μεχτέπι, χτισμένο το 1899.

Από το σημαντικό πρωτομινωικό οικισμό στο λόφο Φούρνου Κορυφή Μύρτου (2900-2200 π.Χ.) προέρχονται τα πρωιμότερα εκθέματα της συλλογής, αγγεία αντιπροσωπευτικά των σημαντικότερων ρυθμών της κεραμικής της πρώιμης Χαλκοκρατίας στην Κρήτη, λίθινα εργαλεία και κεραμικοί τροχοί.

Τρεις λάρνακες και μέρος των πενήντα αγγείων από έναν πλούσιο θαλαμοειδή τάφο κοντά στο χωριό Επισκοπή αποτελούν χαρακτηριστικό ταφικό σύνολο της υστερομινωικής ΙΙΙ περιόδου (1440-1050 π.Χ.). Τα περισσότερα αγγεία είναι προϊόντα τοπικού εργαστηρίου, ορισμένα όμως προερχόμενα από το εργαστήριο της Κυδωνίας (Χανιά) και τη μητροπολιτική Ελλάδα αποδεικνύουν τις εμπορικές σχέσεις της περιοχής με άλλους μακρινούς τόπους. Από τις λάρνακες ξεχωρίζει η διάσημη λάρνακα της Επισκοπής διακοσμημένη με εικόνες της αγροτικής ζωής, αλλά και σκηνές κυνηγιού με ανθρώπινες μορφές, σκύλους, αιγάγρους και άρματα.

Από τους αρχαίους οικισμούς στο Βροντά (1190-1070 π.Χ.) και στο Κάστρο (12ος-7ος αι. π.Χ.), πάνω από το σημερινό χωριό Καβούσι, προέρχονται διάφορα αγγεία, αρκετά εισηγμένα από άλλες περιοχές της Κρήτης ή από τον υπόλοιπο ελληνικό χώρο. Μια λίθινη μήτρα για την κατασκευή εργαλείων πιστοποιεί την ύπαρξη μικρής βιοτεχνικής εγκατάστασης στον οικισμό, ενώ τα ειδώλια ζώων που βρέθηκαν εκεί υποδεικνύουν την άσκηση οικιακής λατρείας. Σε αίθουσα της συλλογής αναπαραστάθηκε κτιστός κιβωτιόσχημος τάφος από το νεκροταφείο στο Βροντά (τέλη 8ου-αρχές 7ου αι. π.Χ.).

Σε αυτόν είχαν αποτεφρωθεί ένας ενήλικας και ένα παιδί 7-14 ετών. Στα κτερίσματα των ταφών περιλαμβάνονταν μία οινοχόη, μία υδρία και μεγάλος αριθμός από αγγεία πόσης. Μετά την καύση των νεκρών τοποθετήθηκαν στον τάφο κοσμήματα και σιδερένια εργαλεία και όπλα.

Λίγα ειδώλια και πλακίδια χρονολογούνται στην αρχαϊκή περίοδο, ενώ ενδιαφέροντα και σπάνια για την περιοχή είναι τα αττικά ερυθρόμορφα αγγεία του 5^{ου} και του 4^{ου} αι. π.Χ. Η κεραμική της ρωμαϊκής περιόδου (1^{ος} - 5^{ος} αι. μ.Χ.) αντιπροσωπεύεται κυρίως από λύχνους, αμφορίσκους και μικρά μυροδοχεία.

Στη συλλογή εκτίθενται επιγραφές από την ελληνιστική και τη ρωμαϊκή εποχή, με σημαντικότερη για την ιστορία της πόλης μια στήλη του 3^{ου} αι. π.Χ. με το κείμενο της συνθήκης μεταξύ των Ιεραρυτινίων και του βασιλιά Αντιγόνου – πιθανότατα του Δώσωνος (229-220 π.Χ.) – της Μακεδονίας στη μια όψη και τη συνθήκη ισοπολιτείας με την πόλη των Αρκάδων της κεντρικής Κρήτης στην άλλη.

Άλλη ενδιαφέρουσα οικοδομική επιγραφή του 2^{ου} αι. μ.Χ. αναφέρεται στην επισκευή των Δημοσίων Αρχείων της πόλης από τον Τίτο Κλαύδιο Αρισταγόρα με δικά του έξοδα.

Μαρμάρινα γλυπτά από την Ιεράπετρα αποτελούν τη σημαντικότερη συλλογή γλυπτών της ανατολικής Κρήτης και αποδεικνύουν την ευμάρεια της πόλης κατά τη ρωμαϊκή περίοδο, όταν η Ιεράπετρα ήταν η μεγαλύτερη και πλουσιότερη πόλη της περιοχής. Εξέχουσα θέση κατέχει το μαρμάρινο άγαλμα της Δήμητρας-Ίσιδος, εξαιρετικής τέχνης και διατήρησης,

χρονολογημένο στο 2^ο αι. μ.Χ. από πρωτότυπο του 4ου αι. π.Χ. Από τα υπόλοιπα γλυπτά ξεχωρίζουν η εικονιστική κεφαλή του αυτοκράτορα Οκταβιανού Αυγούστου (27 π.Χ.-14 μ.Χ.) του τύπου Prima Porta, τα ακέφαλα αγάλματα της Άρτεμης και της Υγείας, το ακέφαλο γυναικείο άγαλμα του τύπου της «Κόρης της Βιέννης», οι ακέφαλοι κορμοί του Ερμή, του Πόθου, ενός Σατύρου ή Σειληνού. Στα αρχιτεκτονικά γλυπτά φαίνεται να ανήκει το σύμπλεγμα Νηρηίδας και δελφινιού (1^{ος} αι. μ.Χ.) που με υδραυλικό σύστημα εκτόξευε νερό και κοσμούσε πιθανότατα την πρόσοψη ενός Νυμφαίου.

Μοναστήρια

Το Λασιθί συμβάλλει στην πλούσια **μοναστηριακή ιστορία** της Κρήτης με παμπάλαια μοναστήρια, με σημαντικότερο και ιστορικότερο εκπρόσωπο όλων τη **Μονή Τοπλού**, ένα **πραγματικό φρούριο με σπάνια κειμήλια**. Υπάρχουν επίσης:

- Η Μονή Κρεμαστών
- Η Μονή Αγ. Γεωργίου (Σεληνάρι)
- Η Μονή Αρετίου
- Η Μονή Φανερωμένης Σητείας
- Η Μονή Καψά στο Καλό Νερό
- Η Μονή Φανερωμένης (Γουρνών)
- Η Μονή Κρουσταλένιας στο οροπέδιο Λασιθίου

Λογοτεχνία

Το Λασιθί είναι παγκοσμίως γνωστό ως η γενέτειρα του Βισσέντσου Κορνάρου, του ποιητή που συνέγραψε τον «Ερωτόκριτο». Ο *Ερωτόκριτος* είναι μία έμμετρη μυθιστορία που συντέθηκε τον 17^ο αιώνα. Αποτελείται από 10.012 ιαμβικούς δεκαπεντασύλλαβους ομοιοκατάληκτους στίχους στην Κρητική διάλεκτο, των οποίων οι τελευταίοι δώδεκα αναφέρονται στον ίδιο τον ποιητή. Κεντρικό θέμα του είναι ο έρωτας ανάμεσα σε δύο νέους, τον Ερωτόκριτο, που στο έργο αναφέρεται μόνο ως Ρωτόκριτος ή Ρώκριτος, και την Αρετούσα, και γύρω από αυτό περιστρέφονται και άλλα θέματα όπως η τιμή, η φιλία, η γενναιότητα και το κουράγιο. Ο Ερωτόκριτος πέρασε στην λαϊκή παράδοση και παραμένει δημοφιλές κλασικό έργο, χάρη και στην μελοποίησή του από τον Χριστόδουλο Χάλαρη και διάφορες ερμηνείες, κορυφαία των οποίων θεωρείται αυτή από τον Νίκο Ξυλούρη.

Ο Ερωτόκριτος, μαζί με την «Ερωφίλη» του Γεωργίου Χορτάση είναι τα σημαντικότερα έργα της Κρητικής Λογοτεχνίας.

Πολιτιστική δραστηριότητα

Στην καθημερινή πραγματικότητα του Λασιθίου συνυπάρχουν στοιχεία που προσδιορίζουν την πολιτιστική φυσιογνωμία της λαϊκής κρητικής παράδοσης, όπως τα ήθη και τα έθιμα, πολλά από τα οποία επιβιώνουν αιώνες τώρα. Εκφράσεις αυτού του σύγχρονου λαϊκού πολιτισμού είναι οι αναρίθμητες γιορτές και τα πανηγύρια, όπου επιβιώνουν πανάρχαια στοιχεία και συμπεριφορές και αναδεικνύεται ο πλούτος της μουσικής και της λαϊκής λογοτεχνικής παράδοσης του τόπου. Επίσης, στην πλούσια καλλιτεχνική παραγωγή σε παραδοσιακούς τομείς δημιουργίας όπως η ξυλογλυπτική, η υφαντουργία, η μεταλλοτεχνία, η χρυσοχοΐα μοιάζει να επιβιώνει η φρεσκάδα και η επινοητικότητα που κληροδότησε ο Μινωικός Πολιτισμός.

Στο Λασιθί υπάρχει αξιόλογη πολιτιστική κίνηση στην περιοχή μια και κάθε Δήμος (Σητεία, Ιεράπετρα και Αγ. Νικόλαος) κάθε καλοκαίρι (Ιούνιος με αρχές Σεπτεμβρίου) διοργανώνει από μια πολιτιστική εκδήλωση μεγάλης κλίμακας (οι πολιτιστικές εκδηλώσεις κάθε Δήμου περιλαμβάνουν συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, καλλιτεχνικά δρώμενα και άλλα).

Εκτός από τα παραπάνω κάθε χρόνο, οι πολιτιστικοί σύλλογοι κάθε Δήμου, μέσα στον χρόνο κυρίως το καλοκαίρι οργανώνουν τα εξής:

- Γιορτή Πατάτας στο οροπέδιο Λασιθίου
- Γιορτή Ρακής στον Αγ. Νικόλαο
- Γιορτή Μελιού στον Αγ. Νικόλαο
- Γιορτή Επτάζυμου στον Αγ. Νικόλαο

Διεθνείς συνεργασίες

Στο Λασιθί υλοποιείται το δίκτυο «MEDEAT – Γαστρονομικές περιπλανήσεις και ο πολιτισμός των γεύσεων» με συντονιστή την Αναπτυξιακή Ηρακλείου. Οι εταίροι του Δικτύου «Medeat» είναι συνολικά δεκαοχτώ Ομάδες Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ) από τέσσερις χώρες, εννιά από την Ελλάδα, επτά από την Ιταλία και από ένας από την Κύπρο και την Πορτογαλία. Για την Ελλάδα οι περιοχές που συμμετέχουν είναι: Κρήτη, Ιόνια Νησιά, Βέροια, Κοζάνη, Κιλκίς και Φλώρινα. Στο σχέδιο συνεργασίας MEDEAT έχει αναπτυχθεί δίκτυο γαστρονομικών διαδρομών στην ενδοχώρα των περιοχών και αντίστοιχα τουριστικά πακέτα, καθώς και διάφορες άλλες δράσεις εκπαιδευτικές και δημοσιότητας – προβολής των περιοχών. Μια από τις δράσεις είναι και η συμμετοχή στη Διεθνής έκθεση Philoxenia 2014.

Επίσης, έχει γίνει μια προσπάθεια **δικτύωσης**, «Ένωση Πολιτιστικών Συλλόγων Δήμου Αγ. Νικολάου», η οποία αν και δεν έχει ακόμα επιδείξει κάποιο συγκεκριμένο έργο προσπαθεί να δημιουργήσει μια οργανωμένη προσπάθεια δικτύωσης (<http://enopolian.gr/>).

Επίσης στο Λασιθί λειτουργούν:

- Το Παγκρήτιο Δίκτυο Κοινωνικών Φορέων «ΖΕΥΞΙΣ»
- Το Δίκτυο Φορέων Αγροτικής Ανάπτυξης (Ελληνικό Δίκτυο LEADER).

- Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για τη προώθηση των τοπικών προϊόντων και του αγροτουρισμού
- Το “Lasithi Food, Drink & Aromatic Plants Exporter's Cluster”, το οποίο είναι η δικτύωση που έχουν δημιουργήσει τοπικοί επιχειρηματίες με στόχο τη πλήρη διαχείριση αγροτικών προϊόντων, ποτών και αρωματικών φυτών της περιοχής Λασιθίου.

E. ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ

A. Η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων - βασικά χαρακτηριστικά

Η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων αποτελεί νησιωτική περιφέρεια στο δυτικό τμήμα του ελλαδικού χώρου, με συνολική έκταση 2.318 τετραγωνικά χιλιόμετρα (το 1,8% της χώρας). Αποτελείται από 32 νησιά εκ των οποίων κατοικούνται μόνο τα 14, δηλαδή η Κέρκυρα, η Λευκάδα, η Κεφαλληνία, η Ζάκυνθος (μεγάλα νησιά), οι Οθωνοί, η Ερείκουσα, το Μαθράκι, οι Παξοί, οι Αντίπαξοι, το Μεγανήσι, ο Κάλαμος, ο Καστός, η Ιθάκη και οι Στροφάδες (μικρά νησιά).

Βασικά γεωμορφολογικά της χαρακτηριστικά είναι οι ορεινοί όγκοι, οι λοφοσειρές, οι λιμνοθάλασσες, καθώς και οι παράκτιες κυρίως, πεδινές εκτάσεις. Το κλίμα της χαρακτηρίζεται από βροχοπτώσεις, μεγάλη ηλιοφάνεια και υγρασία, όπως και έντονη σεισμικότητα του χώρου του Ιονίου.

Τα Ιόνια Νησιά έχουν κοινή ιστορική πορεία αιώνων και σημαντικό πολιτιστικό απόθεμα, καθώς και μια ιδιαίτερη φυσιο-γεωγραφική ταυτότητα, που αποτυπώνονται στις επιμέρους νησιωτικές ενότητες.

Βάσει της Απογραφής της ΕΛΣΤΑΤ (2011) ο μόνιμος πληθυσμός των Ιονίων Νήσων ανέρχεται σε 207.855 πραγματικούς κατοίκους και – σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας και Δήμου – είναι ο ακόλουθος:

ΕΠΙΠΕΔΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΙΡΕΣΗΣ	ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΟΣ «ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗ»	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
4	32	Π.Ε. ΚΕΡΚΥΡΑΣ	104.371
5	3201	Δήμος Κέρκυρας	102.071
5	3202	Δήμος Παξών	2.300
4	33	Π.Ε. ΖΑΚΥΝΘΟΥ	40.759
5	3301	Δήμος Ζακύνθου	40.759
4	34	Π.Ε. ΙΘΑΚΗΣ	3.231
5	3401	Δήμος Ιθάκης	3.231
4	35	Π.Ε. ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	35.801
5	3501	Δήμος Κεφαλλονιάς	35.801
4	36	Π.Ε. ΛΕΥΚΑΔΑΣ	23.693
5	3601	Δήμος Λευκάδας	22.652
5	3602	Δήμος Μεγανησίου	1.041

Βάσει της Απογραφής του 2001 ο πραγματικός πληθυσμός των Ιονίων Νήσων ήταν 217.647 και σε επίπεδο Δήμου ήταν ο ακόλουθος:

ΖΑΚΥΝΘΟΣ	39.015
Δήμος Ζακύνθου	16.475
Δήμος Αλυκών	4.796

Δήμος Αρκαδίων	4.830
Δήμος Αρτεμισίων	4.517
Δήμος Ελατίων	2.503
Δήμος Λαγανά	5.894
ΚΕΡΚΥΡΑ	111.975
Δήμος Κερκυραίων	39.487
Δήμος Αγίου Γεωργίου	4.958
Δήμος Αχιλλείων	10.319
Δήμος Εσπερίων	8.136
Δήμος Θιναλίου	5.512
Δήμος Κασσωπαίων	2.787
Δήμος Κορισσίων	5.206
Δήμος Λευκιμμαίων	6.704
Δήμος Μελιτειέων	6.690
Δήμος Παλαιοκαστριτών	4.395
Δήμος Παξών	2.438
Δήμος Παρελίων	7.197
Δήμος Φαιάκων	6.488
Κοινότητα Ερεικούσσης	698
Κοινότητα Μαθρακίου	297
Κοινότητα Οθωνών	663
ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	44.151
Δήμος Αργοστολίου	12.589
Δήμος Ελειού - Προνών	3.840
Δήμος Ερίσου	1.963
Δήμος Ιθάκης	3.084
Δήμος Λειβαθούς	4.663
Δήμος Παλικής	7.836
Δήμος Πυλαραίων	1.565
Δήμος Σάμης	2.895
Κοινότητα Ομαλών	1.053
ΛΕΥΚΑΔΑ	22.506
Δήμος Λευκάδας	10.875
Δήμος Απολλωνίων	3.235
Δήμος Ελλομένου	3.352
Δήμος Καρυάς	1.427
Δήμος Μεγανησίου	1.092
Δήμος Σφακιωτών	1.862
Κοινότητα Καλάμου	543
Κοινότητα καστού	120

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα παραπάνω στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, ο πραγματικός πληθυσμός των Ιονίων, σημειώνει μείωση της τάξης του 0,1% (0,09% για την ακρίβεια), σε σχέση με την προηγούμενη απογραφή (2001). Σημειώνεται δε ότι ο πληθυσμός της χώρας (μεταξύ των δύο τελευταίων απογραφών) παρουσιάζει αύξηση κατά 3,5%. Πρακτικά, ο πραγματικός πληθυσμός των Κυκλάδων έχει διατηρηθεί σταθερός.

Ο πληθυσμός των Ιονίων Νήσων αντιπροσωπεύει το 1,92% του συνολικού πληθυσμού της Χώρας.

B. Οικονομικά Χαρακτηριστικά

Η οικονομία παρουσίαζε τα τελευταία είκοσι χρόνια, σε γενικές γραμμές, μια σταθερή πορεία ανάπτυξης που στηριζόταν στην ανάκαμψη του τουρισμού παγκοσμίως και τη σταθερή εγχώρια ζήτηση, ενώ σημαντική ήταν η συμβολή πόρων από την Ε.Ε.

Εντούτοις, οι επιπτώσεις από την παρατεταμένη οικονομική κρίση που πλήττει τη χώρα, επηρεάζουν σαφώς και την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων. Η εμφάνιση των δυσμενών εξελίξεων ανιχνεύεται σε ορισμένους δείκτες, όπως:

- το ΑΕΠ, που υπέστη σημαντική μείωση από το 2008 έως στο 2011 (-16,96%, η μεγαλύτερη μείωση από όλες τις Περιφέρειες της χώρας), ενώ το κ.κ. ΑΕΠ το 2011 υποχώρησε στο 76% του μέσου κοινοτικού δείκτη (έναντι 94% το 2008).
- το ποσοστό ανεργίας που ανήλθε το 2013 στο 18,3%, σχεδόν διπλάσιο του 2008.
- η κάμψη του τουριστικού τομέα την περίοδο 2008-2012, όπως αυτή αποτυπώνεται στα ποσοτικά στοιχεία των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων και άλλους δείκτες.

Η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων, αν και διατηρεί ορισμένες αντιστάσεις, ακολουθεί σε γενικές γραμμές τις τάσεις οικονομικής ύφεσης της χώρας και των υπολοίπων Περιφερειών. Έτσι, η διατηρούμενη για έκτο έτος οικονομική ύφεση έχει επηρεάσει δραστικά τους οικονομικούς και κοινωνικούς δείκτες ευημερίας.

Η κατάσταση αυτή αποτυπώνεται στην κατάταξη της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων στην 249^η θέση ανάμεσα στις 262 ευρωπαϊκές Περιφέρειες και στην 6^η θέση των 13 ελληνικών Περιφερειών, με βάση το δείκτη «περιφερειακής ανταγωνιστικότητας (EU Regional Competitiveness Index RCI 2013).

Τέλος, ο ρόλος της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων στο εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον προσδιορίζεται ανάλογα με τη χωρική κλίμακα . Έτσι:

- στο χώρο της Μεσογείου, όπου από το 1995 προωθείται η «Ευρω-Μεσογειακή συνεργασία», τα Ιόνια Νησιά κατέχουν κεντρική θέση επί των μεσογειακών και ευρωπαϊκών αξόνων.
- στον ευρωπαϊκό χώρο, εντάσσεται στον Ευρωπαϊκό Νησιωτικό Χώρο, που εμφανίζει ιδιαιτερότητες και αντιμετωπίζει ορισμένα ειδικά προβλήματα με μόνιμο και δομικό χαρακτήρα, ενώ παράλληλα αποτελεί κομβικό σημείο επί του (θαλάσσιου) Άξονα «Αδριατικής - Ιονίου», όπου προωθείται η στρατηγική για τη «Μακρο-περιφέρεια Αδριατικής-Ιονίου» και

- σε εθνικό επίπεδο, τέλος, αποτελεί έναν ισχυρό πόλο τουριστικής ανάπτυξης, ενώ λειτουργεί παράλληλα και συμπληρωματικά με το δυτικό ηπειρωτικό τόξο του ελλαδικού χώρου.

Γ. Πολιτισμός

Η ιστορία των Ιονίων Νησιών χάνεται στο βάθος των αιώνων. Οι πρώτοι κάτοικοι της Παλαιολιθικής εποχής, άφησαν δείγματα της παρουσίας τους κυρίως στην Κεφαλονιά και στην Κέρκυρα. Στην Νεολιθική εποχή, τα Ιόνια Νησιά έχουν επαφές με την Ελλάδα και την Νότια Ιταλία. Οι πρώτοι Έλληνες εμφανίζονται στην εποχή του Χαλκού. Όπως μαρτυρούν τα ευρήματα και ο Μινωικός πολιτισμός άγγιξε τα Ιόνια νησιά. Τα Ομηρικά έπη είναι η πρώτη μαρτυρία για τον πολιτισμό του Ιόνιου πελάγους. Η Οδύσσεια, με τις περιπέτειες του θρυλικού Οδυσσέα, δίνει τόσο ακριβείς περιγραφές, ώστε να θεωρείται ο πρώτος πλοηγός για την ανατολική Μεσόγειο. Ταυτίζοντας τις περιγραφές της Οδύσσειας με σημερινές περιοχές, ορισμένοι θεωρούν ότι οι Οθωνοί, στα Βορειοδυτικά της Κέρκυρας, είναι το νησί της Καλυψώς. Στο δίαυλο της Λευκάδας τοποθετείται η Σκύλα και η Χάρυβδη και όλοι συμφωνούν ότι η Κέρκυρα ήταν το νησί των Φαιάκων.

Για την τοποθεσία της Ομηρικής Ιθάκης υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις. Μια θεώρηση εκτιμά ότι ταυτίζεται με την σημερινή Ιθάκη, άλλη άποψη θεωρεί ότι η τοποθεσία της Ιθάκης των Ομηρικών Επών είναι η περιοχή Ασσος στην Κεφαλονιά.

Στους ιστορικούς χρόνους, η Κέρκυρα είναι μια ισχυρή οικονομική και ναυτική δύναμη με δικές της αποικίες. Στο 2ο π.Χ. αιώνα, τα νησιά του Ιόνιου, περνούν (στην Ρωμαϊκή κυριαρχία και ακολουθούν την πορεία της Ρώμης).

Με την διαίρεση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας υπάγονται στην Ανατολική Αυτοκρατορία και γίνονται λεία στις επιδρομές των Γότθων, των Βανδάλων και των πειρατών. Από τον 11ο αιώνα μέχρι το 1797, υπάγονται στην κυριαρχία των Βενετών και μέχρι το 1799, περνούν στην Γαλλική κυριαρχία. Μόνο η Λευκάδα γνωρίζει την οθωμανική κατοχή από το 1479 μέχρι το 1684. Στην περίοδο αυτή κατασκευάστηκαν σημαντικά οχυρωματικά έργα. Το 1799 τα Ιόνια Νησιά παραδίδονται στους Ρωσότουρκους. Το 1800 υπογράφεται η σύσταση της «Επτανήσου Πολιτείας», του πρώτου ανεξάρτητου νεοελληνικού κράτους, που διατηρήθηκε μέχρι το 1807.

Μέχρι το 1814, τα Ιόνια νησιά ανήκουν στην Γαλλική Αυτοκρατορία του Ναπολέοντα. Από το 1815 μέχρι το 1864 τίθενται υπό Αγγλική Προστασία. Στην περίοδο αυτή, το 1824, ξεκινά τη λειτουργία της η Ιόνιος Ακαδημία, το πρώτο Ελληνικό Πανεπιστήμιο. Το 1864, τα Ιόνια νησιά ενώνονται με την ελεύθερη πλέον Ελλάδα.

Ο πολιτισμός των Ιονίων έχει επηρεασθεί έντονα από την Δύση και τους διαδοχικούς κατακτητές. Έντονη είναι η βενετσιάνικη επίδραση στα μνημεία, στα φρούρια και στα κάστρα, με κυριότερο το φρουριακό

συγκρότημα της Κέρκυρας, αλλά και τα κάστρα του Αγίου Γεωργίου και της Άσσου στην Κεφαλονιά, της Αγίας Μαύρας στη Λευκάδα, το Φρούριο της Ζακύνθου, καθώς και η Αγγλική αρχιτεκτονική στα κτίρια, ιδίως της Κέρκυρας που δεν καταστράφηκε από σεισμούς όπως στα άλλα νησιά. Αρχαιολογικά Μουσεία, υπάρχουν σε όλα τα νησιά, όπως στον αρχαιολογικό χώρο της Παλαιόπολης στην Κέρκυρα, στα ανάκτορα Μιχαήλ και Γεωργίου, το Μουσείο Σολωμού στη Ζάκυνθο καθώς και πλούσιες βιβλιοθήκες όπως η Κοργιαλένειος στην Κεφαλονιά. Στην Κέρκυρα βρίσκεται η Αναγνωστική Εταιρεία, το αρχαίο ιερό πνευματικό κέντρο στην Ελλάδα, ενώ μοναδικούς θησαυρούς κρύβουν τα Ιστορικά Αρχεία όλων των νησιών. Στην Κέρκυρα υπάρχουν ακόμη δύο οργανωμένες πινακοθήκες, η Δημοτική στα Ανάκτορα στην πόλη και το παράρτημα της Εθνικής Πινακοθήκης στο Καστέλλο Μπιμπέλι στην Κάτω Κορακιάνα.

Από τα Ιόνια Νησιά προέρχονται σημαντικές προσωπικότητες της τέχνης και της πολιτικής όπως ο Καποδίστριας, πρώτος Κυβερνήτης της ελεύθερης Ελλάδας, υπουργός Εξωτερικών του Τσάρου της Ρωσίας, ο εθνικός ποιητής Διονύσιος Σολωμός, ο ποιητής Ανδρέας Κάλβος, ο συνθέτης Νικόλαος Μάντζαρος, ο Σαμαράς, ο Καρρέρ, ο Ξύνδας και πολλοί άλλοι που συνεχίζουν να εκφράζουν την επανησιακή κουλτούρα και να την κάνουν διάσημη σε όλο τον κόσμο.

Η μουσική των Ιονίων νήσων, λαϊκή και εκκλησιαστική, είναι επηρεασμένη επίσης από την Δύση. Χαρακτηριστική είναι η καντάδα και η Αρέκια στη Ζάκυνθο. Έντονη είναι και η αγάπη προς το λυρικό θέατρο και την όπερα. Χαρακτηριστική είναι ακόμα η Επτανησιακή ζωγραφική με σημαντικούς εκπροσώπους και κυρίαρχο είδος την ακουαρέλα. Εντυπωσιακό είναι, την περίοδο του Πάσχα, το τελετουργικό της Ορθόδοξης Εκκλησίας με πολλές λιτανείες και λαμπρές τελετές της Ανάστασης. Λιτανείες γίνονται για τους πολιούχους Αγίους, Σπυρίδωνα στην Κέρκυρα, Γεράσιμο στην Κεφαλονιά και Διονύσιο στην Ζάκυνθο.

Σε όλα τα νησιά του Ιονίου, την καλοκαιρινή κυρίως περίοδο, διοργανώνονται πολλές και αξιόλογες πολιτιστικές εκδηλώσεις, με κορύφωση τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο. Χαρακτηριστικές είναι οι Γιορτές Λόγου και Τέχνης και το Διεθνές Φολκλορικό Φεστιβάλ τον Αύγουστο στη Λευκάδα, τα πολλά Χορωδιακά Φεστιβάλ σε όλα τα νησιά, οι μουσικές και άλλες εκδηλώσεις του Ιονίου Πανεπιστημίου. Επίσης διεξάγονται υψηλού επιπέδου μουσικές συναντήσεις, στα δύο Φεστιβάλ των Παξών, τον Ιούλιο και τον Σεπτέμβριο.

E.1 Κέρκυρα

Λογοτεχνία

Αναγνωστική Εταιρία: Η Αναγνωστική Εταιρία Κέρκυρας ιδρύθηκε το 1836. Διαθέτει ιστορική βιβλιοθήκη (7.000 τόμοι) με σπάνια χειρόγραφα, χαρακτηριστικά, φωτογραφίες, παλιά έντυπα, παλιούς χάρτες και

πίνακες καθώς και γενική βιβλιοθήκη (50.000 τόμοι) η οποία λειτουργεί και ως αναγνωστήριο.

Η Εταιρία Κερκυραϊκών Σπουδών στεγάζεται στο μουσείο Σολωμού, στο σπίτι όπου έζησε το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του στην Κέρκυρα, ο Διονύσιος Σολωμός. Ιδρύθηκε το 1952 από τον Κερκυραίο ιστορικό και δημοσιογράφο Κώστα Δαφνή και στόχοι της είναι η προαγωγή της πνευματικής και καλλιτεχνικής ζωής της Κέρκυρας, η καταγραφή και μελέτη της τοπικής ιστορίας, οικονομίας και λαογραφίας και η ίδρυση, οργάνωση και λειτουργία λαϊκών αναγνωστηρίων και λαϊκών βιβλιοθηκών στην πόλη και στην ύπαιθρο της Κέρκυρας.

Η Δημόσια Βιβλιοθήκη Κέρκυρας χρονολογείται από τον 18ο αιώνα και είναι η αρχαιότερη Δημόσια Βιβλιοθήκη στην Ελλάδα. Σήμερα στεγάζεται στο νότιο τμήμα του κτιρίου των Αγγλικών Στρατώνων, μέσα στο Παλιό Φρούριο.

Περιλαμβάνει πλούσιες συλλογές προερχόμενες κυρίως από δωρεές Κερκυραίων.

Ζωγραφική

Η Δημοτική Πινακοθήκη της Κέρκυρας ιδρύθηκε το 1978 και στεγάζεται στα ανάκτορα των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου, με σκοπό να αποτελέσει πυρήνα του Ιστορικού μουσείου του νησιού. Περιλαμβάνει μια μεγάλη συλλογή από σπάνια έργα Κερκυραίων καλλιτεχνών, τα οποία προέρχονται από δωρεές. Εκθέτει μια πολύ μεγάλη συλλογή έργων τέχνης Κερκυραίων καλλιτεχνών του 19ου αιώνα καθώς και περιοδικές εκθέσεις. Επίσης, η Πινακοθήκη φιλοξενεί και περιοδικές εκθέσεις και παρουσιάζει έργα νέων καλλιτεχνών. Στην κεντρική αίθουσα οργανώνονται διαλέξεις και σεμινάρια Ιστορίας Τέχνης, ενώ δίδονται και συναυλίες μικρών μουσικών συνόλων.

Μουσική

Σήμερα υπάρχουν 19 φιλαρμονικές σε όλο το νησί και πολλές χορωδίες όπως η Κερκυραϊκή Σερενάτα, η Δημοτική χορωδία και η 50μελής χορωδία της Κέρκυρας με συμμετοχές σε διάφορες εκδηλώσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Επίσης υπάρχουν στο νησί 2 ωδεία, ένα στην πόλη της Κέρκυρας και το άλλο στην Λευκίμη.

Το Ωδείο της Κέρκυρας περιλαμβάνει διάφορα σχολεία για το τραγούδι, την σύνθεση, τα πνευστά, την εκκλησιαστική Βυζαντινή μουσική και την μουσική πληροφορική.

Θέατρο

Στην Κέρκυρα λειτουργεί Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο (ΔΗΠΕΘΕ). Θεατρικές παραστάσεις φιλοξενούνται επίσης στα 2 φρούρια του νησιού. Πρόσφατα το ΔΗΠΕΘΕ Κέρκυρας ξεκίνησε μια απόπειρα καταγραφής του

συνόλου των πολιτιστικών φορέων και σωματείων (π.χ. θιάσους, χορευτικά σχήματα, φιλαρμονικές, χορωδίες, πολιτιστικούς συλλόγους, σχολές χορού κλπ.) της Κέρκυρας. Δεδομένου ότι το ΔΗΠΕΘΕ συμμετέχει στο κοινοτικό πρόγραμμα «Innovation, Culture and Creativity for a new Economy» (I.C.E.), στο πλαίσιο της εδαφικής συνεργασίας Ελλάδας – Ιταλίας, πρόθεση είναι – με βάση αυτό το μητρώο και την ειδική δραστηριότητα κάθε φορέα – να προχωρήσει σε ένα σύμφωνο συνεργασίας που θα καταλήξει σε κοινές πολιτιστικές εκδηλώσεις με την συγχρηματοδότηση του προγράμματος I.C.E.

Οι πιο σημαντικές θεατρικές εκδηλώσεις είναι το Κερκυραϊκό Μπαλέτο (μπαλέτα με χαρακτήρα φολκλόρ ή βασισμένα σε τοπικούς μύθους), η Κερκυραϊκή Σκηνή (έχει παρουσιάσει πολλά δράματα και την πρώτη τραγωδία από μη επαγγελματίες) και το Θεατρικό Εργαστήρι «Φαιάκες» (ένα νεανικό σχήμα που πειραματίζεται με πρωτότυπα και ξεχωριστά έργα).

Αρχιτεκτονική

Η Παλιά Πόλη της Κέρκυρας έχει ενταχθεί στον κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO από το 2007.

Σημαντικά αρχιτεκτονικά μνημεία είναι τα ακόλουθα:

1. Το ανάκτορο των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου, βρίσκεται στη βόρεια πλευρά της πλατείας Σπιανάδα. Από το 1928 στεγάζει το Μουσείο Ασιατικής Τέχνης, τη Δημοτική Βιβλιοθήκη και φιλοξενεί διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις και περιοδικές εκθέσεις.

2. Το Αχιλλείο, είναι το παλάτι που βρίσκεται στο χωριό Γαστούρι της Κέρκυρας και αποτελεί σημαντικό επισκέψιμο μνημείο. Κτίστηκε στα τέλη του 19ου αιώνα.

3. Το κτήμα Μον Ρεπό, με έκταση 258 στρέμματα, καταλαμβάνει το μεγαλύτερο τμήμα του λόφου της Ανάληψης όπου βρίσκονταν η Παλαιόπολη, η αρχαία δηλαδή πόλη της Κέρκυρας Σήμερα λειτουργεί ως μουσείο.

4. Το Παλαιό Φρούριο, χτισμένο πάνω σε μια βραχώδη χερσόνησο με δύο χαρακτηριστικούς λόφους (Corifes) αποτελεί το Ανατολικό άκρο της Πόλης.

5. Το Νέο Φρούριο Το φρούριο φιλοξενεί επίσης το Μουσείο Κεραμικής Τέχνης, εκθέσεις φωτογραφίας, ζωγραφικής, γλυπτικής, αλλά και συναυλίες και άλλες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις. Μέσα στο φρούριο υπάρχει και ο Ναυτικός Σταθμός Κερκύρας του Πολεμικού Ναυτικού.

6. Το κτίριο της Ιονίου Βουλής. Αναστυλώθηκε το 1978 και έκτοτε είναι η έδρα Μουσείου αφιερωμένου στους αγώνες για την ελευθερία των Επτανήσων.

7. Η Ιόνιος Ακαδημία, στο νοτιοδυτικό τμήμα της Άνω Πλατείας της Σπιανάδας, αποτελούσε επί Ενετοκρατίας μία από τις εισόδους της πόλης.

Σήμερα στο κτίριο στεγάζονται οι διοικητικές υπηρεσίες του Ιονίου Πανεπιστημίου, ενώ στο αμφιθέατρό του πραγματοποιούνται προβολές οπτικοακουστικού υλικού και διαλέξεις.

8. Το Λιστόν είναι συγκρότημα κτιρίων παραδοσιακής Κερκυραϊκής αρχιτεκτονικής που αναπτύσσονται γραμμικά στη δυτική πλευρά της Σπιανάδας, με ισόγειες τοξωτές στοές.

9. Ερείπια Βυζαντινού κάστρου στο Γαρδίκι. Στη δυτική ακτή του νησιού, κοντά στο Χαλικούνα και το χωριό Άγιος Ματθαίος υπάρχουν τα ερείπια του Βυζαντινού κάστρου του Γαρδικίου. Κατά τους καλοκαιρινούς μήνες διοργανώνονται σε αυτό εκδηλώσεις (κυρίως συναυλίες).

10. Φρούριο Αγγελόκαστρο. Το Αγγελόκαστρο αποτελούσε το δυτικότερο φυλάκιο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και του Δεσποτάτου της Ηπείρου, στο οποίο ανήκε και η Κέρκυρα ως τα 1267. Οικοδομήθηκε στις αρχές του 12ου αιώνα.

Αρχαιολογικοί χώροι

Παλαιόπολη. Ο αρχαιολογικός χώρος της Παλαιόπολης και του Μον Ρεπό αποτελεί τον χώρο της αγοράς της πόλης της Κέρκυρας όπως αυτή εξελίχθηκε από την αρχαιότητα έως τον 6ο μ.Χ. αιώνα. Τα πιο σημαντικά μνημεία του χώρου είναι: η αγορά, ο δωρικός ναός του Καρδακίου, τα ρωμαϊκά λουτρά και το Προ-ελληνιστικής εποχής καμπυλωτό κτίριο που μετασκευάστηκε στην πρωτοχριστιανική περίοδο σε Χριστιανικό ναό.

Ναός της Αρτέμιδος Γοργούς. Ναός του 6ου π.Χ. αιώνα στην περιοχή Κανόνι στα όρια της Παλαιόπολης. Το μοναδικό σωζόμενο λίθινο αέτωμα του ναού βρίσκεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Κέρκυρας.

Μουσεία

Στην Κέρκυρα λειτουργούν τα εξής Μουσεία:

- Αρχαιολογικό Μουσείο
- Ασιατικό Μουσείο
- Casa Parlante - Το "ζωντανό" μουσείο της Κέρκυρα
- Μουσείο Καποδίστρια
- Μουσείο Χαρτονομισμάτων
- Λαογραφικό Μουσείο Αχαράβης
- Μουσείο Ελιάς
- Μουσείο Θαλάσσης
- Βυζαντινό Μουσείο Κέρκυρας
- Ιστορικό Λαογραφικό Μουσείο Μέσης Κέρκυρας
- Μουσείο Κεραμικής Τέχνης

Εκδηλώσεις

Το καλοκαίρι – κυρίως – στην Κέρκυρα διοργανώνονται πλήθος εκδηλώσεων:

- Το Διεθνές Φεστιβάλ Κέρκυρας **"Ionian Concerts"** – ένα φεστιβάλ υψηλής ποιότητας – είναι το κορυφαίο πολιτιστικό γεγονός. Η μεγάλη

αυτή γιορτή είναι η κατάληξη μιας διεθνούς μουσικής συνάντησης με την επωνυμία «Θερινή Ακαδημία» όπου διάσημοι μουσικοί συναντιούνται με φοιτητές από την Αμερική, την Ευρώπη, την Άπω Ανατολή και την Ελλάδα.

- Το «**Be there! Corfu Animation Festival**» είναι το διεθνές φεστιβάλ animation, που με σημείο αναφοράς την Κέρκυρα, πρωτεύουσα των Επτανήσων, αποτελεί σημείο συνάντησης καλλιτεχνών animation από όλο τον κόσμο, από τον Απρίλιο του 2011 που πρωτοδιοργανώθηκε.

Η τέχνη του animation, πολύ πιο ευρεία από τα κινούμενα σχέδια, έχει πολύ συνοπτικά οριστεί άτυπα μέσα από μια κοινή αντίληψη ως παιδική τέχνη ή απλά τέχνη που απευθύνεται και εμπνέεται από τα παιδιά. Λανθασμένα από τον ορισμό αυτό απουσιάζει το δεύτερο σκέλος της πρότασης, που προσδιορίζει το εύρος «Μια τέχνη που απευθύνεται και εμπνέεται από παιδιά όλων των ηλικιών αλλά και από όσους έχουν το θάρρος να σκέφτονται και τη δύναμη να βλέπουν όσα τα παιδιά».

Οι ταινίες animation πάντοτε ξεδίπλωναν το αχαλίνωτο παιχνίδι της φαντασίας, είτε πρόκειται για γυρίσματα stop-motion με κούκλες, είτε computer, είτε παραδοσιακά σχέδια με ζελατίνα. Αυτό το στοιχείο της φαντασίας μαγεύει τους λάτρεις των ιδανικών στα μηνύματα, των νέων τάσεων στις εκφράσεις τέχνης και των έντονων συναισθημάτων ενώ παράλληλα ενεργοποιεί την παιδικότητα στις προσλαμβάνουσες ανθρώπων κάθε ηλικίας.

Το «Be there! Corfu Animation Festival» θέτοντας ως στόχο την επαγγελματική αντιμετώπιση των έργων animation και σεβόμενο απολύτως τη δημιουργική προσπάθεια, που συνοδεύει την 8η τέχνη, έρχεται να συμβάλει σε έναν παιδαγωγικό άξονα, που διέπει τις αρχές της τέχνης του animation, ώστε οι δράσεις του φεστιβάλ να προσεγγίζουν και να αφορούν εξίσου τα παιδιά, τους ενήλικες, τους επισκέπτες, τους φορείς και όσους μπορούν να δουν κάτι μέσα από αυτήν.

Το Be There! Corfu Animation Festival, είναι μια γιορτή της τέχνης του animation, διάρκειας τεσσάρων ημερών, με μια ματιά εκπαιδευτική και ψυχαγωγική αλλά πρωτίστως καλλιτεχνική.

Το φεστιβάλ στοχεύει να δημιουργήσει έναν καλλιτεχνικό θεσμό με ταινίες μεγάλου μήκους, μικρού μήκους, διαγωνιστικό τμήμα, retrospectives ταινιών και σχολών animation, αφιερώματα και συνεργασίες με άλλα διεθνή φεστιβάλ animation, πρωτότυπα θεματικά αφιερώματα, ταινίες βραβευμένες με Oscar και άλλα διεθνή βραβεία, πανελλήνιες πρεμιέρες, panels ομιλητών, workshops και Kids, Be there! με σεμινάρια και workshops για παιδιά.

- Το **Φεστιβάλ Φοκλορικών Συγκροτημάτων** στην Κέρκυρα διοργανώνεται κάθε χρόνο στην Κέρκυρα γύρω στα τέλη Μαρτίου στο χώρο του Δημοτικού Θεάτρου Κέρκυρας.
- Το **SEVEN Festival** είναι το μακροβιότερο φεστιβάλ παραστατικών τεχνών στην Κέρκυρα. Στοχεύει δε, να επεκταθεί σε όλα τα Επτάνησα..

- **Το Πάσχα είναι** πολύ σημαντική και ιδιαίτερη γιορτή στην Κέρκυρα, όχι μόνο για την θρησκευτική σημασία του, αλλά επίσης επειδή είναι η εποχή που οι Ορθόδοξοι και οι Καθολικοί του νησιού γιορτάζουν μαζί.

E.2 Παξοί

Στους Παξούς κάθε καλοκαίρι έχουμε μια σειρά από σημαντικές μουσικές εκδηλώσεις ανάμεσα στις οποίες ξεχωρίζουν το Spring Music Festival και το [Paxos Festival](#)

Το Λαογραφικό Μουσείο Παξών με αναπαράσταση κατοικίας και ιδιαίτερα ενδιαφέροντα εκθέματα, που δείχνουν τις **συνθήκες** διαβίωσης σε ένα Παξινό σπίτι των προηγούμενων αιώνων (**Γάιος Παξών**).

E.3 Κεφαλονιά

Η **Κεφαλονιά** ή **Κεφαλλονιά**, αλλιώς **Κεφαλληνία**, είναι το μεγαλύτερο σε έκταση νησί των Ιονίων.

Το νησί πήρε το όνομά του από τον μυθικό Κέφαλο, ο οποίος έφτασε στο νησί ως πρόσφυγας από την Αθήνα ή από το ελληνικό φύλο των Κεφαλλήνων ή Κεφαλλάνων. Στα Ομηρικά κείμενα δεν εμφανίζεται το όνομα της νήσου ως έχει, αλλά με άλλες ονομασίες όπως Δουλίχιον, Σάμος ή Σάμη. Σε αυτή τη μορφή διατηρείται ως το όνομα μίας εκ των πόλεων της νήσου από την αρχαιότητα έως σήμερα. Παρ' όλα αυτά ο Όμηρος αναφέρει σαφέστατα ότι ο λαός στον οποίο ηγείται ο Οδυσσέας, είναι οι Κεφαλλήνες.

Υπάρχουν στοιχεία ότι η Κεφαλλονιά κατοικείται από την παλαιολιθική εποχή. Οι πρώτοι γνωστοί κάτοικοι ήταν οι Λέλεγες οι οποίοι κατοίκησαν το νησί προφανώς την εποχή του 15ου αι. π.Χ. φέρνοντας μαζί τους τη λατρεία του Ποσειδώνα. Την εποχή του Χαλκού, ένας άλλος αρχαίος Ελληνικός λαός, οι Ταφίοι ή Τηελβόες κατοικούσαν στο νησί, ή διατηρούσαν εμπορική βάση στο νησί και συναλλάσσονταν στενά με τους κατοίκους του νησιού.

Κατά την αρχαιότητα άκμασαν τέσσερις πόλεις, οι οποίες ήταν ανεξάρτητα κράτη. Η κράνη, οι Προννοί, η Σάμη και η Πάλη. Το νησί κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους και κατά το Μεσαίωνα αποτέλεσε τμήμα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Υπήρξε μάλιστα και έδρα του Θέματος της Κεφαλληνίας, που περιλάμβανε και τα γειτονικά νησιά του Ιονίου.

Κατακτήθηκε από τους Νορμανδούς, τους Ενετούς και για λίγα χρόνια από τους Οθωμανούς. Επανήλθε στην κυριαρχία της Βενετίας μέχρι το 1797, οπότε την κατέλαβαν οι Γάλλοι. Κατά τη σύντομη γαλλική κατοχή, ο λαός του νησιού εξεγέρθηκε, επηρεασμένος από τη Γαλλική Επανάσταση και ανέτρεψε το φεουδαρχικό καθεστώς, το οποίο αποκαταστάθηκε με το Ιωνικό Κράτος το οποίο ήταν υπό την επιρροή διαφόρων δυνάμεων, εκ των οποίων η βρετανική επιρροή έφερε τις μεγαλύτερες αντιδράσεις. Οι Βρετανοί επένδυσαν στην υποδομή του νησιού, το οδικό δίκτυο, γέφυρες και λιμάνια, ενώ έκαναν και δραστηκές περικοπές στην δημοκρατία που είχαν εφαρμόσει οι Γάλλοι με το σύνταγμα των Επτανήσων και την κατάργηση του *Libro de Oro*.

Η Κεφαλονιά ενώθηκε με την Ελλάδα το 1864, όπως και όλα τα Επτάνησα.

Κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκόσμιου Πόλεμου το νησί κατέλαβαν, για μικρό χρονικό διάστημα, οι γαλλικές ναυτικές δυνάμεις.

Στον Β΄ παγκόσμιο Πόλεμο η Κεφαλονιά καταλήφθηκε αρχικά από τους Ιταλούς, που απέβλεπαν στην ενσωμάτωση της Επτανήσου στην Ιταλία καθιερώνοντας νομισματική και οικονομική ένωση. Με την ιταλική συνθηκολόγηση, το 1943, οι Γερμανοί κατέλαβαν την Κεφαλονιά, μέχρι την ήττα τους και την απελευθέρωση.

Η Κεφαλονιά επλήγη από μεγάλο σεισμό το 1953, όταν ισοπεδώθηκαν όλα σχεδόν τα οικήματα του νησιού. Από τους περίπου 120.000 κατοίκους πριν τους σεισμούς, στο νησί παρέμεινα περίπου 25.000. Η μετανάστευση αυξήθηκε, ενώ αρκετοί κάτοικοι από φτωχότερα μέρη της Ελλάδος εγκαταστάθηκαν στο νησί. Σχετικά αργά αναπτύχθηκε ο τουρισμός του νησιού καθώς οι Κεφαλονίτες συνήθως είχαν έσοδα από τη ναυτιλία.

Η Κεφαλονιά είναι ιδιαίτερα ορεινό νησί, με το όρος Αίμος να δεσπόζει. Επίσης ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα σπήλαια του νησιού, όπως τα βαραθρώδη σπήλαια Μελισσάνη, Αγκαλάκι, Αγίων Θεόδωρων, Ζερβάτη, η Σπηλιά Δρογκαράτη, το σπήλαιο Σάκκου κ.ά.

Στην Κεφαλονιά υπάρχει μια εκ των πλέον διάσημων παραλιών παγκοσμίως, η παραλία του Μύρτου στην βορειοδυτική πλευρά του νησιού, η οποία έχει ψηφιστεί 11 φορές ως η καλύτερη ελληνική παραλία.

Λόγω της μακρόχρονης σχέσης με την Δυτική Ευρώπη, οι τέχνες και ο πολιτισμός άνθησαν στην Κεφαλονιά. Χαρακτηριστικά ονόματα γνωστών πνευματικών ανθρώπων και καλλιτεχνών της Κεφαλονιάς είναι:

- οι ποιητές Ανδρέας Λασκαράτος, Γεράσιμος Μαρκοράς, Νίκος Καβαδίας,
- ο ζωγράφος Νικόλαος Τυπάλδος,
- η τραγουδίστρια Μαρία Φαραντούρη
- ο ακαδημαϊκός Νικόλαος Αλιβιζάτος και άλλοι

Οι σημαντικότεροι αρχαιολογικοί χώροι της Κεφαλονιάς που καταδεικνύουν την μακραίωνη ιστορία του νησιού είναι:

- Αρχαιολογικός χώρος Σάμης,
- Κάστρο Ασου,
- Ρωμαϊκά Βαλανείο Φισκάρδου και Σάμης,
- Αρχαία Κράνη
- Μυκηναϊκοί τάφοι Λακήθρας, Μεταξάτων, Μαζαρακάτων, Τζανάτων,
- Ρωμαϊκές Επαύλεις Σκάλας και Αγ. Ευφημίας

Στο πολιτιστικό απόθεμα της Κεφαλονιάς συμπεριλαμβάνονται οι ακόλουθες υποδομές:

- Ιακωβάτειος Βιβλιοθήκη Ληξουρίου

- Μουσείο Ραδιοφώνου
- Κοργιαλένειος Βιβλιοθήκη
- Δημοτικό Θέατρο Αργοστολίου «Ο Κέφαλος»
- Αρχαιολογικό Μουσείο Αργοστολίου
- Ίδρυμα Υιών Φωκά Κοσμετάτου
- Μουσείο φυσικής ιστορίας Κεφαλονιάς
- Δημόσια Πετρίτσειος Βιβλιοθήκη «Ο Δαμωδός» Ληξουρίου
- Μουσείο Ηλεκτρισμού στα Φαρακλάτα

Δομές Πολιτισμού που λειτουργούν στην Κεφαλονιά είναι:

- Η Φιλαρμονική ορχήστρα Αργοστολίου, μια εκ των παλαιότερων φιλαρμονικών της χώρας.
- Θεατρικό Εργαστήρι Σύγχρονης Τέχνης
- Πολιτιστικός Σύλλογος Ληξουρίου «Κουνόπετρα»
- Χορωδία και Μαντολινάτα Αργοστολίου
- Χορωδία – Μαντολινάτα Λειβαθούς
- Η Κοινωφελής Επιχείρηση Κεφαλονιάς λειτουργεί Φιλαρμονική

Επίσης λειτουργούν Πολιτιστικοί Σύλλογοι και πρωτοβουλίες πολιτισμού σε πολλές περιοχές του νησιού.

Ο Δήμος Κεφαλονιάς διοργανώνει κάθε χρόνο «Εβδομάδα Λαϊκού Πολιτισμού», με πλήθος εκδηλώσεων.

Το σημαντικότερο φεστιβάλ της Κεφαλονιάς και ένα από τα σημαντικότερα των Ιονίων είναι το Saristra Festival. Το Saristra Festival πήρε το όνομα του από την πλατεία του ορεινού χωριού Βλαχάτα Σάμης. Η ιδέα της αξιοποίησης του δημόσιου χώρου και συγκεκριμένα ενός εγκαταλειμμένου χωριού οδηγεί στην επανασύνδεση με το παρελθόν και τη δημιουργία νέας συλλογικής μνήμης. Το παλιό πανηγύρι του χωριού μεταμορφώνεται σε ένα σύγχρονο είδος διασκέδασης και ψυχαγωγίας δομημένο με σημερινούς όρους.

Το Saristra Festival είναι ένα μουσικό και εικαστικό φεστιβάλ στα ερείπια του παλιού χωριού των Βλαχάτων Κεφαλλονιάς. Εκθέσεις εικαστικών τεχνών, προβολές ταινιών, σεμινάρια και διαλέξεις καθώς και δραστηριότητες για παιδιά φιλοξενούνται στα χαλάσματα των σπιτιών. Σε συνεργασία με το διεθνές φεστιβάλ Athens Video Art Festival παρουσιάζονται installations και έργα Video Art δημιουργών από την Ελλάδα και το εξωτερικό.

Η ποικιλία των δραστηριοτήτων, η ιδιαιτερότητα του χώρου και η ελεύθερη είσοδος διαμορφώνουν την ετερότητα στο κοινό, σπάνιο για ένα καλλιτεχνικό φεστιβάλ. Η πλειοψηφία των επισκεπτών είναι νέοι κυρίως από την Ελλάδα αλλά και το εξωτερικό οι οποίοι αναζητούν μία σύγχρονη

βιωματική εμπειρία σε ένα φυσικό τοπίο γεμάτο αναμνήσεις του παρελθόντος.

E.4 Ζάκυνθος

Η **Ζάκυνθος**, γνωστή διεθνώς και με το όνομα "**Τζάντε**", είναι το τρίτο σε έκταση και το δεύτερο σε πληθυσμό νησί των Ιονίων. Η ιστορία της Ζακύνθου εκτείνεται στο βάθος των αιώνων, αναφέρεται δε στον Όμηρο ως «Υλήεσσα», δηλαδή δασώδη. Στο πέρασμα των αιώνων η Ζάκυνθος διετέλεσε υπό τον έλεγχο Βυζαντινών, Νορμανδών, Ενετών, Γάλλων, Αγγλων μέχρι την ένωση με την Ελλάδα το 1864.

Είναι νησί πλούσια βλάστηση και με σημαντική αγροτική παραγωγή, στηριγμένη κυρίως στην καλλιέργεια της ελιάς, των εσπεριδοειδών, της σταφίδας καθώς και των ανθοκομικών.

Στη Ζάκυνθο αναπτύσσεται επίσης σημαντική επιχειρηματική δραστηριότητα, κυρίως στον τομέα του τουρισμού, η οποία υποβοηθείται από το αεροδρόμιο «Διονύσιος Σολωμός» καθώς και από πολλές ξενοδοχειακές μονάδες και καταλύματα.

Η Ζάκυνθος έχει συμβάλει ενεργά στην πνευματική και καλλιτεχνική ανάπτυξη και εξέλιξη της Ελλάδας. Λόγω της γεωγραφικής του θέσης, το νησί αποτέλεσε σημαντικό πολιτισμικό κέντρο από τα αρχαία χρόνια.

Η άνθηση των γραμμάτων ορίζεται στον δέκατο πέμπτο αιώνα. Γύρω στα 1600 ιδρύεται η πρώτη Ελληνική Ακαδημία και στα 1815 η Ακαδημία των Απελευθερωμένων Μεσημβρινών Νήσων.

Η Πνευματική ακμή του νησιού παρατηρείται τον 19ο αιώνα με την γέννηση του Ανδρέα Κάλβου και του Διονυσίου Σολωμού. Μετά τον θάνατο του Διονυσίου Σολωμού ιδρύεται η «Επτανησιακή Σχολή». Εκτός όμως του Εθνικού ποιητή της Ελλάδας Διονυσίου Σολωμού, στη Ζάκυνθο γεννήθηκε και μορφώθηκε ο ιταλόφωνος ποιητής Νικόλαος Ούγγο Φώσκολος, ο οποίος αργότερα καθιερώθηκε ως ο Εθνικός ποιητής της Ιταλίας. Τέλος η νεότερη ιστορία της Ζακύνθου και της Ελλάδας επηρεάστηκε από το συγγραφικό και θεατρικό έργο του Γρηγορίου Ξενόπουλου, ο οποίος το 1931 ανακηρύχτηκε μέλος της ακαδημίας.

Η χρήση μουσικών οργάνων, που αρχικά συνόδευε στρατιωτικές παρελάσεις, οδήγησε στη σύνταξη καντάδων (καντάδα: είδος λαϊκού αστικού τραγουδιού, το οποίο χαρακτηρίζεται από τη δυτική πολυφωνία τύπου πρίμο – σεκόντο – μπάσο και η κάθε φωνή εκτελείται συνήθως από πολλά πρόσωπα και όχι από ένα). Εκτός από τις καντάδες οι Ζακυνθινοί δημιούργησαν την αρεκία, (αρεκία: τετράφωνο λαϊκό τραγούδι).

Οι επιρροές από την Δύση ευνόησαν την άνθηση της Οπερας. Το 1815 ιδρύθηκε στη Ζάκυνθο η πρώτη Μουσική Σχολή της Ελλάδας και στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896 εμφανίστηκε η φιλαρμονική της Ζακύνθου.

Μαζί με τη μουσική και τους παραδοσιακούς χορούς, στη Ζάκυνθο άκμασε επίσης το θέατρο, με επιρροές σε μεγάλο βαθμό από το ιταλικό λαϊκό θέατρο του Μεσαίωνα και της Αναγέννησης. Σημαντικό ρόλο έπαιξε και η προσέλευση προσφύγων από την Κρήτη. Αυτό, είχε ως αποτέλεσμα οι ομιλίες αλλά και η υποκριτική να προέρχονται από τον συνδυασμό της βενετσιάνικης Comedia De l' Arte και του κρητικού θεάτρου.

Στη Ζάκυνθο επίσης άνθισε η ζωγραφική τέχνη. Χαρακτηριστική Σχολή Ζωγραφικής είναι η «Κρητικοζακυνθινή» με επιρροές από Κρήτες εικαστικούς καλλιτέχνες που είχαν έρθει στο νησί στα μέσα του 17ου αι. Η επιρροή της Κρητικοζακυνθινής Σχολής στη ζωγραφική των Ιονίων είναι μεγάλη, με αποτέλεσμα την δημιουργία και καθιέρωση της «Επτανησιακής Σχολής», ενός συνδυασμού Ζακυνθινής ζωγραφικής, βυζαντινής τεχνοτροπίας και χαρακτηριστικών μοτίβων της Ιταλικής Αναγέννησης. Λαμπρά δείγματα ζωγραφικής της Κρητικοζακυνθινής Σχολής απαντώνται σε εκκλησίες του νησιού.

Οι εκκλησίες της Ζακύνθου επίσης αποτέλεσαν πεδίο εφαρμογής λαμπρών δειγμάτων ξυλόγλυπτης. Εκτός από τα ξυλόγλυπτα τέμπλα εκκλησιών του νησιού, χαρακτηριστικό δείγμα ξυλόγλυπτης είναι η λάρνακα στην οποία φυλάσσονται τα λείψανα του Αγ. Διονυσίου.

Πολιτιστικές υποδομές

Στη Ζάκυνθο υπάρχουν οι ακόλουθοι χώροι πολιτισμού

Βυζαντινό Μουσείο Ζακύνθου: Βρίσκεται στην πλατεία Δ. Σολωμού. Το μουσείο αναπτύσσεται συνολικά σε τρεις ορόφους και οι δύο πρώτες αίθουσες δίνουν αμέσως την ευκαιρία στον επισκέπτη να θαυμάσει ξυλόγλυπτες εικόνες της βυζαντινής εποχής, ενώ στην τρίτη και την τέταρτη βρίσκουν θέση πρωτότυπα αφρέσκα του 15ου, 16ου και 17ου αιώνα. Δύο ακόμη αίθουσες είναι αφιερωμένες στην έκθεση έργων ζωγραφικής του 18ου αιώνα και ελαιογραφίες καλλιτεχνών όπως οι Δοξοράς, Κουτούζης και Καντούνη.

Μουσείο Σολωμού και Κάλβου: Αυτό το μουσείο, που ιδρύθηκε το 1959 από ένα σύλλογο θαυμαστών των καλών τεχνών στη Ζάκυνθο, βρίσκεται στην υποβλητική μικρή πλατεία του Αγίου Μάρκου και είναι πολύ γνωστό γιατί σ' αυτό φυλάσσονται τα λείψανα δύο ποιητών του Διονυσίου Σολωμού και του Αντρέα Κάλβου, που είναι αυθεντικά εθνικά σύμβολα.

Το μουσείο φυσικής ιστορίας Χέλμης: Το μουσείο βρίσκεται στην Αγία Μαρίνα στο νησί της Ζακύνθου, σε ένα παραδοσιακό κτήριο. Η συλλογή του μουσείου περιλαμβάνει δείγματα χλωρίδας και πανίδας της φυσικής ζωής της Ζακύνθου

Μουσείο Ναβάλ: Το μουσείο Ναβάλ βρίσκεται στην τουριστική περιοχή Τσιλιβή. Ιδρυτής είναι ο Anthony Miller και είναι το μοναδικό μουσείο στην Ζάκυνθο το οποίο αναπαράγει την θαλασσινή ιστορία του νησιού από τον 17ο αιώνα έως σήμερα.

Μουσείο αγροτικού πολιτισμού: Ιδρύθηκε το 1998 στο μικρό χωριό Πηγαδάκια, στο Δήμο Αλυκών, και εκθέτει τον πολιτισμό και την ιστορία της παράδοσης στον αγροτικό κόσμο της Ελλάδας και ιδιαίτερα του νησιού.

Δημοτική Βιβλιοθήκη: Η δημοτική βιβλιοθήκη καλύπτει ένα μέρος του μεγάλου κτιρίου που βρίσκεται στην πλατεία Σολωμού. Στη βιβλιοθήκη υπάρχουν σπάνια βιβλία που αφορούν την ιστορία και τις παραδόσεις της Ζακύνθου, γραμμένα από διάσημους συγγραφείς, αντίγραφα παλαιών

εφημερίδων και απομνημονεύματα σχετικά με τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, καθώς και φωτογραφίες της Ζακύνθου όπως ήταν πριν την καταστροφή του 1953.

Θεματικό Εκθεσιακό Κέντρο της θαλάσσιας χελώνας Καρέτα: Το Θεματικό Εκθεσιακό Κέντρο της θαλάσσιας χελώνας Caretta Caretta βρίσκεται στην περιοχή της Δάφνης που υπάγεται σε Περιοχή Προστασίας του Τοπίου Φ1, του Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου, στο δημοτικό διαμέρισμα Βασιλικού.

Υπαίθριο Δημοτικό Θέατρο: Βρίσκεται στην περιοχή Αγ. Τριάδα και φιλοξενεί πλήθος εκδηλώσεων.

Θέατρο του Σαρακινάδου: Στην πλατεία του χωριού Σαρακινάδο, κατασκευάστηκε το Πολιτιστικό Κέντρο Σαρακινάδου. Το διώροφο κτίριο καλύπτει τις ανάγκες των ομάδων του νησιού αλλά και των φιλοξενούμενων σχημάτων που επισκέπτονται το νησί κατά καιρούς. Στο ισόγειο βρίσκονται η αίθουσα παραστάσεων με 270 καθίσματα, η σκηνή, τα καμαρίνια 3 ανδρικά και 3 γυναικεία, το φουαγιέ, η υποδοχή με τα εισιτήρια, το βεστιάριο και οι αποθηκευτικοί χώροι. Στον όροφο βρίσκονται μια αίθουσα πολλαπλών χρήσεων και το στούντιο με κονσόλες χειρισμού για τον ήχο και το φως, μηχανήμα προβολής εικόνων και ταινιών κ.α.

Στη Ζάκυνθο δραστηριοποιούνται πολιτιστικές συλλογικότητες, εκ των οποίων ως πιο σημαντικές καταγράφονται οι εξής:

- Πολιτιστικός Σύλλογος Σκουληκάδου «Ο Ερωτόκριτος»
- Πολιτιστικός Σύλλογος Μπόχαλης
- Πολιτιστική Αντένα Ζακύνθου, η οποία δημιουργήθηκε το 2008 αλλά από 2010 έχει περιέλθει σε αδράνεια.

7. SWOT Ανάλυση

Κατά την ανάλυση SWOT μελετώνται τα δυνατά (Strengths) και αδύνατα (Weaknesses) σημεία των πολιτιστικών & δημιουργικών επιχειρήσεων της κάθε περιοχής μελέτης, καθώς και οι ευκαιρίες (Opportunities) και οι απειλές (Threats) που υπάρχουν στο κάθε επιμέρους περιβάλλον.

Τα δυνατά και αδύνατα σημεία αφορούν το εσωτερικό περιβάλλον τους, όπως αυτά προκύπτουν από τους εσωτερικούς πόρους που οι επιχειρήσεις αυτές διαθέτουν (π.χ. ικανότητες προσωπικού και στελεχών, ιδιότητες και χαρακτηριστικά της επιχείρησης, τεχνογνωσία, χρηματοοικονομική υγεία και ικανότητα να ανταποκριθεί σε νέες επενδύσεις, κλπ.).

Αντιθέτως οι ευκαιρίες και οι απειλές αντανακλούν μεταβλητές του εξωτερικού περιβάλλοντος της επιχείρησης τις οποίες οι επιχειρήσεις θα πρέπει να εντοπίσουν, να προσαρμοστούν σε αυτές ή ακόμα και να τις

προσαρμόσουν όπου κάτι τέτοιο είναι εφικτό (π.χ. είσοδος νέων ανταγωνιστών, ρυθμίσεις στο νομικό περιβάλλον, δημιουργία ή/και εμφάνιση νέων αγορών, κλπ.).

Κατά την SWOT ανάλυση επιχειρείται να απαντηθούν ερωτήματα για την κάθε περιοχή μελέτης, ώστε να γίνει μια όσο το δυνατόν ακριβέστερη σκιαγράφηση του αναπτυξιακού και κοινωνικού profile της κάθε περιφέρειας. Κρίσιμος παράγοντας για την αξιοπιστία της SWOT Ανάλυσης είναι η ρεαλιστική (αντικειμενική) καταγραφή και – συνεπώς – αποτίμηση της υφιστάμενης κατάστασης.

Είναι προφανές ότι κάθε Περιφέρεια θα πρέπει να αξιοποιήσει τα δικά της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (γεωγραφικά, κοινωνικά, οικονομικά, πολιτιστικά), ώστε να μεγιστοποιήσει τα οφέλη από τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα, διαμορφώνοντας το δικό της όραμα για τη μελλοντική περιφερειακή της ανάπτυξη. Τούτο είναι συμβατό (αποτελεί κατεύθυνση) της εγκεκριμένης Στρατηγικής («Ευρώπη 2020») για την Ε.Ε.

A. ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

Η ιδιαιτερότητα της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου (όπως και όλων των νησιωτικών περιφερειακών ενότητων που εξετάζονται στην παρούσα μελέτη) είναι ότι δεν αποτελείται από έναν ενιαίο γεωγραφικό χώρο αλλά από έναν πολυδιασπασμένο νησιωτικό χώρο. Υπάρχει έντονη διαφοροποίηση μεταξύ μεγάλων και μικρών νησιών, ακόμη και εντός των ίδιων των νησιών. Αυτές οι διαφορές αλλά και η απομόνωση που μπορεί να υπάρχει λόγω της θάλασσας (λόγω του περιορισμού στις επικοινωνίες μεταξύ τους) ή η στενότητα των πόρων (ανθρώπινων και φυσικών) σε κάθε νησί δημιουργούν ένα τελείως διαφορετικό πλαίσιο ανάπτυξης από ότι στην ηπειρωτική χώρα. Είναι δύσκολο δηλαδή να επιτευχθούν οικονομίες κλίμακας (λόγω περιορισμού πόρων) και μεγάλες αγορές και επιχειρήσεις (λόγω μικρού πληθυσμού και απομόνωσης).

Δυνατά σημεία

- Διάσημοι τουριστικοί προορισμοί
- Φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον μεγάλης αξίας – μνημεία UNESCO
- Τοπικά προϊόντα ιδιαίτερης αξίας
- Παρουσία Πανεπιστημίου

Αδυναμίες

- Ελλιπής αξιοποίηση και προβολή του πολιτιστικού κεφαλαίου.
- Περιορισμένη δικτύωση και συνεργασία καλλιτεχνών και πολιτιστικών φορέων τόσο μεταξύ τους όσο και ευρύτερα.
- Διπλή νησιωτικότητα – εσωτερικός κατακερματισμός και δυσκολία πρόσβασης με τα Μητροπολιτικά Κέντρα
- Χαμηλό επίπεδο δημοσίων δαπανών και σχεδόν ανύπαρκτη ιδιωτική δαπάνη στο Ταμείο Καινοτομίας.
- Η Τοπική Οικονομία είναι βασισμένη σε ΜΜΕ με χαμηλό τεχνολογικό προσανατολισμό.
- Χαμηλό επίπεδο διάδοσης Τεχνολογιών Πληροφορικής & επικοινωνιών – όπως άλλωστε σε όλη την Ελληνική περιφέρεια
- Ελλειψη επιστημονικής εξειδίκευσης σε τομείς που σχετίζονται με την υφιστάμενη τοπική οικονομία.
- Χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού και χαμηλό επίπεδο εφαρμογής προγραμμάτων δια βίου μάθησης και επανακατάρτισης.
- Πληθυσμιακή μείωση
- Διπλή νησιωτικότητα
- Απουσία «κουλτούρας» καινοτομίας.

Ευκαιρίες

- Αυξανόμενο ενδιαφέρον από το κοινό για πολιτιστικές δραστηριότητες.
- Διαθέσιμοι πόροι για τον πολιτισμό μέσω του ΕΣΠΑ, των Προγραμμάτων Εδαφικής συνεργασίας και των λοιπών διακρατικών προγραμμάτων.
- Αξιοποίηση τεχνολογιών πληροφορικής και χώρων κοινωνικής δικτύωσης για την προώθηση πολιτιστικών δράσεων και γεγονότων.
- Ύπαρξη ενδιαφέροντος από ιδιώτες που μπορούν να λειτουργήσουν ως χορηγοί.

Απειλές

- Έλλειψη συνεργασίας μεταξύ φορέων της κρατικής διοίκησης και της τοπικής και περιφερειακής αυτοδιοίκησης στον τομέα του πολιτισμού.
- Ανεπαρκής κινητοποίηση και συντονισμός των αρμοδίων φορέων για την προβολή και αξιοποίηση του πολιτιστικού πλούτου.
- Ατελής αξιοποίηση χρηματοδοτήσεων στον τομέα του πολιτισμού λόγω απουσίας σταθερών δομών και στελεχιακού δυναμικού.
- Εισροή μεγάλου αριθμού προσφύγων πρόσφατα, με απροσδιόριστες ακόμα επιπτώσεις στην δημογραφική, κοινωνική και οικονομική κατάσταση των νησιών της Περιφέρειας.

B. ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

Το Νότιο Αιγαίο παρουσιάζει την ίδια σχεδόν εικόνα με το Βόρειο Αιγαίο, με βασική διαφορά το ότι διαθέτει μεγαλύτερο κατά κεφαλήν εισόδημα και εν εμφανίζει την πληθυσμιακή συρρίκνωση που παρουσιάζεται στο Βόρειο Αιγαίο. Ο κατακερματισμός όμως είναι μεγαλύτερος και υπάρχει και ένας πρόσθετος εσωτερικός διαχωρισμός των δύο Περιφερειακών Ενοτήτων (Κυκλάδες – Δωδεκάνησα).

Δυνατά σημεία

- Διάσημοι τουριστικοί προορισμοί
- Εξαιρετικό φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον
- Σχετικά υψηλό κατά κεφαλήν εισόδημα
- Ύπαρξη Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης

Αδυναμίες

- Διπλή νησιωτικότητα
- Οικονομία βασισμένη σε ΜΜΕ με χαμηλό τεχνολογικό προσανατολισμό
- Χαμηλό επίπεδο διάδοσης Τεχνολογιών Πληροφορικής & επικοινωνιών – όπως άλλωστε σε όλη την Ελληνική περιφέρεια

- Χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης του πληθυσμού και χαμηλό επίπεδο εφαρμογής προγραμμάτων δια βίου μάθησης και επανακατάρτισης
- Έλλειψη επιστημονικής εξειδίκευσης σε τομείς που σχετίζονται με την υφιστάμενη τοπική οικονομία
- Απουσία «κουλτούρας» καινοτομίας

Ευκαιρίες

- Μεγαλύτερο ποσοστό τουρισμού υψηλής προστιθέμενης αξίας (κρουαζιέρες, εναλλακτικός και θεματικός τουρισμός, όπως οικοτουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός κλπ.)
- Αύξηση καινοτομίας στις υπηρεσίες μέσω ΤΠΕ
- Βελτίωση της υποστήριξης των ΜΜΕ για την τεχνολογική τους αναβάθμιση
- Ανασχεδιασμός του αγροτικού και διατροφικού τομέα, προώθηση και προβολή του παραδοσιακών γαστρονομικού μοντέλου, διασύνδεση του αγροδιατροφικού τομέα με τον πολιτιστικό τομέα

Απειλές

- Οικονομική εξειδίκευση σε τομείς χαμηλής τεχνολογίας
- Κατάτμηση του τουριστικού τομέα και εσωτερικός ανταγωνισμός με άλλα νησιά
- Ανταγωνισμός από χώρες χαμηλού κόστους (π.χ. Τουρκία), ειδικότερα στον τουριστικό τομέα

Γ. ΚΡΗΤΗ

Από τις περιοχές μελέτης η Κρήτη μόνο συγκαταλέγεται στις Περιφέρειες με ανεπτυγμένες ικανότητες έρευνας και τεχνολογίας. Οι υπόλοιπες Περιφέρειες διαθέτουν μεν μεγάλες δυνατότητες στον τομέα του τουρισμού αλλά παρουσιάζουν εξαιρετικά χαμηλές επιδόσεις στην υιοθέτηση και εφαρμογή καινοτομιών.

Χαρακτηριστικό είναι ότι η τιμή του *σύνθετου δείκτη καινοτομίας*¹ για την Κρήτη ήταν 0,27, ενώ στις Περιφέρειες Βορείου και Νοτίου Αιγαίου ήταν 0,04 και 0,01 αντίστοιχα, ενώ η Αττική σημείωνε τον μεγαλύτερο δείκτη στη χώρα με 0,46 και ο μέσος όρος της Ε.Ε. είναι 0,55 (στοιχεία 2006).

¹Σύνθετος δείκτης καινοτομίας (Synthesis Innovation Index) του Innovation Union Scoreboard είναι ένας εκ των διεθνώς αναγνωρισμένων δεικτών αξιολόγησης του περιβάλλοντος καινοτομίας σε μια χώρα, του πλαισίου υποστήριξης και προώθησης της καινοτομίας, τον βαθμό – με άλλα λόγια – στον οποίο η καινοτομία εφαρμόζεται.

Η έλλειψη ειδικευμένων επενδυτικών κεφαλαίων και η έλλειψη μηχανισμών μεταφοράς τεχνολογίας, αποτελούν πρόσθετους

ανασταλτικούς παράγοντες για την καινοτομικότητα των επιχειρήσεων και την καινοτομία συνολικά. Το χαμηλό επίπεδο νέας επιχειρηματικότητας στην Κρήτη αντανακλά την αδυναμία πρόσβασης σε κεφάλαια και υπηρεσίες υποστήριξης. Αυτό γίνεται πιο εμφανές στην περίπτωση του καινοτόμου επιχειρείν.

Αυτό οφείλεται κυρίως σε δύο λόγους:

- Η έρευνα είναι προσανατολισμένη σε πεδία που συνδέονται σε μεγάλο βαθμό με τα ενδιαφέροντα των ερευνητικών ομάδων και τις ευκαιρίες χρηματοδότησης που παρέχουν τα σχετικά προγράμματα και λιγότερο σε πεδία που αφορούν στις ανάγκες της οικονομίας. Επιπρόσθετα, εντοπίζεται έλλειψη καλλιέργειας επιχειρηματικού πνεύματος στην ερευνητική και ακαδημαϊκή κοινότητα (τόσο την τοπική, της Περιφέρειας, όσο και σε Εθνικό επίπεδο) που θα είχε στόχο την εμπορική αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης. Η ζήτηση από τις επιχειρήσεις, για νέα γνώση που προκύπτει μέσα από την έρευνα, είναι περιορισμένη.
- Η διάρθρωση του παραγωγικού ιστού αποτελείται, στο μεγαλύτερο μέρος του, από επιχειρήσεις μικρού μεγέθους με δραστηριότητες χαμηλής έντασης γνώσης, με αποτέλεσμα την υποτονική ζήτηση υπηρεσιών έρευνας και καινοτομίας και – συνεπώς – τις χαμηλές επενδύσεις στην έρευνα από τις ίδιες τις επιχειρήσεις.

Η έλλειψη ειδικευμένων επενδυτικών κεφαλαίων και η έλλειψη μηχανισμών μεταφοράς τεχνολογίας, αποτελούν πρόσθετους ανασταλτικούς παράγοντες για την καινοτομικότητα των επιχειρήσεων και την καινοτομία συνολικά.

Αναμφισβήτητο γεγονός είναι ότι οι μέχρι σήμερα αναπτυξιακές πρωτοβουλίες και παρεμβάσεις έχουν συμβάλει στη δημιουργία προϋποθέσεων ανάπτυξης καθώς και στην αντιμετώπιση σημαντικών περιβαλλοντικών και κοινωνικών προβλημάτων.

Ενισχύθηκαν οι τομείς εξειδίκευσης της περιφερειακής οικονομίας, ενώ επιτεύχθηκε ικανοποιητική διείσδυση και διάχυση ΤΠΕ στον τουρισμό, στις επιχειρήσεις και στο γενικό πληθυσμό. Όμως, δεν αντιμετωπίστηκαν ικανοποιητικά θεσμικές ρυθμίσεις και διαρθρωτικές αδυναμίες της περιφερειακής οικονομίας που οδηγούν σε αναποτελεσματικότητα των δράσεων που υποστηρίζουν την καινοτομία. Κυρίως, δεν επιτεύχθηκε επιτυχώς η διασύνδεση των ισχυρών τομέων της οικονομίας καθώς και η σύζευξη της ερευνητικής δραστηριότητας με την παραγωγή με αποτέλεσμα μικρή προστιθέμενη αξία και περιορισμένη ανταγωνιστικότητα των τοπικών επιχειρήσεων.

Η Περιφέρεια Κρήτης ενώ διαθέτει ισχυρά συγκριτικά πλεονεκτήματα δεν έχει διαμορφώσει δυναμικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Η ανταγωνιστικότητα της κινείται σε χαμηλά επίπεδα λόγω της περιορισμένης ροής προς την καινοτομία, της αδύναμης επιχειρηματικότητας και της απουσίας κατάλληλου θεσμικού περιβάλλοντος.

Τα παραπάνω αντανακλώνονται, προφανώς, και στον Τομέα των Πολιτιστικών και Δημιουργικών Επιχειρήσεων της Κρήτης.

Δυνατά σημεία

- Υψηλός βαθμός κλαδικής εξειδίκευσης
- Ποιοτικά και αναγνωρίσιμα τοπικά brand names στον τομέα του Πολιτισμού
- Η Κρητική διατροφή, η οποία αποτελεί το πρότυπο της μεσογειακής διατροφής, συνιστά «άυλη πολιτισμική κληρονομιά» και διαθέτει ισχυρή δυναμική εξωστρέφειας.

Αδυναμίες

- Επιχειρηματικότητα μικρής κλίμακας.
- Αποσπασματικότητα των πολιτικών προώθησης.
- Περιορισμένη συστηματική διείσδυση τοπικών προϊόντων στις τουριστικές επιχειρήσεις.
- Απουσίας οργανωμένων δικτύων και clusters.
- Ιδιαίτερα χαμηλή ζήτηση για έρευνα και καινοτομία
- Περιορισμένος αριθμός των επιχειρήσεων έντασης γνώσης στο τομέα.
- Χαμηλό επίπεδο συνεργασιών.

Ευκαιρίες

- Η ενίσχυση και αξιοποίηση της αξιολογής και πολυεπίπεδης μουσειακής υποδομής.
- Η ανάδειξη, αξιοποίηση και ενοποίηση των μνημειακών συνόλων και αρχαιολογικών χώρων υψηλής επισκεψιμότητας και η διασύνδεση τους με την τοπική οικονομία και κοινωνία.
- Η ενίσχυση του σύγχρονου πολιτισμού και της «πολιτιστικής δημιουργίας» ως προοπτικής εξόδου από την κρίση.
- Η δημιουργία συνεργειών μεταξύ επιχειρήσεων και Ακαδημαϊκής ερευνητικής δραστηριότητας, με αξιοποίηση της έρευνας, ώστε να προκύψουν καινοτομίες προς όφελος της ανάπτυξης της δημιουργικής επιχειρηματικότητας.
- Η δυνατότητα κεφαλαιοποίησης των πολλαπλασιαστικών ωφελειών από την αξιοποίηση της κρητικής διατροφής.

Απειλές

- Δυσμενές οικονομικό περιβάλλον και κοινωνική συνοχή λόγω της κρίσης
- Σημαντικός διεθνής ανταγωνισμός στους κλάδους εξειδίκευσης
- Οικονομική εξειδίκευση σε κλάδους χαμηλής τεχνολογίας

Δ. ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ

Η παρουσίαση των δεδομένων για την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων φανερώνει πως οι κλάδοι οι οποίοι στηρίζουν τόσο την δημιουργία προστιθέμενης αξίας, όσο και την απασχόληση και την επιχειρηματικότητα είναι ο τουρισμός σε διάφορες μορφές (αναπτυγμένες ή μη), ο πρωτογενής τομέας και η μεταποίηση των προϊόντων του και φυσικά το εμπόριο και η κινητικότητα του (χερσαία ή θαλάσσια).

Γεγονός όμως είναι πως η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει αρνητικά τα τελευταία χρόνια όλους τους παραγωγικούς τομείς, με αρνητικές συνέπειες στο σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας και με απώλεια θέσεων εργασίας. Μοναδική εξαίρεση για την Περιφέρεια Ιονίων Νήσων αποτελεί ο Πρωτογενής Τομέας, στον οποίον οι θέσεις διατηρήθηκαν, με μικρή αυξητική τάση.

Όμως ο βαθμός καινοτομικότητας της Περιφέρειας είναι χαμηλός. Τούτο σημαίνει πως ελάχιστες επενδύσεις γίνονται σε έρευνα και τεχνολογία από τον ιδιωτικό τομέα και ελάχιστοι εργαζόμενοι απασχολούνται στον χώρο αυτό.

Η ένδειξη της αναγκαιότητας τεχνολογικής αναβάθμισης από την πλευρά των επιχειρήσεων είναι απύσαστα. Επίσης μειωμένο παρατηρείται το ενδιαφέρον του ανθρώπινου δυναμικού για την απόκτηση νέων βελτιωμένων δεξιοτήτων και γνώσης. Αυτό είναι χαρακτηριστικό των οικονομιών όλων σχεδόν των νησιωτικών περιοχών της χώρας, με οικονομίες που βασίζονται σε πιο παραδοσιακούς κλάδους, με αποτέλεσμα να μην προβάλλουν τη γνώση και την καινοτομία σαν προτεραιότητες και να μην ανανεώνουν και να μην αναβαθμίζουν τεχνολογικά τις υπηρεσίες τους.

Όπως και στο σύνολο της χώρας έτσι και στην περίπτωση της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων, η συσχέτιση ανάμεσα στα Ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και την παραγωγή είναι αμελητέα. Έτσι, παρόλο που πολλές δεξιότητες συσχετιζόμενες με την παραγωγική διαδικασία της Περιφέρειας διδάσκονται στα Πανεπιστήμια της Περιφέρειας, η γνώση δεν μεταφέρεται στην αγορά και στην κοινωνία. Επιπλέον, όταν οι τεχνολογικές απαιτήσεις του ιδιωτικού τομέα είναι χαμηλές τότε οι αντίστοιχοι ακαδημαϊκοί φορείς δύσκολα βρίσκουν «συνεργάτες» στην αγορά. Στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων και ειδικότερα στην δημιουργική βιομηχανία και στον χώρο της υψηλής τεχνολογίας, υπάρχουν αξιόλογοι και ικανότατοι «συνομιλητές» από τον Ακαδημαϊκό χώρο. Είναι προφανές, λοιπόν, ότι υπάρχει ανάγκη «γεφύρωσης του χάσματος», μεταξύ Ακαδημαϊκής Κοινότητας (έρευνας) και παραγωγής ΠΔΒ, λαμβάνοντας όμως υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε νησιού.

Τα Ιόνια Νησιά χαρακτηρίζονται επίσης από ένα ισχυρότατο πολυεθνικό πολιτισμικό παρελθόν με χαρακτηριστικά τα οποία μένουν προς στιγμής ανεκμετάλλευτα. Οι παραδόσεις, η διατροφή, η κουλτούρα, τα ιστορικά

μνημεία η καλλιτεχνία, είναι παράγοντες που παρουσιάζουν ενδοπεριφερειακή στρατηγική διαφοροποίηση. Ο κλάδος των ΠΔΒ στα Ιόνια παρουσιάζει παραγωγική ικανότητα και κρίσιμη μάζα αλλά χαμηλό (έως μηδενικό) ερευνητικό και καινοτομικό δυναμικό. Συνεπώς, χρειάζεται αναδιάρθρωση και εκσυγχρονισμό, ώστε να αυξηθεί η καινοτομική ικανότητα του κλάδου.

Επομένως, η Περιφέρεια Ιονίων Νήσων, λόγω των χαρακτηριστικών της, μπορεί, επενδύοντας στο περιβάλλον και στον πολιτισμό της καθώς και στη δημιουργικότητα των ανθρώπων της, να διαφοροποιήσει το πολιτιστικό προϊόν με νέες μορφές και με ευρύτερες συνεργασίες που αθ' αποφέρουν πολλαπλασιαστικά οφέλη. Η γεωγραφική θέση και ιστορική παράδοση των Ιονίων έχει δημιουργήσει ένα εξωστρεφή τοπικό πολιτισμό. Οι διασυννοριακές σχέσεις αναπτύσσονται εδώ και δεκάδες χρόνια τόσο με τους γείτονες όσο και με πολλές άλλες Ευρωπαϊκές Χώρες και Πρωτεύουσες. Αυτό θα πρέπει να αποτελέσει σοβαρό έναυσμα για μια πιο συντονισμένη προσπάθεια διεθνών συνεργασιών στους τομείς έξυπνης εξειδίκευσης στον Τομέα της Πολιτιστικής και Δημιουργικής Επιχειρηματικότητας.

Δυνατά σημεία

- Υψηλή διεθνής αναγνωρισιμότητα ως τουριστικοί προορισμοί
- Ισχυρά και διαχρονικά πολιτισμικά στοιχεία
- Σημαντική βιοποικιλότητα – περιοχές φυσικού κάλλους
- Ακαδημαϊκά ιδρύματα με ερευνητικές δυνατότητες, ιδιαίτερα στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς

Αδυναμίες

- Χαμηλό επίπεδο εφαρμοζόμενης καινοτομίας στην παραγωγικής δραστηριότητα (επιχειρήσεις)
- Χαμηλή κουλτούρα καινοτομίας
- Χαμηλός βαθμός διάχυσης της Τεχνολογίας Πληροφορικής & Επικοινωνιών
- Νησιωτικότητα με όσα μειονεκτήματα η ιδιότητα αυτή συνεπάγεται (μεταφορική δυσκολία, αυξημένο κόστος)
- Χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο πληθυσμού
- Χαμηλή εξωστρέφεια
- Απουσία ενδοπεριφερειακών, διαπεριφερειακών, διατομεακών και διακλαδικών συνεργασιών

Ευκαιρίες

- Δυνατότητα ανάπτυξης νέων προϊόντων (π.χ. εξειδικευμένο και προσανατολισμένο τουριστικό πρότυπο) το οποίο θα βασίζεται στο πολιτιστικό απόθεμα και θα προσφέρει δυνατότητες μεγαλύτερης προστιθέμενης αξίας.

- Ενίσχυση της παραγωγικότητας και εισαγωγή καινοτομιών.
- Προσανατολισμός της Ακαδημαϊκής έρευνας στην κατεύθυνση της αξιοποίησης του τοπικού πολιτιστικού αποθέματος, μέσω καινοτομιών.
- Ανάπτυξη διασυνοριακών – διαπεριφερειακών συνεργασιών με αποτέλεσμα την δημιουργία δικτύων που θα μεγιστοποιούν την παραγωγική αποτελεσματικότητα.

Απειλές

- Δυσμενές οικονομικό περιβάλλον και κοινωνική συνοχή λόγω της κρίσης
- Σημαντικός διεθνής ανταγωνισμός στους κλάδους εξειδίκευσης
- Οικονομική εξειδίκευση σε κλάδους χαμηλής τεχνολογίας
- Κίνδυνοι περιβαλλοντικής υποβάθμισης

E. ΕΥΒΟΙΑ

Δυνατά σημεία

- Εγγύτητα με το Μητροπολιτικό Κέντρο της Αττικής
- Ισχυρά πολιτισμικά στοιχεία
- Σημαντική βιοποικιλότητα – περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους
- Ανεπτυγμένες τουριστικές περιοχές, κυρίως παραθεριστικής κατοικίας

Αδυναμίες

- Χαμηλό επίπεδο εφαρμοζόμενης καινοτομίας στην παραγωγικής δραστηριότητα (επιχειρήσεις)
- Χαμηλή κουλτούρα καινοτομίας
- Χαμηλός βαθμός διάχυσης της Τεχνολογίας Πληροφορικής & Επικοινωνιών
- Ανεπάρκεια γενικών υποδομών και υπηρεσιών (π.χ. ανεπαρκές εσωτερικό οδικό δίκτυο)
- Χαμηλή εξωστρέφεια

Ευκαιρίες

- Δυνατότητα ανάπτυξης νέων προϊόντων (π.χ. εξειδικευμένο και προσανατολισμένο τουριστικό πρότυπο) το οποίο θα βασίζεται στο πολιτιστικό απόθεμα και θα προσφέρει δυνατότητες μεγαλύτερης προστιθέμενης αξίας. Ήδη υπάρχουν οι προϋποθέσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη εναλλακτικών τουριστικών δραστηριοτήτων (οικοτουρισμός, οινοτουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός, περιηγητικός τουρισμός, αρχαιολογικός τουρισμός, συνεδριακός τουρισμός κλπ.)

- Ενίσχυση της παραγωγικότητας και εισαγωγή καινοτομιών.
- Τα αξιολογικά ιστορικά – πολιτισμικά στοιχεία της Εύβοιας θα μπορούσαν – με την κατάλληλη προβολή και οργάνωση – να αποτελέσουν σημαντικούς πόλους έλξης τουριστών αλλά και καλλιτεχνών.

Απειλές

- Οικονομική εξειδίκευση σε κλάδους χαμηλής τεχνολογίας
- Δυσμενές οικονομικό περιβάλλον και κοινωνική συνοχή λόγω της κρίσης
- Σημαντικός διεθνής ανταγωνισμός στους κλάδους εξειδίκευσης

8. Στρατηγική Ανάπτυξης των ΠΔΒ μέσω της δικτύωσης

A. Εισαγωγικό πλαίσιο

Η ελληνική οικονομία αντιμετωπίζει μια εκτενή κρίση, με κύρια χαρακτηριστικά το πολύ μεγάλο δημοσιονομικό έλλειμμα, το υψηλό εξωτερικό χρέος και την υποβάθμιση της ανταγωνιστικής της θέσης. Παράλληλα η πρόσφατη παγκόσμια οικονομική κρίση, έχει δημιουργήσει ιδιαίτερα εμφανείς επιπτώσεις και στις οικονομίες πολλών χωρών της Ε.Ε.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε το 2010 την στρατηγική «Ευρώπη 2020» με σκοπό την ενθάρρυνση μιας έξυπνης, διατηρήσιμης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης. Με έμφαση στην έρευνα & καινοτομία, την κλιματική αλλαγή & την ενέργεια, την απασχόληση, την εκπαίδευση και την μείωση της φτώχειας με ορίζοντα το 2020, οι οποίοι θα πρέπει να μετασχηματίζονται σε εθνικούς στόχους.

Στο πλαίσιο της διεθνοποίησης, οι οικονομίες των κρατών καλούνται να λειτουργήσουν σε συνθήκες αυξημένου ανταγωνισμού, που «μεταφέρεται» στις Περιφέρειες, οι οποίες τείνουν να καταστούν αυτόνομες χωρικές οντότητες της παγκόσμιας οικονομίας.

Συνεπώς, ο ρόλος τους ως «πηγή κρίσιμων αναπτυξιακών πόρων», αναδεικνύεται ιδιαίτερα καθοριστικός.

Οι συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί τα όσο στην Ελλάδα όσο και σε όλη σχεδόν την Ε.Ε. εξαιτίας της οικονομικής κρίσης των τελευταίων ετών καθιστούν επιτακτική την ανάγκη αναθεώρησης και βελτίωσης του πλαισίου και του περιβάλλοντος που σχετίζεται με την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, αλλά και την αντιμετώπιση των κοινωνικών επιπτώσεων της κρίσης. Στη χώρα μας τόσο οι οικονομικές όσο και οι κοινωνικές επιπτώσεις έχουν πάρει δραματικές διαστάσεις.

Η αντιμετώπιση του προβλήματος απαιτεί συνολικότερη αναθεώρηση τόσο του παραγωγικού προτύπου της χώρας όσο και του πλαισίου που αφορά

την ανταγωνιστικότητα και – κατ’ επέκταση – τη βιωσιμότητα των ελληνικών επιχειρήσεων.

Ο προσανατολισμός της Ε.Ε. στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη που θα βασίζεται στη Γνώση, στην Έρευνα, στην Καινοτομία και στην αξιοποίηση του Ανθρώπινου Δυναμικού και θα κατοχυρώνει τη συνοχή μεταξύ των Ευρωπαϊκών Κοινωνιών είναι σταθερός, όπως έχει αποτυπωθεί σε όλες τις Συμφωνίες. Η πιο πρόσφατη διατύπωση των στρατηγικών αυτών στοχεύσεων της Ε.Ε. έχουν διατυπωθεί στο Σύμφωνο «Ευρώπη 2020». Σύμφωνα με το Σύμφωνο αυτό, τα 27 κράτη-Μέλη της Ε.Ε. συνομολογούν το κοινό του Οραμα για μια Κοινωνική Οικονομία της Αγοράς βασισμένο σε τρεις στόχους, οι οποίοι συνδέονται και αλληλεπιδρούν:

- Εξυπνη Ανάπτυξη, βασισμένη στη γνώση και στην καινοτομία,
- Βιώσιμη Ανάπτυξη η οποία θα προωθεί την ανταγωνιστικότητα αξιοποιώντας του διαθέσιμους πόρους με τον βέλτιστο τρόπο και παράλληλα θα λαμβάνει μέριμνα για την προστασία του περιβάλλοντος,
- Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς, η οποία θα έχει προτεραιότητα και θα στοχεύει στην υψηλή απασχόληση και θα οδηγεί σε κοινωνική και γεωγραφική συνοχή.

Στο πλαίσιο της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» υιοθετήθηκε από την Ε.Ε. η πρωτοβουλία για τη δημιουργία της «Ένωσης Καινοτομίας» (Innovation Union) με στόχο να προωθήσει τους τρεις προαναφερόμενους στόχους με παράλληλη διασύνδεση της Έρευνας με την Αγορά, ώστε να δημιουργηθούν νέα προϊόντα.

Ετσι λοιπόν, το συνολικό αναπτυξιακό πλαίσιο της Ε.Ε., η αναπτυξιακή κατεύθυνση, η οποία αποτελεί «οδικό χάρτη» και για την Ελλάδα για την ανάπτυξη τα επόμενα χρόνια, βασίζεται στην φιλοσοφία της «Εξυπνης Εξειδίκευσης», δηλαδή της ανάπτυξης καινοτομιών στους δυναμικούς τομείς, προκειμένου να ενισχυθούν συγκεκριμένες κατηγορίες επενδύσεων και να αποκτήσει η Οικονομία ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Η «Εξυπνη Εξειδίκευση» είναι μια τοπο-κεντρική προσέγγιση, δηλαδή λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες των διαφόρων γεωγραφικών περιοχών σε ό,τι αφορά στα χαρακτηριστικά τους, τις δυνατότητές τους και τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσουν προς την οικονομική ανάπτυξη. Η Στρατηγική αυτή συνδέει την Έρευνα και την Καινοτομία με την ανάπτυξη, προωθώντας νέους τρόπους επιχειρηματικότητας και κυρίως προωθώντας την συνεργασία.

Η έννοια της Έξυπνης Εξειδίκευσης αναπτύσσεται γύρω από τα τέσσερα «Σ» (ή C):

- (α) Επιλογές (**C**hoices)
- (β) Συγκριτικά Πλεονεκτήματα (**C**ompetitive Advantages)
- (γ) Συνδεσιμότητα και Σχηματισμών Συνεργασίας (**C**onnectivity and Clusters)
- (δ) Συνεργατική Ηγεσία (**C**ollaborative Leadership)

Κάτω από αυτό το πλαίσιο, η έξυπνη εξειδίκευση αφορά στον εντοπισμό των μοναδικών χαρακτηριστικών και μέσω των κάθε περιφέρειας, επισημαίνοντας τα συγκριτικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματά τους, και στη συγκέντρωση των τοπικών παραγόντων και πόρων γύρω από ένα κοινό όραμα που άγεται από την αριστεία.

Οι Εθνικές και οι Περιφερειακές Στρατηγικές Καινοτομίας (Στρατηγικές RIS3), αποτελούν ολοκληρωμένες δράσεις τοπικού οικονομικού μετασχηματισμού, οι οποίες στηρίζονται στις τέσσερις ακόλουθες κατευθύνσεις:

- α) Μετάβαση
- β) Εκσυγχρονισμός
- γ) Διαφοροποίηση και
- δ) Ριζοσπαστική θεμελίωση νέων τομέων.

Συγκεκριμένα, επικεντρώνουν την υποστήριξη της πολιτικής και τις επενδύσεις σε βασικές (εθνικές και περιφερειακές) προτεραιότητες, προκλήσεις και ανάγκες για την επίτευξη ανάπτυξης (*growth*) βασισμένη στη γνώση και στην καινοτομία, ενώ ταυτόχρονα αξιοποιούν τα δυνατά σημεία κάθε περιφέρειας, τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματά της και τη δυναμική για αριστεία. Σε αυτό το πλαίσιο, προωθούν την εξάπλωση της τεχνολογίας και των εφαρμογών της, καθώς και την – βασισμένη στην πρακτική – καινοτομία και στοχεύουν στην τόνωση των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα. Παράλληλα, επιτυγχάνουν την πλήρη συμμετοχή των εμπλεκόμενων παραγόντων μέσω μηχανισμών δικτύωσης και συνέργειας και ενθαρρύνουν την καινοτομία και τον πειραματισμό, βασιζόμενες σε καλές πρακτικές και αξιοποιώντας την εμπειρία. Τέλος, σημαντική παράμετρος είναι η ανάπτυξη αξιόπιστων συστημάτων παρακολούθησης και αξιολόγησης.

Μέσω της Στρατηγικής για την Καινοτομία, επιδιώκεται συνολικά:

1. Ο ορισμός της καινοτομίας ως προτεραιότητα για όλες τις περιφέρειες.

Η Περιφερειακές Στρατηγικές Καινοτομίας υποστηρίζουν τη δημιουργία θέσεων εργασίας βασισμένων στη γνώση και την επίτευξη ανάπτυξης όχι μόνο σε σημαντικούς πόλους της έρευνας και της καινοτομίας αλλά και σε λιγότερο αναπτυγμένες και αγροτικές περιοχές. Αποτελούν βασικό τμήμα της προτεινόμενης αναμόρφωσης της πολιτικής συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς υποστηρίζουν τη θεματική επικέντρωση και ενισχύουν το στρατηγικό προγραμματισμό και τον προσανατολισμό προς τις επιδόσεις.

2. Η επικέντρωση στις επενδύσεις και η δημιουργία συνεργειών.

Η Στρατηγική επικεντρώνει τις προσπάθειες οικονομικής ανάπτυξης και τις επενδύσεις στα σχετικά δυνατά σημεία κάθε περιοχής, αξιοποιώντας τις οικονομικές ευκαιρίες και τις αναδυόμενες τάσεις, και ενεργοποιούμενη προς την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης. Ταυτόχρονα, θέτει ως απαραίτητο στοιχείο την ύπαρξη συνεργειών μεταξύ των εφαρμοζόμενων

πολιτικών και της χρηματοδότησης, μεταξύ των εθνικών και κοινοτικών χρηματοδοτήσεων και των ιδιωτικών επενδύσεων.

3. Η βελτίωση των καινοτόμων διαδικασιών.

Στη Περιφερειακή Στρατηγική για την καινοτομία εντάσσεται η διασφάλιση ότι το μείγμα πολιτικών, δηλαδή ο συνδυασμός εργαλείων πολιτικής που είναι διαθέσιμος σε συγκεκριμένο περιφερειακό περιβάλλον – ενισχύσεις, δάνεια και άλλη υποστήριξη – είναι αποτελεσματικός στην επίτευξη των στόχων της συνολικής πολιτικής, βοηθά τις επιχειρήσεις και επιτρέπει τη μόχλευση ιδιωτικών επενδύσεων. Βέβαια, είναι σημαντικό να υπάρχουν αξιόπιστοι μηχανισμοί διάδρασης αλλά και παρακολούθησης και αξιολόγησης ώστε αφενός να γίνεται ορθή και αποτελεσματική χρήση «καλών πρακτικών», αφετέρου να γίνεται προσαρμογή (*adaptation*) των προτεραιοτήτων και των πολιτικών, σ' ένα περιβάλλον διαρκώς μεταβαλλόμενο.

4. Η βελτίωση της διακυβέρνησης και η στενή εμπλοκή όλων των ενδιαφερομένων παραγόντων.

Η Στρατηγική για την καινοτομία ενθαρρύνει όλους τους εμπλεκόμενους παράγοντες (κρατικές δομές, ιδιωτικές επιχειρήσεις, κοινωνία, πελάτες-καταναλωτές κλπ.) να «στρατευθούν» σε ένα κοινό όραμα. Συνδέει μικρές, μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις, ενθαρρύνει τα διάφορα επίπεδα ελέγχου (συνεπώς και διακυβέρνησης), βοηθά στη δημιουργία ενός κοινωνικού και δημιουργικού «Κεφαλαίου» εντός της κοινότητας. Για το λόγο αυτό απαιτείται να είναι διαδραστική, να ξεκινά από την κοινωνία της κάθε περιφέρειας και να βασίζεται στη συναίνεση. Συνεπώς, είναι σημαντικό να εμπλακούν πλήρως όλοι οι εταίροι (*stakeholders*) στον σχεδιασμό, την εξειδίκευση, την ανάπτυξη, υλοποίηση και παρακολούθηση στρατηγικών έξυπνης εξειδίκευσης.

Στην περίπτωση των ΠΔΒ ειδικότερα, στόχος είναι η αναδιοργάνωση των επιχειρήσεων μέσω της «στροφής» σε νέες δραστηριότητες, υψηλής προστιθέμενης αξίας, το άνοιγμα σε νέες αγορές, τον εκσυγχρονισμό μέσω της ευρείας χρήσης της υψηλής τεχνολογίας.

Ειδικότερα, στην περίπτωση των περιοχών μελέτης, των νησιωτικών δηλαδή περιοχών της χώρας, ο Πολιτιστικός Τομέας, ο οποίος είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τον Τουρισμό, υφίσταται όχι μόνο της επιπτώσεις της γενικότερης κρίσης, αλλά και τις επιπτώσεις της «νησιωτικότητας», του κατακερματισμού δηλαδή και της απομόνωσης.

- Η προσβασιμότητα στα αξιοθέατα και τις εκδηλώσεις εξαρτάται από τα δίκτυα πρόσβασης και τις μεταφορές. Οι ελλείψεις που παρουσιάζονται σε αυτά σε αρκετά νησιά επηρεάζουν αρνητικά την πολιτιστική ανάπτυξη και τον πολιτιστικό τουρισμό. Ειδικότερα όσον αφορά τις μεγάλης κλίμακας πολιτιστικές εκδηλώσεις (φεστιβάλ, συναυλίες) η έλλειψη συντονισμού των μεταφορών για την εξυπηρέτηση αυξημένου αριθμού επισκεπτών είναι εμφανής.
- Τα προβλήματα πρόσβασης στις δημόσιες υπηρεσίες που επηρεάζουν τον τομέα του πολιτισμού συνδέονται κυρίως με την αδειοδότηση

σχετικά με θέματα αρχαιοτήτων ή παραδοσιακών οικισμών για την επίλυση των οποίων επιβάλλεται μετακίνηση στα περιφερειακά ή στα μητροπολιτικά διοικητικά κέντρα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Κυκλάδων της οποίας η έδρα βρίσκεται στην Αθήνα, ούτε καν στη Σύρο. Επίσης τα προγράμματα των μουσείων και των άλλων πολιτιστικών οργανισμών που απαιτούν συντονισμό και συνεργασία με άλλες δημόσιες υπηρεσίες, οι οποίες απουσιάζουν από πολλά νησιά, συναντούν δυσκολίες στην πραγματοποίησή τους.

- Ελλείψεις στον τομέα της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης, της κατάρτισης ξεναγών και στελεχών εξειδικευμένων στη διοίκηση πολιτιστικών οργανισμών και στην οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων έχουν αρνητική επίδραση στην τοπική πολιτιστική ανάπτυξη.
- Η πολιτιστική ανάπτυξη και δημιουργία αντιμετωπίζει προβλήματα λόγω έλλειψης εξειδικευμένων υπηρεσιών στον τομέα αυτό. Το μικρό μέγεθος της πλειονότητας των νησιών δεν διευκολύνει την εγκατάσταση σε αυτά υπηρεσιών καλλιτεχνικής εκπαίδευσης, αιθουσών τέχνης κ.λπ.
- Η επισκεψιμότητα σε χώρους πολιτιστικού ενδιαφέροντος και η συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις παρουσιάζουν έντονα φαινόμενα εποχικότητας, τα οποία συνδέονται άμεσα με το απασχολούμενο προσωπικό στον τομέα του πολιτισμού. Επιπλέον, οι πολιτιστικοί πόροι δεν αξιοποιούνται κατά τους χειμερινούς μήνες, αλλά υπολειπούνται ή – σε πολλές περιπτώσεις – διακόπτεται εντελώς η λειτουργία τους.
- Η έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού για τη στελέχωση των φορέων καλλιτεχνικής εκπαίδευσης (ωδεία, μουσικές σχολές, σχολές χορού, θεατρικά εργαστήρια) και των άλλων πολιτιστικών οργανισμών, καθώς και για την παρουσίαση των αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων και μουσείων και την οργάνωση ειδικών εκδηλώσεων αποτελεί ανασχετικό παράγοντα για την τοπική πολιτιστική ανάπτυξη.
- Η έλλειψη νεανικού πληθυσμού σε ορισμένα μικρά κυρίως νησιά περιορίζει την ανάπτυξη της πολιτιστικής δημιουργίας και δραστηριότητας.
- Στον πολιτιστικό τομέα η αποκέντρωση αποφάσεων (σε θέματα αδειοδότησης, κ.λπ.) εμποδίζεται λόγω της απόστασης των νησιών από τα κέντρα λήψης αποφάσεων.
- Η ελλιπής προστασία του δομημένου περιβάλλοντος των παραδοσιακών οικισμών, των τοπίων φυσικού κάλλους και των περιοχών NATURA 2000 επηρεάζουν αρνητικά το πολιτιστικό απόθεμα των νησιών και συντελούν στην αλλοίωση της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας και πολιτιστικής τους ταυτότητας.

Η σύνδεση τουρισμού – Π.Δ.Β. τεκμηριώνεται σε αρκετές έρευνες, άλλωστε συνδέεται με την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου στις περιοχές της μελέτης. Η ανάπτυξη στη ζήτηση και κατανάλωση του δημιουργικού τουρισμού τεκμηριώνεται αφού:

1. Το υφιστάμενο τουριστικό μοντέλο δεν ικανοποιεί πλέον το κοινό ακόμα και του μαζικού τουρισμού.
2. Αυξάνεται διαρκώς η τάση του ατόμου για διαρκή αυτό-βελτίωση.
3. Οι «μεταμοντέρνοι» καταναλωτές επιθυμούν διαρκώς νέες εμπειρίες.
4. Η δημιουργικότητα θεωρείται μορφή έκφρασης.
5. Στηρίζει την ενδυνάμωση της τοπικής παράδοσης και της πολιτιστικής ταυτότητας.

Διαπιστώνεται ότι υπάρχει η έντονη τάση στο τουρισμό, για την αναζήτηση διαφορετικών εμπειριών από τη παραδοσιακή «θάλασσα και ήλιος». Πρόκειται για σχεδιασμό που αφορά αστικό ιστό και περιφέρεια (μακριά από μητροπολιτικές περιοχές). Απευθύνεται κυρίως σε άτομα που ενδιαφέρονται για εμπειρίες που εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους ως προς τον κόσμο.

Το πολιτιστικό προϊόν το οποίο θα παράγεται σε τοπικό επίπεδο πρέπει να είναι εξωστρεφές, δηλαδή:

1. να εκφράζεται σε μια κατανοητή στην πλειοψηφία των επισκεπτών γλώσσα,
2. να προωθείται μέσω καναλιών επικοινωνίας που να έχουν πρόσβαση οι αλλοδαποί επισκέπτες,
3. να παρουσιάζει ενδιαφέρον για τις κατηγορίες των επισκεπτών που έχει μια περιοχή που θέλει να αναπτυχθεί οικονομικά μέσω των Π.Δ.Β.,
4. να δημιουργεί απασχόληση (δηλαδή να μειώνει την ανεργία).

Στον πολιτιστικό τομέα τα μειονεκτήματα τα οποία προκαλεί η δεδομένη «νησιωτικότητα» μπορούν να αντιμετωπιστούν με στοχευμένες δράσεις που θα έχουν ως σκοπό:

- Την αποτελεσματικότερη προώθηση της ταυτότητας κάθε νησιού σύμφωνα με τα διαφορετικά πολιτισμικά και αναπτυξιακά χαρακτηριστικά του (με βάση διαφορετικές «ταχύτητες τουριστικής ανάπτυξης»)
- Τη χρήση καινοτόμων μέσων ανάδειξης των πολιτιστικών πόρων (δημιουργία καινοτομικών μουσείων ή εφαρμογών και θεματικών πάρκων)
- Την ενίσχυση της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας με την ίδρυση ή τη βελτίωση των σχολών καλλιτεχνικής εκπαίδευσης.
- Την ανάδειξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού που βασίζονται στην φυσιολατρία και τον πολιτισμό.
- Τη βελτίωση της δικτύωσης μεταξύ των νησιών για την ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων και δράσεών τους (πολιτιστικές διαδρομές, δίκτυο εκδηλώσεων μεγάλης κλίμακας, δίκτυο μουσείων).

B. Δημιουργία Πολιτιστικών Δικτύων

Για την επίτευξη των στόχων ανάπτυξης της δημιουργικής και πολιτιστικής επιχειρηματικότητας στην κάθε περιοχή μελέτης, είναι απαραίτητη η συγκρότηση ενός «**πολιτιστικού δικτύου**» – το επίπεδο διάρθρωσης αποτελεί αντικείμενο της επόμενης ενότητας της μελέτης – το οποίο θα έχει ως στόχο τη διατήρηση και αξιοποίηση της πολιτισμικής ιδιαιτερότητας και πολυμορφίας, την ανάπτυξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων, την εφαρμογή – με κατάλληλες προσαρμογές – καλών πρακτικών εν τέλει την ενίσχυση των κοινωνικών δεσμών. Το δίκτυο αυτό θα συμβάλλει καθοριστικά στην συνολική αναπτυξιακή διαδικασία κάθε περιοχής μελέτης.

Το πολιτιστικό δίκτυο στόχο έχει να απαντήσει στην πρόσκληση της επίτευξης «εδαφικής συνοχής» σε ένα Αρχιπέλαγος, να διαμορφώσει πεδία συνεργασίας μέσα σε ένα ωκεανό λειτουργικών διασυνδέσεων.

Στόχοι του κάθε πολιτιστικού δικτύου είναι:

- Ν' αναδείξει τοπικές πρωτοβουλίες πολιτισμικού και διαπολιτισμικού χαρακτήρα.
- Να συμβάλλει περαιτέρω στην ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση των τοπικών αρχών για κοινωνία αλληλέγγυα, συμμετοχική, χωρίς διαχωριστικές γραμμές και ρήξεις.
- Να δομήσει και να υποστηρίξει ένα δημιουργικό «διαπολιτισμικό διάλογο».
- Να ενισχύσει τη διαδραστική πολιτιστική επικοινωνία.
- Να εξασφαλίσει τη συμμετοχή στις προκλήσεις ενός ανοικτού πολιτισμικού περιβάλλοντος.
- Ν' αναπτύξει και να εμβαθύνει τις εταιρικές σχέσεις – σχέσεις συνεργασίας (*ανάπτυξη εταιρικότητας*).
- Να συμβάλλει στην εδραίωση και ενίσχυση της τοπικής συνείδησης και «ταυτότητας».
- Να ενισχύσει τη διαδικασία διαβούλευσης.
- Να δώσει ώθηση στην πρωτοβουλιακή δημιουργία και στην καινοτομία.
- Ν' αναδείξει την πολιτισμική ιδιαιτερότητα και διαφορετικότητα σε παράγοντα ανανέωσης, έμπνευσης και προόδου.
- Ν' αξιοποιήσει και να καλλιεργήσει τη διαλεκτική σχέση μεταξύ διαφόρων κοινωνικών ομάδων και να ενθαρρύνει την επικοινωνία.
- Να αξιοποιήσει κάθε δυνατότητα συμμετοχής, (προγράμματα, συνέδρια, δίκτυα , φεστιβάλ κλπ.) σε εθνικό, περιφερειακό ή διεθνές επίπεδο.
- Να συμβάλλει στην ενίσχυση της τοπικής δημοκρατίας και συνοχής.

- Να επιτύχει και να εδραιώσει την οικονομική και διαχειριστική αυτονομία και αυθυπαρξία της κάθε περιοχής στον τομέα της πολιτιστικής ανάπτυξης.
- Να δημιουργήσει – εν τέλει – ένα καινοτόμο μοντέλο διαχείρισης (**«Κανονιστικό Πλαίσιο Διαχείρισης Πολιτιστικών και Δημιουργικών Πόρων»**) της τοπικής πολιτιστικής πολυμορφίας και – κυρίως – να δημιουργήσει μια «παρακαταθήκη» για την ακολουθητέα πολιτική και τις απαιτούμενες πρωτοβουλίες στον τομέα του Πολιτισμού.

Με άλλα λόγια, το πολιτιστικό δίκτυο στοχεύει στην δημιουργία συνθηκών για την εφαρμογή **«διαπολιτισμικής διακυβέρνησης»**. Πολιτιστική Διακυβέρνηση είναι μια *ολιστική* μορφή διακυβέρνησης (δηλαδή κοινωνικής διασύνδεσης και συνεργασίας) η οποία στηρίζεται στη συμμετοχικότητα, αξιοποιεί και αναπτύσσει περαιτέρω τις ικανότητες, μαθαίνει από τις πρακτικές αλλά και τις προσαρμόζει και τις εμπλουτίζει, ορίζει χώρους και τρόπους διαβούλευσης και συνδιαλλαγής και έχει ένα ευρύ ορίζοντα δράσης.

Μια «διακυβέρνηση» η οποία οδηγεί τις τοπικές κοινότητες και κοινωνίες να αξιοποιούν πλήρως το εύρος των πολιτιστικών αγαθών και να καρπωθούν τη συνεισφορά του κάθε αγαθού στην τοπική ανάπτυξη επιτυγχάνοντας παράλληλα κοινωνική συνοχή και ενσωμάτωση.

Στην κατεύθυνση αυτή θα εξεταστούν διάφορες μορφές πολιτικών διασύνδεσης:

- Τομεακής (οριζόντιας) διασύνδεσης
- Εδαφικής (κάθετης) διασύνδεσης
- Οργανωτικής διασύνδεσης

Οι προτάσεις καινοτομιών και διαδικασιών αναδιάρθρωσης που προτείνονται στη συνέχεια της παρούσας μελέτης στοχεύουν στην δημιουργία συνθηκών ενδογενούς ανάπτυξης των Πολιτιστικών και Δημιουργικών Επιχειρήσεων στις περιοχές μελέτης, σεβόμενες αφενός τους κατευθυντήριους άξονες της Στρατηγικής για την Καινοτομία, αφετέρου λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε γεωγραφικής ενότητας.

9. Μέρος Β - Εισαγωγή

Ο πολιτισμός είναι βασικό συστατικό στοιχείο της ζωής μας και πρέπει να χαρακτηρίζει την ποιότητα της. Πολιτισμός δεν είναι μόνο η καλλιέργεια των τεχνών, η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και η ψυχαγωγία. Είναι ο τρόπος συνύπαρξης των ατόμων σε μια κοινωνία και γενικότερα ένα πλέγμα σχέσεων που διέπουν την κοινωνία στο σύνολό της. Είναι η ποιότητα των συνθηκών εργασίας, ο σεβασμός στον συμπολίτη μας, ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα, είναι ο τρόπος με τον οποίον μεταχειριζόμαστε ως κοινωνία το περιβάλλον, τη φύση, τα ζώα, τους αδύναμους, τους ξένους εργαζόμενους.

Ο πολιτισμός είναι η «ταυτότητα» του κάθε λαού, είναι η έκφραση της κάθε μορφής δραστηριότητας όπως αποτυπώνεται σε κάθε ιστορική περίοδο. Η τέχνη και κατ' επέκταση ο πολιτισμός είναι άρρηκτα δεμένα με την εξέλιξη των κοινωνιών και αποτυπώνουν όλα τα ιδιαίτερα στοιχεία που σηματοδοτούν κάθε ιστορική περίοδο.

Η προστασία αυτής της ταυτότητας αποτελεί πρωταρχικό στόχο. Χωρίς «ταυτότητα» κανένας λαός δεν έχει μέλλον. Ο σεβασμός, η προστασία, η ανάδειξη και η αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς μας είναι απαραίτητο στοιχείο για την επιβίωσή μας ως Έθνος, ως Κράτος, ως Κοινωνία γενικότερα.

Παράλληλα όμως η ανάπτυξη – η οποία πρέπει να έχει χαρακτήρα ολοκληρωμένο και συνεχή και στην οποία πρέπει να στοχεύουμε – είναι απαραίτητο να εδράζεται στις πατροπαράδοτες αξίες και να διαπνέεται από τα ιδανικά που διέκριναν τον κάθε λαό σε όλη την ιστορική πορεία του. Ανάπτυξη με χαρακτηριστικά αλλότρια προς αυτά του εκάστοτε Λαού δεν νοείται ως Ανάπτυξη. Έτσι, η διαφύλαξη της πολιτιστικής μας κληρονομιάς – και κατ' επέκταση της εδραίωσης της «Εθνικής μας Ταυτότητας» – πρέπει να αποτελεί την αφετηρία για κάθε βήμα μας προς το μέλλον.

Επιπλέον όμως η προώθηση της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας είναι απαραίτητος όρος επιβίωσης. Δεν μπορούμε να απαρνηθούμε την εποχή στην οποία ζούμε και την δυναμική που την χαρακτηρίζει. Οι σύγχρονες μορφές τέχνης είναι ο καθρέπτης της καλλιτεχνικής δημιουργίας της εποχής μας και οφείλουμε να τον αναδείξουμε.

10. Άξονες πολιτιστικής Πολιτικής

Η αναπτυξιακή στρατηγική στον Τομέα του Πολιτισμού πρέπει να στοχεύει αφενός στην προστασία και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, αφετέρου στην ανάπτυξη της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας (του σύγχρονου πολιτισμού). Η μέριμνα για την προστασία και την ανάδειξη των μνημείων, των αρχαιολογικών χώρων, της πολιτιστικής κληρονομιάς εν γένει θα συνεπικουρεί την οικονομική, κοινωνική και περιφερειακή ανάπτυξη. Η ανάδειξη και η διαχείριση του πολιτιστικού αποθέματος πρέπει να γίνει μια αποτελεσματική πρόταση ζωής, να αποκτήσει τα χαρακτηριστικά της συμμετοχής στην σύγχρονη πραγματικότητα και να αποτελέσει στοιχείο έμπνευσης της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας.

Μέσω αυτής (της Πολιτιστικής Ανάπτυξης) πρέπει να υπηρετείται ο Εθνικός Στρατηγικός στόχος της ισόρροπης περιφερειακής ανάπτυξης, τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο.

Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά και η ανάδειξή της (τόσο της αρχαιολογικής όσο και της σύγχρονης δημιουργίας) οφείλει να είναι πρώτιστο και θεμελιώδες καθήκον της Πολιτείας. Στο πλαίσιο της φιλοσοφίας ενίσχυσης της Αποκέντρωσης και των θεσμών της Αυτοδιοίκησης, οι Δήμοι αναλαμβάνουν πλέον ενεργό και καθοριστικό ρόλο σ' αυτή την κατεύθυνση.

Η οικονομία πολλών σύγχρονων ευρωπαϊκών πόλεων (Βαρκελώνη, Εδιμβούργο, Φλωρεντία, Αγία Πετρούπολη κλπ.) στηρίζεται κατά ένα μεγάλο μέρος στον Πολιτισμό (και τον Τουρισμό), καθώς οι επενδύσεις σ' αυτούς τους τομείς επιφέρουν ανάπτυξη και δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας.

Η συνολική ανάδειξη του αρχαιολογικού, ιστορικού και εν γένει πολιτιστικού αποθέματος της κάθε περιφέρειας και η ολόπλευρη αξιοποίησή του στην κατεύθυνση της ισόρροπης αλλά και αειφόρου (ενδογενούς) ανάπτυξης, συμβάλει στην επίτευξη συνθηκών αειφορίας και απαιτεί την ενεργό συμμετοχή και δραστηριοποίηση των Πολιτιστικών και Δημιουργικών Επιχειρήσεων, των μεμονωμένων καλλιτεχνικών δημιουργών, των κοινωνικών δυνάμεων, των Φορέων, των απλών πολιτών.

Η ανάπτυξη για να καταστεί αειφόρος, πρέπει να βασίζεται στο ακόλουθο τρίπτυχο:

- α) στρατηγικό σχέδιο
- β) ενεργό συμμετοχή του κοινωνικού δυναμικού
- γ) τομεακή συνέργεια («διάδραση»)

Εκτός όμως από την αναπτυξιακή διάσταση, ο Πολιτισμός αποτελεί «κοινωνικό αγαθό». Σε ένα τέτοιο «κοινωνικό αγαθό» πρέπει να διασφαλίζεται η ισότιμη πρόσβαση όλων των πολιτών. Καθήκον της Πολιτείας – και εν προκειμένω των Τοπικών Αρχών – πρέπει να είναι η άρση των ανισοτήτων στην πρόσβαση, στη συμμετοχή και στην

ορθολογική και δίκαιη κατανομή των πόρων. Επίσης οι Τοπικές Αρχές οφείλουν να προσφέρουν κάθε δυνατή αρωγή στην τοπική πολιτιστική δημιουργικότητα, ενισχύοντας τις πρωτοβουλίες και τη **«δημιουργική επιχειρηματικότητα»**.

11. Δικτύωση Πολιτιστικών Φορέων και Δημιουργών – Καλές Πρακτικές

Στην εποχή μας η συνύπαρξη, η δικτύωση ο κοινός σχεδιασμός και η συνεργατικότητα αποτελούν έννοιες που καθημερινά μας απασχολούν. Οι φορείς του πολιτισμού έχουν πάψει από καιρό να κάνουν μόνοι τους προγραμματισμούς μικρής κλίμακας και τοπικής εμβέλειας και προσπαθούν να μεγιστοποιήσουν την επένδυση τους με την υποστήριξη - συνεργασία όσο το δυνατόν περισσότερων φορέων. Οι δυνατότητες δε που παρέχει η τεχνολογία μεγιστοποιούν το αποτέλεσμα μιας καλά σχεδιασμένης δικτύωσης.

Στη συνέχεια καταγράφονται μερικές από τις πιο πετυχημένες δράσεις δικτύωσης στην Ευρώπη.

A. Oxo Tower Wharf – Λονδίνο

Το Oxo Tower Wharf είναι ένα βραβευμένο κτίριο ορόσημο που βρίσκεται στο Riverside Walkway, στο South Bank του Λονδίνου. Το Oxo Tower Wharf είναι η γενέτειρα μερικών από τα πιο καινοτόμα και διεθνώς αναγνωρισμένα project για σύγχρονους σχεδιαστές, εστιατόρια, καφετέριες, μπαρ, εκθεσιακούς χώρους και γκαλερί. Είναι ένας πολυχώρος πολιτισμού που φιλοξενεί και προβάλλει νέους καλλιτέχνες.

Το Oxo Tower αποτελεί ορόσημο δίπλα στον ποταμό Τάμεση από το 1930. Κατά τη διάρκεια της βιομηχανικής ανάπτυξης της Βρετανίας η εταιρία OXO στέγαζε πολλές και ποικίλες χρήσεις στο κτίριο αυτό. Κατά τη δεκαετία του 1970 είχε πέσει σε παρακμή και ήταν σε μεγάλο βαθμό ερειπωμένο. Κατά τη δεκαετία του 1990 το Oxo Tower Wharf νοικιάστηκε από το συνεταιρισμό Coin Street Community Builders (CSCB). Άρχισε ένα σημαντικό έργο ανακαίνισης για να μετατρέψει το κτίριο σε ένα βραβευμένο χώρο μικτής αναπτυξιακής χρήσης, με συνεταιριστικά σπίτια, στούντιο σχεδιαστών, εξειδικευμένα καταστήματα, γκαλερί, εστιατόρια, καφετέριες και μπαρ. Η ανακαίνιση που κόστισε £ 20.000.000 σχεδιάστηκε

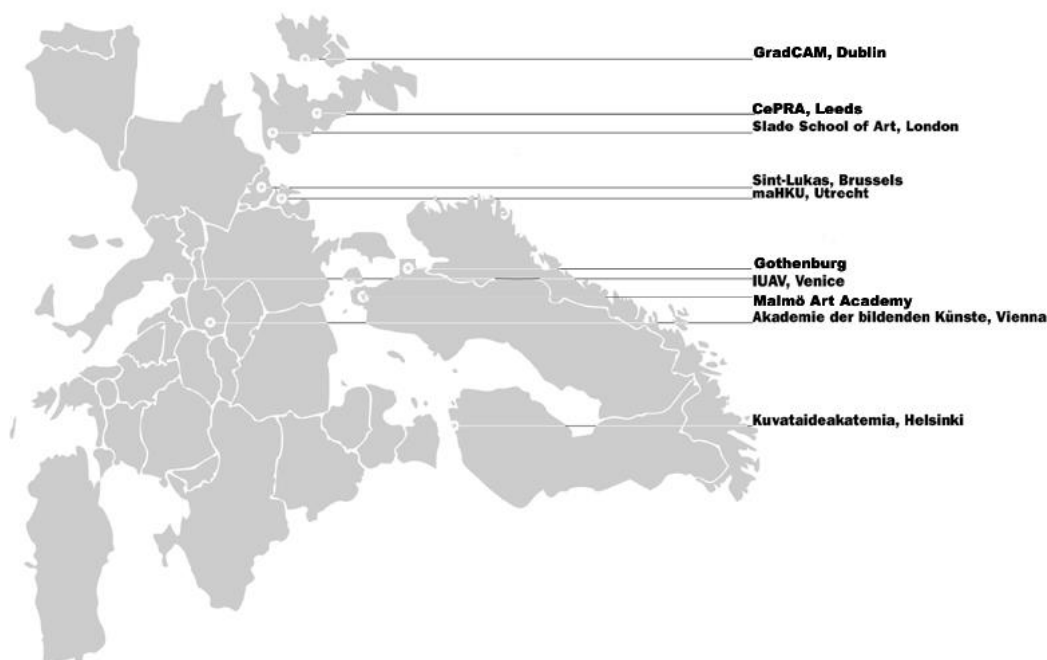
από τον Lifschütz Davidson Sandilands και χρηματοδοτήθηκε από ένα σχήμα τραπεζικών δανείων και ιδίων κεφαλαίων του CSCB. Στο Oxo Tower Wharf απονεμήθηκε το βραβείο «The Royal Find Art Commission/BSkyB Building» της χρονιάς 1997, ως πρότυπο παράδειγμα για την Αστική Αναζωογόνηση. Από το 1996 που άνοιξε για το κοινό, το Oxo Tower Wharf έχει προσελκύσει ένα ευρύ φάσμα επισκεπτών. Το ισόγειο, ο πρώτος και δεύτερος όροφος είναι το «σπίτι» για πάνω από 30 στούντιο σχεδιασμού, καθώς και για εξειδικευμένα καταστήματα, χώρους εστιατορίου με εκπληκτική θέα στο ποτάμι. καθώς και γκαλερί με συνεχές πρόγραμμα εκθέσεων.

Το Oxo Tower Wharf θεωρείται ένα από τα καλύτερα παραδείγματα δικτύωσης και υποστήριξης καλλιτεχνών και ανερχόμενων σχεδιαστών. Κατάφερε μέσα σε σχεδόν 20 χρόνια λειτουργίας να έχει φιλοξενήσει μερικά από τα καλύτερα ονόματα ανερχόμενων δημιουργών. Η συνεχής επέκταση του σε δράσεις που υποστηρίζουν την κοινότητα των «υιοθετημένων» δημιουργών αλλά και η λειτουργία του από την αρχή ως κοινωνικού συνεταιρισμού αποτελεί και την καινοτομία του. Έχει ιδιαίτερα στενή συνεργασία με το Δήμο του Λονδίνου και έχει συνεισφέρει αποτελεσματικά στο να καθιερωθεί το South Bank του Λονδίνου, ως η «περιοχή των νέων καλλιτεχνών».

B. Κοινότητα Coin Street – Λονδίνο

Η Κοινότητα οικοδόμων Coin Street είναι μια κοινωνική επιχείρηση και ο στόχος της είναι να μετατρέψει τη Νότια Όχθη του Λονδίνου σε ένα εξαιρετικό μέρος για να ζήσει, να εργάζεται και να επισκέπτεται κάποιος. Ο συνεταιρισμός έχει μετατρέψει μια εγκαταλελειμμένη περιοχή 13 στρεμμάτων σε μια ακμάζουσα γειτονιά μικτής χρήσης, με τη δημιουργία νέων συνεταιριστικών κατοικιών, καταστημάτων, γκαλερί, εστιατορίων, ένα πάρκο δίπλα στο ποτάμι και διάβαση πεζών. Η Κοινότητα λειτουργεί αθλητικές εγκαταστάσεις, διοργανώνει φεστιβάλ και εκδηλώσεις και παρέχει φροντίδα παιδιών, στήριξη οικογενειών και προγράμματα υποστήριξης των επιχειρήσεων. Τα έσοδα της Κοινότητας προέρχονται από διάφορες πηγές, συμπεριλαμβανομένης της ενοικίασης χώρων λιανικής πώλησης και εστίασης, χώρους εκδηλώσεων, χώρους αίθουσα συσκέψεων και χώρους του συνεδριακού χώρου, καθώς και την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών.

Γ. EARN – Ευρωπαϊκή δικτύωση

Το «EARN (European Artistic Research Network)» ιδρύθηκε με σκοπό να προωθήσει την ανταλλαγή γνώσης και εμπειρίας στην καλλιτεχνική έρευνα*, να υιοθετήσει την κινητικότητα και να ενισχύσει την ανταλλαγή και τον διάλογο μεταξύ των ερευνητών στον χώρο της καλλιτεχνικής δημιουργίας, να προωθήσει τη διάδοση της καλλιτεχνικής έρευνας και να ενεργοποιήσει διεθνείς διασυνδέσεις και ανταλλαγές μεταξύ των καλλιτεχνικών ερευνητών.

Το EARN είναι ένα δίκτυο καλλιτεχνών, ερευνητών, εκπαιδευτών, πρωτοπόρων της έρευνας, και των υποστηρικτικών τους Οργανισμών. Ιδρύθηκε το 2001 με σκοπό:

- να προωθήσει την ανταλλαγή γνώσης και εμπειρίας στον τομέα της καλλιτεχνικής έρευνας, με ειδική εφαρμογή στην ανάπτυξη μεταπτυχιακών εκπαιδευτικών προγραμμάτων.
- να υιοθετήσει την κινητικότητα, την ανταλλαγή και τον διάλογο μεταξύ των ερευνητών, των καλλιτεχνών, των εκπαιδευτικών, προερχόμενων από διαφορετικούς θεσμούς και διαφορετικές κουλτούρες.
- Να αναπτύξει διεθνείς πλατφόρμες ευρύτερης διάδοσης της καλλιτεχνικής έρευνας.
- Να ενεργοποιήσει την διεθνή διασύνδεση των ερευνητών στον χώρο της καλλιτεχνικής δημιουργίας, σεβόμενο την διαφοροποίηση προέλευσης, μοντέλων και κουλτούρας.

* Ο όρος «καλλιτεχνική έρευνα» γενικά περιγράφει την έρευνα η οποία συνεπάγεται εφαρμοσμένη πρακτική στον χώρο της καλλιτεχνικής δημιουργίας (των τεχνών). Το δίκτυο δεν περιορίζεται από ένα απλό

μοντέλο καλλιτεχνικής έρευνας αλλά βασιζόμενο στην αντικειμενική αναγνώριση ότι η έρευνα που εφαρμόζεται στις τέχνες είναι ένα ιδιαίτερο και δυναμικό πεδίο πολιτιστικής δημιουργικότητας. Αυτό επιτρέπει ένα φάσμα μοντέλων, ερμηνειών και παραδειγμάτων (πρακτική έρευνα, έρευνα βασισμένη στην πρακτική, καλλιτεχνική της τέχνης, έρευνα μέσα στην και διαμέσου της κλπ.) καθώς επίσης δημιουργεί μια στενή σχέση με την έρευνα που εδραϊώνεται στην καλλιτεχνική πρακτική.

Σύμφωνα με την διατύπωση του Mika Hannula», καθηγητή Καλλιτεχνικής έρευνας στα Πανεπιστήμια του Γκέτεμποργκ και του Ελσίνκι, «Καλλιτεχνική έρευνα σημαίνει ότι ο καλλιτέχνης παράγει ένα έργο τέχνης και ερευνά την διαδικασία της δημιουργίας και μ' αυτό τον τρόπο προσθέτει στην συσσώρευση της γνώσης».

Το δίκτυο επιδιώκει να εξερευνήσει τις διάφορες θεωρήσεις και μορφοποιήσεις της καλλιτεχνικής έρευνας και να ενεργοποιήσει ανταλλαγές και κριτικό διάλογο ανάμεσα στα διάφορα παραδείγματα. Και τούτο, έτσι ώστε να ενισχύσει το διεθνές ερευνητικό περιβάλλον και να υποστηρίξει ερευνητές στην ανάπτυξη δημιουργικής εργασίας.

Ερμηνευτική Σημείωση: Ο όρος καλλιτεχνική έρευνα (artistic research και art research) χρησιμοποιείται ως συνώνυμο της έρευνας «μέσα και διαμέσου» της δημιουργικής τέχνης και διαχωρίζεται από την ευρύτερη κατηγορία της Τέχνης (όπως ορίζεται στην Πανεπιστημιακή Κοινότητα, π.χ. Arts and Humanities – Τέχνες και Ανθρωπιστικές Σπουδές).

Η καλλιτεχνική έρευνα χρησιμοποιείται ως όρος για να δώσει έμφαση στον προσανατολισμό στην έρευνα η οποία πρωτίστως βασίζεται στην καλλιτεχνική δημιουργική πρακτική.

Το δίκτυο EARN λειτουργεί μέσα από διάφορες εφαρμογές, στις οποίες περιλαμβάνονται διεθνή working groups, συναντήσεις ανταλλαγής, σεμινάρια, συμπόσια, διαλέξεις, χειμερινά/θερινά σχολικά προγράμματα, εκθέσεις, εκδόσεις κ.ά. Μέλη του δικτύου είναι:

- Ακαδημία Καλών Τεχνών του Ελσίνκι (Φινλανδία)
- Σχολή Εικαστικών Τεχνών και Design – Πανεπιστήμιο της Ουτρέχτης (Ολλανδία)
- Ακαδημία Εικαστικών Τεχνών της Βιέννης (Αυστρία)
- Ακαδημία Τεχνών – Πανεπιστήμιο του Μάλμο (Σουηδία)
- Slade School of Fine Art – University College London (Ηνωμένο Βασίλειο)
- Πανεπιστήμιο της Βενετίας (Ιταλία)
- Valand Academy of Arts – Πανεπιστήμιο του Γκέτεμποργκ (Σουηδία)
- Hogeschool Sint Lukas Βρυξελλών (Βέλγιο)
- Κέντρο Πρακτικής Έρευνας των Τεχνών – Πανεπιστήμιο του Ληντς (Ηνωμένο Βασίλειο)

- Μεταπτυχιακή Σχολή Δημιουργικών Τεχνών και Media -
Πανεπιστήμιο του Δουβλίνου (Ιρλανδία)

Δ. Museum Island - Βερολίνο

(The world heritage of culture)

Το Museum Island στο Βερολίνο είναι ένα νησί στον ποταμό Spree, που διασχίζει το Βερολίνο και αποτελεί ένα έργο τέχνης από μόνο του, περιλαμβάνει δε πέντε διάσημα μουσεία συγκεντρωμένα σε ένα σύνολο.

Μέχρι το 1999 το μουσειακό συγκρότημα στο κέντρο του Βερολίνου ήταν το μοναδικό αρχιτεκτονικό και πολιτιστικό σύνολο που θεωρείτο Μνημείο της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς από την UNESCO. Στο νότιο τμήμα του νησιού, κοντά στην γέφυρα Schlossbrücke και στον καθεδρικό Ναό του Βερολίνου, βρίσκεται το Altes Museum (Παλαιό Μουσείο), κοντά στους κήπους Lust. Στο βόρειο μέρος, υπάρχουν το Νέο Μουσείο και η Παλαιά Εθνική Πινακοθήκη. Στην περιοχή Kupfergraben του νησιού υπάρχει το Μουσείο της Περγάμου και το Μουσείο Bode.

Συνοπτικά, τα πέντε Μουσεία του νησιού είναι:

- Pergamonmuseum
- Bode-Museum
- Neues Museum
- Alte Nationalgalerie
- Altes Museum

Pergamonmuseum (Μουσείο Περγάμου)

Το Μουσείο Περγάμου έχει τρεις πτέρυγες, σχεδιάστηκε από τον Alfred Messel και το επισκέπτονται περίπου 1.000.000 επισκέπτες το χρόνο, καθιστώντας το ως το Μουσείο με την μεγαλύτερη επισκεψιμότητα στην ευρύτερη περιοχή του Βερολίνου. Την εποχή αυτή βρίσκονται σε εξέλιξη

εργασίες ανακατασκευής του μουσείου. Μόνιμα εκθέματα, όπως το Διάζωμα της Περγάμου και η Πύλη της Αγοράς της Μιλήτου έχουν ήδη αποκατασταθεί.

Bode-Museum

Μετά από εργασίες που διήρκεσαν από το 2000 έως το 2006, άνοιξε πάλι το Μουσείο Bode το 2006. Το μουσείο στεγάζει μια εκτεταμένη συλλογή γλυπτών και θησαυρών από το μουσείο Βυζαντινής Τέχνης και το Νομισματικό Μουσείο. Η παρόχθια ζώνη δίπλα στο μουσείο αποτελεί αγαπημένο σημείο συνάντησης της νεολαίας του Βερολίνου.

Neues Museum (Νέο Μουσείο)

Το 1841, ο Friedrich August Stüler ξεκίνησε την κατασκευή του Neues Museum (Νέου Μουσείου). Χρησιμοποίησε ατμοκίνητες μηχανές και βιομηχανικές βοηθητικές κατασκευές, πρωτοποριακές μεθόδους για την εποχή. Κατά τη διάρκεια του Πολέμου το Μουσείο καταστράφηκε και κειτόταν σε ερείπια έως το 1999. Το έτος εκείνο ξεκίνησαν οι εργασίες ανακατασκευής οι οποίες διήρκεσαν 10 χρόνια. Το Μουσείο άνοιξε ξανά τις πύλες του το 2009, φιλοξενώντας συλλογές από το Αιγυπτιακό Μουσείο και το Μουσείο Προϊστορίας. Το πιο διάσημο έκθεμα του Μουσείου είναι η προτομή της Νεφερτίτης.

Alte Nationalgalerie (Παλαιά Εθνική Πινακοθήκη)

Η παλαιά Πινακοθήκη δεσπόζει στο Museum Island σαν αρχαίος ναός. Έμπνευση του Αρχιτέκτονα Friedrich August Stiller για την δημιουργία του κτιρίου της Εθνικής Πινακοθήκης αποτέλεσε η Ακρόπολη των Αθηνών. Ήταν το πρώτο εκ των 5 μουσείων του νησιού που ανακαινίστηκε και εγκαινιάστηκε το 2001. Η αρχική του κατασκευή διήρκεσε από το 1867 έως το 1876. περιλαμβάνει έργα της Εποχής του Κλασικισμού, του Ρομαντισμού, της Εποχής Biedermeier, του Ιμπρεσιονισμού και του πρώιμου Μοντερνισμού.

Altes Museum (Παλιό Μουσείο)

Ο αρχιτέκτονας Karl Friedrich Schinkel σχεδίασε το 1830 το κτίριο του Παλαιού Μουσείου σε φόρμα νεοκλασική, με ροτόντα, θόλο και στοά. Αποτέλεσε το πρώτο δημόσιο μουσείο στην (τότε) Πρωσία. Μετά την καταστροφή του κατά τη διάρκεια του Πολέμου ξαναχτίστηκε τη δεκαετία του 1960. Σήμερα βρίσκονται σε εξέλιξη εργασίες αποκατάστασης. Η μόνιμη συλλογή του μουσείου έχει τίτλο «Νέα Αρχαιότητα στο παλιό Μουσείο» και περιλαμβάνει έργα τέχνης και γλυπτά της Ελληνικής Κλασικής και της Ρωμαϊκής περιόδου.

E. MuseumsQuartier (Η Γειτονιά των Μουσείων) – Βιέννη

«Η χαρά της Τέχνης και η χαρά της Ζωής»

Το συγκρότημα κατασκευάστηκε τον 18^ο αιώνα, ως Αυτοκρατορικοί Στάβλοι. Η σημερινή του χρήση εγκαινιάστηκε το 2001. Ιστορικά κτίρια του 18^{ου} και του 19^{ου} αιώνα και σύγχρονα μουσεία σχηματίζουν ένα μοναδικό αρχιτεκτονικό σύνολο και διαμορφώνουν ένα ξεχωριστό περιβάλλον.

Περιλαμβάνοντας περίπου 70 πολιτιστικές δραστηριότητες, η «Γειτονιά των Μουσείων» στη Βιέννη, αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα συγκροτήματα τέχνης και πολιτισμού στον κόσμο. Οι πολλές αυλές – υπαίθριοι χώροι, τα πάμπολλα καφέ και καταστήματα σε κάθε σημείο του συγκροτήματος, του προσδίδουν την πρόσθετη ποιότητα που το καθιστά ένα «ζωντανό αστικό κύτταρο» και μια «όαση» ηρεμίας, τέχνης και δημιουργικότητας στο κέντρο της πόλης της Βιέννης. Στην Γειτονιά των Μουσείων διαμορφώνονται οι συνθήκες συνύπαρξης και διάδρασης της καλλιτεχνικής δημιουργίας και της δημιουργικής επιχειρηματικότητας, συνδυασμένες με θύλακες ηρεμίας και ξεκούρασης.

Η MuseumsQuartier είναι ένα πολυμορφικό μέρος. Ανακαινισμένα κτίρια που λειτουργούν ως μουσεία και αίθουσες εκθέσεων συνυπάρχουν με μικρές πολιτιστικές πρωτοβουλίες, κλασικοί του Μοντερνισμού και νέοι καλλιτέχνες της σύγχρονης εποχής. Το φάσμα των δραστηριοτήτων και των projects που φιλοξενούνται στο MuseumsQuartier εκτείνεται από τις εικαστικές και τις παραστατικές τέχνες μέχρι την αρχιτεκτονική, τη μουσική, το θέατρο, τον χορό τη λογοτεχνία, την τέχνη για παιδιά και τα ψηφιακά (και όχι μόνο) παιχνίδια, την τέχνη του δρόμου, το design και την φωτογραφία.

Ο Πολιτισμός είναι «πανταχού παρών» στην «Γειτονιά των Μουσείων» της Βιέννης. Σαν σημείο Τέχνης, Ζωής και Δημιουργίας, ανοιχτός στο κοινό, αποτελεί το ιδανικό μέρος ανάδειξης της καλλιτεχνικής δημιουργίας, τόσο μέσω των διάφορων πολιτιστικών εγκαταστάσεων, αλλά επίσης και των υπαίθριων εκθεσιακών χώρων του συγκροτήματος. Καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, ένα εκτεταμένο πρόγραμμα πολιτιστικών δραστηριοτήτων

λαμβάνει χώρα στους υπαίθριους χώρους, όπως λογοτεχνικές αναγνώσεις, κινηματογραφικά φεστιβάλ, παραστάσεις χορού, εκθέσεις γλυπτών και παραστάσεις.

Ένα από τα πολλά προγράμματα πολιτιστικής δικτύωσης που υλοποιούνται στο MuseumsQuartier είναι το «Artist in Residence» του Q21*, μέσω του οποίου υιοθετούνται διεθνείς ανταλλαγές πολιτιστικών projects. Το πρόγραμμα χρηματοδοτείται από ιδιώτες χορηγούς. Από το 2002, περίπου 400 καλλιτέχνες έχουν προσκληθεί να διαμείνουν και να εργαστούν στο MuseumsQuartier, υλοποιώντας joint projects και προωθώντας την δημιουργία διεθνών δικτύων.

Ένα άλλο πρόγραμμα που υλοποιείται μέσα στην MuseumsQuartier είναι η έκθεση «Freiraum Q21 INTERNATIONAL», η οποία διοργανώνεται με την υποστήριξη του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Εξωτερικών και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης της Αυστρίας και άλλους partners. Κατά τη διάρκεια της Διεθνούς Έκθεσης «Freiraum Q21 INTERNATIONAL» παρουσιάζονται projects του «Artist in Residence».

*Το Q21 είναι μια υποστηρικτική δομή η οποία προσφέρει χώρους και συνδρομή σε περισσότερες από 40 μικρές και μεσαίες αυτόνομες πολιτιστικές πρωτοβουλίες, μέσα στο πλαίσιο του MuseumsQuartier της Βιέννης.

Z. European Land Art Network

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Landart (ELAN) είναι ένα διεθνές project, το οποίο ξεκίνησε το καλοκαίρι του 2013, με την υποστήριξη του Προγράμματος «Πολιτισμός» της Ε.Ε. και της Περιφέρειας της Κάτω Σαξονίας στη Γερμανία.

Η ιδέα γεννήθηκε τον Οκτώβριο του 2012, όταν ο πρωτοπόρος του προγράμματος, το Γερμανικό Ίδρυμα Springhornhof, προσκάλεσε διάφορες πολιτιστικές Οργανώσεις και Οργανισμούς σε μια σύμπραξη στο Springhornhof. Το Δίκτυο επισήμως ιδρύθηκε τον Αύγουστο 2013 με 4

μέλη, Οργανισμούς από την Γερμανία, την Ιταλία, την Πολωνία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Για την εξέλιξη του Δικτύου διοργανώνονται διευρωπαϊκές συναντήσεις, συμπόσια και καλλιτεχνικά projects ή προγράμματα σε διάφορες χώρες.

Μέχρι τώρα, οι δραστηριότητες και τα events εστιάζονταν :

- στη Γερμανία, στην περιοχή Springhornhof, τον Αύγουστο 2013,
- στο Ηνωμένο Βασίλειο, στο Πάρκο Γλυπτών του Yorkshire, όπου ξεκίνησε το Πρόγραμμα «Τέχνη, Τοπίο & Περιφερειακή Ταυτότητα» τον Νοέμβριο 2013,
- στην Πολωνία, στο Κέντρο Πολωνικής Γλυπτικής, το οποίο διοργάνωσε το πρόγραμμα «Τοπική ταυτότητα – Συνέχεια και Αλλαγή» τον Μάιο 2014.
- Πιο πρόσφατη δραστηριότητα ήταν στην Ιταλία, όπου η Οργάνωση «Arte Sella» δημιούργησε το πρόγραμμα «Δημιουργικότητα και Τοπίο» τον Σεπτέμβριο 2014

Στο δίκτυο έχουν πλέον προστεθεί δύο ακόμα partners, το Μουσείο «Gassendi» της Γαλλίας και το Πάρκο Τεχνών «Wanås Konst» της Σουηδίας.

Ο σκοπός του δικτύου είναι να συνδέσει και να προωθήσει καλλιτέχνες τοπίου (Land Artists), ακαδημαϊκούς, ειδικούς, σπουδαστές, και οργανισμούς από διάφορες χώρες της Ευρώπης και να προσπαθήσει να αυξήσει το ενδιαφέρον του κοινού πάνω στην Τέχνη Τοπίου (Land Art) σε αγροτικές περιοχές και πολιτιστικά τοπία.

Η Τέχνη στο τοπίο μπορεί να πάρει πολλές μορφές και η πρωτοβουλία αυτή εξερευνεί τον διάλογο ανάμεσα στον άνθρωπο, την τέχνη και τη φύση.

Η. Κίνηση των 5 Μουσείων

Η Θεσσαλονίκη, τόσο από τη θέση της όσο και από τη διαδρομή της στο χρόνο, καθιερώθηκε ως καλλιτεχνικό κέντρο και πολιτιστικός προορισμός.

Επιδιώκοντας τη δημιουργική και γόνιμη συνεργασία:

1. το Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης,
2. το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού,
3. το Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης,
4. το Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και
5. το Τελλόγλειο Ίδρυμα Τεχνών

έλαβαν την πρωτοβουλία να δημιουργήσουν την «Κίνηση Πέντε Μουσείων Θεσσαλονίκης», πρωτοβουλία που αποτελεί σταθμό για τη μουσειακή συνεργασία στην Ελλάδα. Μέσα από την ισχυρή ταυτότητα που έχουν διαμορφώσει τα Μουσεία αυτά και τη συνεργασία τους στο πλαίσιο της Κίνησης, στόχος είναι να ενδυναμωθεί το έργο των ίδιων των Μουσείων και να αποτελέσει ένα ισχυρό και δημιουργικό εργαλείο για την ανάπτυξη του πολιτισμού στη Θεσσαλονίκη.

Η δημιουργία της «Κίνησης 5 Μουσείων Θεσσαλονίκης» αποτελεί την ομαλή και φυσιολογική εξέλιξη της προηγούμενης καλής συνεργασίας και αλληλοϋποστήριξης των Μουσείων αυτών. Σ' αυτό συνέβαλαν η δραστηριότητα των ίδιων των ιδρυμάτων αλλά και η καλή συγκυρία στις σχέσεις των ανθρώπων, καθώς η μουσειακή δραστηριότητα ενισχύθηκε από την κοινή αντίληψη των ανθρώπων των μουσείων ότι δεν ανταγωνίζονται αλλά συνεργάζονται με κοινό στόχο την πολιτιστική ανάπτυξη.

Μέσα από την «Κίνηση 5 Μουσείων Θεσσαλονίκης» και την ένωση των δυνάμεων των 5 Ίδρυμάτων, στόχος είναι να δοθεί έμφαση στην καλλιτεχνική παιδεία, να αξιοποιηθεί η καλοπροαίρετη κριτική, να προωθηθούν οι νέοι δημιουργοί, να ενισχυθεί ο δημόσιος διάλογος για τον πολιτισμό και να υποστηριχθούν νέες και πρωτότυπες παραγωγές, ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο τον πολιτιστικό χαρακτήρα της Θεσσαλονίκης.

Το EUNIC (European Union National Institutes for Culture) είναι ένα Δίκτυο των Εθνικών Πολιτιστικών και Μορφωτικών Ινστιτούτων Κρατών – Μελών της Ε.Ε. που εδρεύουν στην Ελλάδα και έχει σκοπό να προωθήσει τις Ευρωπαϊκές Αξίες και να συμβάλλει στην πολιτιστική πολυμορφία μέσα και έξω από την Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω της συνεργασίας μεταξύ των Ευρωπαϊκών Πολιτιστικών Ιδρυμάτων. Σκοπός του EUNIC είναι επίσης να διευρύνει το ρόλο του πολιτισμού στην Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και να ενισχύσει τον πολιτιστικό διάλογο, τις ανταλλαγές και την βιώσιμη συνεργασία, σε διεθνές επίπεδο.

Βασικοί στόχοι του cluster του EUNIC της Αθήνας είναι:

- Να αναπτύξει κοινά πολιτιστικά projects και άλλες επαρκείς μορφές συνεργασίας σε πολιτιστικές δραστηριότητες, όπως κοινή χρήση εγκαταστάσεων, ανταλλαγή δεδομένων για πολιτιστικές δράσεις κλπ.
- Να δημιουργήσει ένα φόρουμ συζήτησης σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων των Πολιτικών και της Στρατηγικής της Ε.Ε. για τον Πολιτισμό.
- Να εξυπηρετήσει την διάχυση καλών πρακτικών και εξειδίκευσης, μεταξύ των μελών του cluster, πάνω σε projects, πολιτιστικές πολιτικές της χώρας φιλοξενίας (εν προκειμένω της Ελλάδας), οργανωτικά και διαχειριστικά θέματα κλπ.
- Να λειτουργήσει ως συνομιλητής με τους τοπικούς δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς πάνω σε πολιτιστικά ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος.
- Να δημιουργήσει ευκαιρίες για ανταλλαγής προσωπικού.
- Να είναι ένα ενεργός partner της Αντιπροσωπείας της Ε.Ε. στην χώρα φιλοξενίας και να λειτουργεί ως σύμβουλος σε αξιολόγηση χρηματοδοτούμενων από την Ε.Ε. projects.

Τα μέλη του cluster της Αθήνας του EUNIC είναι:

- Η Πρεσβεία της Αυστρίας
- Το Σπίτι της Κύπρου
- Η Πρεσβεία της Δημοκρατίας της Τσεχίας
- Το Ινστιτούτο της Δανίας στην Αθήνα
- Το Γαλλικό Ινστιτούτο της Αθήνας
- Το Ινστιτούτο Goethe της Αθήνας
- Η Πρεσβεία της Ιρλανδίας
- Το Ιταλικό Μορφωτικό Ινστιτούτο της Αθήνας
- Η Πρεσβεία της Ολλανδίας
- Η Πρεσβεία της Δημοκρατίας της Πολωνίας
- Η Πρεσβεία της Ρουμανίας
- Το Ινστιτούτο Cervantes της Αθήνας
- Το Σουηδικό Ινστιτούτο της Αθήνας
- Το Βρετανικό Συμβούλιο Ελλάδας
- Η Πρεσβεία της Νορβηγίας

Συνεργαζόμενα μέλη:

- Η πρεσβεία της Νορβηγίας
- Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού

I. ANIMA SYROS

Το **Animasyros** είναι διεθνές φεστιβάλ και φόρουμ κινουμένων σχεδίων το οποίο ξεκίνησε το 2008. Το φεστιβάλ πραγματοποιείται στη πρωτεύουσα των Κυκλαδών, την Ερμούπολη της Σύρου και περιλαμβάνει προβολές ταινιών κινουμένων σχεδίων, θεματικά αφιερώματα σε διεθνή φεστιβάλ, επαγγελματικό φόρουμ με τη συμμετοχή καταξιωμένων Ελλήνων και ξένων δημιουργών & επαγγελματιών, εργαστήρια για φοιτητές και μαθητές δημοτικού, το εφαρμοσμένο εργαστήριο *making of* που καταγράφει λεπτό προς λεπτό το φεστιβάλ, πάρτυ κι άλλες παράλληλες δράσεις. Κάθε χρόνο το φεστιβάλ, εμπλουτίζεται με νέες και πρωτότυπες δράσεις, εστιασμένες σε κοινωνικά θέματα, όπως η ενδοοικογενειακή βία, η θέση της γυναίκας, ο ρατσισμός, οι διακρίσεις, κ.α.

Από το 2015, το φεστιβάλ, περιλαμβάνει και το κομμάτι της Αγοράς, το οποίο φιλοδοξεί να φέρει σε επαφή παραγωγούς, δημιουργούς και διανομείς της τέχνης της εμψύχωσης. Το 2015, το φεστιβάλ ξεκίνησε συνεργασία με την Εθνική Λυρική Σκηνή, παρουσιάζοντας, τη Νυχτερίδα του Γιόχαν Στράους, με παράλληλη απεικόνιση κινουμένων σχεδίων.

Όλες οι εκδηλώσεις διοργανώνονται σε χώρους του νησιού όπως το Θέτρο «Απόλλων», το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου, ο τοπικός κινηματογράφος, ενώ γίνονται και υπαίθριες προβολές στην Πλατεία Μιαούλη.

Το Animasyros αποτελεί το μεγαλύτερο φεστιβάλ κινουμένων σχεδίων στην Ελλάδα και ένα από τα 20 μεγαλύτερα φεστιβάλ, στο είδος του, στο κόσμο. Το 2014 το φεστιβάλ εντάχθηκε και αξιοποίησε πόρους του Ευρωπαϊκού Προγράμματος «Creative Europe» που σχεδιάστηκε για να ενισχύσει χιλιάδες καλλιτέχνες και επαγγελματίες του πολιτιστικού χώρου και να προσφέρει νέα ώθηση στον πολιτιστικό τομέα της Γηραιάς Ηπείρου.

Στόχος του φεστιβάλ είναι να αναδείξει το animation, μια σχετικά νέα μορφή τέχνης στην Ελλάδα και να το εντάξει στην ελληνική καλλιτεχνική σκηνή αναδεικνύοντας παράλληλα σημαντικούς δημιουργούς.

Το φεστιβάλ επίσης αποτελεί καλή πρακτική δικτύωσης και συνέργειας διαφόρων – φαινομενικά ασύνδετων μεταξύ τους - τομέων της καλλιτεχνικής δημιουργίας, όπως του animation, του κινηματογράφου, της όπερας. Επίσης, η δράση «Αγορά» στο πλαίσιο του φεστιβάλ, προωθεί τη δικτύωση και τη συνεργασία καλλιτεχνικών δημιουργών με τους παραγωγούς και τους διανομείς, δημιουργώντας ένα πλαίσιο διάδρασης.

12. Προτάσεις καινοτομιών για την ανάπτυξη μέσω της δικτύωσης των ΠΔΒ

A. Πολιτιστικά Δίκτυα

Απαραίτητη και κρίσιμη συνθήκη για τη βιωσιμότητα του πολιτιστικού τουρισμού αποτελεί η σύνδεση της μεταφοράς και διαμονής των ενδιαφερομένων με ένα σημαντικό αριθμό πολιτιστικών προορισμών, διαδρομών και εκδηλώσεων και σε συνδυασμό με εναλλακτικές επιλογές. Στο πλαίσιο αυτό αναδεικνύεται ως ανάγκη η δικτύωση τόπων και εκδηλώσεων αλλά και φορέων, προσώπων, ομάδων και συλλογικοτήτων που ασχολούνται με τον πολιτιστικό τουρισμό, ίσως και ως έκφραση μιας γενικότερης τάσης που ενισχύθηκε από τις εξελίξεις στην πληροφορική και τις επικοινωνίες.

Η **δικτύωση** δημιουργεί ένα δυναμικό πεδίο δράσεων και αλληλεπιδράσεων σε πολλαπλά επίπεδα: πολιτιστικά, περιβαλλοντικά, κοινωνικά, οικονομικά, παραγωγικά. Ένα δίκτυο που αναπτύσσεται για την ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων και της κληρονομιάς μιας γεωγραφικής ενότητας δημιουργεί δυνατότητες ανάπτυξης κι άλλων δικτύων που μπορούν να συμβάλλουν και να αναδείξουν περαιτέρω την περιοχή και σε άλλα επίπεδα. Για παράδειγμα, ένα πολιτιστικό δίκτυο μπορεί να συλλειτουργήσει με ένα δίκτυο σύγχρονης καλλιτεχνικής παραγωγής ή ακόμα να εμπνευστεί από ένα προϋπάρχον δίκτυο μιας ιστορικής παραγωγικής διαδικασίας σε μια περιοχή (π.χ. οινοπαραγωγή). Επίσης, η ανάπτυξη δικτύων ευνοεί τόσο τη συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών όσο και την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής.

Μέσω των **πολιτιστικών δικτύων** που μπορούν να αναπτυχθούν σε μια γεωγραφική ενότητα δημιουργούνται οι συνθήκες για βελτίωση και

ανάδειξη τόσο των ίδιων των ποτιστικών πόρων της (με τη μορφή των πολιτιστικών διαδρομών), των μουσείων της (δίκτυα μουσείων) και των τακτικών τοπικών παραδοσιακών εκδηλώσεων που εκφράζουν και τη λεγόμενη «άυλη κληρονομιά» (παράδοση, γλωσσικούς ιδιωτισμούς, κλπ.).

Εξίσου σημαντική η συμβολή της δικτύωσης στη διατήρηση και ανάδειξη της ταυτότητας ενός τόπου, αφού μέσω της διασύνδεσης διαφορετικών τόπων και τοπίων εξασφαλίζει τη διαφοροποίησή τους και διατηρεί τις ιδιαιτερότητές τους. Η δικτύωση είναι μια επιτυχημένα ισορροπημένη επιλογή ανάμεσα στην απομόνωση και στην ισοπέδωση.

Το κύριο και καθοριστικό στοιχείο της πολιτιστικής πολιτικής πρέπει να είναι η διασύνδεση των προωθούμενων δράσεων με στόχο τη δημιουργία **ενιαίων, λειτουργικών και στοχευμένων πολιτιστικών δικτύων**, σε όλη την επικράτεια, στο πλαίσιο – ιδανικά – ενός Ενιαίου Εθνικού Αναπτυξιακού Σχεδιασμού. Η δικτύωση μπορεί να αποτελέσει την απάντηση στην σημερινή τελματωμένη και αδιέξοδη πραγματικότητα και να δώσει την απαιτούμενη αναπτυξιακή ώθηση στον κρίσιμο τομέα των Πολιτιστικών και Δημιουργικών Επιχειρήσεων.

Ενιαία δίκτυα

Η προτεραιότητα στην ανάδειξη και αξιοποίηση του πολιτιστικού αποθέματος δεν πρέπει να είναι μια απλή άθροιση ενός αριθμού μνημείων, μουσείων, αρχαιολογικών χώρων (*spots*). Πρέπει να στοχεύει στην όσο το δυνατόν ευρύτερη διασύνδεση των σημείων ενδιαφέροντος μεταξύ τους, αλλά και στην ολόπλευρη ανάδειξη των λοιπών στοιχείων του περιβάλλοντος (φυσικού, ανθρωπογενούς, κοινωνικού κλπ.). Αντιθέτως, η – μέχρι σήμερα ακολουθούμενη – πολιτική υλοποίησης ασύνδετων (μεταξύ τους) παρεμβάσεων δημιουργεί έντονα προβλήματα κατακερματισμού (*fragmentation*) με αποτέλεσμα την σπατάλη πόρων και την αποτυχία επίτευξης των αναπτυξιακών στόχων.

Λειτουργικά δίκτυα

Η λειτουργικότητα των δημιουργούμενων δικτύων είναι ο καθοριστικός παράγοντας που θα διασφαλίζει την βιωσιμότητά και την αποτελεσματικότητά τους. Η – εκ των προτέρων – μέριμνα για την ορθή λειτουργικά διαχείριση των δικτύων πρέπει να αποτελεί τόσο βασική παράμετρο σχεδιασμού όσο και καθοριστικό κριτήριο επιλογής. Η δημιουργία περιφερειακών δομών διαχείρισης και η λειτουργική υπαγωγή των δημιουργούμενων δικτύων σ' αυτές εξασφαλίζει – εκτός των άλλων – και την απαιτούμενη κοινωνική συμμετοχή και συνέργεια.

Στοχευμένα δίκτυα

Η αξιοποίηση του πολιτιστικού πλούτου της κάθε Περιφέρειας (αλλά και συνολικά της χώρας) είναι αναπόσπαστο στοιχείο του στοχευόμενου αναπτυξιακού μοντέλου, το οποίο πρέπει να εμπεριέχει όλες τις αναπτυξιακές παραμέτρους, όπως την κοινωνική, την οικονομική, την

τουριστική, την περιβαλλοντική, την αστική και την ανάπτυξη της υπαίθρου.

Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να εκπονηθεί, να προωθηθεί και να υλοποιηθεί ένα Στρατηγικό Σχέδιο Πολιτιστικής Ανάπτυξης, του οποίου οι δράσεις θα πρέπει να αφορούν στη βελτίωση, προστασία και ανάδειξη του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, (οικιστικού και πολιτιστικού) σε συνδυασμό με την προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος, με το οποίο υπάρχει άρρηκτη σχέση. Οι δράσεις αυτές πρέπει να συμβάλλουν στην ενίσχυση της επισκεψιμότητας των πολιτιστικών και πολιτισμικών σημείων, τη διεύρυνση και πολυποικιλότητα του τουριστικού προϊόντος, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη και των υπόλοιπων – κατά περίπτωση – μορφών θεματικού τουρισμού, που κατά κανόνα είναι ήπιας μορφής (αρχαιολογικός, περιηγητικός, θρησκευτικός, αρχιτεκτονικός, συνεδριακός, πεζοπορικός, φυσιολατρικός, τουρισμός δραστηριοτήτων κλπ.).

Η διήγηση ενός «παραμυθιού»

Στην κατεύθυνση αυτή, στόχος είναι η «κοινωνικοποίηση» του πολιτιστικού αποθέματος, να γίνει δηλαδή προσιτό στις πλατιές μάζες της Κοινωνίας, να έρθει ο κάθε ένας πολίτης (και όχι μόνο οι «ειδήμονες») δίπλα στην πολιτιστική κληρονομιά – που εν τέλει σ' αυτόν ανήκει – αλλά και μέσα στο πολιτιστικό «γίγνεσθαι – που εν τέλει απ' αυτόν ξεπηδά. Η κοινωνικοποίηση, λοιπόν, του Πολιτισμού («*Community Culture*») είναι ένα από τα ουσιαστικά και θεμελιώδη στοιχεία που διαμορφώνουν την σύγχρονη αντίληψη για την πολιτιστική ανάπτυξη.

Κριτήρια σχεδιασμού

- Τεκμηρίωση της μεθοδολογίας επιλογής των στοχευμένων παρεμβάσεων.
- Ορθολογική χωροταξική διάρθρωση του δικτύου.
- Στρατηγικό Σχέδιο συνεργειών.
- Ολόπλευρη συμμετοχή και εκτεταμένη συνεργασία Φορέων (Κρατικών και μη) και Θεσμών.

Με την ανάπτυξη νέων και τόνωση των υπάρχοντων δικτύων παραγωγής τοπικών προϊόντων σε συσχέτιση με πολιτιστικά δίκτυα, επιτυγχάνεται:

- **Ενδυνάμωση της τοπικής οικονομίας** (με έμφαση στη διαφοροποίηση του αγροτικού εισοδήματος) και βελτίωση της **ποιότητας ζωής των κατοίκων** της περιοχής μέσω της αξιοποίησης των φυσικών και πολιτιστικών πόρων και της δημιουργικής διασύνδεσης των νευραλγικών αρχαιολογικών και ιστορικών πόλων της, η ενιαία ανάδειξη των οποίων συνιστά ισχυρό κίνητρο για την αύξηση της επισκεψιμότητας της περιοχής.
- Διαμόρφωση ενός **τοπικού τουριστικού προϊόντος υψηλών ποιοτικών προδιαγραφών**, με αναγνωρίσιμη τοπική ταυτότητα, που θα απευθύνεται θεματικά σε επισκέπτες ποικίλων ενδιαφερόντων, σε συνδυασμό με τη χάραξη και υποστήριξη ελκυστικών τουριστικών

διαδρομών γνωριμίας με τη φύση, τα προϊόντα και τα μνημεία της περιοχής.

- Προώθηση της **εξωστρέφειας** των τοπικών επιχειρήσεων, των συλλογικών φορέων και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.
- **Ενδυνάμωση υπαρχόντων δικτύων παραγωγής και προώθηση δημιουργίας νέων** μέσω της ανάπτυξης της παραγωγής και της μεταποίησης προϊόντων. Συσχέτιση με άλλα υπάρχοντα δίκτυα.

Πολιτιστική Διακυβέρνηση

Στόχος αυτής της πρότασης είναι η συγκρότηση καινοτόμων **πολιτιστικών δικτύων** – κατά βάση σε δημοτικό επίπεδο, αλλά και σε περιφερειακό, ενδεχομένως – το οποίο θα έχει ως στόχο τη διατήρηση και αξιοποίηση της πολιτιστικής ιδιαιτερότητας και σπουδαιότητας της κάθε περιοχής, καθώς και την ενίσχυση των κοινωνικών δεσμών. Το δίκτυο αυτό αναμένεται να συμβάλλει καθοριστικά στην συνολική αναπτυξιακή διαδικασία της κάθε περιοχής.

Στόχοι του πολιτιστικού δικτύου είναι:

1. Ν' αναδείξει τοπικές πρωτοβουλίες πολιτισμικού και διαπολιτισμικού χαρακτήρα.
2. Να συμβάλλει περαιτέρω στην ευαισθητοποίηση και κινητοποίηση των τοπικών αρχών για κοινωνία αλληλέγγυα, συμμετοχική, χωρίς διαχωριστικές γραμμές και ρήξεις.
3. Να δομήσει και να υποστηρίξει ένα δημιουργικό «διαπολιτισμικό διάλογο».
4. Να ενισχύσει τη διαδραστική πολιτιστική επικοινωνία.
5. Να εξασφαλίσει τη συμμετοχή στις προκλήσεις ενός ανοικτού πολιτισμικού περιβάλλοντος.
6. Ν' αναπτύξει και να εμβαθύνει τις εταιρικές σχέσεις (*ανάπτυξη εταιρικότητας*).
7. Να συμβάλλει στην εδραίωση και ενίσχυση της τοπικής συνείδησης και «ταυτότητας».
8. Να ενισχύσει τη διαδικασία διαβούλευσης.
9. Να δώσει ώθηση στην πρωτοβουλιακή δημιουργία και στην καινοτομία.
10. Ν' αναδείξει την πολιτισμική ιδιαιτερότητα και διαφορετικότητα σε παράγοντα ανανέωσης, έμπνευσης και προόδου.
11. Ν' αξιοποιήσει και να καλλιεργήσει τη διαλεκτική σχέση μεταξύ διαφόρων κοινωνικών ομάδων και να ενθαρρύνει την επικοινωνία.
12. Να αξιοποιήσει κάθε δυνατότητα συμμετοχής, (προγράμματα, συνέδρια, δίκτυα κλπ.) σε εθνικό, περιφερειακό ή διεθνές επίπεδο.
13. Να συμβάλλει στην ενίσχυση της τοπικής δημοκρατίας και συνοχής.

14. Να επιτύχει και να εδραιώσει την οικονομική και διαχειριστική αυτονομία και αυθυπαρξία του Δήμου στον τομέα της πολιτιστικής ανάπτυξης.
15. Να δημιουργήσει – εν τέλει – ένα καινοτόμο μοντέλο διαχείρισης (**«Κανονιστικό Πλαίσιο Διαχείρισης Πολιτιστικών Πόρων»**) της τοπικής πολιτιστικής δραστηριότητας και – κυρίως – να δημιουργήσει μια «παρακαταθήκη» για την ακολουθητέα πολιτική και τις απαιτούμενες πρωτοβουλίες στον τομέα του Πολιτισμού.

Η υλοποίηση του δικτύου βασίζεται στη συνεργασία και στη διάδραση των Φορέων που θα συμμετέχουν:

- Περιφερειακή Αυτοδιοίκηση και κρατικές δομές (Υπουργείο Πολιτισμού κλπ.)
- Δήμος και φορείς του
- Αναπτυξιακές Εταιρίες της περιοχής
- Τοπικοί Σύλλογοι και Φορείς (Επιμελητήρια κλπ.)

Η δημιουργία του δικτύου αποσκοπεί στην δημιουργία συνθηκών για την εφαρμογή **«πολιτισμικής διακυβέρνησης»**. Ένας τρόπος διακυβέρνησης ο οποίος:

- θα στηρίζεται στη συμμετοχικότητα,
- θα αξιοποιεί και θα αναπτύσσει περαιτέρω τις ικανότητες,
- θα μαθαίνει από τις πρακτικές αλλά και θα τις εμπλουτίζει,
- θα ορίζει χώρους και τρόπους διαβούλευσης και συνδιαλλαγής και
- θα έχει ένα ευρύ ορίζοντα δράσης.

Μια διακυβέρνηση η οποία θα οδηγεί τις τοπικές κοινότητες και κοινωνίες ν' αξιοποιούν πλήρως το εύρος των πολιτιστικών αγαθών και να καρπωθούν τη συνεισφορά του κάθε αγαθού στην τοπική ανάπτυξη επιτυγχάνοντας παράλληλα την κοινωνική συνοχή.

B. Πολιτιστική Πολιτική και φεστιβάλ

Όπως επισημαίνουν διάφοροι επιστήμονες του τομέα της πολιτιστικής ανάπτυξης [*Bernadette Quinn (Dublin Institute of Technology, 2010)*, *Beatriz Garcia (University of Glasgow, 2004)*, *Cecilie Sachs Olsen (Zurich University of the Arts, 2012)*] παρατηρείται μια αδυναμία των φορέων χάραξης αστικής πολιτικής να κατανοήσουν τη σημασία των παραγόντων που επηρεάζουν την πολιτιστική δραστηριότητα και διαμορφώνουν, εν πολλοίς, τη φυσιογνωμία μιας πόλης και να υιοθετήσουν μια πιο μακροπρόθεσμη και ολιστική προσέγγιση στη χάραξη της αστικής πολιτιστικής πολιτικής.

Εντοπίζεται, κυρίως, μια αποσύνδεση των αστικών φεστιβάλ από την αρχική θεώρηση της πολιτιστικής πολιτικής, αφού η δημοτικότητα που έχουν αποκτήσει τα τελευταία χρόνια δεν οφείλεται τόσο στην καλλιτεχνική τους ποιότητα, τη συμβολή τους στην κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη μιας πόλης και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, αλλά κυρίως στα οικονομικά τους οφέλη και τη συνάφεια τους με τους τομείς του τουρισμού και των αστικών αναπλάσεων.

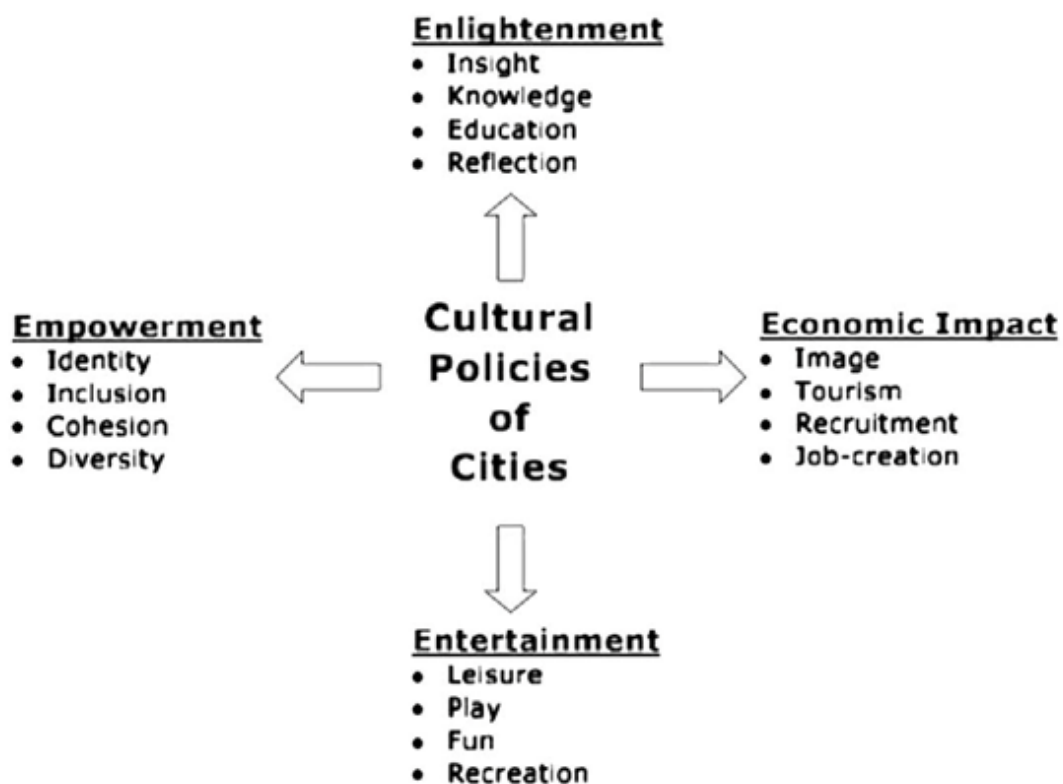
Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης (European Cultural Capital), ο οποίος αν και ξεκίνησε έχοντας κυρίως πολιτιστικούς σκοπούς, χρησιμοποιήθηκε από τις πόλεις για την επίτευξη διαφορετικών σκοπών (αστικές αναπλάσεις, έργα υποδομών κλπ.) και η αποτελεσματικότητά του εκτιμήθηκε με μη πολιτιστικά κριτήρια (αριθμός επισκεπτών, οικονομικά οφέλη κλπ).

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία που παρατίθενται στην πληρέστατη μελέτη του θεσμού αυτού (της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης), του Οίκου PALMER/RAE Associates (2004), αλλά και από μελέτες άλλων φεστιβάλ, αναδεικνύονται οι συχνά προβληματικές συνδέσεις μεταξύ αστικών φεστιβάλ, πολιτιστικής πολιτικής και πολιτικών *city marketing* και *city branding* και επισημαίνεται η ανάγκη περαιτέρω διερεύνησης του πεδίου των φεστιβάλ μέσα από διαφορετικές οπτικές, καθώς και η ανάγκη αναζήτησης μιας πιο ολοκληρωμένης προσέγγισης από την πλευρά των φορέων άσκησης αστικής πολιτικής.

Η αναζήτηση αυτή σχετίζεται με τον **προσανατολισμό και τους στόχους της πολιτιστικής πολιτικής** κάθε πόλης (περιφέρειας ή/και χώρας, εφ' όσον πολλές φορές αυτές είναι συνδεδεμένες) και την επιρροή τους στον προγραμματισμό και την παραγωγή ενός φεστιβάλ. Οι στόχοι αυτοί είναι:

- ανάδειξη της πολιτιστικής ποικιλομορφίας της κάθε περιοχής,
- επίτευξη πολιτιστικής έκφρασης ως θεμελιώδες στοιχείο διαμόρφωσης «ταυτότητας»,
- προώθηση της συνεργασίας και διαμόρφωση κουλτούρας συνύπαρξης μεταξύ διαφόρων πόλεων – περιοχών – κρατών.

Αναζητώντας ένα εργαλείο ανάλυσης της λογικής βάσης των πολιτιστικών πολιτικών, η Cecilie Sachs Olsen (*Re-thinking Festivals, 2012*) προτείνει το ακόλουθο θεωρητικό πλαίσιο:

Διαφωτισμός (Enlightenment), Οικονομική Επιρροή (Economic Impact), Ψυχαγωγία (Entertainment) και Ενδυνάμωση (Empowerment)

Το μοντέλο που εισηγείται η Olsen Sachs βασίζεται στο μοντέλο των τεσσάρων βασικών στόχων "The Four E's" της Dorte Skot-Hansen (University of Copenhagen).

Το μοντέλο της Olsen Sachs συμπληρώνεται από τον διαχωρισμό μεταξύ "ορθής πολιτιστικής πολιτικής"(cultural policy 'proper') και "πολιτιστικής πολιτικής ως επίδειξη"(cultural policy as display) του Raymond Williams (*Culture and Society*, 1958).

Η "ορθή" πολιτιστική πολιτική σχετίζεται με τους στόχους του Διαφωτισμού και της Ενδυνάμωσης που τονίζουν τη σημασία της παιδείας, της πρόσβασης στα δίκτυα πληροφοριών και της ελευθερίας έκφρασης της ιδιαίτερης ταυτότητας όλων των κοινωνικών ομάδων σαν μέσο εκδημοκρατισμού της πολιτιστικής παραγωγής, σύμφωνα με την Διευθύντρια του Κέντρου Πολιτιστικών Σπουδών στο Royal School of Library and Information Science Dorte (Scandinavian Library Quarterly, 2005). Η πολιτική αυτή διατυπώνεται και οργανώνεται σε εθνικό ή και περιφερειακό επίπεδο από το Υπουργείο Πολιτισμού και αφορά στη δημόσια υποστήριξη των τεχνών, τη νομοθεσία σχετικά με την πνευματική και καλλιτεχνική ιδιοκτησία, τις επιχορηγήσεις και τον έλεγχο της οικονομικής βιωσιμότητας των πολιτιστικών δραστηριοτήτων και οργανισμών.

Η πολιτιστική πολιτική “ως επίδειξη” σχετίζεται με τους στόχους της Οικονομικής Επιρροής και της Ψυχαγωγίας και αντανakλά την τακτική δημόσιων επενδύσεων στον πολιτιστικό τομέα για την επίτευξη αστικής οικονομικής ανάπτυξης που χρησιμοποιείται από όλο και περισσότερες πόλεις τα τελευταία 30 χρόνια. Η πολιτική αυτή εφαρμόζεται πιο έμμεσα και αντανakλάται μέσα από τις επενδύσεις στην κατασκευή πολιτιστικών κτηρίων-ναυαρχίδων (*flagship projects*), μεγάλων πολιτιστικών και αθλητικών διοργανώσεων όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες, ο θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης ή οι θεματικές χρονιές.

Η μετατόπιση του ενδιαφέροντος της πολιτιστικής πολιτικής από τους κοινωνικούς προς τους οικονομικούς σκοπούς, που ξεκίνησε κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80, σήμανε και μια μετατόπιση από την *ορθή* πολιτιστική πολιτική σε αυτήν της *επίδειξης*. Σημαντικό αποτέλεσμα της διαδικασίας αυτής είναι η ιδεολογική από-νομιμοποίηση της κρατικής παρέμβασης στον πολιτιστικό τομέα και η επανα-ρύθμιση του Τομέα από τις δυνάμεις της αγοράς.

Επιστρέφοντας στο μοντέλο της Olsen Sachs, θα λέγαμε ότι η *ορθή* πολιτιστική πολιτική έχει συγχωνευθεί με την πολιτιστική πολιτική ως *επίδειξη* και σαν συνέπεια οι πολιτιστικές πολιτικές μπορεί να καθοδηγούνται από ανταγωνιστικούς στόχους.

Η εξέλιξη αυτή υπαγόρευσε αλλαγές στον τρόπο διαχείρισης του πολιτισμού και των τεχνών από τις κεντρικές και τοπικές κυβερνήσεις και τις οδήγησε στην απαίτηση συγκεκριμένων μορφών αιτιολόγησης της δημόσιας οικονομικής υποστήριξης:

Στο πλαίσιο αυτό, ο επανακαθορισμός ενός θεσμού φεστιβάλ πρέπει να αναθεωρεί τους στόχους, να επαναξιολογεί την αναγκαιότητα και να εξασφαλίζει τη βιωσιμότητά του.

Ετσι, για τις περιοχές μελέτης προτείνονται τα εξής:

Η δημιουργία θεσμών φεστιβάλ ανά Δήμο (ανά νησί) το οποίο θα περιλαμβάνει τις εκδηλώσεις που θα κριθούν αντιπροσωπευτικές για την ανάδειξη της τοπικής πολιτιστικής φυσιογνωμίας και βιώσιμες με βάση αντικειμενικά κριτήρια. Η ενσωμάτωση των εκδηλώσεων σε ένα ενιαίο πλαίσιο αρχών και προδιαγραφών, με ενιαία γραφιστική αποτύπωση της ταυτότητας, με ενιαίο πλάνο πληροφόρησης και προώθησης, εκτός του ότι θα αποτελέσει μια κεντρική πλατφόρμα υλοποίησης του πολιτιστικού προγράμματος του Δήμου (νησιού), θα λειτουργήσει αποτελεσματικά στην προσέλκυση εξωτερικών οικονομικών υποστηρικτών (χορηγών, διαφημιζόμενων κλπ.), με αποτέλεσμα την συμβολή στην οικονομική βιωσιμότητά του.

Η αναδιάρθρωση θα αφορά το σύνολο των εκδηλώσεων και δράσεων που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο ενός Δήμου (νησιού), είτε πρόκειται για δημόσιες πρωτοβουλίες, είτε για ιδιωτικές, είτε για μικτές.

Η ευθύνη Διαχείρισης του θεσμού (φεστιβάλ) θα πρέπει να περάσει σε ένα συμμετοχικό σχήμα (Δήμος – Αναπτυξιακή – Επιμελητήριο).

Πιο συγκεκριμένα:

Ο Φορέας του Φεστιβάλ μπορεί να είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός, με αντικείμενο τον συντονισμό, την προώθηση, την δικτύωση και την διαμεσολάβηση για λογαριασμό των πολιτιστικών δημιουργών της περιοχής και του πολιτισμού της περιοχής γενικότερα. Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του σχεδιάζει και οργανώνει καλλιτεχνικές εκδηλώσεις και δράσεις και συνεργάζεται στενά με άλλες πρωτοβουλίες και υποδομές (π.χ. μουσεία) της περιοχής. Τέλος, μια επιπλέον αρμοδιότητά του μπορεί να είναι η ανάπτυξη προγραμμάτων πολιτιστικής εκπαίδευσης, καθώς και η χρηματοδότηση – εξεύρεση χρηματοδότησης πολιτιστικών γεγονότων. Ως παραδείγματα δράσεων και πρωτοβουλιών που μπορεί να αναλάβει ο εν λόγω Φορέας είναι:

- Events φεστιβάλ.
- Θεματικά Έτη.
- Projects αδελφοποίησης.
- Διεθνείς εκθέσεις, συνεργασίες και ανταλλαγές.
- Δημιουργία και διαχείριση ιστότοπου (portal) και υλοποίηση δράσεων προβολής και προώθησης. Ειδικότερα ο ιστότοπος του φεστιβάλ μπορεί να λειτουργήσει ως το σημείο επαφής διάφορων πολιτιστικών δημιουργών και η κύρια πηγή πληροφόρησης της δημιουργικής και καλλιτεχνικής «σκηνής» της περιοχής.

Την διοίκηση, την διαχείριση των χρηματοδοτήσεων, την τεχνική και νομική υποστήριξη και τις υπηρεσίες οργάνωσης, μπορεί να αναλάβουν εξειδικευμένα στελέχη, μέλη της τοπικής εκπαιδευτικής κοινότητας, εξειδικευμένα εντεταλμένα στελέχη της Δημοτικής Αρχής και εκπρόσωποι της τοπικής καλλιτεχνικής κοινότητας.

Το Φεστιβάλ μπορεί να προσφέρει τις ακόλουθες (ενδεικτικά και όχι περιοριστικά) υπηρεσίες:

- Να διοργανώνει τις εκδηλώσεις που μέχρι σήμερα αναλάμβανε ο Δήμος και αποτελούσαν τον βασικό κορμό του δημοτικού πολιτιστικού προγράμματος.
- Να προωθεί και να προβάλλει (συμπεριλαμβάνοντας στο συνολικό πλάνο επικοινωνίας) τις οποίες ιδιωτικές πολιτιστικές δράσεις και πρωτοβουλίες που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή.
- Να εκδίδει περιοδικό (είτε έντυπο είτε ηλεκτρονικό (newsletter) μέσω του οποίου θα παρέχονται πληροφορίες σχετικά με τις πολιτιστικές υποδομές της περιοχής (π.χ. μουσεία, χώροι εκθέσεων, συλλογές κλπ.) της περιοχής. Η πρωτοβουλία αυτή μπορεί να εξελιχθεί στον βασικό «οδηγό» της περιοχής πάνω σε θέματα πολιτισμού και τουρισμού. Ο οδηγός αυτός (το επίσημο «καλεντάρι» των πολιτιστικών εκδηλώσεων της περιοχής, μπορεί να αποτελέσει ένα επιπλέον κίνητρο προσέλκυσης χορηγών για τις πολιτιστικές εκδηλώσεις, κυρίως λόγω της συνολικής αναφοράς στις εκδηλώσεις αυτές και της καθ' όλη τη διάρκεια του έτους κυκλοφορίας του.

- Να οργανώνει ένα ευρύ φάσμα περιηγήσεων και δικτύωσης σε πολιτιστικά αξιοθέατα, εγκαταστάσεις πολιτιστικών δημιουργών, λοιπά σημεία τουριστικού ενδιαφέροντος.
- Να λειτουργεί τηλεφωνική γραμμή πληροφόρησης πολιτιστικών δραστηριοτήτων
- Να σχεδιάζει εξειδικευμένα εκπαιδευτικά προγράμματα με πολιτιστικό περιεχόμενο, σε συνεργασία με αρμόδιους τοπικούς, περιφερειακούς ή εθνικούς οργανισμούς. Στο πλαίσιο αυτό μπορούν να συμμετέχουν και να συνεργάζονται σχολεία, πολιτιστικοί οργανισμοί, λοιποί θεσμοί της περιοχής. Τα μουσεία, οι θεατρικές δομές, οι πολιτιστικές πρωτοβουλίες, μπορούν επίσης να παίξουν έναν σημαντικό ρόλο στην προτεινόμενη αυτή δικτύωση.

Η συνεργατική αυτή πρωτοβουλία στοχεύει να υπερπηδήσει τα εμπόδια και διαχωρισμούς μεταξύ επιπέδων μόρφωσης, γενεών, πολιτισμικών διαφοροποιήσεων και να συμβάλει στην εδραίωση της διαπολιτισμικότητας.

Η συντονισμένη δράση και οι οργανωμένες συνεργασίες αυξάνουν την αποτελεσματικότητα κάθε πολιτιστικής ενέργειας. Κρίνεται σκόπιμη η καθιέρωση ενός ετήσιου κύκλου πολιτιστικών εκδηλώσεων (**πολιτιστικό καλεντάρι**), με αξιοποίηση της υπάρχουσας εμπειρίας και τις εφαρμοσμένες καλές πρακτικές από άλλες περιοχές και με παράλληλο συντονισμό στη διοργάνωση των κατά τόπους εκδηλώσεων, ώστε να μη συμπίπτουν όλα την ίδια εποχή για τους τουρίστες – επισκέπτες, αλλά και να «υπακούουν» σ' ένα ενιαίο πλαίσιο προδιαγραφών ποιότητας, όπως προαναφέρθηκε.

Με την καθιέρωση του φεστιβάλ επιτυγχάνονται τα εξής:

- α) ενιαία υφολογική ταυτότητα, μέσω της καθιέρωσης του εμβλήματος του φεστιβάλ,
- β) καθιέρωση ενιαίων standards ποιότητας, τα οποία θα χαρακτηρίζουν όλες τις εκδηλώσεις στο πλαίσιο του φεστιβάλ,
- γ) βέλτιστη διαχείριση των διαθέσιμων πόρων (οικονομικών, ανθρώπινων, εξοπλισμού κλπ.) μέσω της εφαρμογής ενιαίου προγράμματος παρακολούθησης και διαχείρισης,
- δ) βελτίωση των υπηρεσιών προς το κοινό μέσω της εφαρμογής πρακτικών και ενεργειών ενημέρωσης (π.χ. ενημερωτικό φυλλάδιο για κάθε εκδήλωση, πρόγραμμα εκδήλωσης με ιστορικά και λοιπά πληροφοριακά στοιχεία κλπ.),
- ε) δυνατότητα προσέλκυσης χορηγιών, λόγω της ολοκληρωμένης αλλά και ποιοτικής προβολής των εκδηλώσεων και των συντελεστών,
- στ) δυνατότητα περιοδικής αξιολόγησης και τροποποίησης – εμπλουτισμού του ετήσιου προγράμματος,
- ζ) επίτευξη οικονομιών κλίμακας αλλά και μείωση του κόστους παραγωγής των εκδηλώσεων,

η) χωροταξική διασπορά των εκδηλώσεων σε όλους τους σημαντικούς οικισμούς του Δήμου, έτσι ώστε να επιτευχθεί ισόρροπη κατανομή των πολιτιστικών εκδηλώσεων και να επιτευχθεί η μέγιστη διασπορά του πολιτιστικού προϊόντος στους κατοίκους.

Στο πλαίσιο της προτεινόμενης αναδιάρθρωσης προτείνεται να γίνει κατ' αρχήν η αξιολόγηση των καταγεγραμμένων υφιστάμενων πρακτικών, γεγονότων, εκδηλώσεων, φεστιβάλ και λοιπών δράσεων, με παράλληλη διατύπωση προτάσεων προσαρμογής και λειτουργικής ένταξής τους σ' ένα συνολικό σχήμα – θεσμό.

Εν συνεχεία προτείνεται η ενεργοποίηση των Πολιτιστικών Φορέων, των μεμονωμένων καλλιτεχνών και των «δημιουργικών επιχειρήσεων» στον χώρο του πολιτισμού που δραστηριοποιούνται στα όρια του Δήμου (νησιού), ώστε να διαμορφωθεί ένα πλαίσιο συνεργασίας και να ενεργοποιηθούν όλοι στην κατεύθυνση υλοποίησης του φεστιβάλ.

Θα ακολουθήσει η σύνταξη του ετήσιου ημερολογίου πολιτιστικών γεγονότων με όλες τις σχεδιαζόμενες εκδηλώσεις θεματικού, λαογραφικού ή ιστορικού περιεχομένου και τις εκδηλώσεις σύγχρονων πολιτιστικών εκφράσεων.

Οι εκδηλώσεις και τα γεγονότα που θα ενταχθούν στο πλαίσιο του φεστιβάλ θα συγκεκριμενοποιηθούν μετά την ολοκλήρωση των προαναφερόμενων σταδίων και θα περιλαμβάνουν και όσες από τις σήμερα υλοποιούμενες κριθεί ότι μπορούν να ενταχθούν στο σχεδιαζόμενο θεσμό.

Ενδεικτικά, σε έναν τέτοιο θεσμό, πέραν των ήδη καθιερωμένων εκδηλώσεων, μπορούν να σχεδιαστούν και να υλοποιηθούν νέες, όπως:

- Πρόγραμμα προβολής και προώθησης των τοπικών πολιτιστικών προϊόντων και δραστηριοτήτων, με τη συνεργασία όλων των Φορέων και Συλλόγων που δραστηριοποιούνται στον Δήμο. Στόχος είναι να καθιερωθεί και να προωθηθεί το «**Πολιτιστικό Brand Name**» του κάθε νησιού, με βασικά χαρακτηριστικά την ποικιλομορφία και την υψηλή ποιότητα.
- **Προγράμματα συνεργασιών** και πολιτιστικών ανταλλαγών με Δήμους της Ελλάδας που αναπτύσσουν αξιόλογη πολιτιστική δραστηριότητα αλλά και με Δήμους της Ευρώπης και της Μεσογείου, ώστε να ενισχυθεί η εξωστρέφεια.
- Πρόγραμμα **προβολής και προώθησης** πιστοποιημένων τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών μέσα από πολιτιστικές δράσεις, με τη συνεργασία της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και ιδιαίτερα των τοπικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων, των αγροτικών και γυναικείων συνεταιρισμών, σε καθορισμένο πλαίσιο αρχών και κινήτρων με διαφανείς διαδικασίες (π.χ. στους τομείς της διατήρησης και αξιοποίησης της βιομηχανικής κληρονομιάς, της συντήρησης και αποκατάστασης μνημείων, της κατασκευής αντιγράφων από τα μουσεία, της προβολής των τοπικών προϊόντων γης, της προώθησης όλων των μορφών του εναλλακτικού τουρισμού κ.α.)

- Δημιουργία και εμπορική αξιοποίηση **πωλητηρίων** του φεστιβάλ σε επιλεγμένους χώρους τουριστικού ενδιαφέροντος.

Η προτεινόμενη αναδιάρθρωση δεν αφορά και δεν επηρεάζει τις τοπικές θρησκευτικές εκδηλώσεις (πανηγύρια) τα οποία λειτουργούν αυτοτελώς και έχουν καθιερωμένη φυσιογνωμία και πλαίσιο λειτουργίας.

Γ. Πολιτιστικές Θερμοκοιτίδες ©

Η ανάπτυξη – σε κάθε τομέα, συνεπώς και στον τομέα των πολιτιστικών πόρων – για να καταστεί αειφόρος, πρέπει να βασίζεται στο ακόλουθο τρίπτυχο:

- α) στρατηγικό σχέδιο
- β) ενεργό συμμετοχή του κοινωνικού δυναμικού
- γ) τομεακή/κλαδική συνέργεια («διάδραση»)

Τα μουσεία, ως προεξάρχον παράδειγμα, αλλά και όλοι οι υπόλοιποι πολιτιστικοί φορείς και οργανισμοί, στις περιοχές που βρίσκονται, αποτελούν σημαντικούς πολιτιστικούς «πόρους». Με την κατάλληλη μεθόδευση μπορούν να αποτελέσουν «πόλους» και «σημεία επαφής», στην – κατά περίπτωση σχεδιαζόμενη – αναπτυξιακή διαδικασία, για την επίτευξη των απαιτούμενων συνεργειών και, εν τέλει, της πολιτιστικής αλλά και της οικονομικής ανάπτυξης.

Οι πολιτιστικοί οργανισμοί, συνεπώς, μπορούν να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στην διαδικασία συντονισμού και διάδρασης, λειτουργώντας ως «θερμοκοιτίδες» (*incubators*) πολιτισμού σε κάθε τόπο. Κατ' αντιστοιχία (και τηρουμένων των αναλογιών και των τομεακών και κλαδικών ιδιαιτεροτήτων), η «**πολιτιστική θερμοκοιτίδα**» θα μπορεί να λειτουργήσει ως ο μηχανισμός:

- οργάνωσης,
- πρόωθησης,
- δικτύωσης,
- προβολής,
- ενίσχυσης,
- υποστήριξης

των πολιτιστικών δημιουργιών κάθε τόπου, να αποτελέσει δηλαδή των καταλύτη της αναπτυξιακής προοπτικής του τόπου μέσω του πολιτιστικού προϊόντος.

Η πρόταση αποτελεί μια «καινοτομία» στην κατεύθυνση της πολιτιστικής ανάπτυξης, είναι μια *ολιστική* λειτουργική προσέγγιση, βασιζόμενη στη λογική της δικτύωσης, των συνεργειών και της «ολόπλευρης» αξιοποίησης των «πόρων».

Στο πλαίσιο της δομής αυτής και των προδιαγραφών που θα τεθούν, θα μπορούν να ενταχθούν όλοι οι πολιτιστικοί φορείς καθώς και οι ανεξάρτητοι δημιουργοί.

Οι υπηρεσίες που θα μπορεί να προσφέρει η «Πολιτιστική Θερμοκοιτίδα» είναι:

- Παροχή υποδομών για εργασία (χώροι φύλαξης-αποθήκευσης, εργαστήρια, χώροι για δοκιμές ή πρόβες κλπ.)
- Παροχή εγκαταστάσεων για εκδηλώσεις (εκθέσεις, συναυλίες, επιδείξεις κλπ.)
- «Δικτύωση» – δημιουργία συνθηκών που ευνοούν τη συνεργασία ανάμεσα σε τοπικούς καλλιτέχνες, τις δημιουργικές επιχειρήσεις και τους τοπικούς φορείς.
- Ενέργειες με στόχο την διεθνή δικτύωση και συνεργασία μέσω προγραμμάτων και ανταλλαγών.
- Γραφείο διασύνδεσης, πληροφόρησης και υποστήριξης των τοπικών πολιτιστικών δημιουργών.
- Υπηρεσίες τηλεματικής και ηλεκτρονικής πληροφόρησης υψηλής ποιότητας (σταθμοί εργασίας με πρόσβαση υψηλής ταχύτητας, πρόσβαση σε βάσεις δεδομένων και λοιπά δίκτυα κλπ.)
- Υλοποίηση εκπαιδευτικών και επιμορφωτικών προγραμμάτων.
- Δημιουργία και λειτουργία σεμιναρίων, workshops, υπηρεσίας αρχείου, βιβλιοθήκης κλπ.
- Ενημέρωση για πηγές χρηματοδότησης, υποστήριξη στη διαδικασία ανεύρεσης χορηγικών ενισχύσεων (*fundraising*) και υποστήριξη στην υποβολή σχετικών αιτήσεων.
- Πωλητήριο – αναψυκτήριο – χώρο εστίασης.
- Παροχή συμβουλευτικών και υποστηρικτικών υπηρεσιών (χρηματοοικονομικών, τεχνικών, προβολής κλπ.)
- Κατοχύρωση ευρεσιτεχνιών σε καινοτόμα projects δημιουργικών επιχειρήσεων.
- Γραμματειακή υποστήριξη.
- Δημιουργία μόνιμου θεσμού (φεστιβάλ), στο οποίο θα συμμετέχουν οι τοπικοί δημιουργοί και μέσω του οποίου θα προβάλουν το έργο τους, αλλά και θα ενισχύεται η τοπική ταυτότητα και θα προωθείται η τοπική κουλτούρα.
- Ενίσχυση της διατομεακής συνέργειας (πολιτισμού – τουρισμού – πρωτογενούς οικονομικής δραστηριότητας – λοιπών υπηρεσιών) με στόχο την ενδογενή και αειφόρο ανάπτυξη.

Κατ' αυτό τον τρόπο, οι Τοπικές Κοινότητες – με την ουσιαστική συμβολή των «πολιτιστικών θερμοκοιτίδων» – θα μετατραπούν σε χώρους καινοτομίας και επιχειρηματικότητας στον τομέα του πολιτισμού και της

δημιουργικής επιχειρηματικότητας, θα προσελκύσουν ταλέντα από την ευρύτερη περιφέρεια, θα πετύχουν την διασύνδεση του πολιτισμού με την επιχειρηματικότητα, θα συμβάλουν, εν κατακλείδι, την ενδογενή και αειφόρο οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.

Η ένταξη και εγκατάσταση των επιχειρήσεων στην «Πολιτιστική Θερμοκοιτίδα» εξασφαλίζει:

- την επίτευξη ενός υψηλότερου ποσοστού επιβίωσης των νεοϊδρυόμενων (*start-up*) «δημιουργικών επιχειρήσεων» στα πρώτα χρόνια λειτουργίας τους και τη βελτίωση του ρυθμού ανάπτυξής τους στην συνέχεια,
- την αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης νέων ("early stage ") «δημιουργικών επιχειρήσεων»,
- τη γενικότερη ενίσχυση της καλλιτεχνικής δραστηριότητας και των νέων,
- Τη σύνδεση του πολιτισμού με την επιχειρηματικότητα.

Οφέλη από την συμμετοχή στην «Πολιτιστική Θερμοκοιτίδα»

Πιο συγκεκριμένα, μερικά από τα σημαντικότερα οφέλη που απολαμβάνει μια «δημιουργική επιχείρηση» αλλά και ένας ανεξάρτητος καλλιτεχνικός δημιουργός με την ένταξη στην «πολιτιστική θερμοκοιτίδα» είναι:

- Σύγχρονο εργασιακό περιβάλλον με ευέλικτα διαμορφώσιμους χώρους.
- Σύγχρονες και πρακτικές υποδομές και εξοπλισμό, που μειώνουν το απαιτούμενο λειτουργικό κεφάλαιο και – συνεπώς – τις δανειακές ανάγκες.
- Διαρκή υποστήριξη, που εξασφαλίζει ότι η βοήθεια σε προβλήματα παρέχεται εγκαίρως, προτού ακόμη τα προβλήματα αυτά γίνουν τόσο σοβαρά ώστε να θέτουν σε κίνδυνο τη βιωσιμότητα της επιχείρησης ή ανεξάρτητης καλλιτεχνικής δραστηριότητας.
- Δικτύωση και προώθηση συνεργασιών μεταξύ των «δημιουργικών επιχειρήσεων» και των ανεξάρτητων καλλιτεχνών της «θερμοκοιτίδας», με σκοπό τη μεγιστοποίηση της εσωτερικής συνέργειας.
- Δικτύωση και προώθηση συνεργασιών και κοινών δράσεων σε ευρύτερο εθνικό αλλά και διεθνές επίπεδο, με σκοπό τη μεγιστοποίηση της **εξωτερικής** συνέργειας.
- Υποστήριξη των «δημιουργικών επιχειρήσεων» και των ανεξάρτητων καλλιτεχνών στην προβολή και την προώθηση των πωλήσεών τους, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.
- Υποστήριξη για την πρόσβαση σε επιχειρηματικά κεφάλαια ανάπτυξης, για τη χρηματοδότηση της επέκτασης, τόσο σε επίπεδο βραχυπρόθεσμων λειτουργικών δαπανών όσο και σε μακροπρόθεσμες επενδύσεις.
- Υλοποίηση κατάλληλα σχεδιασμένων προγραμμάτων για τις ανάγκες των «δημιουργικών επιχειρήσεων» ή των ανεξάρτητων καλλιτεχνών, με

στόχο την βελτίωση της αποδοτικότητας τους, τον εντοπισμό νέων ευκαιριών και αγορών, την ανάπτυξη νέων προϊόντων κλπ.

- Διοικητική μέριμνα λειτουργικών θεμάτων της «θερμοκοιτίδας» (συντήρηση και καθαρισμός, κοινόχρηστων χώρων, γενικότερα του κτιρίου και του περιβάλλοντος χώρου).

Βασική προϋπόθεση για την δημιουργία της «Πολιτιστικής Θερμοκοιτίδας» είναι η ύπαρξη συμφωνίας στρατηγικής συνεργασίας μεταξύ των συνεργαζόμενων φορέων, στη δημιουργία της και στη σύσταση της δομής διαχείρισης. Απαιτούνται όμως και ευρύτερες συνεργασίες μεταξύ Δήμου – Περιφέρειας – Περιφερειακών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων – Επαγγελματικών Φορέων (Επιμελητήρια) – Τραπεζικών Ιδρυμάτων.

Η συνεργασία θα πρέπει να πρέπει να αποτελέσει το επιστέγασμα ευρύτατης και αναλυτικής διαβούλευσης. Εν συνεχεία θα ακολουθήσει η μελέτη σκοπιμότητας, ο σχεδιασμός της «Πολιτιστικής Θερμοκοιτίδας» (χώρος, οργανωτική δομή, πόροι, θεσμικό πλαίσιο κλπ.) και η σύνταξη του επιχειρηματικού σχεδίου (*business plan*). Θα διερευνηθεί επίσης η δυνατότητα χρηματοδότησης του σχεδίου από Ευρωπαϊκούς πόρους. Σημειώνεται ότι η φύση της καινοτομίας αυτής είναι απόλυτα συμβατή με τις προδιαγραφές και τα κριτήρια επιλεξιμότητας του ΕΣΠΑ 2014-2020.

Το χρηματοδοτικό μοντέλο μιας «Πολιτιστικής Θερμοκοιτίδας» μπορεί να έχει διάφορες μορφές και να κινείται σε ένα ευρύ φάσμα, από την καταβολή συνδρομής όσων χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες που παρέχει έως την εθελοντική παροχή εργασίας. Είναι προτιμότερο να γίνεται εξειδικευμένη κατά περίπτωση χρηματοδοτική πρόταση, δεδομένου ότι το ίδιο το *concept* της «πολιτιστικής θερμοκοιτίδας» παρέχει την ευελιξία αυτή και προωθεί εν δυνάμει την εθελοντική συμμετοχή.

Οι δαπάνες δημιουργίας μιας «Πολιτιστικής Θερμοκοιτίδας» είναι επίσης επιλέξιμες και μπορούν να ενταχθούν σε χρηματοδοτικό πρόγραμμα (π.χ. ΕΣΠΑ 2014 - 2020). Οι λειτουργικές δαπάνες και ο τρόπος κάλυψής τους αποτελούν αντικείμενο της οικονομοτεχνικής μελέτης που θα πρέπει να εκπονηθεί (μελέτη σκοπιμότητας και βιωσιμότητας).

Δ. Πολιτιστικές Διαδρομές

Οι πολιτιστικές διαδρομές αποτελούν ένα ιδιαίτερα καινοτόμο πεδίο σχετικά με τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και ένα από τα βασικότερα εργαλεία διαχείρισης και ανάπτυξης για την προβολή και την ερμηνεία της. Πρόκειται για περιηγήσεις σε μνημεία φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς δομημένες γύρω από ένα θεματικό, γεωγραφικό ή εννοιολογικό πλαίσιο. Διεθνείς οργανισμοί όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης και η UNESCO έχουν ήδη σχεδιάσει και εφαρμόσει με επιτυχία προγράμματα πολιτιστικών διαδρομών για την προβολή κοινών πολιτιστικών στοιχείων των χωρών και την ενθάρρυνση της διακρατικής συνεργασίας.

Μία πολιτιστική διαδρομή, πάνω απ' όλα, θα πρέπει να σχετίζεται με το δίκτυο μεταφορών, που επιτρέπει την μετακίνηση και την επικοινωνία των επισκεπτών και να φανερώνει τον τρόπο που κάθε τμήμα της διαδρομής συνδέεται με το επόμενο. Μια «Πολιτιστική Διαδρομή» με τη στενή έννοια του όρου, δεν επινοείται, ούτε σχεδιάζεται. Αποκαλύπτεται.

Η πολυπλοκότητα μιας πολιτιστικής διαδρομής συντελεί σε μια εφαρμοσμένη ερμηνεία και κατανόηση ενός τόπου, μέσα από μια ευρύτερη οπτική που συνδυάζει υλικά και άυλα στοιχεία και συνδέεται άμεσα με τον τουρισμό. Πρόκειται για επώνυμο τουριστικό προϊόν, ένα προϊόν πολιτιστικού τουρισμού, το οποίο διαμορφώνεται με βάση ένα συγκεκριμένο συνεκτικό στοιχείο.

Έχει στόχο να συντελέσει δυναμικά σε μια βιώσιμη -οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά - ανάπτυξη της περιοχής, συμβάλλοντας στη δημιουργία νέων προοπτικών απασχόλησης για ειδικευμένο προσωπικό, νέων πεδίων δραστηριοποίησης επιχειρήσεων και παραγωγών, στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και στην εξασφάλιση πόρων για τη συντήρηση των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων. Είναι ικανή να προσελκύσει τουρίστες υψηλότερου εισοδήματος και μορφωτικού επιπέδου και να προσελκύσει νέες επενδύσεις.

Αυτή η ποιοτική αναβάθμιση του τουρισμού, σε αντίθεση προς τον μαζικό τουρισμό, δεν υποβαθμίζει και δεν αλλοιώνει το περιβάλλον, ούτε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής στην οποία αναπτύσσεται.

Η ύπαρξη πολιτιστικών διαδρομών προστατεύει, αναδεικνύει και αξιοποιεί τους πολιτιστικούς πόρους, εντός και εκτός της περιόδου αιχμής, διαχέοντας ευρύτερα το τουριστικό ρεύμα με την ανάδειξη νέων προορισμών σε λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές και αποτελώντας ένα από τα κυριότερα μέσα της σύγχρονης στρατηγικής για την αναζωογόνηση των αστικών και όχι μόνο, περιοχών μέσω του πολιτισμού (*culture-led regeneration*).

Ενδεικτικές θεματολογίες για «πολιτιστικές διαδρομές» είναι:

- Πολιτιστική Διαδρομή στους αρχαιολογικούς χώρους,
- Πολιτιστική Διαδρομή σε τόπους της Μυθολογίας,
- Πολιτιστική Διαδρομή στους θρησκευτικούς χώρους,
- Ψηφιακή Πολιτιστική Διαδρομή,
- Πολιτιστική Διαδρομή στους εκθεσιακούς χώρους,
- Πολιτιστική Διαδρομή στους θεατρικούς και συναυλιακούς χώρους κ.ά.

Μια Πολιτιστική διαδρομή δεν περιορίζεται στην φυσική της υπόσταση, αλλά εμπλουτίζεται με ψηφιακό περιεχόμενο. Οι εκθέσεις, τα κείμενα, οι πληροφορίες μπορούν να υποστηριχθούν από ποικίλα ερμηνευτικά μέσα και να καταγραφούν οπτικοακουστικά. Μπορούν δε, να αποδοθούν ψηφιακά, μέσα από κατάλληλες διαδικτυακές πλατφόρμες και εφαρμογές.

Επιπλέον, ενισχύεται η ανταγωνιστικότητα, η δικτύωση, η συμμετοχή της τοπικής κοινότητας, η παραγωγής τοπικών προϊόντων, τουριστικών ειδών,

η συνεργασία με σχεδιαστές και δημιουργικά γραφεία, για τη δημιουργία του brand name της διαδρομής, η εκτύπωση εντύπων, η σύνταξη ηλεκτρονικού υλικού σχετικού με την διαδρομή, ο εντοπισμός και προβολή επιχειρήσεων, καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος και – συνεπώς – οι πωλήσεις των προαναφερόμενων επιχειρήσεων, που θα εξυπηρετούν τη διαδρομή και θα συμβάλουν στην βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής.

E. FAB LABS («ψηφιακός τεχνίτης»)

Τα Fab Labs είναι καινοτομία που αφορά κυρίως στον τομέα της Δημιουργικής Επιχειρηματικότητας. Αφορά μικρές μονάδες έρευνας και διάδοσης τεχνολογίας ψηφιακής κατασκευής, ανοικτές στο ευρύ κοινό.

Αν και η ιδέα ξεκίνησε από το εργαστήριο Bits and Atoms του MIT και συγκεκριμένα από τον Neil Gershenfelds το 2002, τα Fab Labs αναπτύχθηκαν ραγδαία τα τελευταία χρόνια σε ένα χαλαρό διεθνές δίκτυο που δεν περιλαμβάνει μόνο όσα έχουν το σήμα αναφοράς του δικτύου που συντονίζει το MIT.

Τα Fab Labs αποτελούν μια πιο περιορισμένη (εξατομικευμένη) εφαρμογή των Κοινοτήτων Συνεργατικής Παραγωγής (*Living Labs*) και στηρίζονται στην ευρεία οριζόντια διάδοση ψηφιακών εργαλείων σχεδιασμού και παραγωγής μικρής κλίμακας. Η μετατροπή των καταναλωτών σε παραγωγούς είναι στους ιδεολογικούς στόχους της προσπάθειας των Fab Labs.

Το τεχνολογικό «φαντασιακό» τους περιλαμβάνει την εικόνα του επαυξημένου με ψηφιακές δεξιότητες «μάστορα», ο οποίος σχεδιάζει και φτιάχνει μόνος του το περιβάλλον του. Στη διάθεσή του έχει μηχανές που φτιάχνει ο ίδιος (και που στη συνέχεια φτιάχνουν άλλες μηχανές) και ανοιχτό ελεύθερο λογισμικό (που παράγει η *συλλογική νοημοσύνη*). Η εκπαιδευτική διάσταση στα Fab Labs είναι ισχυρή, περιλαμβάνει αυτοεκπαίδευση ή συνεργατική μάθηση και γίνεται εκτός ακαδημαϊκών θεσμών ή στα όριά τους.

Η εξατομίκευση της παραγωγής με το μανδύα του «εκδημοκρατισμού» της υπόσχεται την αποδέσμευση από την μεγάλη βιομηχανία και τους μεσάζοντες. Πρόκειται για την πρόταση μιας προσωπικού χαρακτήρα επανεκκίνησης με όλα τα θελκτικά χαρακτηριστικά της αυτοοργάνωσης.

Τα Fab Labs, μαζί με την ομότιμη παραγωγή, τα κοινά, το ελεύθερο λογισμικό (λογισμικό ανοιχτού κώδικα), τις κοινωνικές επιχειρήσεις, τις κοινότητες συνεργατικής παραγωγής (*Living Labs*) και τις κοινότητες γνώσης, συνθέτουν ένα πολύπλοκο πεδίο που αναδύεται μέσα από τις αντιφάσεις που παράγουν τη σημερινή κρίση.

Τα Fab Labs επιβεβαιώνουν την επανάκαμψη της τοπικής παραγωγής, ως βιώσιμη εναλλακτική πρόταση απέναντι στην γιγάντια παγκοσμιοποιημένη παραγωγή, μια απάντηση υποστηριζόμενη από ψηφιακές τεχνολογίες

σχεδιασμού και παραγωγής. Εντάσσουν την ιδεολογία του «μικρού» και έχουν ως σημείο αναφοράς δραστηριότητες καταναμημένες στον χώρο, συνδεδεμένες μέσω ψηφιακών δικτύων στα πλαίσια του γνωσιακού καπιταλισμού.

Ο Αμερικανός Καθηγητής Βιολογίας David Ehrenfeld (*Swimming Lessons: Keeping Afloat in the Age of Technology*, 2012) αναφέρει ότι «η προσπάθεια τοπικής παραγωγής ολοένα και περισσότερων προϊόντων αυξάνει σε σημασία. Οι παραγωγοί τείνουν να επανεγκαταστήσουν τις παραγωγικές μονάδες πιο κοντά στις αγορές τους και με αυτό τον τρόπο να ελαχιστοποιήσουν τα έξοδα μεταφοράς. Οι στρατηγικές τοπικής επανεγκατάστασης περιλαμβάνουν ένα μεγάλο φάσμα δραστηριοτήτων, όπως η παραγωγή ενέργειας, η βιομηχανία τροφίμων, η παροχή υπηρεσιών»

Το παγκόσμιο εμπόριο δεν πρόκειται φυσικά να εξαφανιστεί, ωστόσο η σημασία της τοπικής παραγωγής θα αυξηθεί. Ο Michael Bauwens, στο βιβλίο «*Society and Future Scenarios for a Collaborative Economy*» (2014) που συνέγραψε με τον Βασίλειο Κωστάκη, προβλέπει μια αναπόφευκτη «τοπικοποίηση της παγκοσμιοποίησης».

Το γενικό σχήμα των Fab Labs αφορά σε καταναμημένη παραγωγή και δίκτυα ψηφιακού σχεδιασμού.

Η καταναμημένη παραγωγή (με χρήση ψηφιακής παραγωγής, CNC εργαλειομηχανών, τρισδιάστατης εκτύπωσης) υποστηριζόμενη από παγκόσμια δίκτυα ψηφιακού σχεδιασμού είναι ένα σχήμα που αναδύεται ως ηγεμονεύον με την έννοια ότι δεν είναι ο στατιστικά ισχυρότερος παράγοντας, αλλά αυτός που επηρεάζει αποφασιστικά την εξέλιξη όλων των άλλων. Τα αίτια αυτής της ανάδυσης είναι δυνατόν να ανιχνευθούν μεταξύ άλλων:

α) Όσον αφορά στο λογισμικό

- στην ταχύτατη οριζόντια εξάπλωση των συστημάτων ψηφιακού σχεδιασμού,
- στη μείωση του κόστους απόκτησής τους,
- στην εκπαίδευση μεγάλου αριθμού μηχανικών στη χρήση τους,
- στην υποστήριξη από υπολογιστές χαμηλού – πλέον – κόστους απόκτησης

β) Όσον αφορά στις μηχανές παραγωγής:

- στην εξάπλωση της χρήσης CNC εργαλειομηχανών, με δυνατότητες εκτέλεσης πολλαπλών έργων και στη συνακόλουθη,
- μείωση του μεγέθους και του κόστους τους σε σημαντικό αριθμό τομέων της παραγωγής,

Ενεργοποιείται έτσι η δυνατότητα κατανομής των εξοπλισμών παραγωγής σε συνδυασμό με τη δυνατότητα ελέγχου τους μέσω δικτύων ψηφιακού σχεδιασμού και παραγωγής.

Το σχήμα που προβάλλει ως εφικτό ή και επιθυμητό είναι αυτό των παγκόσμιων δικτύων «μικρο-εργοστασίων» (*micro-factories*) συνδεδεμένων με παγκόσμια δίκτυα ψηφιακού σχεδιασμού.

Μια *οριζοντιοποίηση* της ανθρώπινης συνεργατικότητας η οποία αναδύεται ως ιδεολογία δια μέσου του περιβάλλοντος της τοπικά κατανεμημένης παραγωγής, κερδίζει διαρκώς έδαφος διεθνώς. Προβάλλονται μονομερώς τα πλεονεκτήματα των οριζόντιων διασυνδέσεων γύρω από το πρόθεμα *συν-* (*co-operation, co-organization, co-design, collaboration*), χωρίς αναφορά στους νέους μηχανισμούς κεντρικού ελέγχου της κατανεμημένης οργάνωσης, χωρίς αναφορά δηλαδή σε αυτό που κρατά ενωμένη μια διασπασμένη σε τοπικότητες διαδικασία.

Τα Fab Labs μπορούν να βρουν εφαρμογή σε τοπικό επίπεδο, ιδιαίτερα σε περιοχές με έντονο κατακερματισμό και προβληματική διασύνδεση με τα Μητροπολιτικά Κέντρα (π.χ. απομακρυσμένα νησιά, απομονωμένες ή δυσπρόσιτες περιοχές). Μέσω των Fab Labs μπορεί να δοθεί ουσιαστική αναπτυξιακή ώθηση σε δημιουργικές επιχειρήσεις μικρής κλίμακας, κυρίως μεταποιητικής δραστηριότητας. Αποτελεί δε μια εξέχουσα καινοτομία δικτύωσης και ανάπτυξης μέσω της συνεργασίας και τη διάδρασης.

Z. Ψηφιακός Πολιτιστικός Χάρτης – Δημιουργία e-platform καλλιτεχνών

Η πρόταση αφορά:

- στην καταγραφή των Πολιτιστικών Φορέων της περιοχής εφαρμογής,
- στην καταγραφή μεμονωμένων καλλιτεχνών και «δημιουργικών επιχειρήσεων» στον χώρο του πολιτισμού που δραστηριοποιούνται στα όρια του Δήμου εφαρμογής,
- στον εντοπισμό, την καταγραφή και την αξιολόγηση των αρχαιολογικών χώρων, των μνημείων, των χώρων πολιτισμού, που βρίσκονται στην περιοχή,
- στην καταγραφή των υφιστάμενων πρακτικών, γεγονότων, εκδηλώσεων, festivals και λοιπών δράσεων, της περιοχής,
- στην διατύπωση προτάσεων λειτουργικής διασύνδεσής τους (e-platform), η οποία περιγράφεται στη συνέχεια,
- στη δημιουργία ενός δυναμικού ψηφιακού «Πολιτιστικού Χάρτη» του Δήμου εφαρμογής.

Περιλαμβάνονται:

- a) Η επιτόπια έρευνα, ο εντοπισμός, η καταγραφή, η οπτική τεκμηρίωση και η παρουσίαση όλων των καλλιτεχνών, των δράσεων, των διαθέσιμων χώρων πολιτισμού και φιλοξενίας εκδηλώσεων, καθώς και του – εν γένει – πολιτιστικού αποθέματος (ανθρωπογενούς και φυσικού).

β) Η δημιουργία του ψηφιακού «Πολιτιστικού Χάρτη». Πιο συγκεκριμένα προτείνεται να δημιουργηθεί «ανοικτός» χάρτης (QR Code), συνδεδεμένος με locative media και ιστοσελίδες, που ανά θέση προτρέπει σε μια αναγνωρισιμότητα του ιστορικού βάθους και θα παρέχει στον επισκέπτη πληροφορίες και σήμανση των τόπων ιστορικής σημασίας. Με αυτό τον τρόπο τα σημαντικά τοπόσημα μετατρέπονται σε διαδραστικούς επικοινωνιακούς τόπους, επιτυγχάνεται η δικτύωση των ιστορικών χώρων και γεφυρώνονται τα τμήματα του τοπικού ιστορικού επιπέδου και, τέλος, καθιερώνεται ένας νέος τρόπος περιήγησης μέσω της σύνδεσης με το ιστορικό επίπεδο. Εκτός της αυτονόητης τουριστικής εφαρμογής, επιτυγχάνεται η ενημέρωση των κατοίκων της περιοχής για την πολιτιστική τους κληρονομιά και τα στοιχεία που προσπερνούν στην καθημερινή τους πορεία

γ) Ο σχεδιασμός και δημιουργία της ψηφιακής πλατφόρμας διασύνδεσης (e-platform) των πολιτιστικών δημιουργών.

Τα οφέλη που αναμένεται να προκύψουν από το προτεινόμενο έργο (δημιουργία ψηφιακού «Πολιτιστικού Χάρτη» και e-platform καλλιτεχνών) είναι:

- ανάδειξη του πολιτιστικού αποθέματος του Δήμου εφαρμογής, σε όλο το εύρος και τις εκφάνσεις του,
- οργάνωση, παραμετροποίηση και θέσπιση προδιαγραφών (κανονιστικό πλαίσιο) στην αξιοποίηση των πολιτιστικών πόρων, με στόχο την βέλτιστη αξιοποίησή τους,
- δημιουργία υποστηρικτικών δομών των Πολιτιστικών και Δημιουργικών Επιχειρήσεων και της σύγχρονης πολιτιστικής δημιουργίας της περιοχής,
- εγκαθίδρυση διαδικασιών συμμετοχής και συνεργασίας (διάδραση),
- ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής,
- δημιουργία ενός δυναμικού «εργαλείου» τουριστικής προβολής του Δήμου,
- εξασφάλιση συνθηκών υπερτοπικής, ισόρροπης, ενδογενούς και αειφόρου ανάπτυξης,

Η πλατφόρμα συνεργασίας και δικτύωσης των πολιτιστικών φορέων (e-platform) με το κατάλληλο λογισμικό αρχικά αλλά και με ανθρώπινη παρέμβαση στο τελικό στάδιο, θα μπορεί να προτείνει πιθανά σενάρια συνεργασίας με διάφορους τρόπους (π.χ. διερεύνηση αξιοποίησης της πρότασης, συν-λειτουργικότητα με πρωτοβουλίες και προγράμματα σε εξέλιξη, συνέργειες με άλλες δράσεις κ.λπ.). Στην ουσία θα αποτελέσει μια δυναμική «**Διαδικτυακή Κοινότητα**» των πολιτιστικών και δημιουργικών επιχειρήσεων του περιοχής εφαρμογής.

Η δημιουργία της Διαδικτυακής Κοινότητας, δηλαδή της ηλεκτρονικής πλατφόρμας δικτύωσης των καλλιτεχνικών δημιουργών (και εν γένει των δημιουργικών επιχειρήσεων), στοχεύει να παρέχει πληροφόρηση και εργαλεία δικτύωσης – networking σε όλα τα επίπεδα μεταξύ:

- α) των ανθρώπων του πολιτισμού, δηλαδή των δημιουργών και των διαχειριστών πολιτισμού, των πολιτιστικών φορέων πολιτισμού, ιδρυμάτων κλπ. και
- β) των δυνητικών συνεργατών τους από τους χώρους της τεχνολογίας, καινοτομίας και των τριών πόλων: διοίκηση/θεσμοί – επαγγελματίες – κοινωνία πολιτών.

Η επιτυχής λειτουργία της Διαδικτυακής Κοινότητας προϋποθέτει ότι η αρχιτεκτονική του συστήματος θα πρέπει να διασφαλίζει τις βασικές αρχές:

- Υψηλή Διαθεσιμότητα.
- Επεκτασιμότητα.
- Υψηλές Επιδόσεις.
- Ασφάλεια.

Βασισμένη σε πρότυπα «ανοιχτών αρχιτεκτονικών», η διαδικτυακή κοινότητα θα πρέπει να διασφαλίζει την χρήση διεπαφών όλων των υπαρκτών ή μελλοντικών συστημάτων, ανεξαρτήτως πλατφόρμας ανάπτυξης, λειτουργικού συστήματος και βάσης δεδομένων. Η επιλογή των τεχνολογιών υλοποίησης της πύλης θα πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα ένα «ανοιχτό περιβάλλον» ικανό να απαντήσει σε οποιοδήποτε ανάγκες, ανεξάρτητα από τα συστήματα ή τις εφαρμογές που θα πρέπει να προσπελαστούν για να ικανοποιηθούν οι ανάγκες αυτές. Γι' αυτούς τους λόγους η επιλογή θα είναι λογισμικό διαχείρισης περιεχομένου (CMS) ανοικτού κώδικα.

Χαρακτηριστικά

Τις ανάγκες αυτού του συστήματος είναι ικανό να καλύψει ένα ανοικτό λογισμικό διαχείρισης περιεχομένου (CMS). Κάποια από τα χαρακτηριστικά του περιγράφονται παρακάτω:

- α) Πλήρες και τεκμηριωμένο API (Application Programming Interface) το οποίο θα επιτρέπει την ολοκλήρωση – διασύνδεση με τρίτες εφαρμογές
- β) Δυνατότητα διασύνδεσης και επικοινωνίας με τρίτες εφαρμογές βάσει διεθνών standards (XML, SOAP, REST κλπ.).
- γ) Δυνατότητες εισαγωγής πληροφορίας από εξωτερικές πηγές και ειδικότερα:
 - XML
 - Web Services
 - ASCII αρχεία
- δ) Άλλες ιστοσελίδες
- ε) Υποστήριξη πρωτοκόλλων ανταλλαγής περιεχομένου
 - HTTP
 - FTP

- WebDAV (Web Distributed Authoring and Versioning)
- στ) Υποστήριξη προτύπων προσβασιμότητας ΑΜΕΑ που καλύπτονται από το λογισμικό της διαδικτυακής πύλης (π.χ. W3C/WAI, CRASection 508, κλπ.).
- ζ) Δυνατότητα ενσωμάτωσης λειτουργιών διασύνδεσης με κινητά μέσα (PDA's, κινητά τηλέφωνα, κλπ.) για κάλυψη πιθανών μελλοντικών αναγκών τόσο των χρηστών όσο και των διαχειριστών του συστήματος

Η. Ψηφιακές εφαρμογές στα αστικά κέντρα

Στην εποχή μας, η πολιτιστική κληρονομιά και η τεχνολογία είναι δύο έννοιες άρρηκτα συνδεδεμένες. Επιβάλλεται πλέον η αξιοποίηση της Τεχνολογίας της Πληροφορικής και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) για την ψηφιοποίηση, τεκμηρίωση, διαχείριση, προβολή και προώθηση του πολιτισμού με τη χρήση νέων τεχνολογιών και τεχνολογικών εφαρμογών, για την επιστημονική και διαχειριστική τεκμηρίωση μνημείων, συλλογών, μουσείων, εκθέσεων, εγγράφων και κάθε είδους πολιτιστικών υποδομών ή προϊόντων.

Τα σύγχρονα τεχνολογικά επιτεύγματα αναμένεται να επαναπροσδιορίσουν τον παραδοσιακό ρόλο των μουσείων και των φορέων που κατέχουν και διαχειρίζονται την πολιτιστική κληρονομιά, σε ότι αφορά στην τεκμηρίωση, παρουσίαση και προβολή στο ευρύ κοινό.

Οι σύγχρονες τεχνολογικές εφαρμογές διαθέτουν σαφή πλεονεκτήματα: μεταδίδουν την κάθε είδους πληροφορία με τρόπο εύληπτο, ευχάριστο, εμπλέκουν ενεργά τους επισκέπτες – κοινό κρατώντας ζωντανό το ενδιαφέρον, προσελκύουν ομάδες κοινού που δεν άνηκαν μέχρι σήμερα στο παραδοσιακό κοινό πολιτιστικών χώρων ή δραστηριοτήτων, ενισχύουν – εν κατακλείδι – την δημιουργική και πολιτιστική δραστηριότητα και επιχειρηματικότητα.

Τα τελευταία χρόνια, όλο και περισσότερα μουσεία σε κάθε πόλη και γενικότερα πολιτιστικοί οργανισμοί, ενσωματώνουν στη λειτουργία τους μια σειρά από τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας (ΤΠΕ) αποσκοπώντας:

- στην διεύρυνση του κοινού τους,
- στην διάχυση του περιεχομένου τους,
- στην προβολή τους,
- στην ενίσχυση του επιστημονικού τους έργου και
- στην ενίσχυση της διάστασης της ψυχαγωγίας των επισκεπτών τους.

Οι τεχνολογίες αυτές, είτε παράγουν ψηφιακό περιεχόμενο, είτε είναι χωρικά εντοπισμένες με υλική υπόσταση, είτε συνδυασμός και των δύο. Σε κάθε περίπτωση έχουν καταλυτικό ρόλο στην λειτουργία του κάθε μουσείου και το καθιστούν **«Διεισδυτικό Σύστημα στο Αστικό Πλαίσιο»**.

Έτσι, με όχημα τα μουσεία, προτείνεται να σχεδιαστούν και να υλοποιηθούν καινοτόμες τεχνολογικές εφαρμογές σε συνέργεια με λοιπούς επιστημονικούς, επαγγελματικούς και κοινωνικούς φορείς.

Βέβαια, αυτές οι προτάσεις εφαρμογών αφορούν κατά κύριο λόγο αστικές περιοχές και μπορούν να ιδωθούν υπό πρίσμα και εντός του πλαισίου μιας συνολικής απόπειρας αστικού ανασχεδιασμού. Αναφέρονται όμως διότι αφενός εντάσσονται σε ένα γενικότερο πλαίσιο city branding, αφετέρου δε, μπορούν να αποτελέσουν δυνητικά πεδία ερευνητικής δραστηριοποίησης

και πιλοτικής εφαρμογής. Δεν είναι όμως απαγορευτική η επέκταση των εφαρμογών σε χωρικές ενότητες ευρύτερες ενός αστικού συγκροτήματος, φτάνοντας έτσι στο πεδίο του branding περιοχής ή ακόμα και περιφέρειας.

Ενδεικτικά προτείνονται οι ακόλουθες εφαρμογές:

Στον Τομέα της παραγωγής – μεταποίησης (**smart economy – smart business**)

- Δίκτυα συνεργατικών επιχειρήσεων κατανεμημένων στον χώρο.
- Θύλακες (clusters) παραγωγικών επιχειρήσεων που εφαρμόζουν ανοικτή παραγωγή.
- Πλατφόρμες κοινοτήτων γνώσης στην υπηρεσία των δικτύων και των θυλάκων αυτών.

Στον Τομέα της εκπαίδευσης και της έρευνας (**R&D – Education**)

- Ανάπτυξη και δικτύωση ερευνών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εφαρμογών καινοτομίας σε διαπανεπιστημιακές και διιδρυματικές ψηφιακές και χωρικές συναντήσεις.
- Εκπαιδευτικές προσομοιώσεις σε πραγματικό χρόνο (*virtual education*).

Δίκτυα της πόλης

- Διαδικτυακά παιχνίδια, φανταστικές πόλεις (π.χ. [second life www.secondlife.com](http://www.secondlife.com))
- Ψηφιακές εφαρμογές στον φυσικό χώρο της πόλης (QRcode, RFID – ταυτοποίηση μέσω ραδιοσυχνοτήτων κτλ.)

Αναπαράσταση της πόλης

- Ψηφιακές αναπαραστάσεις της πόλης
- Εικονικοί οδηγοί πόλης
- Εικονικές αναπαραστάσεις μνημείων της πόλης (κάστρα, κτίρια, κτλ.)
- Εφαρμογές διευρυμένης πραγματικότητας στην πόλη (*layer*)

Ψηφιοποίηση της πόλης

- Ψηφιοποίηση ιστορικών τεκμηρίων και αρχείων της πόλης
- Βάσεις δεδομένων και δημιουργία ψηφιακής βιβλιοθήκης για την πόλη
- Σχεδιασμός και παραγωγή ερμηνευτικών τεχνολογιών
- Χαρτογράφηση της πόλης

Πλοήγηση στην πόλη (με εφαρμογές για φορητές συσκευές)

- Πολιτιστικοί πλοηγοί της πόλης (m-museums)
- Πολιτιστικά εκπαιδευτικά παιχνίδια στην πόλη
- Προσωπικοί ψηφιακοί χώροι με πρόσβαση του χρήστη πριν ή κατά τη διάρκεια της επίσκεψης στην πόλη

Σχετικά έργα – καλές πρακτικές

Μια σειρά από έργα που έχουν πραγματοποιηθεί ή βρίσκονται σε εξέλιξη στον Ελλαδικό χώρο και αποτελούν «καλές πρακτικές» είναι τα παρακάτω:

- «Πολιτιστικός πλοηγός της Αθήνας με συστήματα GPS και κινητά τηλέφωνα» (Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού).
- «Ψηφιακή περιήγηση στην Αθήνα του χθες και του σήμερα» (Μουσείο της πόλης των Αθηνών).
- «Ανάπτυξη αυτόματων συστημάτων πώλησης εισιτηρίων και διαχείρισης και έλεγχου των εσόδων σε σημαντικά μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους» (Οργανισμός Προβολής Ελληνικού Πολιτισμού).
- «Ψηφιακή ομπρέλα e-THESS CULT-TOUR, σύστημα ηλεκτρονικής προβολής και διαχείρισης πολιτιστικών και τουριστικών πόρων, υπηρεσιών, εκδηλώσεων και ροών επισκεπτών στην πόλη της Θεσσαλονίκης» (Δήμος Θεσσαλονίκης).
- Αρχαιολογικό κτηματολόγιο (Υπουργείο Πολιτισμού).
- Ψηφιακό δίκτυο αρχαιολογικών χώρων Αργολίδας: υπηρεσίες προβολής ανάδειξης πληροφόρησης και εκπαιδευτικών προγραμμάτων με την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών για τον Μυκηναϊκό πολιτισμό (Εφορεία Αρχαιοτήτων Αργολίδας).
- «Η Ελλάδα του 1970 σε ασπρόμαυρο φόντο: ψηφιοποίηση φωτογραφικής συλλογής νεότερων κτιρίων ελληνικών πόλεων της Διεύθυνσης Εθνικού αρχείου μνημείων και πληροφοριακό σύστημα διαχείρισης και διάθεσης του σχετικού αρχειακού υλικού» (Εθνικό Αρχείο Μνημείων).

Καινοτομίες σαν τις προαναφερόμενες, μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο σχεδιασμού, προσαρμογής και εφαρμογής στις περιοχές μελέτης.

Ενδεικτική πρόταση καινοτόμου αστικής εφαρμογής

Μια καινοτόμος ερευνητική κατεύθυνση που μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο εφαρμογής: η εφαρμογή **3D Video Mapping**.

Με την εφαρμογή αυτή ο χώρος μετασχηματίζεται μέσα από μία νέου τύπου επαυξημένη πραγματικότητα (*augmented reality*), η οποία «γεφυρώνει» τον φυσικό με τον ψηφιακό χώρο. Για το σκοπό αυτό καταλύτης είναι η τεχνική 3D video mapping που σημασιοδοτεί τη μετάβαση από τις *media façades* στην αντιμετώπιση της αρχιτεκτονικής επιφάνειας και του κτιρίου ως οθόνη προβολής και ενίοτε ως επιφάνεια διάδρασης.

Η 3D video προβολή αποτελεί ένα μέσο προβολής που χρησιμοποιεί την αρχιτεκτονική σαν οθόνη. Αναδύθηκε ως σχετικά νέα καλλιτεχνική μορφή. Πρώτη εφαρμογή της έγινε στο Μουσείο Τέχνης του Graz (Αυστρία) στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, το 2003.

Με την εφαρμογή 3D Video Mapping, ειδικό λογισμικό επιτρέπει στους χρήστες να προγραμματίσουν animation που να προβάλλονται από έναν ή περισσότερους δυνατούς video προβολείς, ώστε να καλύψουν και να μετασχηματίσουν την όλη πρόσοψη του κτιρίου. Αυτή η δυναμική εικονοποίηση δημιουργεί ένα τρισδιάστατο εικονικό περιβάλλον βασισμένο σε πραγματική αρχιτεκτονική και εκκινεί μία νέα απόδοση της δεδομένης τοποθεσίας.

Καλλιτέχνες και ερευνητές ξεκίνησαν το κίνημα, αναπτύσσοντας μία νέα οπτική γλώσσα για να ερμηνεύσουν την αρχιτεκτονική. Αργότερα, η τεχνική αυτή υιοθετήθηκε για την προώθηση προϊόντων με προβολές μεγάλης κλίμακας σε ουρανοξύστες ή με εντυπωσιακές εφήμερες παρεμβάσεις φωτισμού.

Κατ' αυτόν τον τρόπο οι καλλιτέχνες εισάγουν μία εικονοποίηση, που αλληλεπιδρά με την υφή της όψης και την ιστορία του κτιρίου. Σε σύγκριση με τις *media façades*, που είναι μόνιμες εγκαταστάσεις (*installations*) όπου οι δυναμικές εικόνες αναπαριστούν ένα ακέραιο και αυθεντικό κομμάτι του κτιρίου, οι *εφήμερες* εγκαταστάσεις video mapping επιφέρουν μία νέα ταυτότητα.

Θ. Δείκτης CGI-20 ©

Ο Δείκτης CGI-20 αποτελεί κριτήριο αξιολόγησης της εφαρμοζόμενης Περιφερειακής πολιτικής στον τομέα της καλλιτεχνικής δημιουργίας και του πολιτισμού γενικότερα. Ο Δείκτης σχεδιάστηκε για να αντιπροσωπεύει τη συνολική διακύμανση του ετήσιου κύκλου εργασιών 20 επιλεγμένων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους τομείς της δημιουργικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας σε Περιφερειακό πλαίσιο.

Η επιλογή των εταιρειών που θα συμμετέχουν στον Δείκτη γίνεται (από Επιτροπή που συστήνεται με εκπροσώπους από τα οικεία Επιμελητήρια της Περιφέρειας) βάσει των στοιχείων που τηρούνται από τις φορολογικές δηλώσεις των αντιστοιχών εταιρειών – μετόχων του Δείκτη. (Την Επιτροπή ορίζει με απόφαση ο Περιφερειάρχης, ο οποίος αποφασίζει τελικά την συμμετοχή μιας προτεινόμενης εταιρείας στον Δείκτη.)

Οι τιμές του Δείκτη δημοσιοποιούνται ετησίως.

Το βασικό κριτήριο επιλογής είναι το μέγεθος της επιχείρησης, που πρέπει να είναι πολύ μικρή, μικρή ή μεσαία. Ο καθορισμός του μεγέθους γίνεται βάσει των ακόλουθων:

Πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις

Οι πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις ορίζονται με βάση τον αριθμό των απασχολούμενων ατόμων και τον κύκλο εργασιών τους ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού τους.

Ως μεσαία επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 250 εργαζομένους και της οποίας ο κύκλος εργασιών δεν υπερβαίνει τα 50 εκατ. ευρώ ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 43 εκατ. ευρώ.

Ως μικρή επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 50 εργαζομένους και ο κύκλος εργασιών της ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 10 εκατ. ευρώ.

Ως πολύ μικρή επιχείρηση ορίζεται η επιχείρηση η οποία απασχολεί λιγότερους από 10 εργαζομένους και της οποίας ο κύκλος εργασιών ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 2 εκατ. ευρώ.

Ο Δείκτης CGI-20:

- Είναι Δείκτης κατά κεφαλαίοτητα, δηλ. κάθε εταιρεία συμμετέχει στο Δείκτη ανάλογα με το μέγεθος του μετοχικού της κεφαλαίου.
- Εισάγεται αρχικά με τιμή 1.000 μονάδες, με βάση τα στοιχεία των 20 επιλεγμένων εταιριών.

Ο Δείκτης CGI υπολογίζεται από τον εξής απλό τύπο:

$$\text{Τιμή Δείκτη CGI 20} = \sum_{i=1}^{20} \frac{X_i \cdot K_i}{d}$$

όπου:

X_i ο ετήσιος κύκλος εργασιών της εταιρίας *i* του Δείκτη,

K_i το ποσοστό με τον οποίο συμμετέχει στο Δείκτη και

D ο διαιρέτης, που είναι ο αριθμός των επιχειρήσεων που συμμετέχουν στον δείκτη.

Το ποσοστό συμμετοχής μίας εταιρίας στο Δείκτη υπολογίζεται από το μετοχικό κεφάλαιο της εταιρείας προς το συνολικό κεφάλαιο όλων των εταιρειών που συμμετέχουν στον Δείκτη. Το ποσοστό αυτό μεταβάλλεται συνεχώς καθώς μεταβάλλονται και τα μετοχικά κεφάλαια των εταιρειών – μετόχων.

Ανάλογα με τη μεταβολή της κεφαλαιοποίησης και την εν γένει πορεία του κύκλου εργασιών των εταιρειών που συμμετέχουν στη διαμόρφωση του Δείκτη, ο εκδότης του Δείκτη μπορεί να προβεί σε τροποποιήσεις όπως η έξωση μίας εταιρείας από το Δείκτη ή εισαγωγή μίας άλλης.

I. Πολιτιστικοί κόμβοι (Hubs)

Από την έρευνα διαπιστώθηκε ένα μεγάλο έλλειμμα πληροφόρησης των δημιουργικών επιχειρηματιών και των καλλιτεχνών, όχι μόνο στα μικρά νησιά αλλά και σε περιοχές με έντονη συγκέντρωση πληθυσμού (όπως π.χ. στις πόλεις της Κρήτης). Κρίνεται απαραίτητο να δημιουργηθούν τοπικές δομές υποστηρικτικών υπηρεσιών και πληροφόρησης προς τους καλλιτεχνικούς και πολιτιστικούς δημιουργούς.

Στο πλαίσιο της αναμόρφωσης και της διεύρυνσης των δυνατοτήτων και των δραστηριοτήτων των ΚΕΠ προτείνουμε τον εμπλουτισμό των παρεχόμενων υπηρεσιών με υποστηρικτικές υπηρεσίες, δηλαδή την παροχή πλέγματος υπηρεσιών ενημέρωσης, υποστήριξης και δικτύωσης των τοπικών Φορέων και μεμονωμένων δημιουργών στον τομέα της πολιτιστικής παραγωγής.

Οι υπηρεσίες που θα μπορεί να προσφέρει ο Πολιτιστικός Κόμβος (hub) του «νέου ΚΕΠ» είναι ενδεικτικά:

- Γραφείο διασύνδεσης, πληροφόρησης και υποστήριξης των τοπικών δημιουργών.
- Πληροφόρηση και υποστήριξη της πρόσβασης σε χρηματοδοτικά προγράμματα και σε μηχανισμούς προβολής.

- Συνεργασία με λοιπές αντίστοιχες δομές τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό.

Σε επόμενο στάδιο και εφόσον δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις, τα hubs πολιτισμού μπορούν να προσφέρουν περαιτέρω υπηρεσίες, όπως:

- Υποστήριξη στη διαδικασία ανεύρεσης χορηγικών ενισχύσεων («*fundraising*»).
- Εκπαιδευτικές διαδικασίες (επιμόρφωση, κατάρτιση κλπ.).
- Δημιουργία και λειτουργία workshops, υπηρεσίας αρχείου, βιβλιοθήκης κλπ.
- Παροχή υπηρεσιών προβολής και προώθησης μέσω εφαρμογής κατάλληλων εργαλείων (δημιουργία και λειτουργία websites, υποστήριξη πωλήσεων μέσω διαδικτύου κλπ.)

Κατ' αυτό τον τρόπο, οι Δήμοι – με την ουσιαστική συμβολή των «πολιτιστικών κόμβων» εντός των ΚΕΠ – θα μετατραπούν σε χώρους καινοτομίας και επιχειρηματικότητας στον τομέα του πολιτισμού και των «δημιουργικών δραστηριοτήτων», θα προσελκύσουν ταλέντα από την ευρύτερη περιφέρεια, θα πετύχουν την διασύνδεση του πολιτισμού με την επιχειρηματικότητα, θα πετύχουν – εν κατακλείδι – την ενδογενή και αειφόρο οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.

K. Artists-in-Residence

Τα προγράμματα φιλοξενίας καλλιτεχνών είναι πρωτοβουλίες φιλοξενίας καλλιτεχνών, ακαδημαϊκών, επιμελητών και κάθε είδους δημιουργικών ατόμων, για ορισμένο χρονικό διάστημα και σε συγκεκριμένο τόπο, διάφορο από την έδρα τους. Μέσω των προγραμμάτων προσφέρεται η ευκαιρία για διάδραση, έρευνα, παρουσίαση και παραγωγή. Δίνουν την ευκαιρία στον δημιουργό να «εξερευνήσει» την πρακτική του στο πλαίσιο μιας διαφορετικής από την συνήθη δική του κοινότητα, συναντώντας νέους ανθρώπους, χρησιμοποιώντας νέα υλικά, βιώνοντας την εμπειρία διαβίωσης και λειτουργίας σε ένα νέο περιβάλλον.

Τα καταλύματα για τα προγράμματα φιλοξενίας δίνουν έμφαση στην σπουδαιότητα της πολυεπίπεδης καλλιτεχνικής ανταλλαγής και της επαφής με μια διαφορετική κουλτούρα.

Ορισμένα από τα προγράμματα φιλοξενίας εντάσσονται σε ευρύτερα προγράμματα συνεργασίας ή ανταλλαγής, κάποια άλλα λειτουργούν αποκλειστικά ως προγράμματα φιλοξενίας.

Φορείς που υλοποιούν προγράμματα φιλοξενίας είναι συνήθως μουσεία, πανεπιστήμια, πινακοθήκες, θέατρα, οργανισμοί φεστιβάλ, πολιτιστικοί οργανισμοί, οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, καλλιτεχνικές συλλογικότητες κ.ά.

Ο φυσικός χώρος φιλοξενίας μπορεί να είναι είτε αστικός, είτε αγροτικός.

Στα προγράμματα φιλοξενίας δεν υπάρχει ένα ενιαίο καθιερωμένο μοντέλο. Η σχέση μεταξύ του «οικοδεσπότη» και του φιλοξενούμενου ποικίλλει, αποτελεί όμως το βασικό στοιχείο του προγράμματος. Οι φιλοξενούμενοι μπορεί να εμπλακούν λειτουργικά στην ζωή της τοπικής κοινότητας, π.χ. δίνοντας διαλέξεις, διοργανώνοντας workshops, είτε σε συνεργασία με τοπικούς δημιουργούς, είτε με τμήματα της κοινωνίας. Σε άλλες περιπτώσεις μπορεί να λειτουργήσουν απομονωμένοι, προκειμένου να αφοσιωθούν στην καλλιτεχνική τους δημιουργία.

Η χρηματοδότηση τέτοιων προγραμμάτων φιλοξενίας έχει διάφορες μορφές. Μπορεί να χρηματοδοτείται η μετάβαση και διαμονή από τους ίδιους τους φιλοξενούμενους, μπορεί όμως να καλύπτονται οι δαπάνες (είτε στο σύνολό τους, είτε εν μέρει) από τον «οικοδεσπότη». Υπάρχουν επίσης χρηματοδοτικά προγράμματα που καλύπτουν τις δαπάνες τέτοιων δράσεων. Τα χρηματοδοτικά προγράμματα που καλύπτουν τέτοιες δαπάνες είναι συνήθως διακρατικής εμβέλειας.

Πολλές φορές, μέσω της εμπειρίας ενός προγράμματος residence ξεκινά η δημιουργία ενός σταθερού δικτύου και μιας μακρόχρονης συνεργασίας. Πολλοί καλλιτέχνες που είχαν φιλοξενηθεί σε έναν τόπο επιστρέφουν, είτε για να ολοκληρώσουν ένα project, είτε για να διοργανώσουν κάποιο workshop κ.ά.

Τα προγράμματα Artists-in-residence είναι πολύ διαδεδομένα διεθνώς. Η χώρα που έχει αναπτύξει σε σημαντικό βαθμό τα προγράμματα αυτά είναι οι Η.Π.Α. Στον Ευρωπαϊκό χώρο, έχουν καταγραφεί οι εξής πρωτοβουλίες φιλοξενίας:

Βρετανία: Grizedale Arts, Wysing Arts Center, Acme Studios

Γερμανία: Takt A.I.R. Berlin, Center for the ceramics, ATs Creatives in Residence

Γαλλία: Auzits – Aveyron, Le CouveNT.

Αυστρία: Q21 (στο πλαίσιο του Πολιτιστικού Κέντρου MuseumsQuartier)

Φινλανδία: Arteles Creative Center, Mustarinda.

Ιταλία: F AIR (Florence), La macina di san Cresci (Chianti)

Ισπανία: Estudio Nómada, Homesession, La Fragua/The Forge, Sierra Centro de Arte

Ολλανδία: Het Berkenhuisje, STEIM, WORM, Artists Subsidy, Nomads in Residence

Λ. Δημιουργία Μητρώου ΠΔΒ – Ψηφιακή βάση δεδομένων

Η καταγραφή του πολιτιστικού αποθέματος, των πολιτιστικών υποδομών και των Πολιτιστικών και Δημιουργικών Επιχειρήσεων στη Νησιωτική Ελλάδα, είναι η πρώτη ολοκληρωμένη απόπειρα καταγραφής και συγκέντρωσης των στοιχείων αυτών. Προκειμένου να μπορεί η πληροφορία αυτή να αξιοποιηθεί, τόσο από τις τοπικές και περιφερειακές Αρχές, όσο και από την Κεντρική Κυβέρνηση, αλλά και από τους ίδιους τους τοπικούς κοινωνικούς και επαγγελματικούς φορείς, πρέπει να ενταχθεί σε μια βάση δεδομένων.

Η βάση δεδομένων αυτή προτείνεται να είναι ψηφιακή, προκειμένου να είναι δυναμική, δηλαδή να επικαιροποιείται ανά πάσα στιγμή, έτσι ώστε να είναι διαρκώς updated και αξιόπιστη. Επίσης, εξυπηρετείται η εξαγωγή κάθε είδους στοιχείων – μέσω συνδυαστικών ερωτημάτων – καθώς και η στατιστική επεξεργασία, έτσι ώστε να εξαγονται αξιόπιστα και αντιπροσωπευτικά συμπεράσματα και να διαμορφώνονται κατάλληλες και στοχευμένες πολιτικές.

Η δημιουργία της βάσης δεδομένων της καλλιτεχνικής και δημιουργικής επιχειρηματικότητας στις νησιωτικές περιοχές και του πολιτιστικού αποθέματος συνολικά, θα αποτελέσει όχι μόνο μια σημαντική παρακαταθήκη, αλλά και ένα ιδιαίτερος χρήσιμο εργαλείο.

13. Προτεινόμενες Καινοτομίες ανά Περιοχή

Σε συνέχεια των προτάσεων καινοτόμων παρεμβάσεων (θεσμικών και σε επίπεδο project) δίνεται μια συνοπτική εικόνα των προτάσεων που η Ομάδα Μελέτης κρίνει ως τις πλέον κατάλληλες και εφικτές για κάθε περιοχή μελέτης. Οι κατανομή αυτή δεν είναι περιοριστική ούτε αποτελεί «μονόδρομο», αλλά διαρθρώνεται με βάση τα πορίσματα της «χαρτογράφησης» κάθε περιοχής, της ανάλυσης των υφιστάμενων συνθηκών και των ιδιαίτερων στοιχείων κάθε προτεινόμενης δράσης.

A. ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

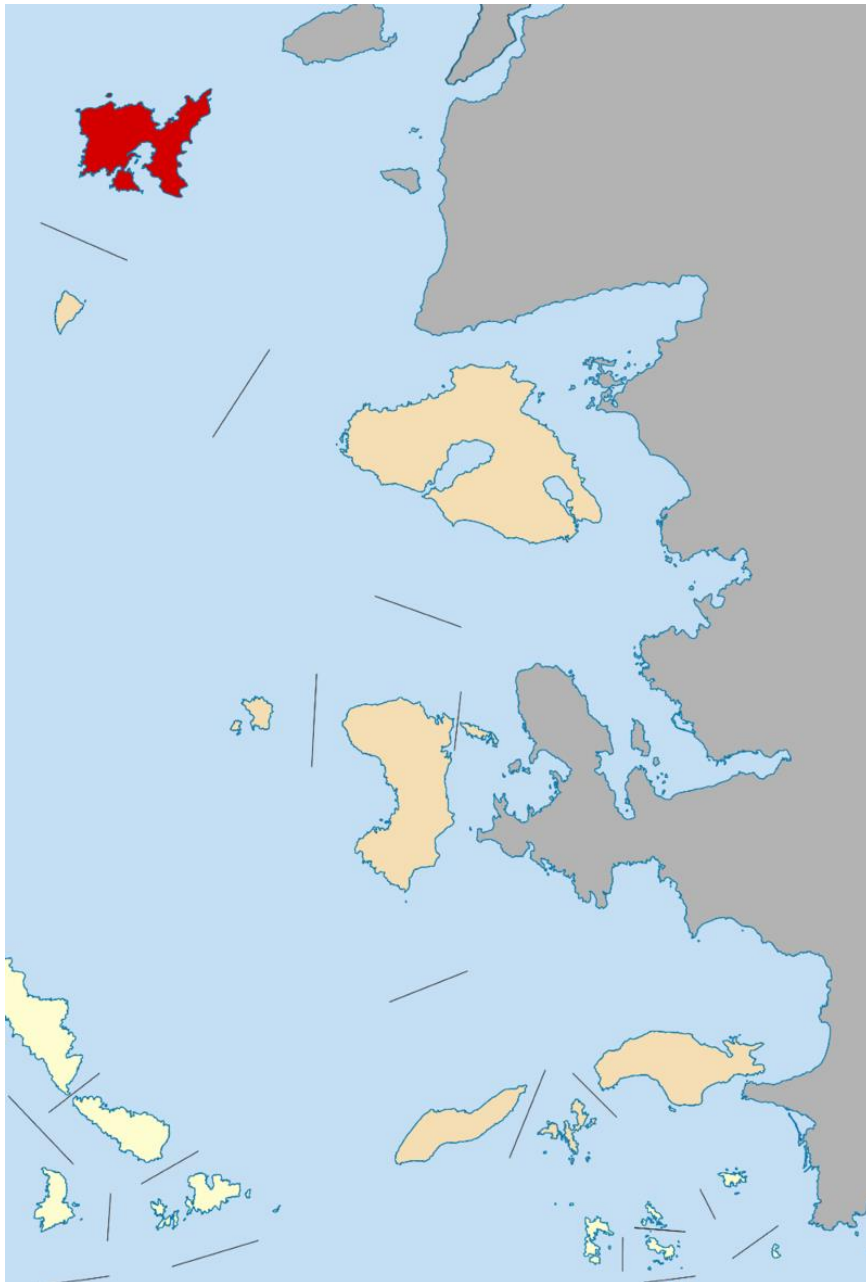

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- Πολιτιστικά Δίκτυα
- Φεστιβάλ
- Πολιτιστικές Θερμοκοιτίδες
- Πολιτιστικές Διαδρομές

- Fab Labs
- Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης
- e-platform (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)
- Ψηφιακές εφαρμογές στα αστικά κέντρα
- Δείκτης CGI-20

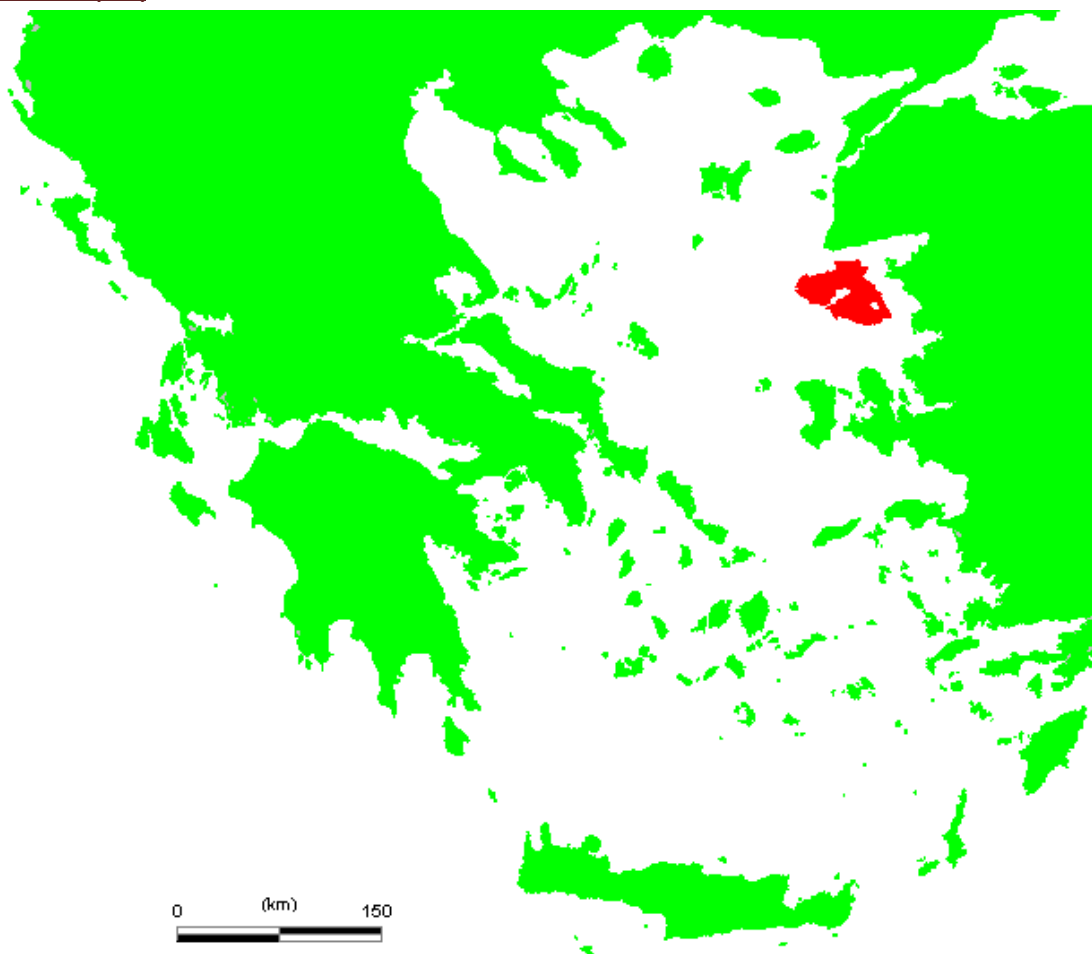
A.1 Λήμνος

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Φεστιβάλ Λήμνου**, το οποίο θα ενσωματώνει τις σημαντικές πολιτιστικές εκδηλώσεις και δράσεις που διοργανώνονται, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.
- **Πολιτιστικές Διαδρομές**: Διαδρομή Μυθολογίας και Προϊστορίας (Ηφαιστεία, σπηλιά του Φιλοκτήτη, Πολιόχνη κλπ.), διαδρομή κρασιού.
- **Fab Labs** στα οποία θα εντάσσονται δημιουργικοί επιχειρηματίες και καλλιτέχνες.
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**, στον οποίον θα περιέχονται εντοπισμένα (ως pins) και θα παρουσιάζονται (σε pop up window) όλα τα στοιχεία του πολιτιστικού αποθέματος, των πολιτιστικών υποδομών και όλων των δημιουργικών επιχειρηματιών.
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)
- Υλοποίηση προγραμμάτων φιλοξενίας (**Artist-in-Residence**), με πρωτοβουλία του Δήμου και του παραρτήματος Λήμνου του Λυκείου Ελληνίδων.
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου και του Επιμελητηρίου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργών.

A.2 Λέσβος

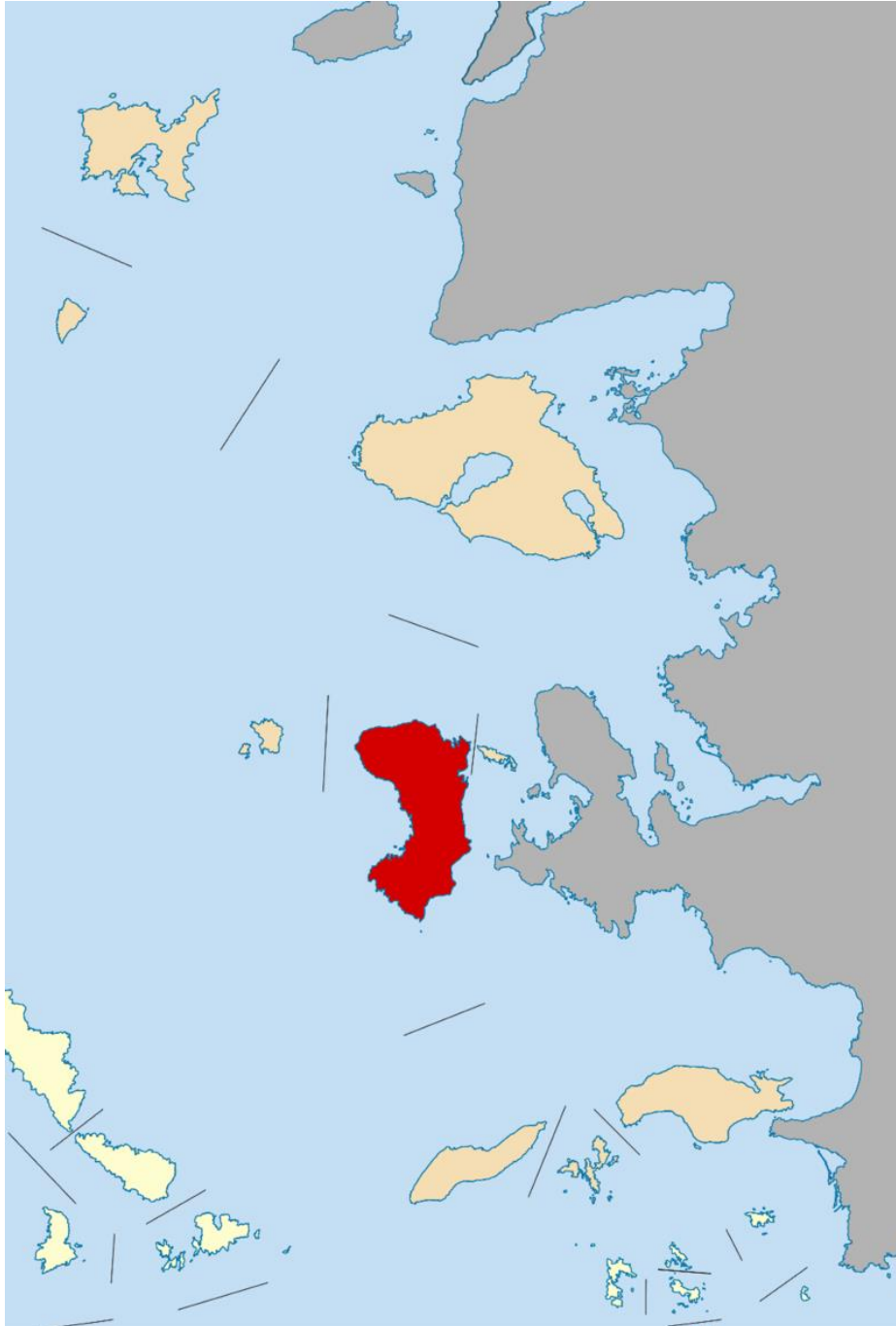
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Δίκτυο Μουσείων Λέσβου.** Τα Μουσεία της Λέσβου (Μουσείο Θεόφιλου, Μουσείο - Βιβλιοθήκη Στρατή Ελευθεριάδη Teriade, Αρχαιολογικά Μουσεία Λέσβου, Μουσείο Βιομηχανικής Ελαιουργίας ΠΙΟΠ, Βυζαντινό Μουσείο, Μουσείο Ούζου, Μουσείο Σαπουνιού Πλωμαρίου) προτείνεται να συγκροτήσουν ένα ενιαίο και δυναμικό δίκτυο. Στο πλαίσιο του δικτύου δίνονται οι ακόλουθες δυνατότητες (ενδεικτικά): διοργάνωση κοινών δράσεων (εκθέσεις), ανταλλαγές, προγράμματα Artists-in-Residence, κοινές παραγωγές (π.χ. οπτικοακουστικά, έντυπα κλπ.), κοινή υποβολή προτάσεων για ένταξη σε χρηματοδοτικά προγράμματα, σχεδιασμός και υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, προγράμματα επισκέψεων κ.ά. Μέσω της προτεινόμενης δικτύωσης θα ωφεληθούν αφενός τα ίδια τα Μουσεία, αφετέρου θα ενισχυθεί ο πολιτιστικός χαρακτήρας της Λέσβου.
- **Κέντρο μελέτης και τεκμηρίωσης παραδοσιακών τεχνών Βορείου Αιγαίου.** Η δημιουργία της δομής αυτής θα συμβάλει στην καταγραφή, τεκμηρίωση, διάσωση και ανάδειξη (όπου είναι

δυνατόν) των παραδοσιακών μορφών τέχνης (αγγειοπλαστικής, ξυλογλυπτικής κ.ά.). Στο πλαίσιο του Κέντρου επιτυγχάνεται η δικτύωση των παραδοσιακών τεχνιτών και προωθούνται δράσεις όπως επισκέψεις, εκθέσεις, ενέργειες προβολής κλπ.

- **Φεστιβάλ Λέσβου**, το οποίο θα ενσωματώνει τις σημαντικές πολιτιστικές εκδηλώσεις και δράσεις που διοργανώνονται, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.
- **Πολιτιστικές Διαδρομές**: Διαδρομή Μνημείων της Φύσης (π.χ. απολιθωμένο δάσος), διαδρομή Λεσβιακής γαστρονομίας (με επισκέψεις σε περιοχές και εγκαταστάσεις παραγωγής χαρακτηριστικών τοπικών προϊόντων).
- **Fab Labs** στα οποία θα εντάσσονται δημιουργικοί επιχειρηματίες και καλλιτέχνες.
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**, στον οποίον θα περιέχονται εντοπισμένα (ως pins) και θα παρουσιάζονται (σε pop up window) όλα τα στοιχεία του πολιτιστικού αποθέματος, των πολιτιστικών υποδομών και όλων των δημιουργικών επιχειρηματιών.
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών).
- Υλοποίηση προγραμμάτων φιλοξενίας (**Artist-in-Residence**), με πρωτοβουλία του Δήμου και του Συλλόγου Φοιτητών του Πανεπιστημίου.
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου και του Επιμελητηρίου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργών.
- **Πολιτιστική Θερμοκοιτίδα** νεοφυών πολιτιστικών δημιουργών στη Μυτιλήνη.
- **Δίκτυα** συνεργατικών επιχειρήσεων, κατανεμημένων στον χώρο και **Θύλακες** παραγωγικών επιχειρήσεων που θα εφαρμόζουν ανοικτή παραγωγή.
- **Πλατφόρμες** κοινοτήτων γνώσης στην υπηρεσία των δικτύων και των θυλάκων συνεργατικών επιχειρήσεων.
- Ανάπτυξη και **δικτύωση ερευνών** εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εφαρμογών καινοτομίας σε διαπανεπιστημιακές και διιδρυματικές ψηφιακές και χωρικές συναντήσεις, με πρωτοβουλία και συμμετοχή του Δήμου, του Επιμελητηρίου και του Πανεπιστημίου Αιγαίου.
- **Εκπαιδευτικές προσομοιώσεις** σε πραγματικό χρόνο (*virtual education*).
- **Ψηφιακές εφαρμογές** στον φυσικό χώρο της πόλης (QR Code, RFID – ταυτοποίηση μέσω ραδιοσυχνοτήτων κτλ.)
- **Ψηφιοποίηση** ιστορικών τεκμηρίων και αρχείων της πόλης.
- Βάσεις δεδομένων και δημιουργία **ψηφιακής βιβλιοθήκης** για την πόλη.

A.3 Χίος

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Φεστιβάλ Χίου**, το οποίο θα ενσωματώνει τις σημαντικές πολιτιστικές εκδηλώσεις και δράσεις που διοργανώνονται, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

- **Πολιτιστικές Διαδρομές:** Διαδρομή Μνημείων Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς (π.χ. Οικισμοί Μαστιχοχωρίων, Ανεμόμυλοι, Κάμπος, Ανάβατος, Κάστρο Χίου κλπ.), διαδρομή Χιώτικης γαστρονομίας (με επισκέψεις σε περιοχές και εγκαταστάσεις παραγωγής χαρακτηριστικών τοπικών προϊόντων).
- **Fab Labs** στα οποία θα εντάσσονται δημιουργικοί επιχειρηματίες και καλλιτέχνες.
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης,** στον οποίον θα περιέχονται εντοπισμένα (ως pins) και θα παρουσιάζονται (σε pop up window) όλα τα στοιχεία του πολιτιστικού αποθέματος, των πολιτιστικών υποδομών και όλων των δημιουργικών επιχειρηματιών.
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών).
- Υλοποίηση προγραμμάτων φιλοξενίας (**Artist-in-Residence**), με πρωτοβουλία του Δήμου και του Συλλόγου Φοιτητών του Πανεπιστημίου.
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου και του Επιμελητηρίου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργών.
- **Πολιτιστική Θερμοκοιτίδα** νεοφυών πολιτιστικών δημιουργών στη Χίο, με πρωτοβουλία του Ομήρειου Πνευματικού Κέντρου και του Δήμου.
- **Δίκτυα** συνεργατικών επιχειρήσεων, κατανεμημένων στον χώρο.
- **Θύλακες** παραγωγικών επιχειρήσεων που θα εφαρμόζουν ανοικτή παραγωγή.
- **Πλατφόρμες** κοινοτήτων γνώσης στην υπηρεσία των δικτύων και των θυλάκων συνεργατικών επιχειρήσεων.
- **Εκπαιδευτικές προσομοιώσεις** σε πραγματικό χρόνο (*virtual education*).
- **Ψηφιακές εφαρμογές** στον φυσικό χώρο της πόλης (QR Code, RFID – ταυτοποίηση μέσω ραδιοσυχνοτήτων κτλ.). Πιλοτικά, αυτές οι εφαρμογές μπορούν να υλοποιηθούν στον χώρο του Κάστρου της Χίου.
- **Ψηφιοποίηση** ιστορικών τεκμηρίων και αρχείων της πόλης.
- Βάσεις δεδομένων και δημιουργία **ψηφιακής βιβλιοθήκης** για την πόλη. Ψηφιοποίηση της Βιβλιοθήκης Κοράη.
- **Διαδικτυακά παιχνίδια,** φανταστικές πόλεις, πολιτιστικά εκπαιδευτικά παιχνίδια στην πόλη.
- Ψηφιακές αναπαραστάσεις της πόλης.
- Εικονικοί οδηγοί πόλης.

- Εικονικές αναπαραστάσεις μνημείων της πόλης (κάστρα, κτίρια, κτλ.)
- Εφαρμογές διευρυμένης πραγματικότητας στην πόλη (*layer*).
- Πολιτιστικοί πλοηγοί της πόλης (m-museums).
- Δημιουργία **θεματικού πάρκου** αφιερωμένου στην ναυτική παράδοση.
- **Διεθνές Κέντρο Ομηρικών Σπουδών** (Κέντρο μελέτης και τεκμηρίωσης των Ομηρικών κειμένων και της Ελληνικής Μυθολογίας). Το Κέντρο προτείνεται να έχει δύο παραρτήματα, ένα στην Χίο και ένα στην Κεφαλονιά.

A.4 Σάμος

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Φεστιβάλ Σάμου**, το οποίο θα ενσωματώνει τις σημαντικές πολιτιστικές εκδηλώσεις και δράσεις που διοργανώνονται, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

- **Πολιτιστικές Διαδρομές:** Διαδρομή Μνημείων Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς, διαδρομή Σαμιώτικης γαστρονομίας (με επισκέψεις σε περιοχές και εγκαταστάσεις παραγωγής χαρακτηριστικών τοπικών προϊόντων).
- **Fab Labs** στα οποία θα εντάσσονται δημιουργικοί επιχειρηματίες και καλλιτέχνες.
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**, στον οποίον θα περιέχονται εντοπισμένα (ως pins) και θα παρουσιάζονται (σε pop up window) όλα τα στοιχεία του πολιτιστικού αποθέματος, των πολιτιστικών υποδομών και όλων των δημιουργικών επιχειρηματιών.
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών).
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου και του Επιμελητηρίου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργών.
- **Θύλακες** παραγωγικών επιχειρήσεων που θα εφαρμόζουν ανοικτή παραγωγή.
- **Εκπαιδευτικές προσομοιώσεις** σε πραγματικό χρόνο (*virtual education*).
- **Ψηφιακές εφαρμογές** στον φυσικό χώρο της πόλης (QR Code, RFID – ταυτοποίηση μέσω ραδιοσυχνοτήτων κτλ.).
- **Ψηφιοποίηση** ιστορικών τεκμηρίων και αρχείων της Σάμου.
- Βάσεις δεδομένων και δημιουργία **ψηφιακής βιβλιοθήκης** για την Σάμο.
- **Διαδικτυακά παιχνίδια**, φανταστικές πόλεις, πολιτιστικά εκπαιδευτικά παιχνίδια στην πόλη., Ψηφιακή αναπαράσταση της ναυμαχίας της Μυκάλης.
- Εικονικές αναπαραστάσεις μνημείων της πόλης (κάστρα, κτίρια, κτλ.)

Β. ΚΥΚΛΑΔΕΣ

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- Πολιτιστικά Δίκτυα
- Φεστιβάλ.
- Πολιτιστικές Διαδρομές

- Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης
- e-platform (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)
- Ψηφιακές εφαρμογές στα αστικά κέντρα
- Δείκτης CGI-20

B.1 Άνδρος

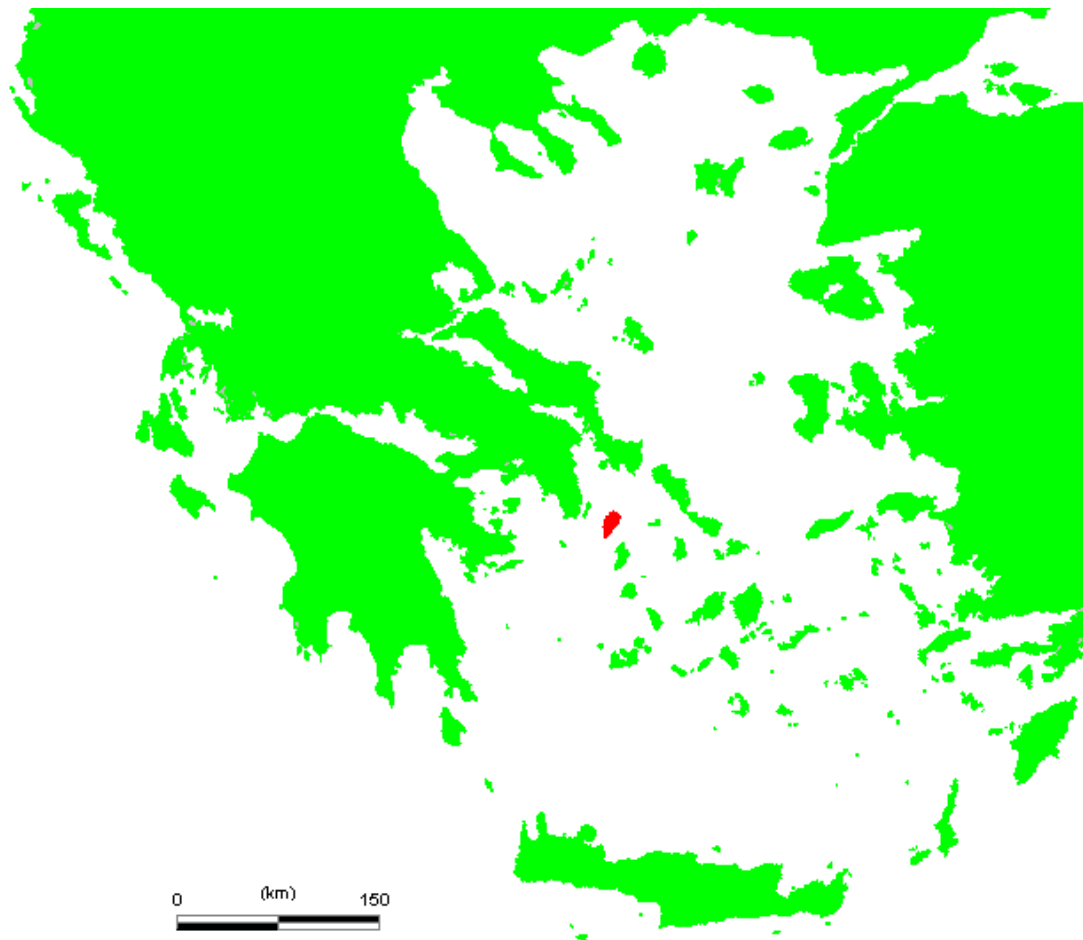

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Ενίσχυση του Διεθνούς Φεστιβάλ Ανδρου**, το οποίο θα ενσωματώνει τις σημαντικές πολιτιστικές εκδηλώσεις και δράσεις που διοργανώνονται, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και διασύνδεση των πολιτιστικών δρώμενων και εκδηλώσεων με δραστηριότητες προώθησης τοπικών παραγωγών.
- **Πολιτιστικές Διαδρομές** (π.χ. υπαίθριο οικομυσείο Διποταμάτων, το οποίο θα αναδεικνύει αφενός την παραδοσιακή χρήση της υδροκίνησης στην προβιομηχανική εποχή, αφετέρου θα αναδεικνύει εκφάνσεις και πτυχές του βίου και της παράδοσης της Ανδρου, μέσω της δημιουργίας ειδικών εκθεσιακών ενοτήτων στους νερόμυλους της κοιλάδας που προτείνεται να αναστηλωθούν και να μετατραπούν σε μουσειακές μονάδες - ενότητες)
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)
- Δεδομένου του πλούσιου μουσειακού αποθέματος της Ανδρου, προτείνεται η δημιουργία **Δικτύου Μουσείων Ανδρου**. Τα Μουσεία

της Ανδρου (αρχαιολογικό μουσείο Παλαιόπολης, Ναυτικό Μουσείο, Ίδρυμα Κυδωνιέως, Μουσείο της Ελιάς, Καΐρειος Βιβλιοθήκη, λαογραφικό μουσείο Συνετίου, ψηφιακό μουσείο Ανδρου) προτείνεται να συγκροτήσουν ένα ενιαίο και δυναμικό δίκτυο. Στο πλαίσιο του δικτύου δίνονται οι ακόλουθες δυνατότητες (ενδεικτικά): διοργάνωση κοινών δράσεων (εκθέσεις), ανταλλαγές, προγράμματα Artists-in-Residence, κοινές παραγωγές (π.χ. οπτικοακουστικά, έντυπα κλπ.), κοινή υποβολή προτάσεων για ένταξη σε χρηματοδοτικά προγράμματα, σχεδιασμός και υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, προγράμματα επισκέψεων κ.ά. Μέσω της προτεινόμενης δικτύωσης θα ωφεληθούν αφενός τα ίδια τα Μουσεία, αφετέρου θα ενισχυθεί ο πολιτιστικός χαρακτήρας της Ανδρου.

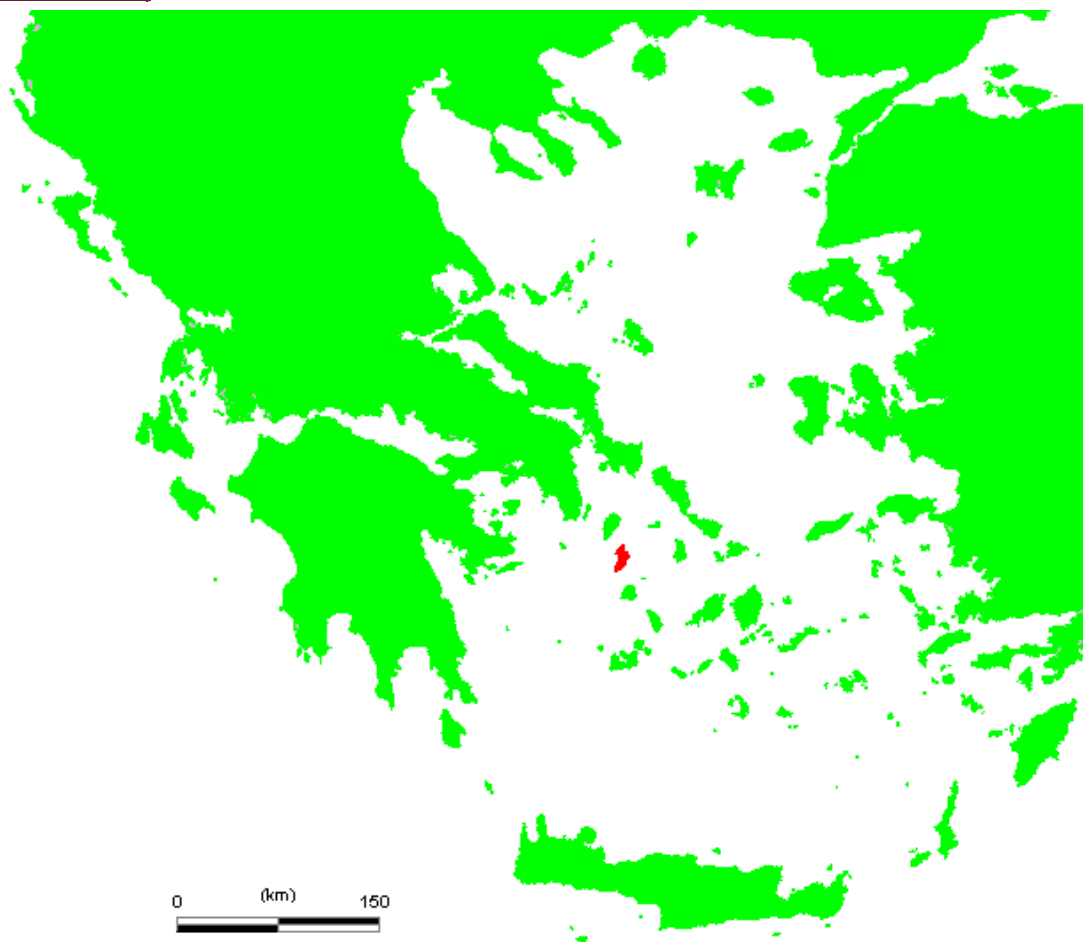
B.2 Τζια

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Φεστιβάλ Κέας**, με διασύνδεση των πολιτιστικών δρώμενων και εκδηλώσεων με δραστηριότητες προώθησης τοπικών παραγωγών.
- Ενίσχυση της Γιορτής Παραμυθιού με οπτικοακουστική καταγραφή και τεκμηρίωση-διάσωση των προφορικών ιστοριών και της μυθιστορίας. **Δημιουργία Κέντρου τεκμηρίωσης και διάσωσης παραμυθιού.**

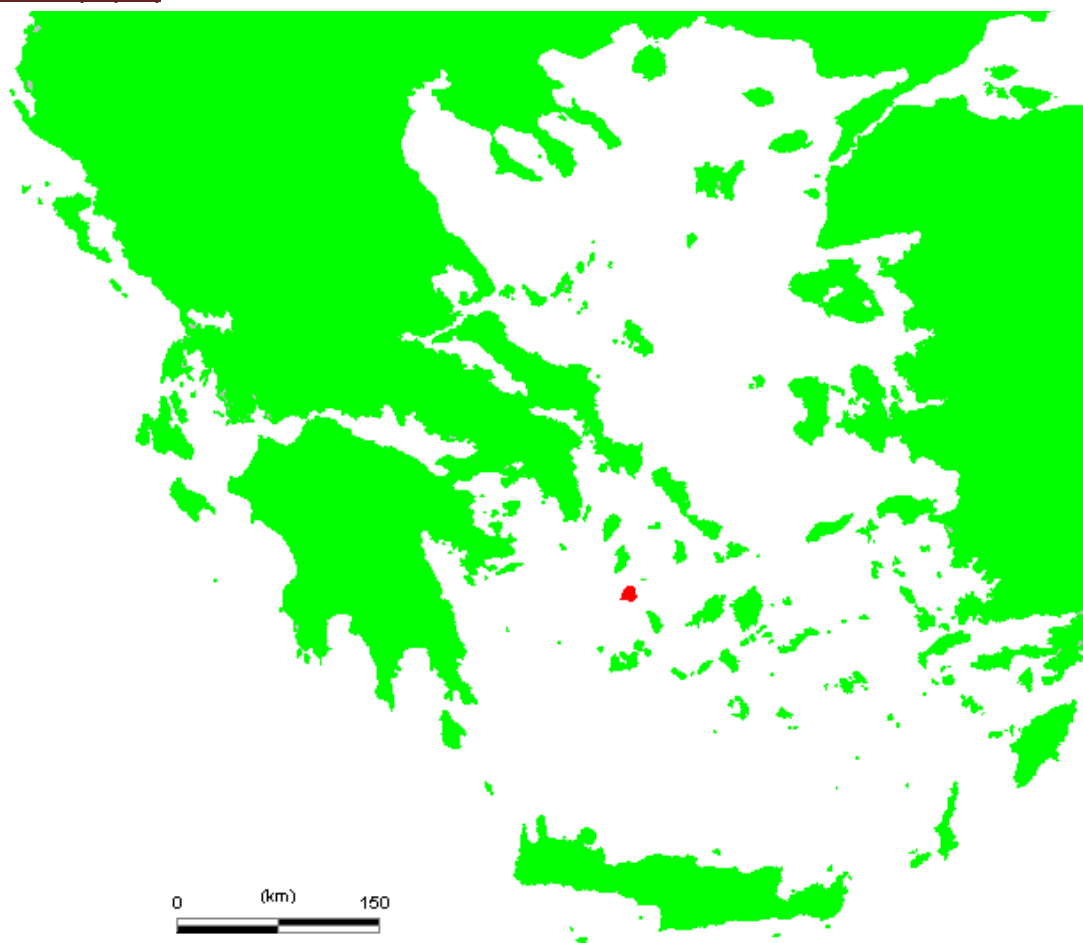
B.3 Κύθνος

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- Ενίσχυση του **Φεστιβάλ Κύθνου** («Κύθνια»), με διασύνδεση των πολιτιστικών δρώμενων και εκδηλώσεων με δραστηριότητες προώθησης τοπικών παραγωγών.
- **Πολιτιστικές Διαδρομές** αρχαιολογικού και αρχιτεκτονικού περιεχομένου, στους αρχαιολογικούς χώρους της Κύθνου και στους οικισμούς της Χώρας και της Δρυοπίδας. Δημιουργία ψηφιακού πολιτιστικού χάρτη, με ανάδειξη των στοιχείων πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

B.4 Σέριφος

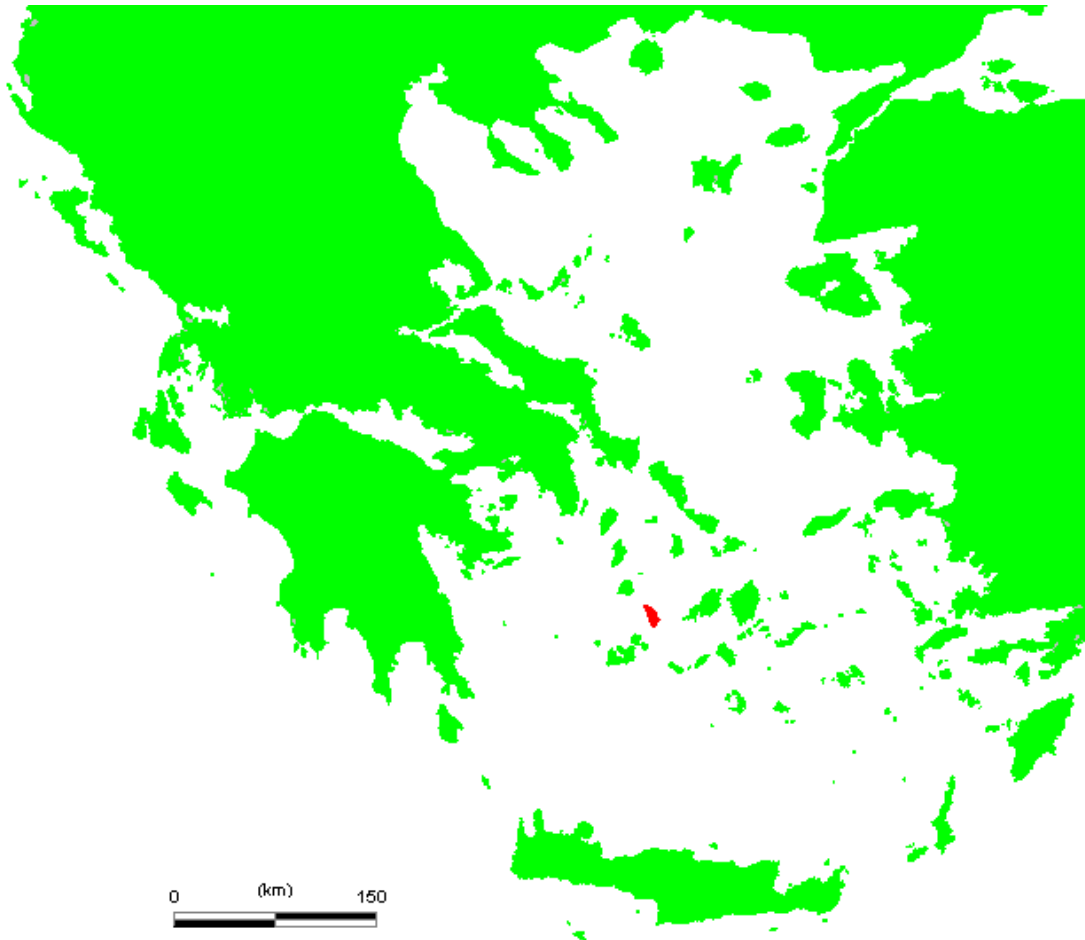

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- Ενίσχυση της εξωστρέφειας του **Φεστιβάλ Σερίφου** και διασύνδεση των πολιτιστικών δρώμενων και εκδηλώσεων με δραστηριότητες προώθησης τοπικών παραγωγών.
- **Πολιτιστικές Διαδρομές** (π.χ. ανοιχτό μουσείο Μεταλλευτικής Ιστορίας, με κέντρικη εκθεσιακή μονάδα το νεοκλασικό κτίριο στο Μεγάλο Λιβάδι και δημιουργία ειδικών εκθεσιακών – μουσειακών ενοτήτων στις στοές, στη σκάλα φόρτωσης, στις εγκαταστάσεις των μηχανουργείων και στις οικίες των εργατών)
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών).
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**, στον οποίο θα περιέχονται εντοπισμένα (ως pins) και θα παρουσιάζονται (σε pop up window) όλα τα στοιχεία του πολιτιστικού αποθέματος, των πολιτιστικών υποδομών και όλων των δημιουργικών επιχειρηματιών.

- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.
- Διοργάνωση **Διεθνούς φεστιβάλ ιστορίας του εργατικού κινήματος** (πολιτικό ντοκιμαντέρ και οπτικοακουστικού υλικού), σε συνεργασία με το Αρχείο Ιστορίας Συνδικάτων της ΓΣΕΕ.

B.5 Σίφνος

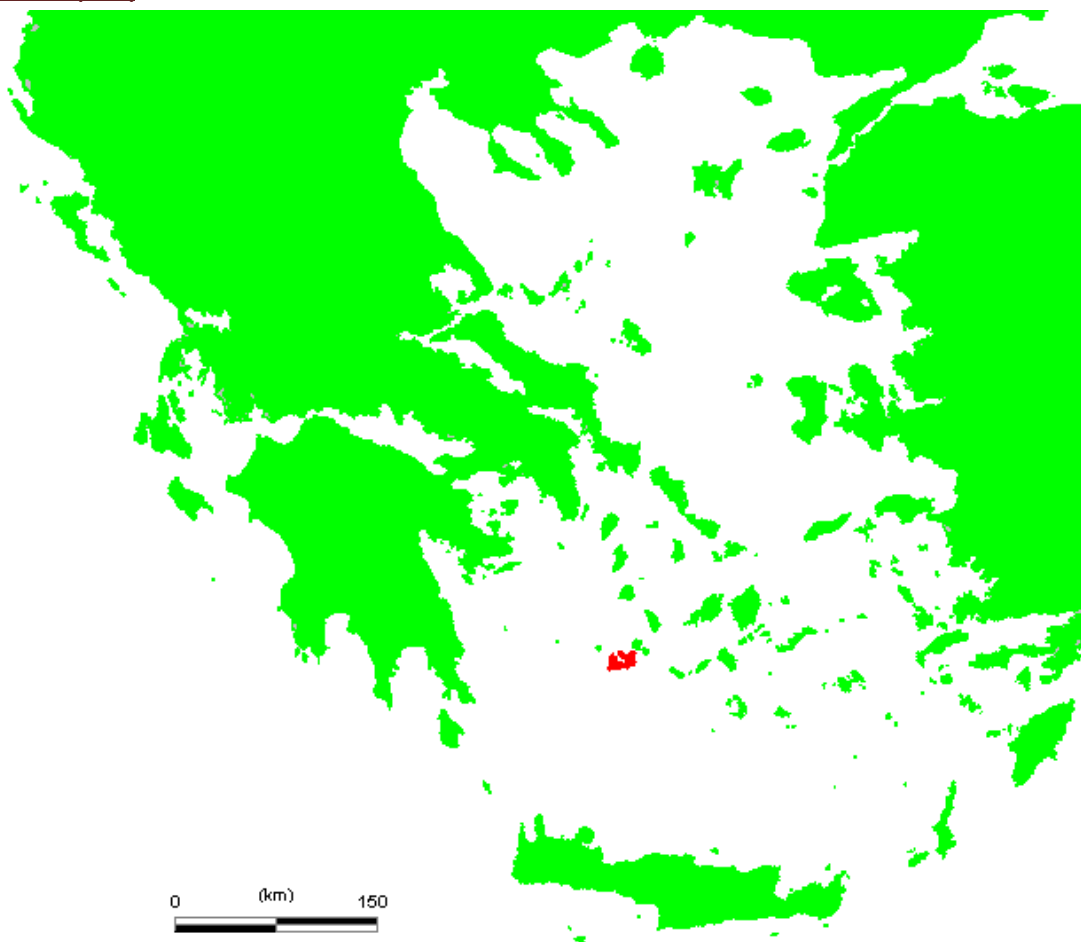

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Πολιτιστικά Δίκτυα** (Δίκτυο Μουσείων Σίφνου, δίκτυο αγγειοπλαστών)
- **Φεστιβάλ Σίφνου**, στο οποίο προτείνεται να ενταχθούν όλες οι – σήμερα μεμονωμένες – πολιτιστικές εκδηλώσεις που διοργανώνονται στη Σίφνο και με διασύνδεση των πολιτιστικών δρώμενων και εκδηλώσεων με δραστηριότητες προώθησης τοπικών παραγωγών.
- **Προγράμματα φιλοξενίας** (Artists-in-Residence).

- Διοργάνωση **διεθνούς συνάντησης ποίησης**.
- **Πολιτιστικές Διαδρομές** (π.χ. διαδρομές μοναστηριών και εκκλησιών)
- **Fab Labs**
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**
- **e-platform** (διαδίκτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)
- Βάσεις δεδομένων και δημιουργία **ψηφιακής βιβλιοθήκης** για την Σίφνο.
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**, στον οποίον θα περιέχονται εντοπισμένα (ως pins) και θα παρουσιάζονται (σε pop up window) όλα τα στοιχεία του πολιτιστικού αποθέματος, των πολιτιστικών υποδομών και όλων των δημιουργικών επιχειρηματιών.
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.
- **Κέντρο μελέτης και τεκμηρίωσης αγγειοπλαστικής**. Η δημιουργία της δομής αυτής θα συμβάλει στην καταγραφή, τεκμηρίωση, διάσωση και ανάδειξη (όπου είναι δυνατόν) της παραδοσιακής τέχνης της αγγειοπλαστικής. Στο πλαίσιο του Κέντρου επιτυγχάνεται η δικτύωση των παραδοσιακών τεχνιτών και προωθούνται δράσεις όπως επισκέψεις, εκθέσεις, ενέργειες προβολής κλπ.

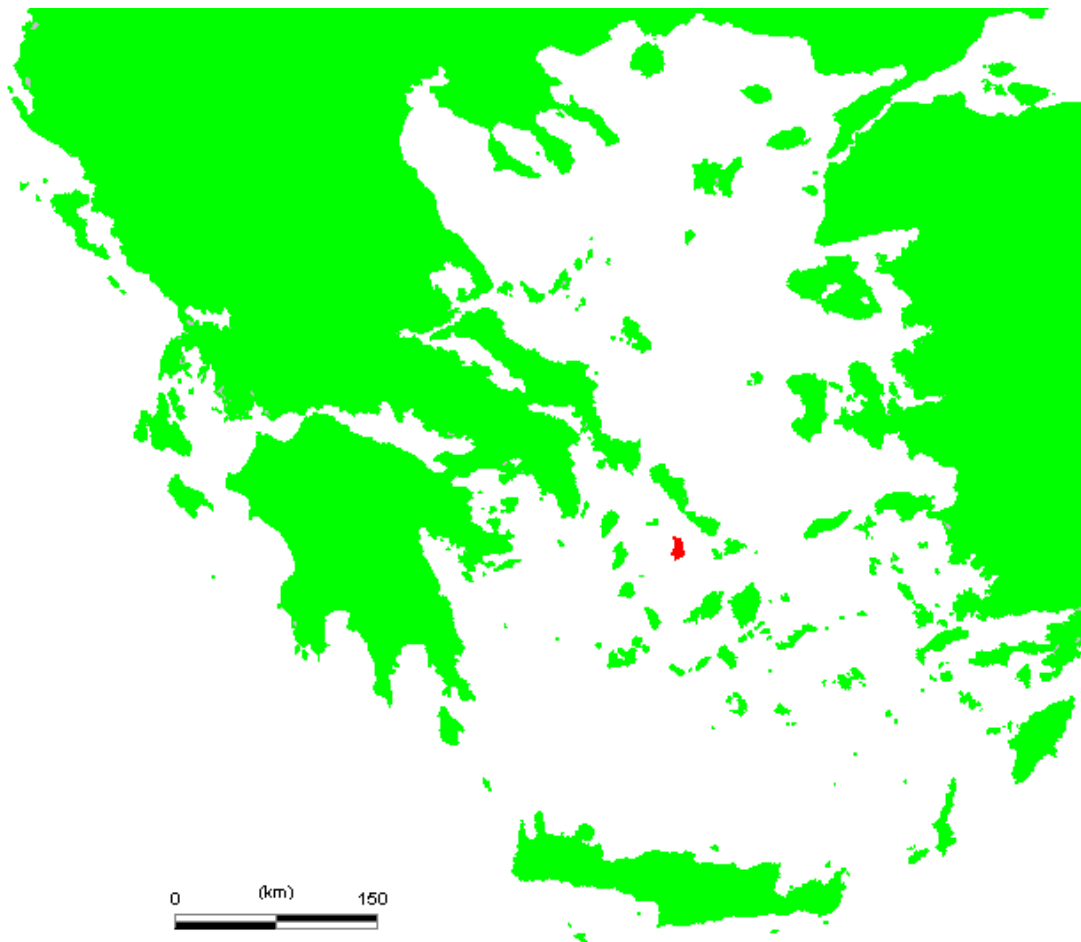
B.6 Μήλος

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Πολιτιστικά Δίκτυα** (π.χ. δίκτυο Οψιανού – δικτύωση της Μήλου με τις περιοχές στις οποίες από τους Προϊστορικούς χρόνους, διακινείται ο οψιανός, Δίκτυο Μουσείων Μήλου με συντονισμό της δράσης τους και διοργάνωση κοινών δράσεων κλπ.)
- Ενίσχυση του **Φεστιβάλ Μήλου** με διασύνδεση των πολιτιστικών δρώμενων και εκδηλώσεων με δραστηριότητες προώθησης τοπικών παραγωγών.
- **Πολιτιστικές Διαδρομές** σε σημεία ενδιαφέροντος (π.χ. περιοχές εξορυκτικής δραστηριότητας)
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**, στον οποίον θα περιέχονται εντοπισμένα (ως pins) και θα παρουσιάζονται (σε pop up window) όλα τα στοιχεία του πολιτιστικού αποθέματος, των πολιτιστικών υποδομών και όλων των δημιουργικών επιχειρηματιών.
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.

B.7 Σύρος

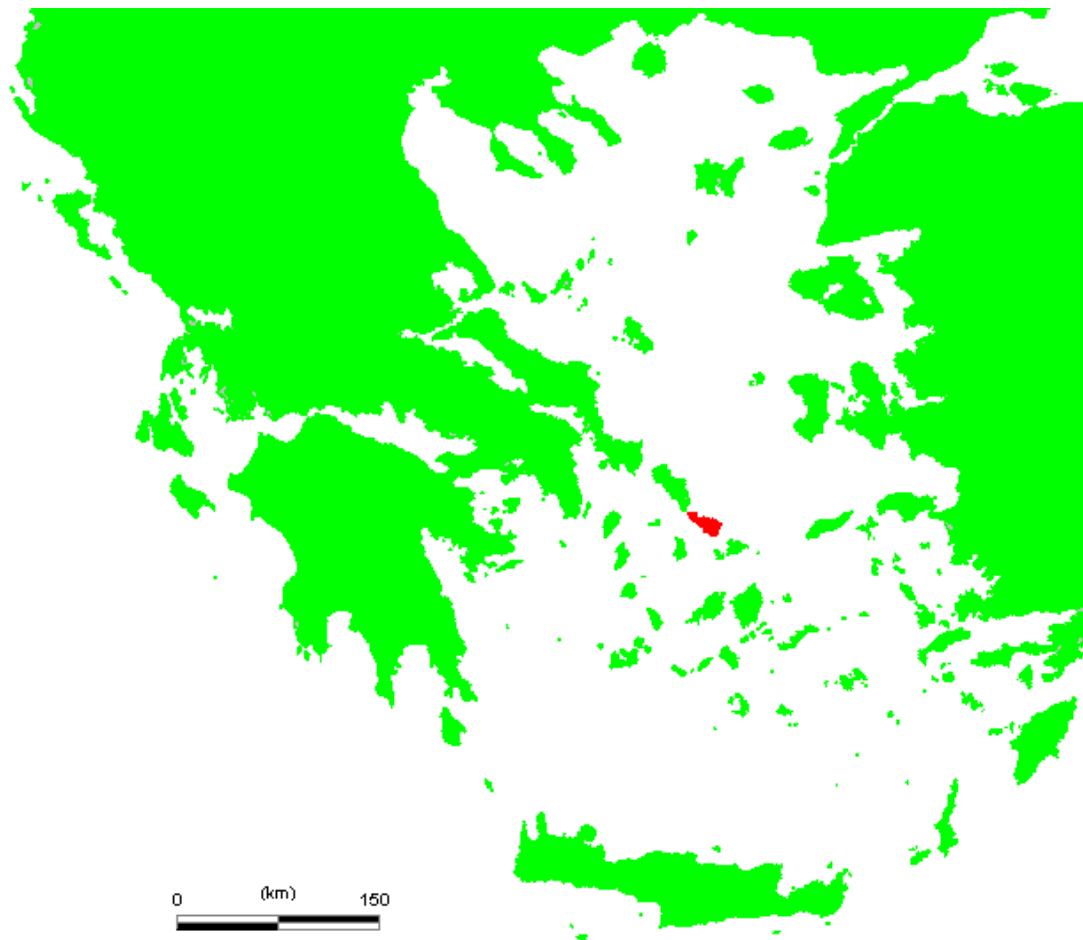

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Πολιτιστικά Δίκτυα** (π.χ. δικτύωση μουσείων κ. ά.)
- **Φεστιβάλ Σύρου.** Προτείνεται όλες οι μεμονωμένες εκδηλώσεις (Ερμοπούλεια, Απανωσύρια, Μουσικές Διαδρομές Μάρκου Βαμβακάρη, συνάντηση θεατρικών ομάδων Αιγαίου, Φεστιβάλ Αιγαίου, Φεστιβάλ κιθάρας, Γιορτή του παραδείσου, Φεστιβάλ κινηματογράφου Σύρου, Indie rock festival, μουσικές συναυλίες, φεστιβάλ κλασικής μουσικής Κυκλάδων, φεστιβάλ ακορντεόν, εικαστικές εκθέσεις κ.ά.) να ενταχθούν σε μια ενιαία πλατφόρμα, διατηρώντας όμως την αυτοτέλεια και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους.
- **Πολιτιστική Θερμοκοιτίδα** νεοφυών καλλιτεχνικών και δημιουργικών επιχειρήσεων
- **Πολιτιστικές Διαδρομές** (π.χ. θρησκευτικού, ιστορικού, γαστρονομικού περιεχομένου)

- **Fab Labs**
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)
- Προγράμματα φιλοξενίας (**Artist-in-Residence**)
- **Δίκτυα συνεργατικών επιχειρήσεων** κατανεμημένων στον χώρο.
- **Θύλακες παραγωγικών επιχειρήσεων** που εφαρμόζουν ανοικτή παραγωγή.
- **Πλατφόρμες κοινοτήτων γνώσης** στην υπηρεσία των δύο προηγούμενων.
- Ανάπτυξη και **δικτύωση ερευνών εκπαιδευτικών προγραμμάτων** και εφαρμογών καινοτομίας σε διαπανεπιστημιακές και διιδρυματικές ψηφιακές και χωρικές συναντήσεις.
- **Εκπαιδευτικές προσομοιώσεις** σε πραγματικό χρόνο (*virtual education*).
- **Διαδικτυακά παιχνίδια**, φανταστικές πόλεις
- **Ψηφιακές εφαρμογές** στον φυσικό χώρο της πόλης (QRcode, RFID – ταυτοποίηση μέσω ραδιοσυχνοτήτων κτλ.)
- **Εφαρμογές διευρυμένης πραγματικότητας** στην πόλη (*layer*)
- **Ψηφιοποίηση ιστορικών τεκμηρίων και αρχείων** της πόλης
- Βάσεις δεδομένων και δημιουργία **ψηφιακής βιβλιοθήκης** για την πόλη
- **Χαρτογράφηση της πόλης**
- **Πολιτιστικοί πλοηγοί** της πόλης (m-museums)
- Πολιτιστικά **εκπαιδευτικά παιχνίδια** στην πόλη
- **3D Video Mapping**
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.

B.8 Τήνος

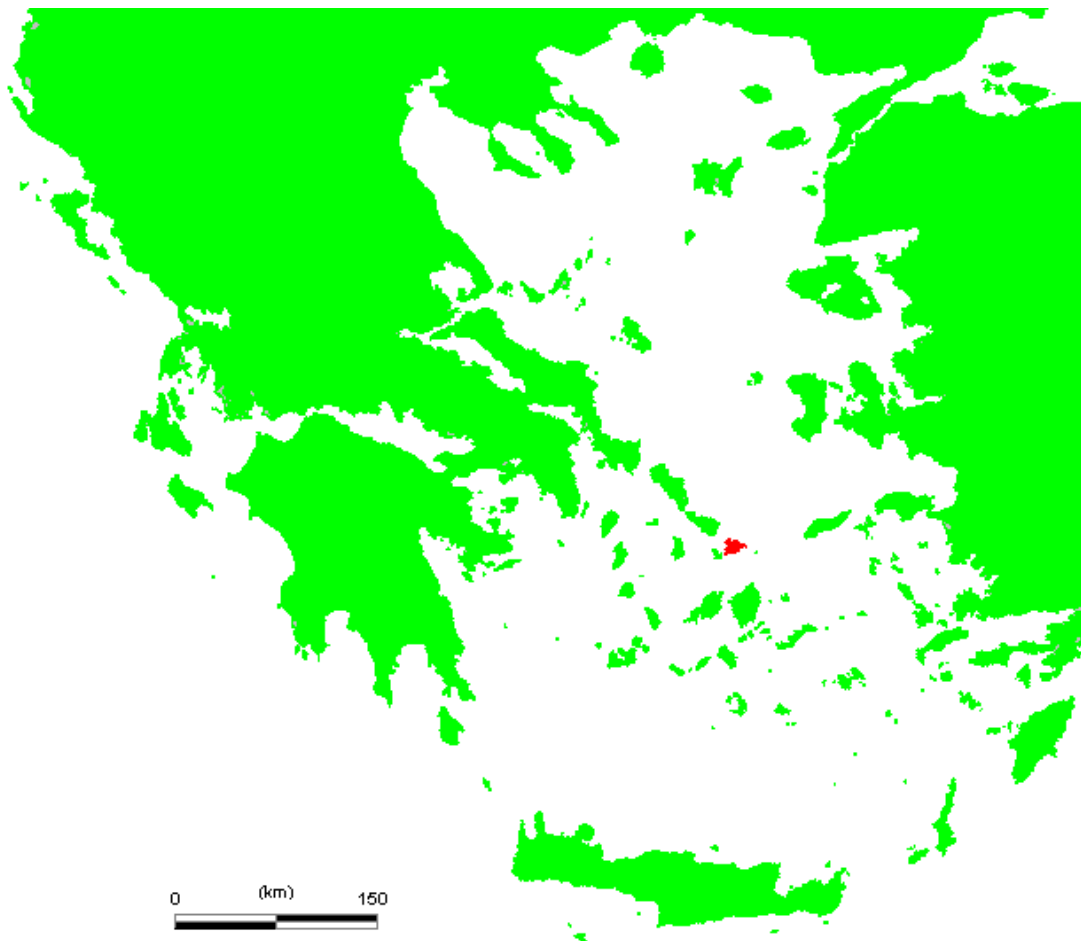

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Πολιτιστικά Δίκτυα** (π.χ. διεθνές δίκτυο μαρμαροτεχνίας, με ανταλλαγές, διοργάνωση συνεδρίων, workshops, δικτύωση των μουσείων της Τήνου με συντονισμό των δράσεων και κοινές πρωτοβουλίες ανάπτυξης και εξωστρέφειας κλπ.)
- **Φεστιβάλ Τήνου**, στο οποίο προτείνεται να ενταχθούν όλες οι – σήμερα μεμονωμένες – πολιτιστικές εκδηλώσεις που διοργανώνονται στην Τήνο και με διασύνδεση των πολιτιστικών δρώμενων και εκδηλώσεων με δραστηριότητες προώθησης τοπικών παραγωγών.
- **Πολιτιστική Θερμοκοιτίδα**
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.
- Προγράμματα φιλοξενίας (**Artist-in-Residence**)
- **Πολιτιστικές Διαδρομές** (π.χ. ιστορικοί, αρχιτεκτονικού, λαογραφικού περιεχομένου κλπ.)

- **Fab Labs**
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)

B.9 Μύκονος

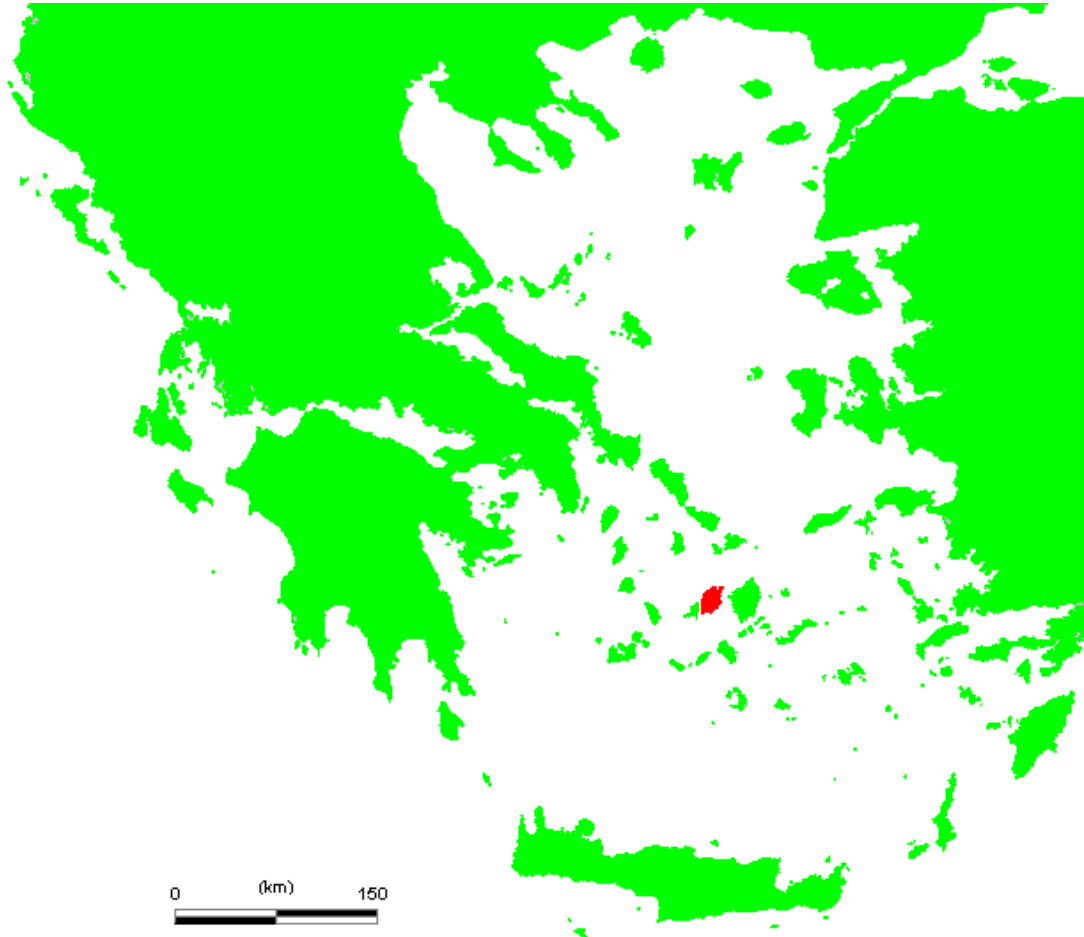

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Πολιτιστικές Διαδρομές** (αρχαιολογικών χώρων κ.ά.)
- **Πολιτιστικά δίκτυα** (δικτύωση χώρων τέχνης, γκαλερί κ.ά. με σκοπό τη συνεργασία μεταξύ τους, την ανάπτυξη νέων εφαρμογών και υπηρεσιών και την προώθηση της εξωστρέφειάς τους).
- **Φεστιβάλ Μυκόνου** με διασύνδεση των πολιτιστικών δρώμενων και εκδηλώσεων με δραστηριότητες προώθησης τοπικών παραγωγών.
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.

- **Πολιτιστική θερμοκοιτίδα**, νεοφυών καλλιτεχνικών δημιουργών.
- **Fab Labs**
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)
- Προγράμματα φιλοξενίας (**Artist-in-Residence**)
- **Διαδικτυακά παιχνίδια**, φανταστικές πόλεις
- **Ψηφιακές εφαρμογές** στον φυσικό χώρο της πόλης (QRcode, RFID – ταυτοποίηση μέσω ραδιοσυχνοτήτων κτλ.)
- **Ψηφιακές αναπαραστάσεις** της πόλης
- **Εικονικοί οδηγοί πόλης**
- **Εικονικές αναπαραστάσεις μνημείων** της πόλης (ανεμόμυλοι, κτίρια, κτλ.)
- **Εφαρμογές διευρυμένης πραγματικότητας** στην πόλη (*layer*)
- **Πολιτιστικοί πλοηγοί της πόλης** (m-museums)
- **Πολιτιστικά εκπαιδευτικά παιχνίδια** στην πόλη

B.10 Πάρος-Αντίπαρος

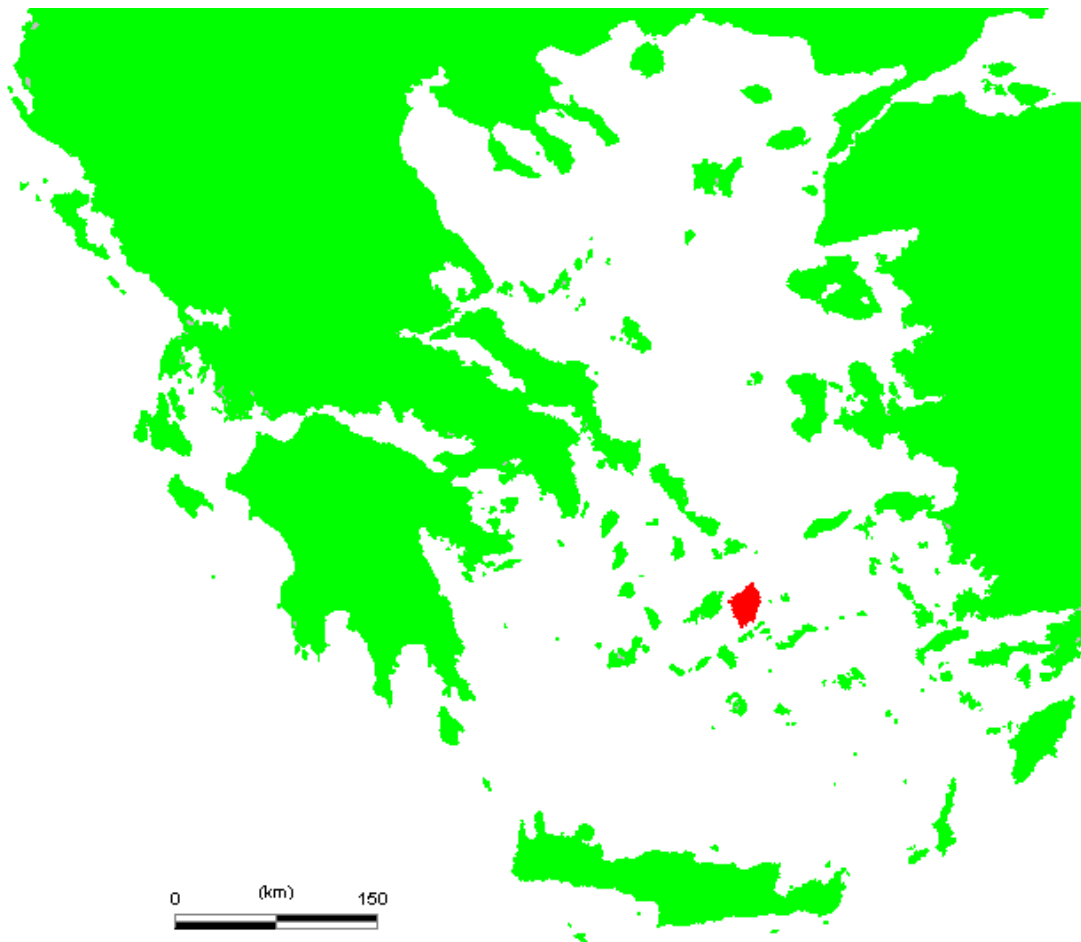

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Πολιτιστικά Δίκτυα** (δίκτυο χώρων τέχνης, γκαλερί κλπ.)
- **Φεστιβάλ Πάρου** στο οποίο προτείνεται να ενταχθούν όλες οι – σήμερα μεμονωμένες – πολιτιστικές εκδηλώσεις που διοργανώνονται στην Πάρο, με διασύνδεση των πολιτιστικών δρώμενων και εκδηλώσεων με δραστηριότητες προώθησης τοπικών παραγωγών.
- **Πολιτιστικές Διαδρομές**
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.
- **Fab Labs**
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)

- **Δίκτυα συνεργατικών επιχειρήσεων** κατανεμημένων στον χώρο.
- Με βάση το Antiparos Photo Festival προτείνεται η δημιουργία **Διεθνούς Κέντρου Φωτογραφίας** (διάσωση της ιστορίας της φωτογραφίας, τεκμηρίωση, προγράμματα φιλοξενίας και εκπαιδευτικά προγράμματα).

B.11 Νάξος

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Πολιτιστικά Δίκτυα**
- **Φεστιβάλ Νάξου**, στο οποίο προτείνεται να ενταχθούν όλες οι – σήμερα μεμονωμένες – πολιτιστικές εκδηλώσεις που διοργανώνονται στη Νάξο και διασύνδεση των πολιτιστικών δρώμενων και εκδηλώσεων με δραστηριότητες προώθησης τοπικών παραγωγών και προϊόντων.

- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.
- **Fab Labs**
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)
- **Δίκτυα συνεργατικών επιχειρήσεων** καταναμεμμένων στον χώρο.
- **Θύλακες (clusters) παραγωγικών επιχειρήσεων** που εφαρμόζουν ανοικτή παραγωγή.
- **Πλατφόρμες κοινοτήτων γνώσης** στην υπηρεσία των δικτύων και των clusters.
- Δεδομένου του πλούσιου μουσειακού αποθέματος της Νάξου, προτείνεται η δημιουργία **Δικτύου Μουσείων Νάξου**. Τα Μουσεία και οι Βιβλιοθήκες της Νάξου (Αρχαιολογικό Μουσείο Άνω Πόλης, Ιστορικό Αρχείο Νάξου, Ενετικό Μουσείο Νάξου (Domus Della Rocca-Barozzi), Αρχαιολογικό Μουσείο Απειράνθου, Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Απειράνθου, Γεωλογικό Μουσείο Απειράνθου, Λαογραφικό Μουσείο Απειράνθου, Μουσείο Εικαστικών Τεχνών (Πινακοθήκη) Απειράνθου, Βιβλιοθήκη Νικολάου Γλέζου) προτείνεται να συγκροτήσουν ένα ενιαίο και δυναμικό δίκτυο. Στο πλαίσιο του δικτύου δίνονται οι ακόλουθες δυνατότητες (ενδεικτικά): διοργάνωση κοινών δράσεων (εκθέσεις), ανταλλαγές, προγράμματα Artists-in-Residence, κοινές παραγωγές (π.χ. οπτικοακουστικά, έντυπα κλπ.), κοινή υποβολή προτάσεων για ένταξη σε χρηματοδοτικά προγράμματα, σχεδιασμός και υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, προγράμματα επισκέψεων κ.ά. Μέσω της προτεινόμενης δικτύωσης θα ωφεληθούν αφενός τα ίδια τα Μουσεία, αφετέρου θα ενισχυθεί ο πολιτιστικός χαρακτήρας της Νάξου.

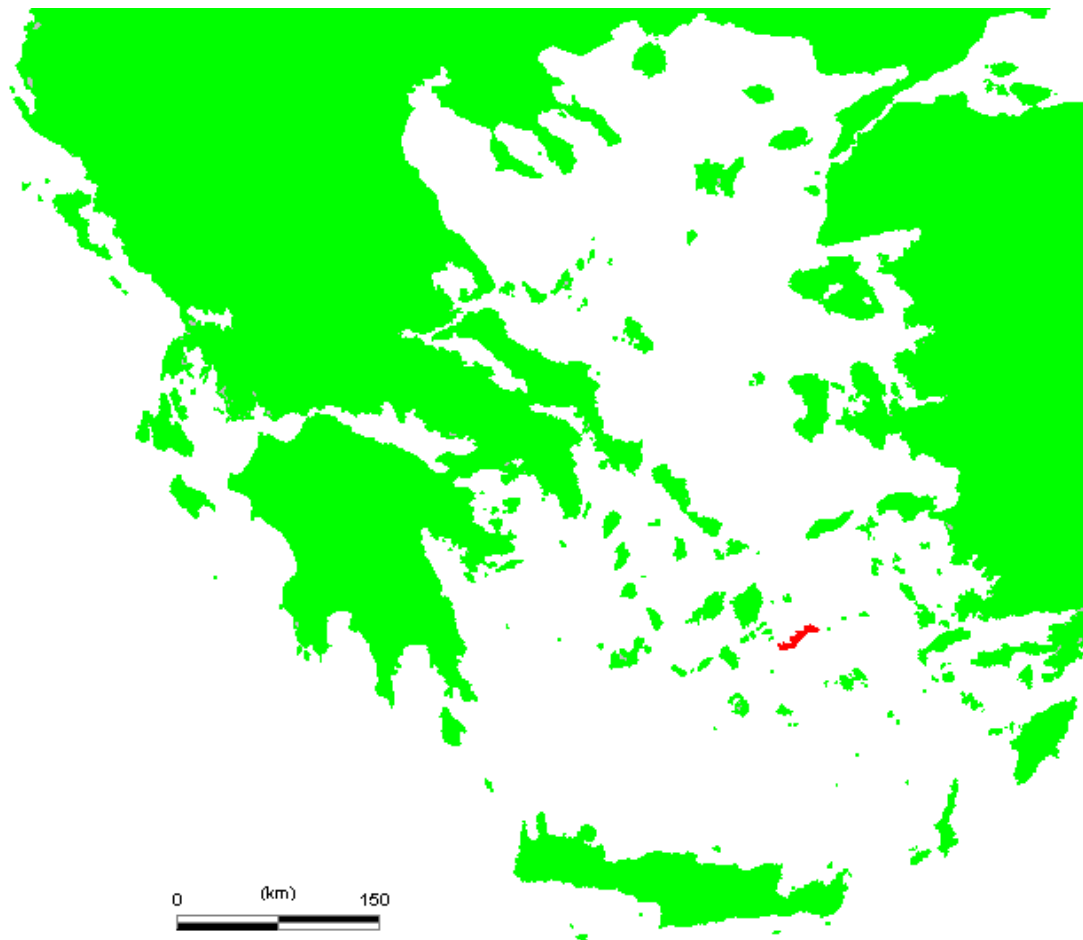
B.12 Κουφονήσια

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

Φεστιβάλ Κουφονησίων

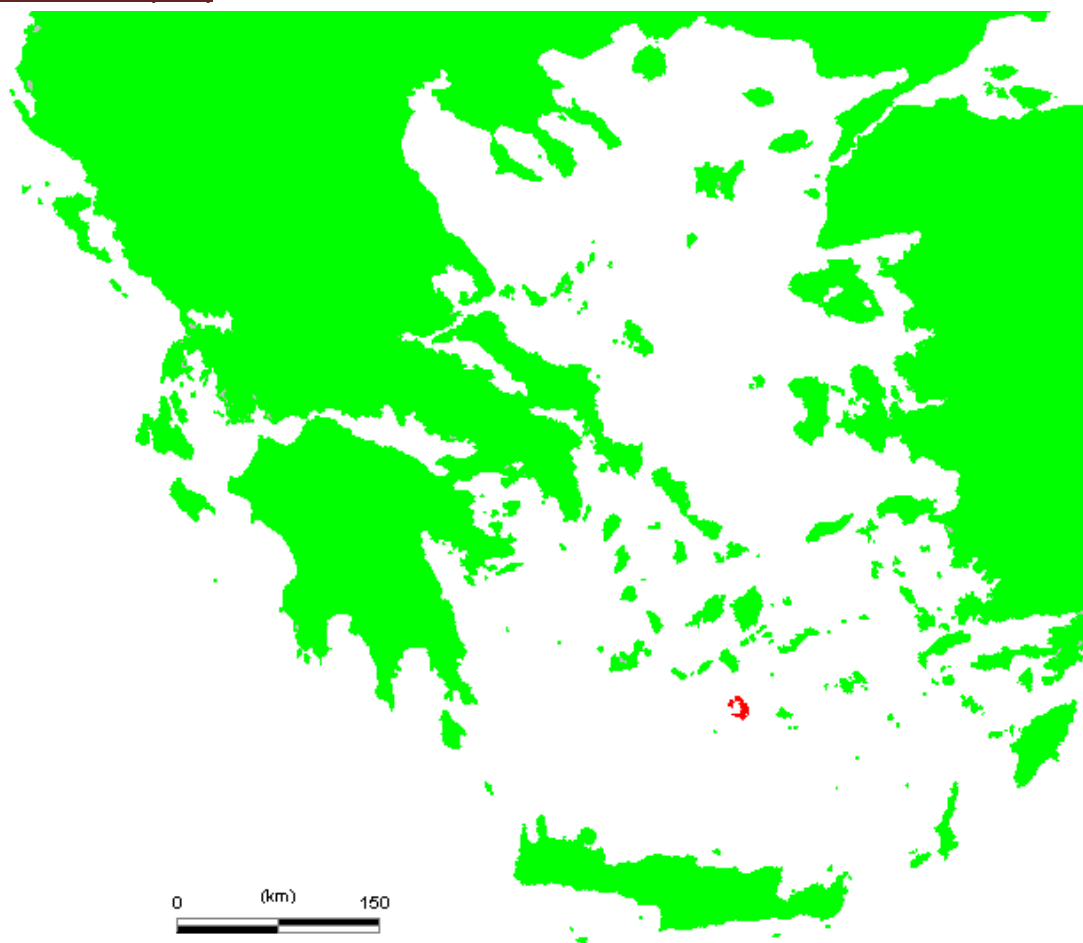
B.13 Αμοργός

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Πολιτιστικά Δίκτυα**
- Όλες οι εκδηλώσεις που διοργανώνονται στην Αμοργό (ΥΠΕΡΙΑ, διεθνές φεστιβάλ τουριστικών ταινιών μικρού μήκους, αστερισμός της Αμοργού, ημέρες τέχνης & πολιτισμού) προτείνεται να ενταχθούν σε μια ενιάια πλατφόρμα, το **Φεστιβάλ Αμοργού**.
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.
- **Πολιτιστικές Διαδρομές** (κυρίως αρχιτεκτονικού περιεχομένου)
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)

B.14 Σαντορίνη

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Πολιτιστικά Δίκτυα** (εργαστηρίων αργυροχρυσοχοΐας, οινοποιών, μουσικών παραγωγών κ.ά.)
- **Φεστιβάλ Σαντορίνης**
- **Πολιτιστική Θερμοκοιτίδα** νεοφυών (start up) καλλιτεχνικών δημιουργών
- **Πολιτιστικές Διαδρομές** σε σημεία ενδιαφέροντος (π.χ. οινοποιεία κλπ.)
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργών.
- **Fab Labs**
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)

- **Δίκτυα συνεργατικών επιχειρήσεων** κατανομημένων στον χώρο.
- **Θύλακες παραγωγικών επιχειρήσεων** που εφαρμόζουν ανοικτή παραγωγή.
- **Πλατφόρμες κοινοτήτων γνώσης** στην υπηρεσία των δικτύων και των clusters.
- **Ψηφιακές εφαρμογές** στον φυσικό χώρο της πόλης (QRcode, RFID – ταυτοποίηση μέσω ραδιοσυχνοτήτων κτλ.)
- **Ψηφιακές αναπαραστάσεις** της πόλης και του ηφαιστείου.
- **Ψηφιοποίηση ιστορικών τεκμηρίων και αρχείων** του νησιού.
- Βάσεις δεδομένων και δημιουργία **ψηφιακής βιβλιοθήκης** για τη Σαντορίνη.
- **Χαρτογράφηση** του νησιού και των οικισμών.
- **Πολιτιστικά εκπαιδευτικά παιχνίδια** στην πόλη
- **Προσωπικοί ψηφιακοί χώροι** με πρόσβαση του χρήστη πριν ή κατά τη διάρκεια της επίσκεψης στην πόλη
- Δημιουργία Διεθνούς Κέντρου Τεκμηρίωσης Κυκλαδικού Πολιτισμού (**Κέντρο Κυκλαδικών Σπουδών**). Πολυεπίπεδο φεστιβάλ ανάδειξης των στοιχείων και των εκφάνσεων του Κυκλαδικού Πολιτισμού (γαστρονομία, οικοδομία, θρησκεία, τέχνες, μουσική κλπ.)

Γ. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

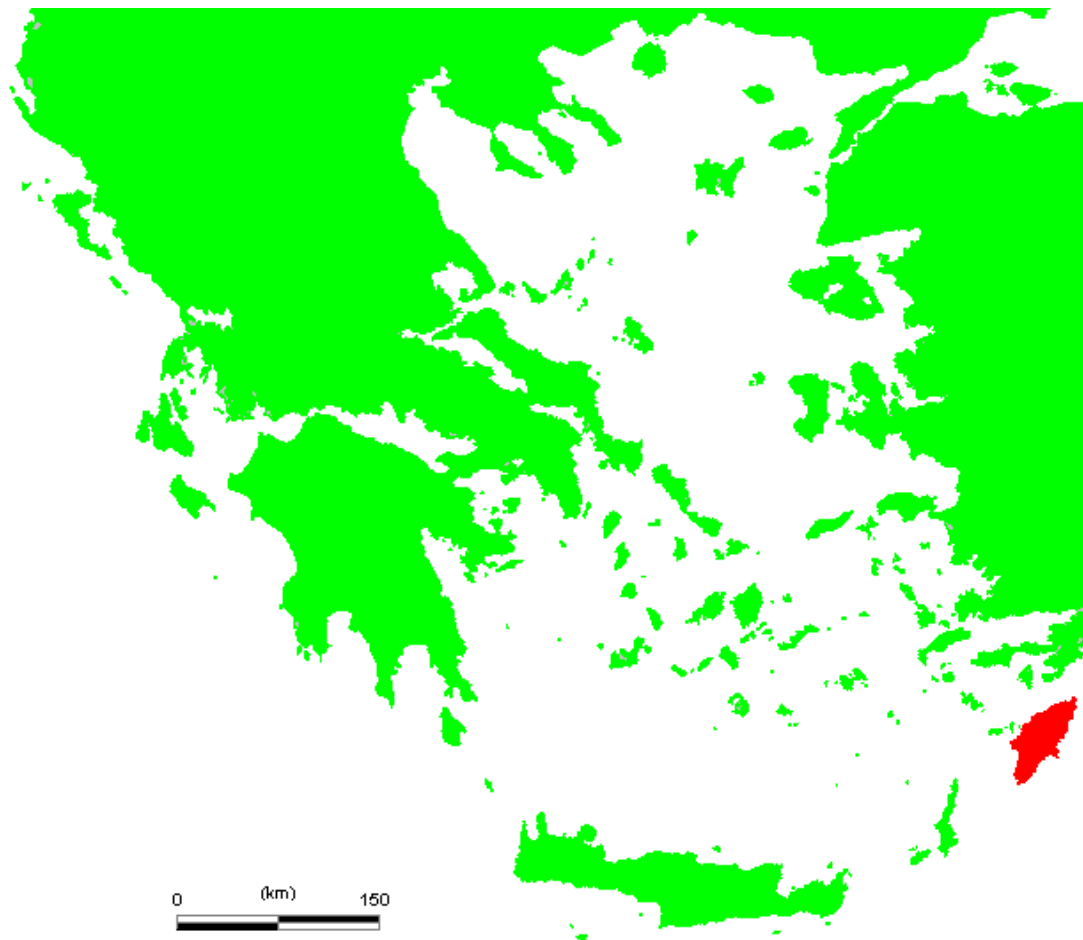

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- Πολιτιστικά Δίκτυα
- Φεστιβάλ
- Πολιτιστικές Θερμοκοιτίδες
- Πολιτιστικές Διαδρομές
- Fab Labs
- Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης

- e-platform (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)
- Ψηφιακές εφαρμογές στα αστικά κέντρα
- 3D Video Mapping
- Δείκτης CGI-20

Γ.1 Ρόδος

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Πολιτιστικά Δίκτυα** (π.χ. παραδοσιακών τεχνών, μουσείων κλπ.)
- **Φεστιβάλ Ρόδου**, το οποίο θα συγκεντρώνει όλες τις ανεξάρτητες και μεμονωμένες σήμερα πολιτιστικές εκδηλώσεις, προσδίδοντας ενιαία ταυτότητα, κοινό πλαίσιοπροδιαγραφών και προσφέροντας αναγνωσιμότητα και δυνατότητες μεγαλύτερης προσέλκυσης χρηματοδοτήσεων (fundraising).
- **Πολιτιστικές Θερμοκοιτίδες** νεοφυών καλλιτεχνικών δημιουργών και δημιουργικών επιχειρήσεων.
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργών.
- **Πολιτιστικές Διαδρομές** (π.χ. σε αρχαιολογικούς χώρους – η Ρόδος διαθέτει 170 αρχαιολογικούς χώρους,
- **Fab Labs**

- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)
- **Ψηφιακές εφαρμογές** στα αστικά κέντρα

Στον Τομέα της παραγωγής – μεταποίησης (smart economy – working)

- Δίκτυα συνεργατικών επιχειρήσεων κατανεμημένων στον χώρο.
- Θύλακες παραγωγικών επιχειρήσεων που εφαρμόζουν ανοικτή παραγωγή.
- Πλατφόρμες κοινοτήτων γνώσης στην υπηρεσία των δύο προηγούμενων.

Στον Τομέα της εκπαίδευσης και της έρευνας (R&D – Education)

- Ανάπτυξη και δικτύωση ερευνών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εφαρμογών καινοτομίας σε διαπανεπιστημιακές και διιδρυματικές ψηφιακές και χωρικές συναντήσεις.
- Εκπαιδευτικές προσομοιώσεις σε πραγματικό χρόνο (*virtual education*).

Δίκτυα της πόλης

- Διαδικτυακά παιχνίδια, φανταστικές πόλεις
- Ψηφιακές εφαρμογές στον φυσικό χώρο της πόλης (QRcode, RFID – ταυτοποίηση μέσω ραδιοσυχνοτήτων κτλ.)

Αναπαράσταση της πόλης

- Ψηφιακές αναπαραστάσεις της πόλης
- Εικονικοί οδηγοί πόλης
- Εικονικές αναπαραστάσεις μνημείων της πόλης (κάστρα, κτίρια, κτλ.)
- Εφαρμογές διευρυμένης πραγματικότητας στην πόλη (*layer*)

Ψηφιοποίηση της πόλης

- Ψηφιοποίηση ιστορικών τεκμηρίων και αρχείων της πόλης
- Βάσεις δεδομένων και δημιουργία ψηφιακής βιβλιοθήκης για την πόλη
- Σχεδιασμός και παραγωγή ερμηνευτικών τεχνολογιών
- Χαρτογράφηση της πόλης

Πλοήγηση στην πόλη (φορητές συσκευές)

- Πολιτιστικοί πλοηγοί της πόλης (m-museums)
- Πολιτιστικά εκπαιδευτικά παιχνίδια στην πόλη
- Προσωπικοί ψηφιακοί χώροι με πρόσβαση του χρήστη πριν ή κατά τη διάρκεια της επίσκεψης στην πόλη

- **3D Video Mapping**
- **Αξιοποίηση Ροδιακής Επαυλης ως Χώρου Τεχνών.** Αισθητική αναβάθμιση του περιβάλλοντος χώρου (κήπων) της Ροδιακής Επαυλης, με την τοποθέτηση πρωτότυπων γλυπτών έργων που θα φιλοτεχνηθούν για τον σκοπό αυτό. Ο αριθμός των γλυπτών έργων που θα κατασκευαστούν και θα τοποθετηθούν υπολογίζεται σε 20-30. Αρχικά θα ανατεθεί και θα εκπονηθεί ένα σχέδιο γενικής διάταξης (master-plan) για την συνολική ανάπλαση και αισθητική αναβάθμιση του περιβάλλοντος χώρου της Ροδιακής Επαυλης, με πρόταση χωροθέτησης των γλυπτών έργων. Οι καλλιτέχνες (γλύπτες) που θα κατασκευάσουν τα γλυπτά θα επιλεγούν ύστερα από σχετική ανοιχτή πρόσκληση και η επιλογή τους θα γίνει από Επιτροπή στην οποία θα συμμετέχουν καταξιωμένοι καλλιτέχνες με κύρος και ευρύτερη αναγνωρισιμότητα και αποδοχή (π.χ. ο Πρύτανης της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών κλπ.). Η πρόσκληση θα απευθύνεται σε νέους δημιουργούς (μέχρι 35 ετών) και η αρχική επιλογή τους θα γίνει βάσει προσχεδίων των πρωτότυπων έργων που πρόκειται να φιλοτεχνήσουν. Οσοι εκ των καλλιτεχνών που θα ανταποκριθούν στην πρόσκληση επιλεγούν, θα κληθούν να κατασκευάσουν τα έργα τους στην Ρόδο, με τον Δήμο Ρόδου να αναλαμβάνει τα έξοδα διαμονής και διατροφής τους για χρονικό διάστημα 3 μηνών. Μετά την ολοκλήρωση της κατασκευής των γλυπτών, αυτά θα τοποθετηθούν στις προεπιλεγμένες θέσεις στον περιβάλλοντα χώρο της Επαυλης.

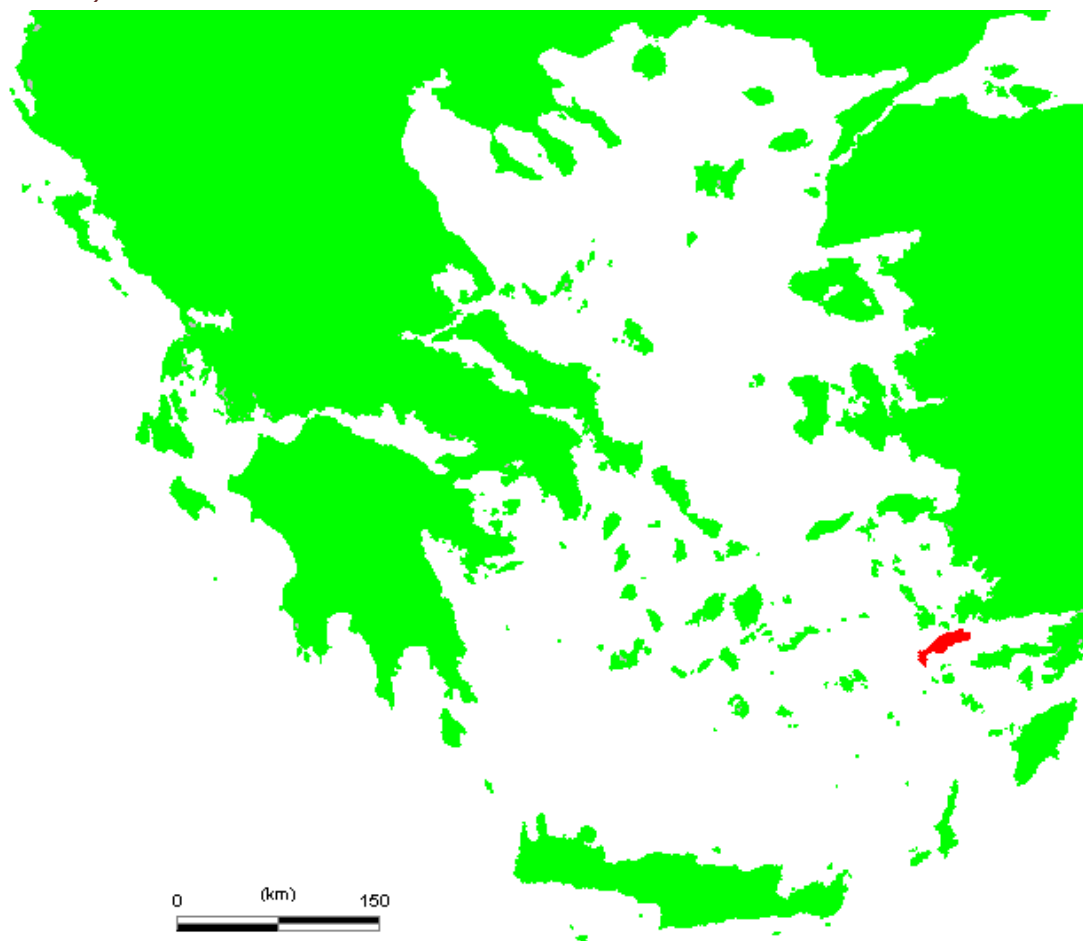
Παράλληλα θα αποκατασταθεί το κτίριο της Επαυλης προκειμένου να αποτελέσει Κέντρο Τεχνών, Πολιτιστικό πολυχώρο, χώρο εκθέσεων κλπ.

- Δημιουργία **Συμφωνικής Ορχήστρας Αιγαίου**, με έδρα τη Ρόδο.
- Δημιουργία «**Κέντρου έρευνας και προώθησης ψηφιακών τεχνών και νέων μέσων**», με τις εξής δραστηριότητες – περιεχόμενα:
 - Κέντρο εικονικής πραγματικότητας με περιοδικές θεματικές αναπαραστάσεις κατάλληλα επιλεγμένες.
 - Εκθεσιακό χώρο που θα φιλοξενεί εκθέσεις φωτογραφίας.
 - Χώρο πολυμεσικών εφαρμογών και έκθεσης δημιουργιών video art.
 - Χώρο εργαστηρίων – workshops.
- Δημιουργία **δικτύου ιστορικών λιμανιών** Δωδεκανήσου. Πρόκειται για ένα δυναμικό δίκτυο διασύνδεσης και ανάδειξης του πολιτιστικού παοθέματος των ιστορικών λιμανιών του συμπλέγματος των Δωδεκανήσων. Το δίκτυο έχει ισχυρό εξωστρεφή χαρακτήρα και έντονη δυναμική επέκτασης.

- Υλοποίηση προγραμμάτων **Artists-in-Residence**. Το Διεθνές Κέντρο Συγγραφέων και Μεταφραστών Ρόδου υλοποιεί τέτοια προγράμματα και αποτελεί μια εξαιρετική πρακτική προγραμμάτων φιλοξενίας. Τα προγράμματα αυτά προτείνεται να επεκταθούν και σε άλλες μορφές τέχνης, με προεξάρχον παράδειγμα την γλυπτική, δεδομένης της παράδοσης της Ρόδου σ' αυτήν.

-

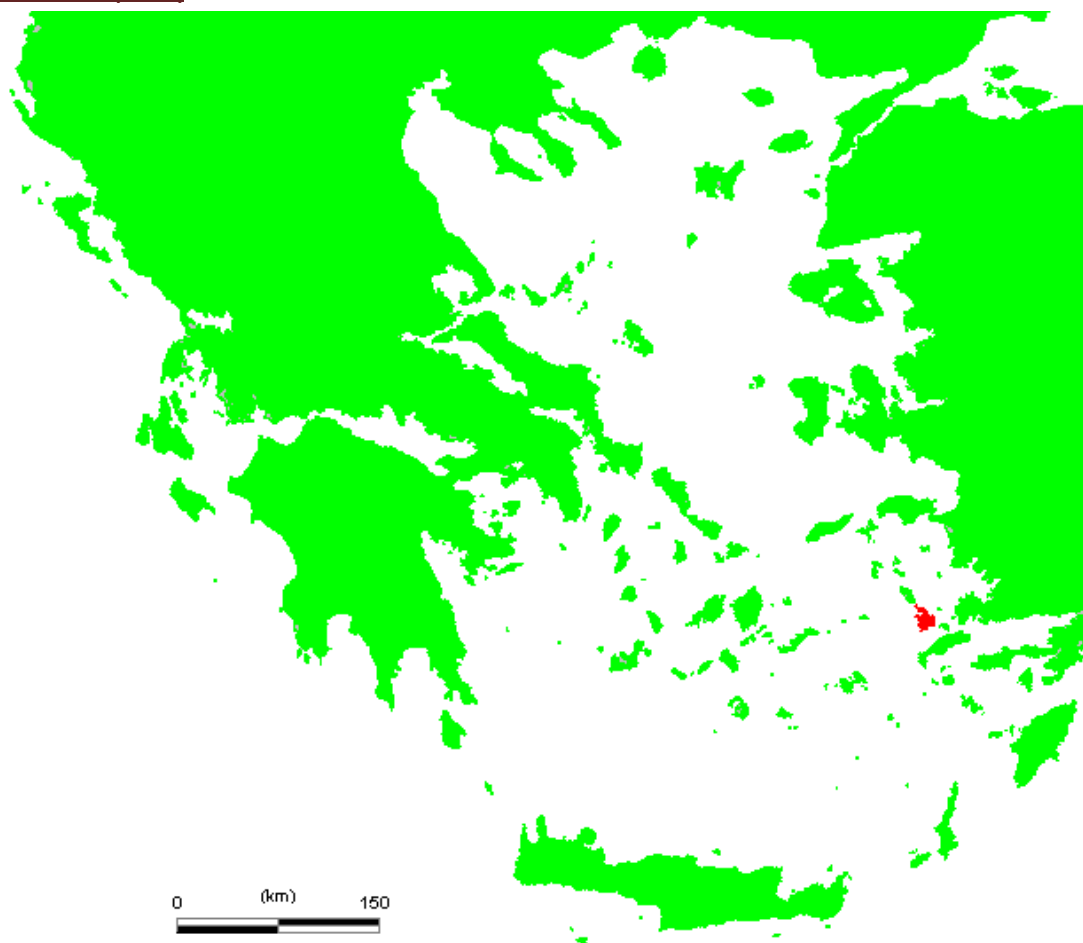
Γ.2 Κως

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Πολιτιστικά Δίκτυα** (π.χ. δημιουργία Διεθνούς Δικτύου Εναλλακτικών Θεραπειών κλπ.)
- **Φεστιβάλ Κω**, το οποίο θα συγκεντρώνει όλες τις ανεξάρτητες και μεμονωμένες σήμερα πολιτιστικές εκδηλώσεις του νησιού, με διασύνδεση των πολιτιστικών δρώμενων και εκδηλώσεων με δραστηριότητες προώθησης τοπικών παραγωγών και προϊόντων.
- **Πολιτιστικές Διαδρομές**
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.

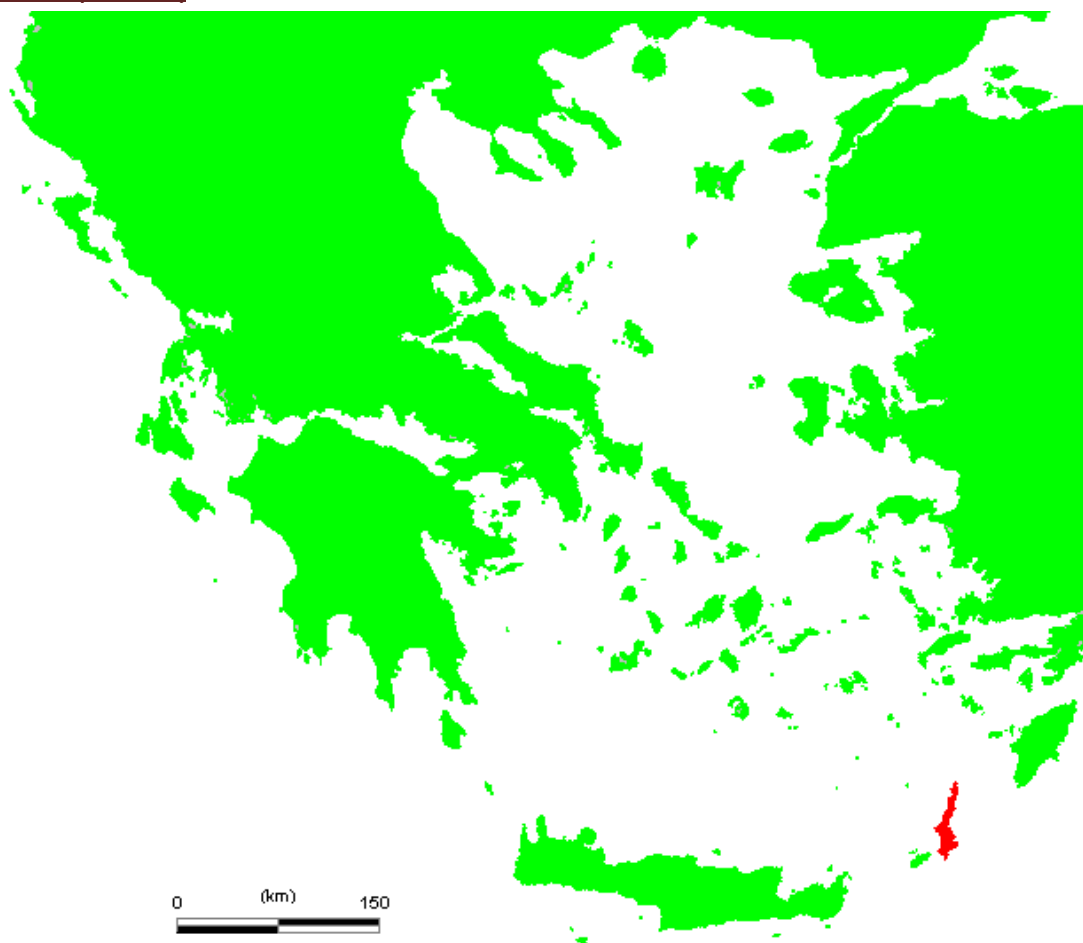
Γ.3 Κάλυμνος

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Φεστιβάλ Καλύμνου**, με διασύνδεση των πολιτιστικών δρώμενων και εκδηλώσεων με δραστηριότητες προώθησης τοπικών παραγωγών και προϊόντων.
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών).
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**.
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.
- Διοργάνωση **Διεθνών συναντήσεων κατάδυσης και αναρρίχησης**, στο πλαίσιο των αντίστοιχων Διεθνών φεστιβάλ.

Γ.4 Κάρπαθος

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

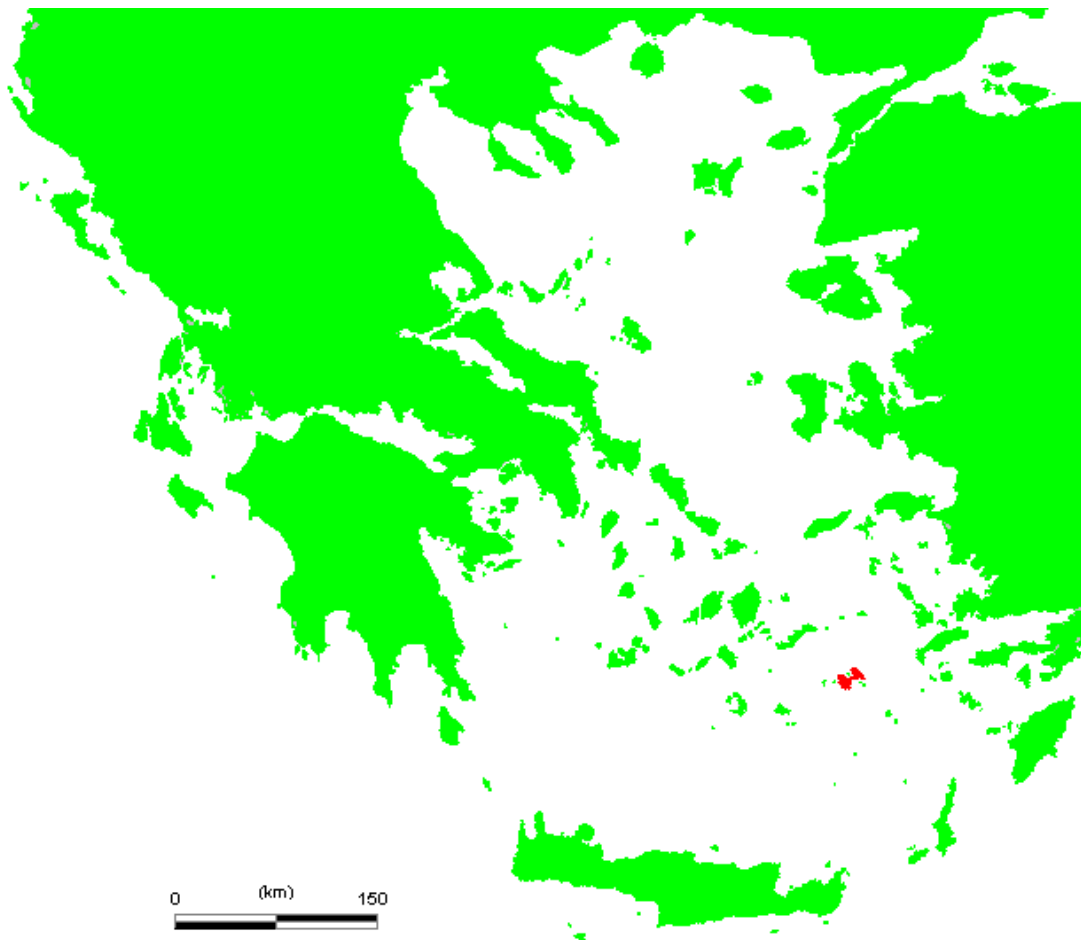
- **Φεστιβάλ Καρπάθου**, με διασύνδεση των πολιτιστικών δρώμενων και εκδηλώσεων με δραστηριότητες προώθησης τοπικών παραγωγών και προϊόντων.
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών).
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**.
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.
- Διοργάνωση **Διεθνών συνεδρίων και συμποσίων αναστήλωσης και παραδοσιακής αρχιτεκτονικής**.

Γ.5 Κάσος

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Φεστιβάλ Κάσου**, με διασύνδεση των πολιτιστικών δρώμενων και εκδηλώσεων με δραστηριότητες προώθησης τοπικών παραγωγών και προϊόντων..
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης** με επισήμανση των εξαιρετικών κτισμάτων της Κάσου.
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.
- Δημιουργία **ψηφιακού κέντρου (portal) ναυτικής ιστορίας**. Επιστημονική έρευνα πηγών, συγκέντρωση τεκμηρίων, καταγραφή, ψηφιοποίηση και ανάδειξη όλων των στοιχείων που αφορούν στη ναυτική παράδοση (της Κάσου και όχι μόνο).

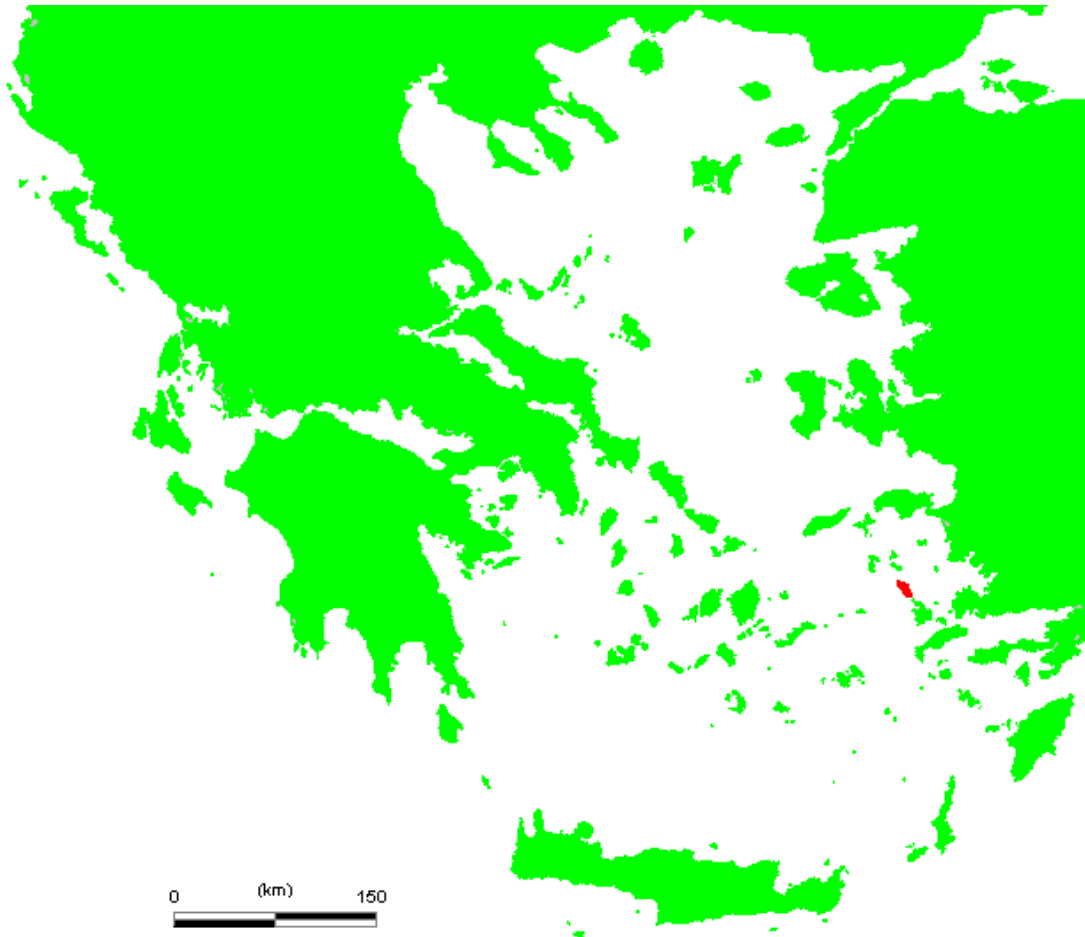
Γ.6 Αστυπάλαια

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Πολιτιστικά Δίκτυα**
- **Φεστιβάλ Αστυπάλαιας** – ενίσχυση Φεστιβάλ «Μαξούλια» με προσθήκη δράσεων δικτύωσης καλλιτεχνών, ενημέρωσης και προώθησης του έργου τους. Στο πλαίσιο αυτό μπορεί να εναχθεί και η δημιουργία Ψηφιακής Κοινότητας καλλιτεχνών (**e-platform**).
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης** με επισήμανσης των σημείων πολιτιστικού ενδιαφέροντος.
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.

Γ.7 Λέρος

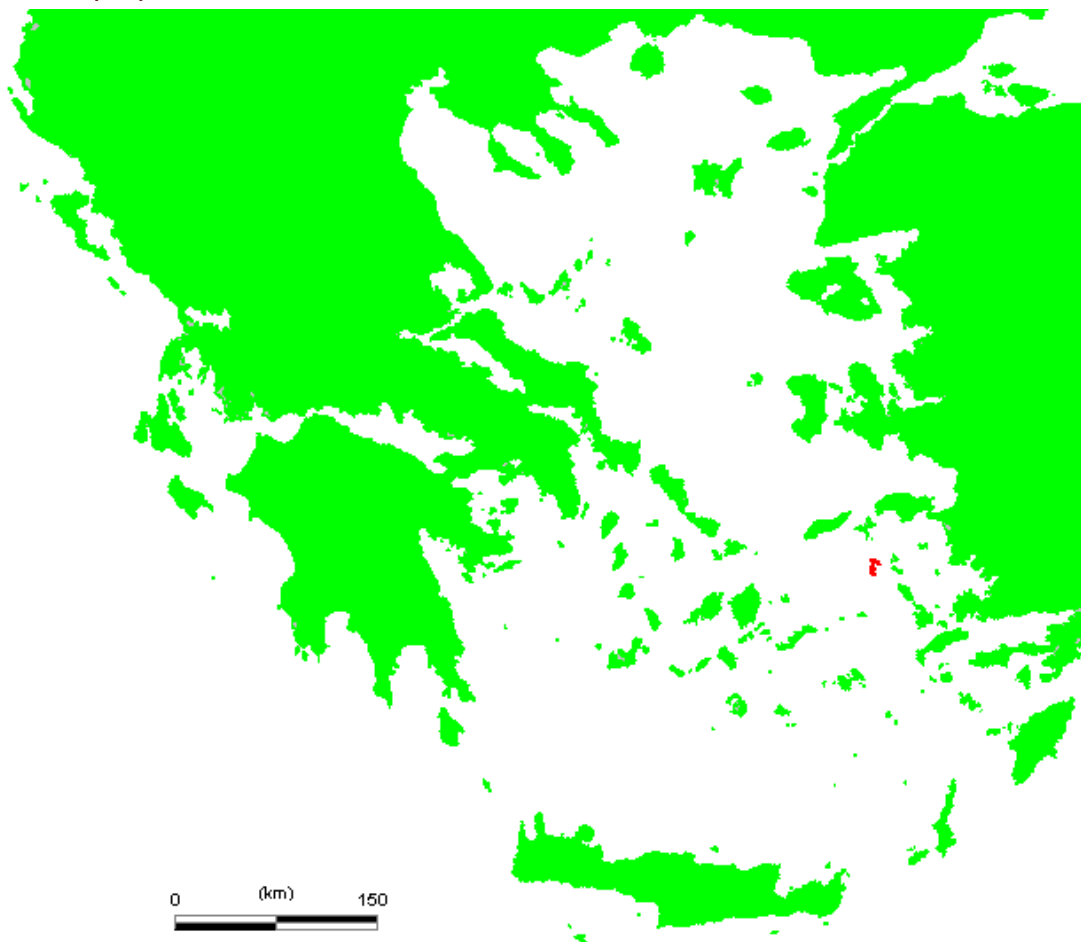

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Φεστιβάλ Λέρου.**

- **Πολιτιστικές διαδρομές** σε μνημεία και χώρους πολιτιστικού ενδιαφέροντος.
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών).
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.
- **Δικτύωση των Μουσείων της Λέρου** (Μπελένη, Πλατάνου, Εκκλησιαστικού, χατζημιχάλειου Βιβλιοθήκης) ώστε μέσω της συναργασίας να προωθηθούν κοινές δράσεις και πρωτοβουλίες και να ενισχυθεί το έργο τους.

Γ.8 Πάτμος

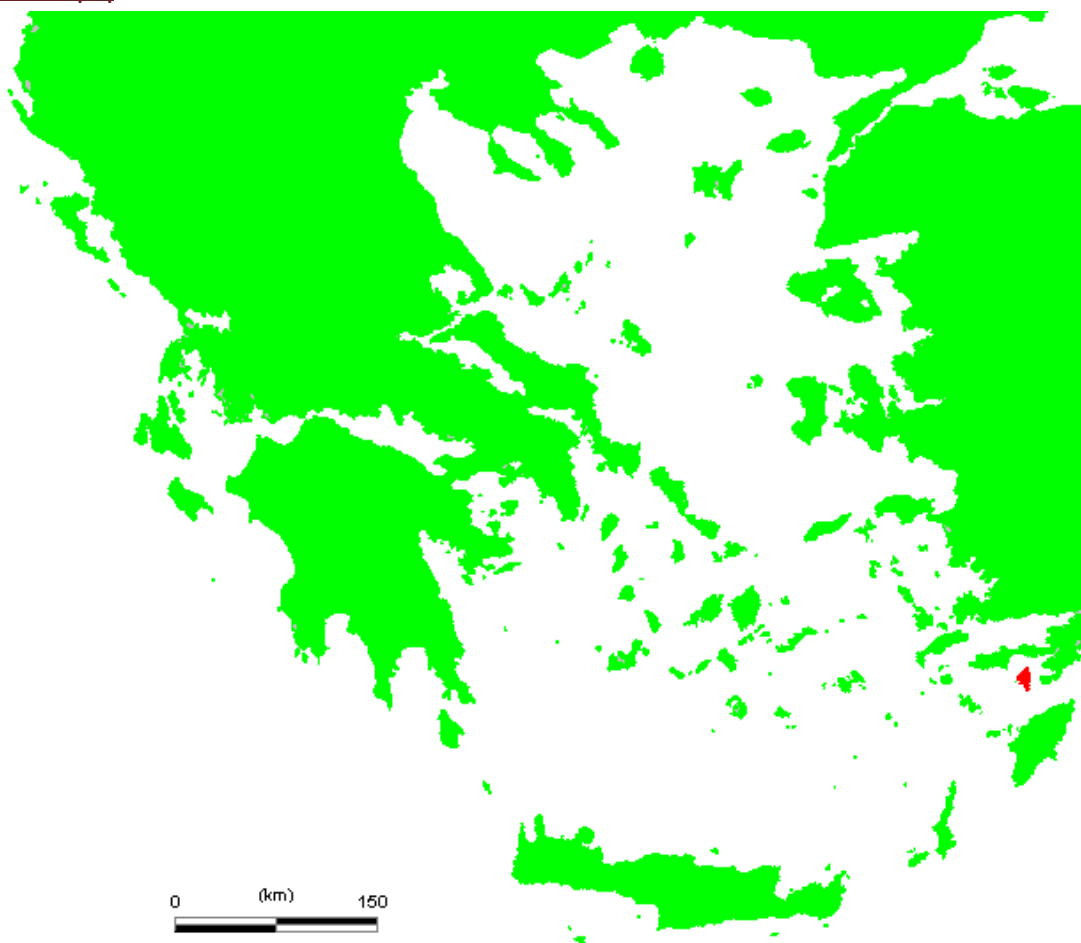
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Πολιτιστικά Δίκτυα** (π.χ. Δημιουργία Διεθνούς Κέντρου Αγιογραφίας: δικτύωση αγιογράφων, εκπαιδευτικά προγράμματα, διοργανώσεις συνεδρίων και workshops κλπ.)
- **Φεστιβάλ Πάτμου**, το οποίο θα συμπεριλάβει όλες τις εκδηλώσεις που διοργανώνονται στο νησί (συνάντηση παραδοσιακών χορών», φεστιβάλ θρησκευτικής μουσικής, διεθνές φεστιβάλ

κινηματογράφου, φεστιβάλ Γεύσης και παράδοσης, θεατρικές παραστάσεις κλπ.)

- **Fab Labs**
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.

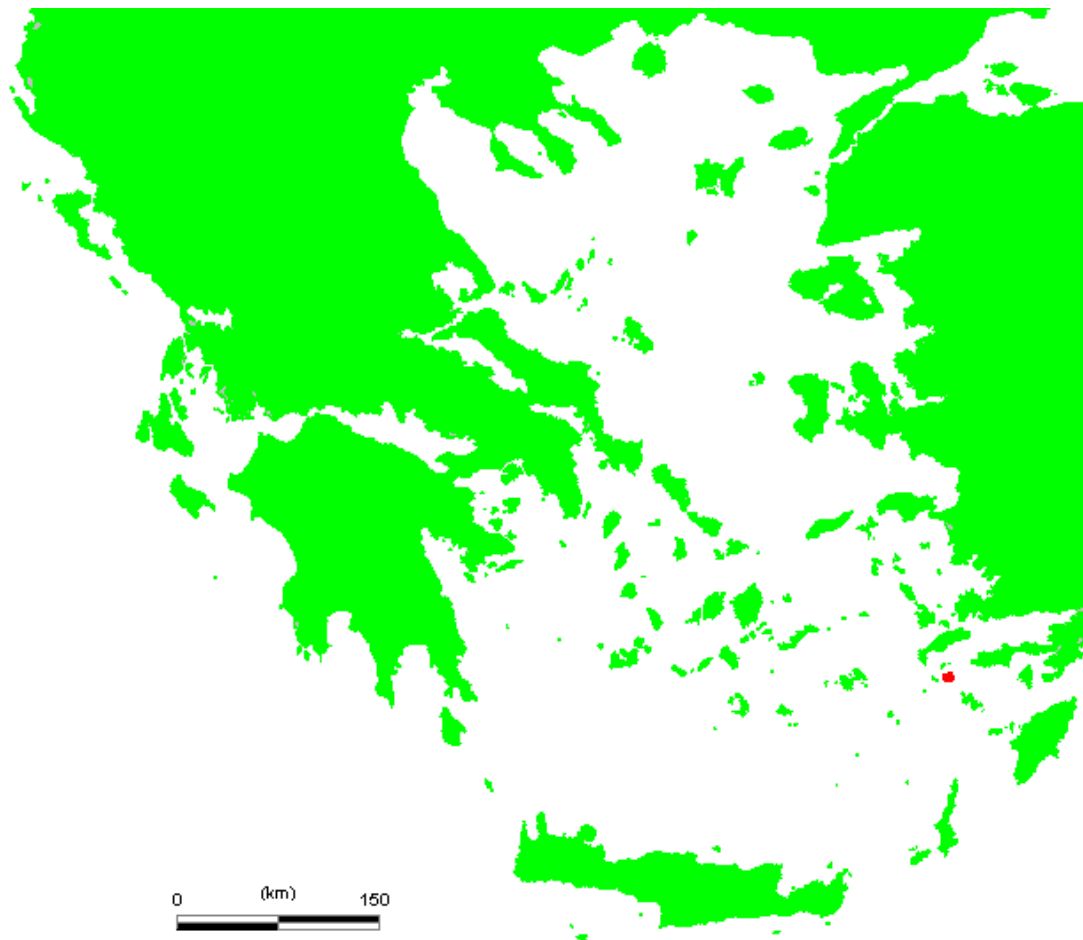
Γ.9 Σύμη

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Φεστιβάλ Σύμης** (συναυλίες κλασικής μουσικής, έντεχνο ελληνικό τραγούδι, παραστάσεις χορού, κινηματογραφικές προβολές, εκθέσεις ζωγραφικής).
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.

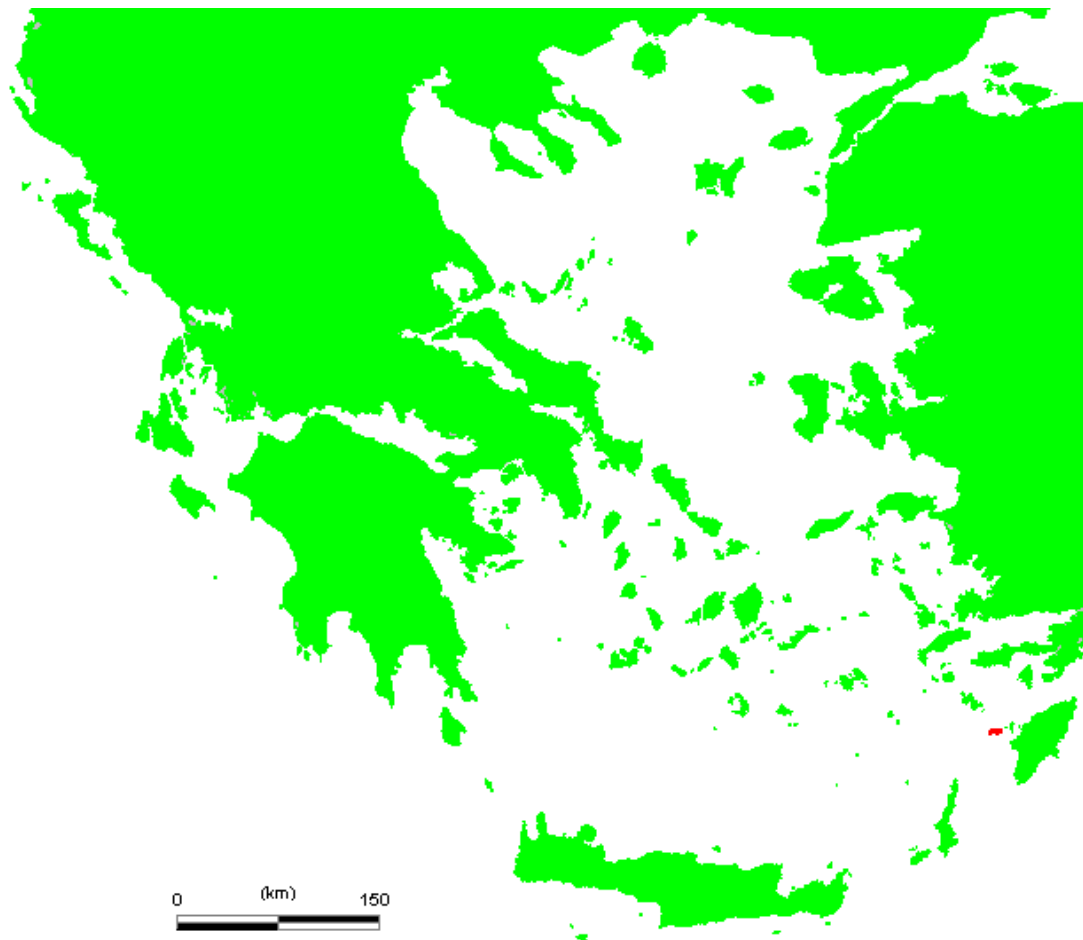
Γ.10 Νίσυρος

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Φεστιβάλ Νίσυρου**
- **e-platform** (διαδίκτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)
- Με βάση το Ηφαιστειολογικό Μουσείο προτείνεται η δημιουργία **Διεθνούς Δικτύου Ηφαιστειολογικών Μουσείων και Ακαδημαϊκών Ιδρυμάτων**. Προτείνεται η διοργάνωση συνεδρίων και συμποσίων, καθώς και η ανάληψη κοινών πρωτοβουλιών και δράσεων σε διεθνές επίπεδο, με θέμα τα ηφαιστεια.
- **Δημιουργία Κέντρου Κινηματογράφου**, με επισπεύδοντα το Μεσογειακό Ινστιτούτο Κινηματογράφου.

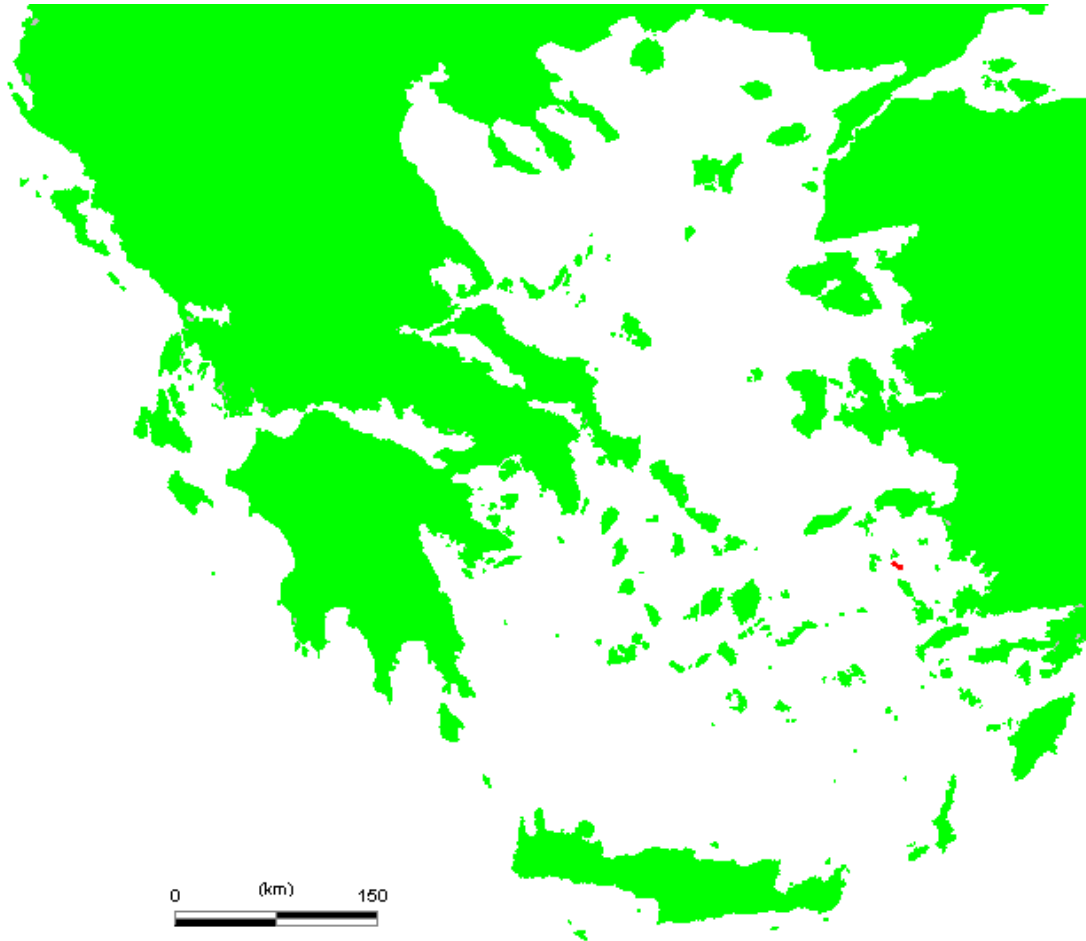
Γ.11 Χάλκη

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Φεστιβάλ Χάλκης**
- Διοργάνωση **Διεθνούς Φεστιβάλ Ειρήνης και Φιλίας των νέων.**
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.

Γ.12 Λειψοί

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Φεστιβάλ Λειψών**
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.

Δ. ΚΡΗΤΗ

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- Πολιτιστικά Δίκτυα
- Φεστιβάλ πολιτιστικού περιεχομένου
- Πολιτιστικές Θερμοκοιτίδες
- Πολιτιστικές Διαδρομές
- Δικτύωση Συνεταιρισμών Κρήτης
- Fab Labs
- Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης
- e-platform (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)
- Ψηφιακές εφαρμογές στα αστικά κέντρα

Στον Τομέα της παραγωγής – μεταποίησης (smart economy – working)

- Δίκτυα συνεργατικών επιχειρήσεων καταμεμημένων στον χώρο.

- Θύλακες παραγωγικών επιχειρήσεων που εφαρμόζουν ανοικτή παραγωγή.
- Πλατφόρμες κοινοτήτων γνώσης στην υπηρεσία των δύο προηγούμενων.

Στον Τομέα της εκπαίδευσης και της έρευνας (R&D – Education)

- Ανάπτυξη και δικτύωση ερευνών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εφαρμογών καινοτομίας σε διαπανεπιστημιακές και διιδρυματικές ψηφιακές και χωρικές συναντήσεις.
- Εκπαιδευτικές προσομοιώσεις σε πραγματικό χρόνο (*virtual education*).

Δίκτυα της πόλης

- Διαδικτυακά παιχνίδια, φανταστικές πόλεις
- Ψηφιακές εφαρμογές στον φυσικό χώρο της πόλης (QRcode, RFID – ταυτοποίηση μέσω ραδιοσυχνοτήτων κτλ.)

Αναπαράσταση της πόλης

- Ψηφιακές αναπαραστάσεις της πόλης
- Εικονικοί οδηγοί πόλης
- Εικονικές αναπαραστάσεις μνημείων της πόλης (κάστρα, κτίρια, κτλ.)
- Εφαρμογές διευρυμένης πραγματικότητας στην πόλη (*layer*)

Ψηφιοποίηση της πόλης

- Ψηφιοποίηση ιστορικών τεκμηρίων και αρχείων της πόλης
- Βάσεις δεδομένων και δημιουργία ψηφιακής βιβλιοθήκης για την πόλη
- Σχεδιασμός και παραγωγή ερμηνευτικών τεχνολογιών
- Χαρτογράφηση της πόλης

Πλοήγηση στην πόλη (φορητές συσκευές)

- Πολιτιστικοί πλοηγοί της πόλης (m-museums)
- Πολιτιστικά εκπαιδευτικά παιχνίδια στην πόλη
- Προσωπικοί ψηφιακοί χώροι με πρόσβαση του χρήστη πριν ή κατά τη διάρκεια της επίσκεψης στην πόλη
- 3D Video Mapping
- Δείκτης CGI-20
- **Δίκτυο Μουσείων Κρήτης.** Τα Μουσεία της Κρήτης προτείνεται να συγκροτήσουν ένα ενιαίο και δυναμικό δίκτυο. Στο πλαίσιο του δικτύου δίνονται οι ακόλουθες δυνατότητες (ενδεικτικά): διοργάνωση κοινών δράσεων (εκθέσεις), ανταλλαγές, προγράμματα

Artists-in-Residence, κοινές παραγωγές (π.χ. οπτικοακουστικά, έντυπα κλπ.), κοινή υποβολή προτάσεων για ένταξη σε χρηματοδοτικά προγράμματα, σχεδιασμός και υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, προγράμματα επισκέψεων κ.ά. Μέσω της προτεινόμενης δικτύωσης θα ωφεληθούν αφενός τα ίδια τα Μουσεία, αφετέρου θα ενισχυθεί ο πολιτιστικός χαρακτήρας της Κρήτης συνολικά.

-

Δ.1 Χανιά

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Πολιτιστικές Διαδρομές:** Διαδρομή Μνημείων της Φύσης, διαδρομή γαστρονομίας (με επισκέψεις σε περιοχές και εγκαταστάσεις παραγωγής χαρακτηριστικών τοπικών προϊόντων).
- **Fab Labs** στα οποία θα εντάσσονται δημιουργικοί επιχειρηματίες και καλλιτέχνες.
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**, στον οποίον θα περιέχονται εντοπισμένα (ως pins) και θα παρουσιάζονται (σε pop up window) όλα τα στοιχεία του πολιτιστικού αποθέματος, των πολιτιστικών υποδομών και όλων των δημιουργικών επιχειρηματιών.
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών).
- Υλοποίηση προγραμμάτων φιλοξενίας (**Artist-in-Residence**), με πρωτοβουλία του Δήμου και του Πολυτεχνείου.
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου και του Επιμελητηρίου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργών.
- **Πολιτιστική Θερμοκοιτίδα** νεοφυών πολιτιστικών δημιουργών στα Χανιά.

- **Δίκτυα** συνεργατικών επιχειρήσεων, κατανεμημένων στον χώρο.
- **Θύλακες** παραγωγικών επιχειρήσεων που θα εφαρμόζουν ανοικτή παραγωγή.
- **Πλατφόρμες** κοινοτήτων γνώσης στην υπηρεσία των δικτύων και των θυλάκων συνεργατικών επιχειρήσεων.
- Ανάπτυξη και **δικτύωση ερευνών** εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εφαρμογών καινοτομίας σε διαπανεπιστημιακές και διιδρυματικές ψηφιακές και χωρικές συναντήσεις, με πρωτοβουλία και συμμετοχή του Δήμου, του Επιμελητηρίου, του Ο.Α.Κ. και του Πολυτεχνείου.
- **Εκπαιδευτικές προσομοιώσεις** σε πραγματικό χρόνο (*virtual education*).
- **Ψηφιοποίηση** ιστορικών τεκμηρίων και αρχείων της πόλης.
- **Ψηφιακές εφαρμογές** στον φυσικό χώρο της πόλης (QR Code, RFID – ταυτοποίηση μέσω ραδιοσυχνοτήτων κτλ.)
- Βάσεις δεδομένων και δημιουργία **ψηφιακής βιβλιοθήκης** για την πόλη.
- **Πολιτιστικές Διαδρομές**
- **Ψηφιακές εφαρμογές** στα αστικά κέντρα

Στον Τομέα της παραγωγής – μεταποίησης (smart economy – working)

- Δίκτυα συνεργατικών επιχειρήσεων κατανεμημένων στον χώρο.
- Θύλακες παραγωγικών επιχειρήσεων που εφαρμόζουν ανοικτή παραγωγή.
- Πλατφόρμες κοινοτήτων γνώσης στην υπηρεσία των δύο προηγούμενων.

Στον Τομέα της εκπαίδευσης και της έρευνας (R&D – Education)

- Ανάπτυξη και δικτύωση ερευνών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εφαρμογών καινοτομίας σε διαπανεπιστημιακές και διιδρυματικές ψηφιακές και χωρικές συναντήσεις.
- Εκπαιδευτικές προσομοιώσεις σε πραγματικό χρόνο (*virtual education*).

Δίκτυα της πόλης

- Διαδικτυακά παιχνίδια, φανταστικές πόλεις
- Ψηφιακές εφαρμογές στον φυσικό χώρο της πόλης (QRcode, RFID – ταυτοποίηση μέσω ραδιοσυχνοτήτων κτλ.)

Αναπαράσταση της πόλης

- Ψηφιακές αναπαραστάσεις της πόλης
- Εικονικοί οδηγοί πόλης

- Εικονικές αναπαραστάσεις μνημείων της πόλης (κάστρα, κτίρια, κτλ.)
- Εφαρμογές διευρυμένης πραγματικότητας στην πόλη (*layer*)

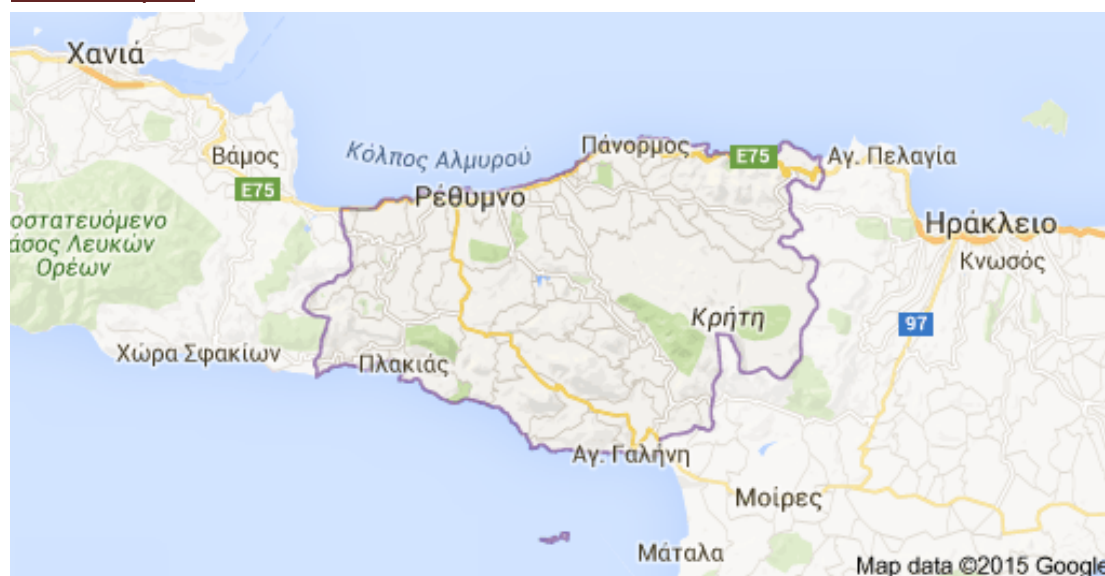
Ψηφιοποίηση της πόλης

- Ψηφιοποίηση ιστορικών τεκμηρίων και αρχείων της πόλης
- Βάσεις δεδομένων και δημιουργία ψηφιακής βιβλιοθήκης για την πόλη
- Σχεδιασμός και παραγωγή ερμηνευτικών τεχνολογιών
- Χαρτογράφηση της πόλης

Πλοήγηση στην πόλη (φορητές συσκευές)

- Πολιτιστικοί πλοηγοί της πόλης (m-museums)
 - Πολιτιστικά εκπαιδευτικά παιχνίδια στην πόλη
 - Προσωπικοί ψηφιακοί χώροι με πρόσβαση του χρήστη πριν ή κατά τη διάρκεια της επίσκεψης στην πόλη
- **3D Video Mapping**
 - Δημιουργία **Διεθνούς Κέντρου Κινηματογράφου** στο Ακρωτήρι Χανίων.
 - Δημιουργία **Κέντρου και Μουσείου του Δικτύου Μαρτυρικών Πόλεων**, στην Κάνδανο.

Δ.2 Ρέθυμνο

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Πολιτιστικές Διαδρομές:** Διαδρομή διασύνδεσης ιστορικών χώρων, διαδρομή γαστρονομίας (με επισκέψεις σε περιοχές και εγκαταστάσεις παραγωγής χαρακτηριστικών τοπικών προϊόντων κλπ.)
 - **Fab Labs** στα οποία θα εντάσσονται δημιουργικοί επιχειρηματίες και καλλιτέχνες.
 - **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης,** στον οποίον θα περιέχονται εντοπισμένα (ως pins) και θα παρουσιάζονται (σε pop up window) όλα τα στοιχεία του πολιτιστικού αποθέματος, των πολιτιστικών υποδομών και όλων των δημιουργικών επιχειρηματιών.
 - **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών).
 - Υλοποίηση προγραμμάτων φιλοξενίας (**Artist-in-Residence**), με πρωτοβουλία του Δήμου.
 - Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου και του Επιμελητηρίου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.
 - **Πολιτιστική Θερμοκοιτίδα** νεοφυών πολιτιστικών δημιουργών στο Ρέθυμνο.
 - **Δίκτυα** συνεργατικών επιχειρήσεων, κατανεμημένων στον χώρο.
 - **Θύλακες** παραγωγικών επιχειρήσεων που θα εφαρμόζουν ανοικτή παραγωγή.
 - **Πλατφόρμες** κοινοτήτων γνώσης στην υπηρεσία των δικτύων και των θυλάκων συνεργατικών επιχειρήσεων.
 - Ανάπτυξη και **δικτύωση ερευνών** εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εφαρμογών καινοτομίας σε διαπανεπιστημιακές και διιδρυματικές ψηφιακές και χωρικές συναντήσεις, με πρωτοβουλία και συμμετοχή του Δήμου, του Επιμελητηρίου, του Ο.Α.Κ. και του Πανεπιστημίου Κρήτης.
 - **Εκπαιδευτικές προσομοιώσεις** σε πραγματικό χρόνο (*virtual education*).
 - **Ψηφιοποίηση** ιστορικών τεκμηρίων και αρχείων της πόλης.
 - **Ψηφιακές εφαρμογές** στον φυσικό χώρο της πόλης (QR Code, RFID – ταυτοποίηση μέσω ραδιοσυχνοτήτων κτλ.)
 - Βάσεις δεδομένων και δημιουργία **ψηφιακής βιβλιοθήκης** για την πόλη.
 - Πολιτιστικές Διαδρομές
 - Ψηφιακές εφαρμογές στα αστικά κέντρα
- Στον Τομέα της παραγωγής – μεταποίησης (smart economy – working)
- Δίκτυα συνεργατικών επιχειρήσεων κατανεμημένων στον χώρο.

- Θύλακες παραγωγικών επιχειρήσεων που εφαρμόζουν ανοικτή παραγωγή.
- Πλατφόρμες κοινοτήτων γνώσης στην υπηρεσία των δύο προηγούμενων.

Στον Τομέα της εκπαίδευσης και της έρευνας (R&D – Education)

- Ανάπτυξη και δικτύωση ερευνών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εφαρμογών καινοτομίας σε διαπανεπιστημιακές και διιδρυματικές ψηφιακές και χωρικές συναντήσεις.
- Εκπαιδευτικές προσομοιώσεις σε πραγματικό χρόνο (*virtual education*).

Δίκτυα της πόλης

- Διαδικτυακά παιχνίδια, φανταστικές πόλεις
- Ψηφιακές εφαρμογές στον φυσικό χώρο της πόλης (QRcode, RFID – ταυτοποίηση μέσω ραδιοσυχνοτήτων κτλ.)

Αναπαράσταση της πόλης

- Ψηφιακές αναπαραστάσεις της πόλης
- Εικονικοί οδηγοί πόλης
- Εικονικές αναπαραστάσεις μνημείων της πόλης (κάστρα, κτίρια, κτλ.)
- Εφαρμογές διευρυμένης πραγματικότητας στην πόλη (*layer*)

Ψηφιοποίηση της πόλης

- Ψηφιοποίηση ιστορικών τεκμηρίων και αρχείων της πόλης
- Βάσεις δεδομένων και δημιουργία ψηφιακής βιβλιοθήκης για την πόλη
- Σχεδιασμός και παραγωγή ερμηνευτικών τεχνολογιών
- Χαρτογράφηση της πόλης

Πλοήγηση στην πόλη (φορητές συσκευές)

- Πολιτιστικοί πλοηγοί της πόλης (m-museums)
 - Πολιτιστικά εκπαιδευτικά παιχνίδια στην πόλη
 - Προσωπικοί ψηφιακοί χώροι με πρόσβαση του χρήστη πριν ή κατά τη διάρκεια της επίσκεψης στην πόλη
- 3D Video Mapping

Δ.3 Ηράκλειο

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Πολιτιστικές Διαδρομές:** Διαδρομή διασύνδεσης αρχαιολογικών χώρων, διαδρομή γαστρονομίας (με επισκέψεις σε περιοχές και εγκαταστάσεις παραγωγής χαρακτηριστικών τοπικών προϊόντων κλπ.)
- **Fab Labs** στα οποία θα εντάσσονται δημιουργικοί επιχειρηματίες και καλλιτέχνες.
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης,** στον οποίον θα περιέχονται εντοπισμένα (ως pins) και θα παρουσιάζονται (σε pop up window) όλα τα στοιχεία του πολιτιστικού αποθέματος, των πολιτιστικών υποδομών και όλων των δημιουργικών επιχειρηματιών.
- **e-platform** (διαδίκτυακή κοινότητα καλλιτεχνών).
- Υλοποίηση προγραμμάτων φιλοξενίας (**Artist-in-Residence**), με πρωτοβουλία του Δήμου, της ΑΝ.Η. και του Πανεπιστημίου Κρήτης.

- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, της ΑΝ.Η. και του Επιμελητηρίου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.
- **Πολιτιστική Θερμοκοιτίδα** νεοφυών πολιτιστικών δημιουργών στο Ηράκλειο.
- **Δίκτυα** συνεργατικών επιχειρήσεων, κατανεμημένων στον χώρο.
- **Θύλακες** παραγωγικών επιχειρήσεων που θα εφαρμόζουν ανοικτή παραγωγή.
- **Πλατφόρμες** κοινοτήτων γνώσης στην υπηρεσία των δικτύων και των θυλάκων συνεργατικών επιχειρήσεων.
- Ανάπτυξη και **δικτύωση ερευνών** εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εφαρμογών καινοτομίας σε διαπανεπιστημιακές και διιδρυματικές ψηφιακές και χωρικές συναντήσεις, με πρωτοβουλία και συμμετοχή του Δήμου, του Επιμελητηρίου και της ΑΝ.Η.
- **Εκπαιδευτικές προσομοιώσεις** σε πραγματικό χρόνο (*virtual education*).
- **Ψηφιοποίηση** ιστορικών τεκμηρίων και αρχείων της πόλης.
- **Ψηφιακές εφαρμογές** στον φυσικό χώρο της πόλης (QR Code, RFID – ταυτοποίηση μέσω ραδιοσυχνοτήτων κτλ.)
- Βάσεις δεδομένων και δημιουργία **ψηφιακής βιβλιοθήκης** για την πόλη.
- **Πολιτιστικές Διαδρομές.**
- **Ψηφιακές εφαρμογές** στα αστικά κέντρα.

Στον Τομέα της παραγωγής – μεταποίησης (smart economy – working)

- Δίκτυα συνεργατικών επιχειρήσεων κατανεμημένων στον χώρο.
- Θύλακες παραγωγικών επιχειρήσεων που εφαρμόζουν ανοικτή παραγωγή.
- Πλατφόρμες κοινοτήτων γνώσης στην υπηρεσία των δύο προηγούμενων.

Στον Τομέα της εκπαίδευσης και της έρευνας (R&D – Education)

- Ανάπτυξη και δικτύωση ερευνών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εφαρμογών καινοτομίας σε διαπανεπιστημιακές και διιδρυματικές ψηφιακές και χωρικές συναντήσεις.
- Εκπαιδευτικές προσομοιώσεις σε πραγματικό χρόνο (*virtual education*).

Δίκτυα της πόλης

- Διαδικτυακά παιχνίδια, φανταστικές πόλεις
- Ψηφιακές εφαρμογές στον φυσικό χώρο της πόλης (QRcode, RFID – ταυτοποίηση μέσω ραδιοσυχνοτήτων κτλ.)

Αναπαράσταση της πόλης

- Ψηφιακές αναπαραστάσεις της πόλης
- Εικονικοί οδηγοί πόλης
- Εικονικές αναπαραστάσεις μνημείων της πόλης (κάστρα, κτίρια, κτλ.)
- Εφαρμογές διευρυμένης πραγματικότητας στην πόλη (*layer*)

Ψηφιοποίηση της πόλης

- Ψηφιοποίηση ιστορικών τεκμηρίων και αρχείων της πόλης
- Βάσεις δεδομένων και δημιουργία ψηφιακής βιβλιοθήκης για την πόλη
- Σχεδιασμός και παραγωγή ερμηνευτικών τεχνολογιών
- Χαρτογράφηση της πόλης

Πλοήγηση στην πόλη (φορητές συσκευές)

- Πολιτιστικοί πλοηγοί της πόλης (m-museums)
- Πολιτιστικά εκπαιδευτικά παιχνίδια στην πόλη
- Προσωπικοί ψηφιακοί χώροι με πρόσβαση του χρήστη πριν ή κατά τη διάρκεια της επίσκεψης στην πόλη
- **3D Video Mapping**
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.
- Υλοποίηση προγράμματος **διάσωσης της ιστορικής μνήμης** μέσω πρακτικών καταγραφής προφορικής ιστορίας (π.χ. στα ΚΑΠΗ του Δήμου Ηρακλείου).
- Υλοποίηση προγράμματος **διασύνδεσης της ιστορίας της πόλης με την νέα γενιά**, μέσω της υλοποίησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εφαρμογών.
- Δημιουργία **Κέντρου Μινωϊκών Σπουδών** (Διεθνές Κέντρο Τεκμηρίωσης του Μινωϊκού Πολιτισμού).

Δ.4 Λασιθί

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- Πολιτιστικά Δίκτυα
- Φεστιβάλ Λασηθίου
- Πολιτιστική Θερμοκοιτίδα Λασηθίου
- Πολιτιστικές Διαδρομές (π.χ. δημιουργία διαδρομής ανεμόμυλων στο Οροπέδιο Λασηθίου – δημιουργία υπαίθριου οικομουσείου, διαδρομές φυσιολατρικού περιεχομένου – π.χ. φαράγγια κ.ά.)
- Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης
- e-platform (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)
- Υλοποίηση προγραμμάτων φιλοξενίας (**Artist-in-Residence**), με πρωτοβουλία του Δήμου, της ΑΝ.Η. και του Πανεπιστημίου Κρήτης.
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου και του Επιμελητηρίου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.

Ε.ΕΥΒΟΙΑ

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- Πολιτιστικά Δίκτυα
- Φεστιβάλ Εύβοιας
- Πολιτιστική Θερμοκοιτίδα Χαλκίδας
- Πολιτιστικές Διαδρομές
- Fab Labs
- Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης
- e-platform (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)
- Ψηφιακές εφαρμογές στα αστικά κέντρα

Στον Τομέα της παραγωγής – μεταποίησης (smart economy – working)

- Δίκτυα συνεργατικών επιχειρήσεων καταμεμημένων στον χώρο.
- Θύλακες παραγωγικών επιχειρήσεων που εφαρμόζουν ανοικτή παραγωγή.
- Πλατφόρμες κοινοτήτων γνώσης στην υπηρεσία των δύο προηγούμενων.

Στον Τομέα της εκπαίδευσης και της έρευνας (R&D – Education)

- Ανάπτυξη και δικτύωση ερευνών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εφαρμογών καινοτομίας σε διαπανεπιστημιακές και διιδρυματικές ψηφιακές και χωρικές συναντήσεις.
- Εκπαιδευτικές προσομοιώσεις σε πραγματικό χρόνο (*virtual education*).

Δίκτυα της πόλης

- Διαδικτυακά παιχνίδια, φανταστικές πόλεις
- Ψηφιακές εφαρμογές στον φυσικό χώρο της πόλης (QRcode, RFID – ταυτοποίηση μέσω ραδιοσυχνοτήτων κτλ.)

Αναπαράσταση της πόλης

- Ψηφιακές αναπαραστάσεις της πόλης
- Εικονικοί οδηγοί πόλης
- Εικονικές αναπαραστάσεις μνημείων της πόλης (κάστρα, κτίρια, κτλ.)
- Εφαρμογές διευρυμένης πραγματικότητας στην πόλη (*layer*)

Ψηφιοποίηση της πόλης

- Ψηφιοποίηση ιστορικών τεκμηρίων και αρχείων της πόλης
- Βάσεις δεδομένων και δημιουργία ψηφιακής βιβλιοθήκης για την πόλη
- Σχεδιασμός και παραγωγή ερμηνευτικών τεχνολογιών
- Χαρτογράφηση της πόλης

Πλοήγηση στην πόλη (φορητές συσκευές)

- Πολιτιστικοί πλοηγοί της πόλης (m-museums)
- Πολιτιστικά εκπαιδευτικά παιχνίδια στην πόλη
- Προσωπικοί ψηφιακοί χώροι με πρόσβαση του χρήστη πριν ή κατά τη διάρκεια της επίσκεψης στην πόλη
- 3D Video Mapping
- Δείκτης CGI-20
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου και του Επιμελητηρίου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών στη Χαλκίδα.

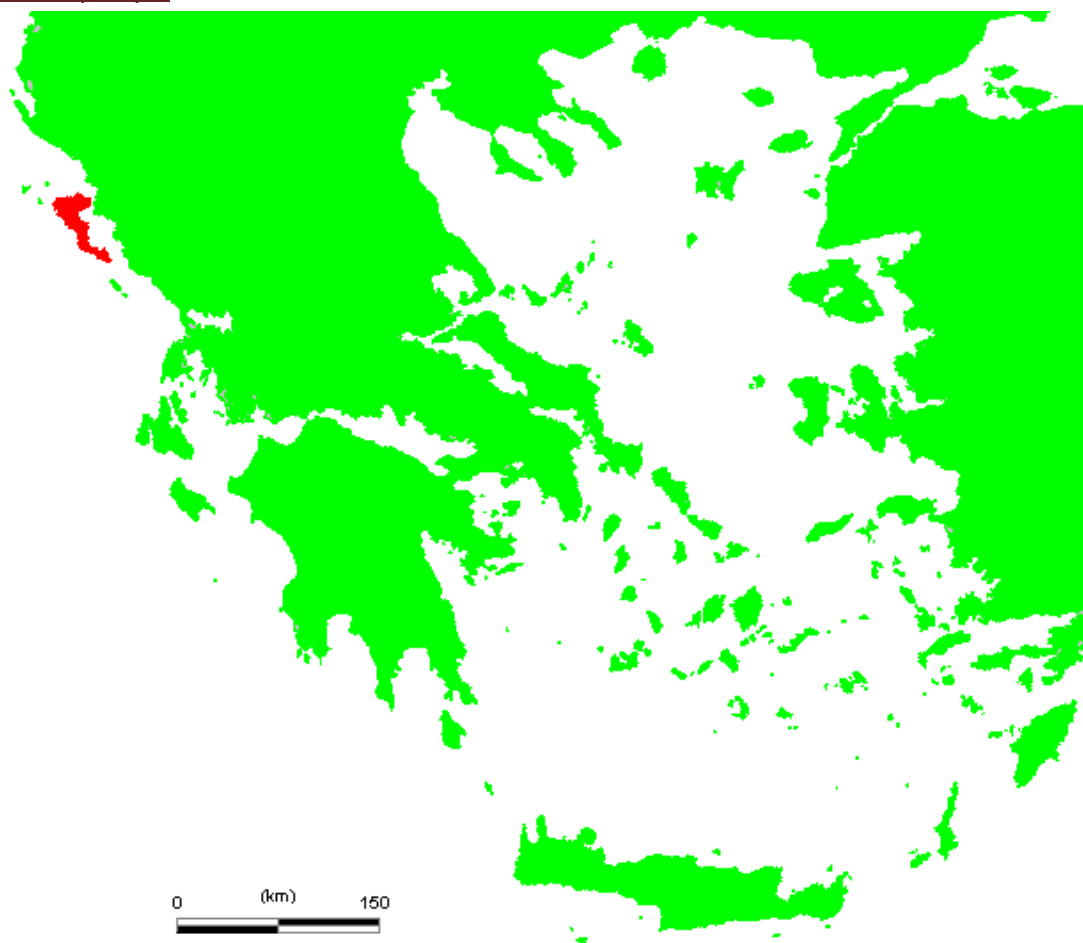
Ζ. ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- Πολιτιστικά Δίκτυα
- Φεστιβάλ
- Πολιτιστικές Θερμοκοιτίδες
- Πολιτιστικές Διαδρομές
- Fab Labs
- Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης
- e-platform (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)
- Ψηφιακές εφαρμογές στα αστικά κέντρα
- 3D Video Mapping
- Δείκτης CGI-20

Z.1 Κέρκυρα

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Πολιτιστικά Δίκτυα** (λογοτεχνίας, ζωγραφικής, μουσικής, θεάτρου κ.ά)
- **Φεστιβάλ Κέρκυρας**, στο οποίο θα ενταχθούν όλες οι εκδηλώσεις που διοργανώνονται στην Κέρκυρα, με διασύνδεση των πολιτιστικών δρώμενων και εκδηλώσεων με δραστηριότητες προώθησης τοπικών παραγωγών και προϊόντων.
- **Πολιτιστική Θερμοκοιτίδα** Κέρκυρας
- **Πολιτιστικές Διαδρομές**
- Υλοποίηση προγραμμάτων **Artists-in-Residence**
- **Fab Labs**
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)
- **Ψηφιακές εφαρμογές** στα αστικά κέντρα

Στον Τομέα της παραγωγής – μεταποίησης (smart economy – working)

- Δίκτυα συνεργατικών επιχειρήσεων κατανεμημένων στον χώρο.
- Θύλακες παραγωγικών επιχειρήσεων που εφαρμόζουν ανοικτή παραγωγή.
- Πλατφόρμες κοινοτήτων γνώσης στην υπηρεσία των δύο προηγούμενων.

Στον Τομέα της εκπαίδευσης και της έρευνας (R&D – Education)

- Ανάπτυξη και δικτύωση ερευνών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εφαρμογών καινοτομίας σε διαπανεπιστημιακές και διιδρυματικές ψηφιακές και χωρικές συναντήσεις.
- Εκπαιδευτικές προσομοιώσεις σε πραγματικό χρόνο (*virtual education*).

Δίκτυα της πόλης

- Διαδικτυακά παιχνίδια, φανταστικές πόλεις
- Ψηφιακές εφαρμογές στον φυσικό χώρο της πόλης (QRcode, RFID – ταυτοποίηση μέσω ραδιοσυχνοτήτων κτλ.)

Αναπαράσταση της πόλης

- Ψηφιακές αναπαραστάσεις της πόλης
- Εικονικοί οδηγοί πόλης
- Εικονικές αναπαραστάσεις μνημείων της πόλης (κάστρα, κτίρια, κτλ.)
- Εφαρμογές διευρυμένης πραγματικότητας στην πόλη (*layer*)

Ψηφιοποίηση της πόλης

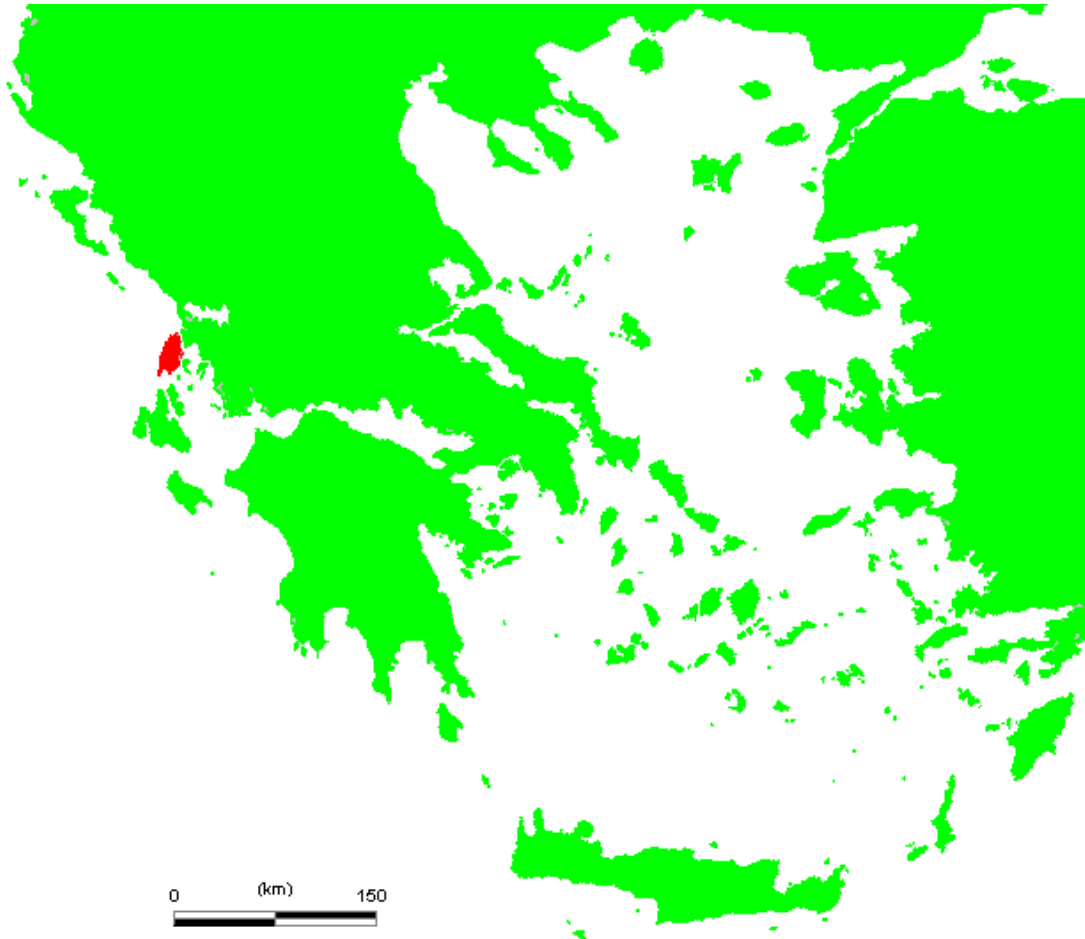
- Ψηφιοποίηση ιστορικών τεκμηρίων και αρχείων της πόλης
- Βάσεις δεδομένων και δημιουργία ψηφιακής βιβλιοθήκης για την πόλη
- Σχεδιασμός και παραγωγή ερμηνευτικών τεχνολογιών
- Χαρτογράφηση της πόλης

Πλοήγηση στην πόλη (φορητές συσκευές)

- Πολιτιστικοί πλοηγοί της πόλης (m-museums)
- Πολιτιστικά εκπαιδευτικά παιχνίδια στην πόλη
- Προσωπικοί ψηφιακοί χώροι με πρόσβαση του χρήστη πριν ή κατά τη διάρκεια της επίσκεψης στην πόλη
- **3D Video Mapping**
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου και του Επιμελητηρίου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.

- **Δίκτυο Μουσείων Κέρκυρας.** Τα Μουσεία της Κέρκυρας (Αρχαιολογικό Μουσείο, Ασιατικό Μουσείο, Casa Parlante - Το "ζωντανό" μουσείο της Κέρκυρας, Μουσείο Καποδίστρια, Μουσείο Χαρτονομισμάτων, Λαογραφικό Μουσείο Αχαράβης, Μουσείο Ελιάς, Μουσείο Θαλάσσης, Βυζαντινό Μουσείο Κέρκυρας, Ιστορικό Λαογραφικό Μουσείο Μέσης Κέρκυρας, Μουσείο Κεραμικής Τέχνης) προτείνεται να συγκροτήσουν ένα ενιαίο και δυναμικό δίκτυο. Στο πλαίσιο του δικτύου δίνονται οι ακόλουθες δυνατότητες (ενδεικτικά): διοργάνωση κοινών δράσεων (εκθέσεις), ανταλλαγές, προγράμματα Artists-in-Residence, κοινές παραγωγές (π.χ. οπτικοακουστικά, έντυπα κλπ.), κοινή υποβολή προτάσεων για ένταξη σε χρηματοδοτικά προγράμματα, σχεδιασμός και υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, προγράμματα επισκέψεων κ.ά.

Ζ.2 Λευκάδα

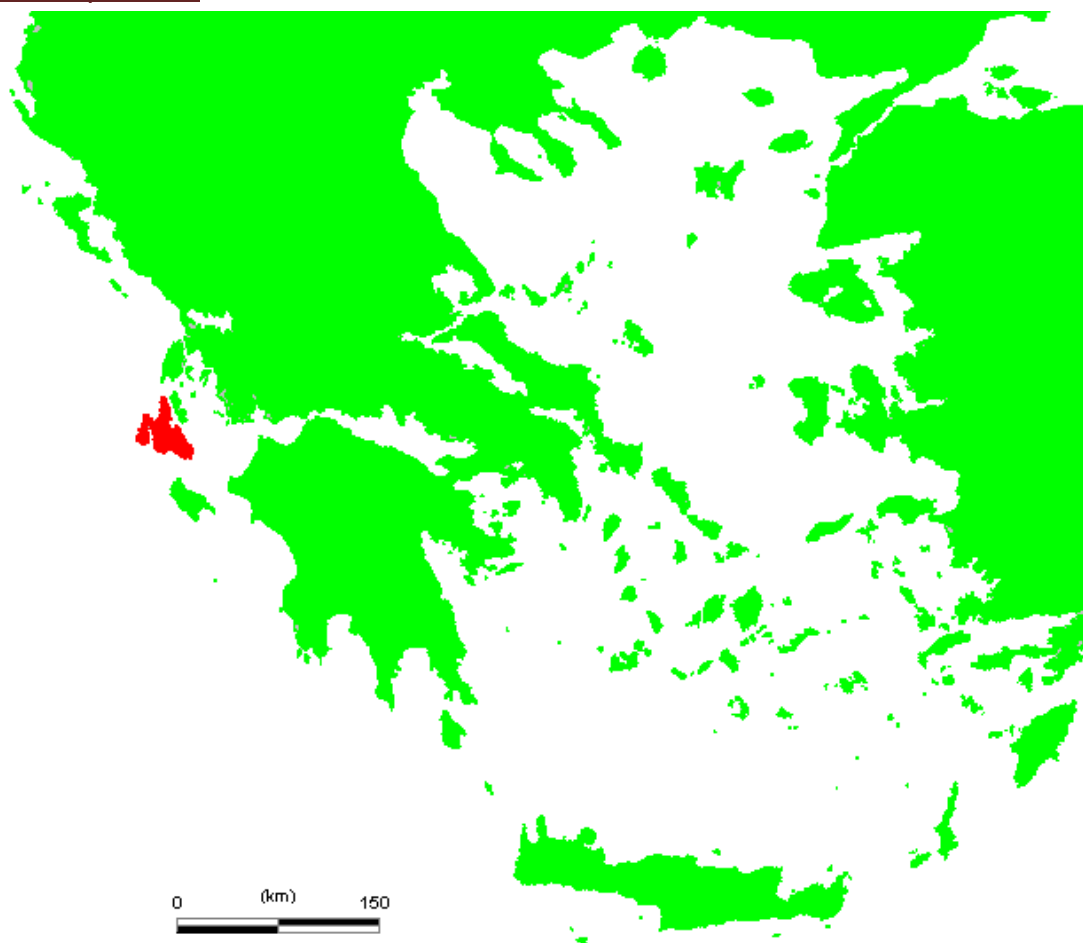

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Πολιτιστικά Δίκτυα**

- **Φεστιβάλ Λευκάδας**, με διασύνδεση των πολιτιστικών δρώντων και εκδηλώσεων με δραστηριότητες προώθησης τοπικών παραγωγών και προϊόντων.
- **Πολιτιστικές Διαδρομές**
- **Fab Labs**
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου και του Επιμελητηρίου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.

Z.3 Κεφαλονιά

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Πολιτιστικά Δίκτυα** (δικτύωση των πολιτιστικών οργανισμών που λειτουργούν στην Κεφαλονιά (μουσεία, πολιτιστοκά κέντρα, βιβλιοθήκες κλπ.)
- **Φεστιβάλ Κεφαλονιάς**, με διασύνδεση των πολιτιστικών δρώμενων και εκδηλώσεων με δραστηριότητες προώθησης τοπικών παραγωγών και προϊόντων.
- **Πολιτιστική Θερμοκοιτίδα** Κεφαλονιάς
- **Πολιτιστικές Διαδρομές**
- **Fab Labs**
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)
- **Δίκτυα συνεργατικών επιχειρήσεων** κατανεμημένων στον χώρο.

- **Θύλακες παραγωγικών επιχειρήσεων** που εφαρμόζουν ανοικτή παραγωγή.
- **Πλατφόρμες κοινοτήτων γνώσης** στην υπηρεσία των δικτύων και των clusters.
- **Διαδικτυακά παιχνίδια**, φανταστικές πόλεις.
- **Ψηφιακές εφαρμογές** στον φυσικό χώρο της πόλης (QRcode, RFID – ταυτοποίηση μέσω ραδιοσυχνοτήτων κτλ.).
- **Εικονικοί οδηγοί πόλης** .
- **Εφαρμογές διευρυμένης πραγματικότητας** στην πόλη (*layer*)
- **Ψηφιοποίηση ιστορικών τεκμηρίων** και αρχείων της πόλης
- Βάσεις δεδομένων και **δημιουργία ψηφιακής βιβλιοθήκης** για την πόλη.
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου και του Επιμελητηρίου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.
- **Διεθνές Κέντρο Ομηρικών Σπουδών** (Κέντρο μελέτης και τεκμηρίωσης των Ομηρικών κειμένων και της Ελληνικής Μυθολογίας). Το Κέντρο προτείνεται να έχει δύο παραρτήματα, ένα στην Χίο και ένα στην Κεφαλονιά.

Z.4 Ζάκυνθος

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ

- **Πολιτιστικά Δίκτυα**
- **Φεστιβάλ Ζακύνθου**, με διασύνδεση των πολιτιστικών δρώμενων και εκδηλώσεων με δραστηριότητες προώθησης τοπικών παραγωγών και προϊόντων.
- **Πολιτιστική Θερμοκοιτίδα Ζακύνθου**
- **Πολιτιστικές Διαδρομές**
- **Fab Labs**
- **Ψηφιακός πολιτιστικός χάρτης**
- **e-platform** (διαδικτυακή κοινότητα καλλιτεχνών)
- **Δίκτυα συνεργατικών επιχειρήσεων** καταμεμημένων στον χώρο.
- **Θύλακες παραγωγικών επιχειρήσεων** που εφαρμόζουν ανοικτή παραγωγή.
- **Πλατφόρμες κοινοτήτων γνώσης** στην υπηρεσία των δικτύων και των clusters.

- **3D Video Mapping**
- Δημιουργία, με πρωτοβουλία του Δήμου και του Επιμελητηρίου, πολιτιστικού **hub** εξυπηρέτησης, πληροφόρησης και προώθησης καλλιτεχνικών δημιουργιών.
- **Δίκτυο Μουσείων Ζακύνθου.** Τα Μουσεία της Ζακύνθου (Βυζαντινό Μουσείο Ζακύνθου, Μουσείο Σολωμού και Κάλβου, μουσείο φυσικής ιστορίας Χέλμης, Μουσείο Ναβάλ, Μουσείο αγροτικού πολιτισμού, Δημοτική Βιβλιοθήκη) προτείνεται να συγκροτήσουν ένα ενιαίο και δυναμικό δίκτυο. Στο πλαίσιο του δικτύου δίνονται οι ακόλουθες δυνατότητες (ενδεικτικά): διοργάνωση κοινών δράσεων (εκθέσεις), ανταλλαγές, προγράμματα Artists-in-Residence, κοινές παραγωγές (π.χ. οπτικοακουστικά, έντυπα κλπ.), κοινή υποβολή προτάσεων για ένταξη σε χρηματοδοτικά προγράμματα, σχεδιασμός και υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, προγράμματα επισκέψεων κ.ά. Μέσω της προτεινόμενης δικτύωσης θα ωφεληθούν αφενός τα ίδια τα Μουσεία, αφετέρου θα ενισχυθεί ο πολιτιστικός χαρακτήρας της Κέρκυρας.

14. Ανάπτυξη Σχεδίου Δράσης Προβολής και Προώθησης

Η επικοινωνία και η δημοσιοποίηση του πολιτιστικού αγαθού είναι μια σύνθετη μορφή επικοινωνίας και γι' αυτό καθίσταται ιδιαίτερα σημαντική αφού μέσω αυτής στόχος είναι να ενισχυθούν συμπεριφορές και αξίες της τοπικής κοινωνίας. Με την έννοια αυτή η επικοινωνία δεν περιορίζεται στον πολίτη-καταναλωτή αλλά διευρύνεται σε όλο το περιβάλλον μέσα στο οποίο κινείται, στην κοινωνία. Σε αυτή την κατεύθυνση, το άτομο, η οργάνωση ή ο φορέας που κάθε φορά απευθυνόμαστε αντιμετωπίζεται ως εν δυνάμει συμμετοχος, και όχι ως ένας απλός δέκτης πληροφοριών.

Επίσης, στα πλαίσια μιας ανταγωνιστικής αγοράς, η επικοινωνία του πολιτιστικού αγαθού έχει να αντιμετωπίσει την τρέχουσα νοοτροπία και συμπεριφορά που ενισχύεται καθημερινά από το σύστημα του *lifestyle*.

Συνεπώς, για να καταστεί αποτελεσματική η επικοινωνία του πολιτιστικού αγαθού θα πρέπει να είναι σχεδιασμένη με τρόπο ουσιαστικό, ειλικρινή και να εμπνέει τις κοινωνικές αξίες και τη φιλοσοφία της πόλης/της περιοχής/του νησιού/της Περιφέρειας, καθώς και να προάγει τη διαφάνεια στις διαδικασίες που ακολουθεί ο φορέας για την υλοποίησή της.

Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορεί να βασίζει την επιτυχία της σε μονομερείς αποσπασματικές δράσεις, αλλά στη διαμόρφωση ενός συνολικού Σχεδίου Δράσης προώθησης και προβολής από ανθρώπους με ειδική προς αυτό θέση στη διοικητική οργάνωση. Επομένως, οι επικοινωνιακές πρωτοβουλίες που εμπεριέχει το Σχέδιο Δράσης θα πρέπει να είναι ενταγμένες στο στρατηγικό πολιτιστικό σχέδιο της πόλης/του νησιού και να ενισχύουν στρατηγικά την εικόνα της πόλης/του νησιού, με πλήρη εναρμόνιση στη φιλοσοφία και την ιδιαιτερότητα της πόλης/του νησιού.

Στο ίδιο πλαίσιο, θα πρέπει να αναφερθεί ότι για την πλειονότητα της δικτύωσης των δημιουργικών βιομηχανιών που αναφέρονται στην παρούσα μελέτη, η διεθνής εμπειρία αναδεικνύει ως βασικό εργαλείο επιτυχούς προβολής και προώθησης, τη δημιουργία μονάδων στελεχομένων από εξειδικευμένα άτομα στο χώρο της επικοινωνίας, του marketing, της αξιοποίησης των social media όπως και της εξυπηρέτησης του κοινού.

Σήμερα ο πολίτης είναι πιο καλά ενημερωμένος και περισσότερο συνειδητοποιημένος ως εργαζόμενος, ως καταναλωτής αλλά και ως άτομο που μάχεται για μια καλύτερη ποιότητα ζωής. Το γεγονός αυτό, τον κάνει περισσότερο οικείο σε ενέργειες και δράσεις κοινωνικής συνυπευθυνότητας. Στην κατεύθυνση αυτή ο σχεδιασμός του Σχεδίου Δράσης Προβολής και Προώθησης των πολιτιστικών προϊόντων θα πρέπει:

- α) να δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη συμμετοχή όλων των ομάδων στόχου που θα απευθύνεται
- β) να αναδεικνύει το κλίμα συνεργασίας και προώθησης της δικτύωσης και της διάδρασης για τους εμπλεκόμενους φορείς που συμμετέχουν σε αυτά επιτυγχάνοντας την εξωστρέφεια.

Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται αφ' ενός η αποτελεσματικότητά του, αφετέρου η πολιτιστική ευαισθητοποίηση μέσα στην Κοινωνία (cultural awareness in society)

Με βάση τα παραπάνω, το Σχέδιο Δράσης και Προώθησης θα πρέπει να επικεντρωθεί σε δύο βασικούς στόχους:

- A. Διαμόρφωση του πλαισίου εκείνου που θα ενισχύει την εμπιστοσύνη των πολιτών και θα ενδυναμώνει τις συνεργασίες με άλλους κοινωνικούς φορείς.
- B. Ενημέρωση και προβολή των συμβολικών εκείνων στοιχείων με τα οποία επιθυμούμε να ταυτιστούν τα προτεινόμενα πολιτιστικά προϊόντα, επηρεάζοντας κατά αυτό τον τρόπο την συμπεριφορά της κοινής γνώμης και των φορέων.

Σημαντικό επίσης στοιχείο είναι ότι για την επίτευξη των στόχων του Σχεδίου Δράσης Προβολής και Προώθησης των προτεινόμενων πολιτιστικών προϊόντων είναι η δημιουργία ή η ενίσχυση αναγκαίων δομών-μηχανισμών διασφάλισης της εφαρμογής του, όπως η άμεση συνεργασία με τα Γραφεία Τύπου στις Δημοτικές Αρχές ή η ανάπτυξη ομάδων επικοινωνίας.

Οργανωτική Δομή για την υλοποίηση Σχεδίου Δράσης Προβολής και Προώθησης των πολιτιστικών προϊόντων

Υπεύθυνος Ενημέρωσης:	<p>Στο πρόσωπό του εκπροσωπείται η συγκεκριμένη δομή. Γι' αυτόν το λόγο, ο υπεύθυνος ενημέρωσης πρέπει να υποστηρίζεται άμεσα από τον Δήμο ή τον Υπεύθυνο Φορέα. Στις προτεραιότητές του περιλαμβάνονται:</p> <p>Επίσημες ανακοινώσεις, επαφές και δημόσιες σχέσεις, άμεση πρόσβαση στις πληροφορίες και η αξιολόγησή τους, σύνταξη Δελτίων Τύπου, κλείσιμο συνεντεύξεων στα ΜΜΕ, συγγραφή ειδικών άρθρων, επιλογή φωτογραφικού υλικού, οργάνωση εκδηλώσεων.</p>
Υπεύθυνος Αποδελτίωσης και έκδοσης ενός διμηνιαίου info-letter:	<p>Βασικές δραστηριότητες αυτής της θέσης αποτελούν:</p> <ul style="list-style-type: none"> - η άμεση συνεργασία με τον Υπεύθυνο Ενημέρωσης, - η καθημερινή αποδελτίωση και

	<p>ταξινόμηση Ημερησίου και Περιοδικού Τύπου,</p> <ul style="list-style-type: none"> - η σύνταξη καθημερινού ενημερωτικού δελτίου και η αποστολή του σε όλους τους ενδιαφερόμενους, - ο καθορισμός ύλης για τη διμηνιαία έκδοση.
Γραμματειακή Υποστήριξη (σε επίπεδο executive)	<p>Στις δραστηριότητες περιλαμβάνονται:</p> <ul style="list-style-type: none"> - η διαχείριση συναντήσεων, - η αποστολή Δελτίων Τύπου, - η ταξινόμηση-τήρηση αρχείου, - η σύνταξη εκθέσεων αξιολόγησης.

Στην κατεύθυνση αυτή, το Σχέδιο Δράσης εμπεριέχει προτάσεις άμεσης σύνδεσης του πολιτισμού με την ποιότητα του Δημόσιου χώρου και του ευρύτερου περιβάλλοντος (quality in public space). Τέλος, σε ότι αφορά στο χρονοδιάγραμμα υλοποίησής του, το Σχέδιο Δράσης οριοθετείται σε ετήσια βάση προκειμένου να είναι δυνατή η σταδιακή εφαρμογή και υλοποίησή του καθώς και να υπάρχουν τα περιθώρια αποτίμησης, αξιολόγησης και αναθεώρησής του (απαραίτητα εργαλεία οι έρευνες ικανοποίησης, μελέτες προόδου και αξιολόγησης)

Βασικά βήματα εφαρμογής του Σχεδίου Δράσης Προώθησης και Προβολής

1. Ανάλυση της ισχύουσας κατάστασης
2. Καθορισμός των στόχων
3. Εκτίμηση δυνατοτήτων σε Ανθρώπινο Δυναμικό και προϋπολογισμό
4. Διαχείριση των ΜΜΕ και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης
5. Δημιουργία Δικτύων
6. Έλεγχος Αποτελεσματικότητας
7. Μελέτες Αξιολόγησης

15. Επικοινωνιακές Δράσεις ανά Πολιτιστικό Προϊόν

A. Πολιτιστικά Δίκτυα

Βασικός επικοινωνιακός στόχος των Πολιτιστικών Δικτύων είναι η ανάδειξη του Πολιτισμού στην καθημερινότητα του πολίτη και του επισκέπτη.

Οι τρόποι προβολής και προώθησης που δύναται να υιοθετηθούν είναι:

1. Τοποθέτηση έργων δημιουργών, συνοδευόμενα από ειδική πινακίδα τεκμηρίωσης, στους κεντρικούς άξονες των πόλεων
2. Χορευτικά ή θεατρικά δρώμενα σε πλατείες και πάρκα παρέχοντας τη δυνατότητα ενεργούς συμμετοχής, ιδιαίτερα στα παιδιά και στους νέους.
3. Επιλογή αποφθεγμάτων ποιητών και συγγραφέων και η τοποθέτησή τους σε panel σε στάσεις λεωφορείων και σε εμπορικά μαγαζιά σε συνεργασία με τα Εμπορικά Επιμελητήρια.
4. Τοποθέτηση έργων τέχνης σε δημόσια κτίρια με τοποθέτηση πινακίδας τεκμηρίωσης.
5. Μουσικές Συναυλίες σε δημόσιους χώρους
6. Παρεμβάσεις Τέχνης (Public Art) σε πάρκα, ανοικτούς χώρους και γενικά χώρους όπου συχνάζει πολύς κόσμος.
7. Δημιουργία ειδικής ιστοσελίδας για το Πολιτιστικό Δίκτυο του νησιού και της πόλης.
8. Οργάνωση ανοιχτών κύκλων παρουσιάσεων και διαλόγου με τους φορείς –δημιουργούς που ανήκουν στα Πολιτιστικά Δίκτυα και δυνατότητα πρωτοβουλιών που ενθαρρύνουν τη συμμετοχή του κοινού σε ζητήματα δημιουργικότητας και παραγωγής καλλιτεχνικών έργων.
9. Δημιουργία και έκδοση χάρτη της πόλης με τα πολιτιστικά του δίκτυα και όλη την παρεχόμενη πληροφορία για ανοικτές επισκέψεις στους φορείς που συμμετέχουν σε αυτά.
10. Δημιουργία ειδικού ολιγόλεπτου ντοκιμαντέρ παρουσίασης των πολιτιστικών δικτύων για τη διοχέτευσή του τόσο στα ΜΜΕ όσο και σε χώρους που θα μπορούσαν να το δουν επισκέπτες του νησιού ή της πόλης (π.χ. πλοία/λιμάνια ή αεροπλάνα/αεροδρόμια).

Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η ενιαία ταυτότητα των νησιών και των πόλεων αλλά και η ποιοτική και λειτουργική αναβάθμιση τους με την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών.

B. Φεστιβάλ

Βασικός επικοινωνιακός στόχος των Φεστιβάλ είναι η ανάδειξη του παραγόμενου πολιτιστικού αγαθού ως σημείο βελτίωσης της ποιότητας των πολιτών και αναβάθμισης της εικόνας της τοπικής κοινωνίας.

Οι τρόποι προβολής και προώθησης που δύνανται να υιοθετηθούν είναι:

1. Δημιουργία ειδικής ιστοσελίδας για το Φεστιβάλ του νησιού και της πόλης.
2. Έκδοση ενός συνολικού οδηγού για όλες τις δραστηριότητες που θα αναπτυχθούν στο πλαίσιο του φεστιβάλ όπως και με πληροφορίες, κείμενα, χάρτες στην ελληνική και αγγλική γλώσσα.
3. Έκδοση/διανομή αφίσας ενημέρωσης/προβολής του Φεστιβάλ και των στόχων του το οποίο θα διανεμηθεί σε πολιτιστικούς χώρους, βιβλιοπωλεία, καφέ, σχολεία κ.α.
4. Παραγωγή, έκδοση και διάθεση άλλων εντύπων, οπτικοακουστικού υλικού, φωτογραφιών, παιχνιδιών ή άλλων σχετικών αντικειμένων που συνδέονται με την προβολή των πολιτιστικών αγαθών προς πώληση και ενίσχυση των φορέων που συμμετέχουν στα φεστιβάλ.
5. Graffiti παρεμβάσεις, ιδιαίτερα από νέα άτομα, σε οριοθετημένους χώρους του φεστιβάλ.
6. Πρόσκληση σε δημιουργούς από το εξωτερικό για την παρουσία τους στο Φεστιβάλ προωθώντας την εικόνα της πόλης ή του νησιού.
7. Αξιοποίηση των ΜΜΕ καθώς και των διαδικτυακών μέσων για την προώθηση του Φεστιβάλ μέσω συνεντεύξεων και διαφημιστικών μηνυμάτων
8. Οργάνωση ημερίδας ενημέρωσης/προβολής ή Συνέντευξης Τύπου για τους σκοπούς και το περιεχόμενο του Φεστιβάλ.
9. Αξιοποίηση των χώρων και των μέσων μαζικής μεταφοράς(αεροδρόμια, λιμάνια, σταθμοί υπεραστικών λεωφορείων, στάσεις αστικής συγκοινωνίας, κ.α.), για την προβολή του Φεστιβάλ.
10. Δημιουργία ειδικού ολιγόλεπτου ντοκιμαντέρ παρουσίασης του Φεστιβάλ για τη διοχέτευσή του στα ΜΜΕ.
11. Αξιοποίηση ταξιδιωτικών πρακτόρων για την από κοινού υλοποίηση προγραμμάτων προώθησης και προβολής του Φεστιβάλ.
12. Αξιοποίηση του ΕΟΤ και των γραφείων του στο εξωτερικό για την από κοινού υλοποίηση προγραμμάτων προώθησης και προβολής του Φεστιβάλ.

Γ. Πολιτιστικές Θερμοκοιτίδες

Βασικός επικοινωνιακός στόχος της πολιτιστικής θερμοκοιτίδας είναι η ανάδειξη της νέας πρωτοβουλίας επιχειρηματικότητας και τα οφέλη για την ανάπτυξη και ευημερία της τοπικής κοινωνίας.

1. Ανοιχτές πόρτες: Δύο φορές ετησίως οι νέες επιχειρήσεις που στεγάζονται στη θερμοκοιτίδα ανοίγουν τις πόρτες των γραφείων –

εργαστηρίων τους στο κοινό παρέχοντας τη δυνατότητα να προβάλουν τη δουλειά τους αλλά και γενικότερα τις δράσεις της θερμοκοιτίδας.

2. Εκδηλώσεις για ένα καλό σκοπό. Τα μέλη της θερμοκοιτίδας σε συνεργασία με οργανώσεις, σωματεία, συλλόγους αναλαμβάνουν εκδηλώσεις για την υποστήριξη των τελευταίων από τα έσοδα των εκδηλώσεων.
3. Δημιουργία ειδικών επιμορφωτικών προγραμμάτων στους χώρους της θερμοκοιτίδας και επισκέψεις σχολείων ή άλλων φορέων.
4. Διαγωνισμοί για την προώθηση της νεανικής επιχειρηματικότητας.
5. Σχεδιασμός και δημιουργία προωθητικών δώρων (gadgets) για τους επισκέπτες.
6. Αξιοποίηση των ΜΜΕ καθώς και των διαδικτυακών μέσων για την προώθηση της πολιτιστικής θερμοκοιτίδας μέσω συνεντεύξεων και διαφημιστικών μηνυμάτων.
7. Οργάνωση ημερίδας ενημέρωσης/προβολής ή Συνέντευξης Τύπου για τους σκοπούς και το περιεχόμενο της πολιτιστικής θερμοκοιτίδας.
8. Διαμόρφωση πακέτου χορηγιών προς μεγάλες επιχειρήσεις με αντισταθμιστικά οφέλη προβολής στο χώρο της θερμοκοιτίδας.
9. Δημιουργία ειδικής ιστοσελίδας για την πολιτιστική θερμοκοιτίδα.
10. Δημιουργία προωθητικού και ενημερωτικού υλικού με την παρουσία όλων των μελών της πολιτιστικής θερμοκοιτίδας.
11. Ετήσιος απολογισμός των δραστηριοτήτων της πολιτιστικής θερμοκοιτίδας.

Δ. Πολιτιστικές Διαδρομές

Βασικός επικοινωνιακός στόχος των πολιτιστικών διαδρομών είναι η ανάδειξη θεμάτων από την ιστορία ή την αρχιτεκτονική της πόλης/του νησιού ως τα παραδοσιακά επαγγέλματα ή άλλα στοιχεία κοινωνικά ή περιβαλλοντικά που έχουν μια ιδιαίτερη σημασία για τον τόπο.

Στο πλαίσιο αυτό ανάλογα με τη διαδρομή που θα υιοθετηθεί οι τρόποι προβολής και προώθησης που δύναται να υιοθετηθούν είναι:

1. Σε περίπτωση υιοθέτησης μιας ιστορικής διαδρομής της πόλης η «Υιοθέτηση» μνημείων από σχολεία. Επίσκεψη μαθητών σε αυτά, φροντίδα, περιποίηση του μνημείου, προστασία και η καθαριότητα του μνημείου.
2. Αντίστοιχα αν η διαδρομή είχε να κάνει με ένα τοπικό προϊόν όπως το κρασί προτείνονται διαδραστικά εργαστήρια για ενήλικες γευσισγνωσίας όπως και εικονικής αναπαράστασης από την καλλιέργεια έως την παραγωγή και την εμφιάλωση.

3. Δημιουργία ειδικής ιστοσελίδας για την πολιτιστική διαδρομή του νησιού/ της πόλης.
4. Δημιουργία info points για τη σηματοδότηση και παροχή πληροφοριών της συγκεκριμένης διαδρομής.
5. Έκδοση ενός οδηγού με πληροφορίες, κείμενα, στην ελληνική και αγγλική γλώσσα με όλους τους φορείς που συμμετέχουν στην πολιτιστική διαδρομή.
6. Συνεργασία με εταιρεία τηλεπικοινωνιών προκειμένου να αναπτυχθεί ένα λογισμικό που θα καλωσορίζει τον επισκέπτη μέσω του κινητού του τηλεφώνου στην πόλη/νησί και θα του δίνει την επιλογή να ενημερωθεί για την πολιτιστική διαδρομή.
7. Ετήσια επιβράβευση φορέων που συμμετείχαν στην πολιτιστική διαδρομή και διακρίθηκαν από το κοινό.
8. Σχεδιασμός και δημιουργία προωθητικών δώρων (gadgets) για τους επισκέπτες.
9. Αξιοποίηση των MME καθώς και των διαδικτυακών μέσων για την προώθηση της πολιτιστικής διαδρομής μέσω συνεντεύξεων και διαφημιστικών μηνυμάτων.
10. Οργάνωση ημερίδας ενημέρωσης/προβολής ή Συνέντευξης Τύπου για τους σκοπούς και το περιεχόμενο της πολιτιστικής διαδρομής.
11. Αξιοποίηση ταξιδιωτικών πρακτόρων και ξενοδοχείων για την από κοινού υλοποίηση προγραμμάτων προώθησης και προβολής της πολιτιστικής διαδρομής.

E. FAB-LABS / e-platform Καλλιτεχνών

Αν και οι δύο αυτές προτάσεις είναι τελείως διαφορετικές ως προς τη δομή και τη λειτουργία τους (διαφορετικό concept, διαφορετικό αντικείμενο, διαφορετική λειτουργία), στο πεδίο της επικοινωνιακής διαχείρισης και της προβολής τους, έχουν κοινά εργαλεία. Βασικός επικοινωνιακός στόχος είναι η ανάδειξη των δυνατοτήτων που προσφέρει η τεχνολογία για την προβολή και διατήρηση του πολιτιστικού αγαθού.

Στο πλαίσιο αυτό ανάλογα με τη διαδρομή που θα υιοθετηθεί, οι τρόποι προβολής και προώθησης που δύναται να υιοθετηθούν είναι:

1. Αξιοποίηση των MME καθώς και των διαδικτυακών μέσων για την προώθηση των FAB-LABS / E-PLATFORM ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ μέσω συνεντεύξεων και διαφημιστικών μηνυμάτων.
2. Ετήσια επιβράβευση δημιουργών – καλλιτεχνών.
3. Διαμόρφωση διμερών ή πολυμερών προγραμμάτων πολιτιστικών ανταλλαγών με στόχο στη δικτύωση και επικοινωνία μεταξύ καλλιτεχνών.

4. Οργάνωση εβδομάδας παρουσίασης του έργου τους στο ευρύ κοινό
5. Δημιουργία e-shop για την αγορά προωθητικών δώρων (gadgets) ή έργων τέχνης
6. Αγορά χώρου και χρόνου για την προβολή στα διαδικτυακά μέσα διεθνούς επιρροής και εμβέλειας, σε όλες τις δημοφιλείς μηχανές κρατήσεων (booking engines), σε μηχανές αναζήτησης ευρείας χρήσης (βελτιστοποίηση μηχανών αναζήτησης) για την αύξηση της επισκεψιμότητας της ιστοσελίδας της Διαδικτυακής Κοινότητας καλλιτεχνών (E-PLATFORM) στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.
7. Σχεδιασμός δημιουργικού υλικού και εφαρμογών, τα οποία θα είναι προσαρμοσμένο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Ζ. Δικτύωση Μουσείων

Η δικτύωση των Μουσείων επιτυγχάνεται και είναι αποτελεσματική όταν εξυπηρετεί στόχους όπως ο σχεδιασμός και η υλοποίηση κοινών δράσεων με ελεύθερη πρόσβαση στο κοινό, η ανταλλαγή τεχνογνωσίας και η ανάπτυξη συνεργασιών τόσο σε επιστημονικό όσο και σε λειτουργικό επίπεδο, και φυσικά η κοινή στρατηγική επικοινωνίας και προώθησης των μουσείων.

Αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο για την προσέγγιση και ευαισθητοποίηση περισσότερων πολιτών όπως και για την πρόοδο και ενδυνάμωση δομών που από μόνες τους αδυνατούν να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες και στις προσδοκίες των τοπικών κοινωνιών. Συγκεκριμένα, όσον αφορά στην υλοποίηση της επικοινωνιακής στρατηγικής που θα υιοθετηθεί, η Δικτύωση επιτρέπει φορείς που συμμετέχουν και είναι περισσότερο οργανωμένοι να αναλάβουν τα θέματα Γραφείου Ενημέρωσης του κοινού και των ΜΜΕ.

Στο πλαίσιο αυτό, και ανάλογα το αντικείμενο των Μουσείων που θα συμμετέχουν στο Δίκτυο οι προωθητικές και επικοινωνιακές ενέργειες που προτείνονται είναι:

1. Δημιουργία ειδικής ιστοσελίδας για την προβολή και ανάδειξη των Μουσείων που συμμετέχουν στο Δίκτυο.
2. Δημιουργία ενός e-shop του Δικτύου για την πώληση αντιγράφων των εκθεμάτων των Μουσείων που συμμετέχουν στο Δίκτυο.
3. Δημιουργία ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και ειδικών ξεναγήσεων στους χώρους των Μουσείων για παιδιά και ενήλικες.
4. Δημιουργία προωθητικού και ενημερωτικού υλικού για τους συμμετέχοντες στα προγράμματα και τις εκδηλώσεις που διοργανώνει το Δίκτυο.
5. Αξιοποίηση των ΜΜΕ καθώς και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης για την προώθηση των πρωτοβουλιών που αναλαμβάνει το Δίκτυο.

H. Artists-In-Residence

Βασικός επικοινωνιακός στόχος των προγραμμάτων ARTISTS-IN-RESIDENCE είναι η διάχυση της πολυπολιτισμικότητας του πολιτιστικού αγαθού και τα επιτεύγματα που δημιουργούνται μέσα από τη συλλογική προσπάθεια και την ανταλλαγή και ανάπτυξη της γνώσης.

Οι τρόποι προβολής και προώθησης που δύνανται να υιοθετηθούν είναι:

1. Δημιουργία μιας αναγνωρίσιμης ταυτότητας (λογότυπο) της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας και η χωροθέτησή της στην πόλη/το νησί με ειδική σήμανση για παράδειγμα στο χάρτη της πόλης με τα πολιτιστικά αγαθά.
2. Δημιουργία συγκεκριμένων πολιτιστικών projects που θα παρεμβαίνουν στην αισθητικά στην πόλη, και τα οποία θα υλοποιούνται με τη συμμετοχή των φιλοξενούμενων καλλιτεχνών.
3. Διοργάνωση ανοιχτών συναντήσεων και εκδηλώσεων για το κοινό όπου θα συμμετέχουν οι φιλοξενούμενοι καλλιτέχνες με στόχο την ανταλλαγή τεχνοτροπιών και γνώσης για την τέχνη, αλλά και την επίδειξη – σε περιπτώσεις που αυτό είναι δυνατόν – της διαδικασίας παραγωγής του καλλιτεχνικού έργου.
4. Σχεδιασμός ενός κύκλου αφιερωμάτων στην πόλη ή τη χώρα προέλευσης του φιλοξενούμενου καλλιτέχνη.
13. Αξιοποίηση του ΕΟΤ και των γραφείων του στο εξωτερικό για την από κοινού υλοποίηση ενεργειών προώθησης και προβολής σε ειδικές ομάδες κοινού για τα προγράμματα ARTISTS-IN-RESIDENCE.

16. Συμπεράσματα

Ο κύριος στρατηγικός στόχος της χώρας για την επόμενη 10ετία θεωρούμε πως πρέπει να είναι η εδραίωση του πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα του νέου Μοντέλου Παραγωγικής Ανασυγκρότησης και Οικονομικής & Κοινωνικής Ανάπτυξης. Ετσι ώστε, ο Τομέας του Πολιτισμού να συμβάλλει στον στρατηγικό στόχο «Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και την εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας».

Με βάση αυτές τις στρατηγικές στοχεύσεις διατυπώθηκε μια στρατηγική ανάπτυξης της πολιτιστικής επιχειρηματικότητας με κύριους άξονες την αξιοποίηση των τοπικών πόρων, την ενίσχυση της εξωστρέφειας, την διασφάλιση της βιωσιμότητας και την ουσιαστική συμβολή στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Κύριες παράμετροι στις οποίες θα πρέπει να βασίζεται η πρόταση Στρατηγικής Ανάπτυξης είναι:

- η διασφάλιση της ποιότητας των προϊόντων/υπηρεσιών του Πολιτιστικού Τομέα,
- η διαμόρφωση πλαισίου συνέργειας και διάδρασης μεταξύ των επιχειρήσεων και επιχειρήσεων-πελατών και
- η δημιουργία και αξιοποίηση καινοτομιών.

Οι προτάσεις που διατυπώθηκαν στην Μελέτη στοχεύουν:

- 1) Στην πραγματοποίηση προσεκτικά επιλεγμένων επενδύσεων σε ειδικές υποδομές υποστήριξης, ανάδειξης και προώθησης της πολιτιστικής δημιουργίας στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης των περιοχών μελέτης, βασιζόμενων στην συνέργεια και τη διάδραση.
- 2) Στην ποιοτική αναβάθμιση των υπηρεσιών που προσφέρονται στο κοινό (πιστοποίηση, εφαρμογή καινοτόμων προγραμμάτων προώθησης και ανάπτυξης των θεσμών σύγχρονου πολιτισμού, υποστήριξη αποτελεσματικής λειτουργίας θεσμών τοπικής – περιφερειακής ή ευρωπαϊκής εμβέλειας, διαμόρφωση θεσμικού πλαισίου που να ευνοεί την προσέλκυση ιδιωτικών χορηγιών προς νομικά πρόσωπα που δραστηριοποιούνται στο χώρο του Σύγχρονου Πολιτισμού κλπ.).
- 3) Στη ανάπτυξη ενός νέου τύπου επιχειρηματικότητας (ενίσχυση ιδιωτικών επενδύσεων που σχετίζονται με την ανάδειξη και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς όπως παραγωγή αντιγράφων, παραγωγή ειδών λαϊκής τέχνης από πιστοποιημένους τεχνίτες, ενίσχυση των ιδιωτικών πρωτοβουλιών στον τομέα των δημιουργικών επιχειρήσεων, ενίσχυση και τόνωση της επιχειρηματικότητας νέων καλλιτεχνών).
- 4) Στην κατάρτιση και έξυπνη εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού (κατάρτιση και προώθηση της απασχόλησης για υλοποίηση δράσεων κοινωφελούς εργασίας, δημιουργία θέσεων απασχόλησης με ειδίκευση σε επαγγέλματα που αφορούν δράσεις σύγχρονων πολιτιστικών

παραγωγών, πιστοποίηση και δημιουργία μητρώου για τα επαγγέλματα του πολιτισμού σε συνεργασία με συναρμόδιους φορείς κλπ.).

- 5) Στην επέκταση της χρήσης των Τεχνολογιών Πληροφορικής & Επικοινωνιών (ΤΠΕ) για την προβολή και προώθηση του πολιτισμού (επέκταση της διαδικασίας ψηφιοποίησης του πολιτιστικού αποθέματος, ενίσχυση και οργάνωση της προσβασιμότητας σε βάσεις δεδομένων και παγκόσμια δίκτυα, ενίσχυση ιδιωτικής πρωτοβουλίας στην παραγωγή και διακίνηση ηλεκτρονικών εκδόσεων, αξιοποίηση των ΤΠΕ στην προβολή της άυλης κληρονομιάς, στην καινοτόμο παραγωγή προϊόντων κλπ.).
- 6) Στην διασύνδεση του Πολιτισμού με την Παιδεία και το εκπαιδευτικό σύστημα, για ανάπτυξη βασισμένη στη Γνώση (εκπαιδευτικά προγράμματα σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, ενσωμάτωση του ελληνικού πολιτισμού σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, παρουσίαση παραγωγών έργων σύγχρονου πολιτισμού κλπ.).
- 7) Στην εφαρμογή καινοτόμων μεθόδων έρευνας (ενίσχυση ερευνητικών προγραμμάτων με Πανεπιστήμια, ενίσχυση ιδιωτικών επενδύσεων τεχνολογίας αιχμής σε τομείς όπως η ψηφιοποίηση, προγράμματα καλλιτεχνικής έρευνας κλπ.).

Για την επίτευξη των στόχων αυτών είναι απαραίτητο να υπάρξει βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών και οργανωτικός εξορθολογισμός των Υπηρεσιών και των Θεσμών της Αυτοδιοίκησης στον τομέα του Πολιτισμού. Κρίνεται επιβεβλημένο να υλοποιηθούν προγράμματα κατάρτισης στελεχών, να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν – μετά από την απαιτούμενη δημόσια διαβούλευση – προτάσεις οργανωτικής και λειτουργικής αναδιάρθρωσης και εκσυγχρονισμού. Έτσι ώστε η Πολιτεία να εκπληρώσει τον ρόλο της ως αρωγού και θεσμικού ρυθμιστή της αγοράς των ΠΔΒ.

Βασικό χρηματοδοτικό πλαίσιο για τη χώρα μας την ερχόμενη 5ετία αποτελεί το ΕΣΠΑ 2014-2020. Ο κύριος όγκος των επιχορηγήσεων και των λοιπών χρηματοδοτήσεων για την υλοποίηση των στόχων του περιφερειακού Σχεδιασμού στον τομέα της δημιουργικής επιχειρηματικότητας και της πολιτιστικής δημιουργίας θα προέλθει μέσω των προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2014 – 2020, τόσο των Περιφερειακών, όσο και των Τομεακών.

Υπάρχουν όμως και χρηματοδοτικά Προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των οποίων οι χρηματοδοτικοί πόροι μπορούν να αξιοποιηθούν από τις ΠΔΒ, τόσο για τον λειτουργικό και παραγωγικό τους εκσυγχρονισμό, όσο και για την υλοποίηση καινοτόμων δράσεων.

Με την βέλτιστη αξιοποίηση των διατιθέμενων πόρων θα μπορέσουν οι ΠΔΒ της χώρας να πραγματοποιήσουν το μεγάλο άλμα προς την εξωστρέφεια και την ανάπτυξη.

Στη συνέχεια αναφέρονται ενδεικτικά, προγράμματα της Ε.Ε. τα οποία χρηματοδοτούν – σε κάποιο σκέλος τους ή καθ' ολοκληρία – δράσεις και πρωτοβουλίες στον τομέα της πολιτιστικής επιχειρηματικότητας:

- Πλατφόρμα «Horizon 2020 (Research and Innovation)»
- Πρόγραμμα «URBACT»
- Πρόγραμμα ανταλλαγών Erasmus (Education, Training, Sport)
- Πρόγραμμα «Creative Europe» (Culture and Creativity)
- INTERREG διακρατική συνεργασία
- Πρόγραμμα «Europe for Citizens 2014 – 2020»
- Πρόγραμμα «COSME Enterprise 2014 -2020»

Τα περισσότερα από αυτά προϋποθέτουν την ύπαρξη διακρατικού partnership, γεγονός που εξασφαλίζει την διεθνή διάσταση των δράσεων και ενισχύει τη δικτύωση και τις συνέργειες.

17. Βιβλιογραφία – Αναφορές

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Williams, R. (1958) «Culture and Society».

Habermas, J. (1991) «The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society».

Αντόρνο, Τ.Β. – Χορκχάιμερ, Μ. (1996) «Η διαλεκτική του Διαφωτισμού: ενστάσεις σε μια θεωρία του πολιτισμού».

Casey, B. – Dunlop, R. – Selwood, S. (1996) «Culture as commodity: The economics of the Arts and built heritage in the UK».

O'Connor, J. (1999) «The definition of "cultural industries"».

Kalandides, A. – Kavaratzis, M. - O'Connor, J. (1999) «The definition of "cultural industries"».

Caves, R.E. (2000) «Creative industries: Contracts between art & commerce».

Cunningham, S. (2002) «From cultural to creative industries: Theory, industry and policy implications».

Power, D. – Scott, A. (2004) «Cultural Industries and the production of Culture».

Jensen, O. (2005) «Urban Branding as regional growth agenda».

Κόνσολα, Ν. (2006) «Πολιτιστική ανάπτυξη και πολιτική».

Baudrillard, J. (2006) «The System of Objects».

- Bennet, T. – Frow, J. (2008) «The Sage Handbook of Cultural Analysis».
- Καυκαλάς, Γ. – Λαμπριανίδης, Λ. – Παπαμίχος, Ν. (2008) «Η Θεσσαλονίκη στο μεταίχμιο: Η πόλη ως διαδικασία αλλαγών».
- Scott, A. J. (2008) «Social Economy of the Metropolis: Cognitive-Cultural Capitalism and the Global Resurgence of Cities».
- Van Heur, B. (2010) «Creative network and the City: Towards a Cultural Political Economy of Aesthetic Production».
- Αυδίκος, Β. (2014) «Οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες στην Ελλάδα».
- Per Olof, B.– Lucarelli, A. (2011) «City branding: a state-of-the-art review of the research domain, Journal of Place Management and Development».
- Gershenfelds, N. (2011) «Fab: The coming revolution in your desktop».
- Ehrenfeld, D. (2012) «Swimming Lessons: Keeping Afloat in the Age of Technology».
- Κωστάκης, Β – Bauwens, M. (2014) «Society and Future Scenarios for a Collaborative Economy».
- Καλογερέκος, Θ. – Αυδίκος, Β. (2015) «Δημιουργικότητα, κρίση και χωρική ανάπτυξη».

ΑΡΘΡΑ – ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

- Garzia, B. «Urban regeneration, arts programming and major events», International Journal of Cultural Policy (2004).
- Garnham, N. «From Cultural to Creative Industries”, International Journal of Cultural Policy, (2005).
- Jarvis, D. – Lambie, H. – Berkeley, N. «Creative Industries and Urban Regeneration», Applied Research Centre in Sustainable Regeneration, Coventry University Technology Park, (2008).
- Atkinson, R. – Easthope, H. «The consequences of the creative class: The pursuit of creativity strategies in Australia’s cities», International Journal of Urban and Regional Research, (2009).
- Zenker, S. «Who’s your target? The creative class as a target group for place branding», Journal of Place Management and Development, (2009).
- Kalandides, A. – Kavaratzis, M. – Lucarelli, A. – Olof Berg, P. «City branding: a state-of-the-art review of the research domain», Journal of Place Management and Development, (2011).
- Sachs Olsen, C. «Rethinking Festivals: a comparative study of the integration / marginalization of arts festivals in the urban regimes of Manchester, Copenhagen and Vienna», International Journal of Cultural Policy, (2012) .

Gabe, T. – Florida, R. – Mellander, C. «The creative class and the crisis», Cambridge Journal of Regions, Economy and Society, (2013).

Propris, L.D. «How are creative industries weathering the crisis?», Cambridge Journal of Regions, Economy and Society, (2013).

Currid-Halkett, E. – Stolarick, K. «Did the creative class generate economic growth during the crisis?», Cambridge Journal of Regions, Economy and Society, (2013).

Jakob, D. «Crafting your way out of the recession? New craft entrepreneurs and the global economic downturn» Cambridge Journal of Regions, Economy and Society, (2013).

ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Υπουργείο Οικονομία & Οικονομικών (1994), «Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994 1999».

UK Department of Culture, Media and Sports (2001), «The Creative Industries mapping Document».

Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών (2007), «Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007 – 2013».

European Commission, Office for Official Publications of the European Communities ,(2009) «Economic crisis in Europe: Causes, consequences and responses».

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010) Πράσινη Βίβλος: Απελευθέρωση του δυναμικού των κλάδων του πολιτισμού και της δημιουργικότητας, COM (2010) 183 τελικό, Βρυξέλες.

European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions (2011), «Creative Europe - A new framework programme for the cultural and creative sectors (2014-2020)».

Υπουργείο Πολιτισμού – Γενική γραμματεία Πολιτισμού (2012), «Πρόταση για τη διαμόρφωση Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής του Τομέα Πολιτισμού».